Karl Liebknecht

VÁLOGATOTT BESZÉDEK ÉS ÍRÁSOK

SZIKRA

ZIKA

Karl Liebknecht

KARL LIEBKNECHT

Válogatott beszédek és írások

Wilhelm Pieck emlékbeszédével

SZIKRA

BUDAPEST 1954

A német eredeti címe:

Karl Liebknecht

AUSGEWÄHLTE REDEN, BRIEFE UND AUFSÄTZE

Mit einer Rede von Wilhelm Pieck

MARX-ENGELS-LENIN-INSTITUT BEIM ZK DER SED
Dietz Verlag Berlin 1952

Fordította
ARANYOSSI PÁL és JÓZSA PÉTER

A könyvben előforduló költeményeket
DEVECSERI GÁBOR
fordította

Felelős kiadó a Szikra Könyvkiadó vezérigazgatója

Tartalom

Előszó a magyar kiadáshoz 10
Wilhelm Pieck: Karl Liebknecht útmutatása az újrafelfegyverzés és a háborús veszély elleni harcunkban 11
A német kiadó előszava 38

LÉNIN KARL LIEBKNECHTRŐL

Levél Európa és Amerika munkásaihoz. (Részlet.) 43
A tézisek fogalmazványa. (Részlet.) 44
Képzelt vagy valóságos mocsár? (Részlet.) 46
A proletariátus feladatai forradalmunkban. (Részlet.) 47
Polgártársak! Értsétek meg, milyen módszereket alkalmaznak a világ tőkései! 49
Távbeszélőn továbbított uzenet az OSzFSzKSz berlini képviselőjének 52

KARL LIEBKNECHTRŐL

Henri Barbusse „A tűz" című regényének egy részlete 55
Erich Muhsam: Karl Liebknecht — Rosa Luxemburg, akiket 1919 január 15-én meggyilkoltak 59
Erich Weinert: Azért is! 61

KARL LIEBKNECHT KÖLTEMÉNYEI

Versek a luckaui fegyházból 65
Vihar 65
Bizalom 66

KARL LIEBKNECHT: VÁLOGATOTT BESZÉDEK ÉS IRÁSOK

A königsbergi per 71

Két felszólalás a Németországi Szociáldemokrata Párt brémai kongresszusán, 1904 szeptember 18—24 77
I. A militarizmus elleni harc és az ifjúság 77
II. A politikai tömegsztrájkról 79
A ruhrvidéki harc és az oroszországi forradalom 82
Két felszólalás a Németországi Szociáldemokrata Párt jénai kongresszusán, 1905 szeptember 17—23 86
I. Az antimilitarista propagandáról 86
II. A politikai tömegsztrájkról 88
A militarizmus ellen 90
Három felszólalás a Németországi Szociáldemokrata Párt mannheimi kongresszusán, 1906 szeptember 23—29 97
I. A politikai tömegsztrájk ügyéért 97
II. A kongresszus fejezze ki egyhangúlag rokonszenvét az ifjúsági szervezetek iránt 100
III. Harc a militarizmus ellen 100
Militarizmus és antimilitarizmus 103
I. A régi és az új Internacionále antimilitarizmusa 103
II. A külön antimilitarista propaganda szükségessége 108
III. A németországi antimilitarizmus és a német szociáldemokrácia 111
Militarizmus és antimilitarizmus 120
Védőbeszéd a Birodalmi Törvényszék előtt, 1907 október 10 127
...ceterum censeo, ezt a Carthagót, ezt a választójogot meg kell semmisíteni 131
A politikai helyzetről 139
Két felszólalás a Németországi Szociáldemokrata párt lipcsei kongresszusán, 1909 szeptember 12—18 147
I. Az ifjúsági mozgalomról 147
II. A határozati javaslathoz kapcsolódó felszólalás: állásfoglalás az orosz forradalmárok mellett 151
A porosz rendőrterror ellen 155
Két felszólalás a Németországi Szociáldemokrata Párt magdeburgi kongresszusán, 1910 szeptember 19—24 161
I. A reformizmus ellen 161
II. Tiltakozás a cárizmus ellen 167
Két felszólalás a Németországi Szociáldemokrata Párt jénai kongresszusán, 1911 szeptember 10—16 171
I. A marokkói kérdéshez 171
II. ... és — a proletárifjúság — mégis mozog! 174
Felszólalás a Németországi Szociáldemokrata Párt chemnitzi kongresszusán, 1912 szeptember 15—21 177

A proletariátus történelmi hivatása az imperializmussal szemben 177
A tőke hazátlansága 181
Adalékok a Krupp-botrányhoz 191
A hadiipari tőke internacionáléja 200
Mi van? Mi lesz? 215
A porosz hadsereg, a dolgozó nép ellen kifejtett erőszak eszköze... 219
Hókuszpókusz 240
Felszólalás a Németországi Szociáldemokrata Párt jénai kongresszusán, 1913 szeptember 14—20 251
A politikai tömegsztrájkról 251
A *Bremer Bürger-Zeitung* szerkesztőségének 256
A Szociáldemokrata Párt Vezetőségének, Berlinben 257
A Birodalmi Gyűlés háborús üléséhez 263
A Birodalmi Gyűlés szociáldemokrata frakciója vezetőségének, Berlinben 265
A *Labour Leader* szerkesztőségének, Londonban 267
Fegyelemsértések 270
Határozatok 273
I. 1914 december 20 273
II. 1915 január 11 274
III. 1915 január 20 275
IV. 1915 január 25 275
A fő ellenség a saját országunkban van 277
A Németországi Szociáldemokrata Párt Vezetőségének! A Birodalmi Gyűlés szociáldemokrata frakciója vezetőségének, Berlinben ... 283
Dr. Karl Liebknecht — dr. Eduard David téziseihez 289
A Zimmerwaldi Konferenciának 296
Antimilitarizmus! 299
A Spartakus Szovetség politikai levelei, 1916 január 27. 1/a. szám 315
I. Az 1915 decemberiek 315
II. Fekete nap a Birodalmi Gyűlésben 322
III. Liebknecht kis interpellációi 324
A Spartakus Szövetség politikai levelei, 1916 január 27. 1/b. szám 330
I. A Birodalmi Gyűlés szociáldemokrata frakciójának 1916 január 12-i ülése 330
II. Sajtócenzúra az interpellációk ellen 337
III. Parlamenti cenzúra az interpellációk ellen 338
A Spartakus Szövetség politikai levelei, 1916 február 3. 2. szám 342
A szocializmus döntő kérdése 342
Harcban a centristák ellen 346
Rögeszmék 348

A Spartakus Szövetség politikai leveléből, 1916 április 13. 5. szám 355
Mindenféle a Birodalmi Gyűlésből 355
A Spartakus Szövetség politikai leveléből, 1916 április 22. 6. szám 363
I. Harc a pártért 363
II. Írás az elnokhöz 368
A Spartakus Szövetség politikai leveléből, 1916 május 15. 7. szám 370
Karl Liebknecht utolsó parlamenti akciója 370
Fel a május elsejei ünnepre! 372
Az 1916 szeptember 20-i, 1. számú „Spartakus-levél"-ből 375
I. Egy internacionalista szociáldemokrata vallomása 375
II. Apró félreértések 382
Liebknecht nyilatkozata a főtárgyaláson, 1916 június 26 395
Gondolatok és visszaemlékezések „nagy időkre" 399
Az 1916 november 5-i, 2. számú „Spartakus-levél"-ből 416
Az 1916 decemberi, 3. számú „Spartakus-levél"-ből 422
Levél a vizsgálati fogházból választókerületének szociáldemokrata szervezetéhez 425
Levél Sonja Liebknechthez a luckaui fegyházból 427
Taktikai szempontok az elvhez 428
Az új szociáldemokrácia 430
Oroszországhoz 431
Munkások és katonák! 432
Az új pártközi béke 434
Ez a helyzet 437
A világ proletárjaihoz 441
Mi a teendő? 445
Üdvözlet a Lengyelországi Kommunista Párt alakuló kongresszusának 458
Fel kell fegyverezni a forradalmat! 460
A nemzetgyűlés ellen — a munkás- és katonatanácsokért 464
Mit akar a Spartakus Szovetség? 466
Beszéd a Németországi Kommunista Párt (KPD) alakuló kongresszusán 479
Üdvözlet a KMP-nek 483
Azért is! 484
Jegyzetek 489

FÜGGELÉK

Karl Liebknecht beszéde a Magyarországi Szociáldemokrata Párt 1912 november 17-i budapesti nagygyűlésén 505

Képmellékletek

Karl Liebknecht ..... 2—3

A Magyarországi Szociáldemokrata Párt *Volksstimme* című németnyelvű lapja háborúellenes tiltakozó nagygyűlést hirdet 1912 november 17-re, és bejelenti, hogy a gyűlésen beszédet tart Karl Liebknecht ..... 240—241

Karl Liebknecht mint munkaszolgálatos katona ..... 256—257

A Karl Liebknecht által kiadott 1916 május 1-i röpcédula, melyet a pör aktái között találtak meg ..... 348—385

Karl Liebknecht beszél a berlini munkásokhoz 1919 január 5-én 464—465

Karl Liebknecht halotti maszkja ..... 472—473

Karl Liebknecht, Rosa Luxemburg és más vértanuhalált halt forradalmárok síremléke, melyet a Hitler-fasiszták elpusztítottak (Berlin-friedrichsfeldei temető) ..... 48 —489

Fotomontázs a *Vörös Ujság* 1919 január 15-i számának első oldaláról, Karl Liebknechtnek a Kommunisták Magyarországi Pártjához intézett levelével ..... 504—505

A magyar kiadáshoz

Liebknecht válogatott beszédeinek és írásainak magyar kiadása az NSzEP Központi Bizottsága mellett működő Marx—Engels—Lenin—Sztálin Intézet és a Dietz Verlag összeállításában megjelent mű teljes fordítása. Ezenkívül függelékben közöljük Karl Liebknechtnek azt a beszédét, amelyet a Magyarországi Szociáldemokrata Párt 1912 november 17-i budapesti nagygyűlésén tartott, s amelynek szövege németül a budapesti Volksstimme, magyarul a Népszava 1912 november 19-i számában jelent meg. Az új fordítás a Volksstimme szövege alapján készült

A németnyelvű kiadásból átvett képeken kívül fotomontázst közlunk a Vörös Ujság 1919 január 15-i száma első oldaláról azzal a levéllel, amelyet Karl Liebknecht a Kommunisták Magyarországi Pártjához intézett.

Karl Liebknecht saját jegyzeteit, továbbá a Dietz Verlag-tól származó lábjegyzeteket szögletes zárójelbe tett számmal jelöltük, s ez utóbbiakat Szerk. jelzéssel különböztettük meg. Azokat a lábjegyzeteket, amelyeket mi csatoltunk a szöveghez, csillaggal jelöltük és Ford. jelzéssel láttuk el.

A német kiadónak a könyv végén található jegyzeteit folyamatos sorszámmal jelöltük.

1954 augusztus

Karl Liebknecht útmutatása az újrafelfegyverzés és a háborús veszély elleni harcunkban

Wilhelm Pieck emlékbeszéde,

amelyet Karl Liebknecht születésének nyolcvanadik évfordulója alkalmából, 1951 augusztus 13-án a Német Szocialista Egységpárt Központi Bizottságának és Nagyberlini Kerületi Vezetőségének rendezésében az Állami Operaházban tartott ünnepélyen mondott el.

Kedves külföldi vendégeink!

Elvtársak, Elvtársnők!

Karl Liebknecht születésének nyolcvanadik évfordulóját ünnepeljük ma, a német és a nemzetközi ifjúmunkás-mozgalom előharcosáét, a militarizmus és a hábőrú elleni küzdelem legmerészebb hőséét, akinek neve az első világháború sötét napjaiban a nemzetközi békeharc szimboluma lett. Liebknecht születésének nyolcvanadik évfordulóját nem ünnepelhettük volna szebben és méltóbban, mint a harmadik világifjúsági és diákbéketalálkozó megrendezésével. Hatalmas béketüntetés ez, a Szovjetunió és a népi demokratikus országok felszabadult ifjúsága kulturális és művészi alkotó képességének csodálatraméltó szemléje, valamennyi nemzet diáksportolóinak a béke és barátság szellemében rendezett nagyszerű versenye. A kapitalista országokból érkező ifjúsági küldöttségek előadásai mély benyomást tettek ránk, amikor képet adtak a béke fenntartásáért, nemzeti függetlenségükért és társadalmi felszabadulásukért vívott küzdelmükről. Mindez együttvéve különlegesen szép méltatása Liebknecht életének, harcának és hősi halálának.

Liebknecht egész életét a proletariátus ügyének szentelte. Elszánt harcot vívott a vérszomjas, háborúra törekvő imperializ-

mus, mindenekelőtt a profitéhes hadiipari tőke ellen. Nagy képességeit lángoló szenvedéllyel vetette harcba a militarizmus ellen, az imperialista államok e koncentrált és legbrutálisabb hatalmi eszköze ellen. Különösen nagy szeretettel fordult az ifjúság felé. Élete nagy részét annak szentelte, hogy az ifjúsági mozgalmat előmozdítsa, a fiatalokat öntudatos, haladószellemű emberekké, a béke harcosaivá nevelje.

Karl Liebknecht volt a németországi szocialista ifjúsági mozgalom tulajdonképpeni megalapítója és előharcosa. A német munkásmozgalom vezetői közül elsőnek lépett fel a németországi proletár ifjúsági mozgalom megteremtése érdekében. Csaknem egy fél évszázaddal ezelőtt, 1904-ben, a Németországi Szociáldemokrata Párt brémai kongresszusán teljes határozottsággal leszögezte, hogy a szociáldemokráciának kezébe kell vennie a munkásifjúság nevelését. Ugyanakkor kimondotta, hogy *„Az ifjúság nevelése egyértelmű a militarizmus gyűlöletére való neveléssel."*

A következő években, egészen az első világháború kitöréséig, alig volt olyan szociáldemokrata pártkongresszus, amelyen Karl Liebknecht a párt és a szakszervezetek opportunista vezetőinek elutasító, megvető, sőt sokszor egyenesen elnyomó magatartásával szemben ne védelmezte volna az ifjúsági szervezetek érdekeit. Az önálló ifjúsági szervezettel és annak a militarizmus elleni harcban betöltendő feladataival kapcsolatos merész elgondolásai a német szociáldemokrácia elismert vezetőinél, például még August Bebelnél is ellenállásba ütköztek. Pedig Liebknechtnek tökéletesen igaza volt. Mindenkinél világosabban látta azokat a mélyreható változásokat, amelyek a dolgozó ifjúság helyzetében bekövetkeztek. A nagyipari termelés egyre több és több ifjúmunkást vont be a termelési folyamatba, és állított bérmunkásként a felnőtt munkások mellé. A hagyományos családi viszonyokat a fiatalkorúak kapitalista kizsákmányolása mind jobban és jobban szétzilálta. A munkásifjak és munkáslányok a munkásosztály felszabadításáért vívott harc középpontjába kerültek. Liebknecht mély aggódással és részvéttel figyelte a kizsákmányolt ifjúság fizikai és szellemi nyomorát, aggodalommal figyelte azokat a bűntetteket, amelyeket az uralkodó monopoltőke a militarista junkerekkel szövetkezve az iskolákban

és a kaszárnyákban az ifjúság ellen elkövetett. Látta azt is, hogy az iskolán és a hadseregen kívül, miként uszítják a legkülönbözőbb ifjúsági szervezetek az ifjúságot sovinizmusra és militarizmusra, hogy ágyútölteléket gyúrjanak belőle. A legélesebben, a legszenvedélyesebb vádlóként lépett fel a Németországi Szociáldemokrata Párt kongresszusain, a porosz tartományi gyűlésen, a Birodalmi Gyűlésben, számtalan gyűlésen, tüntetésen és perek során az ellen, hogy az ifjúságot az iskolában, a kaszárnyákban és üzemekben megnyomorítsák, lezüllesszék.

A német ifjúsági szervezetek első, mannheimi konferenciáján, 1906 november 28-án Liebknecht átfogó beszámolót mondott a militarizmus és antimilitarizmus kérdéséről. Ez a beszámoló a nemzetközi ifjúsági mozgalomban, sőt az egész nemzetközi munkásmozgalomban kiemelkedő jelentőségűvé vált. A nemzetközi ifjúsági mozgalom antimilitarista küzdelméről szóló gondosan összegyűjtött anyaggal kiegészítve ez szolgált alapjául annak a referátumnak, amelyet „A militarizmus ellen vívott harc" címmel Stuttgartban 1907 augusztusában a szocialista ifjúsági szervezetek első nemzetközi konferenciáján mondott el.

Mint a németországi szocialista ifjúsági mozgalom előharcosa és alapítója, ő lett a szocialista ifjúsági szervezetek első nemzetközi konferenciájának elnöke. Az ő részvételével és irányításával dolgozták ki és fogadták el Stuttgartban a szocialista ifjúsági mozgalom fő feladatairól szóló határozatokat. Ezekben követelték a militarizmus elleni küzdelem folytatását, a szocialista oktató- és nevelőmunkát, az ifjúmunkások és tanoncok gazdasági érdekeinek védelmét. Liebknecht határozati javaslatot nyújtott be, amely a nemzetközi ifjúsági mozgalom kötelességévé teszi, hogy következetes és sokoldalú küzdelmet folytasson a militarizmus ellen. A stuttgarti konferencia Liebknechtet a szocialista ifjúsági szervezetek nemzetközi szövetsége irodájának tagjává választotta.

És amilyen nagy volt a szocialista ifjúság bizalma Liebknecht irányában, olyan feneketlenül mélységes volt a német muníciógyárosok és a reakciós katonai kamarilla gyűlölete vele szemben. Amikor Liebknecht a német ifjúsági szervezetek mannheimi konferenciáján elmondott beszédét „A militarizmus és anti-

militarizmus kérdése, különös tekintettel a nemzetközi ifjúsági mozgalomra" címen brosúrában kiadta, a német militaristák vádat emeltek ellene. Az osztálybíróság 1907-ben másfél évi várfogságra ítélte. A militarista császári német birodalom felismerte, hogy ő a legveszedelmesebb ellensége annak a politikának, amely az első világháborúra vezetett. Ezért a legádázabb módon üldözőbe fogták. De Liebknecht nem azoknak a fajtájából való volt, akiket terrorítéletekkel el lehet téríteni a béke nagy és igazságos ügyéért vívott harctól. Fogsága idejét arra használta fel, hogy még alaposabban felkészüljön a háborús uszítók elleni kérlelhetetlen harcra.

A berlini munkások tüntetően kifejezésre juttatták iránta való bizalmukat, és beválasztották a porosz tartományi gyűlésbe. Még lelkesebb volt a szocialista ifjúsági szervezetek szolidaritása. Pedig őket sem kímélte a császári, militarista Németország terrorja. Az egyesülésre vonatkozó törvény paragrafusaival, tilalmakkal, terrorítéletekkel próbálták letiporni a szocialista ifjúsági mozgalmat. Ezért lett Liebknecht az ifjúság nagy szószólója, aki a parlamentben és számtalan per során védelmezte őket a különböző elnyomó intézkedésekkel szemben.

A német ifjúsági mozgalomnak ebben a nehéz küzdelmében Liebknecht az ifjúságot a népek testvériségének és békéjének szellemében nevelte, felszította bennük a nagy és szép eszmék szeretetét, és arra tanította őket, hogy küzdjenek saját népük s az emberiség kulturális értékeinek megismeréséért. Hogy miképpen képzelte el Karl Liebknecht az ifjúság nevelését, arról egy levele tanúskodik, melyet 1915-ben a keleti fronton ágyúdörgés közben írt. Ezt a levelet fiának írta ugyan Liebknecht, de amit benne mond, az az egész ifjúsághoz való viszonyát tükrözi.

„Mindig csak rátok gondolok — írta —, szeretnék igen-igen boldog jövőt biztosítani számotokra. Mindenekelőtt sok erőt, és napfényt, amennyit csak lehet."

Ezeket a jó kívánságokat komoly intelemmel köti össze:

„Éppen magunkkal szemben kell a legélesebb bírálatot, a legszigorúbb mértéket alkalmaznunk, másként bizony akármilyen fennhordjuk is az orrunkat, lebukunk a pocsolyába. Dolgozni kell,

dolgozni! Csak ez szabadít fel, és csak ez ad kielégülést. *Alaposan* kell dolgozni, nem pedig a felületen pancsolni. Szorgalmasan kell dolgozni az iskolában, és mindig a legkiválóbb embereket, azokat kell példaképnek tekinteni, akik a legtöbbet tették az emberiségért."

Kedves ifjú barátaim! Elvtársnők, Elvtársak! Ha röviden össze akarjuk foglalni Karl Liebknechtnek a német és a nemzetközi ifjúsági mozgalom élén kifejtett tevékenységét, azt mondhatjuk, hogy ez harc volt az imperializmus és a militarizmus ellen, a békéért és a népek közötti megértésért. Harc volt az a fiatalság kíméletlen kizsákmányolása ellen, minden fiatal boldog, vidám jövendőjéért.

Most, a béke előmozdítása érdekében összehívott harmadik világifjúsági és diák-béketalálkozó napjaiban büszkén állapíthatjuk meg, *hogy a Demokratikus Ifjúsági Világszövetség és a Szabad Német Ifjúság Liebknecht szellemében dolgozik.* Mindkét szervezet harcot vív a militarizmus és a háborús előkészületek ellen, a béke fenntartása és biztosítása érdekében. A népi demokratikus országokban az ifjúság lelkesen és odaadással dolgozik a szocializmus építésén. A Szovjetunióban a kommunizmus ifjú építői bátran lépkednek az élen azon nagyszerű célok felé, amelyeket Sztálin jelöl ki nekik. A kapitalizmus országaiban Liebknecht hősies, rettenthetetlen és szenvedélyes harca ma is bátor tettekre lelkesíti az ifjúságot a békéért, a lelketlen kizsákmányolás és szellemi elnyomorítás ellen. Raymonde Dien és az a sok-sokezernyi derék ifjú békeharcos, akik a világ valamennyi országából ideseregleltek, és ezekben a napokban Berlinben időznek, mind Liebknecht szellemében küzdenek az imperializmus, a militarizmus és a háború ellen.

A Szabad Német Ifjúság számára Liebknecht öröksége különösen nagy kötelezettséget jelent. A nyugat-németországi helyzet azt parancsolja minden német békeharcosnak, hogy figyelmesen tanulmányozza Liebknecht küzdelmét, és vonja le ennek tanulságait a mi harcunk számára, amelyet Nyugat-Németország felfegyverzése, a háborús előkészületek és a német imperializmus talpraállítása ellen folytatunk. Éppen ezért szeretnék ennek a harcnak egynémely fő feladatával részletesebben foglalkozni.

Karl Liebknecht harca a fegyvercsörtető német imperializmus ellen

A német imperializmust mindig is különleges agresszivitás, különleges rablási vágy jellemezte. Mind az első, mind a második világháború előkészítésében és kirobbantásában igen szégyenletes szerepet játszott. A német imperialisták mind a két háborút kíméletlen erőszakkal folytatták szertelen hódító célokért. Nagy tévedés volna azonban ezeket a vitathatatlan tényeket a németek nemzeti tulajdonságaira visszavezetni, mint ahogy ezt egyes angol és amerikai imperialista politikusok tették. Ezekre a buta „tézisekre" csak azért volt szüksége Churchill úrnak, hogy igazolja azt a kannibálhoz illő kijelentését, amely szerint „a legjobb német a halott német".

A német imperializmus különleges agresszivitása inkább történelmi kialakulásából és abból a nemzetközi helyzetből adódik, amelyben hódítási igényeit érvényesíteni akarta. Németország nemzeti egysége túl későn jött létre. Nem polgári demokratikus forradalom eredményeképpen született meg, hanem a junker Bismarck vérrel és vassal erőszakolta ki. Ez a két tényező különleges jelleget adott Németország kapitalista fejlődésének. A feudalizmus, főleg a porosz junkerek hatalma korántsem dőlt meg, továbbra is fennmaradt. A hercegek és a junkerek uralkodtak a falvakban, és ugyanakkor kezükben tartották a hadsereg és az államapparátus minden fontos pozícióját. A német burzsoázia az 1848-as polgári forradalom idején a munkásosztálytól való félelmében a junkerek karjaiba vetette magát. A német egység Franciaország csataterein jött létre, és ezután a német kapitalizmus gyors fejlődésnek indult. Az előretörő monopoltőke mindjobban összenőtt a junkerekkel, és egyetlen reakciós tömböt alkottak, amely azután Németország egész gazdasági, politikai és kulturális életét uralma alá hajtotta.

Minél erőteljesebben fejlődött a német monopoltőke, annál inkább törekedett piacok, nyersanyagforrások és tőkebefektetési területek után. Ebben az a tény állotta útját, hogy a világot az imperialista nagyhatalmak a századfordulóig nagyjában felosztották egymás között. Ez azonban csak fokozta a német

imperializmus éhségét, és agresszivitását a monopolkapitalisták és a junkerek reakciós blokkja egészen különleges brutalitásig fokozta. Ebben rejlik a magyarázata annak, hogy a német imperializmus annyira áhította a háborút, és hogy a porosz-német militarizmus olyan visszataszító szerepet játszhatott.

Karl Liebknecht 1871-ben született, éppen azidőtájt, amikor Bismarck vérrel és vassal dolgozó politikája megteremtette a német egységet. Wilhelm Liebknecht, Karl atyja, August Bebel mellett a Németországi Szociáldemokrata Párt legelismertebb vezetője volt. Karl tehát a marxista munkásmozgalom szellemi légkörében nőtt fel. Szüleinek házában kora ifjúsága idején átélte a régi német szociáldemokráciának a bismarcki terrorista és elnyomó politika ellen vívott nehéz harcait. Hároméves korában vitték először látogatóba várfogságra ítélt édesapjához a hubertusburgi börtönbe. A szocialistaellenes törvény idején a szociáldemokrata sajtó üldözése, a kiutasítások és az édesapja ellen alkalmazott egyéb terrorintézkedések már korán megismertették a nyomorúsággal és nélkülözéssel. De maga is így nőtt bele a terror és elnyomás ellen folytatott harcba, és így élte át, már kifejlett és éber öntudattal, a szociáldemokráciának Bismarck kivételes törvényei fölött aratott győzelmét.

Karl Liebknechtnek a németországi munkásmozgalomban kifejtett aktív tevékenysége körülbelül egyidőben kezdődött el a német kapitalizmus új, imperialista szakaszával.

A német szociáldemokrácia nem ismerte fel a kapitalista fejlődésnek ezt az új fázisát. Nem ismerte fel, hogy a monopolkapitalizmussal megkezdődött a kapitalista rendszer felbomlásának szakasza, hogy a legélesebb osztályharcnak és a háborús konfliktusoknak új korszaka köszöntött be, és hogy — Lenin meghatározása szerint — az imperializmus kora a proletárforradalom előestéje. Következésképpen azt a tényt sem ismerte fel, hogy az osztályharc régi, hagyományos formái, amelyek javarészt a parlamenti küzdelmekre szorítkoztak, már túlhaladott dolgok, hogy a tömegeket elő kell készíteni a monopoltőke uralmának megdöntéséért indítandó forradalmi harcra. A szociáldemokráciában mindinkább a revízionizmus kezdett tért hódítani, amely az osztályok közötti összhangot, a szocia-

lizmusba való békés belenövés elméletét hirdette. Egyes reformista vezérek, mint Eduard Bernstein, odáig mentek, hogy igyekeztek a német imperializmus rabló gyarmati politikáját elméleti megalapozással igazolni. A marxizmusnak ez a „revíziója" nyilt szakítást jelentett a nemzetközi munkásmozgalom alapelveivel, és ez a szakadás 1914 augusztus 4-én következett be, amikor a Német Birodalmi Gyűlés szociáldemokrata frakciója megszavazta a háborús hiteleket. Persze a szociáldemokrata párton belül is folytak harcok a revízionizmus ellen. De a Rosa Luxemburg vezetésével küzdő baloldal nem ismerte fel a maga teljességében a kapitalista fejlődés új szakaszának lényegét, a Kautsky körül csoportosuló úgynevezett centrum pedig még nálánál is kevésbbé. Ez volt az egyik fő oka annak, hogy a revízionizmus elleni harcot nem vitték következetesen végig, az opportunistákkal való nyílt szakításig, addig, hogy kiűzzék őket a munkásmozgalomból, mint ahogy azt Oroszországban Lenin és Sztálin tették a bolsevikok élén.

Liebknecht is, akárcsak Rosa Luxemburg, a német szociáldemokrácia balszárnyának vezetői közé tartozott. Benne is megvoltak a baloldal gyengéi és hibái. De Karl Liebknecht a proletariátus önzetlen és bátor vezetőjének biztos érzékével mégis felismerte az imperializmus elleni harc súlypontjait. Ezt bizonyítja az az elszánt küzdelem, amelyet a német hadiipari tőke és a porosz-német militarizmus ellen folytatott. Már „Militarizmus és antimilitarizmus" című munkájában (1906—1907) rámutatott arra, hogy „egy egész hadseregnyi gyáros" a hadseregből él.

„Közülük a leghatalmasabbak — és itt elsőnek Kruppot nevezte meg — valóságos fejedelmek módjára uralkodnak hatalmas közösségek fölött, és az államban, az egész birodalomban ők játsszák a prímhegedűt. Minden hadjárat... valóságos aranyesőt jelent ennek az élősdi bandának."

Az a harc, amelyet Liebknecht a német hadiipari tőke, a német nép profitéhes, vérengző ellensége ellen folytatott, az első világháború előestéjén érte el tetőpontját.

Liebknecht 1913 április 18-án a Birodalmi Gyűlés ülésén nagy beszédben leplezte le a német nehézipari tőkések piszkos üzelmeit. Bebizonyította, hogy Krupp, az ágyúgyáros, éveken át pénzelt egyes állami tisztviselőket, s a hadsereg, illetve a haditengerészet kötelékébe tartozó tiszteket. Ilyen módon szerzett Krupp értesüléseket a fegyverkezési kérdésekről, a kormányzat terveiről, a konkurrens-vállalatok kísérleteiről és a többi hadianyaggyártó cég árajánlatairól. Liebknecht kétségbevonhatatlan bizonyítékokat mutatott be arról, hogy Krupp állami tisztviselőket és magasállású tiszteket bírt rá katonai titkok elárulására.

Egy másik nagy beszédében, 1913 április 26-án, Liebknecht leleplezte a hadiipari tőkések nemzetközi kapcsolatait, és érdekeik összefonódását. A különböző országok hadianyaggyárosai egymás kezére játszanak, minden országban háborúra uszítanak, és zsíros profitokat húznak a fegyverkezésből. Kimutatta, hogy a profitéhes, lelkiismeretlen hadiipari tőke nemcsak a hadigépezetet, hanem az egész államapparátust is egyenesen közveszélyes módon hálózza be. Megnevezte azokat a magasállású állami tisztviselőket és tiszteket, akik kiléptek az állami szolgálatból, és hadiipari vállalatok vezető posztjait foglalták el, ismereteiket, tudásukat és jó összeköttetéseiket Krupp úrék profitszerző üzelmei javára hasznosították. Krupp, Hugenberg és társai az ország határain belül vesztegetéssel és korrupcióval dolgoztak, külföldön pedig ügynökökkel, kémekkel és provokátorokkal, akiket háborús gyujtogatásra alkalmaztak. Ők pénzelték és irányították a reakciós sajtót, hogy hamis híreivel felkorbácsolja a háborús hisztériát, és a fegyverkezés fokozását követelje. Liebknecht kipellengérezte ezeket a piszkos üzletembereket, akik pénzt csináltak a hazafiságból, miközben mindenkinél hangosabban hirdették hazaszeretetüket, de ugyanakkor kartellegyezményeket kötöttek az osztrák, belga és francia hadianyaggyárosokkal. Ilyen egyezmények alapján osztozkodtak az egyes hadiipari cégek azokon a rendeléseken, amelyek révén a maguk országának jövendőbeli háborús ellenfeleit fegyverekkel, lőszerrel és felszereléssel látták el. A hadiipari tőkéseknek ezzel a béke ellen szőtt összeesküvé-

sével szemben Liebknecht a következő felhívást intézte a népekhez:

„A haza veszélyben van! De nem külső ellenség fenyegeti, hanem a veszedelmes belső ellenségek, mindenekelőtt a nemzetközi hadiipar."

Erről a hadiiparról mondta azt, hogy a népek boldogsága, szabadsága és békéje idején nem gyarapszik, csak akkor éli világát, ha viszály, háborús veszedelem vagy háború dühöng a népek között. Jelszava ez: „*Minél nagyobb a népek közötti gyűlölködés, annál nagyobb a profit!*"

A parlamentben elkezdett leleplezéseket Liebknecht tömeggyűléseken és a pártsajtóban közölt cikkekben folytatta. Ezeknek célja a legszélesebb tömegek mozgósítása volt a mind közelebbről fenyegető háborús veszéllyel szemben.

Azok a vádak, amelyeket Liebknecht kerek negyven esztendővel ezelőtt a német és a nemzetközi hadiipari tőke ellen emelt, ma is teljes egészükben helytállnak. Ebben a négy évtizedben százszorosan bebizonyosodott, milyen jogosak voltak azok a vádak, amelyekkel Liebknecht Kruppot és társait illette. Az első világháborúban az angol muníciógyárak 123 millió kézigránátot állítottak elő Krupp-féle gyújtóval. Ezekkel száz- meg százezer német embert pusztítottak el, tettek nyomorékká vagy sebesítettek meg. Ez volt a legszégyenletesebb üzlet, amelynek során honfitársak vérét és életét árusították ki.

A leggátlástalanabb profitszerzésre azonban Hitler háborúját és annak előkészületeit használták fel Kruppék. Jóllehet az amerikai monopoltőkések mindent elkövettek, hogy elhallgattassák a német kartársaik üzelmeiről szóló leleplezéseket, még a nürnbergi Nemzetközi Katonai Törvényszék sem hallgathatta el egészen Kruppnak és vádlott-társainak bűntetteit. Nem lehetett eltagadni, hogy Németország felfegyverzését Kruppék titokban már a weimari köztársaság idején, 1926-ban elkezdték. Krupp volt Hitlerék agresszív háborús politikájának egyik főkolomposa. Vagyonát a náci hordák Belgiumban, Hollandiában, Ausztriában, Jugoszláviában, Görögországban s a Szovjetunióban elkövetett fosztogatásai, elkobzásai és egyéb

gaztettei révén is gyarapította. Felelősség terheli a zsidóság üldözéséért és tömeges elpusztításáért is. A Krupp-cég hadiipari üzemeiben a rabokat és a kényszermunkásokat a legembertelenebb módon kizsákmányolták. Rablások és egyéb bűntettek révén a Krupp-cégnek a háború vége felé 110 német és 41 külföldi nagyüzem volt a birtokában. Vagyona 1943-ban 503 millió dollárra rúgott. Bár az amerikai monopoltőkések igyekeztek fedezni német kartársaik bűntetteit, a törvényszék kénytelen volt Kruppot tizenkét évi börtönre és vagyonának elkobzására ítélni. Az egyik holló azonban nem vájja ki a másiknak a szemét, és így esett, hogy Krupp és cinkosai az amerikaiak oltalma alatt vidáman és bőségben éltek a landsbergi fogházban. De már ebből a kedélyes fogházból is szabadon bocsátották őket, és elkobzott vagyonukat teljes egészében visszaadták nekik. Az amerikai háborús bűnösök a maguk szolgálatába akarják állítani a német háborús bűnösöket. A német hadiipari tőkések és militaristák a második világháború előkészítése során értékes tapasztalatokat gyűjtöttek a felfegyverkezés és újrafelfegyverzés terén. Az amerikai háborús uszítók szövetségeseiként most újra fenyegetik a német népet és revans-politikájuk valamennyi Németországgal szomszédos nép békéjét veszélyezteti.

Amikor Karl Liebknecht az egész világ színe előtt leleplezte Krupp és a többi német hadianyaggyáros bűnös üzelmeit, követelte az egész hadiipar államosítását. Fel kell számolni a háborúban érdekeltek osztályát — mondta —, ha meg akarjuk szabadítani a világot az állandó háborús veszélytől.

A két világháború véres tapasztalatai alapján és figyelemmel az újból felélesztett német imperializmusnak a német népet és Európa valamennyi népét fenyegető fellépésére, most megújítjuk Karl Liebknecht szellemében azt a követelést, hogy *államosítsák a nyugat-német hadiipar minden üzemét, és adják át ezeket a nép kezébe!*

Száznégy nemzet ifjúságának képviselői előtt hangoztatjuk ezt a követelést. Ez az ifjúság, amely művészi, kulturális és sportteljesítményeivel kivívta csodálatunkat, amelynek vidámságát és jövőbe vetett hitét örömmel üdvözöljük, nem eshet

újabb népgyilkos háború áldozatául. Ennek az ifjúságnak érdekében kell a Kruppokat, Mannesmannokat, Roeleneket és társaikat megfosztani hatalmuktól. Ennek az ifjúságnak érdekében akarjuk, hogy a rajna- és ruhrvidéki bányák, kohók és hengerművek ne a halált és a pusztítást szolgálják, hanem a jólét és a béke ügyét. Ennek az ifjúságnak érdekében kell egész Németországban igazi demokratikus rendet létesíteni, amely biztosítékot nyújt Európa népeinek arra, hogy sohasem kell többé a vérszomjas agresszív német imperializmus rajtaütésétől tartaniuk. Ennek az ifjúságnak érdekében akarjuk az újjáéledt német imperializmus elleni harcunkat a mi Karl Liebknechtünk szenvedélyességével, áldozatkészségével, bátorságával és következetességével folytatni.

Liebknecht küzdelme a porosz-német imperializmus ellen

Liebknecht második útmutatása — amely a mai nyugatnémetországi fejlemények következtében rendkívül időszerű — a porosz-német militarizmus ellen folytatott harca. Kezdettől fogva felismerte az antimilitarista harc kettős jelentőségét, amely a militarizmus kül- és belpolitikai szerepéből adódik. Már a Németországi Szociáldemokrata Párt brémai kongresszusán, 1904-ben ezt mondotta:

„A militarizmus a kapitalizmus brutális erőszakosságának legmagasabb fokú koncentrációját jelenti. A hadsereget azonban törvényellenes módon a gazdasági harcok során is gyakran felhasználják például sztrájktörő szolgálatokra."

1907-ben Lipcsében összefoglalóan ismertette a militarizmust, s szavai még ma is figyelemreméltók. Militarizmuson, mondta, egyáltalán nem értendő mindaz, ami a katonai ügyekre vonatkozik. A militarizmus a katonai ügyeknek csupán egy bizonyos fajtája, amely az osztályellentétek talajából nőtt ki. Az imperialista államok militarizmusa nemcsak idegen népeket fenyeget, hanem elsősorban az osztályuralom eszköze. A szocialista államnak, mondotta Liebknecht, szintén szüksége van hadseregre,

hogy „bármilyen külső ellenséggel szemben a közösség érdekében védve legyen". Ezzel a megállapítással már 1907-ben szétzúzta mindazokat az ostoba érveket, amelyeket ma épp a háborús uszítók hangoztatnak a dicsőséges Szovjet Hadsereggel és a népi demokráciák bátor haderőivel szemben.

Karl Liebknechtet semmiképpen sem lehetett siránkozó pacifistának nevezni. Jól tudta, hogy a fegyvereket, amelyeket a háborús gyújtogatók a nép kezébe adnak, a népnek arra kell felhasználnia, hogy vereséget mérjen velük a háborús gyújtogatókra. A nép fegyveres erejét, egy szocialista állam reguláris hadseregét soha- és semmiképpen sem lehet a militarizmussal összetéveszteni vagy összehasonlítani. *Militarizmus csak osztálytársadalomban lehetséges.* Karl Liebknecht már 1907-ben a legteljesebb egyértelműséggel képviselte ezt az álláspontot. A militarizmust mint a dolgozó és békeszerető emberek túlnyomó többségének elnyomására szolgáló apparátust állította pellengérre.

Liebknecht jól látta azt is, hogy a fegyvercsörtető imperialistákat elevenükön találta az antimilitarista harc. Ezt írta „Militarizmus és antimilitarizmus" című munkájában:

„A reakció és a kapitalizmus különösen érzékeny akkor, amikor a militarizmust bántják. Pontosan tudják, hogy a militarizmusban legfontosabb hatalmi pozíciójukat védik a demokráciával és a munkásosztállyal szemben..."

Karl Liebknecht azt követelte a német szociáldemokráciától, hogy állandóan és rendszeresen folytassa leleplező kampányát a militarizmus ellen. Fel kell hívni a dolgozó tömegek figyelmét a közvetlen katonai terhek folytonos növekedésére és ennek a vám- és adópolitikával való összefüggéseire. Különösen erőteljes harcot sürgetett a katonákkal való kegyetlen bánásmód és a katonai törvényszékek tevékenysége ellen, amivel Vilmos császár uralkodása idején a német hadsereg számtalan katonáját kergették öngyilkosságba. Ehhez csatlakozott a harc a katonaságnak a bérletörő és sztrájktörő szerepében való felhasználása ellen, az ellen, hogy katonai alakulatokat vessenek be sztrájkok, kizárások, politikai akciók alkalmával. Liebknecht az anti-

militarista harc feladatai közé sorolta a veterán egyesületek, a cserkész-, az Ifjú Németország nevű és más katonai jellegű ifjúsági szervezetek garázdálkodásainak leleplezését. A népnek militarista szellemmel való megmételyezése már akkor is nagyon sok formában ment végbe. Ezt a feladatot azok a különféle egyesületek és testületek látták el, amelyek a hadsereg, a tengerészet és a gyarmati csapatok népszerűsítésére és támogatására alakultak.

Karl Liebknecht követelte, hogy folyamatosan gyűjtsék, osztályozzák és a különféle adatokat egybevetve dolgozzák fel az erre vonatkozó egész anyagot, hogy az általános agitációs munkában, a parlamentekben, a sajtóban, röpiratokban és népgyűléseken jól felhasználhassák. Az antimilitarista agitációnak mindenekelőtt a katonaköteles korban levő ifjakhoz, a szülőkhöz, főleg az anyákhoz, végül azokhoz a korosabb munkásokhoz kellett szólnia, akiknek befolyásuk van az ifjúmunkásokra.

Elvtársnők, elvtársak!

Azt hiszem, hogy ezek az utalások rendkívül időszerűek és igen nagy jelentőségűek a nyugat-németországi és nyugatberlini békeharcosok számára az újrafelfegyverzés elleni küzdelmükben. Gondoljanak mindig arra, hogy Karl Liebknecht szavai szerint ez az agitációs munka csak akkor töltheti be teljesen feladatát,

„ha tisztázza a militarizmus lényegét és az osztályharcban betöltött szerepét, s ha a militarizmus népellenes tulajdonságainak és tetteinek hatásos ismertetésével felháborodást és utálatot kelt iránta az emberekben."

A legsúlyosabb veszedelem, amellyel általában a militarizmus, ma pedig különösképpen Nyugat-Németország újrafelfegyverzése fenyegeti a népeket, abban áll, hogy háború felé sodorja őket. Karl Liebknecht megállapította, hogy a militarizmus „már önmagában véve is fenyegeti a nemzetközi békét, külön háborús veszélyt jelent". A hajtóerők szerepét itt a lelkiismeretlen és becsvágyó magasrangú tisztek töltik be, akik a háborúban kalandot látnak, és főleg előmenetelüket várják tőle, továbbá a lelkiismeretlen hadiipari tőkések, akik keresnek a

fegyverkezésen. Ezeknek különleges érdekük, hogy az ágyúkat ne csak gyártsák és szállítsák, hanem egy napon el is süssék.

Liebknecht ebben a vonatkozásban különösen a katonai bürokrácia és a magánkézben levő hadiipar vezető tisztviselőinek személyes rokoni kapcsolataira hívta el a figyelmet. A német tisztikar és kiváltképpen a tábornoki kar sokat emlegetett becsületességéről kitűnt, hogy ez nem más, mint hamis legenda. Hogy Krupp úrék nyereségeiből részt kapjanak, bizonyos arisztokrata főtisztek maguk is beálltak a halál kereskedői közé, és elszegődtek hivatalnoknak ehhez az ágyúkonszernhez. Amúgyis mindig azt szolgálták ki, aki többet fizetett és magasabb állást ígért nekik. Hindenburg is otthagyta a császárt, és Ebert-hez pártolt, aztán Ebertnek hátat fordítva Hitler mellé állt. És ha közben meg nem halt volna, ma biztosan McCloyt szolgálná. Ez a becstelenség és elvtelenség jellemzi Heusinger, Speidel, Blank urakat és a többi nyugat-németországi remilitarizálót is. Annak idején elárulták a weimari köztársaságot, amelynek hűséget esküdtek, s átálltak Hitlerhez. Ezek az elvetemült emberek Németországot most az amerikai imperializmusnak árusítják, amelynek háborús tervei szolgálatában újra militarizálják, végül pedig tömegsírba akarják kergetni a német ifjúságot.

Karl Liebknecht öröksége tehát ma ezt jelenti: harc, eltökélt harc az újrafelfegyverzés ellen! Tanuljuk meg Liebknechttől, hogyan kell a militarizálást mindenfajta álcázás ellenére is felfedni. Tanuljuk meg tőle, hogyan kell a háborús készülődéseket leleplezni és az egész nép színe előtt pellengérre állítani. Liebknecht meggyőző erejével mutassuk meg Nyugat-Németország és Nyugat-Berlin népének a maga egész nagyságában azt a veszélyt, amit a fegyverkezés, a német militarizmus új életre keltése idéz fel. Kérdezzük meg a nyugat-németországi és nyugat-berlini népet az újrafelfegyverzés ügyében, és addig folytassuk ezt az akciót, amíg a nyugat-német lakosság többsége aktív harcra nem serken a felfegyverkezés ellen. *Tegyük lehetetlenné Nyugat-Németország újrafelfegyverzését, hogy megőrizhessük a békét a német nép és Európa többi népe számára.* Így járunk el Karl Liebknecht útmutatásainak szellemében.

Ezzel kapcsolatosan szeretnék különösen Nyugat-Németország szociáldemokratáihoz és szervezett munkásaihoz néhány szót intézni. Még él a ti körötökben is, szociáldemokrata elvtársak, Karl Liebknechtnek, a militarizmus és háború elleni harc nagy és nemeslelkű hősének emléke. Éppen ezért sohase felejtsétek el, hogy pártotok vezérei Liebknecht minden intelmét és figyelmeztetését eleresztették a fülük mellett. Amikor ő és barátai ellene szegültek a háborúnak és a háborús propagandának, akkor őket minden oldalról lehurrogták, üldözőbe vették és bebörtönözték. Karl Liebknechtet megrágalmazták, hogy közönséges áruló, fizetett ügynök. 1918 decemberében Liebknecht egy nagygyűlésen emlékezetünkbe idézte mindezt, és hozzáfűzte:

„Most mindenki elismeri, azok is, akik akkoriban őrjöngve szidalmaztak bennünket, hogy a mi oldalunkon volt a jog és az igazság. Most, a vereség után, és a forradalom első napjai után az egész népnek felnyílt a szeme, és felismeri, hogy fejedelmei, össznémetjei, imperialistái és szociálpatriótái taszították a szerencsétlenség szakadékába. És éppen most, amikor ismét felemeljük szavunkat, hogy megmutassuk a német népnek az egyetlen utat, amely ebből a szerencsétlenségből az igazi szabadsághoz és a tartós békéhez vezet, előállnak ugyanazok az emberek, akik annak idején lehurrogtak bennünket, és túlkiabálták az igazságot, s újra megindítják ellenünk régi hazugság- és rágalomhadjáratukat."

Azért idéztem ilyen részletességgel Karl Liebknecht szavait, mert úgy vélem, ezek komoly intelmül szolgálhatnak Nyugat-Németország és Nyugat-Berlin minden szociáldemokratája számára. Amit Liebknecht itt kipellengérezett, azt a bűnt követik el ma — csak még sokkal aljasabb formában — a Schumacherek, Ollenhauerek, Reuterek és Neumannok. Az a hajsza, amelyet ellenünk, a Német Demokratikus Köztársaság, a népi demokratikus országok és a Szovjetunió ellen folytatnak, nem szolgál más célt, mint az új háború előkészítését. Ezek az urak már a háború előkészítésének során átpártoltak az imperialisták táborába.

Karl Liebknecht vádat emelt az amerikai imperialisták ellen

a szörnyűséges vérfürdők miatt, amelyeket az amerikai csapatok az amerikai munkások sztrájkharcainak leverése közben rendeztek. Schumacher és Reuter pedig éppen az amerikai csapatok megerősítését kérik, hogy ezek szuronyainak védelme alatt végrehajthassák az újrafelfegyverzést. Vagy talán ellenzi dr. Schumacher az újrafelfegyverzést? Nem, ő csupán a német imperializmus és militarizmus egyenjogúságához ragaszkodik. Ezek vitathatatlan tények, amelyekre vonatkozóan semmiféle manőver, semmiféle parlamenti vita ne vezessen félre benneteket. Aki közületek, nyugat-németországi és nyugat-berlini szociáldemokrata elvtársak, valóban Liebknecht szellemében akar cselekedni, annak a kommunistákkal és a mi Szocialista Egységpártunk tagjaival együtt az újrafelfegyverzés ellen kell küzdenie. Ez a küzdelem megköveteli a szociáldemokraták, kommunisták, minden szervezett munkás akcióegységét. *Az egységes munkásosztály ki fogja kényszeríteni a népszavazást, és ezzel lehetetlenné teszi a porosz-német militarizmus újjászületését. Így szól Karl Liebknecht intelme a nyugat-németországi és nyugat-berlini szociáldemokratákhoz és szervezett munkásokhoz.*

Liebknecht nemzetközi harca a háború ellen, a békéért

Elvtársak, elvtársnők! Kedves külföldi vendégeink!

Karl Liebknecht harmadik és ma rendkívül időszerű útmutatása az a nemzetközi harc, amelyet a béke fenntartásáért és biztosításáért folytatott. Mint antimilitarista, lelkes internacionalista is volt. Művében, a „Militarizmus és antimilitarizmus"-ban nem érte be a porosz-német militarizmus jellemzésével. Különös gonddal tanulmányozta, hogyan vetettek be haderőt a harcoló munkássággal szemben Olaszországban, Ausztria-Magyarországon, Belgiumban, Franciaországban, az Egyesült Államokban, Kanadában és a kisebb európai országokban. Felismerte, milyen különös veszélyt jelent a világbéke számára a hadiipari tőke nemzetközi összefonódása. Ezért folytatta nemzetközi síkon is a békéért vívott harcát. Nemcsak Németországban, hanem franciaországi, belgiumi, ausztria-

magyarországi nagy tüntetéseken is szenvedélyes haraggal vágta vádjait a háborúra áhítozó imperializmus arcába.

Liebknecht a nemzetközi kongresszusokon és a nagy nemzetközi tüntetéseken való fellépésével már az első világháború előtt a békeharcosok nemzetközi szolidaritásának szószólójává lett. Amikor a német szociáldemokrácia vezetői az első világháború kitörésekor elkövették a legszégyenletesebb árulást, és átmentek az imperializmus táborába, a békeharcosok nagy várakozással fordultak Karl Liebknecht felé. Az ő magatartása az imperialista háborúval szemben kezdettől fogva világos és egyértelmű volt. A Birodalmi Gyűlés szociáldemokrata frakciójában erélyesen föllépett annak érdekében, hogy ne szavazzák meg a hadihiteleket. De Karl Liebknecht maga sem volt mentes a német baloldali elemek tévedéseitől. Ő sem ismerte még fel teljes mélységében a német szociáldemokrácia árulását. Azt remélte, hogy az első zűrzavaros napok elmúltával a helyzet tisztázódik, és a német szociáldemokráciát egységes harcba lehet vinni a háború ellen. Így történt, hogy csak 1914 december 2-án, a hadihitelek fölötti második szavazás alkalmával lépett fel nyiltan, az egész világ szemeláttára a háború ellen, és „*nem*"-et kiáltott a háborús gyújtogatók felé. A hadihitelek megtagadásának indokolása során kijelentette:

„Ez a háború, amelyet a benne részt vevő népek közül egyik sem akart, nem a német nép vagy bármelyik másik nép jólétének érdekében tört ki. Imperialista háborúról van itt szó, olyan háborúról, amely a világpiac feletti tőkés uralomért folyik."

Az 1914 december 2-án kimondott „*nem*" után közölte Liebknecht döntő jelszavát egy röpiratban Olaszország hadbalépése kapcsán:

„A fő ellenség a saját országunkban van!"

Liebknecht szavai értelmében Németország legfőbb ellensége a német imperializmus, a német háborús párt, a német hadiipari tőkések. A proletariátus legfontosabb feladata, hogy — a többi ország saját imperialistái ellen küzdő proletariátusával szorosan

együttműködve — legyőzze őket. Ezzel a jelszavával Liebknecht megközelítette Leninnek az imperialista háború ellen vívott harc kérdésében elfoglalt álláspontját. Lenin mély bizalommal és a legnagyobb elismeréssel a következőképpen méltatta Liebknecht szerepét:

„Ez a név jelképe az imperializmus ellen nem szavakban, hanem valójában vívott engesztelhetetlen harcnak, jelképe annak a harcosnak, aki éppen akkor kész áldozatokra, amikor a «saját» országa megrészegedett az imperialista győzelmektől. Liebknechttel és a «spartakistákkal» tart mindenki, aki Németország szocialistái közül becsületes és valóban forradalmi maradt, a proletariátus legjobbjai és legmeggyőződésesebb elemei, a kizsákmányoltak tömegei, amelyekben forr a felháborodás és növekszik a forradalmi harci készség"*.

Karl Liebknecht a háború alatt is a békeszerető tömegek nagy szószólójaként tevékenykedett. 1916 május elsején, a berlini Potsdamer Platzon rendezett tüntetés közben, amelyen sokezer berlini munkás vett részt (főleg ifjúmunkások) felkiáltott: „Le a háborúval! Le a kormánnyal!" A német burzsoázia azzal válaszolt, hogy letartóztatta, perbe fogta és négyévi fegyházbüntetésre ítélte Liebknechtet, aki a törvényszéki tárgyalóteremben is büszkén vallotta magáénak a nemzetközi szocializmus politikai célkitűzését:

„Meg akarjuk törni a kapitalista kormányok hatalmát, és helyébe a proletariátus hatalmát akarjuk állítani."

A proletariátus úgy felelt az ítéletre, hogy nagy tömegsztrájkokat szervezett, az elsőket a háború folyamán. Karl Liebknecht történelmi érdeme, hogy a Birodalmi Gyűlésben, a Potsdamer Platzon és a katonai törvényszék előtt folytatott bátor és következetes harcával kirobbantotta a német munkásság háború ellen irányuló tömegmozgalmait. A Potsdamer Platzon, ugyanazon a helyen, ahol 1916-ban a tömeghez beszélt, szobrot emelünk számára, amelynek alapkövét ma délelőtt helyeztük el.

* *Lenin.* Levél Európa és Amerika munkásaihoz. 1919 január 21. *Lenin* Művei. 28. köt. Szikra 1952. 454. old. — *Ford.*

Körülbelül ugyanabban az időben, amikor először szavazott a hadihitelek ellen, Liebknecht levelet intézett a *Labour Leader* című angol folyóirat útján a nemzetközi munkásosztályhoz. Ebben a levelében ezt írta:

„Az emberiségnek — már most, a háború alatt — az az egyetlen menekvése, ha minden ország dolgozó tömegei együttműködnek a béke érdekében. Ezek a tömegek sehol sem akarták a háborút, sehol sem akarják most sem . . .

Ha, mint mondják, egyik nép sem kezdhet el elsőnek a békéről beszélni — nos akkor beszéljenek róla valamennyien egyszerre; és amelyik elsőnek beszél róla, az erőnek és nem gyengeségnek adja bizonyságát, s dicsőség és hála illeti érte."

Az a nép, amely először beszélt a békéről, az orosz nép volt, Oroszország munkássága és parasztsága, amely a bolsevikok vezetésével győzelemre vitte az Októberi Forradalmat. És a békeszerető Szovjethatalom valóban a legerősebb hatalomnak bizonyult. Békepolitikájáért dicsőség és hála övezi. Ez a hatalom, a nagy szocialista Szovjetunió áll ma a világ béketáborának élén. Épp ezekben a napokban indított meg a Legfelsőbb Szovjet az Egyesült Államok Szenátusához intézett válasziratában egy újabb békekezdeményezést, amely fokozott harcra mozgósítja a népeket a béke fenntartásáért.

Karl Liebknecht szellemében cselekszünk, ha minden erőnket megfeszítjük, hogy harcba indítsuk a legszélesebb néptömegeket az öt nagyhatalom békeegyezményének létrehozása érdekében. A Legfelsőbb Szovjetnek ez a követelése egyúttal a német nép követelése is. Az öt nagyhatalom békeegyezménye teremti meg a német kérdés békés rendezésének előfeltételeit is.

Karl Liebknecht szellemében cselekszünk, ha a Szovjetunió békekezdeményezését minden erőnkkel támogatjuk, s követeljük az atomfegyver eltiltását és az általános leszerelést.

A Karl Liebknecht mártírhalála óta kialakult világhelyzetben az az új, hogy a Szovjetunió vezetésével szervezett hatalmas béketábor jött létre; az ehhez tartozó államok lakossága az emberiségnek több mint egyharmadát teszi. Hozzájuk számíthatjuk az imperialista és gyarmati országokban élő száz- és

százmilliónyi békeharcost. Ennek az egész világra kiterjedő szervezett béketábornak a léte adja meg azt a nagyszerű lehetőséget, hogy az imperialisták minden háborús aknamunkája ellenére fenntarthatjuk a békét, „ha a népek kezükbe veszik a béke megőrzésének ügyét és végig kitartanak mellette". Tanuljuk meg Karl Liebknechttől, hogyan kell Sztálinnak, a béketábor vezetőjének ezt az útmutatását áldozatkészséggel, bátorsággal, elszántsággal és kitartással valóra váltani. Ha ezt megtanultuk, akkor a béke le fogja győzni a háborút.

Karl Liebknecht állásfoglalása az orosz forradalom mellett

Liebknecht negyedik útmutatása a mi mai küzdelmünk számára fenntartás nélküli állásfoglalása a Nagy Októberi Szocialista Forradalom mellett. Amikor felvette a harcot a német imperializmus és militarizmus ellen, felismerte, hogy ennek sikeréhez szükséges a proletariátus politikai tömegsztrájkra való előkészítése és mozgósítása. Azon a brémai pártkongresszuson, 1904-ben, amelyen követelte, hogy fejtsenek ki az ifjúság körében antimilitarista propagandát, azt is kijelentette, hogy „mai és jövendőbeli politikánk legidőszerűbb kérdése a tömegsztrájk problémája". Az 1905. évi, első orosz forradalom következtében szélesen kibontakozott a politikai tömegsztrájk, amely azután forradalmi harccá fejlődött a cári uralom megdöntéséért. Rosa Luxemburg mellett Karl Liebknecht terjesztette Németországban a leglelkesebb buzgalommal az első orosz forradalom tömegharcainak tanulságait.

Karl Liebknecht lángoló szavú védelmezője volt az 1905. évi forradalomnak. Amikor a porosz-német reakció azzal a tervvel foglalkozott, hogy segítségére siet a cári hatalomnak a forradalom leverésében, Liebknecht aktív ellenállásra hívta fel a munkásságot. A mannheimi pártkongresszuson, 1906-ban ezt mondotta:

„Ha megkísérelnék, hogy a német népet az orosz szabadság hóhérává aljasítsák, ami egyenlő lenne azzal, hogy a német nép

maga gyalázza meg és kulturális szempontból megsemmisíti önmagát — ez egyszerűen a teteje volna mindennek . . . Szánalmas fajankók lennénk, és megérdemelnénk, hogy az ördög elvigyen valamennyiunket, ha nem gondoskodnánk arról, hogy kudarcba fulladjon, s a porosz-német reakciónak is alapos vereségével végződjön minden olyan esetleges kísérlet, amely Németországból hátba akarja támadni az orosz forradalmat."

Karl Liebknecht érdeklődése az orosz forradalmi mozgalom irányában egy pillanatra sem szűnt meg. Erről tanúskodik 1910-ben a porosz országgyűlésben elmondott nagy beszéde is, amelyben megtámadta a Hohenzollernek kormányának rendőri intézkedéseit, a véreskezű cári uralomnak a kémkedés és terror eszközeivel nyújtott segédkezését.

A Nagy Októberi Szocialista Forradalom napjaiban Liebknecht a luckaui fegyház foglya volt. Szívének minden melegével, szenvedélyes érdeklődéssel igyekezett a hozzá eljutó gyér, elferdített hírekből képet alkotni magának az eseményekről. Ezt írta a fegyházból:

„Olyan szórványosan, annyira csak alkalmilag és csak felszínesen kapok értesülést ezekről az eseményekről, hogy feltevésekkel kell beérnem. Semmiben sem érzem annyira mostani helyzetemet, azt, hogy szellemileg el vagyok vágva a világtól, mint az orosz kérdésben."

Ennek következménye volt, hogy Liebknecht helytelenül ítélte meg Lenin és Sztálin békepolitikáját, a Breszt Litovszk-i békeszerződés politikáját. A döntő azonban az orosz forradalom mellett való feltétlen kiállása volt, Már 1917 november 11-én, az Októberi Forradalom győzelme után négy nappal azt írta, hogy Oroszország társadalmi és gazdasági forradalmasításának roppant folyamata határtalan lehetőségek kezdetét jelenti, és ennek jelentőségét még többre értékelte, mint a francia forradalomét. Még azokban a kérdésekben is, amelyekben a szűk börtönfalak között helytelenül ítélte meg a Nagy Orosz Forradalom eseményeit, igyekezett a német munkásosztályt előrelendíteni, forradalmi harcra sarkallni a háború ellen, hogy ezáltal segítséget nyújthasson a nehéz küzdelmet vívó

orosz proletariátusnak. Az orosz forradalom iránti érzéseinek csodálatosan szép bizonysága annak a levélnek néhány sora, amelyet 1918 szeptember 8-án feleségéhez intézett:

„Ha ezer életem volna, szívesen feláldoznám, hogy segíthessek abban, ami egyedül nyújthat segítséget az orosz forradalomnak és a világ népeinek..."

Amikor a Hohenzollern-birodalom katonai és politikai összeomlása, valamint a dolgozó tömegek békéért folytatott küzdelme 1918 október 21-én visszaadta Liebknechtnek szabadságát, első üdvözletét az ifjú Szovjet Köztársaságnak küldte. A Német Köztársaságnak, Liebknecht követelése szerint, szoros testvéri kapcsolatot kellett volna vele létesítenie.

A helyzet ma már egészen más, mint amilyen 1918-ban volt. A szocialista Szovjetunió a világ legerősebb és legyőzhetetlen békés hatalmasságává vált. Éppen ezért acsarkodnak, ezért uszítanak háborúra ellene az amerikai imperialisták. Ezért rágalmazzák minden ország szociálsovinisztái a Szovjetuniót, ezért uszítanak ellene a legszemérmetlenebb módon háborúra. Ezért van az, hogy aki ma hitet tesz a Szovjetunió mellett, az a béke mellett tesz hitet. Az imperialista országok békeharcának legbátrabb és legigazabb vezetői teljesen Karl Liebknecht szellemében cselekednek, amikor kijelentik: *„Sohasem fogunk a Szovjetunió ellen menetelni. Mindig és minden körülmények között a Szovjetunió oldalán fogunk harcolni."* Így viselkednek minden ország legjobb hazafiai.

A német munkásosztálynak különösen nagy oka van arra, hogy Karl Liebknecht útmutatásait kövesse, és örök, megbonthatatlan barátságot fogadjon a Szovjetunió iránt. A Szovjetunió győzelmes hadserege zúzta szét a német imperializmus és militarizmus erőit. Ő küzdötte le azokat az erőket, amelyek ellen Karl Liebknecht egész életén át harcolt. Ő teremtette meg annak lehetőségét, hogy a Német Demokratikus Köztársaság területén teljesüljenek azok az alapvető követelmények, amelyeket Karl Liebknecht és Rosa Luxemburg a Spartakus Szövetség élén 1918-ban megfogalmazott.

Karl Liebknecht és Rosa Luxemburg 1918-ban követelte, hogy *távolítsanak el az államapparátusból minden ellenforradalmárt.* A szovjet hadseregnek a Hitler-fasizmus felett aratott győzelme tette lehetővé nálunk ennek a követelésnek a megvalósulását.

Karl Liebknecht és Rosa Luxemburg 1918-ban követelte a *nagykapitalista háborús bűnösök, az uralkodó hercegek, a tábornokok vagyonának elkobzását és bírósági felelősségrevonásukat.* A Szovjetuniónak a Hitler-fasizmus felett aratott győzelme tette lehetővé, hogy ezt a feladatot is végrehajthattuk. A háborús bűnösök és monopoltőkések üzemei a nép kezébe kerültek, és ma köztársaságunk új, antifasiszta-demokratikus rendjének gazdasági alapjául szolgálnak.

Karl Liebknecht és Rosa Luxemburg 1918-ban követelte *a nagybirtokosok kisajátítását.* A Szovjetuniónak a Hitler-fasizmus fölött aratott győzelme tette lehetővé, hogy köztársaságunk területén végrehajthattuk a demokratikus földreformot. Ilymódon az antifasiszta-demokratikus rendszer a falvakban is szilárd alapot nyert.

1918-ban a hadiipari tőke legfőbb képviselői a forradalom irányító főembereinek eltávolítását és a Spartakus-mozgalom véres leverését követelték. Ennek céljaira 500 millió márkát „adományoztak" az „Antibolsevista Ligának". A hadiipari tőkének ebből a „gyilkos-alapjából", vérdíjakat tűztek ki Rosa Luxemburg és Karl Liebknecht fejére. Ebből az alapból fizették a gyilkosságra uszító plakátok és röpcédulák költségeit, amelyek nyiltan arra hívták fel az embereket, hogy orvul öljék meg Karl Liebknechtet. A szociáldemokrata Gustav Noske pedig mozgósította a fehérgárdistákat és a hivatásos gyilkosokat, akik azután el is végezték ezt a bérgyilkosi munkát. Az egyesült ellenforradalmi bandák, hadiipari mágnások, a megfizetett sajtó bértollnokai és a jobboldali szociáldemokrata vezérek által mozgósított tiszti és martalócbandák hajtóvadászatának esett áldozatául 1919 január 15-én Karl Liebknecht és Rosa Luxemburg.

Ez a gyáva orgyilkosság, amely legjobb, legnemesebb előharcosaitól fosztotta meg a német proletariátust, egész 1945-ig

megtorlatlanul maradt. Sem a gyilkosokat, sem a felbújtókat nem büntették meg. Csak a dicsőséges Szovjet Hadseregnek a német imperializmuson aratott győzelme juttatta érvényre a történelmi igazságszolgáltatást Karl Liebknecht és Rosa Luxemburg meggyilkolásának bűntettesei felett. A mi Német Demokratikus Köztársaságunkban a Kruppok, Stinnesek, Flickek és Thyssenek nem lesznek többé abban a helyzetben, hogy a proletariátus legjobb előharcosai ellen gyilkosokat béreljenek fel, és ezeknek büntetlenséget biztosítsanak. Megemlékezve két nagy halottunkról és sokezer társukról, akik velük együtt vagy utánuk kínok és szenvedések között haltak mártírhalált, kijelentjük: *Minden olyan kísérletet, amely az ilyen merényletek megismétlésére irányul — bárhonnan jött légyen —, szét fogunk zúzni. Tudni fogjuk, hogyan verjünk vissza demokratikus mozgalmunk egész erejével mindennemű hasonló merényletet, s hogyan semmisítsük meg a merénylet tetteseit és értelmi szerzőit.*

Elvtársnők, Elvtársak! Kedves külföldi vendégeink!

Természetesen Karl Liebknecht nekünk, harcostársainak és utódainak sokkal többet jelent, mint a militarizmus és háború elleni harc meg nem alkuvó hősét. Az opportunizmus ellen vívott szenvedélyes küzdelme, bátor fellépése a szociáldemokrácia vezetőinek az első világháború kezdetén elkövetett, mérhetetlenül aljas árulása ellen, az 1918 november 8-i forradalom elszánt előrelendítése Rosa Luxemburggal együtt a *Németországi Kommunista Pártnak (Spartakus Szövetség) megalapítójává* tette. Az opportunizmustól való késedelmes szakadás okozta, hogy a Németországi Kommunista Párt megalakítása csak a kibontakozó forradalmi harcok közepette 1918 december 31-én és 1919 január 1-én következett be. Történelmi jelentősége abban áll, hogy ezzel lerakták egy marxista pártnak és a német munkásosztály forradalmi alapon való egyesítésének alapkövét. A Németországi Kommunista Pártot tevékenységének első napjától kezdve szoros barátság fűzte Szovjet-Oroszországhoz.

A Német Szocialista Egységpárt mint a német munkásmozgalom forradalmi és marxista hagyományainak örököse, büszkén hivatkozik arra, hogy Karl Liebknecht — legjobb és legbátrabb előharcosai közé tartozik. Érdemei a német munkás-

osztálynak a marxizmus-leninizmus talaján harcoló, valóban forradalmi pártja megteremtésében nagyok és maradandóak.

Ma, amikor az amerikai és angol imperializmus agresszív háborús politikája veszélyezteti a világbékét, s a német imperializmus és militarizmus újjáéled — különösen sürgető feladatunk, hogy jól emlékezetünkbe véssük Karl Liebknechtnek az imperializmus és a háború ellen, a béke és a népek egyetértése érdekében vívott rettenthetetlen harcát, és okuljunk belőle. Sztálin elvtárs arra tanított bennünket, hogy a német baloldal, amelynek vezetői közé tartozott Karl Liebknecht is, az általános sztrájk, a háború és az 1905. évi orosz forradalom kérdésében tanúsított forradalmi szellemű fellépésével nagy érdemeket szerzett. Tanuljuk meg Karl Liebknecht nagy és komoly forradalmi tevékenységéből, hogy folytassuk harcunkat a béke fönnmaradásáért, a német imperializmus és a brutális német militarizmus feltámasztása ellen. Ez az időszerű, ez a legsürgősebb feladat.

Mindenekelőtt az ifjúságnak kell sokat tanulnia Karl Liebknecht életművéből, mert hiszen ő volt egyik legjobb és legnemesebb előharcosuk. Nyugat-németországi ifjúságunk emlékezzék Liebknechtnek arra a büszke kijelentésére, amelyet 1912-ben a porosz országgyűlésen a reakciós junkerek és militaristák arcába vágott:

„Az ifjúsági mozgalom ragyogva válik ki a mai társadalmi rend sötét hátteréből. Hiába uszítják erre az ifjúsági mozgalomra csahos ebeiket, valamennyi rendőrkopójukat és mindenfajta kutyájukat, sohasem tudják majd legyűrni."

Adenauer és Schumacher birodalmában ma ezeknek a szavaknak a jelentősége újra fölöttébb időszerűvé vált. Hiszen már azt is meg kellett érnünk, hogy azokat az ifjakat, akik a világifjúsági és diák-találkozóra Berlinbe igyekeztek, Lehr úr rendőrségének vérebei üldözőbe vették. De mégsem tudták ezt az ifjúságot legyűrni. Minden hajsza ellenére is a nyugat-német ifjúság ezrei és ezrei vettek részt tegnap az ifjú német békeharcosok lenyűgöző erejű tüntetésén. Az amerikai és a nyugatnémet háborús gyújtogatók éppen azért uszítanak olyan fék-

telenül a harmadik világifjúsági és diák-béketalálkozó ellen, mert ez bizonyságot adott arról, hogy az ifjúság velünk tart. Karl Liebknecht mondása még ma is érvényes igazság: „*Aki mellett áll az ifjúság, azé a jövő!*"

Liebknecht szellemében folytatjuk harcunkat a német imperializmus feltámadása és főképpen a nyugat-német hadiipari tőke ellen.

Karl Liebknecht szellemében harcolunk Nyugat-Németország újrafelfegyverzése ellen.

Liebknecht szellemében veszünk részt a béketábor nagy küzdelmében az öt nagyhatalom békeegyezményéért, az atomfegyver eltiltása, az általános leszerelés és a német kérdés békés rendezése érdekében.

Karl Liebknecht szellemében teszünk hitet a győzelmes orosz forradalom állama, a nagy szocialista Szovjetunió iránti örök és törhetetlen barátságunk mellett!

Liebknecht szellemében visszük győzelemre Marx, Engels, Lenin és Sztálin dicsőséges zászlaját!

Karl Liebknecht szellemében, a nagy Sztálin útmutatásait követve, le fogjuk győzni a háborús uszítókat, és meg fogjuk nyerni a békét!

Azért is!

Wilhelm Pieck

A német kiadó előszava

Karl Liebknecht itt összegyűjtött válogatott beszédei és írásai a dolgozó ifjúság nagy barátjának, a militarizmus, az imperialista háború ellen és a szocializmusért küzdő harcos nagyszerű példaképének élete utolsó tizenöt évében kifejtett forradalmi tevékenységét tükrözik.

A szocialista mozgalomban föllépő opportunizmus, de főleg az imperialista háború elleni küzdelem, amelyre mindenekelőtt az ifjúságot lelkesítette és szervezte, ezek voltak azok a fő kérdések, amelyekre Karl Liebknecht forradalmi harca során elsősorban irányította figyelmét.

A hazátlan hadiipari tőke üzelmeiről, az 1913. évi Krupp-botrányról szóló beszédeinek és cikkeinek, gyújtó jelszavának: „Nem pártközi békét, hanem osztályharcot" jelentősége most, amikor újjáéled a német imperializmus, és áll a harc Nyugat-Németország újrafelfegyverzése ellen, az amerikai monopoltőke próbálkozásai ellen, amely egy új világégést akarna felidézni — különösen időszerű minden békeharcos számára.

Az 1914—1918-as imperialista világháború idején írt levelei, röpiratai, cikkei olyan harcosként mutatják be Karl Liebknechtet, akinek tettei arról tanúskodnak, hogy nem elég akarni a békét, hanem küzdeni is kell érte. A hadihitelek elutasításához fűzött indokolása „A fő ellenség a saját országunkban van!" című röpirata, az úgynevezett kis interpellációk, a katonai törvényszék előtt elhangzott beszéde és más beszédei, munkái arról tanúskodnak, hogyan értelmezte és hogyan folytatta ezt a harcot Karl Liebknecht.

Ebben a gyűjteményes kötetben helyet kapott Liebknechtnek a Németországi Szociáldemokrata Párt kongresszusain elmondott valamennyi fontos beszéde, főleg azok, amelyek az ifjúsági mozgalom kérdéseit érintik, és azok, amelyekben síkraszáll az 1905. évi orosz polgári demokratikus forradalom ügye mellett. Ezenkívül felvettük a gyűjteménybe a Spartakus Szövetségnek azokat a röpiratait és leveleit, amelyek Liebknechttől származnak, továbbá a *Jugendinternationale* című folyóiratban közölt „Antimilitarizmus" és „Rögeszmék" című cikkeit is.

Bő teret biztosítottunk ebben a gyűjteményes kötetben a november 9. után tartott tömeggyűléseken és a KPD (Németországi Kommunista Párt) alakuló kongresszusán elmondott beszédeinek, ezenkívül a *Rote Fahne*-ban megjelent cikkeinek: „Az új pártközi béke", „Fel kell fegyverezni a forradalmat!" és „Azért is!"

A gyűjtemény elején közöljük Lenin néhány megállapítását, amelyek alapvetően elemzik Liebknechtnek, a harcos szocialistának jelentőségét. Ezenkívül felvettük a kötetbe Henri Barbusse, a nagy francia költő 1915-ben írott regényének, a „Tűz"-nek Liebknechtről szóló részletét, valamint Liebknecht és mások néhány költeményét.

Karl Liebknecht beszédeit és egyéb munkáit időrendi sorban és kevés kivétellel rövidítés nélkül közöljük. A rövidítéseket kipontozással (. . .) jelezzük. Karl Liebknecht lábjegyzeteit, a szerkesztőség lábjegyzeteivel ellentétben, külön nem jelöltük meg. A folyó számok, melyekkel a szövegben találkozunk, a gyűjteményes kötet végén közölt jegyzetekre utalnak, amelyek azonban csak tájékoztató jellegűek, és azt a célt szolgálják, hogy megkönnyítsék a könyvben fölvetett egyes kérdések megértését.

Berlin 1952.

A Német Szocialista Egységpárt
Központi Bizottsága mellett működő
Marx—Engels—Lenin Intézet

LENIN

KARL LIEBKNECHTRŐL

. . . Karl Liebknecht — ezt a nevet ismerik valamennyi ország munkásai. Ez a név mindenütt, de különösen az antant országaiban jelképe annak a vezérnek, aki feláldozza magát a proletariátus érdekeiért és hű a szocialista forradalomhoz. Ez a név jelképe a kapitalizmus elleni valóban őszinte, valóban áldozatkész, valóban kíméletlen harcnak. Ez a név jelképe az imperializmus ellen nem szavakban, hanem valójában vívott engesztelhetetlen harcnak, jelképe annak a harcosnak, aki éppen akkor kész áldozatokra, amikor a „saját" országa megrészegedett az imperialista győzelmektől. Liebknechttel és a „spartakistákkal" tart mindenki, aki Németország szocialistái közül becsületes és valóban forradalmi maradt, a proletariátus legjobbjai és legmeggyőződésesebb elemei, a kizsákmányoltak tömegei, amelyekben forr a felháborodás és növekszik a forradalmi harci készség.

1919 január 21.

Levél Európa és Amerika munkásaihoz (Részlet.) *Lenin* Művei. 28. köt. Szikra 1952. 453—454. old.

... A szocialistáknak komolyan hozzá kell látniok Karl Liebknecht jelszavának megvalósításához. Az, hogy a *tömegek* rokonszenveznek ezzel a névvel — a forradalmi munka lehetőségének és sikereinek egyik *biztosítéka.* Az a magatartás, amelyet Scheidemann és Társai, Kautsky és Társai ezzel a névvel szemben tanusítanak, a képmutatás mintaképe; *szavakban* köszöntik „a világ Liebknechtjeit", a *valóságban* harcolnak Liebknecht taktikája ellen.

Liebknecht nemcsak a Scheidemannokkal (Renaudelekkel, Plehanovokkal, Bissolatikkal) szakított, hanem Kautsky (Longuet, Akszelrod, Turati) *irányzatával* is.

Liebknecht már a Parteivorstand-nak[1] írt *1914 október 2-i* levelében hangoztatta:

„Ich habe erklärt, dass die deutsche Partei, nach meiner innersten Überzeugung, von der Haut bis zum Mark regeneriert werden muss, wenn sie das Recht nicht verwirken will, sich sozialdemokratisch zu nennen, wenn sie sich die jetzt gründlich verscherzte Achtung der Welt wiedererwerben will" („Klassenkampf gegen den Krieg! Material zum «Fall Liebknecht»". Seite 22). (Geheim gedruckt in Deutschland. „Als Manuskript gedruckt".)[2]

---

[1] Pártvezetőség. — *Szerk.*

[2] — „Kijelentettem, hogy mély meggyőződésem szerint, a német pártnak tetőtől talpig meg kell újhodnia, ha nem akarja elveszteni a jogát arra, hogy szociáldemokrata pártnak nevezhesse magát, ha helyre akarja állítani a világ szemében jelenleg alapjában megrendult tekintélyét" („Osztályharc a háború ellen! Adalékok a «Liebknecht-ügyhoz»". 22. old.). (Illegális németországi kiadás. „Kézirat gyanánt".) — *Szerk.*

Minden pártnak el kell fogadnia Liebknechtnek ezt a jelszavát és persze, nevetséges volna azt hinni, hogy ezt a jelszót végre lehet hajtani anélkül, hogy kizárnánk a pártból a Scheidemannokat, Legieneket, Sembat-kat, Plehanovokat, Vanderveldéket és társaikat, vagy anélkül, hogy szakítanánk a Kautsky, Turati, Longuet, Merrheim irányzatának tett engedmények politikájával.

A megíras ideje: 1916 december 25. (1917 januar 7.) előtt.

A tézisek fogalmazványa. (Részlet.) *Lenin* Művei. 23. kot. Szikra 1951. 230—231. old.

. . . Liebknechttel lenni, a következőket jelenti: (1) támadni kell a saját országunkban levő fő ellenséget; (2) le kell leplezni saját országunk szociálpatriótáit (és nem csupán a *külföldieket*, engedelmével Grimm elvtárs !), harcolni kell ellenük, nem pedig egyesülni velük — engedelmével Grimm elvtárs ! — a baloldali radikálisok ellen; (3) nyiltan bírálni kell és fel kell tárni nem csupán saját országunk szociálpatriótáinak, hanem szociálpacifistáinak és „centristáinak" gyengeségeit is; (4) ki kell használni a parlamenti szószéket arra, hogy forradalmi harcra hívjuk fel a proletariátust, arra, hogy fordítsa visszafelé a fegyvert; (5) illegális irodalmat kell terjeszteni és illegális gyűléseket kell rendezni; (6) proletár-tüntetéseket kell szervezni, például olyanokat, mint a Potsdami-téren tartott berlini tüntetés, amelyen Liebknechtet letartóztatták; (7) sztrájkokra kell felszólítani a hadiipari munkásokat, mint az „Internacionále" csoport tette illegális kiáltványaiban; (8) nyiltan rá kell mutatni a jelenlegi, reformista tevékenységre szorítkozó pártok teljes „megújhodásának" szükségességére és úgy kell dolgozni, ahogyan Liebknecht dolgozott; (9) fenntartás nélkül el kell vetni a haza védelmét az imperialista háborúban; (10) az egész vonalon harcolni kell a szociáldemokrácián belül jelentkező reformizmus és opportunizmus ellen; (11) ugyanilyen engesztelhetetlenül kell fellépni a szakszervezeti vezérek ellen, akik minden országban, különösen Németországban, Angliában és Svájcban a szociálpatriotizmus, az opportunizmus stb. előhadát képezik.

(Lenin ezt a cikket német nyelven, 1917 január végén írta.)
Képzelt vagy valóságos mocsár? (Részlet.) *Lenin* Művei.
23. köt. Szikra 1951. 304—305. old.

. . . A harmadik áramlatot a valódi internacionalisták képviselik, akiknek álláspontját legpontosabban a „Zimmerwaldi Baloldal"[1] fejezi ki (a függelékben közöljük e csoport 1915 szeptemberi kiáltványát, hogy az olvasó eredetiben ismerkedhessen meg ennek az áramlatnak a keletkezésével)[2].

A fő megkülönböztető jel: teljes szakítás mind a szociálsovinizmussal, mind a „centrummal". Önfeláldozó forradalmi harc *saját* imperialista kormányuk és *saját* imperialista burzsoáziájuk ellen. Elvük: „a fő ellenség a saját országunkban van". Kérlelhetetlen harc a mézes-mázos szociálpacifista frázisok (a szociálpacifista — szavakban szocialista, tettekben burzsoá pacifista; a burzsoá pacifisták a tőkés iga és a tőke uralmának megdöntése *nélküli* örök békéről ábrándoznak) és minden *mellébeszélés* ellen, amelynek célja tagadni, hogy a proletariátus forradalmi harca és a proletárforradalom, a szocialista forradalom, a jelenlegi háborúval *kapcsolatban* lehetséges, azaz helyénvaló, azaz időszerű.

Ennek az áramlatnak legkimagaslóbb képviselői: Németországban — a „Spartakus csoport" vagy az „Internacionále csoport", melynek egyik tagja Karl Liebknecht. Karl Liebknecht ennek az áramlatnak és az *új*, igazi, a proletár Internacionálénak legkiválóbb képviselője.

Karl Liebknecht felszólította Németország munkásait és katonáit, hogy *fordítsák a fegyvert saját* kormányuk ellen. Karl Liebknecht ezt nyiltan a parlament (a Reichstag) szószékéről tette. Utána pedig a Potsdami térre, Berlin egyik legnagyobb terére ment, és az ott rendezett tüntetésen illegálisan nyomta-

tott kiáltványokat terjesztett, „le a kormánnyal!" jelszóval. Liebknechtet letartóztatták és *fegyházra* ítélték. Most fegyházban ül Németországban, mint ahogy általában *százak*, ha ugyan nem ezrek ülnek börtönben Németország *igazi* szocialistái közül, mert harcoltak a háború ellen.

Karl Liebknecht beszédeiben és leveleiben kérlelhetetlen harcot folytatott nemcsak a *saját* Plehanovjai, Potreszovjai (Scheidemannék, Legienék, Davidék és társaik), *hanem a saját centristái*, a saját Csheidzéi, Ceretelijei (Kautsky, Haase, Ledebour és társaik) ellen *is*.

Karl Liebknecht barátjával, Otto Rühlével együtt — száztíz képviselő közül ketten — megszegte a fegyelmet, felborította a „centrummal" és a szovinisztákkal való „egységet", *mindenkivel szembeszállt. Egyedül* Liebknecht képviseli a szocializmust, a proletár ügyet, a proletárforradalmat. A német szociáldemokrácia többi része *teljes egészében* — mint Rosa Luxemburg (aki szintén a „Spartakus csoport" tagja és egyik vezére) helyesen mondta — *bűzlő hulla*.

A proletariátus feladatai forradalmunkban. (Részlet.) ***Lenin*** **Művei. 24. köt. Szikra 1952. 62—63. old.**

Polgártársak!
Értsétek meg, milyen módszereket alkalmaznak a világ tőkései!

A „Recs" mai vezércikkét a következő szavakkal fejezi be:

„A német kormány azon erőlködik, hogy fenntartsa a belső egységet Németországban és meghasonlást idézzen elő az antant-hatalmak között. A mi «pravdistáink» minden eszközzel aláássák a forradalmi Oroszország egységét, s az orosz kormányt a szövetséges angol és francia kormány ellen uszítják. Nem mondhatjuk-e joggal, hogy Lenin «vitézei» von Bethmann-Hollwegnek és II. Vilmosnak dolgoznak?"

Nem, tőkés urak, nincs jogotok ezt mondani. Éppen mi, pravdisták, és csakis mi, nemcsak hogy nem segítjük a belső egység fenntartását Németországban, hanem *ellenkezőleg, bomlasztjuk ezt az egységet.*

Ez olyan tény, amelyet az orosz tőkés urak semmiféle hazugsággal sem dönthetnek meg.

Tény, hogy mi, pravdisták, és csakis mi, azt követeljük, hogy a német szocialisták feltétlenül és haladéktalanul szakítsanak a német Plehanovokkal, azaz a Scheidemannokkal, valamint a német „centrummal", vagyis azokkal az ingadozó elemekkel, akik nem szánják rá magukat arra, hogy elvileg és visszavonhatatlanul szakítsanak a Scheidemannokkal.

Tény, hogy mi, pravdisták, és csakis mi, a német szocialistáknak *kizárólag* két csoportjával (a „Spartakus" és a „Munkáspolitika" csoporttal) kívánunk egységet — azokkal a csoportokkal, amelyek Karl Liebknecht politikáját, vagyis *azt a politikát* követik, *amelynek célja Németország belső egységének bomlasztása.* Karl Liebknecht politikája a *valóságban,* nempedig szavakban

bomlasztja a tőkések és a munkások „belső egységét" *Németországban.*

Karl Liebknecht, aki világosan felismerte, hogy a német tőkések és Vilmosuk imperialisták, vagyis rablók, már a Zimmerwaldi Konferenciának (1915 szeptember) levelet küldött[1], amelyet nem tettek közzé, mivel akkor Liebknecht még legalitásban volt. De mindazok, akik ott voltak Zimmerwaldban, ismerik ezt a levelet.

Ez a levél a következő jelszót tartalmazta: nem osztálybéke, hanem polgárháború.

Így hirdette Karl Liebknecht, a mi elvbarátunk a „belső egységet" Németországban. És ezt hirdettük mi „A szocializmus és a háború"[3] c. pravdista brosúránk német fordításában.

És Karl Liebknecht nemcsak beszélt így, hanem így is cselekedett. A német parlament szószékéről felhívta a német katonákat, hogy fordítsák a fegyvert *saját* kormányuk, a német kormány ellen, azután pedig egy utcai tüntetésre ment, amelyen „le a kormánnyal" szövegű forradalmi felhívásokat osztogatott.

Így „erőlködött" Karl Liebknecht, a mi politikánk, a pravdista politika híve „azon, hogy fenntartsa a belső egységet Németországban". Ezért sínylődik most a fegyházban.

És Karl Liebknechtet nemcsak a német tőkések egész sajtója nevezi nyiltan árulónak és hitszegőnek, de a német Plehanovok valamennyi lapja is — többé vagy kevésbbé nyiltan — árulással vagy anarchizmussal vádolja.

A tőkések az *egész* világon a hazugságok, rágalmak, szitkok és hazaárulást emlegető vádak özönét zúdítják azokra a szocialistákra, akik úgy járnak el, mint Karl Liebknecht Németországban, mint a pravdisták Oroszországban, vagyis azokra, akik *minden egyes* országban *bomlasztják* a munkások „belső egységét" a tőkésekkel, az egyes országok Plehanovjaival, az egyes országok „centristáival", és *megteremtik a világ munkásainak egységét* az imperialista rablóháború megszüntetése, az emberiségnek a tőkés igától való megszabadítása érdekében.

Németországban a tőkések árulóknak kiáltják ki és üldözik

[1] Lásd 296. old. — *Szerk.*

Karl Liebknechtet és barátait. Németországban is nem egy ízben fenyegették Karl Liebknecht elvtársunkat azzal, hogy a tömeg meglincseli. Erről még a német Plehanov, a szociálsoviniszta David is beszélt. Oroszországban a tőkések a pravdistákat kiáltják ki árulóknak és üldözik. Angliában a tőkések árulónak kiáltják ki és üldözik MacLean skót néptanítót, aki szintén fegyházban sínylődik *ugyanolyan* bűnért, ugyanolyan „árulásért", amilyet Karl Liebknecht meg mi, pravdisták követtünk el.

Franciaországban a republikánus tőkések kormánya bebörtönözte a francia *Contant*-t és az orosz Rajevet, mert „vívjuk ki a békét erőszakkal" szövegű röplapokat adtak ki.

Uraim, akik a „Recs" szerkesztőségében ülnek, miniszter uraim, uraim, akik a forradalmi kormány tagjai! Börtönözzetek be bennünket, pravdistákat, vagy javasoljátok az orosz népnek, hogy börtönözzön be bennünket! Akkor aztán valójában utánozni fogjátok a „szövetséges" (II. Miklós cárral szövetséges, mert *ő* kötötte a szövetségi szerződést!) kapitalista Anglia példáját, amely börtönben tartja az angol pravdistákat.

Le a munkások és a tőkések „belső egységével" az *egész* világon, mert ez az „egység" a tőkések érdekeiért folyó imperialista rablóháború borzalmaira kárhoztatta és kárhoztatja az emberiséget!

Éljen az *egész* világ *olyan* szocialistáinak és munkásainak egysége, akik nemcsak szavakban rokonszenveznek Karl Liebknechttel, hanem valóban ugyanolyan politikát folytatnak *saját* tőkéseik ellen!

A megírás ideje: 1917 április 14. (27.)

Lenin Művei. 24. kót. Szikra 1952.
120—122. old.

Távbeszélőn továbbított üzenet az OSzFSzKSz berlini képviselőjének

Ioffe orosz kovetnek

Karl Liebknechtnek haladéktalanul adja át legforróbb üdvözletünket. A német forradalmi munkások képviselőjének a börtönből való kiszabadulása annak az új korszaknak, a győzelmes szocializmus korszakának a jele, amely megkezdődik most mind Németország, mind az egész világ számára.

Az Oroszországi Kommunista (bolsevik) Párt Központi Bizottsága nevében

Lenin *Szverdlov* *Sztálin*

A megírás ideje 1918 október 23.

***Lenin* Művei. 35. kot. 4. kiad. 308. old. (oroszul).**

KARL LIEBKNECHTRŐL

HENRI BARBUSSE

„Akadt mégis egy ember, akinek alakja felülemelkedett a háborún..."

Hol az ellenség? Holttestek hevernek körös-körül, és sorbaállított foglyokat látunk; mint amott is, ahol a mocskos-szürke égaljból kivágódik egy csoport egyszínű, határozatlan, párás körvonala. De a legtöbbje elszóródott valamerre, messzire. Néha egy-egy gránát csapódik be körülöttünk, után, céltalanul. Senki sem törődik velük. Felszabadultan, megnyugodva, magánosan álldogálunk ebben a pusztaságban, ahol a halottak végtelen sokasága az élők sorfaláig nyújtózik.

Leszállt az éjszaka. A porfelhő eloszlott, helyet adván a homálynak és a hosszan elnyúló rendezetlen embertömegek árnyékának. Az emberek összeállnak, leülnek, felemelkednek, egymásba kapaszkodva, vagy egymásra támaszkodva elindulnak. A fedezékek között összegabalyodott hullatömegek állják el az utat; csoportokba sodródunk, lekuporodunk. Egyesek letették a földre a puskájukat, és tétlenül őgyelegnek az árkok körül; közelebbről megnézve őket látjuk, hogy az arcuk füstös, kormos, az odafröccsent sár sebhelyszerű nyomokat vágott rájuk, a szemük vörösre gyulladt. Szó alig esik köztük, de már kinek-kinek van valami keresgélni valója.

Megpillantjuk a sebesültvivőket; a látóhatárba rajzolódó árnyaik le-lehajolnak, kutatnak valamit, aztán továbbhaladnak, kettesével belefogódzva hosszú hordágyaikba. Odébb, jobbra tőlük, csákányütések és ásócsikorgás lármája hangzik.

Elbarangolok e sötét összevisszaság közepette.

Egy helyen, ahol a gránátok leomlasztották a lövészárok mellvédjét, és a legázolt föld szelíd lejtőt formált, ülő emberalak tűnik szemem elé. Az ég aljáról még idedereng egy kis világos-

ság. Ez az ember egy szobor nyugalmával néz maga elé, és eltűnődik valamin. Megkap ez a látomás. Közelebb hajolva megismerem: Bertrand káplár!

Felém fordítja arcát, és érzem, hogy rámmosolyog töprengő mosolyával.

— Már keresésedre akartam indulni — mondotta. — Meg kell szerveznünk a lövészárok őrségét, addig is, amíg híreket kapunk arról, hogy mit csinálnak a többiek, és mi történik előttünk. Beteszlek téged és Paradist figyelő örsnek egy őrállásba, amit most ástak ki az árkászok.

Aztán elnézegetjük egy darabig a járó-kelő és a mozdulatlan alakok árnyait, melyek úgy hatnak, mintha tintafoltok volnának az égbolt szürke peremén, ahogy a rommálőtt árkok szélén kuporognak, meggörnyednek. Ködös, különös nyüzsgése az apróra zsugorodott féregszerű figuráknak az árnyékba borult széles mezőkön, melyeket most megbékéltetett a halál, ahol már két álló esztendeje a harcok a katonák egész városait hajtják előre-hátra, vagy mozdulatlanságba merevítik a térben és mélységben végtelen nekropolisz felett.

Két sötét árnyfigura halad el mellettünk, néhány lépésnyire. Félhangon beszélgetnek.

— Hát akár hiszed, akár nem, öregem, nem hallgattam rá, hanem belevágtam a hasába a bajonettemet, de úgy ám, hogy ki se tudtam húzni.

— No, ami engem illet, én négyet találtam egy gránáttölcsér fenekén. Odakiáltottam, hogy egyenként bújjanak ki. És ahogy jöttek, sorban egymásután leszúrtam őket. Könyökig véres lettem tőlük. Még most is össze van ragadva a kabátom ujja.

— Hajh — dünnyögte az előbbi —, ha majd egyszer elmeséljük ezeket a dolgokat, ha ugyan egyáltalán visszakerülünk a falunkbeliek közé, a jó meleg kályha mellé, este, lámpagyújtás után, el sem fogják hinni nekünk. Hát nem szörnyűség ez?

— Bánom is én, csak hazakerüljünk innen — felelte a másik. — Csak már látnám a végét!

Bertrand általában kevésszavú ember, és sosem beszél magáról. Most mégis elmondja:

— Nekem hárommal gyűlt meg a bajom. Úgy verekedtem,

mint egy őrült. Persze, valamennyien vadállatok voltunk már, mire idáig jutottunk.

Hangját, mely megremegett, felemelte:

— Így kellett lenni. Ezt kellett tennünk — a jövendő érdekében.

Karjait összefonta mellén, fejét lehajtotta és úgy ingatta:

— A jövendő! — kiáltott fel hirtelen, mint egy látnok. — Milyen szemmel fognak visszanézni ránk azok, akik utánunk jönnek, és akiknek a haladás — amely a halál bizonyosságával elkövetkezik — már egyensúlyba hozta a lelkiismeretüket. Hogyan ítélik majd meg ezt a vérengző hadakozást, melyről magunk sem tudjuk, akik véghezvittük, hogy Plutarchosz és Corneille hőseinek tetteihez hasonlítsuk-e vagy útonálló rablók gazságaihoz.

— Pedig hát — így folytatta Bertrand — nézzük csak. Akadt mégis egy ember, akinek alakja felülemelkedett a háborún, s az ő bátorságának szépsége és jelentősége örökké ragyogni fog...

Némán, botomra támaszkodva közelebb hajoltam, hogy jobban halljam ezt a hangot, mely ebből az örökké hallgatag szájból, szokatlanul éles hangon szólalt meg az alkonyat csöndjében:

— Liebknecht!

Felállt, de karjai mellén összefonva maradtak. Szép arca, amely olyan mélységesen komoly volt, mint egy szoboré, ismét mellére csuklott. De márványkeménységű hallgatagságából még egyszer kilépett, hogy beszéljen:

— A jövendő! A jövendő! A jövő nagy műve az lesz, hogy elsöpörje ezt a jelent, úgy elsöpörje, hogy híre-hamva se maradjon, kipusztítsa, mint egy förtelmes és szégyenletes dolgot. No de, hiába, erre a jelenre is szükség volt, ennek is meg kellett lennie. Szégyenletes és gyalázatos a katonai dicsőség, a hadsereg, a katona mestersége, amely az emberből ostoba és gyáva áldozatot csinál, vagy undorító hóhért. Igen, szégyenletes és gyalázatos, ez igaz, de túlságosan igaz, igaz lesz a jövő végtelenségében, de még nem az a mi napjainkban. Jól meg kell fontolni most, miket gondoljon az ember. Igaz lesz, amikor lesz majd egy igazi bibliánk. Akkor lesz igaz, amikor felírják

a többi igazságok közé, amelyeket az emberek megtisztult szelleme mind fel tud fogni és magáévá tud tenni. Mi, száműzöttek, még messze bolyongunk ettől a kortól. Ez az igazság ma úgy hat, mint egy nagy tévedés, tiszta szent szavai úgy hangoznak, mint az istenkáromlás!

Felkacagott, de nevetésében álmok, ábrándok visszhangja érzett:

— Egyszer azt mondtam a fiúknak, hogy hiszek a jövendölésben — azért mondtam, mert bolondozni akartam velük.

Leültem Bertrand mellé. Ez a katona, aki mindig többet tett, mint amennyit a kötelesség előírt, és mégis életben maradt, e pillanatban magatartásában a nagy erkölcsi eszmék megtestesítőire emlékeztetett, akikben elég erő van ahhoz, hogy kitépjék magukat a véletlenek játékából, és akiket a sors arra jelölt ki, hogy az események kedvező fordulatának segítségével vezérlő szerepet vigyenek kortársaik között.

— Magam is sokszor gondoltam ezekre a dolgokra — jegyeztem meg halkan.

— Úgy? . . . — vetette oda Bertrand.

Egymásra néztünk, szótlanul, némi meglepődéssel és meghatottsággal. Jó darabig álltunk így, aztán Bertrand megszólalt:

— Itt az ideje, hogy megkezdjük a szolgálatot. Vedd a puskádat, és jöjj velem.

Henri Barbusse „A tűz" című regényének egy részlete.

ERICH MÜHSAM

Karl Liebknecht — Rosa Luxemburg, akiket 1919 január 15-én meggyilkoltak

(A hetedik évfordulóra)

Húzzátok mélyebben az arcotokba
a sapkát, mikor munkába osontok
e zord téli napon.
Hát, proletárok! Kínoznak a gondok,
hogy béretek a hétvégig vajjon
kitart-e, s nem nyomják-e markotokba
papírjaitokat is a fukar
borítékkal? Hisz megszokott látvány tinektek,
hogy éhezik a nő s a gyermekek, kiket szerettek.
Talán
az üzem holnap már leáll,
ha ez lesz, amit a gyáros akar,
mert nincs rátok többé szüksége már,
mert munkaerőtök nem adja, mint
eddig, a hasznot, tetszése szerint,
s a munkanélküliek millióival
titeket is kitesz a kínba-télbe,
gyermekeitek kenyerét eléve,
hogy templomkapuknál nyíva kolduljatok
s bokáig a sárban gázoljatok.
Talán
hull még fillér a reszkető tenyérbe,
Hát húzzátok mélyebbre azt a sapkát.
E téli nap hét éve, hogy lecsapták
reménységeteket a ravatalra.
Ti emlékezzetek szünetlen arra,
hogy Liebknecht s Luxemburg tudták: szabadság

és boldogság csak erős tettből sarjad,
ők tudták, akik érettetek haltak . . .
Dehát azért kellett-e veszniök
s kik utánuk haltak, a többieknek,
s ezreket azért zártak börtönök,
hogy, proletárok, hét év után, nektek
az uzsora, inkább, mint bármely korban,
uratok legyen, s a köztársaság
páriáiként, rút rabszolgasorban
a hősök gyilkosait szolgáljátok?
Nem! Csak ki arcotokból azt a sapkát!
Égjen a fény
a szemetekben és a hős remény!
Szivetek ne a bánatnak adjátok!
Esküdjetek nekik, kik tiérettetek
hullottak el, az ő megbosszulatlan
hős vérükre vörös zászlók alatt esküdjetek:
A forradalom él. S a nyomor riadója
önszabadító harcra szól nekünk.
Az eskünket kimondtuk — itt az óra —:
ti holtak, bosszulóitok leszünk!

ERICH WEINERT

Azért is!

Karl Liebknecht és Rosa Luxemburg síremlékének lerombolása után

A sírotok mellett sokat
vonultunk: néma, nagy csapat.
S záporoztak piros virágok
a sír zöldjére ezer kézből,
hogy az egészből
szivünk áldása hulljon rátok.

És fenyegetve egyre nőtt,
nőtt évről évre seregünk.
Ellenség állt a sír előtt.
De fegyver el nem űzhetett.
Mert kélt a sírból üzenet:
Azért is felkelünk!

S mi újra jöttünk, nem miként
bús raj, de mint sereg.
A szó, mely a sírból kikélt,
szivünkben ég. Bátrak vagyunk
s erősek tőle. Csapatunk
növekedett.

Nőttön-nőtt. És most ellenünk
titokban tört gaz ellenünk.
Néma sírról a köveket
letörte, és a szirmokat
a föld alá taposta vad
dühe, és vért vetett.

De minden évben kivirít.
S a vándor azt suttogja: „Itt
sír volt. Kié?" És csendesen
felelnek néki: „Hát te nem
hallod a szót, a földbelit:
Azért is ezt teszem!"

Ti hullagyalázó gazok,
a sírból kélő szózatot
ti nem halljátok szívesen.
Liebknecht él bennünk, s a haza
fölött tisztán dörög szava:

AZÉRT IS EZT TESZEM!

Moszkva, 1936.

KARL LIEBKNECHT KÖLTEMÉNYEI

VERSEK A LUCKAUI FEGYHÁZBÓL

Földet raboltatok tőlem — eget nem;
s ha csak egy keskeny sáv marad
a rács között, a vasrudak között,
magasbalendíti a testnek is
eszméletét szabad lélekkel, szabadabbal,
mint valaha is voltatok ti, kik
börtön s bilinccsel életemre törtök.

1916 decemberében.

Vihar

Vihar, hű társam,
te szólítsz!
Még nem jöhetek,
még láncok közt vagyok!
Igen, hisz vihar vagyok magam is,
a te részed.
És újra jő a nap,
hogy láncokat török,
hogy újra zúgok én
a tág mezők fölött,
a föld körül viharzom,
az országok során át,
s viharzom emberekben,
agyukban és szivükben,
viharzó szél, miként te!

A vihar vijjogása kedves dallam nekem,
mikor vadul rohan le börtönfalakon át
a sok szűk folyosóra.
Mikor kiáltozással
szétvetni készül őket,
mikor felleghajtója
csattog a köveken,
mikor dühödt haragja
a vasrácsokba kap,
hogy összezúzza mind! —
Mikor fagyos és forró
lehe résen és ablakon keresztül
becézi bőröm,
forralja vérem.

— Örömmel hallak én,
erő ősképe, te! —
De sokkal szívesebben
éreznélek és hallanálak,
ha hírhozója volnál
egy más erőnek, a nép erejének.
Te vijjogó-viharzó éji ének,
így meg nem szabadítasz!
A másik erőt, a nép erejét
várom vágyódva én,
türelmetlen lesem,
mikor jelented őt nekem,
mely békéért s szabadságért rivall
s nekem is harci-dal!

1917 tavaszán.

Bizalom

Ha összetörnek is tán —
meg nem hajlítanak,
ismét állunk a vártán,
még el se telt a nap.

Veszthetünk száz csatát, ha
mindig föltámadunk
mindig bátrabb csapásra,
csak sűrűbb lesz sorunk.

Elfojthatják a lángot —
a szikra száll tovább,
és égig új világot
lobbant az éjen át.

A célt bár rejtse felhő
fönt s messze — bízhatunk:
áldott napunk csak eljő,
meg nem csal csillagunk.

Becsaphat a jelen még, —
hű hozzánk a jövő.
Reménységünk csak emlék?
Nem baj: majd újra nő.

Semmik mindenné válnak,
előbb, mint sejtik ők,
akikregúnyunk száll csak,
a fenn-dölyfösködők.

Porlódnak nem sokára
mint tajték part-kövön,
s átvillan végre már a
hőnvárt föld a ködon.

Mi bennünket legyőzhet,
a földön semmi nincs:
se bősz méreg, se lőtt seb,
sem ördög, sem bilincs.

1918 őszén.

KARL LIEBKNECHT

VÁLOGATOTT BESZÉDEK ÉS IRÁSOK

A königsbergi per[4]

Az 1904 július 23-án elmondott védőbeszédből

... Ugyan hogyan kerültek uralomra a Romanovok? Vajjon Oroszország mindig abszolút monarchia volt? Nem, a történelem azt tanítja, hogy a mai cári dinasztiát 1613-ban a moszkvai országgyűlés emelte trónra.

A Romanovok nem az orosz néptől kapták hatalmukat, és az orosz abszolutizmus nem valamilyen nemzetgyűlési határozat alapján, hanem egy felülről szervezett forradalom eredményeképpen jött létre. Jogosan háborogh-at-e majd, ha egyszer a kard éle ellene fordul? Persze, nagyon kényelmes dolog volna számára, ha egy papírsorompóval útját vághatná a fejlődésnek, ha egyszerűen elrendelhetné, hogy az alkotmány mindennemű megváltoztatása egyszersmindenkorra tilos, minden szabad megmozdulás büntetendő cselekmény, és minden embert ezennel lefokoznak rabszolgává. Igen ám, de a természetes fejlődést nem lehet így béklyóba verni.

Oroszország történelmét, inkább, mint bármely más országét, *vérrel írták*, olyan vérrel, amelyet nem a nép ontott, hanem az egyes uralkodócsaládok kölcsönösen kiontott vérével és azoknak a kormányoknak a kezéhez tapadó vérrel, amelyek parasztokat, szektásokat, munkásokat, a zsidó lakosságot — sőt katonákat és tiszteket is lemészároltattak. Mert, amint hallottuk, nem az 1899. évi pétervári diáktüntetésekkel, még csak nem is a Narodnaja Volja[5] mozgalmával kezdődött az orosz „felforgató tevékenység", hanem a dekabristák[6] katonai összeesküvésével, Petrasevszkij[7] értelmiségi klubjának forrongásával, és Szibéria földjét már több mint három emberöltő óta az orosz nép legnemesebb fiainak vére öntözi.

Az államügyész úr azt kérdezi: Van-e szégyenletesebb dolog a világon, mint az előttünk fekvő írások? Én ismerek *ezeknél szégyenletesebb dolgokat: ilyenek az orosz közállapotok*, amelyekről ezek az írások szólnak.

Szeretném, ha a bíró uraknak egyszer alkalmuk nyílt volna részt venni egy orosz diákünnepségen, amelyen felhangoznak az orosz nép fájdalmas, szenvedélyesen panaszos dalai. A legmegragadóbb dalok egyike a kozákok korbácsáról, a nagajkáról szól. Azt mondják ebben a dalban: *„Nagajka, nagajka, sose feledd el, mit műveltél velünk február 8-án."*

1899 február 8-án történt, hogy a diákokat Pétervárott nyilvánosan megkorbácsolták.

Ha figyelembe vesszük az orosz közállapotokat, a nép teljes jogfosztottságát, a bürokrácia züllöttségét és véres kegyetlenkedését, a minden kilengésnek szabad folyást engedő szörnyű büntetőeljárási rendszert, a „perrendtartást", a korbácsolásokat, a parasztok, zsidók és munkások lemészárlását, akkor látnunk kell, hogy Oroszország történetét két szó foglalja össze: *Szibéria és Schlüsselburg.* — Az orosz uralmi rendszert ez a két név jelképezi, mert Szibéria és a schlüsselburgi börtön nélkül nincs cárizmus. Ezen a két helyen hullik el az orosz ifjúság színevirága.

Seidel, az ismert konzervatív jogtudós, teljes joggal nevezi az orosz közállapotokat *ázsiai despotizmusnak.* Nagy Péter cár[8] mondotta: *„Nem emberekkel* van dolgom, hanem *állatokkal, amelyeket emberekké akarok nevelni." Ma azonban emberekről van szó, akiket állatokká akarnak lealacsonyítani.* Aki ember akar maradni, azt Szibériába vagy Schlüsselburgba hurcolják, és *csak az embertelen lények számítanak az államfenntartó elemek közé.* Valóban, az ember elmondhatná Nagyezsgyin szavaival, hogy ez „az őrjöngés rendszere".

Mindnyájan ismerjük Dosztojevszkij „Emlékiratok a holtak házából" című művének megrázó leírásait. Dosztojevszkij ennek a művének bevezetőjében keserű szarkazmussal különbözteti meg azokat, akik „meg tudják oldani az élet rejtelmeit", vagyis meg tudnak békülni az orosz cári uralom barbárságával, azoktól, akik nem képesek erre a megalkuvásra. Ki kételkedik abban,

hogy ezek az utóbbiak a derekabb emberek, az orosz nép legjobbjai? . . .

Ez a pör, amely tulajdonképpen udvariassági aktus a német kormány részéről a cári kormány iránt, és amelyet lényegében orosz érdekek szolgálatában folytatnak, azt a különös képet tárja elénk, *hogy a német hatóságoknak az oroszok után kell futkosniuk*, hogy anyagot kapjanak tőlük, amivel megvédhetik az orosz birodalmat, és aminek alapján példás büntetést róhatnak német állampolgárokra!

Persze, én más magyarázattal is szolgálhatok az orosz kormány meglepő magatartását illetően. Valószínű, hogy *nem fogja baráti szívességnek tekinteni ezt a pert.* Azt hiszem, hogy az oroszokat ez a per *igen kellemetlenül érinti.* Az orosz kormányzat jól tudja, hogy abszolutizmusának szennyesét *nem teregetheti a német büntetőeljárás nyilvánossága elé.* Az orosz abszolutizmuson még sohasem ütöttek az egész világ szeme láttára akkorát, mint ebben a teremben. Az orosz kormány bizvást elmondhatja: *„Isten óvjon meg a barátainktól!"*

Még a konzervatívok és a nemzeti liberálisok is, maga Schiemann professzor, vagy a *Kreuzzeitung* szerkesztői, megegyeznek abban, hogy Oroszország mai közállapotai tarthatatlanok. Elismerem, hogy törvényes eszközökkel javulást ott nem lehet elérni, de ebből még nem lehet rögtön hazaárulásra következtetni. Az orosz szociáldemokrácia egyelőre meg volna elégedve, ha kiadványait terjeszthetné, és gyűléseket tarthatna. Ez ugyan tilos, de még Oroszországban sem számít hazaárulásnak. Azelőtt például Oroszországban is a nyilvánosság előtt folytatták le a pereket, és csak miután rájöttek, hogy a politikai perek inkább agitatív, mintsem elijesztő hatásúak, szüntették be a nyilvános törvényszéki tárgyalásokat nemcsak a politikai, hanem lassanként még a társadalompolitikai perekben is. Ma már *csak a schlüsselburgi vár vagy a Péter-Pál erőd foglyainak kétségbeesett segélykiáltásait* halljuk.

A szabad emberi szót azonban nem lehet bilincsbe verni, még kevésbbé a gazdasági fejlődést. A cárizmus hatalma nagy, de a kapitalista fejlődést nem tudja feltartóztatni, ellenkezőleg

kénytelen volt szövetkezni a kapitalizmussal a munkásság ellen, hogy megmentse önmagát . . .

Még egy kérdést kell érintenem: a terrorizmus történelmi szerepét és a szociáldemokrácia ezzel kapcsolatos álláspontját.

Az első szocialista mozgalom Oroszországban a Zemlja i Volja (Föld és Szabadság)[9] az értelmiség vezetésével indult meg, és a parasztságra igyekezett támaszkodni. Jóllehet békés jellegű mozgalom volt, véresen elnyomták. Az ilyen elnyomó eljárásokkal szemben való tehetetlenség és a propaganda-lehetőségek kilátástalansága hozta létre a Narodnaja Voljá t, a terrort, a politikai desperádók taktikáját. Néhány év mulva azonban belátták a terror értelmetlen és haszontalan voltát, és még jóval a Narodnaja Volja mozgalom teljes kihúnyta előtt, vezető emberei, mint például Lavrov, már feladták, megtagadták ezt a taktikát. *Ez a fordulat* — és erre különösen felhívom a bíró urak figyelmét — *egybeesik* az orosz ipar kifejlődésével, *az oroszországi ipari proletariátus kialakulásával.* Ez jóval kiterjedtebb és termékenyebb talajt jelentett a haladó politikai eszmék, a szociáldemokrata eszmék számára. A nyolcvanas évek vége óta spontán kifejlődött egy hatalmas munkásmozgalom. Ezzel *a szociáldemokrácia számára elmúlt a kétségbeesés korszaka.* Egészen logikus, hogy éppen ezért a szociáldemokrácia *a leghatározottabb ellenfele a kétségbeesés terrorista taktikájának,* már csak azért is, mert a szociáldemokrácia az egyetlen olyan mozgalom, amely célját terror alkalmazása nélkül is el fogja érni, és mert ez az összes orosz politikai pártok közül *az egyedüli,* amely *meg tudja nyerni a tömegeket.*

Szembeállították itt a „derék jó szociáldemokráciát" a gonosz „forradalmárokkal". Ennél azonban pusztán taktikai szempontból indultak ki. Mert célját tekintve a szociáldemokrácia a legradikálisabb párt, míg a vérszomjas Burzev[10], aki még Sztruve[11] mögött is elmarad, nálunk éppen csak hogy mérsékelt liberálisnak számíthat. Általában úgy látszik, hogy a *taktika radikalizmusa fordított viszonyban áll a célok radikalizmusával.* Jellemző erre, hogy az „Iszkra" Párt, a tiszta marxista alapokon álló szociáldemokrata párt polgári-radikális tulajdonságokat vet a szociálforradalmárok szemére . . .

Ha a szociáldemokrácia valamennyire is szabadon mozoghatna Oroszországban, rövidesen nem volnának többé terroristák. Éppen a munkásmozgalmat és az értelmiségieket manapság sokkal könyörtelenebbül elnyomják, mint a hetvenes évek vége felé vagy a nyolcvanas évek elején. Az erőszakoskodások, munkások lemészárlása, a korbácsolások gyakoribbak az utolsó évtizedben, és a terrorista cselekmények mégis ritkábbak lettek. Ez a *szociáldemokraták tevékenységének hatása.* A valóság ez: *ha megnyitják az orosz határt a szociáldemokrata mozgalom előtt, ezzel végét vetik a terrorizmusnak. Viszont ha továbbra is elzárják a határokat a szociáldemokrácia irodalma elől, ezzel a terrorizmust állandósítják.*

Az amerikai Keňnan azért utazott Oroszországba, hogy eloszlassa a nagyvilág előítéleteit az orosz viszonyok és Szibéria kérdésében. Telve volt hivő bizalommal, és szívében keserű csalódással, átokkal távozott. Önökkel is, bíró uraim, a visszája történhetik annak, ami Bileammal[12] esett meg. Önök is azért vonultak hadba, hogy a cárizmust megkoszorúzzák, és végül meg fogják átkozni a barbár Oroszországot. És ha azért vonultak itt fel, hogy büntessenek, úgy remélem, a vádlottak dícséretével fognak távozni.

Még ha a vádlottak mindazt elkövették volna is, amivel az ügyész úr őket vádolja, akkor is *a kultúra védelmében* cselekedtek volna, amit néhány évtized múlva, amikor majd Oroszországban változás következett be, a világtörténelem Németország érdeméül a dicsőség lapjaira fog feljegyezni.

Tolsztoj legutóbbi manifesztumában ez olvasható:

„Mindaz, amit ma magunk körül látunk, nem annyira a háború szörnyűségeit érezteti velünk, hanem a szörnyűségek szörnyűségét, az emberi értelem tehetetlenségének tudatát . . . A mi korunk nagy harca nem az, amely most a japánok és oroszok között tombol, nem is az, amely a fehér és a sárga faj között fellángolhat, és nem is az a harc, amelyet bombákkal, golyókkal és aknákkal fognak megvívni. *Az igazi küzdelem, a megvilágosodó emberi öntudat és az emberiségre nehezedő nyomasztó sötétség között folyik . . .*"

Bíró urak, *ennek a harcnak egy része itt, ebben a teremben folyik. Álljanak Önök is az emberi értelem oldalára,* amely most az orosz közállapotok megjavítására való törekvésben testesül meg. Ha az orosz viszonyok leleplezésével, ami ebben a tárgyalóteremben megtörtént, sikerült lökést adni annak a folyamatnak, amely a helyzet javulását létrehozza, akkor Németországot az orosz szabadság megszületésének elősegítőjeként fogják magasztalni. Németország dicsőségére fog válni, ha felmentik a vádlottakat.

*Gerschuni** védőbeszédét, amelyben egyetlen szóval sem kérte felmentését, körülbelül így fejezte be:

„Csak egy kérdést szeretnék még Önökhöz intézni, bíró urak: mi lett volna abból a sokatígérő ifjúságból, amely most Szibériában, a Péter-Pál erődben, vagy Schlüsselburgban szenved, mi lett volna azokból az idealistákból, akik ma külföldön élnek, ha egy európai kultúrájú országban születtek volna?" Tegyék fel magukban Önök is ezt a kérdést. Ha *a vád szellemében hoznák meg ítéletüket, akkor az,* biztos vagyok benne, hogy *jeladás lenne az oroszországi barbár állapotok súlyosbítására.* Azt jelentené, hogy a cári uralom Bastille-át újabb áthatolhatatlan bástyákkal veszik körül, hogy elfojtanak minden olyan törekvést, amely Oroszország békés fejlesztésére irányul. Ez az ítélet szentesítené azt az orosz „alkotmányt", amely a boldogabb jövő ígéretét jelentő ifjúságot Szibéria hómezőire száműzi, amely az ország legjobbjait Schlüsselburg kazamatáiban senyvesztí el, és a Péter-Pál erőd köveit vérükkel itatja, amely mindazokat, akik hazájukat szeretik, az orosz föld határain túlra üldözi . . .

„A cár titkos szovetségesei.
A königsbergi per" című könyvből.
Berlin, 1904.

* A peregyik vádlottja. — *Ford.*

Két felszólalás a Németországi Szociáldemokrata Párt brémai kongresszusán

1904 szeptember 18—24:

I.

A militarizmus elleni harc és az ifjúság

1904 szeptember 20.

... Az Elvtársak ne nyugtalankodjanak, nem fogok hosszú fejtegetésekbe bocsátkozni. *(Közbekiáltás: „Bravó!")* Javaslatomnak[13] ugyanaz lett a sorsa, mint a csata olyan áldozatának, akit először agyonlőnek, utána agyonütnek, majd felnégyelnek, s végül vízbe fojtanak. Tehát négyszeres vagy ötszörös gyilkosságot követtek el ezen a javaslaton a párt legkülönbözőbb tekintélyes személyiségei, sőt egyesek azt állították, hogy én öngyilkosságot követtem el rajta újabb indítványommal. Ez azonban nem áll, és elsősorban éppen azért kértem szót, mert von Vollmar elvtárs indítványomat teljesen félreértette, bizonyára mivel nem jól hallotta. Indítványom nem arra irányul, hogy Németországban ifjúsági szervezetek létesüljenek, és ezeknek a militarizmus elleni küzdelem legyen a különleges feladatuk. Indítványomnak inkább az a célja, hogy a kongresszus a 105. számú javaslatot tekintse elintézettnek, amennyiben kijelenti, hogy elismeri, külön agitációt kell kifejteni a szocializmus népszerűsítése érdekében az ifjúság körében, és hogy ennek az agitációnak előterébe a militarizmus elleni harcot kell állítani. Ez pedig egészen más dolog, mint az, ami ellen Vollmar elvtárs hadakozott. Alaptalan volt az a különös éllel hangsúlyozott szemrehányás is, hogy itt valamilyen új módszerrel való kísérletezésről lenne szó. Elég pikáns dolog volt ezt a vádat Vollmar

elvtárs szájából hallani, de állítása téves volt. Nem akarok én mást, mint hogy a régi módszert, vagy ha ez a formula jobban tetszik: hogy a régi, jól bevált módszert különös nyomatékkal alkalmazzuk egy különleges területen, még pedig az ifjúság körében végzendő antimilitarista agitáció területén. Vollmar elvtárs úgy vélte, hogy fejtegetéseimet már azzal is elintézi, ha utal arra, hogy az én kijelentésem szerint a militarizmus a legfőbb rossz a világon. Ilyen kijelentést azonban nem tettem. Persze senkitől sem veszem rossz néven, ha elfelejti, hogy mit mondtam tegnap. Így kezdtem: előre gyanítottam, hogy ellenfeleim azt fogják mondani: „A javaslat nyitott kaput dönget." Igaz, ami taktikánk elveit illeti, valóban nyitott kaput dönget, de a taktika elveit nem mindig érvényesítik egyforma nyomatékkal. Én a militarizmusról mint a kapitalizmus legfontosabb bástyájáról beszéltem — ez pedig magától értetődő. Éppen ilyen magától értetődő dolog annak a szükségessége is, ami egyben kötelességünk, hogy az ifjúságot különleges érdeklődési körének és életkörülményeinek megfelelően kézbe vegyük, megnyerjük a szocializmus ügyéért és különösen a militarizmus ellen folytatott agitáció révén. Hivatkoztak itt arra, hogy a militarizmus elleni harcot különösen a választások alkalmával nagy nyomatékkal folytatjuk. Nos, éppen itt mutatkozik meg a mi agitációs munkánk egyik legnagyobb gyengesége. A választások alkalmával, amelyekről elmondhatjuk, hogy akkor fejtjük ki nagyarányú agitációs tevékenységünk legjavát, a dolgok természeténél fogva főképp olyan emberekhez fordulunk, akik már túl vannak a katonaköteles koron. De éppen arról van szó, hogy már eleve megnyerjük az ifjúságot. Persze, kitaposott ösvényen járunk, amikor azt mondjuk, hogy az ifjúságot maguk a körülmények amúgy is a szocializmus harcosává nevelik, mert a szocialista szülők gyermekeiket szocialista szellemben nevelik, de amint igaz az, hogy pártunknak az agitációra szüksége van, hogy időnként különleges agitációt kell kifejtenünk a mezőgazdasági munkások körében, a nők között stb., ugyanúgy mérlegelni kell azt a kérdést is, hogy nem volna-e ajánlatos az ifjúság körében külön, elvi agitációt indítani. Holmi új módszerről nincs szó. — Abban mindnyájan egyetértünk, hogy a 105. számú

javaslat fogalmazása nem szerencsés, viszont már magam is jóelőre különféle fenntartásokat jeleztem. Mindazt, amit itt azért hoztak fel, hogy levonhassák belőle azt a következtetést, amely szerint én az orrom hegyéig sem látok, tegnap magam is elmondtam. No, de mai indítványommal eloszlattam minden aggodalmukat. Egyetlen szociáldemokrata sem kételkedhetik abban, hogy kötelességünk az ifjúság nevelését kezünkbe venni, és az ifjúság nevelése a militarizmus gyűlöletére való nevelést jelent. Indítványom sem jogi, sem politikai nehézségekbe nem ütközik, kérem azért annak elfogadását.

II.

A politikai tömegsztrájkról

1904 szeptember 20.

Azt mondják: ha *képesek vagyunk* az általános sztrájk megszervezésére, akkor már nincs is rá szükségünk. Ez nem így van. Megtörténhet, hogy időszerű politikai kérdések bele*kényszerítenek* bennünket az általános sztrájkba. Persze nevetséges az a feltevés, hogy az általános sztrájkkal kiéheztethetjük a polgári társadalmat. Szerintem politikai tömegsztrájkról van szó, amely csak bizonyos körülmények között ölti fel a tulajdonképpeni általános sztrájk formáját. De az olyan számtanpéldák segítségével, mint amilyen az, hogy a munkások a maguk nyomorúságos tartalékait hamarabb emésztenék fel, mint a vagyonosok a maguk hatalmas készleteit, és ezért kilátástalan a tömegsztrájk — a tulajdonképpeni általános sztrájk kérdését sem lehet megoldani. agyon sok más tényező is van még, amelyek a sztrájkolók oldalán eshetnek latba. Hivatkozom a híres oroszországi éhségsztrájkok példájára, amelyek azon az elgondoláson nyugodnak, hogy a sztrájkolók saját életük kockáztatásával kényszert gyakorolnak a kormányzatra. Ezek a sztrájkok azt példázzák, miképpen lehet bizonyos imponderábiliákkal, a botránytól való félelem és az emberi érzések felébresztésével erős be-

nyomást tenni az emberekre. Azt is mondják, azért nem lehet a tömegsztrájk kérdéseit megvitatni, mert nem szabad az ellenség előtt leleplezni terveinket... No, de mégiscsak meg kell beszélnünk, hogyan alkalmazzuk azokat az eszközöket, amelyeket máris használhatónak tartunk. Szászország példája nem elég vésztjósló figyelmeztetés a párt számára? Azt felelik erre, hogy a birodalmi gyűlési választójogunk megmaradt. Nos, és ha ezt is elveszik tőlünk? — Akkor megmarad a községtanácsi választójogunk. És ha ott is becsapják orrunk előtt az ajtót? Akkor ott vannak még a szakszervezetek. Nos, és ha megfosztanak bennünket az egyesülés jogától? Mit fogunk csinálni akkor? Nem igaz, hogy minden körülmények között kikerülhetjük az erőpróbát. Bekövetkezhet az a helyzet, hogy erőnket és hatalmunkat, amelyet ma még inkább csak jelképesen használunk, egyszer ténylegesen meg kell mutatnunk. Ez pedig a legdrasztikusabb formában a tömegsztrájk kibontakoztatásával történik. Ez az a gondolat, amelyet a pártnak magáévá kell tennie. Mert való tény, hogy a pártot egy bizonyos veszedelem fenyegeti: a harci eszközök berozsdásodásának veszedelme. Mi Németországban el vagyunk kényeztetve, a szocialistaellenes törvény ellenére, mert választójogunkat itt még nem vették el. Ez azonban még bekövetkezhet, és ezért fel is kell készülnünk erre. Azt mondják erre — gondoljunk csak Pfannkuch beszámolójára, ne fessük falra az ördögöt. Igen ám, de az ördög ténylegesen jelen van; struccpolitika volna, ha ezt tagadnánk. És, Elvtársak, hogyan akarjuk meghódítani az egész világot, ha még arra sem vagyunk képesek, hogy már meglevő néhány alapvető jogunkat megvédelmezzük, mai pozícióinkat megtartsuk? Ezért szükséges a tömegsztrájk kérdését megvitatni. Korántsem akarjuk azt ajánlani Önöknek, hogy a tömegsztrájkot minden további nélkül elfogadják új harci eszközül. Egyelőre csak vitát óhajtunk indítani erről a kérdésről, és ezzel együtt bizonyos mértékben kinyilvánítjuk rokonszenvünket az alapgondolat iránt. Toujours en vedette, mindig az őrhelyen állani — akármi történjen is —, ez a párt legfőbb kötelessége és létérdeke. Le kell küzdeni a tömegsztrájk alapgondolatával szemben megnyilvánuló igen veszedelmes ellenséges magatartást. A tömeg-

sztrájk kérdése — jelenlegi és jövőbeli politikánk legidőszerűbb kérdése. Ezen nem lehet mosolygással átsiklani. Értsék meg ennek a kérdésnek a jelentőségét, és akkor pártunk fel lesz fegyverezve!

Jegyzőkonyv a Németországi
Szociáldemokrata Párt kongresszusának
tárgyalásairól.
(188—189. és 195—196. old.)

Bréma, 1904 szeptember 18—24.

A ruhrvidéki harc és az oroszországi forradalom

Ujságtudósítás Lipcsében 1905 február 12-én elmondott beszédéről

Liebknecht lelkes hangú beszédben ismertette még egyszer a most hirtelen véget ért ruhrvidéki harc[14] okait és lefolyását. A legélesebb szavakkal ostorozta Bülow és Möller uraknak a Birodalmi Gyűlésben tanúsított gyászos magatartását a kíméletlenül, brutálisan viselkedő bányatulajdonosokkal szemben, akik fütyülnek a kormányra, sőt még kihívóan gúnyolják is. Az utóbbi napokban teljes világosság derült arra is, hogy mi volt a bányabárók eljárásának célja: ők teljesen le akarják gázolni a munkásszervezeteket, amit az eddigi harcban nem tudtak elérni, de most azáltal remélik kicsikarni, hogy egyszerűen nem hajlandók újból munkába állítani a bányászokat, hogy ezzel a kétségbeesett embereket erőszakos cselekedetekre izgassák. Ez az ő céljuk. A bejelentett új porosz bányatörvénytől, feltéve, hogy egyáltalán létrejön ilyesmi, semmi jót sem várhatunk . . . Poroszországban az agrárjunkerek és az iparbárók uralkodnak. Egyébként a porosz kormány maga is érdekelt a bányavállalatokban. Ha tehát új bányatörvényt készítenek, azt bizonyosan úgy szerkesztik meg, hogy egy szemernyi munkásvédelem mellett mázsányi sztrájktörő-védelem legyen benne.

Liebknecht elvtárs ezután elismeréssel méltatja, milyen roppant önuralomról és egységes szellemről tettek tanúbizonyságot a bányamunkások ebben az óriási méretű harcban, amely nem járt ugyan anyagi eredménnyel a benne részt vevők számára, de mégis hatalmas erkölcsi sikert jelentett, mégpedig az egész munkásosztály részére, mert ez a harc felnyitotta a szemét. Mély gyökeret vert benne az a meggyőződés, hogy a kormány nem egyéb, mint a tőkéseknek egy bizottsága, és a szociális

királyságról szóló mese a lomtárba való. A szónok felveti a kérdést, hogy az egymással szoros szövetségben álló munkáltatókkal szemben egyáltalán milyen lehetőségei vannak még a munkásságnak arra, hogy megtörje a kapitalizmusnak és kormányának féktelenségét. Ez a kérdés érinti az általános sztrájk ügyét. A politikai általános sztrájk lehetősége ma inkább előtérbe kerül, mint valaha. Ez nemcsak Németország, hanem az egész civilizált világ munkásmozgalma előrehaladásának fontos kérdése lett. Ebből a szempontból tekintve a ruhrvidéki bányászsztrájk világtörténelmi jelentőségű, mert megmutatta, milyen taktikát kell követnie a jövőben a munkásmozgalomnak.

De bármilyen fontos is ez a harc a munkásmozgalom szempontjából — folytatta a szónok —, hasonlíthatatlanul nagyobb jelentőségűek a jelenlegi oroszországi események, mert ezek fordulópontot jelentenek Európa népeinek sorsában. Az előadó ezzel kapcsolatban részletesen ismertette az oroszországi forradalmi propaganda történetét, főleg a dekabristák mozgalmáét, amelynek elindítói tudvalevően az orosz nemesi ifjúság legjobbjai voltak és amely a részvevők könyörtelen lemészárlásával végződött; beszélt a felszabadítónak elnevezett Sándor cárról, aki azt remélte, hogy az esküdtbíráskodás bevezetésével és az úgynevezett jobbágyfelszabadítással[15] kifogja a szelet a forradalmi mozgalom vitorláiból; beszélt az oroszországi nemzetiségek: a lettek, lengyelek, finnek, zsidók stb. brutális elnyomásáról, a hivatalnokok körében uralkodó példátlan korrupcióról, az éhínségekről, az ennek nyomában következő terrorista propaganda időszakáról, amelyben II. Sándor cár maga is bombamerénylet áldozata lett. Ettől az időtől fogva lassan, de állandóan fejlődik és terjed a nagyipar, a proletariátus tulajdonképpeni megteremtője. Az ipar fejlődésével azonban megjelenik a színen a szociáldemokrácia is, amely mindenütt, Nyugaton, Északon és Délen kibontja a marxizmus zászlaját. A nép szabadságtörekvései minden rezdülésének erőszakos elnyomásához kapcsolódnak az oroszosító politika brutalitásai . . .

A teljesen jogfosztott orosz munkásságnak végtére is a sztrájk volt egyetlen fegyvere. De a munkásságnak ezzel a fegyverével szemben is kíméletlenül léptek fel, amennyiben a sztrájkot

felségsértésnek nyilvánították. A sztrájkot ezért mindig a kozákok kardrohamai és korbácsütései kísérték. A szónok itt emlékeztetett arra, hogy Plehve miniszterelnök segítőtársa, Wahl kormányzó megkorbácsoltatta a legutóbbi május elsejei tüntetés részvevőit. Nem természetes-e, kérdezte a szónok ezek után, hogy ilyen körülmények között az erőszakra ugyancsak erőszakkal válaszolnak? Aki szelet vet, vihart arat. A jelenlegi oroszországi forradalom nem szalmaláng, amelyet néhány kemény rendszabállyal el lehet tiporni. Ez ki fog terjedni az egész birodalomra, ha az egyik helyen kialszik is, rövidesen fellobog másutt, míg végülis egész Oroszországot lángba nem borítja. És mindez kiknek köszönhető?

Alig néhány évvel ezelőtt maguk az orosz forradalmárok, azok, akik a legelszántabb harcosok közé tartoznak, kijelentették, hogy még évtizedek munkájára van szükség ahhoz, hogy az orosz nép felkészüljön a forradalomra. Mégis másképp alakultak a dolgok. A múlt év februárjában Port-Arthur előtt eldördült ágyúlövések[16] meghozták a fordulatot. Úgy hirdették a forradalom megszületését, mint ahogy Poroszországban ágyúlövések adják hírül a trónörökös világrajöttét. Japán ezzel óriási szolgálatot tett a civilizációnak. Az oroszországi mozgalmat most már nem lehet kartácstűzzel megsemmisíteni. Hiába szorgoskodnak Bülowék, hiába hordanak össze köveket, hogy megtámasszák a cárizmus roskadozó épületét, mindez semmit sem használ nekik. Minden okunk megvan rá, hogy azt kívánjuk, Japán mérjen további súlyos csapásokat az orosz hadseregre Kelet-Ázsiában; mert minél szégyenletesebb és kínosabb a keletázsiai kudarc, annál nagyobb sikereket ér el az oroszországi forradalom. Senki se áltassa magát azzal, hogy a cárizmus biztosan számíthat az egész hadseregre. Egész sereg jelenség bizonyítja ennek az ellenkezőjét. A szónok emlékeztet itt a matrózok felkelésére és arra az ezideig bizonyára nem ismert tényre, hogy a véres január 22-én Pétervárott a tisztek a tüzelő katonák sorai előtt feküdve, kezükben revolverrel figyelték a katonákat, nem lövöldöznek-e szándékosan rossz irányba?

Január 22-e Oroszország történetében fordulópontot fog jelenteni Az a vér, amelyet ezen a napon ontottak, megfojtja magát

a cárizmust is. Nem egyesek szítják mesterségesen a mozgalmat, hanem az egész orosz nép kelt fel, hogy emberi jogait követelje, és nem kétséges, hogy Kuropatkin hadseregének megsemmisülésével a cárizmus Bastille-a is összeomlik. A szabadság napja azonban, amely Oroszország számára felvirrad, a szabadságot jelenti Poroszország, Szászország, Németország részére is... Minden okunk megvan rá, mondotta végül a szónok hogy az orosz forradalom zászlaja mellé álljunk. Az orosz forradalom a mi ügyünk is, aminthogy a reakció a cárnak és a porosz kormánynak az ügye. A német szociáldemokrácia egynek érzi magát az orosz proletariátussal, ennek felszabadulása a mi felszabadulásunk is. Éppen ezért le a cárizmus véres uralmával! Éljen az orosz forradalom!

Leipziger Volkszeitung,
1905 február 13.

Két felszólalás a Németországi Szociáldemokrata Párt jénai kongresszusán

1905 szeptember 17—23.

I.

Az antimilitarista propagandáról

(1905 szeptember 21.)

„Bár feketének látszott, s még feketébbre kenték, még mindig nem volt rajta elég fekete festék." Ez volt a brémai kongresszuson a helyzet a 105. számú javaslat körül. És most mi a helyzet? Hogyan alakult a politikai helyzet a brémai pártkongresszus óta és hogyan alakult a pártnak ezzel a javaslattal kapcsolatban elfoglalt álláspontja? Indítványom[17], amelyet ezúttal valószínűleg elfogadnak, csak az 1900. évi párizsi nemzetközi kongresszus azon határozatának végrehajtása, amely kötelességünkké teszi az ifjúság körében kifejtendő antimilitarista propagandát. Az antimilitarista propaganda kérdése egyre jobban foglalkoztatja a nemzetközi proletariátust. *(„Úgy van!")* Ennek így is kell lennie. Természetesen a militarizmus nem választható el a kapitalizmustól. De ahogyan az államhatalom bizonyos értelemben önállósítja magát a gazdasági erőkkel szemben, úgy önállósítja magát a militarizmus is, és a kapitalizmus különleges támaszává válik. A militarizmus nemzetközi vonatkozásban úgy nyilvánul meg, hogy fenyegeti a népek békéjét, országos vonatkozásban pedig úgy, hogy a védőbástya vagy a faltörő kos szerepét viszi a „belső ellenséggel", vagyis a harcoló proletariátussal szemben. Nemzetközi és osztálypolitikánk egyaránt arra késztet bennünket, hogy egyenesen nekitámadjunk. Nos, Brémában bizony az történt, hogy egy a maihoz hasonló javaslatot, amely ugyan

nem volt tökéletes, egyesek gúnykacaja mellett elutasítottak. A viszonyok azonban változtak, és végülis ütött az óra, amikor elsőrendű kötelességünkké válik, hogy külön agitációt indítsunk a militarizmus ellen.

A militarizmus első vonatkozását már letárgyaltuk a nemzetközi béke védelméről szóló határozatban, amelyet a kongresszus elfogadott. A legújabb nemzetközi fejlemények, amelyek lényegükben a kelet-ázsiai eseményekre vezetendők vissza, ezt az állásfoglalást kötelességünkké tették. Másrészt, a napirend következő pontja, az általános sztrájk kérdése eleven példája annak, hogy az országon belül is veszélyek fenyegetnek, konfliktusok vannak kitörőben a szervezett államhatalom és a proletariátus között. Úgy vélem, tartozunk azzal oroszországi, franciaországi és angliai barátainknak, hogy minden opportunista meggondolást félretéve erőteljes antimilitarista propagandát fejtsünk ki. A párt máris hozzáfoghat a külön antimilitarista agitációhoz. Továbbá az is szükséges, hogy a besorozott katonákat kioktassuk jogaikról és kötelességeikről. Az erre szolgáló gyűlések megrendezését senki sem tilthatja meg. A szónokok dolga lesz kellő tapintattal ügyelni arra, hogy az esetleges veszedelmeket kikerüljék. De én megbízom a mi elvtársainkban, akiket a német rendőrség már eléggé kioktatott, hogy a megfelelő korlátok között fognak mozogni. Ha a pártkongresszus a jelenlegi politikai helyzet magaslatára emelkedik — amelyet a múlt évinek ellenkezőjére változtatott a világpolitika állása és Németország belső politikai helyzete —, akkor elfogadja javaslatomat, és ezzel kifejezésre juttatja, hogy a szociáldemokrácia minden rendelkezésére álló és a német viszonyok között egyáltalán megengedett eszközzel harcolni akar a militarizmus, tehát az őt fenyegető legnagyobb és legbrutálisabb veszedelem ellen, s nem nyugszik addig, amíg ezt a rocher de bronze-t [ércsziklát] alá nem aknázza, ezt a gőgös tölgyet gyökerestül ki nem dönti, hogy ezzel a békés kulturális proletár-szocialista fejlődés útját egyengesse. *(Felkiáltások: „Brávó!")*

II.

A politikai tömegsztrájkról

(1905 szeptember 22.)

Az 1903. évi választás[18] úgyszólván halálba hajszolta a formális parlamentarizmust. A szociáldemokrácia, amelynek egész szervezeti és agitációs tevékenysége Németországban kezdettől fogva lényegében a parlamentarizmushoz és a képviselőválasztásokhoz kapcsolódott, egyre inkább felismerte, hogy csalóka ábránd az a mindenek ellenére széles körökben elterjedt reménység, hogy választási sikerekkel döntő eredményt lehet elérni. Most már látható, hogy a nagy választási sikerek ellenére minden a régiben maradt. Ez magyarázza a hangulatváltozást, amely abban mutatkozik meg, hogy az embereket most inkább foglalkoztatják a május elsejei ünnephez hasonló parlamenten kívüli akciók, hogy új parlamenten kívüli akciókon törik a fejüket, és az általános sztrájk hívei egyre szaporodnak. Természetesen ebben része van az orosz forradalomnak is, amely jobb megértésre tanította az embereket az erőszakos úton végbemenő fejleményekkel szemben ... Az a felfogás, hogy a tömegsztrájk egyértelmű a forradalommal, nem minden körülmények között helytálló, a legkevésbbé pedig olyankor, amikor jogok védelméről van szó. Heine és Schmidt elvtársak egy sereg gyakorlati vonatkozású kételyt fejtegettek előttünk. Legien azonban kijelentette: Igen, kétségkívül, a tömegsztrájk magában véve lehetséges dolog. Ez Schmidtet is újabb megfontolásra késztethetné. A szakszervezetek ebben a kérdésben nyilván inkább Legien, mint Schmidt mögé fognak sorakozni. Ha a sztrájk gazdasági jellegű küzdelmekben alkalmas harci eszköz, miért ne lehetne használható bizonyos körülmények között politikai célok érdekében is? Amit a proletariátus 5 pfenniges bérjavításért megtesz, azt meg kell tennie, és meg is fogja tenni akkor is, amikor a legszentebbről, alapvető jogairól van szó!

Azóta, hogy a „vasvillás forradalom" idejét múlta, a tömegsztrájk az osztályharc minden területén a proletariátus különleges harci eszköze, amely szervesen fejlődött ki a proletariátus-

nak a kapitalista gazdasági rendszerben elfoglalt helyzetéből és funkciójából. A tömegsztrájk a munkásosztály gazdasági hatalmának politikai érvényesülési formája. A politikai sztrájk alkalmával, amint Schmidt hangoztatja, bizonyára sokan renegáttá válnak, de ezerszer annyi proletár, aki ma még távol áll az osztályharctól, lelkesen és áldozatkészen mellénk fog sorakozni; a nagy célokért induló harc magával ragadja őket. Heine azt kérdezi: „Győzni fogunk-e?" Persze, előre bebiztosított forradalmat még nem láttunk; ezt még csak ezután kellene feltalálni. — A nép vére természetesen drága nekünk, de a nép eszményei és politikai jogai nem kevésbbé szent dolgok, és nem vagyunk hajlandók ellenállás nélkül tűrni, hogy ezeket elrabolják tőlünk. A felelősséget nemcsak a tettekért, hanem a tétlenségért is vállalni kell. — A jogászi okoskodás formalizmusra való hajlamot eredményez, s bilincset rak a forradalmi gondolatra és érzésekre. Így értelmezem én Heine aggodalmaskodásait. *(A hozzászólásra kiszabott idő elmúlt, Liebknecht nem fejezhette be beszédét.)*

Jegyzőkonyv a Németországi
Szociáldemokrata Párt kongresszusának
tárgyalásairól.

Jéna, 1905 szeptember 17—23.

Ütött a sorozás órája. Hamarosan kiadják a bevonulási parancsot is, és a német nép fiatal férfiainak színe-virága kötheti a batyuját, mert el kell hagynia szüleit, testvéreit, barátait és munkatársait, sőt soknak közülük a feleségét és gyermekeit is. El *kell* hagyniuk őket! Itt nem lehet szó húzódozásról, vonakodásról, aki ellenszegül, azt a bebörtönzés veszélye fenyegeti. „Hív a haza! Gazember, aki nem áll örömest szolgálatára." Ezt tanítják az iskolában, ezt prédikálják a szószékről, ez áll valamennyi tisztességtudó és „köztiszteletnek örvendő" könyvben és ujságban.

Mindeddig a napig szabad emberek voltatok, ti, fiatal proletárok, már amennyire a kapitalista barbárságban a proletárok szabadságáról egyáltalán beszélni lehet. Az éhség korbácsa azonban a szabadság jelképe ahhoz az elnyomáshoz, ahhoz a rabszolgasághoz hasonlítva, amelynek a militarizmus véres vaskeze vet alá benneteket! És nem is mindig ugyanannak az egy tisztnek, hanem a német hadsereg valamennyi tisztje és altisztje kénye-kedvének lesztek kiszolgáltatva. Feletteseitek minden szavára némán, ellentmondás nélkül, gépies gyorsasággal, éjjel-nappal engedelmeskednetek kell... Ámde: „A legkeményebb fegyelem nélkül nem képzelhető el hadsereg. Ha még oly nehéz is a hazát szolgálni, gazember, aki ezt nem vállalja örömest." Ezt mondják mindenütt, ahol a hazafiság a jelszó.

Mindmáig magatok választhattátok meg, hol akartok élni és lakni. Ennek most vége, majdnem mindannyiotokat elszakítanak szülőföldetekről, akárcsak a kivándorlók, elhagyjátok haza-

tokat, kaszárnyákba terelnek — mint a nyájat a karámba —, és ott szobákba osztanak be benneteket.

Munkaidőn kívül eddig szabadon járhattatok-kelhettetek; a militarizmus mától fogva minden lépéseteket ellenőrzi. Fegyelmez benneteket, mindent szabályoz és ellenőriz, amikor esztek, isztok, alusztok vagy kijártok.

Eddig azt olvastátok, vagy írtátok, ami jól esett. Mától kezdve ez a jogotok is megszűnik. Eddig tagjai lehettetek egyesületeknek, gyűléseket látogathattatok tetszés szerint. Ezentúl csak azt olvashatjátok és írhatjátok, amit feljebbvalótok megenged. Súlyos büntetésnek teszi ki magát az, aki mást, mint „államfenntartó" írásokat olvas, vagy akár csak őrizget magánál, aki másképp, mint „államfenntartó" szellemben beszél, aki másféle, mint „államfenntartó" egyesületeket látogat.

„Node — így tanítják majd nektek — a hadsereg a német nép magasiskolája. Ez nevel az uralkodó iránti hűségre, a hazaszeretetre, arra, hogy a mi Német Birodalmunk erős és szilárd maradjon. Nevelni pedig nem lehet kényszer alkalmazása nélkül" — így mondják. „Hitvány gáncsoskodó, aki a nemes hazafias cél érdekében nem vállalja önként ezt a kényszert."

Mindeddig harcolhattatok helyzetetek megjavításáért. Holnaptól kezdve be kell érnetek a napi csekély 20 pfenniges bérrel a nehéz szolgálatért és csak igen halkan, titokban dúdolhatjátok: „Állj haptákba és mondd meg a királynak, nagyon kevés 20 pfennig a bakának." Élelmet, innivalót, ellátást és ruházatot az egyéni választás joga nélkül osztanak ki nektek, és még megbírálnotok sem szabad azt, amit kaptok.

Mindeddig rendszerint pontosan meg volt szabva annak a munkának a mértéke, amit munkáltatótok számára végeztetek; holnaptól kezdve olyan munkát kell végeznetek és annyit kell dolgoznotok, amit és amennyit feljebbvalótok parancsol, s ez ellen súlyos büntetés terhe mellett megmukkannotok is tilos.

De „Mindez együttjár a kemény katonaélettel. A haza hív! Gazember, aki nem örömest szolgálja, aki a haza szolgálatában nem szívesen veszi nyakába a rabszolgamunka jármát, nem vállalja készséggel a legnagyobb erőfeszítéseket és nélkülözéseket!"

Ha valaki megsért vagy megüt benneteket, még ha tulajdon munkáltatótok vagy mesteretek legyen is az, minden teketória nélkül jogotokban áll azonnal beszüntetni a munkát, és kártérítést követelni. Büntetlenül használhatjátok az önvédelem eszközeit, és a törvény nem bünte, ha viszonzásul ti is megsértitek azt, aki benneteket sérteget, vagy ha visszaüttök. A törvény értelmében a munkás becsületének vagy testi épségének megsértése a munkáltató részéről ugyanolyan elbírálás alá esik, mint ha a dolgozó sérti meg a munkáltató becsületét, vagy testi épségét. Szabad és egyenjogú állampolgárként áll szemben egymással a munkáltató és a munkás — legalábbis a törvény betűje értelmében —, ugyanaz a paragrafus vonatkozik mindkettőjükre.

Ez is megváltozik most. A kaszárnya becsülettipró durvaságait, a katonák bántalmazásának szörnyű szégyenét, ami még a császár és von Einem hadügyminiszter szavai szerint is bemocskolja a hadsereget, nemsokára saját bőrötökön fogjátok tapasztalni, vagy bajtársaitok sorsából ismeritek majd meg. És mégsem hagyhatjátok el a hadsereget, még ha a halálba vagy az őrületbe hajszolnának is ezek az üzelmek. Nincs jogotok az azonnali megtorlásra, még az önvédelem jogától is megfosztanak benneteket. Ezzel szemben a feljebbvalónak a katonai törvény még a fegyverhasználat jogát is kifejezetten megadja az engedetlen alárendeltekkel szemben. Az alárendeltek sértegetését, megalázását vagy akár legsúlyosabb bántalmazását a szolgálati szabályzat vagy a katonai törvényszék legtöbbnyire csak szabálytalan eljárásnak minősíti, s csak ritkább esetben testi sértésnek, és általában enyhén, egyáltalán nem megszégyenítő módon, szobafogsággal vagy hasonló jellegű és rövid időre szóló büntetésekkel, vagy rövid börtönbüntetéssel sújtja.

Ugyanezek a katonai törvények és törvényszékek drákói szigorúságú szabadságvesztéssel, leginkább fegyházzal fenyegetik és sújtják azokat az alárendelt legénységbelieket, akik esetleg csak meggondolatlanságból engedetlenségre vagy sértésekre ragadtatják magukat elöljáróikkal szemben, akármennyire megbocsátható is az általuk elkövetett erőszakos cselekmény, és még ha a legméltatlanabb személyekkel, a legaljasabb katonakínzó hóhérokkal szemben ragadtatták is el magukat. A katonai

törvények elvi alapon és embertelen kegyetlenséggel kétféle mértékkel mérnek. Csak egy nagyon nehézkes és nagyon kétélű panaszos eljárás, amelynek útja teli van csapdákkal, védi úgy ahogy azt a katonát, aki nem hajlandó kínzójának minden komiszságát eltűrni. Viszont a legkisebb „kilengés" is, amelyet a számtalan feljebbvalók valamelyike ellen elkövet, halálos biztossággal tönkreteszi a szerencsétlen katona életét.

„Ebbe is bele kell törődni. Vasfegyelemre van szükség; ez gyakran szomorú esetek előidézője, de ezek csak kivételes esetek. A drága haza szolgálatában ezt is el kell viselnetek."

Csillogó tarka uniformist húznak rátok. Nótaszóval, muzsikával vezetnek végig a városon. Ruhátokat „a legelőkelőbb öltözéknek" nevezik. Gőgöt és megvetést oltanak belétek az ellenséggel szemben. Ezzel a bódulattal akarják elterelni figyelmeteket a visszásságokról, a kaszárnyaélet gyalázatáról és nyomoráról.

No, de gyermekek vagytok-e ti, vagy vademberek, akiknek a fejéből rikító cifraságokkal és hitvány parádékkal, gyerekjátékokkal ki lehet verni az emberi méltósághoz való jogotok tudatát? Nem sértő-e, hogy ezt tételezik fel rólatok?

De azt mondják: a hazát meg kell védeni! A nagy cél érdekében húnyd be a szemedet és szorítsd össze a fogaidat!

A hazát *védeni*? Gondolj csak katonáink kínai hőstetteire, az afrikai gyarmatokon lefolyt harcokra[19], a marokkói alkura, amely kis híja volt, hogy világháborúba nem keverte Németországot, s vérbe és lángba nem borította Európát. Mi köze volt ennek a haza *védelméhez*? A nagyzási mánia gyarmati és világpolitikája jól szolgálhatja a nagykapitalista vállalkozók érdekeit, a *hazára* és a *proletariátusra* azonban csak újabb terheket ró.

Nos, akárhogy áll is a dolog, be kell rukkolnotok a kaszárnyába.

Ott aztán hamarosan hallani fogjátok, hogy nemcsak a külső ellenség, hanem a *belső ellenség* ellen folytatott harcban is szolgálnotok kell!

Ki az a belső ellenség?

Apátokra, anyátokra, testvéretekre is lőnötök kell, ha úgy parancsolják![20]

Ezt is a hazáért?

Lehet, hogy sztrájktörő szolgálatra is kivezényelnek benneteket.

Ezt is a hazáért?

Lehet, hogy amint Nürnbergben és Magdeburgban, s ugyanúgy, amint 1906 január 21-én egész Poroszországban történt, azért szólítanak fegyverbe benneteket, hogy a munkáltatók védelmében beavatkozzatok a munkások és munkáltatók között folyó gazdasági harcokba, a munkásságnak politikai szabadságjogaiért vívott küzdelmeibe, hogy megvédjétek elnyomóitokat a munkásokkal, bajtársaitokkal, szaktársaitokkal és elvtársaitokkal szemben.

Ezt is a hazáért?

Akkor majd kinyílik a szemetek, ha már eddig is ki nem nyílt.

Miféle haza az, amely nem foglalja magában az egész népet, amely elszakít benneteket azoktól, akik a legdrágábbak számotokra, amely barátaitok ellenségévé akar tenni? Az olyan haza, amely harcot hirdet a munkásság ellen, amely egynek érzi magát a vállalkozókkal és mindenféle reakcióval.

Ez nem *a ti* hazátok, ez nem az egységes német haza. Ez csupán a német nép *egyik osztályának* a képviselete, amely amióta csak a világon vagytok, a lehető legellenségesebben áll veletek szemben, és így állt mindig apáitokkal is szemben, amely benneteket és apátokat, anyátokat, testvéreiteket, bajtársaitokat, munkástársaitokat, elvtársaitokat gyermekkoruk óta kizsákmányolja és elnyomja!

A belső ellenség: apátok, anyátok, testvéreitek, barátaitok, az egész proletariátus, és mindenki, aki nem szegődött életrehalálra az uralkodó reakció szolgálatába; a belső ellenség ma még *ti magatok* vagytok! És amikor elbocsátanak a katonai szolgálatból, újra *ti magatok* lesztek! Ti magatok, akiket harcba hívnak ez ellen a belső ellenség ellen, harcba hívnak, saját magatok ellen.

Saját ellenségük „házőrző kutyájává" degradálják a proletárokat, amikor a belső ellenség ellen mozgósítják őket; akár-

milyen csekély is a zsoldjuk, Júdásbérként kapják. Vajjon nincs-e igazuk a munkásosztály barátainak, amikor ezt mondják?

És ha mindezt átláttátok, akkor rájöttök egyéb dolgokra is: a szörnyű nyomás és nyúzás, a vasfegyelem csak arra való, hogy a proletariátust a félelem, a terror eszközeivel legnagyobb ellenségei: a tőke és a reakció szolgálatára kényszerítse.

És arra való a rabszolgarendszer, a lelki gyámkodás, a véleményszabadság elnyomása, a csillogó dísz és cicoma, hogy a proletár tarka-barka uniformisában elfelejtse, ki ő maga, és kikhez tartozik, s engedelmesen végrehajtsa saját ellenségeinek, a tőkének és a reakciónak az akaratát.

Ez magyarázza a katonákkal való kegyetlen bánásmódot, azt, hogy a katonai törvények és törvényszékek elvből kétféle mértékkel mérnek, mert nem hoztak létre és *nem* akarnak *néphadsereget,* a német nép hadseregét, hanem egy olyan hadsereget, amelyet a tőke és a reakció teremtett meg, olyant, amilyenre a tőkének és a reakciónak van szüksége.

Nos, ezért visznek el benneteket szülőföldetekről idegenbe, hogy hozzátartozóitoktól elválasztva az ellenségeitek szolgálatában vívott harc során az aggályok és a kétségek, a szolidaritás érzése és szívetek tiltakozó szava kevésbbé zavarjon benneteket.

Nos és azokat az őrületes évenkénti milliárdokat, amelyeket arra pazarolnak, hogy ilyen, öngyilkosságra kész eszközökké formáljanak át benneteket, és hogy belőletek, proletárokból építsék fel saját várbörtönötök legerősebb bástyáit, hogy megzavarják bennetek és kiöljék belőletek a lelket, az értelmet, az önérzetet és az osztályöntudatot, a gyermeki és testvéri szeretetet, egyszóval mind a legnemesebb érzéseket — igen, ráadásul még ezeket a milliárdokat is javarészt a proletariátusnak magának kell a maga véres verejtékéből kipréselnie.

Nem esztelen dolgok ezek? Nem lehetetlen állapot ez? Miért nem őrizteti magát a kapitalizmus, miért nem őrizteti magát a reakció *saját* embereivel, azokkal, akiknek érdekeit képviseli?

A militarizmus pedig a kultúrára törő öldöklő angyal; barbárságba süllyeszti a civilizációt, és — mialatt a népet kiszipo-

lyozza — felfalja mindazokat az eszközöket, amelyek arra valók, hogy az igazi haladást szolgálják.

A militarizmus a népellenesség kvintesszenciája és megtestesülése, a kapitalizmus kegyetlen pribékje és vérből-vasból emelt védősánca.

Jól véssétek eszetekbe mindezt, ti, proletárok, akiket most fegyverbe szólítanak, és akkor mindazok a próbálkozások, hogy a kaszárnyában eltántorítsanak benneteket a proletariátus szabadságharcának nagy ügyétől, nemcsak kudarcot fognak vallani, hanem eszméitek és meggyőződésetek lelkességét még tüzesebbre, még edzettebbre kovácsolják. Kétszeresen megacélozott lelkű harcosokként fogtok visszatérni a kapitalizmus hadseregéből a proletariátus hadseregének soraiba.

Die Junge Garde
Németország Ifjúmunkás-
Szövetségének lapja,

Mannheim, I. évfolyam. 1906. 7. szám.

Három felszólalás a Németországi Szociáldemokrata Párt mannheimi kongresszusán

1906 szeptember 23—29.

I.

A politikai tömegsztrájk ügyéért

(1906 szeptember 27.)

Elvtársak! *Bömelburg* megjegyezte, hogy a párton belül a politikai tömegsztrájk kérdésében nagy bizonytalanság, zűrzavar uralkodik, és ebből a felfogásból éppen az tűnt ki különösen éles világossággal, hogy ezt a harci eszközt a lehető legalaposabban meg kell vitatnunk. Téved azonban, amikor ennek a zűrzavarnak bizonyságául arra hivatkozik, hogy az egyik szónok az esetleges tüntető sztrájk lehetőségét és célszerűségét is fölvetette. A politikai tömegsztrájk különböző formákat vehet föl, többek között a tüntető sztrájk formáját is. („*Úgy van!*") Lehetetlen dolog az, hogy előre és kizárólagosan egyetlen forma lehetősége mellett kössük le magunkat. *Legien* úgy vélekedett, hogy a tömegsztrájknak feltétlenül utcai harcokba és vérontásba kell torkollnia. Hogy ez mennyire nem helytálló, azt már itt is és Jénában is helyesen emelték ki. Különösen figyelemreméltó az a fontos szerep, amelyet a politikai tömegsztrájkokra való állandó és meghirdetett készültség tölt be. Ez lényegesen befolyásolja majd azt, hogy milyen időpontban fogja elindítani a reakció döntő támadását a szervezett munkásság ellen. Nemcsak az a fontos, hogy a reakció *megkezdi-e* támadásait — mert hogy egyszer megkezdi, az véleményem szerint kétségtelen —, hanem az is, hogy *mikor* következik be egy ilyen támadás. Minél későbbre tolódik, annál kedvezőbb lesz a mi

helyzetünk. Már csak emiatt is ez legyen a jelszavunk: Tartsuk szárazon a puskaporunkat!

Legien véleménye szerint: egy elveszített tömegsztrájk a szervezetek megsemmisülését jelenti. Ezt az állítást azonban nemcsak az oroszországi események cáfolják meg, amelyekre már *Luxemburg* elvtársnő is utalt, hanem a legújabb ausztriai fejlemények is[21], amelyek során a tömegsztrájk nem érte el ugyan a célját, de mégis az összes munkásszervezetek hatalmas arányú megerősödésére vezetett. Tudjuk jól, hogy Belgiumban[22] másképp fordult a dolog. Ebből arra kell következtetnünk, hogy egy nemsikerült tömegsztrájknak a munkásszervezetekre való visszahatása mindenkor a politikai, társadalmi és gazdasági helyzet feszültségétől függ, hogy itt lehetetlen általánosítani, és a taktika meghatározásával járó feladat az, hogy helyesen ismerjük fel a mindenkori helyzet lehetőségeit. („*Úgy van!*") Nem ok nélkül hangoztatták ismételten, hogy *Bebel* tegnapi beszéde jénai beszédével összehasonlítva úgy hangzott, mint a kapitulációt jelző dobpergés. De *Bebel* elvtárs bizonyára még maga is alkalmat talál majd annak a kijelentésére, hogy ez a benyomás pusztán annak a polemikus állásfoglalásnak tulajdonítható, amelyet tegnapi beszámolójában bizonyos irányban szükségesnek vélt elfoglalni. Rendkívüli fontosságot tulajdonítok annak, hogy éppen a küldöttek soraiból majdnem teljes egyöntetűséggel és igen nyomatékosan felléptek az ilyen bátortalannak tűnő felfogással szemben. („*Úgy van!*") Ez annak bizonysága, hogy a tömegsztrájk gondolata már él a tömegek körében, és többé nincs olyan erő, amely kiszakítsa a német munkások szívéből *(Élénk helyeslés.)* . . .

Még valamit. *Bebel* beszámolójában egyebek között megjegyezte: „A pártok életében csak úgy, mint a népek életében előfordulnak olyan helyzetek, amelyekben még a vereség kockázata árán is el kell szánniuk magukat a legélesebb harcra." Hogyan is állunk tulajdonképpen az orosz forradalommal szemben most, amikor az ellenforradalom újra a kegyetlenkedés és aljasság olyan orgiáiban tobzódik éppen, amelyekhez hasonlót alig ismer a történelem. Azt a vért, amelyet testvéreink odaát ontanak, érettünk, az egész világ proletariátusáért ontják,

(„Brávó!") és amit mi harcoló orosz testvéreinkért itt tettünk, nem több, mint egy koldusgaras, amivel megváltottuk azt a véráldozatot, amit ott keleten érettünk is hoznak. Mindannak ellenére, amit mi eddig tettünk, végtelenül nagy a mi adósságunk orosz elvtársainkkal és elvtársnőinkkel szemben. Semmi kétség: ránk, német szociáldemokratákra is vonatkoznia kell és vonatkozik is az a mondás: „Inkább akasszanak fel valamennyiünket a cárizmus hóhérai és hóhérsegédei, mintsem hogy a cárizmus hóhérainak hóhérsegédei legyünk!" *(„Brávó!")* Erről senkinek se legyen kétsége sem Németországban, sem Oroszországban. *Bebel* is — akiből tegnap nem annyira örökifjú szíve, mint inkább ősz fejének aggodalmaskodása szólott — ezt fogja odakiáltani, mégpedig félreérthetetlen éles hangsúllyal, azoknak, akiknek ezt hallaniuk kell. Nemcsak a német és az orosz kormány, hanem az egész orosz szabadságmozgalom is figyeli, milyen álláspontot foglal el ebben a kérdésben a német proletariátus. *(Közbekiáltás.) Bebel* tegnap a beavatkozás lehetőségéről beszélt. Azok a fejtegetések, amelyeket megtámadtam, éppen erre a lehetséges esetre vonatkoznak, bár ennek legteljesebb valószínűtlensége mindenesetre kétségen felül áll. Éppen ezért is egyöntetűen hangoztatnunk kell, hogy orosz testvéreink érdekében bárminő áldozatra készen állunk. Ha megkísérelnék, hogy a német népet az orosz szabadság hóhérává aljasítsák, ami egyenlő lenne azzal, hogy a német nép maga gyalázza meg és kulturális szempontból megsemmisíti önmagát — ez egyszerűen a teteje volna mindennek —, akkor bekövetkeznék az a helyzet, amelyről *Bebel* tegnap az általam idézett mondatban szólott. Nem szabad megengedni, hogy a világtörténelembe ez kerüljön bele: az orosz szabadságmozgalmat ugyanaz a német nép verte le, amely a nemzetközi proletariátus legnagyobb és legerősebb szervezeteivel rendelkezett. Semmiképpen sem szabad egy ilyen halálos bűnt elkövetnünk. Szánalmas fajankók lennénk, és megérdemelnénk, hogy az ördög elvigyen valamennyiünket, ha nem gondoskodnánk arról, hogy kudarcba fulladjon, s a porosz-német reakciónak is alapos vereségével végződjön minden olyan esetleges kísérlet, amely Németországból hátba akarja támadni az orosz forradalmat. *(Élénk helyeslés.)*

II.

A kongresszus fejezze ki egyhangúlag rokonszenvét az ifjúsági szervezetek iránt

(1906 szeptember 29.)

Észak-Németországban az ifjúsági szervezetek az egyesületi törvény rendelkezései értelmében nem tarthatnak fenn kapcsolatot a párttal, tevékenységüket szakszervezeti és kulturális célkitűzésekre kell korlátozniuk. De ott is, ahol az ifjúsági szervezetek nem politikai jellegűek, a pártnak ki kell jelentenie, hogy rokonszenvvel viseltetik irántuk. A pártkongresszus kötelessége, hogy az észak-németországi ifjúságnak is odakiáltsa: „Egyetértünk tevékenységetekkel!" Ez bátorítóan hatna az ifjakra. A német ifjúsági szervezetek ma már Észak-Németországban is leverhetetlenek. Rövid idő alatt az elképzelhető legjobb tapasztalatokat szereztük róluk. Kérem Önöket, szavazzák meg egyhangúlag, hogy rokonszenvükről biztosítják az ifjúsági szervezeteket. Ezzel a német munkásmozgalomnak is szolgálatot tesznek! *(Élénk helyeslés.)*

III.

Harc a militarizmus ellen

(1906 szeptember 29.)

Az 1900. évi párizsi nemzetközi kongresszuson Luxemburg elvtársnő referátuma után ázt a határozatot hozták, hogy minden ország szocialista pártjának kötelességévé kell tenni a militarizmus elleni, különösen erőteljes küzdelmet. Ezt a határozatot akkor egyhangúlag hozták, tehát a német küldöttek is hozzájárultak.

De hogy állunk a határozat végrehajtásával?

Hogy a militarizmus nem azonos a fegyveres erővel, az állandó hadsereggel, hogy — nemzetközi jelentőségétől egészen eltekintve is — nagyon bonyolult és messzeágazó jelenség,

amely gazdasági, társadalmi és politikai életünk minden elképzelhető területét átitatja, azt a legkevésbbé éppen a marokkói konfliktus[23] és az 1 200 millió márkás katonai költségvetés esztendejében kell hangsúlyozni, abban az évben, amikor a január 21-i események, a nürnbergi, magdeburgi és csak a legutóbb a landaui[24] esetek tanúi voltunk. *(Helyeslés.)* Azt is éppen ilyen fölösleges hangsúlyozni, hogy a militarizmus a legfontosabb ama brutális hatalmi eszközök sorában, amelyek segítségével a kapitalista társadalom uralkodó osztálya megkísérli, hogy erőszakkal szálljon szembe egy szerves fejlődési folyamattal, és amely eszközök segítségével ezt a fejlődést bizonyos értelemben és bizonyos mértékben a demokráciával és a nép többségének akaratával szemben fel is tartóztathatja. Ennek a bonyolult és veszedelmes jelenségnek a leküzdése természetesen maga is bonyolult és veszélyes dolog. Nem akarom ezt titkolni, és magamat sem akarom általatni ebben a kérdésben. A mi osztályállamunk a militarizmus dolgában természetesen rendkívül érzékeny. Érzékenysége közvetlenül összefügg az uralkodó osztályoknak a proletariátussal szembeni rossz lelkiismeretével és azzal az aggodalommal, hogy elveszíthetik hatalmi helyzetüket. Általánosságokban mozgó szóvirágokkal és biztatásokkal nem visszük előre ügyünket. A szükséges agitáció sokkal nehezebb, különlegesebb és körülményesebb, semhogy az általános agitációs munka keretében eléggé hatásosan érvényesíthetnénk. Külön terv alapján, különös mozgékonysággal és aktivitással kell ezt az agitációt folytatni. Itt tehát egészen külön agitációra van szükség, és ahhoz, hogy ez a külön agitáció sikerrel járjon, szükséges, hogy külön központi szerv irányítása alá helyezzék.

Önök valamennyien jól tudják, hogy testvérpártjaink, főleg Franciaországban és Belgiumban milyen nagy arányokban és milyen sikerrel folytatják az antimilitarista propagandát. Mi Németországban még messze mögöttük járunk ezen a területen, és még jóformán semmit sem tettünk a párizsi kongresszus határozatának végrehajtása dolgában.

Indítványunk[25] egy bizottság megalakítását javasolja, amelynek összeállításáról fölösleges közelebbit mondani. Ugyancsak

lehetetlen és szükségtelen, hogy feladatát itt most teljes részletességgel megszabjuk; ezt esetről esetre kell majd eldönteni, s mindannyiszor alapos megfontolást és a helyzet tanulmányozását igényeli. Természetesen gondosan ügyelni akarunk arra, hogy mindig a törvényes keretek között maradjunk.

Hogy ennek a bizottságnak, föltéve, hogy világos fejjel, értelmesen dolgozik, semmiféle komolyabb veszedelemtől nem kell tartania, ez alig kétséges előttem. A 114. számú indítvány fogalmazása olyan óvatos, hogy szerte kell foszlania mindannak az aggodalmaskodásnak és fontolgatásnak, ami Németországban az antimilitarizmus dolgában már szinte hagyományos. Tegnap a kongresszus elhatározta, hogy oktatási bizottságot alakít. Ez mintegy vezérkara lesz annak a harcnak, amelyet a tömegek tudatlansága ellen, legjobban gyűlölt ellenségünk ellen indítunk. *(Helyeslés.)* Most még arra kérem Önöket, határozzák el annak az antimilitarista bizottságnak a megalakítását is, amely vezérkara legyen a militarizmus elleni, vagyis a kapitalizmus legerősebb bástyája elleni küzdelemnek, mert az még sokáig ellenállást tud kifejteni azután is, ha majd már régen legyőztük a tömegek tudatlanságát. *(Élénk helyeslés.)* A militarizmust azért kell leküzdenünk, mert a kapitalizmus mögéje sáncolja el magát a demokratikus fejlődés elől, amelyet meghamisít, közben népünket a legbrutálisabban bántalmazza és barbárságba süllyeszti. Ha indítványunkat elfogadják, ezzel nemcsak teljesítik a párizsi nemzetközi kongresszuson vállalt kötelezettséget, hanem ugyanakkor jókora lépéssel előbbreviszik a német munkásmozgalmat is. Arra kérem Önöket, lehetőleg egyhangúlag szavazzák meg ezt az indítványt. *(Tetszésnyilvánítások.)*

Jegyzőkönyv a Németországi Szociáldemokrata Párt kongresszusának tárgyalásairól.

Mannheim, 1906 szeptember 23—29.

Militarizmus és antimilitarizmus

I.

A régi és az új Internacionále antimilitarizmusa

A Kommunista Párt Kiáltványa, a világirodalomnak ez a jövőbelátó hatalmas alkotása nem foglalkozik külön a militarizmussal ennek másodlagos fontossága miatt. Mindenesetre megemlíti azokat a felkeléseket, amelyek „helyenként a proletariátus harcai során kitörnek", és ezzel csírájában jelzi a kapitalista militarizmusnak a proletariátus felszabadító küzdelmével szemben vállalt szerepét. Kimerítőbben tárgyalja a Kiáltvány a nemzetközi, helyesebben az államok közötti fegyveres konfliktusokat és a kapitalista terjeszkedési politikát (ideértve a gyarmati politikát). Ezt az utóbbit a kapitalista fejlődés szükségszerű következményének tekinti; előre megmondja, hogy a nemzetek egymástól való elkülönülése és ellentéteik már a burzsoázia uralma idején egyre inkább eltűnnek, és a proletariátus uralma alatt még tovább fognak csökkenni. A proletariátus diktatúrája alatt hozandó első intézkedések programmjában — szinte azt mondhatnánk: következetes módon — említés sem esik a militarizmusról: a politikai hatalomnak már teljesülésbe ment meghódítása magában foglalja a militarizmus „meghódítását", illetve legyűrését.

Az Internacionále kongresszusain azonban legott napirendre kerültek a militarizmust érintő egyes kérdések. Ezek a megbeszélések azonban kizárólag a „kifelé irányuló militarizmusra", illetve a háborúval kapcsolatos állásfoglalásra vonatkoztak. Az

1867. évi lausanne-i kongresszus napirendjére tűzte a következő pontot: „Az 1868. évi genfi békekongresszus." Elhatározták a békekongresszussal való együttműködést azzal a maga idejében sem nem naiv, sem nem irónikus feltételezéssel, hogy ez majd magáévá teszi az Internacionále programmját. A háborút az osztályharc egyik következményeként határozták meg.

Az Internacionále harmadik, brüsszeli kongresszusán, 1868-ban egyhangúlag elfogadták Longuet határozati javaslatát, amelyet egy bizottság nevében terjesztett elő, és amelyben a háborúk legfőbb és állandó okozójaként a gazdasági egyensúly hiányát jelölték meg, és hangsúlyozták, hogy csak egy társadalmi reform idézhet elő ebben változást. Addig is felhatalmazták a munkásszervezeteket, hogy agitációs munkájukkal és a népek felvilágosítása révén járuljanak hozzá a háborús pusztítások csökkentéséhez, egyben pedig kötelességükké tették, hogy fáradhatatlanul tevékenykedjenek ebben az irányban. Háború esetére a határozat az általános munkabeszüntetés eszközét ajánlotta, s egyben a kongresszus kifejezésre juttatta azt a meggyőződését, hogy a világ munkásságának nemzetközi szolidaritása elég erős ahhoz, hogy biztosítsa segítségét a népeknek ebben a háború ellen irányuló harcában.

Most pedig pár szót az „új Internacionáléról"!

Az 1889. évi párizsi kongresszus idevágó határozata rendkívül figyelemreméltó. Az állandó hadsereggel foglalkozva, ezt megbélyegezte mint a „demokratikus és köztársasági államrend tagadását", mint „a monarchista vagy oligarchikus-kapitalista uralmi rendszer katonai kifejezőjét", a „reakciós államcsínyek és a társadalmi elnyomás eszközét". Az offenzív politikával együtt — amelynek szerve —, úgy jellemezték, mint a támadó háborúk és a nemzetközi konfliktusok állandó veszedelmének következményét és okát, s mind katonai-technikai szempontból, mind közvetlenül dezorganizáló, demoralizáló és minden kulturális haladással szemben ellenséges tulajdonságai miatt, végül pedig az elviselhetetlenül súlyos anyagi terhek miatt, amelyeket a népekre hárít, egyetemesen elvetették. A határozat követelte az állandó hadseregek megszüntetését és a nép álta-

lános felfegyverzésének bevezetését. A háborút magát a kapitalista rendszer elkerülhetetlen következményének tekintették.

Ez a határozat jellemzi valamennyi eddigi közül a legkimerítőbben a militarizmust.

Az 1891. évi brüsszeli kongresszus eseményei nagyjelentőségűek voltak. Ezen a kongresszuson kizárólag a háború kérdését, a nemzetközi militarizmust tárgyalták. A kongresszus elvetette Nieuwenhuis határozati javaslatát, amely úgy határozta meg a háborút, mint a kapitalizmus nemzetközi törekvéseinek eredményét, és annak az eszközét, hogy megtörjék a forradalmi mozgalom erejét, s ezért valamennyi ország szocialistáinak kötelességévé tette, hogy mindenféle háborúra általános sztrájkkal feleljenek. Vaillant és Liebknecht határozati javaslatát fogadták el, amely a militarizmust mint a kapitalizmus szükségszerű következményét tekinti, és a népek békéjét olyan célként jelöli meg, amely csakis a nemzetközi szocialista társadalmi rend létrehozása útján érhető el, s felhívja a munkásságot, hogy fáradhatatlan agitációs tevékenységgel tiltakozzon a háború barbársága és a háborút elősegítő szövetségek megkötése ellen, és a proletariátus nemzetközi szervezeteinek kialakításával siettesse a szocializmus győzelmét. A kongresszus ezt a harci módszert nyilvánította egyedül célravezetőnek a világháború katasztrófájának elhárítására.

Az 1893. évi zürichi kongresszus megerősítette a brüsszeli határozatot, és a militarizmus ellen harci eszközül ajánlotta a hadihitelek megtagadását, az állandó hadsereg elleni szüntelen tiltakozást, a leszerelés érdekében folytatott fáradhatatlan agitációt, s minden olyan mozgalom támogatását, amely a világbéke megteremtésére törekszik.

Az 1896. évi londoni kongresszus ismét megvizsgálta a militarizmus mindkét oldalát. A háború legfőbb okául a gazdasági ellentéteket jelölte meg, amelyek a kapitalista termelési mód következtében keletkeznek a különböző országok uralkodó osztályai között[1]. A háborút az uralkodó osztályok saját

[1] Tehát nem az osztályellentéteket! *Külön* hangsúllyal ezúttal először emelték ki a dolgoknak *ezt* az oldalát.

érdekeit szolgáló akcióinak tekinti, amelyek költségeit a munkásosztállyal fizettetik meg; a katonai elnyomás elleni küzdelem a kizsákmányolás elleni harc egy része, és ezért a munkásosztály kötelessége; a kongresszus célul tűzte ki a politikai hatalom meghódítását, hogy megszüntessék a kapitalista termelési rendszert, hogy kicsavarják a kormányok kezéből a tőkésosztály hatalmi eszközeit, a fennálló rend fenntartására szolgáló eszközöket[2]. — Az állandó hadseregek a kongresszus megállapítása szerint fokozzák a háborús veszedelmet, és a munkásság brutális elnyomását szolgálják. A legközelebbi követelések tehát megintcsak az állandó hadseregek megszüntetése, a nép felfegyverzésének bevezetése, ezen túl azonban a nemzetközi döntőbíróságok létesítése és az a követelés, hogy a háború és béke kérdésében a nép döntsön. A munkásság azonban — így végződik a határozat — itt is csak akkor érheti el célját, ha majd már döntő befolyást nyert a törvényhozásra, és a nemzetközi szocializmussá egyesült.

Az 1900. évi párizsi kongresszus egyik határozatában részletesen szólt a kapitalizmus gyarmati terjeszkedési politikájáról és az ebben lappangó nemzetközi konfliktus lehetőségeiről, elítélte — néhány különösen barbár példát idézve — a nemzetiségi elnyomás politikáját, és különös figyelmet fordított a militarizmus ellen folyó harcra. Ez utóbbi határozat hivatkozik az 1889., 1891. és 1896. évi rezolúciókra, utal az imperialista világpolitika által nemzetközi és országos méretekben felidézett veszedelmekre, felhívja a proletariátust, hogy kettőzött energiával folytassa nemzetközi harcát a militarizmus és az imperialista világpolitika ellen, és a küzdelem gyakorlati eszközeiként a nemzetközi tiltakozó mozgalmakat, mindennemű katonai, tengerészeti és gyarmati hitel visszautasítását, valamint „az ifjúságnak a militarizmus elleni harcra való nevelését és megszervezését" ajánlja.

---

[2] Ez a második tulajdonképpen nem *célja*, hanem *lényege* a politikai hatalom meghódításának; annak a szervezeti *biztosítása*, hogy a munkásosztály kezében tarthassa a meghódított hatalmat, természetesen a proletárdiktatúra feladatai közé tartozik.

E határozatok áttekintése megmutatja, hogy egyre fokozódott a kifelé irányuló militarizmus gyakorlati politikai felismerése, egyre jobban elmélyült és egyre behatóbbá vált a háború okainak és a háborús veszélynek, de ugyanakkor a „befelé irányuló militarizmus" jelentőségének a megértése is. Ami pedig a militarizmus leküzdésére szolgáló eszközöket illeti, mind a háború elleni általános sztrájk 1868-ban fölvetett és még kétségen kívül teljesen időszerűtlen gondolatát, mind a katonasztrájkot, mint a háború elhárításának szabályszerű eszközeit, valamennyi későbbi kongresszus az adott helyzetben — joggal — elvetette. Viszont a jóváhagyott harci eszközök dolgában igen csekély haladást tapasztalunk. A katonai költségvetés elutasítása az egyedüli — egészen magától értetődő, de azonnali hatását tekintve eredménytelen — közvetlen politikai erőkifejtés a militarizmussal szemben, amelyet a proletariátusnak tanácsolnak.

A többi javaslat mind a propaganda területén mozog, a jogi helyzet megváltoztatásáért és jövendőbeli akciókért folytatott küzdelem területén, ami persze — mint azt másutt bebizonyítjuk — egyelőre az egyetlen nyitott lehetőség a proletariátus számára. A katonai költségvetés elutasítását magát is általában csak ilyenfajta propagandaeszköznek tekinthetjük. A kérdéssel kapcsolatban a legfőbb nehézség egyelőre, főleg Németországban az antimilitarista propaganda módszerének és formájának körvonalazásában áll. Hogy a kongresszusi határozatok ezeket mégsem írták körül pontosabban, annak oka az egyes országok különböző belső és külső viszonyaiban keresendő, és ebből a szempontból célszerűnek, sőt szükségszerűnek tekinthető. Mindazonáltal a határozatok kétségen kívül arra irányulnak, hogy egyre nagyobb súlyt kell helyezni az antimilitarista propagandára, és külön kell választani az általános propagandától. A párizsi határozat ezt a legkifejezettebben hangsúlyozza. Ebben egyformán megmutatkozik a nemzetközi proletariátus megerősödött öntudata és az az egyre szilárdabb meggyőződése, hogy az osztályöntudatos munkásság erejének kifejtése révén már a kapitalista társadalmi renden belül is elérhet részleges sikereket a kifelé és befelé irányuló militarizmussal szemben.

Végül vegyük tudomásul a Nemzetközi Szocialista Irodának 1905 novemberében „az Internacionále francia szekciójának" kívánságára a marokkói konfliktus alkalmából kiadott körlevelét. Ez a körlevél nem tesz ugyan konkrét javaslatokat a háborúellenes akcióra vonatkozóan, csupán legtermészetesebb és legelemibb kötelességeinkre utal, arra, hogy háborús veszély esetén az Irodában tömörült pártoknak állandóan és azonnal összeköttetésbe kell lépniük egymással, hogy megbeszéljék és elhatározzák a háború elhárítására vagy megakadályozására alkalmas teendőket.

II.

A külön antimilitarista propaganda szükségessége

Bizonyos, hogy a militarizmus önnönmaga megsemmisítésének, a bomlásnak sok csíráját hordja magában; bizonyos, hogy a kapitalista kultúra egésze is sok egymásnak ellentmondó és egymást kölcsönösen pusztító elemet foglal magában, még pedig nem utolsó sorban olyan tudományos, művészi és erkölcsi jellegű irányzatokat, amelyek élesen szembefordulnak a militarizmussal. Például a *Simplicissimus*-irodalom[3] romboló hatását egyáltalán nem kell lekicsinyelni*. Persze Cromwell[26] története, s az 1790-es franciaországi és az 1806. évi németországi események azt tanítják, hogy a katonai rendszerek néha belülről is elkorhadnak, megrothadnak és összeomlanak. Igaz, hogy a nép és az államhatalom minden véres konfliktusa esetében a vér különleges pszichológiája is életre kél, és beavatkozik a vér hipnózisa, szuggesztív hatása, vagy Andrejev[27] szavaival élve: a vér logikája, amely az adott pillanatban döntően meg-

[3] Zeppelin tábornok a *Kreuzzeitung* című ujság 1906 december 23-i számában behatóan foglalkozott ennek az irodalomnak a veszélyességével.

* A *Simplicissimus* a század elején Münchenben megjelenő szatirikus hetilap volt, amely a kor legjobb német és osztrák liberális-demokratikus íróinak és karikatúraművészeinek élesen kritikus ellenzéki írásait és rajzait közölte. — *Ford.*

változtathatja az erőviszonyokat. Mindez azonban nem érinti a propaganda szükségességét, mert a propaganda a militarista szervezet felbomlási folyamatának lényeges része. Ugyanez áll a kapitalizmus valamennyi egyéb életmegnyilvánulására, és magára a kapitalizmusra is. Mindezt csupán a sikeres agitáció esélyei szempontjából vesszük figyelembe.

A militarizmus különleges veszélyességét már kifejtettük. A proletariátus egy állig felfegyverzett rablóval áll szemben, aki nem azzal az ultimátummal tör rá, hogy „la bourse *ou* la vie!"— pénzt *vagy* életet!" —, hanem túltesz a zsiványok erkölcsén, amikor azt kiáltja: „la bourse *et* la vie!" — „pénzt *és* életet!" — Azonkívül, hogy nagy veszélyt jelent a jövőre, ma is jelenvaló és valóságos veszedelem, még akkor is, amikor éppen nem tudja fenyegetését valóra váltani. Mert nemcsak a gazdasági élet Molochja, a kulturális haladás vámpírja, az osztályok megoszlásának legfőbb meghamisítója. Egyúttal titokban vagy nyilvánosan ő az utolsó szabályozója annak a formának, amelyben a proletariátus politikai és szakszervezeti mozgalma lejátszódik, az osztályharc taktikájának, amely minden fontos kérdésben mint a kapitalizmus brutális hatalmának fő támasztópilléréhez, hozzáigazodik. Ez bénítja meg tevékenységünket, ez az a vihar, amelynek nyomasztó és tikkasztó forróságában a pártélet időről időre ellankad, és a parlamentarizmus mindinkább álomkórba és bénultságba süllyed.

A militarizmus gyöngülése jelenti a békés, szerves fejlődés lehetőségeinek előbbrevitelét vagy legalábbis az erőszakos összecsapások lehetőségeinek korlátozását — de ezen felül és mindenekelőtt jelenti a politikai élet, a pártharc egészségesebb, frissebb légkörét is. A militarizmus ellen folyó kíméletlen, rendszeres harc már magában is a párt forradalmi megtermékenyüléséhez és megerősödéséhez vezet, a forradalmi szellem megifjító forrása.

Mindebből nemcsak az következik, hogy szükséges a militarizmus elleni küzdelem, hanem az is, hogy a militarizmus ellen különleges erővel és eszközökkel kell küzdeni. Egy ilyen szerteágazó és veszedelmes szervezetet csak hasonlóan sokirányú, energikus, nagyarányú és bátor akció ragadhat torkon,

amely fáradhatatlanul üldözi és minden rejtekhelyét felkutatja — „toujours en vedette" — „mindig az őrhelyen állani". A militarizmus elleni harc veszélyessége írja elő a külön akció szükségességét is, amely rugalmasabb és alkalmazkodóbb lehet, mint az általános agitáció. Bárhogyan ellenezték és ellenzik még most is Németországban ezt a felfogást, elég arra hivatkoznunk, hogy külön női és ifjúsági propagandánk van, és hogy nemcsak a földmunkás-agitációt specializáltuk, hanem a szakszervezeti mozgalomban az egyes szakmákon belül kifejtett propagandamunkát is, végül pedig az antimilitarista propaganda más országokban elért sok nagy sikere eloszlathatja az aggályokat és kétségeket, legyőzheti a vonakodást. A mannheimi kongresszuson elutasított 114. számú indítvány alapgondolatának általános elfogadása már csak idő kérdése lehet, még hozzá valószínűleg igen rövid idő kérdése.

Az 1900. évi nemzetközi kongresszuson egyhangúlag elfogadott, ismert határozat is a német szociáldemokrácia kötelességévé teszi ezt.

E külön propaganda követelésének semmi néven nevezendő köze sincs a militarizmusról alkotott, történelmi szempontból egészen hibás anarchista felfogáshoz. Teljesen tisztában vagyunk azzal a szereppel, amelyet a militarizmus a kapitalizmus rendjén belül játszik, és távolról sem gondolunk természetesen olyasmire, hogy ezt a kapitalizmus fölé vagy mellé állítsuk, minthogy a militarizmus csak része a kapitalizmusnak. Része, vagy helyesebben meghatározva, a kapitalizmus egyik különösen ártalmas és veszedelmes életmegnyilvánulása. No, de a kapitalizmus ellen folytatott egész agitációnk voltaképpen a kapitalizmus életének megnyilvánulásai ellen irányul, amelyekben a rendszer realizálódik. Az antimilitarista küzdelem területét bizonyos tekintetben, mint különálló egészet, az általános politikai harc, vagy akár a szakszervezeti harc, vagy ha úgy tetszik, a szövetkezeti és a kulturális küzdelem területe mellett jelölhetjük ki. Más szóval: antimilitaristák vagyunk, mert antikapitalisták vagyunk.

Noha történelmi szempontból nézve az antimilitarizmus mindenütt akkor alakult ki az inkább teoretikus létezés általánosságaiból jelentős gyakorlati és időszerű mozgalommá,

amikor a katonaságot alkalmazni kezdték a polgárháborúban a belső ellenség ellen — ez természetesen még távolról sem alapos ok arra, hogy a külön antimilitarista propagandát elvessék az olyan országokban, amelyekben a hadsereget eddig még egyáltalán — vagy szinte egyáltalán — nem használták fel ilyen módon, vagy ahol erre olyan régen került sor, hogy már teljesen eltűnt a tömegek tudatából. A szociáldemokrácia mindenkori büszkesége, hogy nem akkor kezd el óvakodni a tűztől, amikor már megégette magát, hanem a történelemből, a társadalom ismeretéből, a testvérpártok tapasztalataiból okulva messzire előrelát, és a maga hasznára fordítja azt, hogy elébe tud vágni a dolgoknak. Az antimilitarizmus dolgában azonban igazán világos szavakkal beszél a történelem, a társadalom ismerete és bizonyos tapasztalatok. És az idő megérett a cselekvésre.

III.

A németországi antimilitarizmus és a német szociáldemokrácia

A német szociáldemokrácia programmja a nemzetközi szocializmussal, legalábbis ennek marxista irányzatával egyértelműen célul tűzi ki „a politikai hatalom meghódítását", más szóval: a kapitalista oligarchiának a proletariátussal szemben elfoglalt uralkodó társadalmi szerepének megsemmisítését, és ennek egyelőre a proletárdemokrácia uralmi rendszerével való helyettesítését. Ez pedig elsősorban azt jelenti, hogy kiküszöböli a kapitalista militarizmust, a kapitalista oligarchia hatalmának legjelentősebb tényezőjét.

A minimális programm külön foglalkozik a militarizmus kérdésével, és speciális feladatokat, speciális célokat tűz ki vele szemben, úgy hogy ezzel minden olyan *elvi* kifogást elhárít, amely a speciális antimilitarista propagandával szemben felmerülhet. A programm követelései között ez áll: „A nép általános kiképzése honvédelmi szolgálatra. Néphadsereg az állandó hadseregek helyett. Háború és béke kérdésében a népképvise-

let döntsön. Mindenféle nemzetközi viszályt választott bírósági eljárás útján simítsanak el." Ezzel visszautasítja azt a jelen időre és még a legközelebbi jövőre vonatkoztatva is félreismerhetetlenül utópista felfogást, amely nem a militarizmus, hanem a háborúra való felkészülés minden formája ellen fordul, amely nemcsak a kapitalizmus vagy a politikai és nemzeti reakció előidézte háborúban való részvétellel fordul szembe, hanem minden néven nevezendő háborúban való részvételt elvileg elutasít, nemcsak a háború ellen harcol, hanem egészen fantasztikus módon tagadni igyekszik a tényleges háborús lehetőségeket és az azokból eredő következményeket. A német szociáldemokrácia tehát, mint valamennyi külföldi ország pártjának, még a francia pártnak is túlnyomó többsége, nem Hervé szerinti értelemben antipatrióta vagy nemzetellenes (Krapotkin), hanem osztályharcos jellegének megfelelően *apatrióta*.

Mint a proletariátus pártja azonban magától értetődően és vitathatatlanul *feltétlen* ellensége, sans phrase [kertelés nélkül, kereken, határozottan] ellensége, késhegyig menő ellenfele a belső militarizmusnak. Egyik legfőbb feladata, hogy ezt tövestül-gyökerestül kiirtsa.

Mi történt eddig Németországban az 1900. évi párizsi kongresszus határozatának végrehajtása körül?

Valahányszor megkíséreltük, hogy életrehívjuk Németországban a külön antimilitarista propagandát, a szociáldemokrácia befolyásos vezetői mindig azzal az ellenvetéssel éltek, hogy nincs a világon még egy szociáldemokrata párt, amely annyit harcolna a militarizmus ellen, mint a német szociáldemokrácia. Ebben van némi igazság. A német birodalom fennállása óta a német szociáldemokrácia a legkíméletlenebbül bírálja a parlamentben és a sajtóban a militarizmust, szüntelenül ostorozza ennek egész mivoltát és minden káros tevékenységét, óriási máglyába rakta az ellene összegyűlt vádanyagot, és az általános agitáció keretein belül nagy nyomatékkal és szívósan harcol a militarizmus ellen. Pártunknak ezen a ponton nincs szüksége védelemre, sem dícséretre, tettei beszélnek érte. És mégis, mindaz a sok, ami történt, kiegészítésre szorul.

Egyáltalán nem tagadjuk, hogy az eddigi antimilitarista küzdelem is sikeres volt, és hogy ennek a harcnak a formája megfelelt a kitűzött célnak, s azt sem vitatjuk, hogy a küzdelem eddigi módja a jövőben is elkerülhetetlenül szükséges, nagyon hasznos és sikeres lesz. Ezzel azonban még nincs eldöntve a kérdés. Ugyanúgy állunk ezzel, mint az ifjúság nevelésének kérdésével, aminthogy az antimilitarizmus leglényegesebb része az ifjúság nevelésének is része.

Természetesen, a mi általános agitációnk világosságot gyújt a fejekben, és minden antikapitalista, minden szociáldemokrata ugyanakkor kiváló, sőt a legmegbízhatóbb, mondhatnám egyedül megbízható antimilitarista. Általános felvilágosító tevékenységünk antimilitarista éle minden erre vonatkozó kétséget kiküszöböl. No, de általában kikhez fordul a mi általános agitációnk? Ez teljes joggal és szükségszerűen, a felnőtt munkás és munkásnő testére van és volt szabva. Nekünk azonban nemcsak a felnőtt proletárok kellenek, hanem a proletárgyermekek, a proletárifjúság is. Mert a proletárifjúság jövője, a jövendőbeli proletariátus, a proletariátus jövője. „Aki mellett áll az ifjúság, azé a jövő!"

Erre ismét a következő ellenvetést halljuk: Akik megnyerik maguknak a szülőket, azok megnyerték ezeknek a szülőknek a gyermekeit, azok mellett áll az ifjúság! Mindenesetre nagyon szánalmas szociáldemokrata volna az az ember, aki gyermekeit nem igyekezne minden erejével áthatni a szociáldemokrácia szellemével, aki nem nevelné őket szociáldemokratákká; és hogy a szülők befolyása, összefüggésben azokkal a gazdasági, társadalmi és politikai viszonyokkal, amelyek között a proletárifjúság felnő — és amelyeket mint a legjelentékenyebb, de egyben a legmagától értetődőbb, s a párt tevékenysége által nem befolyásolható agitációs és felvilágosító tényezőket itt elvből figyelmen kívül kell hagyni —, könnyen, szinte játszva meghiúsítja a reakció és a kapitalizmus minden olyan kísérletét, hogy a gyermekek lelkét alattomban magához édesgesse — ez természetesen megfelel a mi felfogásunknak is. Ezzel azonban még egyáltalán nincs elintézve a dolog. Éppen a föntebbi gondolatmenet világos áttekintése mutatja meg, miben áll a

mi eddigi agitációnk hiányossága, amely állandóan növekszik, és amelyet sürgősen fel kell számolni.

„Minden szociáldemokrata szocialistának neveli a gyermekeit" — de csak amennyire ez az erejéből telik. Itt mutatkozik az első fontos hiányjel! Hány olyan ember van, aki egyáltalán ért valamit a gyermeknevelléshez, még ha ideje van is és ha a legjobb akarat vezéreli is, hány szociáldemokrata proletárnak van — a legjobb akarat mellett — elég ideje a gyermeknevelléshez; hánynak állanak rendelkezésére a kellő ismeretek és — sajnos — hány családban ellensúlyozzák még az anyák és a felvilágosodás dolgában elmaradott más hozzátartozók az osztályöntudatos apák esetleges nevelő befolyását. Itt bizony a pártnak, ha kötelességét maradéktalanul teljesíteni akarja, minden téren segítségére kell sietnie a családi nevelőmunkának az ifjúság nevelésével kapcsolatos általános kezdeményezések útján, és mindenekelőtt külön ifjúsági agitációs munkával, amelynek szükségszerűen antimilitarista éle legyen.

No, de tovább menve: hány proletár mondható valóban felvilágosodott szociáldemokratának, olyan mértékben felvilágosodottnak, hogy maga is fel tud világosítani másokat a szociáldemokrata kritika és a szociáldemokrata törekvések alapelveiről? És hány olyan proletár van, aki nyugalmas időkben is olyan áldozatkész és fáradhatatlan, hogy a szívós, fáradságos és lankadatlan mindennapos nevelőmunkát legjobb igyekezettel vállalni akarja? És eltekintve a negyedrészt vagy félig felvilágosultaktól meg a közömbösektől, akik óriási tömeget alkotnak, a proletároknak mekkora sokasága áll még általában egészen idegenül a szociáldemokráciával szemben! A legjobb proletár elemek csíráit magában foglaló roppant, szinte áttekinthetetlen térség nyílik meg előttünk, amelynek megmunkálásával semmiképpen sem szabad várni addig, amíg a *felnőtt* proletárok elmaradott elemeit megnyertük magunknak. Természetesen sokkal könnyebb a felvilágosodott szülők gyermekeit megnyerni, de ez nem hárítja el azt a lehetőséget és kötelességet, hogy a proletárifjúság nehezebben megközelíthető rétegeit is neveljük.

Ezzel az ifjúsági agitációs munka szükségességét kétségtelenül kimutattuk; és mivel ennek az ifjúsági agitációnak rendelte-

tése értelmében — az ifjúságnak a felnőttekétől különböző életkörülményeivel, felfogó képességével, hajlamaival és jellembeli tulajdonságaival számolva — alapvetően más eszközökkel kell dolgoznia, ebből az következik, hogy ezt az agitációt specializálni kell, az általános agitáció mellett külön szerepet kell kapnia és értelmesen — legalábbis bizonyos keretek között — külön szervek kezébe kell adni. Agitációnk — pártunk méreteinek és feladatainak megnövekedése folytán és mert a döntő harcok ideje mindjobban közeledik — oly rendkívüli arányú és szétágazó lett, hogy a munka megosztása egyre sürgetőbbé válik, bár belátjuk, hogy egy ilyen munkamegosztás viszonylag (de csak viszonylag) sok meggondolásra ad okot.

És most menjünk még egy lépéssel tovább. Az ifjúsági agitáció keretében az antimilitarista agitációnak egészen külön és egészen különleges szerep jut. Olyan körökhöz kell fordulnia, amelyek a szociáldemokráciának az ifjúság nevelésére irányuló törekvései számára nehezen megközelíthetőek; széles körben kell munkáját kifejtenie, sokkal szélesebb körben, mint ahogy ez az általános nevelési tevékenység számára lehetséges, a proletárifjúságnak olyan rétegeire is ki kell terjednie, amelyeket nem lehet sem a munkástovábbképző iskolák, az ismeretterjesztő tanfolyamok, előadássorozatok látogatására, sem az általános ifjúsági irodalom rendszeres olvasására rábírni; fel kell keresnie azokat az ifjú proletárokat is, akik serdültebb koruk miatt már nem egykönnyen közelíthetők meg ezen általános jellegű kezdeményezések révén. Igen, az antimilitarista agitáció tulajdonképpen a tizenhét és huszonegy év közöttiekhez szól. Ezenkívül sokkal inkább agitatív jellegű, mint általános kulturális jellegű kezdeményezéseink. Megnyilvánulási formáit tekintve, legalábbis részben el kell térnie amazoknak a formáitól. Az antimilitarista agitációt éppen rendkívüli veszélyességénél fogva a legjobb nem összekapcsolni azokkal az általános kezdeményezésekkel: egyrészt azért, hogy ezeket az általános törekvéseket az okvetlenül szükségesnél nagyobb mértékben ne nehezítsük meg, és ne diszkreditáljuk, másrészt azért, mert biztosítanunk kell, hogy az antimilitarista agitáció veszélyeit speciálisan erre a munkára képzett és minden tekintetben teljesen meg-

bízható vezetők irányításával lehetőleg elkerülhessük. Végül épp az antimilitarista propaganda anyaga olyan óriási méretű és olyan szétforgácsolt — gondoljunk csak például a katonákkal való brutális bánásmódra, a katonai bíráskodásra stb. —, hogy a munkamegosztás és a specializálódás az egész rendelkezésünkre álló anyag minél alaposabb kihasználásának érdekeit szolgálja. De itt nemcsak az anyag kihasználásáról, hanem összegyűjtéséről, kiválogatásáról és feldolgozásáról is szó van.

Éppen ez az utóbbi érv azt bizonyítja, hogy a specializálás segítségével az antimilitarista agitáció a felnőttek körében is sokat fejlődhet még.

Tehát: munkaalkalom, gyümölcsöztethető munkaalkalom van bőviben!

Hogyan állunk Németországban az antimilitarista tevékenység és az antimilitarista agitáció máig alkalmazott módjának eddigi sikereivel?

Annyi bizonyos, hogy a német hadsereg nagy része máris „vörös". Ennek megállapításához elég egy pillantást vetni a német nép pártok szerinti megoszlására. És ez a magától értetődő tény adta kezébe a tollat a Birodalmi Szövetség[28] hírhedt reakciós vezérének, von Liebert altábornagynak, hogy megírja sokat emlegetett, mulatságos könyvét „A szociáldemokrácia fejlődése és befolyása a német hadseregre" címmel. E könyvet tehetetlensége miatt különben Max Lorenz — a szociáldemokrácia aposztatája*, aki azt, amit eddig imádott, most hivatásszerűen, jó fizetés ellenében elégeti — alaposan kigúnyolta. Ugyancsak ez a tény ösztökélte Eichhorn tábornok urat arra, hogy 1906 őszén bevezesse a hadseregbe a szociáldemokráciaellenes oktatást[4]. Az is bizonyos, hogy az 1903. évi birodalmi gyűlési választások alkalmával a német választóknak, vagyis a huszonöt éven felüli német férfi-állampolgároknak majdnem egyharmada a szociáldemokráciára szavazott; az is igaz, vagyis egyelőre még általában így igaz, hogy a Szociáldemokrata Párt hívei nagyobb arányban vannak képviselve a fiatalabb, mint az idő-

* Renegátja. — *Ford.*

[4] Lásd a *Sozialdemokratische Korrespondenz* 1906 december 8-i számát.

sebb korosztályok körében. Mégis kétséges, hogy ez a százalékos arány a húsz-huszonkétéves korosztályokra is vonatkoztatható-e, és tisztában kell lennünk azzal, hogy ezek a fiatalemberek általában még nem sorozhatók a meggyőződésük mellett szilárdan kitartó elemek közé, s hogy óriási különbség van aközött, hogy valaki szociáldemokratákra adja le szavazatát, és aközött, hogy igazi szociáldemokrata, vagy egyenesen készséggel vállalja mindazokat a személyét fenyegető veszélyeket, amelyek együttjárnak a hadseregben folytatott antimilitarista agitációval. Következésképpen bármilyen hatalmas szovetségesünk legyen is a katonai fegyelem megbontásában a fentebb ismertetett „pszichológia", „szuggesztió" és „a vér logikája", szó sincs arról, hogy a hadseregnek még csak megközelítőleg is egyharmad része valóban olyan szellemi és erkölcsi beállítottsággal rendelkeznék, amely a belső ellenség, a munkásmozgalom ellen irányuló erőszakos, alkotmányellenes, államcsíny jellegű akcióban való felhasználásukat lehetetlenné tenné vagy akár megnehezítené.

A militarizmus szempontjából mindenesetre kedvezőtlenebb a helyzet a tartalékok és a népfelkelés mozgósítása esetén, különösen háború idején, és 1906 októberében a *Vorwärts* katonai munkatársa joggal utalt arra, hogy a háború esetén besorozandó tartalékosok és népfelkelők közül, akik az egész hadseregnek mintegy négyötödrészét alkotják, legalább egymilliónyi a militarizmus szempontjából megbízhatatlan elemnek számítható. Persze, *ebben a kérdésben* is igen kritikusan szemléljük a dolgokat, és nem titkoljuk el magunk előtt, hogy a katonai tömegszuggesztió, vagy akár a tömegpszichózis és a katonai parancs szuggesztív ereje teljesen keresztülhúzhatja a *Vorwarts* katonai szemleírójának számításait.

Amit eddig elértünk, azt a munkásmozgalom általános propagandája útján értük el. A német szociáldemokrácia olyan külön propagandatevékenységének területén, amely speciálisan a jövendőbeli hadkötelesek felé fordul, mindeddig jóformán semmi sem történt. Mindössze két olyan kiadványról tudunk, az ismert „Katonakötelesek útmutatójá"-ról és az 1906 nyarán a pártvezetőség által kiadott röpiratról, amelyek ezt a kérdést

érintik, és ez a két kiadvány sem nyújt egyebet, mint a hadsereg állományába tartozókra vonatkozó törvényes rendelkezések ismertetését. Amilyen igaz az, hogy az idő nekünk dolgozik, éppoly valótlan az, hogy minden magától jön. Amilyen igaz az, hogy minden ilyenfajta tétlenség és fatalizmus a történelmi materializmus értelmében durva hiba és mindennemű agitáció sírásója, épp oly igaz az is, hogy mindez általában az agitáció és egyben a külön antimilitarista propaganda mellett szól, épp oly igaz az is, hogy Németországban sürgősen és erőteljesen meg kell szervezni az antimilitarista propagandát.

A dél-németországi ifjú gárdák érdeme az, hogy félelem nélkül hozzáfogtak a kérdés gyakorlati megoldásához; ez persze egyelőre csak szerény kezdet, de rövidesen erőteljes lendületet nyer, és fejlődni fog, mert fejlődnie kell, már csak azért is, hogy csírájában elfojtsa az anarchista irányú antimilitarizmust, amely már Németországban is felüti a fejét[5].

Avagy — ezt a kérdést már ismételten feltettük — a német szociáldemokrácia, a német munkásmozgalom, az új Internacionále derékhada és elitcsapata — ahogy olyan szívesen nevezteti magát — túlhajtott óvatosság vagy jámbor bizakodás következtében mindaddig el akar zárkózni e feladat elől, amíg egy tucat német Fourmies[29] e feladat elvégzésére nem kényszeríti, amíg hiányosan felkészülve egy világháború vagy egy oroszországi beavatkozás ténye elé kerül[6], amit minden erejének és harci módszerének latbavetésével talán mégis elhárithatott volna, és amelyért éppen emiatt bizonyos fokig viselnie is kell a felelősséget?

Végülis: nem serkenti-e eléggé a német munkásságot az, hogy a *rendőrök* kaszabolták a munkásokat? Az antimilitarista propaganda körébe ez is beletartozik.

Akárhogy nézzük is a dolgot: a német szociáldemokrácia már nem zárkózhat el sokáig annak a felismerése elől, hogy a milita-

[5] Lásd a *Freier Arbeiter* havi mellékleteként az utóbbi időben megjelenő *Antimilitarismus* című kiadványokat.

[6] Ennek valószínűtlensége kétségtelen, de Bülow hercegnek 1906 november 14-én a Birodalmi Gyűlésben elmondott beszéde után nem lett valószínűtlenebb, mint azelőtt volt.

rizmussal szemben alkalmazni kell a latin közmondást: „Si vis pacem, para bellum!" [„Ha békét akarsz, készülj a háborúra!"] Kezdjük meg minél előbb az antimilitarista propagandát, hogy jóelőre minél nagyobb mértékben csökkentsük azt a veszélyt, amelyet a militarizmus jelent a proletariátus szempontjából!

Az pedig, hogy ez a propaganda különösen Németországban nagy nehézségekbe ütközik, igazán nem lehet ok arra, hogy halogassuk, hanem éppen arra kellene ösztönöznie, hogy siettessük.

A német proletariátus ma már elég *érett* erre, az általános német belpolitikai helyzet pedig — amely alatt a német proletariátus sínylődik — háromszorosan megérett.

A „Militarizmus és antimilitarizmus kulonös tekintettel a nemzetközi ifjúmunkás-mozgalomra" című konyvből.

1907. II. rész.
1., 5. és 6. fejezet.

Militarizmus és antimilitarizmus

1907 április 27-én Lipcsében elmondott beszéd

Elvtársak! „Hermann und Dorothea" című művében már Goethe is kemény szavakkal pálcát tört a háború felett. Az utóbbi évtizedekben pedig már egész terjedelmes irodalom alakult ki, amely kizárólag a háború borzalmait ostorozza. Ilyen például Bertha Suttner szirupos-szentimentális könyve és az orosz Andrejev műve, a „Vörös Kacaj", a háború förtelmei ellen írt egyik leglángolóbb vádirat. Mindenfelől békekongresszusok és nemzetközi béketalálkozók hírét halljuk, és a polgári sajtó sok mindenfélét mesél róluk, bár ugyanakkor tarka összevisszaságban tálal fel olyan közleményeket is, amelyek dicsőítik a háborút és mindazt, ami a háborút előidézi. Maga a cár is felcsapott „békeangyalnak", és a legközelebbi hónapokban az összes civilizált nemzetek képviselői ismét összegyűlnek Hágában békekonferenciára. Most mindenütt nagy hajlandóság észlelhető, hogy a háborút a polgári élet filozófiai közhelyeiből kiindulva, bizonyos szentimentális és morális szempontok alapján ítéljék meg. Bármily gyönyörű is mindez, a szociáldemokráciának semmi köze sincs hozzá, mert magasabb kultúra és magasabb erkölcsi álláspont képviselője, tehát nem engedi, hogy történelmi szemléletét szentimentális erkölcsi megfontolások szabják meg. Lehet, hogy a polgári szemlélet adott történelmi helyzetben néha talán agitatórikusan is tud hatni, és közreműködik a háborúellenes harc sikerének meggyorsításában, de hamis úton jár az, aki a háború fölött pusztán annak rémségei miatt háborog. Mert ezek a rémségek csupán *következmények*, és ezek ellen harcolni annyi, mint lyukat lőni a levegőbe. Ennek a tudata történelmi szemléletünk következetes felismerésére épül.

Hogyan és miből keletkezett a *militarizmus?* Honnan ered a háború jelenkori ténye? Ezek azok a kérdések, amelyek végeredményben *az okok kiküszöbölésére* irányulnak, az okokkal ugyanis a következmények is elesnek. Militarizmuson mindenekelőtt mindazt értjük, ami katonai vonatkozású. Ez a meghatározás azonban nem célszerű. Általában a katonai vonatkozású jelenségek egészen különálló fajtáját értjük ezen, olyan jelenséget, amely nem a nép egységes akaratából született, hanem ellenkezőleg, az *osztályellentétek* talajából nőtt ki. Tehát: a katonai elem éles elkülönítése a polgári lakosságtól, a vak fegyelem, a katonák bántalmazása, a katonai törvénykezés, az a mód, ahogyan a katonai kiadásokat felhajszolják. Mindaz, ami a militarizmust az osztályuralom eszközévé teszi, és a lakosság egy részét abba a helyzetbe hozza, hogy a lakosság egy másik része ellen használják fel.

Jóllehet minden társadalmi rendnek szüksége van hadseregre, így adott esetben a szocialista államnak is, hogy valamely külső ellenséggel szemben a közösség érdekében biztonságot nyújthasson, de a szóbanforgó militarizmus csak osztálytársadalomban lehetséges. Már az egyiptomiak, görögök, rómaiak idején is élesen kidomborodott a militarizmusnak ez a fő irányvonala. Két fő célt lehet itt megkülönböztetni: mindenekelőtt támadás és védekezés a *külső ellenséggel* szemben! Ez a funkció már eleve adva volt. Az osztályokra való tagozódással azonban megjelent a második feladat is: a hadsereg lett *az uralkodó osztály fegyvere a jognélküliek osztálya ellen* vívott harcában. Már a rómaiak idején egy aránylag kislétszámú uralkodó réteg nagytömegű elnyomottal állott szemben, akik éppen ezért magukhoz ragadhatták volna a hatalmat. Ezzel, persze, nem sokat javíthattak volna a sorsukon, mert hiszen minden rendszer a mindenkori anyagi helyzetben, a gazdasági viszonyokban gyökerezik, és így a rabszolgák közül megintcsak kialakult volna egy újabb uralkodó osztály. Abban az időben a rabszolgaság még kétségtelenül szükségszerű volt. Miért volt az, hogy ezek a többségben levő elnyomottak olyan ritkán kísérelték meg a felszabadulást? A kisebbség értett hozzá, hogy a *hadsereg* révén megszilárdítsa a maga helyzetét. Azzal, hogy

a fegyvereket, az erődítéseket a maga számára biztosította, és hogy jártasabb volt a katonai tudományokban. Így lett a kisebbség erő dolgában a többség. A görögök és rómaiak társadalmában az uralkodó osztályok tagjai még jobb fegyverekkel is rendelkeztek, mint a többiek, úgy hogy ezek számbeli fölényük ellenére vereséget szenvedtek volna.

És hogy állanak ma a dolgok, amikor a nemzetközi bonyodalmak veszélye egyre fokozódik, és minden erőt a végsőkig kihasználnak? Magát a népet is egyre inkább ellátják — az általános hadkötelezettség révén — a legkifinomultabb tömeggyilkolási technika fegyvereivel, amelyeket a kapitalista társadalom ilymódon elnyomottjainak kezébe ad. Ezzel már magában véve is meg van adva számukra a felszabadulás lehetősége. A fegyvereket azonban csak megszabott számban és megszabott időre (a katonai szolgálat idejére) adják a kezükbe.

Próbáljuk megvilágítani ezt a dolgot néhány példával. *Angliában* a hadsereg szervezete még a régi zsoldossereg jellegét viseli magán, amely a középkorban általános volt, és a katonai szolgálatot hivatássá, „mesterséggé" avatta. Az a körülmény, hogy Angliában még nem szüntették meg ezt a rendszert, az angol burzsoázia kedvező helyzetével magyarázható, Anglia világuralmával, nagy gyarmati birodalmával és főként védett szigetországi pozíciójával. Nincs is szüksége nagyobb arányú szárazföldi hadseregre, mert hadihajóinak valóságos páncélöve veszi körül, ami persze, még a gyarmati hadseregtől eltekintve is, csaknem ugyanannyiba kerül az országnak, mint nálunk a szárazföldi hadsereg . . . Igaz, hogy a mostani katonai reform Haldane vezetésével Angliában is likvidálni akarja a régi milíciát, és bizonyos módosításokkal be akarja vezetni az általános hadkötelezettséget. Belső politikai vonatkozásban is nagyobb lett a feszültség mostanában. Nem véletlen, hogy erre a reformra éppen olyan időpontban kerül sor, amikor a munkások képviselői először vonulnak be nagyobb számban a parlamentbe. Továbbá a szállítóeszközök stb. fejlődése folytán Angliát ma már a tenger nem védi úgy, mint azelőtt. A szigetországi helyzet előnyei egyre inkább elmosódnak. Hasonló a helyzet *Amerikában*. Egyre jobban akarják ott is fokozni a fegyverkezést

a külső, de ugyanakkor már a „belső ellenség" ellen is. Téves az a felfogás, hogy a technika fejlődése csökkenti a háborús veszélyt . . . A legutóbbi háborúk mind kapitalista terjeszkedési hadjáratok voltak (spanyol-amerikai, kínai-japán, orosz-japán háború). A marokkói konfliktus egész története különösen világosan bizonyítja, hogy itt főként a következő kérdés körül forgott minden: hogyan osztozzanak egy gazdasági zsákmányon? Ugyanezt látjuk a bagdadi vasút[30] körül folyó harcban is. Üzleti érdekek uralkodnak tehát a nemzetközi politikában, mialatt az egyes országok lakosságával igyekeznek elhitetni, hogy a „nemzet becsületéről" és hasonlókról van szó. A legutóbbi háborúk mindegyikében már több állam vett részt. A súrlódási felületek egyre növekednek, és a veszedelem hullámai egyre magasabbra csapnak. Éppen most, a hágai békekonferencia előestéjén is egészen rendkívüli arányú nemzetközi feszültség mutatkozik, amelyben különösen nagy szerepet visz Anglia, tehát ugyanaz az ország, amely indítványozta, hogy tűzzék a hágai konferencia napirendjére a leszerelés kérdését, ugyanakkor azonban újtípusú hadihajókat épít, és szárazföldi hadseregét is átszervezi. VII. Edward király rendkívül ravasz és ügyes politikus. A német diplomácia sokat tanulhatna tőle. Az angol politika utóbbi nagy sikerei mind anélkül jöttek létre, hogy Edward király hatalmas beszédeket mondott, vagy táviratokat küldözgetett volna.

A német, francia, orosz, osztrák, olasz militarizmus sajátos jellege tehát mindenekelőtt azoknak a *nemzetközi veszélyeknek* az alakulásától függ, amelyek mindezeket az államokat körülveszik. Mindenütt azt látjuk, hogy nagy seregek vagy erős szövetségesek után vágyakoznak. Az általános hadkötelezettség az állandó konfliktus-hangulat hatására egyre inkább normális berendezkedéssé válik. Nos, és hogy állunk a militarizmusnak a *„belső ellenséggel"* szemben megmutatkozó jellege dolgában? Látjuk, hogy olyan országokban is (Svájc, Hollandia, Belgium, Svédország), amelyeket semmiféle külső konfliktus nem fenyeget, katonaságot tartanak. Különösen érdekes itt *Belgium* példája. Minthogy itt érvényben maradt a katonai szolgálattól való megváltás rendszere, a hadsereg erősen proletár jelleget kapott, és

munkásokkal szemben használhatatlannak bizonyult. Mintegy öt éve már nem is vezénylik ki sztrájkoló munkások ellen. Viszont a kormány úgy segített magán, hogy a „belső ellenség" ellen külön hadsereget alakított a jobbmódúakból, akik előbb már pénzzel megváltották magukat a szolgálattól. Így Belgiumnak *két*, egészen különböző célokra felhasznált *hadserege van. Svájcban* régebben olyan katonai rendszer volt, amelyet néphadseregnek lehet nevezni. Minden polgár otthon tartotta magánál a fegyverzetét. Most azonban már ott is bevonják az éles töltényeket, és meghosszabbítják a kiképzés idejét.

A proletariátus nem utasít el eleve minden háborút . . . De nemzetközi konfliktusok esetén felvetjük azt a kérdést, hogy van-e a proletariátusnak valamelyes érdeke a háborúban, vagy csak a háború terheit kell-e vállalnia . . .

Hogyan alkalmazkodik a militarizmus a *belső fejlődéshez?* A katonák többségükben *proletárok.* Állandóan politikai és gazdasági harcokat kell vívniuk. És most ugyanezeket a proletárokat kell tarka-barka zubbonyokba bújtatva megfékezni. Önmagában véve ellentmondás van abban, hogy a proletárkatonának ma arra a munkástársára kell lőnie, akivel tegnap együtt dolgozott! Ennek a nehézségnek elhárítása végett szükséges az, hogy a színes uniformisba öltöztetett proletár ne érezze magát proletárnak. Ezt az átnevelés különböző eszközeivel lehet elérni: a *kaszárnyarenddel,* a megszabott *szolgálati idővel,* a *KATONAI BOJKOTTAL,* bizonyos *nyomtatványok* kitiltásával, *ellenőrzéssel, kötelező spicliszolgálattal,* szóval a *drill* egész rendszerével! Az egyén teljesen elveszíti önállóságát. Külön kaszt alakul ki, amely teljesen elszakadt a polgári lakosságtól. Az egyházat, az oktató szolgálatot, a katonai bíráskodást mind ez elé a szekér elé fogják. A fegyelmet a minden érzés fölött uralkodó *félelem* segítségével a végsőkig feszítik. A *katonák* verése, *megkínzása* szintén ezek közé az eszközök közé tartozik. Akármennyit fáradozunk is ennek megszüntetése érdekében — a kisebb gyötrések mindenek ellenére mégis megmaradnak, mert ezek a fegyelmezés kényszerének eszközei. És ezt a „nevelőmunkát" általában az altisztek végzik, javarészt tanulatlan emberek

akiknek semminemű pedagógiai képességük nincs, általában semmi egyebek, mint „stramm katonák", akik közül a legtöbben nem boldogultak a polgári életben, és igazán nem a munkásság elitjéből származtak. A katonakínzások tehát magában a *rendszerben* gyökereznek. Aki ez ellen komolyan támadni merészel, az rosszul járhat, akárcsak a meiningeni örökös nagyherceg Breslauban a maga híres rendeletével. A katonák bántalmazását különben is nehéz bizonyítani, végül a törvényszék nem is ítélkezik, csak olyan esetekben, amikor az ilyesmi folyamatosan, többször előfordult. A bántalmazások száma azóta sem csökken, mint ahogy ezt maga von Einem hadügyminiszter a Birodalmi Gyűlésben is megállapította; a számok csak inkább időszakonként ingadoznak. A fő dolog az, hogy a mindennapos sanyargatás, a kínzó egzercíroztatás sokféle kisebb módja mint a fegyelmezés eszköze továbbra is használatban marad, állítólag „a katonai szolgálat érdekében". Mindezzel azonban még nem merítettük ki a militarizmus lényegét. Mert ez nemcsak támasza a kapitalizmusnak, aminthogy egyenesen erre a célra teremtették, hanem *ezen túlmenően* még egyebekben is megmutatkozik a befolyása. A lakosságot mindenütt militarista szellemmel igyekeznek áthatni. Gondoljunk csak a tartalékos-tiszti intézményre, a tisztjelöltekre stb. Magát az *igazságszolgáltatást* is katonai fegyelem alá akarják vonni. A *frontharcos egyesületek* állami intézménynek tekintik magukat, és kötelezővé akarják tenni az egyesületi tagságot. Mindezek teljesen törvénytelen intézmények, kimondottan *politikai* szervezetek. Alapszabályaikban főleg „királyhűségüket" stb. hangoztatják. Már csak ezért is tisztára politikai egyesületek. Mert mit jelent voltaképp a „hazafiság" ebben az értelmezésben? Mint ahogy korábban semmiesetre sem volt összeegyeztethető a szabadelvűséggel, úgy ma semmiesetre sem kapcsolódhat egybe a szociáldemokráciával. Az állam támaszainak érzik magukat, akik az uralkodó osztályok politikai pártjaiért sorompóba állanak. Aki a szociáldemokrácia ellen agitál, természetesen *ennek ellenfelei mellé áll!* Németországban minden törvényszéki hivatalnok, rendőrségi vagy katonai tisztviselő jól tudja, hogy ezen a téren *állandóan áthágják a törvényeket.* De ők nem hallanak és látnak semmit, behúnyják a szemü-

ket, bedugják a fülüket, és „butának" tettetik magukat. *A Flotta Egyesületben* sem csinálnak mást . . .

. . . *Förstenberg* rendőrfelügyelő: Megvonom a szónoktól a szót!

A túlzsúfolt teremben a megbotránkozás kiáltása zúgott végig. Liebknecht elvtársnak el kellett hagynia a szónoki emelvényt. Az elnök arra kérte a gyűlést, őrizze meg nyugalmát, ami nemsokára az általános izgalom ellenére helyreállott — élő példájaként annak, hogy a lipcsei munkásság tudja fegyelmezni magát. A vita folytatásáról lemondtak.

Leipziger Volkszeitung
1907 április 29.

Védőbeszéd a Birodalmi Törvényszék előtt

1907 október 10.

... Az utóbbi idők eseményeiből világosan kitűnik: rendszeres hadjárat indult az antimilitarizmus és az *ifjúsági mozgalom* ellen! És ez most itt *az első nagy lovassági támadás*. Hallottuk, hogy befolyásos körökben milyen komolynak tartják az antimilitarista mozgalmat. Először az ifjúsági szervezetek ellen támadtak. Csaknem egy évvel ezelőtt láttuk, hogy Königsbergben egy családapát a karácsonyfa mellől hurcoltak börtönbe, minden különösebb ok nélkül, hogy akkor kezdje meg büntetése kitöltését, miután egy ifjúsági szervezet vezetéséért súlyosan elítélték. Ezután következett a berlini, majd a többi északnémetországi ifjúsági szervezet üldözése, *a rendőrség nagy számú és nyilvánvalóan jogtipró cselekményei*. Ezért az állításomért hajlandó vagyok a bíróság előtt is felelősséget vállalni. Berlin környékén egy kerületi rendőrfőnök nemcsak megtagadja az ifjúsági szervezet képviselőjének megfelelő módon előterjesztett és kellőképpen alátámasztott panaszára a tárgyilagos választ, holott ez kötelessége volna, hanem durva kifejezésekkel úgy intézi el a panasztevőt, mint egy éretlen iskolásgyereket. *És ez a felségárulási per sem egyedülálló eset.* Már három vagy négy hasonló szabású ügy lóg a levegőben. Aki ilyen körülmények között nem látja világosan, hogy itt bizonyos előre megszabott célt akarnak megvalósítani, *azt a célt, hogy megsemmisítsék az antimilitarista agitációt, és leszámoljanak az ifjúsági szervezetekkel*, az nyilván vaksággal van megverve. Az ifjúsági-szervezetek üldözésével, az antimilitarista mozgalom kínosan gondos ellenőrzésével indult el a hajsza. Erre megjelent az én brosúrám[31]. Ohó, ezt meg kell ragadni. Nem tudom, ki volt az,

aki a birodalmi főügyésznek különleges ajándékképpen átnyújtotta, de annyi bizonyos, hogy annak a valakinek *igen robusztus és tág lelkiismerete* lehet, ha ő sugalmazta a birodalmi főügyésznek írásom értékelését és azokat a kivonatokat, amelyeket a vádirat tartalmaz.

... *Az én célom az, hogy a háborús lelkesedés helyett a békéért való forró lelkesedést neveljem az emberekbe.* Ez a magva és végkövetkeztetése az én írásomnak.

... Ha a birodalmi főügyész úr azzal vádol, hogy késhegyig menő hadat üzenek a militarizmusnak, úgy bizonyos tapasztalatok alapján nem egészen világos előttem, vajjon nem veszi-e a birodalmi főügyész ezt a hadüzenetet szószerint. Számolnom kell azzal, hogy végül azt találja hinni, késsel — és mindenféle szúró-vágó szerszámmal akarok nekirontani a militarizmusnak. Ez mulatságos megismétlődése volna a Lassalle-féle felségárulási perben szereplő „forradalmi söröskorsók" esetének[32].

Nos, én ezt mondtam: „Si vis pacem, para bellum!" [„Ha békét akarsz, készülj a háborúra!"] — mármint a militarizmus ellen! A birodalmi főügyész azt állítja, hogy ez erőszakos szándékaimat bizonyítja! Nos, amikor én a militarizmus ellen „fegyverkezem", ezt a béke és nem a háború érdekében teszem. Erre a birodalmi főügyész írásom harmincadik lapjára mutat, ahonnan kitűnik, hogy *a fegyveres forradalom gondolata* nagyon otthonos dolog számomra. No, de kérem, ez a történelemben is igen otthonos jelenség. A *„kedvezőtlen" szócska* egész különleges *átfogalmazásával* már kellőképpen leszámoltam, és ezt nem szándékozom tovább taglalni. De talán éppen itt találom meg az egészen szokatlan vádirat megértéséhez szolgáló *pszichológiai kulcsot.* Azt hittem, hogy a vádirat nagyon rosszindulatú, hogy olyan tulajdonságai vannak, amelyeket — minthogy a parlamentáris illem határain belül kívánok maradni — nem is jellemezhetek megfelelően. De az ügyészi értelmezés nagy teljesítménye után jóformán hajlandó vagyok azzal a *lehetőséggel* is számolni, hogy a *vádirat kimondhatatlan tulajdonságai éppen a jószándékból erednek.*

Én volnék az, aki erőszakos cselekedetekre izgatok? Én, aki minden erőmmel azon fáradozom, hogy a legmesszebbmenő

tervszerű agitációt fejtsék ki a háború és minden erőszakosság ellen?

Világosan kitűnik, hogy valójában mire épül a vád. Nem jogi, hanem politikai alapokra, és éppen ezért olyan nehéz ezt a vádat jogilag megtámadni. Röviden: itt *az államérdek aktusáról van szó, nem az igazságszolgáltatás ténykedéséről.* Egy olyan írásban, amelynek az a célja, hogy a béke magvát hintse el, nem a háborúét, amely a világpolitika békés átalakítására törekszik, amely az állig felfegyverzett militarizmus ellen fordul, a társadalom azon eszköze ellen, amelynek célja és lényege az erőszak; egy ilyen írásban vélik felfedezni — a lándzsa hegyét megfordítva — az erőszakos felforgatás előkészítését! Nem, nem erről van szó! *Ez a vádirat az erőszakot veszi védelmébe az erőszakosságok megszüntetésének kísérletei ellen.* Ez a valóság. *Én a békét akarom, a birodalmi főügyész pedig az erőszakot.*

Nekem az a célom, hogy a háború és béke kérdésében való döntést kiemeljem *a miniszteri tanácskozások homályából* és a diplomácia rejtekútjairól, s a nyilvánosság fénye elé állítsam. Ez az, amit az urak olyan nagyon nehezen akarnak megérteni. Azt akarom, hogy a háború és a béke kérdésében az egész nép döntsön. Tudom, hogy nagyon kellemetlennek találják az effajta törekvéseket, és továbbra is fenn akarják tartani a céhbeli diplomácia ilyenirányú tevékenységét s az eddigi abszolutizmust. Éppen ezért kötelessége minden kulturáltan gondolkodó embernek, minden szociáldemokratának, hogy a dolgok megváltoztatására törekedjék, arra, hogy a nép határozza el, akar-e háborút, minthogy ennek terheit neki kell viselnie. Végül azt is akarom, hogy hadseregünket ne használhassák fel a belső ellenség ellen, vagyis polgárháborús célokra. Bizonyos, hogy főleg ez az, ami annyira rossz vért szült bizonyos körökben, és olyan viharos felháborodást támasztott ellenem. Ebben a kérdésben is nyilvánvalóan *én* képviselem a *béke* elvi álláspontját.

Ennyit az én írásomról és a vádról.

A birodalmi főügyész odáig ment, hogy engem személyemben is bevont a vádjaiba, és jellememet támadta. A birodalmi főügyész, ha jól értettem — mert nem nagyon figyeltem oda — azt indítványozta, hogy ítéljenek kétévi fegyházra és politikai

jogaim elvesztésére; azt állította, hogy becstelen gondolkodású vagyok. Igenis, uraim. Becstelen gondolkodású, el is hihetik neki. Énfelőlem ugyan, higgyék csak, nem változtathatom meg ezt a nézetüket. Keresztbefont karokkal állok Önök előtt. Jól tudom, mit tartsak én a magam gondolkodásmódjáról. A becsületem az enyém, és ha Önök mind a tizenöten azt a felfogást vallják, hogy becstelen lelkületű ember vagyok, és ha fegyházba zárnak, s a politikai jogokat is elveszik tőlem, ez engem belsőleg nem rendít meg. Lepereg rólam, és a becsületemet is csak annyira homályosítja el, mintha valaki rálehel egy tiszta tükörre! *De különös nyomatékkal vitatom a birodalmi főügyésznek azt a jogát, hogy azok után, amik itt napfényre kerültek, még csak szóba is hozza a becsületemet!*

Egyébként ez a per, akármilyen legyen is a kimenetele, az elképzelhető legjobb hatást kelti. Önök tönkretehetik egzisztenciámat, és elvehetik gyermekeim kenyerét — ez módjukban áll. De a politikai harcokban gyakran egész családokat feláldoznak. A politikai harc kemény és nehéz szolgálat. És ahogyan a hadbavonuló katona felkészül arra, hogy az ellenség golyója őt is leterítheti, ugyanúgy minden szociáldemokrata, aki a politika harcterére lép, jól tudja, hogy bármely pillanatban áldozatul eshet. Sokan elhullanak közülük; de ha egy kiesik a sorból, mások lépnek a helyére! Ez a per *ragyogó propagandát fejtett ki az én antimilitarista eszméim érdekében. A mi igazságszolgáltatásunknak azonban,* úgy látom, *nem tett jó szolgálatot.* Újra az történt, ami politikai perekben szabály szerint történni szokott: *a nyíl visszapattant az íjászra, és azt sebezte meg, aki kilőtte. Én nem érzem itt magam vádlottnak, még ha el is ítélnek.*

„A Liebknecht ellen indított hazaárulási per a Birodalmi Törvényszék előtt."

A tárgyalás jegyzőkönyvéből.
Berlin, 1907.

. . . ceterum censeo*, ezt a Carthagót, ezt a választójogot meg kell semmisíteni

A porosz tartományi gyűlésen
1909 június 24-én elmondott beszéd

Uraim, egy kis irodalommal akarom kezdeni. *(„Ohó!")* Cardano szerint, aki az újkor elejének filozófusai közé tartozott, az emberiség három különböző osztályba sorozható: az első osztályba tartoznak azok, akik decipiunt, a második osztályba azok, akik decipiunt és decipiuntur, a harmadik osztályba pedig azok, akik decipiuntur. Az első osztály azoké, akik csalnak, a második azoké, akik csalnak és egyben meg is csalatnak, a becsapott csalóké, a harmadik pedig azoké, akik csak megcsalatnak. Ez röviden összefoglalva a háromosztályos választójog[33]. *(Nagy derültség.)* Igen, uraim, Önök most saját magukon nevetnek, és még csak nem is tudják ezt. Uraim, szeretnék arra utalni, hogy Önök olyan szívesen hangoztatják: a népnek vezetésre van szüksége, s mi vagyunk azok, akik a népet vezetjük és őrködünk fölötte. Éppen a napirend egyik előbbi pontja jellegzetes képet tárt elénk a jómódú rétegek és a dolgozó osztályok formális egyenjogúságáról.

Itt is szeretnék Önöknek elmondani egy anekdótát. Volt egyszer egy Bucerus nevű reformátor, Luther és Zwingli barátja, tehát az Önök szempontjából igen tiszteletreméltó személyiség, aki 1526-ban ezt mondta . . . *(Közbekiáltások. Derültség a jobboldalon.)* Igenis, uraim, az Önök álláspontja még nem jutott előbbre az 1526. esztendőnél. *(Közbekiáltások. Nagy derültség.)* Bizony, jobb a 2000-ik esztendő nézeteit vallani, mint az 1526. évét. Éppen ezért nagyon helyénvaló ezt még ma is elmondani

* Ceterum censeo — egyébként úgy vélem; Cato kezdte ezekkel a szavakkal számtalanszor elismételt mondását, amelyben Carthago elpusztítását követelte. — *Ford.*

Önöknek. Nos, Bucerus ezt mondotta: „Ha megparancsolnák a farkasnak, hogy vigyázzon a bárányokra vagy a macskának, hogy őrizze a kolbászt, elképzelhető, milyen lenne ez a megőrzés. Nos, a szegény ember is ilyen őrökre van most bízva." Igen, uraim, ez így igaz ma is, és ez a mondás kiválóan jellemzi az Önök álláspontját a birtokos osztályoknak a dolgozó osztályokhoz való viszonyát illetően.

Önök rendkívül energikusan képviselik azt az álláspontot, hogy a háromosztályos választójogot nem szabad eltörölni. Uraim, legelőbb is talán mégis csak fel kellene vetni a kérdést: ugyan mi jogosítja fel Önöket ennek az álláspontnak a védelmére? *(Felkiáltások jobbfelől: „Az alkotmány!")* Igen, igen, az alkotmány. Önök az alkotmány megszegése alapján *(„Ohó!" — jobbfelől.)*, felülről elkövetett hazaárulás alapján védik ezt az álláspontot, semmi más jogcímen. *(„Ohó!" és heves közbekiáltások jobbfelől.)* Uraim, az Önök rendjének korábbi generációi bűntársak voltak ebben a felülről elkövetett hazaárulásban, Önök pedig haszonélvezői ennek, és az az energia, amellyel Önök ma kitartanak a háromosztályos választójog mellett, pontosan arányban van a háromosztályos választójog alapjainak jogtalanságával.

Uraim, aki egy kissé ismeri 1849 történetét, az tudja, hogy a porosz háromosztályos választójogi rendszer épp olyan — hogy is fejezzem ki magam: — aljas módon jött létre, mint az a választójog, amely manapság Oroszországban a harmadik Duma alapjául szolgál. Uraim, ez olyan kérdés, amely e pillanatban nemcsak bennünket foglalkoztat itt Poroszországban. Mindnyájan tudjuk, hogy a Német Birodalomban manapság olyan állapotok uralkodnak, amelyekből tulajdonképpen senki sem tud kivezető utat, a legkevésbbé mindenesetre nyilvánvalóan az az ember, akinek leginkább kellene tudnia: a birodalmi kancellár. *(Zaj a jobboldalon.)*

Uraim, mindeddig vitathatatlan tény, hogy a konzervatív urak a Német Birodalom pénzügyi reformjának kérdésében taktikájukat speciálisan . . . *(Növekvő zaj és közbekiáltások jobbfelől. Az elnök csenget.)*

Dr. *Porsch* alelnök (félbeszakítja a szónokot): Képviselő Úr, kénytelen vagyok Önt arra kérni, ne térjen ki itt olyan kérdésre, amely a parlament másik házában éppen most áll tárgyalás alatt.

Én csak arról beszélek, hogy a konzervatívok, eddig meg nem cáfolt hírek szerint ezt az álláspontot foglalták el a parlament másik házában, a porosz trónbeszédre való tekintettel, arra a veszélyre való tekintettel, hogy a porosz kormány ezúttal energikusan a háromosztályos választójog megsemmisítésére tör; és ennyiben ez a kérdés mindenesetre ide tartozik. Az urak, erről meg vagyok győződve, és azt hiszem, ezt nyíltan ki is mondhatom, frivol játékot űznek ezzel. Önök felkavarják a helyzetet a német birodalomban, Önök mindeddig példátlan, zűrzavaros helyzetet teremtenek a birodalomban, olyan hallatlan módon, amely még a kormánypártok szempontjából is szokatlan, még pedig pusztán abból kiindulva, hogy Önök nem akarják engedni, hogy kiszorítsák Önöket poroszországi hatalmi helyzetükből. A konzervatív párt, ismétlem, frivol játékot űz. Önöket az egészben csak az érdekli, hogy megtartsák hatalmi helyzetüket. Önök nem kérdezik, mi jogos vagy igazságos. *(Nagy zaj jobbfelől.)* Mindenekelőtt azt sem kérdezik, mi a keresztényi álláspont, mi a keresztényi kötelesség. *(Heves közbekiáltások jobbfelől.)* Önök cselekedeteik révén lábbal tiporják a keresztényi elveket. *(Az elnök csenget.)*

Dr. *Porsch* alelnök (félbeszakítja a szónokot): Képviselő Úr! Önnek nincs joga a Ház tagjainak olyan irányú szemrehányásokat tenni, hogy a kereszténység elveit lábbal tiporják. Kérem, tartózkodjék az ilyen vádaskodástól. *(„Bravó!" és közbekiáltások jobbfelől.)*

... Másfél évig volt időm gondolkodni? Uraim, igen, másfél évig volt időm! Ez a büntetés volt a legnagyobb megtiszteltetés, amelyben eddig részem volt. *(Heves közbekiáltások jobbfelől.)* Tudom jól, az urak közül valaki már egyszer korábban kifejezte sajnálkozását afölött, hogy nem vagyok fegyházban. Uraim, ha fegyházba kerültem volna, az is csak megtiszteltetés volna számomra. Vagy talán azt hiszik, hogy közöttünk akár szemernyi közösség is van a becsületről vallott felfogásban?

(Nagy zaj jobbfelől.) Fütyülünk az Önök becsületről való felfogására! *(Közbekiáltások jobbfelől.)* Inkább ülök a fegyházban az erőszakos elnyomás következtében, mintsem hogy az erőszak képviselőjeként üljek itt. Uraim, az Önök hazafiaskodó szónoki fordulatai, az Önök kereszténvi fogadkozásai megérdemlik, hogy az egész világon pokoli kacajjal fogadják. Ezeket senki se veszi komolyan. *(Közbekiáltások jobbfelől.)* Igenis, ez így van.

Uraim, az a követelés, amelyet a petíció hangoztat, körülbelül azonos azzal, amit a mi programmunk hirdet, és ebből az következik, hogy mi, szociáldemokraták, minden fenntartás nélkül sorompóba állunk érte. Szeretnék rámutatni arra is, hogy a polgári osztály elég erős volna ahhoz, hogy leszámoljon Önökkel, a jobboldallal, az igazságtalanság rendszerének tulajdonképpeni támaszaival. A polgárságnak azonban nincs ehhez elég bátorsága. Mi szeretnénk, ha több bátorságot tudna kifejteni, ha a szociáldemokrácia oldalán egy férfias magatartású polgári osztály állana, amely megkísérelné, hogy Poroszországban is érvényre juttassa a civilizációnak legalább azokat az alapelveit, amelyek minden más kulturált államban már rég megvalósultak. Ezen a téren az újjászületett Hansa Szövetség[34] nagyon hasznos tevékenységet fejthetne ki. De éppen azért, mert ebben a Hansa Szövetségben olyan embereket látunk, mint Kirdorff* és társai, be kell ismernünk, hogy nincs kilátás az ilyen reménységek teljesülésére. *(Közbekiáltások jobbfelől.)*

Uraim, a választójog kérdése feltétlenül a Hansa Szövetség tevékenységének körébe tartozik, mert mint az előttünk fekvő petíció jogosan kiemeli, a választójogtól függ Németország egész belpolitikája, és már az imént hivatkoztam arra a tényre, hogy különösképpen a birodalmi pénzügyi reform, amelynek érdekében jött létre a Hansa Szövetség, rendkívül szorosan összefügg a választójoggal. *(Közbekiáltások.)* Uraim, tudjuk jól, hogy Önök most szívesebben ülnének a Busch-cirkuszban. Uraim, sajnos, nagyon kevéssé bízunk abban, hogy a liberálisok azzal az energiával, amelyet tulajdonképpen saját érdekeik követelnek meg, mellénk fognak állani ebben a harcban. Azért remélni

* Monopoltőkés iparbáró. — *Ford.*

akarjuk ezt, és mi semmiesetre sem utasítunk el semilyen harci szövetséget ezen a téren, bármely oldalról kínálkozik is. A liberálisok pillanatnyilag, mondhatnám abban a hangulatban vannak, amely azt kívánja, hogy „loin du bal" [lőtávolon kívül] maradjanak; kiszorították őket azokból a körökből, amelyek ma Németországban a politikát irányítják. Lehet, hogy ez a hangulat, a lőtávolon kívül maradás hangulata mégis odavezeti a liberálisokat, hogy nagyobb energiával képviseljék a népjogokat, mint ahogyan, sajnos, ezt az utóbbi időkben, a koalíciós politika nyomása alatt cselekedték.

Uraim, megállapíthatjuk, hogy a háromosztályos választójog legutóbbi megvitatása óta, amely itt a Házban folyt le, a helyzet, a trónbeszéd ellenére nem hogy nem javult, hanem igen jelentős mértékben rosszabbodott. Mindenekelőtt a helyzetnek ezen idő óta bekövetkezett romlásához számítom azt a tényt, hogy négy barátomat, Berlin négy megválasztott képviselőjét meggyőződésem szerint törvénytipró módon kidobták innen. *(Nagy zaj és közbekiáltások jobbfelől.)* Uraim, a továbbiakban ideszámítom azt a tényt, hogy a sajtóban közölt és meg nem cáfolt hír szerint a négy szociáldemokrata választókerületében csak novemberben kerül sor újabb választásra. Ha ez így van, ez példátlanul botrányos dolog. *(Zaj jobbfelől.)* Uraim, az alkotmányban nincs világos rendelkezés arról, hogy ilyen esetekben mikorra kell az új választást kitűzni; de arról van rendelkezés, hogy a parlament feloszlatása esetén mikorra kell kitűzni az új választásokat. Ezt a rendelkezést kell hasonlóképpen ebben az esetben is alkalmazni, és az alkotmány szelleméből kitűnik, hogy igen komoly ok nélkül nem lehet egy választókerületet huzamosabb ideig képviselet nélkül hagyni. Nos, egy teljes féléven át — mert májusban semmisítették meg a négy mandátumot, és az új választásokat novemberben akarják megtartani — a négy berlini választókerület, a német birodalmi fővárosnak ez a négy kerülete képviselő nélkül marad. Ha valóban ez a kormány véleménye és szándéka, akkor, ismétlem, ez párját ritkító botrány, és Berlin dolgozó népe úgy fogja tekinteni, mint támadást azok ellen a csekély jogok ellen, amelyekkel ma még Poroszországban rendelkezik.

Uraim, tisztában kell lennünk azzal, hogy minden kerületnek minden időben joga van a képviselethez.

Nem tudhatjuk, hogy alakulnak a viszonyok, nem tudhatjuk előre, nem lesz-e szükség rendkívüli ülésekre, nem tudhatjuk, mikor lesz kénytelen a Ház újra összeülni. Nos, mi pontosan tudjuk, miért akarják elhalasztani a pótválasztást. Ha a választást most azonnal kiírnák, az uralkodó osztályok választóinak és elektorainak nagy része éppen távol lenne a fővárostól, pedig éppen őket akarják elvtársaink ellen mozgósítani. Nos tehát, minthogy ezeket a választókat nem akarják arra kényszeríteni, hogy a porosz államrend és pártjuk érdekében elhalasszák nyaralásukat, ezért kell a négy berlini kerület választóinak hat hónapig parlamenti képviselet nélkül maradniuk.

Uraim, más területeken is rosszabbodott a helyzet. Láttuk azt az elszomorító tényt, hogy Rixdorfban, Berlin mellett, sajnos, részben a liberális pártok volt tagjainak közreműködésével a választójogi helyzetet megrontották; olyan rosszabbodás volt ez, amelyet azok az emberek, akik némileg szívükön viselik a haladás ügyét Poroszországban, mint végtelenül sajnálatos dolgot jellemeztek. Kielben még azt is megértük, hogy a városi képviselőtestület petíciót nyújtott be a miniszterhez, jóformán koldulni ment hozzá, hogy tanácsát kérje, miképp lehetne a mai választójogot visszafejleszteni. *(Közbekiáltás jobbról.)* Ezek liberálisok voltak, ez így igaz. Voltak liberálisok közöttük, de szociáldemokraták nem voltak.

És mégis: mindenütt az országban terjed a választójogért indított mozgalom. A választójog-ellenes reakciós előretörések ténye egyáltalán nem bizonyíték arra, hogy az általános választójog ügye nem halad előre. Ellenkezőleg, azt bizonyítja, hogy az általános választójog ügye egyre jobban áll, az Önök szempontjából egyre fenyegetőbb jellegű, és ennek következtében Önök sáncokat igyekeznek építeni mindenütt, ahol úgy látják, hogy erre lehetőségük mutatkozik. Uraim, az általános választójog ügye jó úton van! *(Derültség.)* Hiszen Szászországban is a poroszországihoz egészen hasonló viszonyok uralkodtak. Mint tudják, Szászországban nem lehetett a háromosztályos választójog alap-

ján kormányozni. A kormány végülis — bocsánat a kifejezésért — nyakig ült a slamasztikában, mire hozzáfogott, hogy új választójogi rendszert alakítson ki. Nagyon nehezen ment a dolog, végül egy olyan választójog jött létre, amely az Önök szíve szerint való. Azt mondaniuk sem kell, hogy ez a választójog az Önök szíve szerint való, mert hiszen, ha lehetséges, ez még rosszabb, mint a poroszországi háromosztályos választójog. Ez körülbelül megfelel annak a rendszernek, amelyet von Deutsch-Traubenberg úr az egész birodalomban való bevezetésre javasol, és ebből a porosz képviselőházban magától értetődően következik, hogy bár Önök a Cauer-féle javaslattal szemben azt indítványozták, hogy térjünk át a napirendre, viszont von Deutsch-Traubenberg javaslatát, mint tanulmány tárgyául szolgáló anyagot áttették az illetékes bizottsághoz. *(Közbekiáltás.)* Természetesen! Ha ez nem volna más, nem fogadták volna el tanulmányozásra való anyagnak.

Uraim, azóta már Önök előtt is bizonyára nyilvánvaló, hogy a választójog kérdése nem gyerekjáték. Németországban már több helyen vér folyt a választójog miatt. 1905 decemberében Drezdában vérontásra került a sor. 1906 januárjában Hamburgban is ugyanez történt. 1908 januárjában véres tüntetés volt Berlinben, és 1909 januárjában Drezdában is. *(Közbekiáltás. — Derültség.)* — Igaz, uraim, én nem vettem részt ezekben a tüntetésekben. *(Nagy derültség. Közbekiáltás.)* Node, nemes, nemzetes uram, nem tudja talán, hogy a mi elvtársaink el is bújhattak volna a lövöldözés elől? *(„Úgy van!" — jobbfelől.)* Uraim, Önök saját magukról következtetnek másokra. *(Derültség és ellentmondások.)* Egyet akarok Önöknek mondani: Önök most, hogy úgy mondjam, a Capitoliumon állanak. De egyszer, mozgalmas időkben, megmondották már, hogy a Capitolium nincs olyan messze a tarpéji sziklától...* Ajánlom, uraim, szívleljék meg ezt a figyelmeztetést. *(Derültség.)* Amennyiben egyszer nagyobb belső zavarokra kerülne sor Németországban, engedjék meg, hogy egy olyan férfiú tekintélyére hivatkozzam, akit talán Önök is elismernek, Goethe tekintélyére, aki valamikor kijelentette, hogy

* A római capitoliumi domb déli sziklás csücske, amelyről a mélységbe taszították a nagy bűntetteseket és hazaárulókat. — *Ford.*

ha kitör a forradalom, abban semmiesetre sem a nép, hanem mindig a kormány a hibás. Szükségesnek tartjuk, hogy itt mindig újból és újból elmondjuk a mi ceterum censeónkat, hogy ezt a Carthagót, ezt a háromosztályos választójogot meg kell semmisíteni, és mi fáradhatatlanul, minden alkalommal, itt és kinn az országban, újra meg újra el fogjuk ezt mondani. Nem hagyjuk abba a harcot, amíg be nem vettük ezt a sáncot, és gondoskodni fogunk arról, I. Frigyes Vilmosnak egyik mondását alkalmazva ehhez a helyzethez, hogy a népfelség elve úgy megszilárduljon, mint egy „rocher de bronze" [ércszikla], és a porosz képviselőházban hírmondó se maradjon a junker urak közül.

„Gyorsírói feljegyzés a porosz képviselőház tárgyalásairól."

1908—1909. II. ülésszak. 5. kot. 7510—7515. old.

A politikai helyzetről

Egy lipcsei gyűlésen 1909 szeptember 17-én
elmondott beszéd
Ujságtudósítás

Olyan korban élünk, amikor valamennyi kapitalista országban a legélesebb ellentétek állnak fenn, ámbár ezek az egyes országokban más és más formában jelentkeznek. Jóllehet Németországban a kapitalizmus hatalmas lépésekkel haladt előre, politikai tekintetben mi félig benne ragadtunk az abszolutizmusban. Látjuk, hogy teremt a kapitalizmus Németországban függőségi viszonyokat, a junkerek pedig hatalmukat nem gazdasági fölényük következtében terjesztették ki, hanem azért, mert a burzsoázia játszotta át kezükbe ezt a hatalmat; amely egyébként maga is ugyanezen az úton jut a hatalomhoz. De mihelyt a hatalomnak valamilyen eltolódása kezdődik, a burzsoáziának rögtön attól kell félnie, hogy saját hatalma forog veszélyben, mert hiszen folyton maga mögött látja a proletariátust. Ennek következtében a burzsoáziának a junkerek fölötti gazdasági fölénye ellenére nincs elég bátorsága ahhoz, hogy magához ragadja a hatalmat. A junkerek az egész politikai fejlődés következményeként Németországban még kezükben tartják a militarizmust, pedig erre a burzsoáziának is éppen olyan nagy szüksége van. *A junkerek bizonyos mértékben a tőke házőrző kutyái*, de ehhez a szerephez hatalmi és erőszak-szervezeti eszközök is kellenek, amelyeket a burzsoázia át is enged nekik. Mindezek következtében a junkerek, akiknek ereje és gyökerei tulajdonképpen a régi feudális államba nyúlnak vissza, ma is keményen tartják ezeket a hatalmas politikai pozíciókat. A burzsoáziának és a junkereknek ez a szolidáris összetartása magyarázza Bülow*

* A reakció képviselője, birodalmi államtitkár az első világháborút megelőző időkben. — *Ford.*

kísérletét is, aki össze akarta párosítani a konzervatívokat és a liberálisokat. Ebből a szempontból nézve ez a gondolat nem is volt olyan esztelenség. A burzsoázia és a junkerek érdekei azonban csak a proletariátussal szemben közösek, saját gazdasági érdekeik egyáltalán nem azonosak. Ez volt az oka annak, hogy a konzervatív-liberális blokk feloszlott, nem állta ki az első teherpróbát. Az, hogy ez a blokk ennek ellenére még olyan hosszú ideig fennállott, azzal magyarázható, hogy *féltek a komoly kérdések megoldásától,* és inkább hagytak mindent a régiben. Bülow óvatosan került mindent, ami a mobil és az immobil tőke érdekellentéteit felszította volna, arra törekedett, hogy bizonyos tespedés álljon be a birodalmi politikában. A polgárságnak ez a férfiatlan magatartása éppúgy jellemezte a liberálisokat, mint a Centrumot. Ennek a koalíciós korszaknak legszomorúbb jelensége Posadowsky elbocsátása volt, mert ez az ember legalább tevékeny miniszter volt. Bülow az 1907. évi választások alkalmával áldását adta a Birodalmi Szövetségre, és ez aranyhegyeket ígért a munkásságnak, ha hajlandó lesz hátat fordítani a szociáldemokráciának. A reakció azóta teljes meddőségre kárhoztatta a szociálpolitikát.

Amikor, tavaly novemberben, a császár interjúja[35] nyilvánosságra került, kitört a felháborodás vihara, de inkább a liberális, mint a szociáldemokrata körökben. Úgy látszott, mintha a trón megingott volna, és a felségsértések tömege zúgott végig az országon, főleg a polgári lapokban. A szociáldemokrácia ezekkel az eseményekkel szemben leszögezte elvi álláspontját. Az emberek jóformán úgy érezték, mintha visszasodródtak volna a negyvennyolcas időkbe, de a szociáldemokraták világosan látták, hogy a forrófejű liberálisok hamarosan megszelídülnek, és a császár újra tenyeréből fogja etetni őket. A szociáldemokraták megpróbálták hasznosítani ezt az egész ügyet, és olyan reformokat követeltek a Birodalmi Gyűlésben, amelyek *nagyobb befolyást biztosítottak volna a parlamentnek* a politikai ügyek vitelére. A polgári képviselők közül csak kevesen támogatták ezt a követelést. A birodalmi kormányt az anyagi eszközök megvonásával sarokba kellett volna szorítani, de akkor megintcsak akadtak olyan liberális férfiak, akik ezt zsaroló politikának bélyegezték.

Az adó megszavazásának joga a parlament legfontosabb fegyvere... A hatvanas évek konfliktusainak[36] történetében is találkozunk olyan esettel, amikor a parlament megtagadta az adó megszavazását. De már akkor kitűnt, hogy az ilyen határozatok teljesen hatástalanok maradnak, ha a nép nem áll mögöttük. Lassalle mondotta akkoriban, hogy mindaddig, amíg meg nem változtatjuk az alkotmányt, és amíg az ágyúk alkotmánya uralkodik nálunk, az ilyen akciók papíron maradnak. A liberalizmus teljesen csődöt mondott a Birodalmi Gyűlésben, és alig hihető, hogy a Birodalmi Gyűlés ilyen liberálisokkal valaha is térdre kényszerítse a kormányzatot.

A *pénzügyi reform*[37] kérdése körül rögtön kirobbant a konfliktus a konzervatívok és liberálisok között; az utóbbiak már előre látták a blokk halálát[38]. Félelmükben azért rimánkodtak a császárnak, hogy hatalmi szóval lépjen közbe. Itt újra kitűnt, hogy ezek a liberálisok megint úgy tekintettek fel a császárjukra, mint az abszolút uralkodóra, holott nemrég még lakatot akartak tenni a szájára. Így aztán semmi sem lett a reformokból, az egész politikai akcióból, amely Németországot olyan mélyen felkavarta. A pénzügyi reform azonban véget vetett a konzervatív-liberális románcnak. A liberálisok legkészségesebb akaratuk ellenére sem tudtak minden ponton engedni. Az első konfliktus a pálinkaadó körül tört ki, amellyel kapcsolatban a konzervatívok értésükre adták, hogy semmi kedvük sincs bárminemű engedményt is tenni, jóllehet a liberálisok már ajánlottak néhány koncessziót. Ekkor a Centrumpárt a konzervatívok segítségére sietett, és létrejött a „Snapszkoalíció". Ez megpecsételte a liberális blokk sorsát, és amikor a Birodalmi Gyűlésben egy képviselő az új fejleményekre való tekintettel megkérdezte, miképpen alakult most a blokk helyzete, David elvtárs jólélekkel mondhatta: még hörög! Megkezdődött a vídám vásár. Egymás után bukkantak fel a legkülönbözőbb adótervek, és mihelyt az egyes pártok érdekeit érintették, kirobbantak az ellentétek. Hamarosan létrejött az adórablás, a német nép védtelenül állott a fosztogatással szemben. A szociáldemokrácia minden lehetőt elkövetett, hogy elhárítsa ezt a csapást, főleg azon fáradozott, hogy kieszközölje a Birodalmi Gyűlés feloszlatását, de — sajnos — hiába.

Bülow a pénzügyi reform tárgyalásakor kijelentette, hogy a kormány szilárdan áll a helyén, amivel talán a konzervatívokat igyekezett befolyásolni. De a konzervatívok fütyülnek az ilyen befolyásolási kísérletekre. A párt kíméletlenül képviseli a maga érdekeit, abban a biztos tudatban, hogy ha akaratát következetesen keresztülviszi, a kormány térdre kényszerül előtte. Bülow nem tudja megérteni, hogyan lehet valaki következetes, amikor ő maga nem tartozik a következetesen cselekvők közé, mint ahogy azt sem tudja felfogni, hogyan lehet valakinek jelleme, amikor neki nincs. Vezető államférfit még sohasem hagytak úgy a pácban, mint Bülowot. Minden parlamentáris rendszerű államban mennie kellett volna, de ő mindenekelőtt a császár elé járult, és könyörögve kérte, hogy mentse őt fel. Mire a legkegyelmesebben megengedtetett neki, hogy majd ha a pénzügyi reformot tető alá hozta, eltávozhassék. Ami annyit jelentett, hogy a császár arra ítélte Bülowot, előbb viselje csak el a reformjavaslat elintézése előtt még rá várakozó ökölcsapásokat. Mit tett erre Bülow? Kijelentette, hogy nem vállalja ezért a reformért a felelősséget. Ez jellemzi a legtalálóbban a németországi politikai viszonyokat.

Már a képviselőházban is, ahol a porosz választójogi reformról beszélt, jól érezte Bülow, hogy forró a talaj a lába alatt. Előbb feldícsérte saját érdemeit, szóbahozta a kivételes törvényeket is, hogy a konzervatívok kegyét megnyerje, ez utóbbiak azonban nem hagyták magukat ilyen diplomáciai fogásokkal eltéríteni az álláspontjukról. Itt láthatók az igazi hatalmi eszközök, amelyek a Birodalmi Gyűlésen kívül fekszenek, és ezek jellemzik a Németországban uralkodó egész rendszert.

A kínai hadjárat kora a dekoratív politika idejére emlékeztet bennünket. Bülow igen jól beleillett ebbe a korba, *az operettpolitika korába*, amelyben az volt a fő dolog, hogy szépen kicicomázzák magukat, és szépen beszéljenek, arra azonban nem voltak képesek, hogy a politikai kérdések mélyére hatoljanak. Németország egész külpolitikája hasonlított egy parvenüre, aki hallatni akarja a hangját, ezért harsogott frázisokat, és ezért használt erős szavakat. A mi külpolitikánk már eleve katonai alapokon nyugodott, míg Anglia inkább gazdasági erejére támaszkodott, és ez magyarázza sikerét.

Bülow áldását adta a Birodalmi Szövetségre, és 1907-ben büszke volt arra, hogy sárkányölőnek nézték, aki megsemmisíti a szociáldemokráciát. És mikor hivatalából távozott, érdemeiről szólva kijelentette egy ujságírónak, hogy sikerült megbénítania a szociáldemokráciát. És mit nyilatkozott még ugyanez a Bülow, amikor szóbakerült a Birodalmi Gyűlés feloszlatásának kérdése? Azt, hogy azért nem oszlatta fel a Birodalmi Gyűlést, mert az új választás szinte elképzelhetetlen sikerekhez segítette volna a szociáldemokratákat. *(Derültség.)* Köztudomás szerint Bülow azt kívánta, hogy sírkövére véssék ezt a feliratot: Itt nyugszik egy agrárius kancellár! A Centrumpárt, amelynek most minden oka megvan arra, hogy diadalmaskodjon, más feliratot ajánl, és ezzel érezteti azt a gúnyt, amellyel a távozó Bülowot kíséri. A Centrumpárt egy brosúrájában ezt mondják: „Örvendetes meglepetés volt Bülow elmenetelét látni. *Kormányzata idején az államadósság két és fél milliárdról négy és fél milliárdra duzzadt. Ő volt a birodalom legnagyobb adósságcsinálója.*"

Világosan látnunk kell azt is, milyen szerepet vitt a militarizmus és marinizmus* a pénzügyi reform dolgában. Az adójavaslatokat a folytonos szárazföldi és tengeri fegyverkezési kiadások tették szükségessé. Anglia már korábban tett bizonyos javaslatokat abban az irányban, hogy vessenek véget a fegyverkezési versenynek. Bülow kétszínűen kitért a kezdeményezések elől, úgy hogy megegyezés nem jöhetett létre. Asquith angol miniszter most megújította ezeket az ajánlatokat. Mit mondott erre a német császár Karlsruhéban? „*A német nép szívesen vállalja a fegyverkezéssel járó áldozatokat, mert hadijáték-kedvelő nép!*" Honnan tudja ezt a császár? *Számos kéjutazása során* aligha jut hozzá, hogy megismerje a nép érzelmeit. Ezt is nyilván csak úgy hallomásból vette, mint ahogy például a német nép állítólagos angolellenességéről is hamisan informálták. A német nép éppoly kevéssé szereti a háborút, mint a hadijátékokat. Ezek a kijelentések újra azt bizonyítják, hogy a császárt vastag fal választja el a néptől, és hogy minden valószínűség szerint a legújabb angol javaslatból sem lesz énekes halott. *A német népnek most kifeje-*

* A flotta fejlesztésének irányzata. — *Ford.*

zésre kell juttatnia azt a véleményét, hogy a kormány kötelességmulasztást követ el, ha nem fogadja el az angol kezdeményezést. (Élénk tetszés.)

Bülow elment, és most megható búcsúztatókat intéznek hozzá. A *Leipziger Neueste Nachrichten** már azt a tervet is kiagyalta, hogy Bülowot valahogy be kell juttatni a Birodalmi Gyűlésbe. *(Derültség.)* A *Berliner Tageblatt*, amely gyakran a demokrácia barátjának mutatkozik, el van ragadtatva, ha csak hallja Bülow nevét, és örömmel üdvözli Bülow birodalmi gyűlési képviselői jelöltségét. Ez is jól jellemzi a liberalizmust. A szociáldemokrácia számára közömbös, hogy von Bülow úr bekerül-e a Birodalmi Gyűlésbe vagy sem, mi szívesen elviseljük azt, hogy egy ilyenfajta Szent György lovag évenként háromszázhatvanötször lemészárol bennünket. Az „idézetek művésze" helyére most Bethmann Hollweg, a „filozófus" lépett, a kormány garnitúrája azonban ugyanaz maradt. Ennek az embernek elég különös a filozófiája; kijelentései szerint ugyanis az általános, egyenlő választójog a régmúlt idők eszménye. Ebből is látható, mit lehet ettől az embertől várni. *A szociáldemokrácia számára tehát egyáltalán nem változott a helyzet.* A liberálisok minden pillanatban készek arra, hogy beadják a derekukat, távol áll tőlük az a szándék, hogy ellenzékbe menjenek a kormánnyal szemben, legfeljebb az új többséggel ellenségeskednek. A kormánynak viszont ma megvan a lehetősége arra, hogy a kidobott szabadelvűek révén kétféle többséggel kormányozzon.

A szónok röviden megemlékezik a törökországi, spanyolországi, svédországi stb. eseményekről. Mindenütt ingadoznak a trónok. Németországban azonban másképpen állnak a dolgok, amennyiben itt nincs lehetőség arra, hogy katonai felkeléssel megdöntsék a mai politikai rendszert. Nálunk azonban a szakszervezeti küzdelem a fejlődés új fázisába lépett. *A mi jövendőbeli politikai akcióinkban a nagy sztrájkok viszik majd a főszerepet, amelyek végül általános sztrájkba fognak torkollni. A szakszervezeti harc egyre inkább politikai jellegűvé válik,* a fejlődésnek ezt a vonalát nem nehéz felismerni. A német nép vastag fal előtt

* A legnagyobb lipcsei polgári napilap volt abban az időben. — *Ford.*

áll, ez a *választójogi kérdés. Hiába érjük el a legszebb választási eredményeket a Birodalmi Gyűlésben, ha a szövetségi államok parlamentjeinek összetétele a maguk nyomorúságos választójogi rendszere folytán semmivé teszi választási sikereinket. Szászország és Poroszország viszi itt a döntő szerepet. Szászországon próbálják ki a tervezett porosz választójogi reformot.* Tisztában vagyunk azzal, hogyan kell megvívnunk Poroszországban a választójogi harcot. A kormány papiros-ígéreteire nem adunk semmit, csak annak a választójognak van a szemünkben értéke, amit kiharcoltunk magunknak. *A proletariátusnak állandó hatalmi eszköze a sztrájk.* A jénai kongresszusnak a tömegsztrájkról hozott határozata még érvényben van számunkra, és arra hivatott, hogy jelentős szerepet vigyen a legközelebbi jövő belpolitikai harcaiban. De fel kell vennünk a küzdelmet a tisztviselőkért is; a kormány jól tudja, hogy hatalmának egy része a tisztviselőkre épül, és azt is tudja, miért hozott törvényt a tisztviselők fizetésrendezéséről.

Az antimilitarizmus számunkra is nagyfontosságú. Nézeteimet itt félremagyarázták, mert hiszen igen távol állok attól, hogy hazaárulónak nézhessenek. Nincs olyan államügyész, aki eltilthatná, hogy felvilágosítsuk az ifjúságot. Az antimilitarizmus azt jelenti, hogy *a hadsereg ne legyen az uszítók kezében olyan készséges hatalmi eszköz, amely minden szeszélyüket kiszolgálja, és adott esetekben vérbefojt minden megmozdulást.* Bülow mondotta egyszer, hogy nehéz dolog manapság a néphangulat ellen háborút viselni, és ebben tökéletesen igaza van. Köztudomású dolog, hogy a császár a szerbiai konfliktus alkalmával Ausztriának csapatokat ajánlott fel arra az esetre, ha a helyzetből további bonyodalmak támadnának. Ez pedig a nép körében a leghevesebb tiltakozást váltotta volna ki. Azt hiszik ezek az urak, hogy ma is még úgy állnak ezek a dolgok, mint azelőtt? A német nép számára az jelenti a legnagyobb biztonságot, ha a nép elégedett. (*„Brávó!"*) Vagy talán azt hiszi valaki, hogy egy olyan nemzet, mint a lengyel, jó katonákat adhat? A militarizmus bomladozóban van, a felvilágosító propagandát ki kell szélesíteni.

A szónok ezután még a jelenlegi *szászországi tartományi gyű-*

lési választójogi rendszerről beszél, amely még rosszabb, mint a háromosztályos választójog. A választójogi harcot eddig utcai demonstrációk formájában vívtuk, de ezekkel nem jutottunk előbbre. A proletariátusnak nehéz küzdelmet kell folytatnia jogaiért, de a szociáldemokrácia számára semmi sem lehetetlen. Ha a liberálisok a mi oldalunkra állanak ebben a harcban, akkor jó, mi hajlandók vagyunk együtt menni velük, de ha nem jönnek, úgy is jó, maradjanak, ahol vannak, akkor egyedül folytatjuk a harcot. A választójogi harcot a proletariátus fegyvereivel kell megvívni. Befejezésül a szónok kijelenti: Megüzentük a háborút! Az ellenség állásait felfedtük! A cél előtt állunk! Mindenki szedje össze minden erejét! A világ azt várja, hogy a szászországi és poroszországi munkások minden erejüket összeszedik, hogy végső győzelemre vihessék ezt a harcot, és így szabaddá tehessék a nép boldogulásához vezető utat. A középkor rablóvárait földig le kell rombolni. *(Viharos tetszés.)*

Leipziger Volkszeitung,
1909 szeptember 18.

Két felszólalás a Németországi Szociáldemokrata Párt lipcsei kongresszusán

1909 szeptember 12—18.

I.

Az ifjúsági mozgalomról

1909 szeptember 13.

Megállapíthatjuk, hogy az ifjúsági mozgalom jelentőségét mind a szakszervezeti körökben, mind a pártban egyre világosabban felismerik. A szakszervezetek egyre több ifjúsági szekciót alakítanak, és a pártvezetőség jelentéséből is kitűnik, hogy számos ifjúsági bizottság létesült Németországban. Kétségkívül tovább működnek a független ifjúsági szervezetek közül is azok, amelyek már Nürnberg előtt is fennállottak, másrészt pedig újabb hasonló szervezetek is alakultak. Nem szabad szem elől téveszteni azt sem, hogy a proletár ifjúsági mozgalom egy része az említett szervezetek keretein kívül folyik, különösen a sportegyesületekben, amelyek emiatt a reakció leghevesebb gyűlöletét vonták magukra. Poroszországban ezeket a Közoktatásügyi Minisztérium a törvény egészen nyilvánvaló semmibevevésével egyenesen üldözi. *(„Úgy van!")* Feljogosítottnak érzem magam arra, hogy erről a helyről szemére vessem a porosz Közoktatásügyi Minisztériumnak: tudatosan kiforgatja értelmükből a törvényeket. *(„Úgy van!")* Minthogy itt világosan megszabott szolgálati út nem áll nyitva előttünk, szükségesnek láttuk, hogy nyilvánosan felszólítsuk az ifjúságot, ne engedelmeskedjen ezeknek a rendelkezéseknek. Ezért a hatóság vádat emelt, és mi az ügyet a bírósági eljárás során tisztázni fogjuk. Egyébként általános az a határozott kívánság, hogy csak indítson a Közoktatásügyi Minisztérium

bírósági eljárást mindenki ellen, aki, mint én, megtámadja rendelkezéseit, hogy így alkalmunk nyíljon ezeket a jogsértéseket a legszélesebb alapokon, a törvényszék előtt kipellengérezni. *(„Brávó!")*

Annak ellenére, hogy az ifjúsági mozgalom jól fejlődik, nem mondhatnánk, hogy helyzete már kielégítő, ellenkezőleg, minden oldalról panaszokat hallunk egyrészt a felnőttek bizonyos fokú részvétlenségéről, az előadók beállítása körül mutatkozó nehézségekről, azután anyagi természetű bajokról, a rendelkezésükre bocsátott pénzösszegek elégtelenségéről, és arról, hogy milyen nehéz az *Arbeiter-Jugend* megfelelő módon való terjesztése. A lap összesen harmincezer példányban jelenik meg. Ez a példányszám olyan csekély, hogy csak igen szerény kezdetnek szabad tekintenünk. Ennek a lapnak többszázezer példányban kellene megjelennie. Nincs szükség arra, hogy ez az ujság számottevő jövedelmet is hajtson. A Pártvezetőségnek sem ez az álláspontja. De tekintetbe véve azt a tényt, hogy olyan emberekkel van dolgunk, akik még semmit vagy alig valamit keresnek, a lehető legalacsonyabban kell az előfizetési díjakat megszabnunk. Tökéletesen elegendő volna a bevétel akkor is, ha az előfizetési árat felére vagy harmadára szállítanák le. A párt kötelessége, hogy a deficitet a pártkasszából pótolja. *(„Nagyon helyes!")*

Azok a nehézségek, amelyekkel az ifjúsági mozgalomnak ma meg kell küzdenie, legnagyobbrészt abból erednek, hogy a mozgalomnak alkalmazkodnia kell a nürnbergi határozat által megszabott szervezeti formákhoz, és ezeket össze kell egymással egyeztetnie. Nem tartom szükségesnek, hogy megváltoztassuk a nürnbergi határozatot. Azt hiszem, hogy a határozat és vele kapcsolatosan az a nyilatkozat, amelyet Haase elvtárs a pártkongresszussal egyetértésben tett, teljesen kielégítő. Viszont szükséges, hogy a határozat tartalmát megfelelő módon gyakorlatilag érvényesítsük, ezen a ponton pedig még döcögünk. Ezen nem lehet csodálkozni egy fiatal mozgalom esetében, amely olyan hatalmas célokat tűzött ki maga elé. Különösen nehéz az együttműködés az önálló ifjúsági szervezetek és ifjúsági bizottságok között, és úgy látszik, hogy eddig még sok esetben

nem tudták megteremteni a kellő kapcsolatot a szakszervezeti szervezetek és az ifjúsági bizottságok között. Értesüléseim szerint mindenesetre ezen a téren is örvendetes haladás mutatkozik, s úgy látom, hogy mind a szakszervezetek, mind a független ifjúsági szervezetek azon fáradoznak, hogy megtalálják, miképpen lehet bizonyos kapcsolatba lépni az ifjúsági bizottságokkal, hogy így véget vessenek az egymástól eltérő irányú, egymás munkáját keresztező és részben semlegesítő tevékenységnek, amelyet eddig láttunk, és hogy minden erőt egyetlen közös cél felé, egyetlen hatalmas előretörésben egyesítsenek. — Ha egész jelentőségében fel akarjuk vetni azt a kérdést, milyen álláspontot foglaljon el pártunk az ifjúsági mozgalommal szemben, mindenekelőtt afelől kell tájékozódnunk, hogy milyen tevékenységet fejtenek ki ezen a téren az ellenséges pártok. Önöknek valamennyiüknek melegen ajánlom, sürgősen és alaposan nézzék meg itt a házban az ifjúsági sajtó és irodalom kiállítását. Kitűnő gyűjteményt fognak ott találni éppen abból az anyagból, amely az ellenséges ifjúsági szervezeteket ismerteti, és meggyőződhetnek arról, hogy ellenfeleink ifjúsági mozgalma már évek óta, de különösen az utóbbi időkben hallatlanul túlszárnyalta a mienket. Elég, ha emlékeztetem önöket az evangélikus és katolikus egyesületek szervezeteinek nagy számára, amelyeknek több százezer tagjuk van. Az ellenséges ifjúsági sajtó sokkal erősebb, mint a mienk. Tucatszámra jelennek meg ifjúsági folyóiratok az evangélikus és katolikus szervezetek kiadásában. Egyedül a *Wacht* című lapnak több mint ötvenezer előfizetője van, és más ujságok még ennél is elterjedtebbek. Száz- és százezer olvasójuk van, mialatt mi mindent összevéve csupán harmincezer olvasóra hivatkozhatunk. Ellenfeleink az ifjúsági otthonok dolgában is alaposan megelőztek bennünket. Ezek hatalmas pénzforrásokkal rendelkeznek. Támogatóik természetesen jól tudják, miért adnak erre pénzt. Egész Németországban találkozhatunk ilyen ifjúsági otthonokkal, s ezek nagyrészt pompás, kényelmes házakban vannak elhelyezve, amint azt személyes tapasztalatból Önök is tudják. Azt is érdekes megfigyelni, hogyan fejtenek ki ellenfeleink ifjúsági szervezetei militarista agitációt. Erről pártunkban rendkívül keveset tud-

nak. Ellenfeleink állandóan és ingyen látják el katonai szolgálatot teljesítő híveiket, vagy azokat, akiket meg akarnak nyerni, a maguk irodalmával, röpirataival és ujságaival, s természetesen a parancsnokság mindenütt szívesen engedélyezi ezt. Sőt, mindenfelé szervezeteket alakítottak a katonák számára, és ugyancsak buzgólkodnak azon, hogy ezeket egyre szélesebb alapokra fektessék. Németország különböző részeiben úgynevezett katona- és tengerész-otthonokat is létesítettek. Különösen jól ismerem a Sennei Katonaotthont Paderborn mellett, ez valóságos palota. Ellenfeleink ezen a téren roppant energiával dolgoznak. És nemcsak a keresztény egyházi szervezetekkel kell számolnunk, hanem az állam is mozgósítja a maga erőit. Már kezében tartja a népiskolákat és a többi iskolát, s ezeket lelkiismeretlenül kihasználja arra, hogy az ifjúság gondolatvilágát a maga céljainak megfelelően alakítsa. Ugyanakkor azonban a nacionalista-hazafiaskodó agitációt is egyre nagyobb mértékben beviszik az iskolába. Külön iskolai szervezeteket, például diák-lövészköröket stb. alakítanak, amelyek „háborús" szellemet terjesztenek a diákgyerekek között. Látjuk, milyen magasnyomással dolgozik a kormány egyrészt a szociáldemokrata ifjúsági mozgalom megsemmisítésén, másrészt pedig azon, hogy reakciós alakulatokat, sárga ifjúsági szervezeteket, sárga szakszervezeti ifjúsági szervezeteket hozzon létre, amelyeknek az lenne a rendeltetésük, hogy ellensúlyozzák a „szocialista métely" behatolását. Ha számot adunk magunknak arról, milyen munkát végeznek ellenfeleink már hosszú évek óta, akkor világossá válik előttünk, hogy az osztályöntudatos munkásságnak is hatalmas erőfeszítéseket kell tennie, hogy elhárítsa útjából azokat a sziklatömböket, amelyeket a fejlődő szabad ifjúsági mozgalom elé gördítettek. Mi nem terjesztünk a kongresszus elé részletesen kidolgozott javaslatokat. Most mindenekelőtt azt tartjuk fontosnak, hogy elvtársainkat újra és újra igen nyomatékosan figyelmeztessük arra, milyen roppant jelentősége van az ifjúmunkás-mozgalomnak pártunk jövendője szempontjából. Ennek a pártkongresszusnak szerintem kutyakötelessége, hogy újra lelkesítő, tettre sarkalló figyelmeztetést intézzen a német munkásmozgalom harcosaihoz. *(Élénk tetszés.)*

II.

A határozati javaslathoz kapcsolódó felszólalás: állásfoglalás az orosz forradalmárok mellett

1909 szeptember 15.

Elvtársak, teljességgel lehetetlen és a pártkongresszushoz méltatlan volna, ha nem nyilvánítanánk legmelegebb rokonszenvünket orosz testvéreinknek, és nem juttatnánk kifejezésre megvetésünket és utálatunkat a cárizmus véres uralmával szemben, amely most még szörnyűségesebben tombol, mint bármikor a forradalom előtt. Nem feladatom, hogy az eseményeket részletesen ismertessem Önök előtt. Mindenki, aki az ujságokban követi az eseményeket, aki olvasta azt a sok brosúrát és röpiratot, amelyek ezekről szólnak, tudja, hogy Oroszországban ezidőszerint tömegével végeznek ki embereket, s a foglyok és száműzöttek olyan tömegét gyötrik, kínozzák, hogy nincs az orosz történelemnek még egy olyan korszaka, amelyet még csak megközelítőleg is össze lehetne ezzel hasonlítani. A börtönök túlzsúfoltak, a foglyok száma sokhelyütt több mint száz százalékkal haladja meg a börtönök normális befogadóképességét. Ezekben a börtönökben irtózatos a helyzet. A foglyok ezrei fetrengenek skorbutban és tífuszban és százával pusztulnak el. Tömegével kergetik az embereket öngyilkosságba, őrületbe, halálba. Maguk a hivatalos jelentések is valóságos öngyilkossági járványról beszélnek. A kivégzések száma sokkal nagyobb, mint amennyit a hatóságok közleményei beismernek. Már hóhér sincs elég. A halálraítélt foglyok közül verbuválnak hóhért úgy, hogy kegyelmet ígérnek annak, aki vállalkozik halálraítélt fogolytársának kivégzésére. *(Pfuj-kiáltások.)* Az orosz bebörtönzöttek becsületére legyen mondva, és még a közönséges bűntetteseknek is dícséretére válik, hogy a kormánynak nagyon nehéz volt a hóhéri szolgálatra megfelelő személyzetet találni. Azzal mindenesetre tisztában kell lennünk, hogy az a vélekedés, miszerint Oroszországban most alkotmányos rendszer uralkodik, teljesen ellentmond a tényeknek. Soha nem volt Oroszországban sötétebb a barbárság, nem volt erőszakosabb a munkásság el-

nyomása, mint napjainkban. A forradalom nagyszerű lelkesedését most mélységes depresszió váltja fel, amelyről azonban mindenesetre biztosan tudjuk, hogy csak rövid ideig tarthat. Alig néhány év múlva újra fel fogja emelni fejét a proletariátus és a parasztság forradalma, s akkor majd nagyobb sikerrel tör előre.

Nemcsak azért foglalkozunk az orosz közállapotokkal, hogy kifejezésre juttassuk orosz testvéreink iránt érzett hálánkat, együttérzésünket és részvétünket, nemcsak azért, hogy pellengérre állítsuk az ottani rendszer középkorba illő durvaságát és vérszomjasságát, hanem azért is, mert minden okunk megvan arra, hogy állást foglaljunk a német kormány szégyenletes orosz politikájával szemben. A német kormány a legutóbbi évben kétízben látta vendégül a cárt, először Kielben, másodszor pedig akkor, amikor a cár áthajózott az Északi és a Keleti tengert összekötő csatornán. Mindkét esetben hadihajók, katonák és ágyúk vasból való védősáncával vette körül a német kormány az orosz despotát, mert tudta, hogy ez a koronás házinyulacska — ahogy egyszer elnevezték — még Németországban sem érzi magát biztonságban. A kieli munkások a július végén lezajlott első látogatás ellen hatalmas tüntetést rendeztek. Kétség sem fér ahhoz, hogy az egész német munkásság és a polgárságnak az a része, amelyben még él a kultúrember öntudatának egy szikrája, egész szívével együttérzett a kieli tüntetőkkel. Ki kell kereken mondanunk: ha a cárt, ezt a véreskezű cárt a német kormány szívesen is látta, és ha akadtak is itt-ott olyan bizánci szellemű ujságok, amelyek üdvözölték, a német lakosság túlnyomó többsége a legádázabb gyűlölettel fogadta a cár látogatását; a német nép egyáltalán nem óhajtotta, hogy ez az ember német földre lépjen, és mi a német földnek azt a darabját, amelyen járt, beszennyezettnek tekintjük. *(Viharos helyeslés.)* Elvtársak, ez azonban még nem elég! Burzev leleplezései, amelyekért a legnagyobb hálával tartozunk neki, az utóbbi hónapokban felhívták figyelmünket az orosz kémrendszerre. Burzev megerősítette azt, amit részben már előbb is tudtunk, hogy egész Németországot kiterjedt orosz kémszervezet hálózza be. Néhány nappal ezelőtt történt, hogy az orosz kémszervezet

egyik központi ágensét, Gerngross-Jucsenkót Berlin mellett, Charlottenburgban leleplezték. *(Vollmar: „Lesznek ott még nyilván mások is!")* A német kormány mindig is megtűrte német földön az orosz spiónbandák embereit. *(Felkiáltás: „Még ma is tűri!")* Állítom, hogy még ma is megtűri őket. *(„Igaza van!")* És csak a közönség félrevezetése céljából tett közzé a rendőrség olyan közleményeket a lapokban, hogy Németországban nem tűrnek meg többé effajta spiónokat. A német rendőrség ennél is továbbmegy: nemcsak megtűri ezeket a spicliket, hanem teljes egyetértésben is van velük, egymás kezére dolgoznak. És nemcsak a német rendőrhatóságok, hanem egész Németország szégyenére ki kell mondanom, a német egyetemek is egy követ fújnak velük. *(„Igaza van!"* és *pfuj-kiáltások.)* A részletek taglalásába ebben a kérdésben sem bocsátkozhatom. Önök mindenről értesültek a parlament ismételt tárgyalásai során, vagy azokból a közleményekből, amelyeket a legutóbbi időben a sajtó hozott nyilvánosságra. A német kormány nem átallott most, az orosz ellenforradalom idején, ez év júniusában titkos szövetkezés címén pert indítani egyes itt élő fiatal orosz elvtársak ellen, mégpedig azért, mert ezek a fiatalok — jóllehet sohasem csináltak titkot abból, hogy itt külföldön is fenntartják politikai szervezetüket, világszemléletüket egymás körében terjesztik, és kissé még propagálják is — tekintettel arra az ellenséges bánásmódra, amelyben a német kormány részesítette őket, szükségesnek látták, hogy kilétüket és tevékenységük egyes részleteit eltitkolják a rendőrség előtt. Eléggé sajnálatos dolog, de ezek a külföldiek arra kényszerülnek, hogy a német érdekeket egyáltalán nem érintő, csekély politikai tevékenységüket eltitkolják a német rendőrség elől. *(„Úgy van!")* Kultúrállamhoz méltatlan dolog *(„Igaz! Úgy van!")* az, hogy a külföldieket ilymódon mindennemű politikai tevékenységtől eltiltják. Ez nem fordul elő sem Angliában, sem Svájcban, sem Belgiumban, sem Skandináviában, de még Ausztriában sem! Ebben a tekintetben egyedül csak éppen Oroszország vetekedhetik Németországgal, és ez Németországra nézve szégyen és gyalázat. *(„Nagyon igaz!")* Minden okunk megvan arra, hogy ezen a pártkongresszuson kifejezésre juttassuk legteljesebb bizal-

matlanságunkat és felháborodásunkat a német kormánnyal szemben, azért a méltatlan magatartásért, amellyel egyfelől megtűri itt az országban, sőt támogatja az orosz társadalom salakját, a spicliket, ugyanakkor pedig az orosz nép legnemesebb fiait, mint üldözött vadakat ide-oda hajszolja Németországban, és bántalmazza őket. *(Élénk tetszés és bravó-kiáltások.)* Arra kérem Önöket, fejezzék ki az elnyomás közepette harcoló oroszországi testvéreinknek, valamint azoknak is, akik nálunk, Németországban tartózkodnak, legmelegebb rokonszenvünket, és fogadják el egyhangúlag határozati javaslatomat. *(Élénk tetszés.)*

Jegyzőkonyv a Németországi Szociáldemokrata Párt kongresszusának tárgyalásairól.

Lipcse, 1909 szeptember 12—18.

A porosz rendőrterror ellen

A porosz tartományi gyűlésen 1910 február 23-án elmondott beszéd

... Uraim, a szociáldemokrácia, a szervezett munkásság ez év február 13-án utcai tüntetéseken, zárt helyiségben és szabad ég alatt tartott népgyűléseken olyan hatalmas erővel juttatta kifejezésre véleményét és akaratát, hogy ehhez hasonlót nem ismer a német történelem. (*Gúnyos nevetés jobbfelől.*) Uraim, Önök nevethetnek és gúnyolódhatnak, de senki sem fogja elhinni, hogy az Önök derültsége és gúnyolódása őszinte.

Uraim, csak akik részt vettek ezekben az utcai tüntetésekben, azok tudnak teljes mértékben számot adni arról, milyen lelkesedés (*Gúnyos nevetés jobbfelől.*), milyen eszmehűség és milyen áldozatkészség vitte előre ezeket a tömegeket. Mindenki, aki ezt átélte, szükségképpen arról is meg van győződve, ez a néptömeg megérett arra, hogy maga vegye kezébe a kormányzást (*Derültség jobbfelől.*), ez a néptömeg nem sokáig tűri már, hogy egy maroknyi elbizakodott kizsákmányoló és elnyomó uralkodjék felette. (*Zaj. Az elnök cseng.*)

Dr. *Porsch* alelnök (félbeszakítja a szónokot): Képviselő Úr, arra kell kérnem, ne használjon ilyen kifejezéseket.

Azt mondottam, Uraim ... (*Közbekiáltások jobbfelől.*) Önök természetesen nem kizsákmányolók; én mindig csak azokról az urakról beszélek, akik ezen a képviselőházon kívül vannak ...

Nos, ezek az utcai tüntetések hatalmas lendülettel folytak le, nemcsak azért, mert nagyon lelkesek voltak, nemcsak azért, mert a porosz kormánynak ez alkalommal végre egyszer világosan megmutatták, hogy milyen is igazában a hangulata annak a tömegnek, *amelynek akarata ellen már nem fog tudni*

sokáig kormányozni; hanem ezek az utcai tüntetések azért is nagyszerűek, mert a munkásság ekkor olyan fokú megfontoltságot és önfegyelmet tanúsított, ami politikai érettségét még egy porosz rendőrminiszter fogalmai szerint is nyilvánvalóvá tette.

Uraim, arról is tudunk, hogy egyes helyeken rendzavarás fordult elő („*Igaz, úgy van!*" — *jobbfelől.*), például Hallében, Majna-Frankfurtban, Königsbergben és főleg Neumünsterben vér is folyt. Igen, Uraim, vér folyt, de az ott kiontott vér nem a tüntető munkásság lelkén szárad (*Közbekiáltások jobbfelől.*), ez a vérontás kizárólag a korlátolt porosz rendőrség bűne. (*Viharos közbekiáltások jobbfelől.*) Az ő bűnük, Uraim, a kiontott vér, az áldozatok, a korlátolt, jogtipró porosz rendőrrendszer, a porosz reakció, a porosz junkerreakció áldozatai. (*Nevetés jobbfelől.*) Uraim, ez nem csupán a szociáldemokraták véleménye; ebben az esetben is hivatkozhatom más koronatanúkra. Például megemlíthetem, hogy a *Frankfurter Zeitung* ... (*Közbekiáltás jobbfelől*). Természetesen, szociáldemokrata, Uraim! Nem is olyan régen még a kormánykoalíció lapja volt, akkor Önök még nem beszéltek róla olyan lebecsülően. Tehát a *Frankfurter Zeitung* igen világosan érthető módon a következőképpen fejezte ki véleményét:

„Szerencsére a tegnapi események jellege már most is annyira nyilvánvaló, hogy a történteket, legalábbis jóhiszeműen, nem lehet reakciós célokra kihasználni."

Jól jegyezzük meg, hogy a *Frankfurter Zeitung*, amely nem szociáldemokrata ujság, azt mondja, hogy *a történteket — legalábbis jóhiszeműen — nem lehet reakciós célokra kihasználni.* Vegyék figyelembe a vita további folyamán is ezeket a szavakat!

Ami a frankfurti tüntetőket illeti, a tegnapi este folyamán impozáns és méltóságteljes demonstráció zajlott le a szabad választójog mellett, olyan tüntetés, amelynek fegyelmezettsége annál elismerésreméltóbb, mert a rendőrség múlt vasárnapi brutális fellépése miatt általában igen elkeseredett volt a hangulat. A gyűlések részvevői ennek ellenére semminemű rendzavarásra nem ragadtatták magukat.

A továbbiakban megállapították, hogy miután a rendőrség

ilymódon túlkapásokat követett el, ezzel bizonyságot adott arról — ez a porosz rendőrségre és rendőrminiszterére egyaránt vonatkozik —, hogy a mai nehéz helyzetben nem tud megfelelni feladatának. A tegnapi események során csupán a választójogért tüntető tömegről mondható el, hogy semmi szemrehányás nem érheti.

Uraim, ezeket a megállapításokat a legjobb forrásból (*Derültség jobbfelől.*) és egy nemszocialista hírforrásból... (*Közbekiáltások és nevetés jobbfelől.*) az istenért, Uraim, hiszen a *Frankfurter Zeitung*-ból való idézet volt az, amit felolvastam. (*Újabb közbekiáltások és derültség jobbfelől.*) Uraim, semmi értelme sem volna erről vitatkozni. Önök nyilván azt képzelik, hogy valamiképpen kilendítettek a kerékvágásból, mert nem állok oda vitázni az Önök szószátyárságaival? Okosabb dolgom is van annál. Felvonultathatom Önöknek újra Minna Cauer asszonyt. (*Közbekiáltások jobbfelől.*) Különös véletlen: ahogy jelen volt a berlini Ferrer-demonstrációk[39] alkalmával előfordult rendőri túlkapásoknál, éppen úgy most is szemtanúja volt a majna-frankfurti választójogi tüntetéseknek is.

Látta, hogy a tömeg nyugodtan vonul végig az utcán. A lovasrendőrök azonban felugrattak a gyalogjáróra. *A rendőrök kirángatták a férfiakat és nőket a házakból, ahová ezek bemenekültek, és ütlegelték őket. Azután azt is látta, hogy a rendőrök addig öklözték egy nyolc éves fiúcska hátát, amíg ő segítségére nem sietett.* („*Halljuk, halljuk!*" — *a szociáldemokraták padsoraiból.*)

Uraim, kaptunk jelentést olyan esetekről is, hogy a rendőrség a nőket is a legkíméletlenebbül bántalmazta. Talán bizony nem hallatlan, hogy így jártak el a nők, a gyönge nem ellen? Azok, akik kezet mertek emelni a nőkre, valóban megérdemlik a nyilvános megvetést.

Közöltek velünk olyan esetet is, amikor egy titkosrendőr megtámadott egy Köhler nevű rokkantat. Figyelmeztették, hogy beteg emberrel van dolga, aki nem tud szabadon mozogni. A rendőr erre így kiáltott: „*Akár rokkant, akár nem — csak rajta, üssétek!*" Több rendőr *könyörtelenül ütlegelt egy földön fekvő asszonyt.* (*Viharos derültség a jobboldalon.*) Uraim, Önök nevetnek ezen! Ez csak azt mutatja, hogy milyen alacsony

fokra süllyedt az Önök erkölcsi érzéke. (*Újra nagy derültség a jobboldalon.*) Aki ilyen esetekben nem tudja komolyságát megőrizni, az világosan kimutatja, hogy már régen elveszítette a jogát és képességét egy modern állam igazgatásában való bárminemű részvételre.

Node eleget beszéltünk Frankfurtról.

Neumünster esetét illetően tudomásukra kívánom hozni a következő tényt: Nissen városi tanácsos a neumünsteri városi képviselőtestület ülésén, ahol ezeket az eseményeket tárgyalták, beismerte, hogy ő egy színházi látcsővel figyelte az eseményeket lakása erkélyéről, anélkül, hogy megpróbált volna békéltetően beavatkozni, a dolgokat békés mederbe terelni, hogy a sajnálatos kilengéseket elhárítsa. Azért került sor vérontásra, mert a rendőrség beékelte magát a tömegbe. Nissen úr nézete szerint *a rendőrség kötelessége volt*, hogy ilyen módon lépjen fel a tüntetők ellen.

Uraim, a *Vorwärts*, akárcsak az egész szociáldemokrácia, ez esetben egész biztosan nem túlzott. Éppen ezért teljes joggal állíthatjuk, hogy a kiontott vér a porosz rendészeti közigazgatás kezéhez tapad, és a kegyes ég minden záporesője kevés lesz ahhoz, hogy lemossa ezt a vért, ezt a véres bűntettet a porosz rendőrhatóságokról.

Dr. *Porsch* alelnök (félbeszakítja a szónokot): Képviselő Úr, ezennel rendreutasítom, és egyben figyelmeztetem egy esetleges második rendreutasítás következményeire, a házszabályok 48. paragrafusára.

A rendőrség e demonstrációkkal kapcsolatban eléggé szorongatott helyzetbe került, mert valahányszor ezek a tüntetések törvényszéki tárgyalás elé, és pártatlan megvilágításba kerültek, magyarázkodásait megcáfolták. Ezért van az, hogy a porosz rendőrség a legutóbbi időben örvendetes haladást mutat fel azon a területen, amelyen előrehaladása mondhatnánk egyedülálló, nem a lakosság védelmének, hanem a lakosság üldözésének területén. (*Közbekiáltások jobbfelől.*)

... Ezeket a rendőri zavargásokat és túlkapásokat már a hallei, frankfurti, neumünsteri és még a königsbergi városi tanácsban is megtárgyalták. Bizonyos, hogy ezek a túlkapások

— akármennyire sajnálatosnak tartjuk is őket — szolgáltatják úgyszólván a legjobb agitációs anyagot a szociáldemokráciának, és mindenekelőtt határtalanul felfokozzák a választójogi harc iránti érdeklődést. Természetesen a szociáldemokráciának vannak még más és élesebb fegyverei is, amelyek alkalmazásától nem fog visszariadni („*Hallatlan*"!), mihelyt ezt célszerűnek ítéli. („*Hallottak már ilyent!*") Nem browning-pisztolyokról van szó, sem géppuskákról vagy kardokról, a brutális erőszaknak ezekről az eszközeiről, hanem agitációnkról, amely olyan hangulatot fog kelteni a lakosság körében — azokban a körökben is, amelyek nélkül Önök nem tudnak élni —, hogy a kormány nem tud majd kitartani a választójogi kérdésben eddigi népellenes magatartása mellett. Semmi kétségünk sincs afelől, hogy ha a helyzet továbbra is ilyen irányban alakul, ha idejében nem gondoskodnak arról, hogy a nép sebeire némi balzsamot öntsenek, hogy a nép kívánságainak teljesítésére jelentékeny, kielégítő, egészen megfelelő intézkedéseket tegyenek, akkor a tömegsztrájk eszközére is sor kerül. (*Élénk felkiáltások:* „*Hallatlan!*") Igenis, erre az eszközre is sor kerül . . . Uraim, a proletariátust távolról sem lehet megfélemlíteni, és ha Önök meg a rendőrség továbbra is ultima ratio-jukkal*, a fegyverekkel, a katonasággal és hasonló dolgokkal állanak elő, akkor semmiféle eredményt sem fognak elérni a nép hatalmas tömegeinek rohamával szemben, amelyről bensőjükben Önök maguk is elismerik, hogy alaposan megrendítette az Önök kifelé mutogatott nagy magabiztosságát. (*Derültség.*) Igenis, Uraim, mondhatom Önöknek, hogy éppen az a legújabb választójogi kompromisszumos kísérlet, amellyel az uralkodó pártok mostanában próbálkoztak, csak arra jó, hogy még inkább fokozza a tömegek felháborodását, és hogy mi sem önthet több olajat a mi tüzünkre, mint az Önök bizottságának ez a magatartása. (*Az elnök csenget.*)

Dr. *Porsch* alelnök (félbeszakítja a szónokot): Képviselő Úr, az imént kifejezetten úgy határoztunk, hogy a választójogi kérdésről most nem beszélünk. Kérem, tartsa magát ehhez a határozathoz.

* Végső eszkoz — *Ford*

Uraim, mi, szociáldemokraták, a szervezett proletariátus, nem hagyjuk megfélemlíteni magunkat, nem szaladunk meg az első puskalövéstől. A roham ereje növekedni fog, nem pedig csökkenni; annál erőteljesebb lesz és annál fenyegetőbb lesz Önökre s a porosz vezető körökre, minél inkább igyekeznek a tüntetéseket, a nép hangulatának jogszerű érvényrejuttatását elfojtani. (*Közbekiáltások jobbfelől.*) Uraim, mi felszólítjuk a polgárságot, álljon a szociáldemokrácia oldalára ezekben a harcokban, ezeken a tüntetéseken; mindenekelőtt a proletariátusnak azokhoz a rétegeihez fordulunk, amelyek még mindig az uralkodó pártok szekerét tolják (*Közbekiáltások jobbfelől.*), újra meg újra felhívjuk őket, harcoljanak az osztályöntudatos proletariátus oldalán, a szociáldemokrácia oldalán. Azt is megmondhatom, hogy a hivatalnokok nagy tömegei és a mai állami hatóságok tisztviselői is egyre nagyobb mértékben ismerik fel azt, hogy semmi érdekük nem fűződik a porosz reakció fenntartásához („*Ohó!*" — *jobbfelől.*), s hogy a hivatalnoksereg és a többi állami tisztviselő mind nagyobb tömegekben sorakozik a szociáldemokrácia mellé (*Ellentmondások jobbfelől és a Centrumpárt soraiban.*), és hogy, Uraim, eljön annak is az ideje, hogy a proletariátussal szemben alkalmazott utolsó fegyvereik: a rendőrség és katonaság is csődöt fog mondani. („*Brávó!*" — *a szociáldemokraták felől.*)

„Gyorsírói feljegyzés a porosz képviselőház tárgyalásairól."

1910. II. ülésszak. 2. kot.
2098—2102. és 2104—2105. old.

Két felszólalás a Németországi Szociáldemokrata Párt magdeburgi kongresszusán

1910 szeptember 19–24.

I.

A reformizmus ellen[40]

1910 szeptember 21.

Mindig is ellenfele voltam a taktikai szűkkeblűségnek. A korlátlan lehetőségek taktikáját ajánlottam mindenkor bizonyos értelemben jobbfelé is, bár a szívem természetesen inkább balfelé húz. Nem aggasztanak és nem ijesztenek meg azok a homályos formák sem, amelyeket harcaink az agitáció gyakorlata során elég gyakran magukra öltenek; a hibás formák legtöbbször már magukban hordozzák kijavításuk lehetőségét. Soha és senki sem vitatta, és itt sem vitatja senki, hogy végeredményben Dél-Németország lényegesen különbözik Észak-Németországtól. Mi magunk is nagyon örvendezünk azon, hogy Dél-Németország bizonyos értelemben Németország Eldorádója. Mi a dél-németországi kedvezőbb politikai viszonyokat hasznos érvként használjuk fel a porosz tartományi gyűlésen, és minden alkalommal elő is állunk velük. („*Halljuk, halljuk!*") Úgy látszik azonban, mintha dél-németországi elvtársaink túlkönnyen félrevezettetnék magukat, mintha nagyon odatapadnának a dolgok felületéhez, és nem alapoznának elég mélyen, nem építenének szilárd talajra. Hiszen vannak olyan országok, amelyekben még nagyobb a szabadság, mint Dél-Németországban. Ugyan mit csinálnának franciaországi és angliai elvtársaink, ha a mai állammal szembeni lelkesedés a politikai élet szabadabb alakulásának arányában egyre fokozódó mértékben növekedne?

Hiszen Önök ott a boldogságtól és lelkesedéstől egyenesen kibújnának a bőrükből. Persze, megértem, hogy az Észak-Németországhoz viszonyítva fennálló különbség kissé hajlamossá teszi az embert a dél-németországi viszonyok túlbecsülésére. A bibliában van szó egy fiúról — *nem* David volt a neve *(Derültség.)*, aki elindult, hogy megkeressen egy szamarat, és királyságot talált helyette. Miután Kolb elvtárs itt az égig magasztalta a jövendőbeli badeni miniszterség kilátásait; az az érzésem, hogy egyes emberek elindultak, hogy meghódítsanak egy nagyhercegséget, és meglehet, hogy ehelyett csak egy szamarat fognak találni. *(Zaj a dél-németek soraiban.)*

Ugyan ki volt az, aki valaha is a legcsekélyebb mértékben kifogásolta volna a politikai helyzet kihasználását? Ez magától értetődő dolog, mindenütt ez történik. És ha itt kisebb koncessziókról és lappáliákról* volt szó, ez nem azért történt, hogy kisebbítsük az elért eredményeket, amint azt ma itt hangoztatták, hanem azért, hogy amit elértünk, azt összehasonlítsuk a mi nagyszerű, hatalmas célkitűzéseinkkel, és fellépjünk a mindennapi feladatok túlértékelésével szemben, hivatkozva arra az óriási feladatra, amelyet világtörténelmi síkon kell megoldanunk; azért történt, hogy világosabban megmutassuk a szociáldemokrácia jövőjének, céljainak, akaratának nagyságát. Márpedig ez semmiképpen sem okozhat nehézségeket agitációnk munkájában.

Elvtársak! Az úgynevezett radikálisok — a tulajdonképpeni reformisták *(Tetszésnyilvánítások.)*, az igazi reformisták, a reálpolitika reformistái, azok a reformisták, akikről *nem* mondható el az, hogy nem látják a fától az erdőt. *(Újabb tetszésnyilvánítások.)* Az úgynevezett radikalizmus lényege mindig és éppen csak annyi, hogy sohasem felejti el, mi is a mi erőnk *forrása*. A tömegek jelentik ezt a forrást *(Viharos helyeslés.)*, és ez a forrás nem a parlamentben ered, hanem csak részben torkollik oda. Ezt a forrást nem szabad eltorlaszolni titkos tárgyalásokkal, diplomáciai fogásokkal, azzal, hogy a parlamentáris államvezetés eldugott szobácskájában próbálják megszabni a töme-

* Csekélység, jelentéktelen dolog. — *Ford.*

gek sorsát, miközben a tömegek semmit sem tudnak arról, ami ott történik. *(A badeniek közbekiáltanak: „De a badeni tömegek tudják!")* Ezt a forrást veszélyezteti a Kolb-féle politika — amelynek ő már jóformán levonta a végső konzekvenciáját. A szociáldemokráciának, mint tömegpártnak világos, egyenes, mindenki által érthető vonalvezetésű politikát kell folytatnia, amelyet világosan át tud mindenki tekinteni: csak akkor tudják a tömegek agitációs munkájukkal támogatni politikánkat, csak akkor hódíthatjuk meg és tarthatjuk meg korlátlan bizalmukat.

Németország politikai és gazdasági jövője — sajnos — egész biztosan nem Baden. Sokkal valószínűbb, hogy Dél-Németország jövője: Észak-Németország. A jelenlegi szabadelvűsködő irányzatot, azt a „gemütlich" rendszert, amelyet mi szívesen elfogadunk és felhasználunk, a nagytőke elkövetkező uralma bizony hamarosan el fogja sopörni, és a politikai elporoszosítás is mindenek ellenére egyre inkább előrehalad; — legalábbis ez sokkal valószínűbb, mint az, hogy kényelmes, barátságos vizeken behajókázunk a jövő államába, amint ezt Dél-Németországban elképzelik. *(Sűrű felkiáltások: „Igaz! Úgy van!")*

Azt javasolják, küldjünk ki bizottságot a kérdés tanulmányozására. No, de az egész költségvetési história már a könyökünkön jön ki *(Derültség.)*, és így igazán kevés kedvünk van ahhoz, és kevés értelmét látjuk annak, hogy még tovább is tépelődjünk ezen. Aki ezzel a kérdéssel eddig nem tudott tisztába jönni — akár ezt, akár azt az álláspontot téve magáévá —, ezután sem fog vele tisztába jönni. *(Élénk helyeslés.)*

Ha a bajorországi pénzügyi helyzet úgy áll, ahogyan Müller elvtárs ma előttünk lefestette, akkor mindenesetre meg kell vizsgálnunk, hogyan értelmezzük ezzel a jogi helyzettel szemben a nürnbergi határozatot. *(Felkiáltások a badeniek részéről: „Aha! No ugye!")* Persze, az a tisztán elméleti lehetőség, amelyet Müller nekünk itt a falra festett, nem lesz egykönnyen gyakorlati valósággá. És, ha már odáig fejlődnek a dolgok, mindenekelőtt a mi pártunk feladata lesz, hogy hatalmas külső nyomással lefegyverezze a kormányt. Különben, ha majd egyszer csakugyan ilyen kivételes eset adódnék, és másként nem lehetne segí-

teni, akkor fel lehetne vetni a kérdést, hogy nem kellene-e a nürnbergi kongresszus határozatának kivételes esetekre vonatkozó paragrafusait alkalmazni, amiről ma itt vitathatatlanul szó sem lehet.

No, de költségvetési kérdés ide, költségvetési kérdés oda, mi adta tulajdonképpen a lökést a mostani vitákhoz? *(Frank: „Az oktalanság!")* Mi okozta a tömegek felindulását, mi idézte elő a párttagság nagy többségének mélységes felháborodását? A pártfegyelem megszegése, semmi más! *(Viharos helyeslés.)* És Önök nem fogják tudni ezt elkenni, nem fogják tudni elterelni erről a figyelmet. Itt nincs kibúvó. Ez itt döntő kérdés. *(Megújuló tetszés.)* A pártfegyelem megszegése, a királyi udvarba járkálás, a durva magatartás az egész párttal szemben. *(Sűrű felkiáltások: „Igaz, úgy van!")* Távolról sem szándékozunk itt fegyelmi ügyeken lovagolni. Én a magam részéről a legkevésbbé. Hiszen Önök jól tudják, hogy igen gyakran nem értek egyet a párt taktikai vonalával. Itt azonban nem *valamilyen* határozatról van szó, amelyet megsértettek, hanem olyan határozatról, amelyet ismételten több pártkongresszuson megerősítettünk *(„Igaz, úgy van!")*, és amelyről ismételten több pártkongresszus leszögezte, hogy ezt a határozatot a párt többsége sérthetetlennek tekinti, és feltétlen tiszteletet követel vele szemben. *(Élénk helyeslés.)* Nem *valamilyen* vétségről van itt szó, hanem olyan vétségről, amelyet egy bizonyos nagyfontosságú cselekedet révén követtek el. Nem is véletlen, hanem *hosszú időn át előkészített* vétség ez, szóval végeredményben olyan vétség, amelyet egészen tudatosan követtek el, *annak a teljes tudatában*, hogy ezzel *pártkongresszusi határozatokat sértenek meg.* És mindez olyan időszakban történik, amelynél kedvezőbb nem volt még pártunk fejlődésére nézve. Ha ilyenkor valaki akadályokat próbál gördíteni elénk, ez joggal a legnagyobb felháborodást váltja ki. De ebben az esetben a pártfegyelem megszegése *olyan formában is történt*, amely szükségképpen felindulást keltett. Az ellenfél jelenlétében a nürnbergi határozatot pusztán formai kérdésnek nyilvánítják, egyszerű demonstrációnak, jóllehet ezt csak úgy lehet értelmezni, és olyan értelemben hozták is ezt a határozatot, ahogyan mi értelmeztük, és nem

lehet úgy, amint Frank tette, a nagy tüntetésekkel azonosítani. Ez fegyelemsértés, ez pontosan ezt fejezi ki: teljesen közömbös a számunkra, hogy mit gondol erről a párttagság. Mi azt tesszük, amit akarunk, ha kell, a párt többségének előttünk jól ismeretes akaratával szemben is, és az ördög törődik azzal, mi lesz majd a legközelebbi pártkongresszus véleménye és akarata. — A demokrácia legelemibb követelményeinek ennél súlyosabb megtiprása teljességgel elképzelhetetlen.

És az illetők még csak nem is érzik, hogy mit követtek el. Olyasmit kérdeztek, hogyan lehet a pártnak egy részét „par ordre du mufti" [„a mufti parancsára"] engedelmességre kényszeríteni? Nagyon furcsa felfogás! A párt nem mufti! A pártfegyelmet mindenki önként vállalja, az önkéntesség azonban nem jelent lazaságot, ez a fegyelem éppen azért a legszigorúbb, és azért is kell a legszigorúbbnak lennie, mert mindenki önként vállalta. *(Viharos helyeslés.)*

Frank azt hangoztatta, hogy kellemetlenül érezték magukat, amikor megszavazták a költségvetést. Első nyilatkozatuk, amelyet már előkészítettek, ennek épp az ellenkezőjét mondja: azt, hogy sajnálják, hogy a költségvetés ellen kell szavazniuk. Mi fáj tehát nekik: az, ha a költségvetés ellen, vagy ha mellette szavaznak? Nekem úgy tűnik, hogy az okozza nekik a legnagyobb fájdalmat, ha a párthatározat szerint kell eljárniuk. *(Ismételt élénk helyeslés.)*

Önök *(a badeni delegátusok felé fordulva)* nem szántszándékkal kerültek konfliktusba a párttal; rendben van, de nem is törekedtek arra, hogy elkerüljék ezt a konfliktust. A vitából világosan kitűnik, hogy, sajnos, sok elvtárs nem ismeri fel a pillanat komolyságát; hogy nincsenek tisztában azzal, milyen roppant veszély előtt állunk, ha az egész kérdést egyszerűen lezárjuk, úgy, ahogyan sokan szeretnék. Gondolják jól meg, még nem fordult elő pártunk történetében, hogy ehhez hasonló módon megszegték volna a pártfegyelem teljességgel elengedhetetlen alapelemeit, amelyeket feltétlenül tiszteletben kell tartanunk, ha nem akarjuk, hogy a párt megássa saját sírját. Ki fogja magát még ezek után egyáltalán a párt határozataihoz

tartani? Mindenütt fütyülni fognak a párthatározatokra, akárcsak a badeniek. Épp ezért mi nem érhetjük be az egyszerű helytelenítéssel, amelyre mindig is fütyülnek, hiszen a sajtóban és az offenburgi pártkongresszuson már be is jelentették, hogy megintcsak fütyülni fognak rá.

Ez pedig a párt pusztulását jelentené. Megbízóinknak és a német szociáldemokrácia nagy hagyományainak tartozunk azzal, hogy ennél többet tegyünk. A Zubeil-féle javaslatban semmi sincs, ami a dél-németeket sértené. Ha a dél-német elvtársak mindössze egy olyan nyilatkozatot tettek volna, hogy „mostantól kezdve kötelezőnek ismerjük el magunkra nézve a pártkongresszusi határozatokat, és éppen úgy, mint a többi elvtárs, mi is fontos kötelességünknek tekintjük, hogy ezek értelmében járjunk el", akkor az egész költségvetési vita kútba esett volna, senki sem érezte volna a szükségességét annak, hogy tovább firtassa, és a párt egyetértésben, nyugodtan folytathatta volna munkáját. Megtakaríthattuk volna a heves szóváltásokat. Minthogy azonban ezt a nyilatkozatot megtagadták, felmerül az a gyanú, hogy ezt a vitát Önök *(a dél-németek felé fordulva)* azzal a hátsó gondolattal folytatják, hogy: legyünk csak túl ezen a magdeburgi kongresszuson, azután majd azt csináljuk, amit akarunk. *(„Igaz, úgy van!")* Azok után, amik történtek, mi ennyivel nem érhetjük be. Egyszerűen megdöbbentő, milyen kevés érzékük van itt egyeseknek a pártfegyelem iránt. Én, hogy úgy mondjam, a pártéletben nőttem fel, az anyatejjel szívtam magamba a párt szellemét, és zsenge gyerekkorom emlékeiként fülembe csengenek még apám szavai: egy dologra van szükség — fegyelemre; a fegyelem a német szociáldemokrácia büszkesége; fegyelem nélkül nem lehet eredményes politikai harcot folytatni. Ezt jóformán naponta hallottam. És most azt kell látnunk, hogy egyes elvtársak teljesen érzéketlenül állnak mindazzal szemben, ami történt, és *a sajnálkozás vagy megbánás egyetlen szavát sem hallottuk* erről az oldalról. *(Élénk helyeslés.)* Mi nem akarunk itt guillotine-okat felállítani, mi csak azt akarjuk, hogy a pártkongresszus, amely erre jogosult, ugyanaz a fórum, amely a párt szervezeti szabályzatát is megalkotta, bizonyos hivatalos nyilatkozatban, illetékes véleménynyilvánítás

formájában juttassa kifejezésre nézetét arra vonatkozóan, hol van, bizonyos irányban, a párthoz való tartozás határa, és mondja ki, hogy ha valaki, mint ahogy ez itt történt, megfontolt szándékkal és a következmények tudatában ismét alapvető pártkongresszusi határozatokat sért meg, ezzel átlépi a párthoz való tartozás határát. Hogy a kizárást milyen formában kell majd végrehajtani, az más lapra tartozik. Hamis beállítás, ha David a mi indítványunkat másképp értelmezte. Szerinte: a *jövőben fel kell magunk köré rajzolnunk egy pentagrammát** [ötágú csillagot].

Mint porosz beszélek Önökhöz. Mi Poroszországban a legnehezebb harcot vívjuk mindazok közül, amelyeket a párt fennállása óta folytatott; egy ilyen harc valamennyiünkre olyan következményekkel, személyi és dologi következményekkel járhat, amelyeket mi ma még nem látunk előre, de amelyektől nem félünk, bármilyenek legyenek is majd ezek. *(Élénk helyeslés.)* Ez a harc nyomja rá bélyegét a legközelebbi jövőben egész Németországban végzendő munkánkra. *(A dél-németekhez fordulva)* Önök sokat segíthetnének nekünk ebben a küzdelemben, de az a legfőbb segítség, ha biztosítják a párt egységét, egybeforrottságát. *(Viharos tetszés.)*

II.

Tiltakozás a cárizmus ellen

1910 szeptember 23.

Mindenekelőtt a következőkkel szeretném még kiegészíteni javaslatomat:

„A pártkongresszus megbélyegzi a porosz és a hesseni kormányokat, amelyek egy barbár, törvénytelen és hazaáruló önkényuralom képviselőit a német nép felháborodásával szemben olyan intézkedésekkel próbálják védelmükbe venni, amelyek kíméletlenül lábbaltiporják a német törvényeket, és így Németországban is barbár önkényuralmat vezetnek be."

* Ősrégi mágikus jel. A középkorban azt tartották róla, hogy elűzi a boszorkányokat, a rossz szellemeket. — *Ford.*

Hat év óta jóformán évente kénytelen a német szociáldemokrácia kongresszusain valamilyen orosz kérdéssel foglalkozni. Egyszer az ellenőrző állomásokon előfordult felháborító esetek[41], majd a botrányos kiutasítások, azután az orosz forradalommal kapcsolatos német beavatkozás kérdése, majd maga az orosz forradalom, 1904—1906. évi ragyogó reménységünk került szóba. Ezután egy hazaárulás és titkos szövetkezés címén indított perre került a sor és más kedveskedésekre, amelyekkel a német hatóságok a cárizmusnak igyekeztek szolgálatot tenni. Az elmúlt évben már azzal kellett foglalkoznunk, hogy a cár német földre merte tenni a lábát. Tavaly valósággal átsurrant Németországon, sehol sem mutatkozott a lakosság előtt, akkor — ez is rossz lelkiismeretére vall, amely folyton ostorozza őt, az átkozott orosz önkényuralom képviselőjét — elrejtőzött a német nép elől. Ebben az évben másként áll a dolog, most azt kell megérnünk, hogy a cár hónapokon át egy német uralkodó herceg vendége, olyan megkülönböztetett vendéglátásban van része, amilyen eddig kevés külföldi fejedelemnek jutott, hogy német rendőrséget és katonaságot vezényelnek ki az őrizetére, és hogy ama rendszer képviselőjének tiszteletére, amelynek rovásán van Spiridovna[42] gyalázatos megkínzatása, fiatal lányokból állítanak díszőrséget. Igaz, hogy hódolatukat a hátsó frontjukkal kell kifejezniük, mert nyilvánvalóan mégiscsak elég veszedelmesnek gondolták, hogy a sorfalat álló leányokat szemtől szembe állítsák a cárral. Német adófilléreket dobáltak ki a cár fogadására és vendégül látására. A cár odáig merészkedett, hogy — mint Németország akármelyik szabad polgára — a nyilvánosság előtt is mutatkozott különböző helységekben, például Nauheimben, Homburgban stb. A német rendőrség védelme alatt még most is olyan szabadon mozog Németországban, ahogyan ezt még otthon, Oroszországban sem merné soha megtenni. Elviselhetetlen gondolat, hogy ami sem Franciaországban, sem Olaszországban, vagy bárhol másutt nem volna lehetséges, arra éppen Németországot választják ki, hogy ez az ember, aki saját országában üldözöttként állandóan ide-oda menekül, akinek mindenütt el kell rejtőznie, mint egy körözött rablónak, itt úgy léphessen fel szabadon a nyilvánosság előtt, mint egy

olyan ember, aki igényt tarthat embertársai becsülésére. Úgy vélem, ez szégyene Németországnak! *(„Igaz, úgy van!")* Elviselhetetlen dolog, hogy ilymódon a német hatóságok segítsége révén a művelt világ szemében ismét tekintélyre tesz szert a cár.

Nem szabad elfelejtenünk, hogy a cár a feketeszázak főembere, aki saját személyében felelős mindazokért a gonosztettekért, amelyek felháborodással töltenek el bennünket. Ostoba szentimentalizmus volna elhinni, hogy óh, hiszen ez a szegény cár mindebben ártatlan, neki csupán véletlenül jutott az a szerep, hogy rányomja a pecsétet mások ténykedéseire. Nem, ellenkezőleg, ő egészen magától értetődően felelős azért a rendszerért, amelyet nevével és az általa képviselt kormányformával fedez. Tudvalevő, hogy teljes nyiltsággal síkraszállt a feketeszázak mellett, magánpénztárából adományokat juttatott nekik, és a legutóbbi időkig mellén hordta a feketeszázak jelvényét. *(Pfujkiáltások.)* A német császárt is a feketeszázak közé sorozta az „igaz oroszok szövetsége", mint ahogy Bülow hercegnek is az 1907. évi választások után, akárcsak a Hazugság-liga generálisának, táviratban fejezte ki szerencsekívánatait ez a szervezet. És hogy meglegyen a német háromság, nem kisebb embert, mint Oldenburg-Januschaut „Kedves barátom, eszmei bajtársam" megszólítással illette a hírhedt Puriskevics, a feketeszázak fővezére. Ezek a rokonszenv-nyilatkozatok világosan mutatják, hogy az orosz reakció még mindig egyben német reakció is, hogy a cári reakció még mindig jóban-rosszban összetart a borussziai* reakcióval, és ugyanabban a bárkában fognak elsüllyedni. Ezért van meg minden okunk rá, hogy újra meg újra foglalkozzunk Németországnak Oroszországhoz való viszonyával, és különösen Oroszországnak Németországra gyakorolt befolyásával, röviden: Oroszországgal.

Szükségtelen az ellenforradalom rémtetteire kitérnem, szükségtelen újra szóbahoznom az agent provocateur-rendszert, a zsidóüldözést, amely az utóbbi időben újra borzalmas méretekben jelentkezik Oroszországban, arra is fölösleges volna hivatkoznom, hogy az ellenforradalom éppen ezekben a napokban

* Borusszia — Poroszországot jelképező nőalak. — *Ford.*

ismét olyan förtelmes módon dolgozik vérrel és erőszakkal, amilyenre alig volt példa a korábbi években.

... Önök tudják, hogy a német és külföldi képviselőknek, a nemzetközi jog professzorainak a brutális államcsínyek ellen elhangzott tiltakozásait az orosz kormány és a Duma en canaille [megvető szavakkal] intézte el. Ez azonban nem csüggeszthet el bennünket, nem szabad azt mondanunk, hogy nincs értelme a tiltakozásnak. Ellenkezőleg: újra és újra fel kell hívnunk az európai közvélemény figyelmét a cárizmusra és uszályhordozóira, hogy fokozódjék gyűlölete velük szemben. És ha Frankfurtban meg Langenben lábbaltiporják a német törvényeket, hogy a cárt megvédjék a német nép felháborodásával szemben, és ha megkísérlik, hogy a cár kedvéért Németországban is meghonosítsák az orosz önkényuralmat, kötelességünk, hogy vele együtt a porosz és a hesseni reakciót is pellengérre állítsuk.

Valóban, úgy látom, lehetetlen dolog, hogy a cári látogatást továbbra is azzal a közömbösséggel viseljük el, mint eddig. Megfoghatatlan dolog volna, ha a cárt végül is a német nép általános felháborodása nem kényszerítené arra, hogy kereket oldjon Németországból. Ha a német nép teljesen tudatában lenne annak, hogy egy olyan kormányzati rendszer képviselőjét kell megtűrnie német földön, amelynél gyalázatosabbat nem ismer a világtörténelem, ha a német nép tudatában volna annak, mit kell az orosz népnek a jogtipró, kancsukával és akasztófákkal kormányzó cári rendszer alatt elszenvednie, akkor olyan felindulás és harag lobbanna fel benne, hogy a cár, ez a koronás gonosztevő, nem gyalázhatná meg tovább jelenlétével a német földet. *(Mozgolódás.)* A javaslat elfogadásával egyidejűleg szólítsuk fel az egész német népet, hogy felháborodását juttassa egyre erőteljesebben kifejezésre, és ilymódon kergesse ki, korbácsolja ki ezt az átkozott embert hazánkból úgy, hogy egyszersmindenkorra elmenjen a kedve attól, hogy a német földet jelenlétével újra beszennyezze. *(Viharos helyeslés.)*

Jegyzőkonyv a Németországi Szociáldemokrata Párt kongresszusának tárgyalásairól.

Magdeburg, 1910 szeptember 19—24.

Két felszólalás a Németországi Szociáldemokrata Párt jénai kongresszusán

1911 szeptember 10—16.

I.

A marokkói kérdéshez

1911 szeptember 12.

... Csupán a marokkói kérdéssel kívánok foglalkozni, s néhány kiegészítést és helyreigazítást tenni. Amikor a „Panther"* Agadir felé indult, a *Rheinisch-Westfälische Zeitung* és a *Konservative Korrespondenz* című lapokban rögtön féktelen háborúra uszító cikkek jelentek meg, amelyek mindenütt indokoltan nagy feltűnést keltettek. Néhány nappal ezután Angliából és Franciaországból már hivatalos közlemények érkeztek, amelyek szerint Anglia semmiesetre sem tűrné, hogy Németország flotta-támaszpontot szerezzen magának Afrika északnyugati partjain. Ezzel a helyzet már július elején tisztázódott, Anglia élesen körvonalazta álláspontját. Nem volt szükség arra, hogy megvárjuk Lloyd George beszédét.

Poroszországban a „Panther"-blöff éppen a választójogi kampány közepébe robbant bele, amelyet a porosz képviselőház szánalmas összeomlása különösen feltüzelt. Az affér belpolitikai zavartkeltő bonapartista célzatai itt egészen éles megvilágításba kerültek — ami némileg megkönnyítheti Molkenbuhr magatartásának[43] megértését. A berlini elvtársak mindenesetre ott voltak a küzdőtéren. Nemcsak — mint Fischer elvtárs

* A „Panther" a német császári flotta cirkálója, amely tüntető látogatást tett a marokkói Agadir kikötőjében, hogy jelezze a német imperializmus észak-afrikai igényeit. — *Ford.*

kiemelte — közzétették a *Vorwärts*-ben felhívásukat, hanem ahhoz is azonnal hozzáláttak, hogy a választójogi gyűléseknek egyben béketüntetés jellegét adják. Ezt el kell mondani a berlini elvtársak dícséretére, és ugyanezt elmondhatjuk Németország többi részében dolgozó elvtársainkról is: ők sem vártak a Pártvezetőség felhívására, sem pedig Luxemburg elvtársnő úgynevezett „indiszkréciójára"[44], hanem tevékenyen beavatkoztak, és megmutatták, hogy jobban megértik a helyzet komolyságát, mint a Pártvezetőség.

Augusztus 9 pedig, amikor végre megjelent a Pártvezetőség felhívása — az egész időszakból éppen az egyik legszerencsétlenebb pillanat volt egy ilyen nyilatkozat megtételére. Augusztus elején a császár Swinemündében tartózkodott. Augusztus 5-én megjelent az a bizonyos kommüniké[45], amelynek az volt a rendeltetése, hogy megnyugtatóan hasson, és bizonyos mértékben úgy is hatott. Éppen ekkor állt elő a Pártvezetőség a maga felhívásával. Ez olyan hallatlan balfogás volt, amihez foghatót még nem láttunk a német párt életében. Az ember jóformán fellélegzett, amikor kis idő múltán az egész ügy megint olyan éles fordulatot vett, hogy elfelejttette ezt az időszerűtlen lépést.

Ami az „indiszkréciót" illeti, erről nem akarok részletesebben beszélni. De azt el tudom képzelni, hogy valaki így szól magában: „Nem hallgathatok, a helyzet túlságosan komoly; nagyon sok minden forog kockán — még akkor sem hallgathatok, ha, őszinte sajnálatomra, az ügyet ilyenformán kell is szóvátennem."

Fonákul hat az a szemrehányás, hogy mindennemű kritikának el kell hallgatnia akkor, amikor javában folyik az akció. Olykor szükségessé válhat, hogy a leghevesebb harc közepette is bíráljunk. Ebben az esetben is olyan módon gyakoroltak kritikát, hogy az nem gátlóan, hanem előrelendítően hatott. Éppen ez a bírálat mutatta meg, hogy az elvtársak tömegei sokkal nagyobb figyelemmel és érdeklődéssel követték a marokkói affért, mint a párt bizonyos vezető szervei. *(„Igaz! Úgy van!")*

Bebel arra hivatkozott, hogy a párt a testvérpártoknak juttatott pénzbeli támogatással, az orosz forradalom mellett való

kiállással épp elég bizonyságot adott nemzetközi érzületeiről és áldozatkészségéről. Itt azonban komolyabb dologról volt szó, mint pénzbeli segítség megszavazásáról. A nemzetközi proletariátus olyan hatalmas, forradalmi jellegű feladatok elé került, aminőkkel még sohasem találkozott.

Kedvem volna odakiáltani Müller elvtársnak, a Pártvezetőség tagjának: „Ember, ismerd be bűneidet!" *(Derültség.)* Hiszen jól tudjuk, milyen enyhítő hatású a beismerés. Ha a Pártvezetőség elismerte volna, hogy lényeges dolgokat mulasztott el, az itteni kritika is szelídebb lett volna. Ehelyett a Pártvezetőség holmi Luxemburg-ügyet koholt, és a régi tolvajtaktika szerint azt kiabálta: „Fogjátok meg!"

Senki sem követelte, hogy a Pártvezetőség azonnal tömegsztrájkot vagy más döntő jellegű akciót hirdessen. Erről egyáltalán nincs szó. Ez csak amolyan kibúvó. Csak össze kellett volna ülnie az Internacionále politikai irodájával. Ez még távolról sem jelenti egy tömegsztrájk megrendezését, és még kevésbbé a leghatásosabb és legerélyesebb hatalmi eszközök alkalmazását. Sőt, minél inkább ellenezték a tömegsztrájkot és a legerélyesebb eszközök igénybevételét, annál inkább szükséges volt, hogy összeüljenek. Fischernek egyáltalán nem volt igaza, amikor azt állította, hogy a koppenhágai nemzetközi kongresszus a tömegsztrájk ellen foglalt állást. A kongresszus nyitva hagyta a kérdést, és elutasította azt a javaslatot, hogy kösse le magát ebben a kérdésben. A Pártvezetőségre is áll tehát az, hogy „Szerelmed kamrájába menj, ne vesztedbe rohanj!"*

Igaz, hogy a „radikális Jeremiásokat" nem akadályozták meg abban, hogy a maguk részéről szükségesnek ítélt tiltakozó mozgalmat saját szakállukra elindítsák. És ők, amennyire erejükből telt, meg is tették ezt. De a Pártvezetőségnek nem a kocsi mögé, hanem a kocsi elé kell fogatnia magát. *(Helyeslés.)*

Az itt elhangzott bírálatot — még ha néha heves formát öltött is — igen örvendetesnek tartom, mert azt bizonyítja, hogy elvtársaink ebben a nagyjelentőségű kérdésben nem ismernek tréfát. Ez nagyon fontos dolog. De a vitának az a legér-

* Goethe „Faust" című művéből vett idézet. — *Ford.*

tékesebb tanulsága, hogy tárgyalásainkból kitűnt: a német proletariátus azért is minden lényeges kérdésben egységes, egybeforrott. A legfontosabbról egy percre sem szabad elfelejtkeznünk; arról, hogy az elkövetett hibák ellenére a német párt és a szakszervezetek soha még olyan egybeforrottan és egységesen nem álltak, mint éppen most, és főleg a marokkói kérdésben. *(Helyeslés.)* Ezt jó lesz, ha ellenfeleink is tudomásul veszik! És ha talán heves vitáink alapján azt képzelnék, hogy a szociáldemokrácián belül véleménykülönbségek vannak a marokkói kérdésben való állásfoglalást illetően, akkor rendkívül tévednek. Ilyen véleménykülönbségek nincsenek! Megállapítjuk, hogy az egész német proletariátus egy emberként, erőteljes akcióban, zárt egységben áll a háborús uszítókkal szemben. *(Helyeslés.)*

Mire való volna sokat töprengeni a mult dolgain. Ami elmúlt — elmúlt. Szerencsére nem okozott jelentősebb kárt. Most nézzünk frissen és bátran a jövőbe, és akkor jöhet, aminek jönnie kell, mennykőcsapás vagy vízözön, a harcoló proletariátus meg fogja állani a helyét. *(Élénk taps és helyeslés.)*

II.

. . . és — a proletárifjúság — mégis mozog!

1911 szeptember 12.

A proletárifjúság kettős iga alatt nyög; ő a proletariátus *ifjúsága* és a *proletariátus* ifjúsága, amelyet a kapitalista rendszer különös keménységgel sújt. Mindahhoz, amit Schulz elmondott, hozzá kell még fűznünk a dolog büntető jogi oldalát. A fiatalkorúak bűnözéséről készült statisztika kimutatja, hogy a fiatalkorúak által elkövetett bűncselekmények legnagyobb része a tulajdon elleni vétségek rovatába tartozik: lopás, sikkasztás, koldulás, csavargás és más olyan bűntettek, amelyek elkövetésére a nyomor visz rá, és amelyek mind a társadalom betegségének tünetei; a leányifjúságnál ezek mellett ott szerepel még a hivatásszerűen elkövetett erkölcselleni kihágások szörnyű rovata, vagyis a prostituáltak ellenőrzésére vonatkozó rendőrségi utasítá-

sok megsértése. Ez egészen döbbenetes képet tár elénk. Egy olyan kormány, amely nem érti meg ennek a kérdésnek a komolyságát, hanem inkább azon igyekszik, hogy az egészet elkendőzze, és hogy azt a harcot, amely e jelenségek ellen folyik, összekuszálja és elfojtsa, megérdemli, hogy a bűnös lelkiismeretlenség bélyegét süssék homlokára.

Fontos, hogy a 75. számú javaslatban a „rendőrség" szó után az „iskolai felügyelőhatóságok" nevét is beiktassuk. Ezek az iskolai felügyelőhatóságok egészen gyalázatos módon működnek közre az ifjúsági mozgalom elleni harcban. Régi, beporosodott kormányrendeletekre, utasításokra hivatkoznak. Előadóinktól azt követelik, hogy tanítási engedélyt mutassanak fel, akkor is, amikor nem tanításról van szó, hanem ingyenes előadásokról, és ezt a követelést a huszonegyéves korhatárig terjesztik ki. A porosz közoktatásügyi miniszternek és alárendelt hatóságainak ezen a téren megnyilvánuló zaklatásai és törvénytipró eljárásai még a porosz kormány hosszú bűnlajstromának is legnagyobb gyalázatosságai közé tartoznak. Ismeretes, hogy Poroszországban mind a mai napig tudatosan figyelmen kívül hagyják a Birodalmi Törvényszék Weber és Wildung ellen hozott döntését. Schulz beszélt az ellenséges ifjúsági szervezetek különféle formáiról, és arról is szólt, hogy az idei porosz költségvetésben egymillió márkás korrupciós alap van előirányozva. Én most már csak az ifjúsági katonai alakulatokat és a diák-lövészköröket akarom megemlíteni, továbbá az úgynevezett scouts-mozgalmat, amelyet a gyűlölt Albiontól vettünk át, és amelyet most „Pfadfinder"* elnevezésre kereszteltek át. A legutóbbi császári díszszemlén, mint tudják, hivatalosan szerepeltették ezt a nevetséges katonásdit. Ebből is látható, mire irányul az egész. Ezenkívül a sportőrülettel igyekeznek az ifjúság körében olyan hangulatot kelteni, amely elfordítja figyelmüket a proletariátus nagy harcától. Amerikában és Angliában a sportőrület rendkívül megnehezíti elvtársaink általános felvilágosító és szervező munkáját. Az ifjúsági mozgalom ilymódon való leküzdésében az a ravaszság, hogy az ifjak szabadságvágyának ki-

* Cserkész. — *Ford.*

használása révén veti őket rabszolgaságba, és neveli őket akarata szerinti proletár-rabszolgákká. Egészen magától értetődő dolog, hogy mi a kormánynak és az uralkodó osztályoknak mindezeket a védekező, görcsös erőfeszítéseit olybá vesszük, mint a proletárifjúsági mozgalom erejének és az uralkodó osztályok tőle való félelmének kiváló bizonyságát. Nekünk azonban feltétlenül a magunk számára is hasznosítanunk kell az ifjúság kalandvágyát és szabadságszomját; alamuszi emberekre nincs szükségünk. Természetesen mi ezt nem militarista játékok, nem hadijátékok révén akarjuk elérni, például német-francia háborúsdival, hanem úgy, hogy szabadjára engedhetjük az ifjak harci kedvét például szocialisták és zsandárok csatáiban, kergetőzéseiben, amelyekben, persze, nem lesz könnyű dolog vállalkozókat találni a zsandárok szerepére.

Az uralkodó osztályok tegyenek le arról a reménységükről, hogy apró-cseprő fogásaikkal el tudják fordítani tőlünk az ifjúságot. „... Gátolnak bennünket, de nem gyűrhetnek le." Igaz, nem egyszer állítanak gátakat elénk. De az ifjúsági mozgalom semmiképpen sem talált volna ilyen gyorsan ilyen egyöntetű támogatásra a pártban és a szakszervezetekben, ha nem üldözték volna ennyire. Így történt, hogy üldözőinek gyalázatos taktikája javára vált a mozgalomnak. Az uralkodó osztályok hamarosan tapasztalni fogják, hogy minden kívánságuk és reménységük füstbe megy. Mi azt kiáltjuk oda nekik: „e pur si muove", és — a proletárifjúság — mégis mozog! A proletariátus ifjúsága minden ellensége fölött győzedelmeskedni fog, és az ő soraiból fognak kikerülni azok a seregek, amelyek egykor folytatni fogják a mai felnőttek harcait. *(Élénk tetszés.)*

Jegyzőkönyv a Németországi Szociáldemokrata Párt kongresszusának tárgyalásairól.

Jéna, 1911 szeptember 10—16.

Felszólalás a Németországi Szociáldemokrata Párt chemnitzi kongresszusán

1912 szeptember 15—21.

A proletariátus történelmi hivatása az imperializmussal szemben

1912 szeptember 20.

Azt hiszem, szerénytelenség nélkül emlékeztethetem az elvtársakat arra, hogy két nemzetközi ifjúsági konferencián — 1907-ben és 1910-ben — az itt tárgyalt kérdést[46] nagy részletességgel megbeszéltük, és véleményem szerint felvetettük mindazokat a szempontokat, amelyek most itt, és előzőleg sajtóviták során felmerültek. Kétségtelen, hogy Lensch—Pannekoek és Kautsky elvtárs felfogása eltér a többiekétől. De ez, szerintem, nem olyan tragikus konfliktus, amely miatt a hajunkat kellene tépnünk. *(Derültség.)* Úgy vélem, hogy Pannekoek és Lensch csupán nem tudják végigvinni azt a gondolatmenetet, amelyet a marxizmus jelöl ki. Megállnak a félúton, bele vannak gabalyodva a társadalomról és annak fejlődéséről alkotott, kissé mechanikus felfogásukba. *(Élénk helyeslés: „Igaz, úgy van!")* Egészen különös, hogy Lensch elvtársnak, aki különben olyan buzgón vallja társadalmi rendünk antagonisztikus jellegét, itt most teljesen csődöt mond tudománya, és szinte elképesztő, mennyire félreismeri azt a tényt, hogy jóllehet a kapitalista társadalomban vannak szükségszerű irányzatok, egyetlen irányban sincsenek abszolút szükségszerűségek, és hogy a szükségszerű irányzatokkal szemben mindenütt éppen olyan szükségszerű ellentétes irányzatok lépnek fel. És Lenschnek azzal a kijelentésével kapcsolatban, hogy a kapitalizmust úgy kell vennünk, ahogy van, meg kell jegyeznünk — éppen Lenschnek egy mondását

idézve —, hogy a kapitalizmust nem szabad elszigetelten vizsgálnunk, mintegy üvegharang alá téve, elkülönítve az egyidejű antikapitalista erőktől és áramlatoktól. A kapitalista fejlődési szakasznak egyik jellegzetessége az, hogy minden csak átmenetileg, és semmi sem tartósan szükségszerű benne. Elég, ha, nem is szólva a nemzetközi konkurrenciáról, a kapitalista konkurrenciára gondolunk, amely a különböző időszakokban egészen különböző jellegű. Minden létező csak addig szükségszerű, amíg ellenkező tendenciák nem bontakoznak ki, amelyek módosításokat, változásokat vonnak maguk után. Ugyanez a helyzet abban a kérdésben is, amely most foglalkoztat bennünket. Nem áll az, hogy a kapitalizmusban ne lennének a háborús irányzatokkal és a fegyverkezési versennyel ellentétes irányzatok. Az ifjúság nemzetközi konferenciáinak határozatai behatóan foglalkoztak ezzel a kérdéssel. Maga Bebel volt az, aki a múlt évben a jénai pártkongresszuson döntő súlyú szavakkal, meggyőzően mutatott rá éppen azokra a nemzetközi összefüggésekre, amelyek még kapitalista szempontból nézve is a háborús őrület ellen szólnak. Lensch úgy tüntette fel a dolgot, mintha lényeges ellentét lett volna a leszerelés, meg a milíciarendszer között. Vitatom azt, hogy fennállana közöttük ilyen ellentét. A koppenhágai ifjúsági konferencián, 1910-ben — bocsássák meg, hogy annyi sokat beszélek erről, Önök talán nevetnek is magukban rajta, de az én szememben ez fontos — tehát 1910-ben a német pártprogrammnak megfelelelően a milíciát[47], a nép általános felfegyverzését az antimilitarista mozgalom egyik céljaként akartuk megjelölni. A skandinávok azonban erélyesen tiltakoztak ez ellen, mert úgy látták, hogy számukra a milícia a mainál kedvezőtlenebb helyzetet teremthetne. A helyzet az, hogy mi a milíciát nem önmagáért akarjuk, mi nem is akarjuk felfegyverezni a népet mindaddig, amíg a belső uralkodó és elnyomó hatalmakkal vagy a külső ellenségekkel szemben való védekezés ezt meg nem követeli. A milícia nem minden esetben jobb, mint a fennálló helyzet, bizonyos körülmények között még rosszabbodást is jelenthet; a milícia csupán a kisebbik rossz, a nagyobb rosszhoz, elsősorban az állandó hadsereghez képest, amelynél mind nemzetközi, mind belpolitikai konfliktusok esetén kevésbbé

veszélyes. Tehát nincs is elvi ellentmondás a milícia és a leszerelés között... Az imperializmus ellen fellépő irányzatok között a legfontosabb: valamennyi nép szolidaritásának megteremtése — ennek a proletariátus a hordozója —, az osztályharc, amelyet a munkásosztály az egyes országokban és az Internacionále útján azok ellen a körök ellen folytat, amelyek számára az imperializmus üzlet. Itt az a feladat, hogy továbbra is pontosan abban az irányban folytassuk munkánkat, amelyben a szociáldemokrácia és a nemzetközi szocialista kongresszusok eddig tevékenykedtek; egyetlen betűt sem kell elvenni abból, amit eddig mondottunk, semmit sem kell visszavonni abból, amit tettünk. És ha minden ország szociáldemokráciája erejének teljes megfeszítésével ebben az irányban dolgozik tovább, ezzel mindent megtett annak érdekében, hogy mozgósítsa a rendelkezésre álló erőket, és megakadályozza az imperializmust háborús kalandok kirobbantásában. Tovább kell fejlesztenünk és erősítenünk a nemzetközi proletárszolidaritást; egyre erőteljesebben és szenvedélyesebben folytassuk az osztályharcot, legyünk mindig harcrakészek, hogy ha törik, ha szakad, mindent latbavetve szembeszállhassunk az imperializmussal — szerintem mindez igen jó és biztos várfal az uralkodó osztályok népeket egymásra uszító politikájával szemben. A leghatásosabb védekezés a háborús veszedelemmel szemben az, ha értésére adjuk az uralkodó osztályoknak: tudják meg, hogy a világégés felidézésével, a proletariátus magas szellemi fejlettsége és az osztályharcra való könyörtelen elszántsága következtében óriási gazdasági, politikai és társadalmi veszélybe döntik magukat. Valóban, ránk is vonatkozik a régi mondás: „Si vis pacem, para bellum" — „Ha békét akarsz, készülj a háborúra." Mi azt mondhatjuk: ha a népek békéjét akarjuk, fel kell készülnünk a mi háborúnkra, az osztályharcra, ezt egyre inkább nemzetközi méretekben kell folytatni és továbbfejleszteni. Nem lehet ma eltérni attól az irányvonaltól, amelyet eddigi kongresszusainkon írtunk elő magunknak! Csak arra van szükség, hogy ma újra lelkes és egységes tüntetésben egyesüljünk az imperializmus ellen, s ezzel ápoljuk a nemzetközi szolidaritást, és hitet tegyünk amellett, hogy a proletariátus hatalma fontos és jelentős szerepre hivatott

az imperialista kapitalizmus hatalmával szemben. Olyan időben, mint a mai, amikor a levegő ennyire telve van gyújtóanyaggal, lehetetlen, hogy szocialista pártkongresszus szó nélkül menjen el e problémák mellett. És ugyancsak lehetetlen, hogy itt valamilyen komolyabb véleménykülönbség támadhasson akörül, hogy odakiáltsuk az egész világ proletariátusának: „Egy nép akarunk lenni, egy testvérnép, veszély, baj el ne válasszon soha!"* *(Nagy tetszés.)*

Jegyzőkonyv a Németországi Szociáldemokrata Párt kongresszusának tárgyalásairól.

Chemnitz, 1912 szeptember 15—21.

* Schiller „Wilhelm Tell" című művéből vett idézet. — *Ford.*

A tőke hazátlansága

A Birodalmi Gyűlésen 1913 április 18-án elmondott beszéd

... Azokban a napokban, amelyekben a *Kreuzzeitung* című ujságban egy kormánytanácsos ezt írta: „Uramisten, adj nekünk újabb háborút!"; azokban a napokban, amelyekben a *Konservative Korrespondenz* ezt írhatta: „Egy háború éppen kapóra jönne nekünk!"; azokban a napokban, amelyekben von der Goltz úr ezt mondhatta: „Hej, csak végre már háborúba mehetnénk!"; azokban a napokban, amelyekben a folytonos fegyverkezés egyenesen kiprovokálja a preventív háború veszedelmes gondolatát; azokban a napokban, amelyekben von der Goltz tábornok úr Potsdamban egy *Yorck*-ünnepség alkalmával a nyilvánosság előtt kijelentette: „Nincs szükségünk erénycsőszökre!"; — Uraim, ilyen napokban azt hiszem, módfelett érdekes lesz, ha megvilágítok Önök előtt egy olyan területet, amelyet mindmáig igazában aligha világított meg valaki, és ezzel felfedem Önök előtt egyik gyökerét annak a háborús veszélynek, amely az európai népeket és különösképpen a német népet fenyegeti. A mi hadiiparunk és *katonai szállítóink praktikáiról és titkos mesterkedéseiről* akarok beszélni. *(„Halljuk, halljuk!" — a szociáldemokraták padsoraiból.)* A katonai szállítókkal, persze, már többízben volt dolgunk. Köztudomású, hogy a Német Birodalmat az egyik legnagyobb hadianyagszállító cég a páncéllemezek szállításával kapcsolatban rendszeresen becsapta; köztudomású, hogy az az élethalálharc, amelyet két nagy rajnavidéki cég folytatott régebben egymás ellen, végül azzal zárult, hogy a két cég megosztozott a zsákmányon. A *Vorwärts* múlt hétfői számában a hadiszállítási érdekeltségeknek a német nép érdekében kifejtett együttműködését — ezek az érdekeltségek

ugyanis, magától értetődően, kizárólag saját magukra korlátozzák a német nép fogalmát — néhány akta ismertetésével példázta, amelyekből kiderül, hogy Németországban egy úgynevezett *haditengerészeti egyeztető konszern* működik *(„Halljuk, halljuk!" — a szociáldemokraták padsoraiból.)*, amelyet a különböző haditengerészeti szállítók alakítottak. Ezek kölcsönösen igen szigorúan ellenőrzik egymást, és kölcsönösen bizonyos mértékben biztosítják egymásnak a profitot. A *Vorwärts* reprodukálta ennek a tisztes társaságnak nyomtatott formuláit, jelentéseit, tehát okmányszerűen bebizonyította, hogy a német nép testén vámpir élősködik.

Uraim, ez az egyik oldala a dolognak. Most szóljunk pár szót a hazafiságról. A szociáldemokrácia számára *a tőke hazátlansága* rég ismert tény. *(„Úgy van!" — a szociáldemokraták padsoraiból.)* Mi sohasem kételkedtünk abban, hogy a tőkének nincs hazája, és hogy minél hazafiasabb frázisokkal kendőzi magát, annál hazátlanabb. *(Közbekiáltások a szociáldemokraták padsoraiból.)* Ez nem is szorul bizonyításra. Ez általában a tőke nemzetközi perszonáluniójával függ össze. De összefügg a tőke teljesen gátlástalan profitszükségletével is, mert a tőke onnan harácsolja a profitot, ahonnan tudja.

Talán nincs is sok újdonság abban, amit a hadiipar hazátlanságáról mondhatok, mert hiszen ebben a hazátlanságban, a hazafiságnak ebben a tökéletes hiányában voltaképpen az a legnagyobb aljasság, hogy ezek a hadiszállítók áruikat rendszeresen a külföldnek adják el, mindegy, hogy kinek, mindegy, hogy hova, de mindig annak, aki a legjobban megfizeti, tekintet nélkül arra, hogy nem fogják-e később azokat a fegyvereket, amelyeket valahova szállítottak, a német hadsereg ellen felhasználni.

Uraim, Südekum barátom nemrégiben igen érdekes bizonyítékot ismertetett itt ennek a „hazafias" tőkének a hazátlanságáról. Martin úr írásából közölt a *Dillinger Werke üzleti ügyeire vonatkozó tényeket*, amelyeket tudomásom szerint mindmáig senki meg nem cáfolt. A Dillinger Werke vállalata a Stumm-család örököseinek birtokában van, más szóval legeslegközvetlenebbül Schubert altábornagy úrnak, a porosz képviselőház tagjának tulajdona. Ezt az üzemet nagyrészben francia tőke táplálja,

mint ahogy ezt most megállapították, és a francia befolyás olyan erős ebben az üzemben, hogy a vállalat részvénytársasági közgyűlésein például igen sokat beszélnek franciául. *(Közbekiáltások a szociáldemokraták felől.)* Nagyon tanulságos dolgok ezek! Tessék csak arra az úgynevezett „ősi ellenségre" gondolni, aztán arra a „nagy veszedelemre", hogy Németország és Franciaország között kitörhet a háború — ebben a német társaságban pedig francia kapitalisták ülnek, akiket a német fegyverkezés minden titkába beavatnak, és akik a német nemzetiségű tőkésekkel együttesen azon igyekeznek, hogy minél több pénzt csikarjanak ki hadfelszerelési célokra a német néptől és a Német Birodalomtól. Uraim, ez is bizonyítja a tőke megható nemzetközi szolidaritását. *(„Igaz, úgy van!" — a szociáldemokraták padsoraiból.)* Mert a tőke szolidaritása túlteszi magát a nemzetiségi különbségeken. No, de most menjünk tovább. A hadügyminiszter úr egyszer talán majd bekéreti magához azokat az aktákat, amelyek egy bizonyos Schöps úr viselt dolgairól szólnak. Megadhatom Önnek az aktaszámot is. Berlini III. számú törvényszék, B 5, J. 675/10. Ezekben az aktákban rendkívül érdekes vádanyagot fog találni az egyik legnagyobb német fegyvergyárról, mégpedig a *Deutsche Munitions- und Waffenfabrik*-ról. *(„Halljuk, halljuk!" — a szociáldemokraták padsoraiból.)* Ezekben az aktákban a többi között ott van egy levél másolata is, amelyet a részvénytársaság egyik ügynökének Párizsba küldtek. *(„Halljuk, halljuk!" — a szociáldemokraták padsoraiból.)* Párizsba! — 8236. számú titkos jelzéssel. Ez a levél így hangzik:

„A mai napon a következő szövegű táviratot intéztük Önhöz: «Szíveskedjék mai levelünket Párizsban bevárni.» E táviratot azért küldtük, mert azt szeretnénk, ha az egyik legolvasottabb francia ujság, lehetőleg a *Figaro*, átvenné és közölné egy információnkat, amely a következőképpen hangzik: a francia hadvezetőség elhatározta, hogy a hadseregnek újabb gépfegyverekkel való felszerelését jelentősen gyorsítani fogja, és az eredetileg előirányzott mennyiség kétszeresét rendeli meg."

Így szóljon tehát a *Figaro*-ban, az egyik legolvasottabb francia ujságban megjelenő közlemény — amelyet a Deutsche Munitions- und Waffenfabrik sugalmazott. *(„Halljuk, halljuk!"*

— *a szociáldemokraták padsoraiból.)* A levél a következő szavakkal záródik:

„Kérjük Önt, tegyen meg mindent annak érdekében, hogy egy ilyen tartalmú cikk mielőbb megjelenjen a lapban." A levél aláírása így hangzik: „Deutsche Munitions- und Waffenfabrik, Gontard, Rosengarten."

Ez a levél azt bizonyítja, hogy a német hadiipari érdekeltségek, vagyis a nagy német fegyvergyárak, de legalábbis ez az egy, amelyről nem merném mondani, hogy fehér holló — ebben az esetben talán inkább azt mondanám, hogy fekete hattyú — *(Derültség.)*, szóval legalábbis ez a gyár egyáltalán nem riad vissza attól, hogy francia lapokban hamis híreket tétessen közzé, amelyek azt akarják elhitetni, hogy a franciák növelik haderejüket. Mi lehet ennek a célja? Talán a haza megmentése? Mondják meg, uraim, mi lehet ennek a célja? Nyilvánvalóan az, hogy Németországban hangulatot keltsenek, s ennek alapján fegyverszállítási megrendeléseket kapjanak, és még több pénzt kereshessenek *(„Igaz, úgy van!" — a szociáldemokraták padsoraiból.)*, hogy még több pénz csörögjön a kasszájukban. *(Felkiáltások a szociáldemokraták felől: „Így csinálják a pénzt!")* Uraim, ez rendkívül nagyjelentőségű dolog! *(„Igaz, úgy van!" — a szociáldemokraták padsoraiból.)* Azt hiszem, hogy még nem mutattak be ehhez fogható bizonyítékot a német hadiipari tőke hazafiságáról.

No, de jogunk van-e azt hinni vagy remélni, hogy a Munitions- und Waffenfabrik valóban az a fekete hattyú? Uraim, van egy német közmondás, amely azt tartja, hogy a sok reménykedés és várakozás bolonddá teszi az embert. Sajnos, kénytelen vagyok ezeket a reménységeket szétzúzni, s döntő bizonyítékokat terjesztek Önök elé arról, hogy a legnagyobb német fegyvergyár olyan manipulációkkal dolgozik *(Közbekiáltások jobboldalról.)*, amelyeket még azzal az erkölcsi felfogással sem lehet egy szintre hozni, amit különben, amint a közbekiáltásokkal értésemre adták, e képviselőház egyes pártjai talán még helyeselni is hajlandók. Uraim, nagy kíváncsisággal várom, vajjon azt is helyeselni fogják-e, amit most fogok Önökkel közölni.

Az esseni *Friedrich Krupp*-művek igazgatósága egészen a leg-

utóbbi hetekig Berlinben kitartott — joggal fejezem így ki magam — egy Brandt nevű ügynököt, egy volt tűzmestert, aki elé azt a feladatot tűzték, hogy közelítse meg a hadseregügyi és a haditengerészeti hivatalok irodatisztjeit, vesztegesse meg őket, és ilymódon szerezzen tudomást olyan titkos aktákról, amelyek tartalma érdekli a Krupp-céget. *(Élénk közbekiáltások: „Halljuk, halljuk!" — a szociáldemokraták padsoraiból.)* Kruppékat főképpen a fegyverkezési kérdésekkel foglalkozó hatóságok tervei és szándékai érdeklik, ezenkívül a konkurrencia részéről benyújtott, vagy a minisztériumokban elkészített konstrukciós tervek adatai (*„Halljuk, halljuk!" — a szociáldemokraták padsoraiból.)*, továbbá a kísérletek eredményei, de főként az, hogy milyen árakat szab a többi cég, és milyen árakat hajlandó nekik megadni a minisztérium. Brandt úrnak a vesztegetés céljaira tekintélyes összegeket bocsátottak rendelkezésére. *(„Halljuk, halljuk!" — a szociáldemokraták padsoraiból.)* Ez a hírneves cég hatalmas pénzeszközeivel kisebb és nagyobb rangú porosz államhivatalnokokat rendszeresen katonai titkok elárulására bír. *(Viharos közbekiáltások a szociáldemokraták padsoraiból: „Halljuk, halljuk!")* Évek óta folynak ezek az üzelmek. Von Dewitz úr, a Krupp-cég egyik magasrangú hivatalnoka, Essenben páncélszekrényeiben őrzi — vagy talán már csak őrizte! — ezeket a gondosan összegyűjtött titkos jelentéseket.

. . . Miután a Munitions- und Waffenfabrik esetében láttuk, hogy olyan praktikákkal él, mint aminőről abban a Franciaországba küldött levélben volt szó, amelyet felolvastam Önöknek, az ember bizonyosra veheti, hogy nem riad vissza az olyan eljárásoktól sem, amelyeket a Krupp-cég alkalmaz. Ha pedig a Krupp-cég azt teszi, amit mi Önök előtt bebizonyítottnak tekinthetünk, akkor biztosak lehetünk afelől, hogy nem fogja feszélyezni magát, és megteszi ugyanazt, amit a Deutsche Munitions- und Waffenfabrik. *(„Igaz! Úgy van!" — a szociáldemokraták padsoraiból.)* Ez ugyebár kézenfekvő! Olyan vállalatok részéről, amelyeknek erkölcsi színvonala és lelkiismeretessége erre a — még a nulla pontnál is alacsonyabb — mínusz pontra süllyedt, mint ahogyan ez ebben az esetben mind a Munitions- und Waffenfabrik, mind pedig a Krupp-cég esetében bebizonyí-

tott tény, nos, ezek részéről mindenre el lehetünk készülve. *(Élénk helyeslés a szociáldemokraták padsoraiból.)*

Most pedig vissza akarok térni Dillingen esetére. Ez a kiegészítése az ő ügyének. Dillingen — tulajdonképpen: Schubert úr. Schubert úr pedig azonos Stumm úrral. Stumm viszont azonos a *Post* című ujsággal. *(Derültség.)* Fontos, hogy ezt tudjuk. *(Derültség és közbekiáltások.)* A *Post* című *ujságról* van szó! A *Post*-ot mindenki ismeri. A „Postesel"-t* is ismeri mindenki. *(Derültség.)* Nos tehát, uraim, Dillingen: annyi, mint *Post*, ez a fő dolog. Vajjon nem a *Post* című ujságban jelent-e meg 1911-ben a marokkói ügy idején az a cikk, amely mindenáron „aktívabb politikára" biztatta a német kormányt? *(„Igaz, úgy van!" — a szociáldemokraták padsoraiból.)* Nem a *Post* volt-e az, amely a következő cikket írta: „Guillaume le timide, le valeureux poltron"?! [„Vilmos, a félénk, a gyáva hős"]. Igen, ez a *Post* volt — kérem, tessék ezt jól megjegyezni! —, és a *Post* volt, hogy egyéb dolgokról egyelőre szó ne essék, első szócsöve, hogy is mondjam, annak a vezérkari klikknek, amelynek lábainál ott látjuk most a hadügyminiszter urat. *(Nagy derültség.)* No, de Uraim, nem a *Post* volt-e az, amely abban a pillanatban, amikor a Balkánt a béke fenyegette, ha szabad magam így, a hadiipari érdekeltségek nyelvén kifejeznem, hirtelen felfedezte — ez február végén, egy erősen kihangsúlyozott cikkben történt —, hogy miután Keleten a békekötés felé közelítünk, Nyugaton új és még veszedelmesebb konfliktus-góc kezd kialakulni. *(„Halljuk, halljuk!" — a szociáldemokraták padsoraiból.)* Nos, és talán nem a *Post* volt az, amely a nancyi eseményekből[48] olyan hatalmas pecsenyét sütött magának, amikor hazafias kardját kirántva, hazafias pajzsát döngette vele, úgy ahogy azt hajdan a germánok tették!

A *Post* írogatta ezeket az uszító cikkeket az „új és veszedelmes konfliktus-gócról", a nancyi eseményekről, és ő csörtette olyan hevesen hazafias kardját, amint azt éppen most mondtam, ahogy csak a színpadon szoktak kardot csörtetni. No, de tulaj-

* Lefordíthatatlan német szójáték, amely egyszerre jelenti a *Post* olvasóit és a *Post* szamarait. — *Ford.*

donképpen szemfényvesztés volt az egész, mert a valóságban a pénzes zacskóra ütögetett, és ennek a csengése hatott úgy, mintha a hazafiság kardját csörtette volna. Ugyan ki vitathatná az összefüggést ennek a sajtónak a nancyi események körül rendezett jajveszékelése és a hadiipari tőke profitérdekei között? Amikor olyan események miatt csaptak égbekiáltó lármát, amilyenek korábban is előfordultak időnként, olyan események miatt, amelyeket természetesen mindenütt, így Franciaországban is, sajnáltak! Ezeket az eseteket egy bizonyos sajtó rendszeresen arra használja fel, hogy Németország és Franciaország ellentéteit mind jobban és jobban kiélezze, és ezzel mesterségesen megteremtse a megfelelő légkört — mert az a veszély fenyeget, hogy az eloszlik — az óriási katonai költségvetések számára és a szörnyűséges nyereségek számára, amelyeket a jelenlegi hadügyi költségvetés alkalmával mindenképpen be akarnak zsebelni a hadiipar vezérei, a fegyverkezési érdekeltségek. (*„Igaz, úgy van!" — a szociáldemokraták padsoraiból.)*

Uraim, ezek kézenfekvő dolgok. A Nancyban és Besançonban előfordult esetek, s mindaz, ami ezekkel kapcsolatos, kapóra jött ennek a sajtónak, amikor éppen békésebb szelek kezdtek fújdogálni, és komolyan fenyegették a hadiipari érdekeltségek urainak pénzeszsákját.

Mindaz, amit itt elmondtam, uraim, a *Post*-ra vonatkozik. De mi jól ismerjük azokat a szoros kapcsolatokat, amelyek a hadiipari tőke más csoportjait más német ujságokkal fűzik össze, olyan ujságokkal, amelyek mindig is a legharciasabb kiáltásokkal sürgették a háborús megoldásokat, és felléptek az európai vitás kérdések békés megoldása ellen. Elég, ha megnevezem Önök előtt a *Rheinisch-Westfälische Zeitung*-ot, azt a sajtóorgánumot, amely a hadiipari érdekeltségek profittörekvéseinek pecsétjét viseli homlokán. És hogy ez mit jelent, azt már az imént néhány példán megmutattam. Uraim, levonhatjuk a végső következtetéseket. Mindenki jól tudja, hogy például hogyan csinálódik a gyarmati politika. Az egyik legismertebb módszer az, hogy a gyarmati politika szellemében tevékenykedő titkos ügynököket és mindenféle spicliket küldenek abba az országba, amelyet a gyarmati politika zsákmányává akarnak tenni. A

jelen esetben nem akarok ilyen messzire menni. Annak a gyanúnak sem akarok kifejezést adni, mintha egyes franciaországi barátságtalan manifesztációkban a német tőke ügynökeinek is közvetlenül részük volna. Nem, nem megyek ilyen messzire. Csak annyit mondok, hogy az a teljes aggálytalanság, amellyel ezeket az eseteket kiaknázták, feljogosít bennünket arra, hogy ebben az irányban se legyenek kétségeink. Jó lélekkel elmondhatjuk, hogy ezektől a szuperpatriótáktól, ezektől a szuperpatriotardáktól minden kitelik, még ez is.

Uraim, azt ajánlom, fontolják jól meg, hogy ezek ugyanazok a körök, amelyek a népek ellentéteiből aranyat kovácsolnak. (*„Igaz, úgy van!" — a szociáldemokraták padsoraiból.)* Akár Németországban, akár Franciaországban működnek, azonosak az érdekeik. A franciaországi fegyverkezés fokozása nem teszi ugyanazt a hatást a német konkurrensekre, mint amilyen hatást az ipar más területein szokott előidézni a konkurrens vállalatok termelésének emelkedése; ezek a „konkurrensek" egymás kezére dolgoznak. A német Krupp, Stumm és társaik, a fegyver- és lőszergyárak nem is kívánhatnak maguknak jobbat, mint hogy Franciaországban minél lázasabban fegyverkezzenek, mert akkor ők is lázasan munkához láthatnak, és sok pénzt kereshetnek. Ezek azok az emberek, akik ha bármilyen okkal is egyenetlenséget tudnak szítani a népek között, ez pénzt jelent nekik. Ezek azok az emberek, akiknek profitja teljesen független attól, hogy milyen okokból erednek a népek ellentétei, és milyen az összetűzés eredménye. Abban az arányban nő a profit, amilyen arányban a különböző népek közötti ellentét és gyűlölet kifejlődik. Uraim, ez a lényeges feltétele annak, hogy a tőke eme fajtájának pszichológiáját jól megértsük, márpedig szükséges, hogy jól megértsük, micsoda uszító munkát végez ez a tőke mind Franciaországban, mind Németországban, teljesen függetlenül attól, hogy Franciaországban vagy Németországban használják-e fel. Az uszítás mindig közös érdekeiket mozdítja elő, és minden körülmények között profithoz juttatja őket.

Meg vagyok győződve arról, hogy a francia Creusot és Schneider semmivel sem tisztességesebb, mint a német cégek, és mindenképpen valószínűnek látszik, hogy a francia uszító sajtó,

amely valójában semmiesetre sem veszélyesebb, mint a német uszító lapok, éppúgy függő viszonyban van ezekkel a hadiipari érdekeltségekkel szemben, mint a leggaládabb németországi uszító sajtó. *(„Igaz, úgy van!" — a szociáldemokraták padsoraiból.)* És, Uraim, mindezeket a tényeket és megfontolásokat azért jegyezzük meg magunknak, mert szükségünk lesz rájuk a további fontos tárgyalások folyamán, amelyeket itt a képviselőházban kell még folytatnunk. Uraim, a birodalmi kormány mind a mai napig szoros kapcsolatban áll ezekkel a vállalatokkal. Persze, mindezekről a dolgokról eddig nyilván nem volt pontosan informálva, biztosra veszem, ha szabad így mondanom, hogy nem ismerte ezt a tényállást. De a hadügyminiszter úr azt mondotta nekünk, hogy a Hadügyminisztériumban minden ujságot alaposan elolvasnak. Ha ez így áll, akkor amennyiben hivatali kötelességét jól teljesítette, nem kerülhette el a miniszter úr figyelmét a Deutsche Munitions- und Waffenfabrik levele, mert ezt a levelet a *Vorwärts*-ben már nyilvánosságra hoztuk, de megfoghatatlan módon nem vettek róla tudomást. Erre vonatkozólag felvilágosítást várok.

Uraim, a hadvezetőség mindeddig nemcsak bőven ellátta ezeket a magán ipari vállalatokat zsíros megbízásokkal, amelyek óriási profitokat biztosítanak ezeknek a sokmilliós tőkével rendelkező cégeknek a számára, hanem, amint a múlt évben ezt megállapíthattam, odáig ment, hogy az állami vállalatoknak, az állami fegyvergyáraknak a termelését korlátozta, hogy így bizonyos rendeléseket a magániparnak adhasson át, mert ennek a támogatását a hadvezetőség érdekében állónak tekintették. Ez tényleges állami szubvenciót jelent, amelyet a Birodalmi Gyűlés megkérdezése nélkül folyósítanak. *(„Halljuk, halljuk!" — a szociáldemokraták padsoraiból.)* Én annakidején szóvátettem a dolgot, de nem tettem miatta kimondottan szemrehányást a hadügyminiszter úrnak, mivel, ameddig ez az iparág nagyrészt magánkézben van, a kormány bizonyos mértékig csakugyan kényszerhelyzetben van vele szemben. Nem akarom most tovább fejtegetni ezt a kérdést, de egy dolog nyilvánvaló: ezt a rendszert fel kell számolni. *(Élénk helyeslés a szociáldemokraták padsoraiban.)* Feltétlenül szükséges, hogy a Német Birodalom keze

— ha szabad magam képletesen kifejeznem — tiszta maradjon. A kormány nem tarthat fenn további kapcsolatokat azokkal a cégekkel, amelyekről bebizonyítottuk, hogy ilyen piszkos manőverekkel dolgoznak. *(Újabb helyeslés a szociáldemokraták padsoraiból.)*

A hadügyminiszter úr két nappal ezelőtt, ha jól emlékszem, a költségvetési bizottságban, amikor meginterpelláltam a hadiszállítók közül néhány szerencsétlen flótás tisztességtelen eljárásai ügyében, akiket a miniszter úr természetesen rögtön oda is vetett prédául — ebben a tekintetben a legkisebb szemrehányást sem tehettem neki —, kijelentette, hogy a hadvezetőségnél már régen kimondották és szigorúan alkalmazzák is azt a szabályt, hogy a hadvezetőség minden kapcsolatot megszakít az olyan céggel, amelyről akár egyetlenegyszer is bebizonyosodtak ilyenféle ügyletek. Uraim, ebből az következik, hogy legalábbis a Krupp-cég s a Deutsche Munitions- und Waffenfabrik — és ki tudja, még hány más hasonló cég? — a legközelebbi hadi költségvetésből semminemű rendelést nem kaphat. A Német Birodalmi Gyűlésnek kötelessége, ha ad jó hírnevére, hogy erről gondoskodjon, és kötelessége a német hadvezetőségnek is, ha ad jó hírnevére. *(Élénk helyeslés a szociáldemokraták padsoraiban.)*

De, Uraim, nemcsak a pénzügyi szempontból vett tisztesség és becsület kedvéért követeljük mi ennek a rendszernek a gyökeres megváltoztatását. Az egész hadiipar államosítását már csak azért is sürgősen és minden áron végre kell hajtani, mert csak ezen az úton számolható fel az érdekelteknek egy olyan osztálya, amelynek léte állandó háborús veszedelmet jelent az egész világra, és semmisíthető meg a fegyverkezési őrületnek egyik gyökere, a népek közötti ellentétek egyik forrása. *(Élénk tetszés a szociáldemokraták padsoraiban.)*

Gyorsírói feljegyzés a Német Birodalmi Gyűlés tárgyalásairól.

289. köt. 4910—4913. old.

Adalékok a Krupp-botrányhoz

A Birodalmi Gyűlésen 1913 április 19-én elmondott beszéd

Uraim, a hadügyminiszter úr tegnap egy zavaros nemzetgazdasági fejtegetéssel válaszolt nekem, amellyel most nem kívánok részletesebben foglalkozni. Azt mondotta, hogy az itt felmerült Krupp-féle esetben semmiféle titkot nem árultak el. Uraim, igenis elárultak titkokat. *(„Halljuk, halljuk!" — a szociáldemokraták padsoraiból.)* A hadügyminiszter úrnak erről bizonyosan van tudomása. *(„Halljuk, halljuk!" — a szociáldemokraták padsoraiból.)* Tudnia kellene azt is — és, persze, különbséget is kellene tennie aszerint —, hogy egy külföldi állàm javára elkövetett árulásról van-e szó, vagy pedig magánszemélyeknek árulták-e el ezeket a katonai titkokat. *(„Halljuk, halljuk!" — a szociáldemokraták padsoraiból.)* Az árulásnak ezt az utóbbi fajtáját kétségtelenül elkövették, éspedig a Krupp-cég alkalmazottainak felbújtó és vesztegető tevékenysége útján. Uraim, ez már bebizonyosodott. A Krupp-cég nagyszámú, részben a konkurrenciára vonatkozó, részben azonban konstrukciókra, mégpedig olyan új konstrukciókra vonatkozó titkos jelentést szerzett meg, amelyeket a hadvezetőség és a konkurrencia be akar vezetni. Ilyen titkos jelentéseknek egész tömegét őrizték esseni páncélszekrényeikben. Ezeket a titkos jelentéseket a hatóságok jórészt lefoglalták. *(„Halljuk, halljuk!" — a szociáldemokraták padsoraiból.)* Uraim, ezeknek a titkos jelentéseknek egy része másolatban a kezemben van. Nem akarom őket ebben a stádiumban a parlament rendelkezésére bocsátani. Én a hadügyminiszter úrral szemben a lojalitásnak legnagyobb mértékéről adtam bizonyságot, amikor ezekből a kezembe jutott papírokból néhányat abban a formában, ahogy megkaptam őket, rendelkezésére bocsátottam.

Uraim, a hadügyminiszter úr azt mondotta, hogy semmiféle titkokat nem árultak el. A Krupp-cég azonban az egész ügyet úgy kezelte, mint a legtitkosabb, legintímebb dolgokat. *(Élénk közbekiáltások: „Halljuk, halljuk!" — a szociáldemokraták padsoraiból.)* A Krupp-cég ezeket a titkos jelentéseket egy külön személyre bízta, akinek az volt a különleges feladata, hogy ezeket a jelentéseket, mint titkokat, bizalmasan kezelje.

A hadügyminiszter úr kijelentése szerint eddig nincs bizonyíték arra, hogy a Krupp-cég magasabbrangú tisztviselői is részt vettek volna ebben az ügyben. Uraim, már megszoktuk azt a módszert, hogy a kis bűnösöket odavetik prédául, a kis tolvajokat felakasztják, a nagyokat pedig futni engedik. Mondhatom, nagyon lovagias módszer! No, de az esseni von Dewitz úr talán a Krupp-cég kisebbrangú tisztviselői közé tartozik? *(„Halljuk, halljuk!" — a szociáldemokraták padsoraiból.)* Ő volt mindazoknak az iratoknak az őrzője. Az ő szekrényében foglalta le a berlini vizsgálóbíró a titkos jelentéseket. *(„Halljuk, halljuk!" — a szociáldemokraták padsoraiból.)* De a kisemberekre akarják az egész felelősséget áthárítani, hogy a Krupp-cég szeplőtlenül álljon előttünk, hogy a Birodalom továbbra is juttathasson neki rendeléseket és hogy ezáltal megmentsék a Német Birodalom becsületét, amely, úgy látszik, igen közeli atyafiságban van a Krupp-cég becsületével. *(„Igaz! Úgy van!" — a szociáldemokraták padsoraiból.)*

Uraim, természetesen nem vártam köszönetet a hadügyminiszter úrtól. Azt azonban mégiscsak kissé különösnek találom, hogy a hadügyminiszter úr szükségesnek tartotta, hogy felszólalásában köszönetet mondjon a Krupp-cégnek nagyszerű hazafias tevékenységéért. *(Helyeslés és élénk közbekiáltások a szociáldemokraták padsoraiból. Zaj.)* Lehet, hogy a hadügyminiszter úr, aki mostanában gyakran vesz részt hazafias centenáriumi ünnepségeken, a szokás hatalmának engedett. Hiszen Krupp nélkül nem is lehet mindazokat a Németország dicsőségét zengő dalokat énekelni, amelyek felhangoznak a frontharcos-egyesületekben, az „Ifjú Németország" szövetségben, valamennyi katonai jellegű egyesületben stb. Ha egyszer Krupp dicsősége összeomlana, ezzel a szabadalmazott német hazafiság súlyos

csapást szenvedne. *(„Nagyon helyes!" — a szociáldemokraták padsoraiban.)*

Csak azt kell figyelembe venni, hogy milyen álláspontot foglal el most a sajtó. A *Deutsche Tageszeitung* a következő megjegyzést fűzi a tegnapi eseményekhez: „A Krupp-cég súlyos megsértése" — sőt nem is tudom, nem azt mondja-e, hogy „megrágalmazása". *(„Halljuk, halljuk!" — a szociáldemokraták padsoraiból.)* Ilyen módon szokták ... *(Dr. Oertel képviselő feláll a helyéről. Hosszas, általános derültség.)* Adasson csak magának egy példányt! *(Dr. Oertel képviselő: „Ez nem áll az ujságban!")* — Rögtön megmutatom Önnek! *(Felkiáltások, az elnök csenget.)*

Dr. *Paasche* alelnök: Kérem a Képviselő Urat, ne folytasson magánbeszélgetéseket!

Uraim, a *Tägliche Rundschau* egészen visszataszító módon foglalkozik ezekkel a dolgokkal, amennyiben mindazt, amit tegnap itt elmondottam, egy rövid hírecskében — méghozzá igen szemtelen módon, kigúnyolva — közli, ezzel szemben a Krupp-féle magyarázkodó közleményeket részletesen, feltűnő tipográfiával hozza nyilvánosságra. Ez is azok közé a sajtóorgánumok közé tartozik, amelyek nem győznek eléggé hangosan üvöltözni a hazafiaskodók kórusában, olyan sajtóorgánum, amelyről a kétszerkettő négy bizonyosságával el lehet mondani, hogy talán az illetékesek tudta nélkül, de a fegyverkezési érdekeltségekkel bizonyos titkos utakon összeköttetésben áll. *(„Úgy van!" — a szociáldemokraták padsoraiból.)*

Uraim, a hadügyminiszter úr felvetette azt a kérdést is, mi mindennel tartozik Németország a Krupp-cégnek. Ezzel szemben én egy ellenkérdést vetek fel: Mivel tartozik a Krupp-cég a német népnek? *(„Úgy van!" — a szociáldemokraták padsoraiból.)* A hadügyminiszter úr azt a kérdést is felvethette volna, hogy talán nem fizették meg jól a Krupp-cég teljesítményeit. *(Élénk „Igaz! Úgy van!" — a szociáldemokraták padsoraiból.)* És azokat a száz- és százmilliókat, melyek most e cég kezében vannak, vajjon nem a német nép szegény dolgozói legszegényebbjeinek zsebéből vették-e el? *(„Igaz! Úgy van!" —*

felkiáltások a szociáldemokraták padsoraiból. Zaj jobbfelől.) A Krupp-cég megköszönhetné a német népnek, hogy vállalatát olyan szépen felvirágoztatta, megnövelte és kifejlesztette, jóllehet ezt nagyrészt igazán kedve ellenére tette.

Valóban olyan hazafias-e ez a Krupp-cég? A hadügyminiszter úr talán emlékezik még rá, hogy 1868 április 29-én Friedrich Krupp úr esseni acélgyáros a duisburgi kerületből levelet intézett egy bizonyos franciaországi III. Napoleonhoz, amelyet később a „Német kolduló patrióták levelei" című ismert gyűjteményben ki is nyomtattak. *(„Halljuk, halljuk!" — a szociáldemokraták padsoraiból.)* Ebben a levélben a következőket olvashatjuk:

„Felbátorított fennkölt Felséged érdeklődése, amelyet egy egyszerű iparos sikeres fáradozásainak eredményei és roppant áldozatai iránt tanúsítani méltóztatott, ezért ismét bátorkodom azzal a kéréssel járulni Felséged elé, kegyeskedjék a mellékelt atlaszt elfogadni. *(„Halljuk, halljuk!" — a szociáldemokraták padsoraiból.)* Ez az atlasz a műhelyeimben előállított különböző tárgyakat ábrázoló rajzokat tartalmazza. Merem remélni, hogy különösképpen az utolsó négy oldal, amelyeken a rajzok öntött-acél ágyúimat ábrázolják *(„Halljuk, halljuk!" — a szociáldemokraták padsoraiból.)*, amelyeket különböző európai államok magas kormányai számára készítettem, Felséged figyelmét is magukra vonják egy pillanatra, és ezzel kieszközlik Felséged bocsánatát merészségemért.

Legmélyebb hódolatommal és legnagyobb csodálatom kifejezésével . . ." — hozzátehetnénk: és számos ágyú megrendelésének reményében — *(„Nagyon jó!" — és derültség a szociáldemokraták padsoraiból.)* „maradok Felségednek legalázatosabb és legodaadóbb szolgája." *(Derültség és közbekiáltások a szociáldemokraták padsoraiból.)* És hogy azt is tudják, Uraim, kinek az áldásával fejlődött és gyarapodott olyan ragyogóan a Krupp-cég, felolvasom Önöknek III. Napoleon válaszát. Ez így hangzik:

„A császár nagy érdeklődéssel fogadta az Ön atlaszát, és Őfelsége megparancsolta, hogy ezért Önnek köszönetünket fejezzük ki, és tudomására hozzuk, hogy Őfelsége sok sikert és nagy fejlődést kíván az Ön iparának, amelynek az a rendel-

tetése, hogy az emberiségnek jelentős szolgálatokat tegyen." *(Közbekiáltások és hangos derültség a szociáldemokraták padsoraiból.)* Most már csak az hiányzik, hogy a Krupp-cég címerét a szentek glóriájával övezzék, és abba írják be III. Napoleon nevét. *(Derültség és élénk helyeslés a szociáldemokraták padsoraiból.)*

Uraim, a hadügyminiszter úr nemcsak azt érezte kötelességének, hogy külön kifejezze hazafias köszönetét a Krupp cégnek, hanem egészen odáig ment, hogy szemrehányást tett nekem, amiért ezt az ügyet nyilvánosságra hoztam. Véleménye szerint ez nem szolgálja a vizsgálat érdekeit. Uraim, ha bizonyítani akartam volna, miért szükséges ezt az ügyet most nyilvánosságra hozni, akkor elég volna arra a módra hivatkozni, ahogy a hadügyminiszter úr tegnap nekem válaszolt *(„Úgy van!" — a szociáldemokraták padsoraiból.)*, és arra a tényre, hogy a hadügyminiszter úr beismerése szerint a Deutsche Munitions- und Waffenfabrik-nak azt a bizonyos megdöbbentő levelét már két év óta ismerte, és ennek ellenére semmiféle lépést nem tett a cég ellen *(„Halljuk, halljuk!" — a szociáldemokraták padsoraiból.)*, holott ez a levél még a legedzettebb haszonlesésből-hazafi erős idegzete számára is legalábbis igen kemény megpróbáltatást jelent.

De egy másik tény is igazolja, hogy mennyire szükséges volt ezt az anyagot a Ház elé hoznom. Ugyanis a vizsgálatot, amely a legfontosabb kérdésekben már befejeződött, most azon személy ellen irányítják, akiről azt gyanítják, hogy ő tájékoztatott engem a dologról. *(„Halljuk, halljuk!" — a szociáldemokraták padsoraiból.)* Uraim, Poroszországban rég bevált szokás *(Közbekiáltások a szociáldemokraták padsoraiból.)*, hogy ha valahol felfedeznek egy visszaélést, akkor mindenekelőtt az ellen az ember ellen lépnek fel, aki azt felfedezte. *(„Igaz! Úgy van!" — a szociáldemokraták padsoraiból.)* Miután tanúként kihallgattak egy eljárás során, amelynek az a célja, hogy megállapítsák, vajjon a vádanyag kiszolgáltatójának tekinthető-e valaki, mindenesetre kötelességemnek érzem, hogy a magam részéről is minden kímélet nélkül járjak el. Egyebekben utalnom kell arra, hogy a vizsgálat érdekeit már semmi sem veszélyeztetheti,

mert most már az egész anyagot lefoglalták, minden a bíró kezében van. *(„Halljuk, halljuk!" — a szociáldemokraták padsoraiból.)* Most már csak arról lehet szó, hogy az elkövetett cselekményeket jogilag minősítsék, a tényállás már aktaszerűen bizonyítva van. *(„Halljuk, halljuk!" — a szociáldemokraták padsoraiból.)* De az természetesen nem lehetett kötelességem, hogy ezekkel a közlésekkel addig várjak, amíg a hadügyi költségvetés tető alá nem kerül *(„Úgy van! Igaz!" — a szociáldemokraták padsoraiból.)*, annál kevésbbé, mert magam is, mint valamennyi barátom, és minden belátással bíró ember ezek után a leleplezések után talán még az eddiginél is jobban meg van győződve arról, hogy az európai békét ezidőszerint ténylegesen semmi sem veszélyezteti jobban, és ezt ismételten hangoztatni kell, mint a francia és a német hadügyi költségvetés. És a német hadügyi költségvetés, akárcsak a francia hadügyi költségvetés kétségtelenül legnagyobb részében azon megvetésreméltó üzletember-patrióták hazafias aknamunkájának eredménye, akikről az imént beszéltem. *(„Úgy van!" — a szociáldemokraták padsoraiból.)*

Uraim, a közjó érdeke követelte tőlem, hogy föllépjek ebben az ügyben. Ez tette kötelességemmé, hogy leleplezzem a fegyverkezési érdekeltségek közveszélyes üzelmeit.

Tegnap a Deutsche Munitions- und Waffenfabrik-ról, a Dillinger Werke-ről és Kruppról beszéltem. A hadügyminiszter úr Kruppékat félig, sőt háromnegyedrészt védelmébe vette, sőt dicsőítette is. Ami a Munitions- und Waffenfabrik-ot illeti, beismerte, hogy semmit sem tett ez ügyben, és azt sem mondta, hogy szándékában van valamit tenni. *(„Halljuk, halljuk!" — a szociáldemokraták padsoraiból.)* Dillingenről pedig mélységesen hallgatott. Azt hiszem, nem tévedek, ha mindebből azt a következtetést vonom le, hogy a hadügyminiszter úrban még nincs meg a megkívánt energia ahhoz, hogy közbelépjen, és hogy azt az álláspontot — amelyről véleményem szerint egy olyan állami hivatalban vagy egy olyan parlamentben, amely ad valamit jó hírnevére, még vitatkozni sem volna szabad — eddig még nem képviselte kellő határozottsággal. *(„Igaz! Úgy van!" — a szociáldemokraták padsoraiból.)*

Emellett az egész dolognak sokkal nagyobb a jelentősége,

mint amennyit Krupp nevével, vagy akár Kruppnak, a Munitions- und Waffenfabrik-nak és Dillingennek a nevével jelezni lehet. Tegnapi felszólalásom kezdetén hivatkoztam a páncéllemezgyártó konszern dolgaira. Ismeretes Önök előtt — hiszen már a verebek is ezt csiripelik a háztetőről, egyébként pedig sok olyan úr ül itt ebben a teremben, akik közelebbről ismerik ezeket a dolgokat, mint mi *(„Halljuk, halljuk!" — a szociáldemokraták padsoraiból.)* —, hogy a fegyverkezési ipar érdekeltségei mind kartellben egyesültek. Azt is mindenki jól tudja, hogy a fegyverkezési iparban Krupp a vezető név, a vezető hatalom. Ha tehát mindaz, amit tegnap itt elmondtam, a Krupp-cégnél, az összes fegyvergyárak közül a legtekintélyesebbnél előfordul, és ez már nem is vitatható, micsoda fényt vet ez a tény az egész német fegyverkezési iparra? Mit várhatunk akkor a többi olyan vállalattól, amelyek ugyanezen a területen működnek? A legnagyobb elővigyázatosságra, a legeslegmesszebbmenő bizalmatlanságra van itt szükség. *(„Nagyon helyes!" — a szociáldemokraták padsoraiból.)* A hadügyminiszternek általános vizsgálatot kellene elrendelnie, amelyet valamennyi céggel szemben a legkíméletlenebb módon folytatnak le. *(„Nagyon helyes!" — a szociáldemokraták padsoraiból.)* Mert mindazok után, amik Kruppéknál s a Munitions- und Waffenfabrik-ban történtek, senki sem állhat jót a többi cégért sem, sőt azt mondhatnám, hogy bizonyos valószínűség amellett szól, hogy a többi cég üzleti gyakorlata sem különbözik lényegesen a két nagy cégétől, amazok sem becsületesebbek, mint ezek.

Hiányolom, hogy a hadügyminiszter úr nem vonta le mindezekből a dolgokból a szükséges következtetéseket. Hogy a fegyverkezési érdekeltségek konszernje nemcsak német konszern, hanem nemzetközi érdekeltség, erre már világosan rámutatott Dillingen esete is. Hivatkozhatom arra is, hogy a Krupp-cég teljes nevével, teljesen leplezetlenül részese Ausztria-Magyarországon egy nagyobb konszernnek, tehát Németország határain kívül is működik.

Azt hiszem, teljességgel kétségtelen, hogy itt a haza biztonsága és jóléte szempontjából elsőrendű elvi fontosságú dolgokról van szó.

Mit bizonyítottam be eddig? Kifejtettem, hogy a Deutsche Munitions- und Waffenfabrik a külföldi sajtóban hamis híreket terjeszt, és ilymódon igyekszik hangulatot kelteni Németországban az új hadiköltségvetés mellett. Bebizonyítottam, hogy az esseni Krupp-cég a vesztegetésnek és a katonai titkok elárulásának eszközeivel dolgozik, hogy már évek óta teszi ezt, s hogy a cég legmagasabbrangú tisztviselőinek legalábbis tudomásuk van minderről, és közreműködnek ebben. Ezek igen nagyfontosságú tények, amelyeknek arra kell vezetniük, hogy a Birodalmi Gyűlés lényegesen megváltoztatja eddigi magatartását a fegyverkezési kérdésekkel és azzal kapcsolatban, hogy miképpen szerezzék be a szükséges hadianyagot. *(„Nagyon helyes!" — a szociáldemokraták padsoraiból.)* Arra akarnék rámutatni, hogy nem csekélység az, ha az alacsonyabb- és magasabbrangú hadügyi tisztviselők köreiben meghonosítják a vesztegetést, amint ezt a Krupp-cég cselekedte. Ez annyit jelent, hogy korrumpálják a tisztviselői kart *(„Úgy van!" — a szociáldemokraták padsoraiból.)*, vagyis azt jelenti, hogy ezeket a tisztviselőket megközelíthetővé teszik a külföldről kiinduló esetleges vesztegetések számára is. *(Ismételt „Úgy van!" felkiáltások a szociáldemokraták padsoraiból.)* Ezt bizony aligha nevezném „hazafias érzületből eredő, nemeslelkű tevékenységnek", amelyért olyan hála és köszönet jár, aminőt tegnap a hadügyminiszter úr e céggel szemben kifejezett. *(„Igaz! Jól mondja!" — a szociáldemokraták padsoraiból.)* Azok az emberek, akik mint a Krupp-cég, vagy a Munitions- und Waffenfabrik, vagy a Dillinger Werke vezetői, ezekre a bűnös üzleti fogásokra vetemednek, ugyanazok, akik nagyrészt bezsebelik azokat a milliárdokat, amelyeket most megint ki akarnak zsarolni a német népből, ugyanazok az emberek, akiknek ölébe évente számlálatlanul ömölnek a milliók, ugyanazok az emberek, akik egyben a legnagyobb hasznot húzzák a mi mai katonai helyzetünkből, a mai kapitalista viszonyokból *(„Igaz! Úgy van!" — a szociáldemokraták padsoraiból.)*, és akik a leggonoszabb uszítókként a lakosság tömegeit erőszakkal elnyomják, akik a legvéresebb elnyomásra bújtogatják az államhatalmat a néppel szemben, akik a leghangosabban követelik a börtönbüntetéseket,

a kivételes törvényeket. *(Ismételt helyeslés a szociáldemokraták padsoraiból.)* És ugyanezek az emberek merészelik hazátlansággal vádolni a szociáldemokráciát. Ezeket a „mintahazafiakat" bíróság elé kellene állítani azokért a ténykedéseikért, amelyek legalábbis határosak a hazaárulással. *(„Igaz! Úgy van!" — a szociáldemokraták padsoraiból.)*

Uraim, azzal, hogy a rendelkezésemre álló anyagot itt bemutattam, részemről megtettem a kötelességemet. A hadügyminiszter úr kötelességének nagyrészével még adós maradt. *(„Igaz! Úgy van!" — a szociáldemokraták padsoraiból.)* Semmit sem szabad leplezni, és eltusolni. Itt olyan panamáról van szó, amely rosszabb, mint az egykori panamabotrány volt. *(„Igaz! Úgy van!" — a szociáldemokraták padsoraiból.)* Meglátjuk majd, hogy megtalálja-e a kormány a kellő energiát ahhoz, hogy megfelelő eredménnyel lépjen fel a mindenható Krupp-cég és az egész mindenható tőkés-klikk ellen, meglátjuk, hogy ennek a Birodalmi Gyűlésnek a többsége levonja-e a kellő következtetéseket, amelyeket a német nép érdekében, az európai béke érdekében le kell vonnia.

Gyorsírói feljegyzés a Birodalmi
Gyűlés tárgyalásairól.
289. kot. 144. Ülési napló,
4923—4926. old.

A hadiipari tőke internacionáléja

A Birodalmi Gyűlésen 1913 április 26-án elmondott beszéd

Legutóbbi felszólalásaimmal kapcsolatosan, amelyek ebben a Tisztelt Házban hangzottak el, bizonyos körök igen heves támadásokat intéztek ellenem. Ha azok a jó emberek tudnák, milyen közömbösek számomra szidalmaik, akkor talán megtakarították volna maguknak azt a fáradságot, amellyel ezeket papirosra vetették. Én mindezeket a támadásokat megelégedéssel nyugtázom, mint olyanok jajkiáltásait, akiket ütéseim elevenükön találtak. (*„Jól mondja!" — a szociáldemokraták padsoraiból.)*

Hogy egy homéroszi hasonlattal éljek: szavaim úgy hatottak, mint amikor egy nyíllövés felriasztja a lakmározó varjakat, amelyek erre éktelen károgással szanaszét repülnek.

A vádaskodások közül még nem is a legsúlyosabb volt az, hogy én a külföld ügynöke vagyok. Erre csak annyit mondok: hátrább az agarakkal! Egyéb megjegyzést nem is érdemelnek.

A *Krupp-cég* sem sajnálta a fáradságot, védekezett. Szüksége volt a védekezésre. Amit a sajtóban elmondottak, főleg Hugenberg urat illetőleg, az épp olyan bőbeszédű, mint amilyen semmitmondó. Mi mindennel nem hozakodtak elő. Azt mondják, hogy azok az összegek, amelyeket állítólag — a teljes igazságot természetesen nem fogják e pillanatban megmondani — vesztegetésre fordítottak, nevetségesen csekélyek; következésképpen szó sem lehet arról, hogy magasabbrangú tisztviselők is belekeveredtek volna az ügybe, s így az egész dologban csak alárendelt beosztású kis hivatalnokok visszaéléseiről lehet beszélni. Nem akarok most részletesebben foglalkozni a ténybeli kérdésekkel, csupán rá akarok mutatni a mi titkos-

rendőrségünk praktikáira. Poroszországban az egyénileg működő spicliket általában nem fizetik valami busásan, mégis a porosz költségvetésben igen jelentős összeget bocsátanak a miniszter rendelkezésére, hogy ebből a titkos alapból a saját felelősségére rendőrspicliket fizessen.

Hugenberg úr azt mondotta, hogy ha már becsületességében nem akarunk bízni, akkor bízzunk legalább az okosságában. Ez olyan megjegyzés, amilyent gyakran hallunk a vádlottaktól a vádlottak padjáról, és ez a megjegyzés rendszerint hamarosan eltűnik a híres Ismeretlen mögött. Tény, hogy azt mindenesetre magam is elhiszem ezeknek az uraknak: nem olyan ostobák ők, hogy könnyen rajtakapassák magukat, és bizonyára ebben az értelemben a kellő intézkedéseket is megtették. Uraim, ha valóban nem minden egyes esetben tudjuk is aktaszerűen bizonyítani, hogy a vállalati vezetőség fő emberei teljességgel vétkesek abban és teljes mértékben felelősek mindazért, amit alárendeltjeik elkövettek, ez csak azt igazolja, hogy a Krupp-cég ebben is azonos vonásokat mutat *a porosz titkosrendőrséggel*, és azt hiszem, nyugodtan mondhatom, *a katonai kémszervezettel*. Ez az intézmény is úgy van berendezve, hogy a vezetőket sohasem lehet megtalálni, sohasem lehet közvetlenül felelőssé tenni. Már Bismarck is azt a taktikát követte, hogy eltüntette azokat a nyomokat, amelyek a végrehajtó szervektől a felelős vezetőkhöz vezetnek. Mindazonáltal ebben az esetben fel lehet fedni ezeket a titkos utakat. Természetesen az ilyenfajta vizsgálat mindig nagy nehézségekbe ütközik, mert a rajtakapott alkalmazottak, amikor valami üzemi baleset éri őket, pontosan tudják, hogy hallgatásukért a jövőben bőséges borravalót kapnak, ha mindent magukra vesznek, és nem árulják el összeköttetéseiket. *(„Igaz! Úgy van!" — a szociáldemokraták padsoraiból.)* De nem akarom ezt a kérdést tovább fejtegetni. Németországban állítólag elég sokan élnek manapság ilyen hallgatási díjakból.

Uraim, dr. Hugenberg úrnak igen rossz lehet a lelkiismerete, mert már előre megjövendölte, hogy *még egy bűzbomba* fog robbanni, tehát tudnia kell, hogy még sok minden bűzlik . . . *(Derültség a szociáldemokraták padsoraiban.)* — hogy ezt a

szép szót mégegyszer alkalmazzam — tudniillik a Krupp-cégnél. *(„Igaz! Úgy van!" — a szociáldemokraták padsoraiból.)* Mert azt talán, mint a Birodalmi Gyűlés tagjainak általános véleményét szögezhetem le, hogy ha az a bomba, amelyet állítólag most a közéletbe dobtam, rossz szagot terjesztett maga körül — hogy ezt az ízléses szót használjam —, akkor ez a rossz szag nem a bombától eredt, hanem attól a szennytől, amelybe a bombát beleröpítettem. *(„Jól mondja!" — a szociáldemokraták padsoraiból.)*

Uraim, a Krupp-cég nyilatkozatai világosan bizonyítják, hogy ők a néhai Riccaut de la Marlinière-t[43] is lefőzték. A valóságban ma már nem lehet ezt a szólás-mondást alkalmazni: „Deutsch Sprak, arm Sprak, plump Sprak." A Krupp-cég majdnem olyan jól tudja a szavakat a gondolatok eltakarására, az igazság leplezésére felhasználni, mint a diplomácia. Uraim, mindenesetre nagyon mulatságos, hogy ez a hazafias cég, valahányszor olyasmit kell megneveznie, amit nem tagadhat le, nagyon szívesen alkalmaz *idegen szavakat.* „Reprezentációs alapról" beszélnek. Ezeknek a szavaknak igen rossz nemzetközi csengésük van! Itt mindenféle dolgokat emlegetnek, például indiszkréciókat, és elismerik, hogy az indiszkréciók természetszerűleg a Krupp-cég és valamennyi hadiszállító mindennapi kenyeréhez tartoznak. *(Derültség a szociáldemokraták padsoraiban.)* Igen, Uraim, indiszkréció németül annyit jelent, hogy „titkok fölfedése" — nem igaz? — bizonyos diszkrét dolog tudtuladása. Az indiszkréció tehát titkok elárulása, csupán ez a kifejezés valamivel szelídebb, diplomatikusabb.

Az idegen szó azonban egy esetben némiképpen izgalmasan hat. Dr. Hugenberg úr úgy találja, hogy mindaz, amit kénytelen beismerni, csupán lappália. Végtelenül sajnálom, hogy ez az úr annyira lebecsüli a közvéleményt, hogy feltételezi róla, mintha ez hajlandó volna az általános erkölcsi szempontok ilyen elferdítésébe belemenni. Meglehetősen frivol dolog a kétségbevonhatatlan vesztegetésekkel kapcsolatban bagatellekről és lappáliákról beszélni. *(„Igaz! Úgy van!" — a szociáldemokraták padsoraiból.)*

No, de ezek után különösen szép megjegyzés következik,

amelyet szabadalmaztatnia kellene a Krupp-cégnek. Ez a mondat úgy szól, hogy Brandt „ismerőseinek közlékenységét bűnös módon fokozni igyekezett". Igazán szép kifejezés! talán valamikor ez lesz a vesztegetés bizonyos módjának törvényes meghatározása.

Uraim, mindez azt bizonyítja, hogy a Krupp-cég még mindig nem ismerte fel teljesen a helyzet komolyságát. És azt is bizonyítja, mégpedig sokkal nagyobb mértékben, mint ahogy ezt nekem eddig bizonyítanom sikerült, hogy az üzleti erkölcs — legalábbis a Krupp-művek központjáról ez kimutatható — fölöttébb aggasztóan alacsony színvonalon áll. *(„Igaz! Úgy van!" — a szociáldemokraták padsoraiból.)* És dr. Hugenbergnek még volt mersze ahhoz, hogy engem vádoljon politikai kétszínűséggel. Ez már aztán igazán túlmegy mindenen! Végül ez az úr olyasmit is merészel mondani, hogy alapjában véve Krupp-ügy nincs is, hanem csak Liebknecht-ügy van. *(Derültség a szociáldemokraták padsoraiban.)* Ez aztán az önáltatásnak olyan foka, amely véleményem szerint csak a legmélyebb megzavarodottságból származhat.

Uraim, a Krupp-cég okosabban tenné, ha további hasonló védekezési kísérletekkel nem izgatná még jobban fel a közvéleményt.

Nincs okom arra, hogy ezzel ma még tovább is foglalkozzam. Amit eddig mondottam, annak minden szavát fenntartom. A Krupp-cég tagadása lényegében csak megerősít mindent. Sőt ezen túlmenően, vallomásából kitűnik, milyen mélységesen aggasztó üzleti erkölcsökkel állunk szemben. *(„Jól mondja!" — a szociáldemokraták padsoraiból.)* És ezzel maga a Krupp-cég mentesített engem egyelőre minden további fáradozástól.

Uraim, mindezek alapján most már csak egy rövid megjegyzést tartok szükségesnek ... *(Lárma jobbfelől.)* Nos, Uraim, remélem, most nemsokára hallani fogják a várvavárt szenzációt, de egy másik helyen. *(Közbekiáltások jobbfelől.)* Uraim, én most nem akarok olyan részletekkel foglalkozni, amelyeknek fölemlegetése eléggé kézenfekvő volna, tekintettel azokra a dicshimnuszokra, amelyek itt a Krupp-cégről elhangzottak. Nem akarok sok szót vesztegetni arra, hogy a híres Friedrich Krupp a francia becsületrend lovagja volt, III. Napoleon nevezte ki azzá.

Nem akarok arról beszélni, hogy a német katonák az 1870—1871-es háborúban nem Kruppnak, a nagy hazafinak, hanem III. Napoleonnak és tanácsadóinak köszönhették, hogy csontjaikat nem Krupp népi német ágyúi roncsolták széjjel. Nem akarom feszegetni azt a témát sem, hogy Krupp „követségeket" tart fenn valamennyi európai és Európán kívüli fővárosban. Uraim, most már csak egy szakembernek, von Perbandt úrnak egy megjegyzését idézem, aki azt mondotta: „Az egymással versengő ágyúgyáros cégek közül egyik sem dolgozik olyan nagy mértékben és olyan rendszeresen nem technikai jellegű eszközökkel, mint éppen a Krupp-cég." *(„Hallatlan!" — a szociáldemokraták padsoraiból.)* Ez is nagyon diplomatikusan hangzott, de mi — úgy gondolom — valamennyien mégis jól megértjük. *(Derültség és helyeslés a szociáldemokraták padsoraiból.)*

Most pedig tegyük félre a Krupp-cég dolgait. Nem akarok tovább más nagy cégekkel és azok üzelmeivel sem foglalkozni. Lesz még erre másutt is alkalmam.

Uraim, azokkal a fejtegetésekkel kapcsolatosan, amelyek az én megállapításaimhoz fűződtek, amint már Stücklen barátom is jelezte, azt a hírt terjesztik, hogy a hadügyminiszter úr rövidesen elhagyja ezt az árnyékvilágot. *(Közbekiáltások.)* Dehát én ezt egészen természetesnek találom, mert hiszen csak politikai értelemben beszélünk róla. Tehát, mint hadügyminiszter hagyja el az élők világát! A *Lokal-Anzeiger*, amelyet a tiszti kamarilla félhivatalos szócsövének nevezhetünk, volt az a lap, amely ezt a hírt elsőnek közölte. Uraim, a hadügyminiszter úr, úgy hiszem, a tisztességes közvélemény egészében és a német nép nagy tömegeiben kitűnő támaszt biztosíthatna magának, ha azt a vizsgálatot, amelyet most a *hadfelszerelési szállítók* ügyében meg fognak tartani, amennyire ez csak hatalmában áll, kímélet nélkül hajtaná végre. Noha azok az adott formák, amelyek között ennek a vizsgálatnak végbe kell mennie, nagyon-nagyon kevéssé biztatóak, és kevés eredménnyel kecsegtetnek, s meglehetősen indokoltnak tűnik az az aggodalom, hogy megpróbálják majd eltusolni az egész dolgot, éppen ezért a hadügyminiszter úr hasznos és jelentős tevékenységet fejthetne ki e téren.

Ezzel kapcsolatosan szeretném fölhívni a figyelmüket arra,

hogy a Birodalmi Gyűlés feladatköre nem merül ki az államháztartás gazdaságosságának és célszerűségének ellenőrzésében, mert kötelességünk, minthogy a költségvetés megszavazása egyúttal politikai bizalom megszavazása is, magunkat a miniszter hivatali tevékenységének teljes egészéről és ügykörének minden eseményéről minden irányban tájékoztatni, hogy a fizetés megszavazása és a politikai fölmentés dolgában érvényes határozatot hozhassunk. A költségvetés megszavazásának ebből a politikai jellegéből ered az a jogunk, hogy ennek az ügynek minden részletébe alaposan bevilágíthassunk.

A hadügyminiszter úrnak mindenesetre nagy nehézségekkel kell majd megküzdenie; óriási ellenállást fognak kifejteni, hogy megakadályozzák a fegyverkezési érdekeltségek üzelmeinek földerítését. A hadiipari termelést hatalmas tőkés klikkek tartják kezükben, és ezekkel a tőkés klikkekkel egészen közeli atyafiságban állanak más nagytőkés vállalkozások, részben ipari érdekeltségek, részben pedig igen nagy befolyású bankok. Ezenkívül tisztában kell lennünk azzal, hogy erősen munkába fog lépni egy bizonyos álhazafiság azzal a céllal, hogy megakadályozza a túlságosan messzemenő leleplezéseket, nehogy Németország — ahogy ők mondják — a világ előtt megszégyenítessék.

Uraim, a Külügyminisztérium vizsgálatot indított, hogy áttekintést nyerjen arról, milyen mértékben részesedik *a külföldi tőke* a *Németországban* működő ipari vállalkozásokból. Könnyen megeshetik, hogy ez a vizsgálat úgyszólván teljesen eredménytelen lesz, mert egyrészt rendkívül nehéz dolog megállapítani, kinek a kezében vannak mindenkor a névtelen tőkerészesedések, és egyet nem szabad elfelejtenünk, azt, amire a leendő vizsgálóbizottságnak majd éppen a legnagyobb figyelmet kell fordítania: bárki kezében van ugyanis jogilag az egyes vállalatok tulajdona, annak a ténynek a következtében, hogy a nagytőkés vállalkozások konszernekben, kartellekben egyesültek és hogy ezáltal szoros, nagyon szoros kapcsolatok létesültek a német és külföldi tőkés vállalkozások között — olyan tényező lép fel, amely különösen a fegyverkezési tőkére vonatkozó vizsgálat során rendkívül megnehezíti a kérdések tisztázását.

A tőkés vállalatok kartellszerű szövetkezése az országon belül, s a belföldi és a külföldi tőke kartellszerű szövetkezése természetesen nem zárja ki azt, hogy az egyes kapitalista vállalatok kölcsönösen becsapják egymást. Tehát nem szabad azt gondolni, hogy azért, mert a hadiipari vállalkozók igyekeznek egymást lóvá tenni, következésképpen nincsenek kartellbe tömörülve; ez téves következtetés volna.

Uraim, ezekkel az általános megjegyzésekkel most le is zárom ezt a kérdést. A hadügyminiszter úr az előttünk álló vizsgálat során erős kísértésekbe fog kerülni, amelyekhez képest meglehet, hogy Szent Antal megkísértetése gyerekjátéknak fog tűnni *(Derültség a szociáldemokraták padsoraiban.)*, és a hadügyminiszter úr, mint annak idején Herkules, választútra kerül, és el kell majd döntenie, hogy lemond-e a hatalmas tőkés csoportok rokonszenvéről, amiért cserébe megszerezné magának a lakosság zömének rokonszenvét. Könnyen meglehet, hogy ez elé az alternatíva elé fog kerülni.

Uraim, a vizsgálat elé különleges nehézségek fognak gördülni amiatt is, hogy szinte bevett szokásként, különösen hadügyi vonalon, bizonyos hivatali állásokat úgy tekintenek, mint átjáró állomást a magánipar jól dotált állásaiba. *(„Halljuk, halljuk!" — a szociáldemokraták padsoraiból.)* A katonai bürokrácia és a hadiipari magántőke magasrangú hivatalnokainak szoros személyes kapcsolata egész különlegesen elterjedt dolog; lesz még alkalom arra, hogy ezt részletesen kifejtsük. Ezúttal csak néhány nevet említek: Fromm és Köhne excellenciás urak, korábbi felügyelők; Hirschberg, Kummer, Etscheid, volt osztályigazgatók; Brandt kegyelmes úr, Passauer és mások, akik azelőtt hadügyi vonalon dolgoztak, ma fontos szerepet játszanak a fegyverkezési magániparban, és még most is — amint ezt már a múlt évben is szóvá tettem — úgy járnak ki és be az állami üzemekben, mintha otthon lennének. *(„Halljuk, halljuk!" — a szociáldemokraták padsoraiból.)*

Azt hiszem, elég érthetően kifejezésre juttattam, hogy a fegyverkezési érdekeltségek ismertetett üzelmei nemcsak Németországban fordulnak elő, hanem nemzetközi jellegűek, és hogy ennek következtében támadásaim *a nemzetközi hadiipari tőke*

ellen irányulnak. De egyes urak számára, akik részletesebb tájékoztatást óhajtanak erről, röviden hivatkozom Delais „La Démocratie et les Financiers" („A demokrácia és a bankárok") című könyvére, továbbá de Souza Dantas „La Paix et les Armements" („A béke és a háborús fegyverkezés") című rövid, de rendkívül tartalmas írására, amelyekben főleg a francia fegyverkezési ügyekről van szó, Eugène Turpin művére: „La spoliation, persécution et haute trahison pour la patrie" („Fosztogatás, üldözés és hazaárulás a haza nevében"), továbbá a Békeligának a fegyverkezési kartellekről szóló brosúrájára, végül Ludwig Pfeiffer írásaira, amelyek ugyan nem mindig csak pusztán tényeket közölnek, de érdekes következtetéseiktől sokszor nem tagadhatjuk meg helyeslésünket.

Már korábban jeleztem, hogy az *angol hadiipari tőkéről* ismételten hasonló dolgok derültek ki. Itt elsősorban a következő cégekről van szó: Vickers Ltd., John Brown and Company Ltd., Armstrong, Withworth and Company Limited, Maxim stb.; ezek konszernt alapítottak, amely politikailag is a legnagyobb mértékben veszélyes, amelyről már egész pontosan kimutatták, hogy az úgynevezett „Jameson Raid", a transvaali háború értelmi szerzője volt. *(„Halljuk, halljuk!" — a szociáldemokraták padsoraiból.)* A Jameson névhez egyébként ebben a vonatkozásban a legsötétebb emlékek fűződnek.

Franciaországban hasonló dolgokkal állunk szemben. Ugyanabban a pillanatban, amikor mi itt Németországban azon fáradozunk, hogy a nemzetközi béke érdekében leleplezzük a német fegyverkezési érdekeltségek üzelmeit, franciaországi barátaink hasonló akciót kezdtek, elsősorban a Schneider—Creusot-cég ellen. Az *Humanité* közlései igen hatásosak voltak. Világosan kimutatták, hogy ezek a fegyverkezési érdekeltségek a bankokkal szövetségben nemzetközi politikát folytattak *(„Halljuk, halljuk!" — a szociáldemokraták padsoraiból.)*, főleg a Balkánon, éspedig Bulgáriát és Szerbiát illetően, rámutattak ezeknek a cégeknek egyenesen zsaroló eljárásaira és arra, hogy közvetlen érdekeltségük volt a balkáni háborúban.

A hadügyminiszter úr legutóbb azt kérdezte, valóban állítom-e, hogy a balkáni háborút a fegyverkezési érdekeltségek

idézték elő? Bizonyos, hogy a balkáni háború kitörése körül is igen mocskos kezek működtek közre. Hogy éppen a francia fegyverkezési tőke ebben kimutathatóan nagyon jelentős szerepet játszott, azt az *Humanité* közlései után nem lehet kétségbe vonni.

De én elsősorban *Németországgal* akarok foglalkozni, és mindenekelőtt egy rövid megjegyzést bocsátok előre, mielőtt mondanivalóm leglényegesebb részeire áttérnék. *(Derültség jobbfelől és a középső padsorokból.)*

Ha mindaz, amit Önöknek most elmondottam, már elég fontosnak tűnt *(Felkiáltások jobbfelől és a középről: „Nem!")*, ebből megítélhetik, milyen fontos lesz az, amit ezután fogok Önöknek mondani. *(Nagy derültség.)* Nahát, kérem! Engem rendkívüli módon érdekelt, amit egy hazafias ujságban, a *Deutsche Tageszeitung*-ban olvastam, hogy a solingeni fegyveripar egészen különleges nagy örömmel fogadta azokat a megrendeléseket, amelyeket külföldről kapott . . .

Uraim, a hadiipari tőke internacionáléjának leleplezésénél *Dillingen* jelentékeny szerepet játszott. Tehát hadd mondjak még egy szót erről a vállalatról. A hadügyminiszter úr legutóbb célszerűnek látta, hogy lerázza magáról Dillingent, amikor tagadta, hogy Dillingennel üzleti összeköttetésben állt volna. Nem bolygatom tovább ezt a kérdést, jóllehet közölték velem, hogy Dillingen üzemei egyes német erődítmények számára páncéllemezeket szállítottak. No, de a miniszter úr válasza meglehetősen barátságtalanul hangzott. Ha a hadügyminiszter úrnak semmi köze sincs ehhez a céghez, annál több köze van barátjának és kollégájának, a tengerészeti miniszternek, akinek rendkívül sok dolga van Dillingennel, és aki persze az utóbbi hetek vitái alatt egyáltalán nem mutatkozott a Birodalmi Gyűlésben, és mind a mai napig semilyen hivatalos nyilatkozatot nem adott, aki tehát nem rázta le magáról Dillingent, mint ahogy a birodalmi kancellár úr mind a mai napig szintén nem találta szükségesnek, hogy erről a Birodalom jólétét rendkívül közelről érintő ügyről nyilatkozzék.

Nos, Uraim, a Dillinger Werke kimagyarázkodási kísérleteit Martin kormánytanácsos azonnal igen élesen megtámadta.

Állítólag tény, hogy a Dillinger Werke felügyelőbizottságának egy francia tartalékos tiszt is tagja. Én a Dillingen-ügyet sem akarom most tovább feszegetni, de várom a hadügyminiszter úr nyilatkozatát arról, vajjon barátja és kollégája, a tengerészeti miniszter éppúgy teljesen kiszolgáltatja-e a dillingeni fegyvergyárost, mint ő maga . . .

Uraim, mindeddig még nem szolgáltattam betű szerinti aktaszerű bizonyítékokat arról, hogy a hadiipari tőke nemzetközi konszernekben szövetkezett, és szorosan egybekapcsolódik. Most abban a helyzetben vagyok, hogy Önöknek erről hiteles bizonyítékot mutathatok be. Ez a bizonyíték a következő cégeket érinti: a Deutsche Munitions- und Waffenfabrik-ot, Berlin, a Waffenfabrik Mauser AG-t, Oberndorf, továbbá az Österreichische Waffenfabrikationsgesellschaft-ot, Bécs — és kérem, figyeljenek ide —, a Fabrique Nationale d'Armes de Guerre-t Herstalban, Belgiumban, amelybe főként francia tőke van befektetve. Uraim, e cégek már 1905-ben, egyelőre tízévi időtartamra *kartellszerződést* kötöttek, amelyet 1907-ben kiegészítettek. Az 1905-ben megkötött első szerződés kizárólag Oroszországra, Japánra, Kínára és Abesszíniára vonatkozott, a második szerződés azonban — mint ahogy ebben pontosan kimondják — „minden más országra érvényes az alább következők kivételével". Ezek a kivételek csupán abból állanak, hogy a kartellben részt vevő egyes gyárak számára egyes országokat rezerváltak. (*„Halljuk, halljuk!" — a szociáldemokraták padsoraiból. Közbekiáltások jobbfelől.*) Igen, Uraim, például az osztrák gyár számára Ausztriát rezerválták, a belga gyár számára Belgiumot és Kongót, a Deutsche Munitions- und Waffenfabrik számára Németországot stb. (*Viharos derültség.*) De, Uraim, úgy látszik, Önök még mindig nem értették meg a dolog jelentőségét. (*Élénk közbekiáltások jobbfelől: „Nem, nem!" Nagy zaj.*) Uraim, úgy látom, hogy az én — nézetem szerint rendkívül terhelő — közléseimmel szemben az Önök magatartását annak a rendkívül eleven érzülete szabja meg, hogy kiknek az érdekeit kell itt képviselniük. (*Újabb nagy lárma.*) Uraim, eddig föltételeztük, hogy a leleplezett visszaéléseket a Birodalmi Gyűlés minden oldalán elítélik. Mai magatartásukkal azt

akarják bizonyítani (*jobbfelé fordulva*), hogy Önök e pillanattól kezdve az egész világ előtt felelősséget vállalnak ezekért az üzelmekért? (*Nagy zaj jobbfelől.*) Mostani magatartásukkal Önök felelősséget vesznek magukra. (*Folytonos nagy lárma, közbekiáltások jobbfelől: „Szemtelenség!" Közbekiáltások a szociáldemokraták padsoraiból.*) Uraim, ha Önök szemtelenségről kiabálnak, nos, én semmi jelentőséget sem tulajdonítok azoknak az artikulátlan üvöltözéseknek, amelyek a Ház jobboldalán általában el szoktak hangozni. (*„Bravó!"-kiáltások a szociáldemokraták padsoraiból.*) Hogy miképpen érintenek engem az ilyen módszerek, azt már korábban kifejezésre juttattam. Hiszen az Önök jómodora, Uraim (*jobbfelé fordulva*), közmondásos és mintaszerű. Önök itt úgy viselkednek, mintha a porosz képviselőházban ülnének. (*Derültség jobbfelől, helyeslés a szociáldemokraták padsoraiból.*)

Uraim, ez a szerződés, amely a felsorolt gyárak között jött létre, azt jelenti, hogy ezek a gyárosok saját országuk hazafias kizsákmányolásának megkönnyítése céljából kirekesztik a külföldi konkurrenciát, egyébként pedig kölcsönösen biztosítják egymás számára a profitot, pontosan úgy, ahogy azt a tengerészeti szállítók tiszteletreméltó konszernje teszi. A szállításaikból származó nyereséget felosztják egymás között, és kölcsönösen ellenőrzik egymást. A felmerülő nézeteltéréseket döntőbíróság tisztázza közöttük. Titkaik természetesen nincsenek egymás előtt. Szerződésük értelmében a rajzokat és szerkezeti leírásokat kölcsönösen kicserélik. Együttesen és meghatározott részesedés szerint magukra vállalják Európa népeinek és a világ többi országának a fegyverkezéssel kapcsolatos kizsákmányolását. A pótszerződésben igen jellemző az a megállapítás, hogy *Bulgária és Románia részére a fegyverszállítást az osztrák gyárak* tartják fenn maguknak. (*Élénk „Halljuk, halljuk!" — a szociáldemokraták padsoraiból.*) Uraim, szükségesnek tartom, hogy ezt a béke valamennyi osztrák hívének tájékoztatása érdekében itt nyomatékosan kiemeljem. (*„Nagyon helyes!" — a szociáldemokraták padsoraiból.*) Ezek szerint Bulgária fegyvereit, a hadiipari tőke e nemzetközi konszernjének áldásával, legalábbis jórészben egy osztrák gyár szállítja. (*„Hall-*

juk, halljuk!" — a szociáldemokraták padsoraiból.) Hasonlóképpen áll a helyzet Szerbiával. Uraim, ezek azok az államok, amelyekről Ausztriának tudnia kell, hogy elsősorban velük kerülhet konfliktusba.

Uraim, ez a két szerződés — amelyeket most kénytelenek lesznek nyilvánosságra hozni úgy, hogy Önök abban a helyzetben lesznek, hogy megismerkedhetnek ennek a szörnyűségnek minden részletével — a legvilágosabb módon bizonyítja, milyen rendkívüli veszélyt jelent a hadiipari tőke a népek békéjére. *(„Igaz! Úgy van!" — a szociáldemokraták padsoraiból.)* Ezek olyan bizonyítékokat szolgáltatnak a hadiipari tőke határtalan lelkiismeretlenségéről és főleg hazátlanságáról, oly nyilvánvalóvá teszik, ahogyan ezt alig lehetett eddig dokumentumok alapján bizonyítani. Ezek aztán azok a nagy hazafiak, akik nekünk merik szemünkbe vágni, hogy mi „hazátlan bitangok" vagyunk!...

Nos, Uraim, mi természetesen nem becsüljük le azt a veszélyt, amelyet a bonapartista háborús uszítók jelentenek a béke szempontjából, az olyan uszítók, mint amilyenek azok, akik a háttérből irányítják a *Post*-ot és a *Kreuzzeitung*-ot. Az 1909. és az 1910. évek drasztikus tanulságot nyújtottak erről a veszélyről. Ugyanúgy, egyáltalán nem becsüljük le a békének azt a komoly veszélyeztetését, amelyet annak a tiszti kamarillának az aknamunkája jelent, amelynek képviselőjeként ebben a Házban a német trónörökös szembeszállott a birodalmi kancellárral. *(Az elnök csenget.)*

Elnök: Képviselő úr, az imént úgy hallottam, hogy Ön a német trónörököst a német tiszti kamarilla vezetőjének nevezte. Ezt én teljességgel megengedhetetlennek tartom, és ezért Önt rendreutasítom! *(„Bravó!"-felkiáltások jobbfelől.)*

Uraim, „édes vigasztalást" kaptak!

De a legnagyobb veszedelmet, ma is, mint tegnap, a *fegyverkezési érdekeltségek* jelentik, azzal a szívós, fáradhatatlan, semilyen eszköztől vissza nem riadó fáradozásukkal, hogy minél több gyújtóanyagot halmozzanak föl, és lehetőleg a kanócot is rátegyék a puskaporos hordóra. Éppen a Birodalmi Gyűlés

legutóbbi tárgyalásai után, amelyek annyi port vertek fel, a *Post* című ujság, a hadiipari tőkének ez a kitartottja, ismét olyan hallatlanul durva kirohanásokra ragadtatta magát Franciaország ellen, hogy ezzel szemben még a birodalmi kancellár úrnak is fel kellett lépnie! Amondó vagyok, uraim, ne csodálkozzanak azon, ha mindezen események folytán egyre könnyebben tudjuk hozzászoktatni Németország lakosságának és a többi katonai állam népének nagy többségét ahhoz, hogy a hazafias parádék csillogó pompája mögött felismerje az auri sacra fames-nek, az érdekeltek, különösen a hadiipari tőkések mohó aranyéhségének vigyorát. Mint koronatanúra hivatkozhatnék Gans Edler zu Putlitz úrra, aki a múlt évben figyelmeztette kormányunkat, hogy legyen éber, nehogy „kapitalista háborúkba" keveredjünk.

Mindezek után a bécsi Ballhausplatz[50] urainak is azt kell tanácsolnunk, hogy nézzenek jól körül az osztrák hadiipari érdekeltségek között, mert azok is bizonyára ugyanabból a fából vannak faragva, mint a németek. Az osztrák kormány már az eddig közöltekből is bizonyosra veheti, hogy háború esetén az osztrák hadiipari érdekeltségek és ezek francia profitszövetségesei forró üdvözletüket küldik majd az orosz ágyúkból és puskákból. Az osztrák katonák pedig, amikor majd szétzúzva és vérezve ott hevernek a csatatéren, azzal a hazafias gondolattal vígasztalhatják magukat, hogy az orosz gyilkoló szerszámok számukra halált és megsemmisülést hoztak, az osztrák tőkéseknek azonban édesen csengő profitot. És, Uraim, ha a német-osztrák Nibelunghűség továbbra is töretlen marad, s amennyiben Németország és Ausztria közös háborút indít Oroszország ellen, és a német meg az osztrák katonák együtt fognak meghalni, ezt azzal a megnyugtató érzéssel tehetik, hogy az ellenség lövedékeit olyan konszern gyártotta, amelyben a német, az osztrák és a francia tőke, mint egy új hármas-szövetség, együttesen működik, nos akkor, szilárd meggyőződésem, hogy ez nagy mértékben fokozza majd Ausztria és Németország fiainak hazafiságát, háborús lelkesedését és halálmegvetését!

Uraim, ezidőszerint arról van szó — és ezt el kell mondanom néhány szóval —, hogy Ausztria legendás tekintélyét a pilla-

natnyi nemzetközi helyzet állítólag veszélyezteti. De egyáltalán nem igaz, hogy ez a tekintély az osztrák nép tekintélye volna; ez csak az osztrák diplomácia tekintélye, és véleményem szerint az osztrák diplomácia tekintélye nem olyan jelentős dolog, amely elegendő alapot adna egy nemzetközi konfliktus fölidézésére. A mai helyzetre nem érvényes Horatius ismert szavainak az a változata, hogy: „Quidquid delirant diplomati, plectuntur Achivi"[51]. A népeknek semmi néven nevezendő okuk sincs arra, hogy a diplomaták hibái és bűnei miatt háborúba engedjék kergetni magukat, és ott elvérezzenek.

De éppen a béke fenntartásának érdekében, ama törekvések erősítése érdekében, amelyeknek meg kell akadályozniuk, hogy egy ilyen őrült tekintélyi politika miatt Európát háborúba sodorják, feltétlenül szükséges, hogy az egész világ színe előtt ujjal mutassunk rá azokra a tőkés klikkekre, amelyeknek érdeke, amelyeknek mindennapi kenyere a népek közötti egyenetlenség, a népek közötti viszály, a háború; feltétlenül szükséges, hogy odakiáltsuk a népeknek: A haza veszélyben van! De nem külső ellenség fenyegeti, hanem a veszedelmes belső ellenségek, mindenekelőtt a nemzetközi hadiipar. *(Élénk tetszés a szociáldemokraták padsoraiban. — Pisszegés és lárma jobbfelől s a nemzeti liberálisok padsoraiban. Megújuló élénk taps a szociáldemokraták oldalán.)*

Nyilatkozat

Liesching képviselő úrral szemben a következőket szögezem le: A *négy fegyvergyár* kartellszerződéséről szóló közléseimet teljesen félreértette. Én fejtegetéseimben különösképpen azt hangsúlyoztam, hogy ebben a négy gyárban német, osztrák és francia-belga tőke együttesen vesz részt az egész világ kizsákmányolásában *(„Igaz, úgy van!" — a szociáldemokraták padsoraiból.)*, azt, hogy ez a négy nagy tőkéscsoport felosztotta maga között a földkerekséget azzal a céllal, hogy a fegyverszállítási üzletek során kizsákmányolja. Az volt a feladatom,

hogy a tőke nemzetköziségét, hazátlanságát és lekiismeretlenségét jellemezzem, s ezzel újabb bizonyítékot szolgáltassak a hadiipari tőke békebontó közveszélyességéről. *(„Brávó!"-felkiáltások a szociáldemokraták padsoraiból. — Nagy zaj.)*

Gyorsirói feljegyzés a Birodalmi
Gyűlés tárgyalásairól.
289. kot. 5187—5192. és 5196. old.

Mi van? Mi lesz?

A tőke útjai egyáltalán nem csodálatosak. Ugyanazzal a természeti törvényeket jellemző szükségszerűséggel, amellyel a patak vize lefelé folyik a hegyről, a tőke a legmagasabb profitot biztosító helyek felé áramlik. Aki bármiféle erkölcsi aggályokat várna el tőle, az úgy járna, mint aki azt kívánná a forrás vizétől, hogy a hegyre felfelé csörgedezzen, vagy hogy lerepüljön a mezőre.

De a tőke útjai mégis csodálatosak. Nem törvényszerűségei, hanem inkább kimeríthetetlen változatossága miatt. Hányféleképpen tud a tőke hatalma érvényesülni, hogyan alakul át társadalmi vagy politikai hatalommá, amely aztán gazdaságilag újra a profit hasznára válik? Rejtett vakondutak, titkos, sőt legtitkosabb csatornák, messze elágazó földalatti csőhálózat vezet a politikai pártokhoz, amelyek valójában jórészt bizonyos kapitalista érdekcsoportok kitartottjai — mindenféle, látszólag független, gyakran a legideálistább mezbe burkolózó egyesületek szervezeteihez és mindenekelőtt a sajtóhoz. Gyakran olyan rejtekutakon, amelyeket maguk a kitartott urak sem ismernek.

Brutális, vaskos, telve cinikus megvetéssel az úgynevezett finomabb, pallérozottabb emberek minden érvelésével és módszereivel szemben, akárcsak maga a militarizmus, az erőszaknak ez a tömény rendszerré fejlesztett durvasága — íme, ez a hadiipar. Ereje szörnyűséges, étvágya kielégíthetetlen, profitéhsége szenvedélyes. A szegények verejtékéből származó garasokat falja, amelyeket aztán cukrozott milliókká varázsol, mire a pénzmágnások kezébe jutnak. A „hazafiság" dicsfényében tündököl, amelyet részben a kispolgári korlátoltság, részben

a vásári kóklerség, részben pedig a zavaros spekulációk fonnak feje köré; ez a „hazafiság" odáig megy a maga szemfényvesztő aljasságában, hogy a képmutatás már el is veszíti tudatosságát. Az ő életeleme nem a népek boldogsága, szabadsága és békéje, hanem a viszálykodás, a háborús veszély, a háború. Minél nagyobb a népek közötti gyűlölet, annál több a profit! Legbensőbb lénye szerint nemzetközi, vagyis szolidaritása könnyedén túlteszi magát minden országhatáron a népek egymás ellen való uszításának érdekében, s ezzel még a kapitalizmus belső és külső gátlástalanságát is felülmúlja. Fontos érdeke, hogy döntő befolyást nyerjen a politika ügyeire, mindenekelőtt a külpolitikára, az államhatalomra és mindazokra a politikai hatalmi tényezőkre, amelyek segítségével a népek egymás elleni gyűlölködésének szörnyűséges tüzét élesztheti, a békés fejlődés „veszélyét" ellensúlyozhatja, amelyek azonban ugyanakkor igen bőkezű megbízói is.

Nincs olyan köteléke az erkölcsi megfontolásnak, amely elég erős volna ahhoz, hogy a hadiipari tőkének ilyen lélektani erőktől hajszolt, vad és önző profitösztöneit fékezni tudná. Ezek áttörnek minden olyan gáton, amelyet nem az üzleti okoskodás állít elébük.

A tapasztalás igazolja ezt az elméletileg magától értetődő megállapítást. Az angol hadiipar üzelmeit mindenki ismeri. Nem kevésbbé a lőporkonszernek botrányait. Alig néhány nappal ezelőtt Olaszországban bírósági vizsgálat állapította meg, hogy Cresto úr, a párizsi Olasz Kereskedelmi Kamara volt elnöke, aki a libiai háború idején[52] mindig a hazafias tüntetések élén járt, közben a „legderekasabban" fáradozott azon, hogy az ellenséges török hadseregnek fegyvert szállíthasson, és jó üzleteket köthessen vele. No, de: Németország mindenekelőtt! Világos, hogy a páncéllemez-botrány, Dillingen, vagyis Stummkirály utódainak botránya, a lőszer- és fegyvergyárak ügyei és a háromszorosan istenáldotta Krupp-cég dolgai mind csak tünetei az egész mai társadalmi renden elhatalmasodott rákfenének, amely ma már minden határon át elterjedt.

Nehéz dolog, és úgyszólván mindig csak szerencsés véletlennek köszönhető az, ha úgy be tudunk világítani a kapitalizmus

titkos kamráiba, amint ez az utóbbi napokban és hetekben sikerült. A hazaellenes patrióták bandája dühöngve emelgeti az öklét, főleg a Krupp-féle csúszómászók pénzelésének fölfedése miatt.

Krupp becsülete — Németország becsülete! Krupp megszégyenítése — Németország szégyene! Abban a pillanatban, amikor vitathatatlan bizonyítékokat mutatunk be arról, milyen szörnyűséges veszedelmekkel fenyegették és fenyegetik a népeket a fényben és jólétben pompázó hadiipari vezérek üzelmei, dicshimnuszokat zengenek nekünk ezek hazafias cselekedeteiről. És e nagyvállalatok hatalma néhány tucatszorta kisebb volna ma, ha az országban mindenfelé fel nem lépnek a csitítgatás mesterei, a tények összekuszálásában segédkező cinkosok, az eltusolás művészei.

Nos, és azért is minden a legteljesebben nyilvánvaló. Minden piszkos és átlátszó manőver ellenére, a spekulánsok mégiscsak elvesztették kisded játékukat. Ami magától értetődő és kötelességszerű, annak meg kell történnie. És hogy kíméletlenül és radikálisan történjen meg, azon éberen kell őrködnünk.

Az első és legfontosabb dolog ez: Franciaország és Németország békés egyetértésének feltételei némi jóakarattal már adva vannak. Az egyedüli komoly akadály a két ország fegyverkezési programmja, ha figyelmen kívül hagyjuk a mesterségesen felfújt nancyi, besançoni, lunéville-i stb. epizódokat, amelyek egyébként ugyancsak a fegyverkezési programmok folytán felizgatott légkörrel magyarázhatók. De ezeket az eseteket is olyan tapintatosan elsimították, hogy tisztességesebb, előkelőbb elintézést kigondolni sem lehetett volna. Mindkét országban, csak azért is, növekszik az idegenkedés a fegyverkezési őrülettel szemben; a hadiipari érdekeltségek és a katonai téren tevékenykedő karrieristák minden mesterkedése ellenére.

Meg kell találni azt az utat, amely kivezet ebből a zsákutcából. Már létrejött a közeledés az angolokkal való tengerészeti megegyezés irányában. Elérkezett az a pszichológiai pillanat, amelyben Franciaország és Németország között meg lehet teremteni a megegyezést a fegyverkezés kérdésében. A népek nem tudnak és nem akarnak továbbhaladni az eddigi úton,

amely a szakadékba visz, amely feltétlenül oda vezet. Annál kevésbbé, mert hiszen a hazafiaskodó kórusvezetőkről lerántottuk az álarcot.

Közeledik a berni találkozó napja[53]. Hajlandók lesznek-e a polgári pártok, vagy legalábbis hajlandó lesz-e egy részük arra, hogy — saját jól felfogott érdekükben, és mindenesetre a nép érdekében — részt vegyenek az európai béke szent művében? Lesz-e a kormányokban, a német kormányban, amelyet figyelmeztettek, és amely egyszer már megjárta, elég erő és bátorság ahhoz, hogy kitépje magát az össznémet üvöltözők, a tiszti kamarilla, Kruppék és társai hálójából? Hajlandó lesz-e végre engedni a német nép nagy tömegei viharos követelésének, és hozzájárulni ahhoz, hogy az európai szárazföld két legnagyobb katonai hatalma között meginduljon a közvetítés munkája, amelynek sikere erősebb biztosítéka lenne a világ békéjének, s mindkét ország biztonságának és kultúrájának, mint a Schneider—Creusot- és a Krupp-cég valamennyi ágyúja?

Vorwärts,
1913 április 21.

A porosz hadsereg, a dolgozó nép ellen kifejtett erőszak eszköze

A Birodalmi Gyűlésen 1913 június 20-án elmondott beszéd

Uraim, a hadügyminiszter úr néhány nappal ezelőtt a hadsereg és a nép közötti kapcsolatokról beszélt, mondván, hogy nem szeretne ezeknek a kapcsolatoknak megzavarásáról hallani. Én most a hadsereg és a nép közötti kapcsolatoknak egy különös fajtájáról akarok beszélni, arról, amely a kalapácsnak és az üllőnek egymáshoz való viszonyához hasonlítható. Ez a legsötétebb szakasza annak a sötét fejezetnek, amely a militarizmusnak a nép ellen végzett munkájáról szól.

Indítványunk egyrészt *a hadsereg sztrájktörő tevékenységével* foglalkozik. A hadsereg elég gyakran beavatkozott a sztrájkokba, azzal, hogy a hadvezetőség sztrájktörő munkára vezényelt ki katonákat. Különösen az az eset él még valamennyiünk emlékezetében, amely, ha nem tévedek, 1896-ban Torgauban játszódott le, és amelyben von Liebert tábornok, birodalmi gyűlési képviselő is közreműködött. Ebben a sztrájkban, ha jól emlékszem, pékmunkások vettek részt, és Liebert a sztrájk letörésére katonákat vezényelt ki. *(„Halljuk, halljuk!" — a szociáldemokraták padsoraiból.)* Von Liebert úr akkoriban kijelentette, hogy ez a sztrájk ugyanolyan jelentőségű, mint a tűzvész vagy az árvíz. Különösen a szállítómunkások sztrájkjába szokott a hadsereg úgyszólván mindig beavatkozni, hogy a sztrájkoló munkások helyét betöltse. Nem akarok a kérdés részleteiről beszélni, mert ezzel egy másik elvtársam fog foglalkozni. Ezúttal csupán még a katonai hatóságok felelőtlen túlkapásait említem meg, amelyek során például Nürnbergben az 1906. évi sztrájk alkalmával megkísérelték, hogy a tartalékba vonuló legénységi állománybeli katonákat sztrájktörő munkára kényszerítsék.

Uraim, mai felszólalásomban főként azzal akarok foglalkozni, hogy *a hadsereget, a gazdasági és politikai harcokban alkalmazott erőszak eszközeként* használják fel, a nép, mindenekelőtt a munkásosztály elnyomására és leverésére. Lensch barátom a testőrség ügyében tett indítványunk ismertetésekor már szólott ezekről a dolgokról. A hadügyminiszter úr meglehetős részletesen válaszolt neki, de egyetlen szót sem tudott felelni azokra a támadásokra, amelyeket a testőrségnek a belső ellenség ellen való felvonultatása miatt intéztek ellene. Annál inkább szükséges tehát, hogy még egyszer behatóbban beszéljünk erről a kérdésről.

Itt egyáltalán nem valamilyen vasvillás forradalmár vérszomjas fantáziáiról van szó, hanem éppen ellenkezőleg, a németporosz militarizmus világszemléletéről. Beszédek és bizonyságok sokasága fekszik előttünk, nyugtalanító szavak, fenyegetések, amelyeket röviden össze kell foglalnom, hogy a militarizmusnak ezt a rendkívül veszedelmes oldalát a maga egész komolyságában megismerjük.

Uraim, a haderő legfőbb parancsnoka 1889 májusában a bányamunkások ama ismeretes küldöttségének a következőket mondotta:

„Ha a hatóságok a legcsekélyebb ellenállásra találnak, azonnal mindenkit le fogok lövetni." *(„Halljuk, halljuk!" — a szociáldemokraták padsoraiból.)*

Hohenlohe emlékirataiban 1889 december 12-ről a következő feljegyzést találjuk: „A haderő legfőbb parancsnoka kijelentette, hogy amennyiben a berlini városházán többségben lennének a szociáldemokraták, akkor kifosztanák a polgárokat. *(„Halljuk, halljuk!" — a szociáldemokraták padsoraiból.)* Neki, a haderő parancsnokának ez teljesen közömbös, ő lőréseket vágat a királyi kastélyba, és nyugodtan nézni fogja, hogyan rabolnak és fosztogatnak; akkor aztán jöhetnek hozzá a polgárok segítségért könyörögni."

1891 november 23-án a bevonuló újoncok felesketése alkalmával Potsdamban, a hivatalos szöveg szerint, a következőket olvasták fel a katonáknak:

„Hűséget fogadtatok nekem, ami azt jelenti, hogy ti most az

Én katonáim vagytok, ti testestül-lelkestül az Én kezembe adtátok magatokat. Csak egyetlen ellenségetek lehet, az, aki az Én ellenségem. A mai szocialista üzelmek idején előfordulhat, hogy Én meg fogom parancsolni nektek, lőjétek le tulajdon rokonaitokat, testvéreiteket, akár az édes szüleiteket is. És akkor is, zúgolódás nélkül, végre kell hajtanotok az Én parancsomat."

Uraim, hallották, zúgolódás nélkül. A szövegből, és annak összefüggéseiből is kiviláglik, hogy az egyetlen ellenség, akiről itt a haderő legfőbb parancsnoka beszél, a belső ellenség, tehát a szocializmus. Ebben a beszédben tehát a külső ellenségről egyetlen szó sem esik, itt csak egy ellenségről van szó, a belső ellenségről, a szociáldemokráciáról.

Uraim, hadd emlékeztessem Önöket továbbá arra az esetre, amelyet a kilencvenes évek kezdetéről beszélt el Bismarck herceg dr. Kämmel professzornak. Bismarck hangsúlyozta, hogy a szociáldemokrácia kérdése voltaképpen katonai kérdés. Hivatkozott a hamburgi eseményekre, és megemlítette azt a beszélgetést, amelyet a haderő parancsnokával folytatott. Hamburg városának — mondotta — különös kiváltsága, hogy a helyőrség csapatainak hamburgi származású katonákból kell állniuk. Hamburg lakossága azonban legnagyobbrészt szociáldemokrata. Már most, ha ezek a csapatok egy szép napon megtagadják az engedelmességet, nem lőnek apjukra és anyjukra — így adta fel Bismarck a kérdést a haderő parancsnokának —, mi lesz akkor? Hogyan lehet beavatkozni? Mozgósítsák-e akkor Hamburg ellen a Schleswig-Holstein-i vagy a hannoveri csapatokat? Mert akkor egy új kommün fog kirobbanni Hamburgban — mondta Bismarck. A haderő parancsnokát Bismarck és Kämmel professzor feljegyzései szerint mindez rendkívül megfélemlítette. Azt felelte, ő nem akarja, hogy akárcsak nagyapját, őt is „kartácshercegnek" nevezzék, és nem akar mindjárt uralma kezdetén bokáig gázolni a vérben — „mindjárt uralma kezdetén". Bismarck erre saját szavai szerint így válaszolt: „Ha Felséged most meghátrál, akkor később még sokkal mélyebben kell majd a vérben vájkálnia." *(„Halljuk, halljuk!" — a szociáldemokraták padsoraiból.)*

Uraim, ezek meglehetősen régi dolgok ugyan, de még nem idejétmúlta dolgok. Mert a hasonló nyilatkozatoknak egész láncolata nyúlik napjainkig. 1901-ben mondották el a híres Alexandrin-beszédet. Az Alexander császárról elnevezett ezredhez intézett beszédben ezt az ezredet testőrségnek nevezték, amelynek éjjel-nappal készen kell állnia arra, hogy a haderő legfőbb parancsnokáért és családjáért, ha szükséges, életét és vérét áldozza.

„És ha ebben a városban valaha ismét olyan idők következnének, mint az 1848. évi királyellenes lázadás volt, akkor — meg vagyok róla győződve — az Alexander-ezred erélyesen vissza fogja utasítani a császári urával szemben megnyilvánuló engedetlenséget és tiszteletlenséget."

Az Alexander-ezred lőréses kaszárnyája világhírűvé vált.

Ugorjunk át most nyolc esztendőt; ha nem nagyon tévedek, 1909-ben — vagy talán már 1907-ben? — történt, hogy egy kadétocska, egy megvadult kadét — természetesen plagizálva — rímeket kovácsolt a vörös seregről, amely vörös esztendőre vagy puskagolyókra áhítozik, és a kadétokról, akik mindenre készen állanak.

„Akkor pedig szemhunyorítás nélkül
Császárunkért tüzet nyitunk!"

Ez a nemeslelkű kadét, aki abban az időben remélhetőleg már hosszú nadrágot viselt, ezért a költeményéért, a plágiumnak e nagyszerű költői teljesítményéért a haderő legfőbb parancsnokától különleges nyilvános dícséretet kapott (*„Halljuk, halljuk!" — a szociáldemokraták padsoraiból.)*, főleg azért, mert kész volt császárja nevében a belső ellenségre tüzelni. A költeményt legfelsőbb parancsra minden kadétiskola számos példányban megkapta.

Végül, emlékeztetjük Önöket arra az ismert beszédre, amelyet a haderő legfőbb parancsnoka 1912-ben mondott, és amelyben azzal fenyegetőzött, hogy *porrázúzza Elzász-Lotaringia alkotmányát.* Ezt a porrázúzást természetesen csak a militarizmus, a hadsereg segítségével hajthatta volna végre. Ezzel természetesen a haderő legfőbb parancsnoka is tökéletesen tisztában volt.

Uraim, hogy ezek a szónoki fordulatok nem egyetlen középkori fölfogásokkal terhelt, és a misztikus militarizmust képviselő személyiség elszigetelt nyilatkozatai, azt az is bizonyítja, hogy nagy számban hallunk ezekhez egészen hasonló jellegű nyilatkozatokat, különböző személyektől.

Uraim, von Oldenburg úrnak, a Birodalmi Gyűlés egykori tagjának, széltében-hosszában ismert mondása — ama bizonyos példázat a hadnagyról és tíz emberéről — számunkra rendkívül értékes bizonyítékul szolgált, és mi azt agitációnkban igen előnyösen fel is használtuk. De talán még érdekesebb mint von Oldenburg-Januschau úrnak ez a mondása, és még érdekesebb, mint az a tetszés, amellyel ezeket a teljes gátlástalanságról tanúskodó, kihívó szavakat annakidején itt a Ház fogadta, az a közvéleménykutatás, amelyet éppen ebben a hónapban rendezett Kremski, a Berlini Városi Tanács tagja, katonatisztek és állami tisztviselők között, hogy megtudakolja véleményüket Oldenburg-Januschau kiszólásáról. Igen jellemző ennek a közvéleménykutatásnak az eredményéből egy tiszt válasza, amely úgy szól, hogy természetesen, amennyiben parancsot kap arra, hogy erőszakkal kergesse szét a Birodalmi Gyűlést, akkor kész ezt a parancsot végrehajtani. *(„Halljuk, halljuk!" — a szociáldemokraták padsoraiból.)* Ez a tiszt még a következőket mondta: „El sem tudnék képzelni szebb dolgot, mint hogy egyszer odasózhassak annak a sok szószátyárnak." *(„Halljuk, halljuk!" — és derültség a szociáldemokraták padsoraiban.)*

Uraim, tisztelt „szószátyárok"! *(Közbekiáltások.)* Láthatják ebből, hogy katonai körökben miképpen vélekednek a Birodalmi Gyűlésről, milyen határtalan gőg és a hazaáruló erőszakosságoknak milyen határtalan készsége áll szemben ezzel a Birodalmi Gyűléssel.

Ide tartozik von Puttkamer úrnak, a felsőház tagjának 1911 április 8-án elmondott beszéde is, amelyben szárazon kijelentette, hogy előbb-utóbb nyilván erőszakos összecsapásra kerül sor a munkásosztállyal, és hogy ebben a harcban az ellenséget meg kell semmisíteni, ezt a harcot a legvégső konzekvenciákig kell vinni, még sokkal erősebb idegekkel, mint aminőket maga Bismarck vagy Roon tanúsított az akkori konfliktusok idején.

Uraim, ugyanebbe a kategóriába tartozik von Deimling úr beszéde is, amelyet e hó 16-án a jubileumi ünnepségeken mondott. Ez az úr a következőket jelentette ki:

Ők valamennyien híven a császár mellett állanak abban a harcban, amely a destruktív erők ellen folyik, a Birodalom ellenségei ellen, mindazok ellen, akik békétlenséget és viszálykodást szítanak a Birodalom országaiban. Ha egyszer majd eljön az idő — és ki tudhatja azt, hogy nem fog-e eljönni, és hogy nem kell-e a természeti törvények szükségszerűségével eljönnie —, akkor majd abban az órában egy olyan nemzedéknek kell itt állania, amelyet nem gyöngítettek el hamis békeutópiák, olyan nemzedéknek, amely tetterős, áldozatkész, s hajlandó mindent odaadni a hazáért.

Világosan látható, hogy itt elsősorban a belső ellenség ellen vívott harcról van szó.

Uraim, rendkívül érdekes a konzervatív sajtó állásfoglalása a *magyarországi eseményekkel* kapcsolatban. Magyarországon brutális kormányzat, *a rendőrkard diktatúrája* uralkodik a parlament és a lakosság fölött. Nem akarok részletesen szólni a budapesti eseményekről. Meg vagyok győződve arról, hogy a német nép és a Birodalmi Gyűlés döntő többsége megegyezik velem abban, hogy ez a magyarországi rendőrdiktatúra az egész parlamentarizmusnak szégyene. A magyar képviselőház elnöke, Tisza, ez a közveszélyes reakciós, akit a magyar nép mélységesen gyűlöl, s akit most Magyarország miniszterelnökének neveztek ki, minden ténykedésével, így a katonaságnak a parlament ellen való felhasználásával is, természetesen a leglelkesebb tetszést aratta a mi reakciós pártjaink körében. És jellemző, hogy a konzervatív sajtóban egyetlen elítélő szót sem olvashattunk Lukácsról, a panamista miniszterelnökről, akinek szégyenszemre menekülnie kellett hivatalából, és hogy ezt a panamista Lukácsot a konzervatív párt szemében Tiszának és cinkosainak brutális militarista uszításai teljesen fedezik. Ebből is láthatják, Uraim, hogy a mi reakciósaink valóban gátlástalannak mutatkoznak, amikor összecsapásra kerül a sor közöttük és a feltörekvő nép között.

Félreérthetetlen volt von Massow úr kijelentése: „Egyedül

katonáink szuronyai és ágyúi szolgálnak vigaszunkra." *(„Halljuk, halljuk!" — a szociáldemokraták padsoraiból.)* Bizonyosan ugyanezt gondolja itt, a Birodalmi Gyűlésben is a reakciós pártok számos tagja. Nyilvánvalóan ez a gondolat vezérli katonai apparátusunkat is, ez az eszme, amely minduntalan felbukkan a legfőbb hadúr beszédeiben, aki fáradhatatlanul hangoztatja, hogy a hadsereg a birodalomnak és az ő uralmának legbiztosabb bástyája, legszilárdabb pillére.

Nagyon becses számunkra az a mondat, amely 1907-ben jelent meg a *Kreuzzeitung*-ban: „A külső ellenségnél veszélyesebb a belső ellenség *(„Halljuk, halljuk!" — a szociáldemokraták padsoraiból.)*, mert megmérgezi népünk lelkét és kicsavarja kezünkből a fegyvert, még mielőtt ráemelhetnénk." Szilárd meggyőződésem, hogy ezzel pontosan azonos a Birodalmi Gyűlés nagy pártjainak felfogása, és nem tudom, hogy a katonai apparátusban is nem terjedt-e el igen széles körökben ez a mélységesen hazafias felfogás, tudniillik az, hogy a belső ellenség, vagyis az a honfitárs, az a polgártárs, akinek kényelmetlen politikai felfogása van, rosszabb és veszélyesebb az államra nézve, mint a külső ellenség.

A hadügyminiszter úr néhány nappal ezelőtt azzal a páthosszal, amely olyan jól áll neki, tagadta, hogy a mi hadseregünket politikai vagy gazdasági harcokban felhasználják. Amikor közbekiáltották, hogy „ruhrvidéki sztrájk" és „Mansfeld", megjegyzését arra korlátozta, hogy a katonaságot ezekben az esetekben csupán a külső rend fenntartására használták fel. Egyébként a hadügyminiszter úr már e hó 17-én másképpen nyilatkozott. Akkor már újra magáratalált ama hangzatos hazafias frázisok után, amelyekkel egyébként az egész katonai költségvetést indokolták, és amelyekkel a német lakosság körében fennálló valamennyi osztályellentétet lehetőség szerint eltusolni igyekeztek. Akkor már ismét visszatalált egy olyan hadsereg képviselőjének álláspontjára, amelynek a német-porosz reakció szellemében államfenntartó tényezőként kell működnie: „A hadsereg tudatában van annak, hogy válságos időben ő az állam gerince." stb.

Uraim, hogy mindazok a kijelentések, amelyeket itt az imént

idéztem, egyáltalában nem elvont elméleti megnyilatkozások, hanem a katonai apparátus elszánt akaratát fejezik ki, erről igen figyelemreméltó tények is tanúskodnak.

Mindenekelőtt azokról a gazdasági harcokról akarok beszélni, amelyekben a katonaságot mozgósították. Nem akarok túl messzire visszamenni a történelemben. A takácsok 1847-es harca szolgáltatja az első példát. Akkor tizenegy halott, huszonnégy sebesült maradt a csatatéren, az elcsigázott proletárok közül. *(„Halljuk, halljuk!" — a szociáldemokraták padsoraiból.)* Az 1889. évi *ruhrvidéki sztrájkban* öt halott és kilenc sebesült volt a beavatkozás áldozata. *(„Halljuk, halljuk!" — a szociáldemokraták padsoraiból.)* Ez 1889 május 10-én történt! 1905 januártól februárig a ruhrvidéki sztrájk idején a katonaságot készenlétben tartották a kaszárnyákban, és ez a körülmény az egész harcra rányomta bélyegét. Mansfeldben, főleg 1909 októberében egyenesen provokáló módon lépett fel a katonaság. *(„Igaz! Úgy van!" — a szociáldemokraták padsoraiból.)* Magdeburgból a 66-os és Halle-ból a 36-os ezredet vezényelték át Mansfeldbe, amelynek utcáin géppuskás osztagokat vonultattak fel, ugyanígy Hettstedtben és más községekben is. A katonák feltűzött szuronnyal cirkáltak az utcákon, puskájuk élesre volt töltve, hogy a jobb megélhetésért küzdő proletároknak a legelső adódó alkalommal „ólomgaluskákat küldjenek a hasukba".

Az 1912. évi ruhrvidéki sztrájk során ugyanilyen kíméletlen és hallatlan módon léptek fel. Münsterből két zászlóalj gyalogságot és két nehéz lovasszázadot vezényeltek Recklinghausen körzetébe. Dortmund körzetébe egy ezred gyalogságot és két század lovasságot küldtek, Mindenből géppuskás osztagokat vezényeltek át és a 15. gyalogezredet. Saját szememmel láttam, hogyan működött ott a katonaság. A Dortmundból Lütgendortmund felé vezető úton mindenütt lovas őrjáratokba ütköztünk, amelyeket teljes harci készültségbe helyeztek, hogy bevessék a belső ellenség ellen. Castropban géppuskákat állítottak fel az utcákon — ha nem csalódom, hat darabot —, hogy lekaszálják a sztrájkoló munkásokat. Ezeket a géppuskákat naponként végigsétáltatták a városon, hogy megriasszák a lakosságot. *(„Halljuk, halljuk!" — a szociáldemokraták pad-*

soraiból.) Említésreméltó az az utasítás, amelyet egy tiszt Unnában, március 14-én a vasúti kocsiból való kiszálláskor a münsteri 13-asokhoz tartozó századának adott. Az utasítás így szólt: „Ha csoportosulásokkal találkozunk, háromszor fel kell szólítani az embereket, hogy oszoljanak szét. Ha nem oszolnak, lőfegyvert kell használni; semmiesetre sem szabad a levegőbe lőni." *(Élénk közbekiáltások a szociáldemokraták soraiból: „Halljuk, halljuk!")* Egy katonát, aki ennek a barbár parancsnak a kihirdetésekor állítólag zúgolódni merészelt, azonnal lefegyvereztek — legalábbis így jelentették az esetet, később azonban eltusolták az egészet — és fedezettel visszaküldték az ezred állomáshelyére. Hogy a katonaság miképpen viselkedett ebben a sztrájkban, erről majd Sachse barátom fog közelebbi adatokkal szolgálni. Módjában áll olyan tényeket közölni Önökkel, amelyek megmutatják, hogy a katonaság eljárása semmivel sem menthető.

Még egy példa a legutóbbi időkből. *Az elzászi Hüningenben* most éppen sztrájkban állnak a kelmefestő munkások. A biztonság és rend fenntartásának ürügyével lovas és gyalogos csendőröket, továbbá rendőrséget vontak össze ebbe a helységbe egész Felső-Elzászból és Észak-Badenből. De ez, úgy látszik, nem elég ahhoz, hogy sakkban tartsák a belső ellenséget. Messzemenő intézkedéseket tettek abban az irányban, hogy a katonaság is beavatkozhasson. Baselben talán a határ védelme végett vontak össze két századot, de ezenkívül Mülhausenben és Mülheimben is az egész helyőrséget menetkészültségbe helyezték.

Azt hiszem, ezek a példák elegendők arra, hogy bebizonyítsák annak a kérdésnek a komolyságát, amelyet itt szóváteszünk.

Uraim, voltaképpen ki jogosult arra, hogy a katonaság erejét vesse be az ország polgárai ellen a polgárháború során? A közigazgatási hatóságok vannak erre felhatalmazva; csak ha a késedelem veszéllyel járhat, akkor léphet fel önállóan a katonai hatóság. A közigazgatási hatóságokat Poroszországban a tartományi elnök, a kormányelnök, a kerületi főnök, a berlini rendőrfőkapitány, a Ruhrvidéken pedig a királyi rendőrség parancsnoka képviseli. Ők vannak felhatalmazva arra, hogy katonai karhatalmat vegyenek igénybe, és ezzel a legnagyobb veszedelmet hárítsák a polgári lakosságra. Vajjon ezek az emberek, akik

ilyen rendkívüli fontosságú döntések jogát tartják kezükben, igazolhatják-e akár a legkisebb mértékben is azt a beléjük helyezett bizalmat, hogy döntésüket pártatlanul és a lakosság valóságos érdekeit szem előtt tartva hozzák? Szó sincs róla. A porosz közigazgatásnál nincs egyoldalúbb és pártosabb az egész világon. *(„Igaz! Úgy van!" — a szociáldemokraták padsoraiból.)* Amikor a porosz hatóságokat feljogosítják arra, hogy a katonaságot felhasználhassák a belső ellenség ellen, ezzel valójában a nép ellenségeit hatalmazzák fel arra, hogy minden esetben, amikor a poroszországi uralkodó osztályok, a porosz reakciós klikkek fenyegetve érzik magukat, felvonultathassák a hadsereget a nép ellen. Uraim, ha valaki a porosz hatóságokat az igazságosság védőjeként és a rendnek az igazságosság szellemében tevékenykedő őrizőjeként akarja felhasználni, az úgy jár, mint aki a rókára bízza a tyúkólat. *(„Igaz, úgy van!" — a szociáldemokraták padsoraiból.)*

Uraim, nekünk erre bizonyítékaink vannak. A *mansfeldi esetben* Georgi von Eisleben polgármester a nyilvánosság előtt panaszkodott amiatt, hogy katonaságot hívtak a sztrájk színhelyére, holott ezt semmi sem indokolta, és a Városi Tanács nem fejezte ki ilyenirányú kívánságát. *(„Halljuk, halljuk!" — a szociáldemokraták padsoraiból.)*

Ugyanez volt a helyzet *az 1912. évi ruhrvidéki sztrájk* alkalmával is. Ott mindenesetre a keresztény bányászszervezet, a Centrumpárt és sajtója üvöltözött katonaság után. Önök még bizonyára jól emlékeznek a *Rheinisch-Westfälische Zeitung*-nak arra a cikkére, amely itt a Birodalmi Gyűlésen is nagy szerepet játszott a ruhrvidéki bányászsztrájk ügyének megvitatásakor. Akkoriban a *Rheinisch-Westfälische Zeitung* kifejezetten elismerte, hogy semmi ok sem volt a katonaság kirendelésére, mert komolyabb rendzavarásokra egyáltalán nem került sor, és nem is tartottak ilyesmitől, s a katonaságnak a sztrájkoló munkások ellen való mozgósítása csak azzal magyarázható, hogy a kormány jobban kedvez a keresztény szervezethez tartozó sztrájktörőknek, mint ahogy annakidején, 1905-ben, maguknak a bányatulajdonosoknak kedvezett. *(„Halljuk, halljuk!" — a szociáldemokraták padsoraiból.)*

Nos, mindenesetre, a társadalom minden olyan rétege, amely elfogulatlanul vélekedett a múlt évi ruhrvidéki eseményekről, azt a felfogást vallotta, hogy semmi ok sem volt az államhatalom legerélyesebb eszközeinek ilyen kérlelhetetlen módon való bevetésére. A hadügyminiszter úr, amikor nemrég szóvá tettem előtte a katonaság ruhrvidéki beavatkozását, olyan megjegyzéssel válaszolt, amellyel talán személy szerint rám akart célozni. Azt mondta, elismert dolog, hogy a hadsereg beavatkozása előnyösen hatott, ugyanis bizonyos kilengések megszűntek és az egyes biztonsági szervekkel való összeütközések ritkábbak lettek. Tény, hogy magam is valami ehhez hasonlót fejtettem ki, de egészen más értelemben. Hangsúlyoztam, hogy a helybeli rendőrség és csendőrség, valamint az — amerikai minta szerint szervezett — „magán sheriffek", azok a magán rendőrtisztviselők, akiket a bányahivatalnokok közül toboroztak, és rendőri jogkörrel ruháztak fel, a legnagyobb mértékben pártosan jártak el, és közülük igen sokan, ellenőrzés nélkül működve, a sztrájkoló munkások elleni féktelen gyűlöletüket mindenféle túlkapásban juttatták kifejezésre, míg a katonaság központi parancsnoksága az ilyesmit természetesen megakadályozta, és bizonyos szempontból rendet is teremtett. No, de a katonaságnak ez a szabályozott beavatkozása azért még nem jelenti a kisebbik rosszat a rendőrség és a csendőrség kevésbbé szabályozott beavatkozásával szemben. A hadsereg, ez a roppant erőszak-szervezet a temető csöndjét és a kétségbeesés némaságát borítja mindenre. *(„Igaz, úgy van!" — a szociáldemokraták padsoraiból.)* Ha ez a célja a hadügyminiszternek, akkor legalábbis következetes álláspontot foglal el. Hogy a bányásznép szívében szenvedélyes gyűlölettel nézte sztrájkjának katonai erővel történt letörését, az nyilván nem titok a hadügyminiszter úr előtt, mert ezt csak az nem tudja, akit az isten vaksággal vert meg.

Bizonyítékaink vannak arra, hogy a katonaság beavatkozása törte össze a sztrájk erejét. Báró von Zedlitz képviselő 1912 március 18-án a következőket mondotta a képviselőházban: a rendőrségnek nem volt egységes vezetése, a kormány tehát helyesen tette, hogy katonaságot vont össze a sztrájkok színhelyén, s ezt nem azzal a szándékkal tette, hogy okvetlenül a nép közé

kell lőni, hanem azért, mert a tapasztalatok szerint a katonaság megjelenése rendkívül megnyugtató, és hatása erkölcsileg igen kedvező. *(„Halljuk! Halljuk!" — a szociáldemokraták padsoraiból.)* Uraim, ez aztán igazán cinikus gúny a porosz fő-főuszítónak a szájából! *(„Igaz, úgy van!" — a szociáldemokraták padsoraiból.)* Friedberg képviselő úr pedig kijelentette: „A katonaság kivezénylése nézetem szerint megnyugtatóan hatott" — természetesen a bányabárók szempontjából, ugyanis ezeknek az érdekeit képviseli dr. Friedberg képviselő úr —,

„ennek bizonyítéka az is, hogy amint megjelent a katonaság a helyszínen, a sztrájk visszafejlődése megkezdődött. Ezért a kormány a dolgozni akarók szempontjából kiérdemelte a német nép köszönetét."

Ezt mondja dr. Friedberg képviselő úr, és ezek után a hadügyminiszter úrnak még van bátorsága azt állítani, hogy noha a katonaság beavatkozott, nem az erőszak fenyegetésével törték le a sztrájkot.

A katonai erőszaknak politikai harcokban való alkalmazása nem is olyan ritka jelenség Poroszországban és egész Németországban. Nem akarok itt sok kisebb közjátékról beszélni, mint amilyen a hildburghauseni volt 1905-ben. A bajorországi fuchsmühli esetről sem akarok itt részletesebben beszélni. A *Deutsche Tageszeitung* egyik jubileumi cikke úgy véli, hogy a mi Hohenzollern-uralkodóházunk fél évezreden keresztül hű maradt a brandenburgi porosz nép iránt, s ezért cserében a porosz nép, bármit hozzon is az idő, ugyancsak mindig hű marad a királyi házhoz. Nos, hűséget hűségért! 1848 november közepén ezt a hűséget a porosz nemzetgyűlés ellen mozgósított katonaság és a nemzetgyűlés erőszakos szétkergetése pecsételte meg, amikor Wrangel tábornok parancsnoksága alatt csapatokat vonultattak fel ellene. Uraim, hűséget hűségért! Badenből is hallhatunk egy dalt arról, hogy a Hohenzollern-ház hogyan tanúsított katonai téren hűséget a német nép iránt; ez a dal az 1849. év nyaráról szól, amikor a porosz hadseregnek egy hercegi származású főtisztje megérdemelten a „kartács-herceg" elnevezést kapta. A porosz csapatok nemcsak Poroszországban léptek fel, hogy leverjék a népet, hanem Badenben is. No, és

mit mond Szászország népe? 1849 májusában porosz csapatok segédkeztek a drezdai felkelés legázolásában, amely a német alkotmány bevezetését tűzte ki céljául. A stuttgarti csonkaparlamentet viszont hazai, württembergi katonaság verte széjjel!

Uraim, így töltötte be Poroszország a múlt század közepe táján Németország csendőrének szerepét, és a porosz hadsereg zsandárkodott egész Németország fölött, így fizetett a Hohenzollern-ház és hadserege hűséggel hűségért nemcsak a porosz népnek, hanem Szászország és Baden népének is, ezzel mintegy előzetes ízelítőt adva a később egyesített Német Birodalom fölötti uralkodásból.

Uraim, a legutóbbi időkből már csak Ludwigshafen katonai megszállását kell megemlítenem, amit az 1887. évi választás vasárnapján hajtottak végre. Az 1890. évi, első május elsejei ünnepet a porosz katonai párt — Hohenlohe herceg tanúbizonysága szerint — arra akarta felhasználni, hogy véresen leszámoljon a gyűlölt szociáldemokráciával. A kívánt alkalmat nem kapta ugyan meg, de minden készen állott a vérfürdőre. Uraim, a május elsejei ünnep alkalmával, továbbá a kritikusabb választási napokon hosszú ideig mindenütt készenlétben tartották a katonaságot. Az 1903. évi pótválasztás napján Spandauban az utász-zászlóaljat mozgósították, és felvonultatták az utcára a nép ellen. *(„Halljuk, halljuk!" — a szociáldemokraták padsoraiból.)* Ez állítólag arra szolgált, hogy lecsillapítsa a tömegek izgalmát, amelyet a választás kimenetele idézett elő. 1907 február 5-én, a pótválasztás napjának estéjén a berlini helyőrség csapatait éles töltényekkel látták el, és beavatkozás céljából teljes készültségbe helyezték. *(„Halljuk, halljuk!" — a szociáldemokraták padsoraiból.)*

Uraim, *a választójogért vívott harcaink* külön fejezetet alkotnak ebben a históriában. A pétervári „Véres Vasárnap" évfordulóját, 1906 január 21-ét a német szociáldemokrácia az első nagy választójogi tüntetésekkel ünnepelte. Ezen a napon a tüzérség ágyúit vonultatták végig a berlini utcákon az „engedetlen" lakosság figyelmeztetésére és megfélemlítésére. A katonaság menetkészen és lövésre készen állott. *(„Halljuk, halljuk!" —*

a szociáldemokraták padsoraiból.) Az 1910. évi választójogi tüntetések alkalmával éles töltényeket osztottak ki a berlini helyőrség katonái között. Ulánusok vonultak fel Berlin utcáin, készen arra, hogy megrohamozzák a belső ellenséget. Az ágyúk megtöltve várakoztak a kaszárnyaudvaron. *(„Halljuk, halljuk!" — a szociáldemokraták padsoraiból.)*

Uraim, 1910 február 13-án a neumünsteri 163-as gyalogezred négy századát — körülbelül 450 embert — menetkészen tartották a kaszárnyában, és minden embert 30 darab éles tölténnyel láttak el. A katonák aznap a kaszárnyában maradtak, de február 15-én tiltakozó tüntetés volt a február 13-i rendőri túlkapások ellen. A katonaság akkor már akcióba lépett. Ezen a napon, 9 óra után egy gyalogos század feltűzött szuronnyal kivonult az utcára. Dobszó kíséretében háromszor távozásra szólították fel a tüntetőket, azután a katonaság csoportokra oszolva szétverte a tömeget.

Uraim, ha Önök ezekre az eseményekre gondolnak, és különösképpen, ha megőrizték emlékezetükben az 1848—1849. évek eseményeit, akkor meg fogják érteni, hogy mi azt a legutóbbi napokban lejátszódott eseményt, amely nagy port vert fel, más szemmel bíráljuk el, mint ahogy ezt a sajtó nagyrésze teszi. *IV. Frigyes Vilmos végrendeletéről* beszélek, amelyben arra szólította fel a mindenkori trónörököst, hogy még eskütétel előtt nyilvánítsa semmisnek a porosz alkotmányt. Uraim, a porosz történelemben nem először fordult volna elő az ilyen államcsínyszerű akció. Egyáltalában nem kell tehát feltételezni, hogy IV. Frigyes Vilmos őrült lett volna, amikor ezt a végrendeletet megírta — jóllehet nem világos előttünk, hogy mi az, amit akár a legvadabb reakciós is változtatásra szorulónak ítélhetne a mai porosz alkotmányban. Uraim, egészen különösen jellemző azonban a mai idők és a polgárság szellemére, hogy a ma uralkodó német császárnak különleges nagy érdeméül tudják be ennek a végrendeletnek a megsemmisítését, azt, hogy nem követte a végrendeletben foglaltakat! Ezek szerint a császár alkotmányos felfogását az bizonyítaná, hogy nem követte el az alkotmánysértés, a felülről való hazaárulás bűntettét! Uraim, az, hogy egyáltalán felmerülhetett ennek a körülménynek ilyen

módon való megítélése, mindennél többet mond. De nem kevésbbé jellemző, hogy ezt a végrendeletet, amely mindazonáltal történelmi dokumentumnak nem volt érdektelen, a tűzbe dobták. Nyilvánvalóan azért, mert az illetők nem érezték magukat egészen biztosnak abban, hogy sokáig ellen tudnak állni a végrendeletben foglaltak kísértésének. *(Az elnök csenget.)*

Elnök: Dr. Liebknecht képviselő úr, ezekért a kijelentésekért, amelyek sértőek a Császár Őfelsége személyére nézve, ezennel rendreutasítom. *(„Brávó" — jobbfelől.)*

Uraim, történelmi tény, hogy a mi népi hadseregünket valójában ítéletvégrehajtóként használják fel a szabadságáért és jólétéért harcoló nép ellen. Ez a Poroszországban és Németországban uralkodó pártok akaratának is megfelel. A militarizmus közveszélyes volta a bojkott területén és még sok más területen is lelepleződik, mindezek azonban csupán lényegtelen apróságok a mi német militarizmusunknak ahhoz a tulajdonságához képest, melyről éppen most beszélek. Tény az, hogy az uralkodó pártok és osztályok s a hadvezetőség azt akarják, hogy a katonaságot mint az erőszak eszközét használják fel a belső ellenség ellen, és kínai falként állítsák a politikai és társadalmi fejlődés mindennemű előrehaladásának útjába. Nem tudom, de a hadügyminiszter úr erről is tájékoztat talán majd bennünket, hogy a belső ellenség ellen folytatott hadjáratban szerzett érdemekért külön kitüntetéseket osztanak-e ki, és hogy a belső ellenség leverésében részt vevő ezredek zászlaját külön díszítő szegekkel látják-e el? Uraim, azt hiszem, a hadügyminiszter úr nem is fogja vitatni, hogy a nagyvezérkar, valamint az egyes hadtestek vezérkarai éppen úgy kidolgozzák a polgárháború terveit és éppen úgy őrzik azokat, mint a külső ellenség elleni háború terveit. A hadügyminiszter úr már csak azért sem tagadhatja ezt, mert hiszen tudomásunkra jutott egy ilyen vezérkari terv, amelyet Bissing tábornok közismert, úgynevezett „hadtestparancsa" tartalmaz; ebben egészen pontosan előírják, milyen intézkedéseket kell tenni az ostromállapot kihirdetése esetén. Ebben a parancsban az áll, hogy a birodalmi gyűlési képviselők mentelmi jogára való tekintet nélkül minden vezető

embert és agitátort azonnal le kell tartóztatni. *(„Halljuk, halljuk!" — balfelől.)* A továbbiakban pontosan körül van írva, hogyan kell a katonaságnak fellépnie. A csapatoknak utcai harcokban való alkalmazásáról a többi között a következő utasítások olvashatók: a gyalogságnak a lovassággal együtt kell fellépnie. A barikádok ellen alapos tüzérségi előkészítés nélkül lehetőleg nem kell frontális rohamot intézni, mert ez gyakran eredménytelen marad. Tehát, Uraim, így állunk: tüzérséget a belső ellenség ellen, a német állampolgárok ellen! A hadügyminiszter úr ... *(Közbekiáltások jobbfelől.)* Előreláttam, Uraim, jobboldali képviselő urak, hogy az ilyesmi Önöket lelkesíteni fogja. Nem is vártam egyebet Önöktől. *(Közbekiáltások jobbfelől.)* No, de kérem, dr. Oertel képviselő úr, Ön a konzervatív pártnak nem egyedüli olyan tagja, aki fehér mellényt visel. *(Derültség.)* Ön mögött áll egy másik úr, aki nem tagadja, hogy az imént ugyancsak helyeselte Bissing tábornok polgárháborús haditervét!

Tehát, a mentelmi jogra való tekintet nélkül le kell tartóztatni a képviselőket. Mint látják, ismét igaznak bizonyul a régi jó közmondás: „inter arma silent leges" — a hadsereg nem ismer törvényt; a militarizmus a törvények fölött áll. A militarizmusnak — amely az egész állam gerincének, fő pillérének tekinti magát — világnézetét a minap Erzberger képviselő úr rendkívül tömören fejezte ki, legalábbis ami a külső ellenség elleni harcot, a kifelé irányuló militarizmust illeti. Katonai politikánk feladataként jelölte meg azt, hogy rettegést és rémületet kell keltenie. Ez a gondolat: „oderint dum metuant" — nem baj, ha gyűlölnek, az a fő, hogy féljenek tőlem — a belső katonai politikának is az alapgondolata. Hogy a militarizmus ebben a népellenes szerepében, az elnyomónak és a szabadság, valamint a gazdasági jólét irányában való mindennemű előrehaladás feltartóztatójának szerepében még mindig nagyon elemében érzi magát, és abban reménykedik, hogy a jövőben nagy, sőt az eddiginél is nagyobb feladatokat fog kapni, mindez a mai társadalmi rend következtében kialakult egész helyzetben, különösen pedig a mai poroszországi és németországi politikai viszonyok között teljesen érthető.

A porosz junker urakra áll az, hogy tulajdonképpen már csak a szuronyok védőfala mögött érzik magukat biztonságban. Nem szabad elfelejtenünk — és ezt szeretném a porosz-német militarizmus liberális körökből származó jubileumi magasztalóinak emlékkönyvébe írni —, hogy mi a dicsőséges porosz hadseregnek és legszentebb parancsnokságának köszönhetjük a dicső háromosztályos választójogot is, a legszentebb felsőházzal egyetemben, és így a mai nyomorúságos porosz közállapotokat is. És ez a hadsereg, amely segédkezett a háromosztályos gyalázat létrehozásában, ma is legfőbb céljának tekinti, hogy fenntartsa ezt a háromosztályos gyalázatot; Önök pedig *(jobbfelé fordulva)* a hadsereget tekintik a legalkalmasabb eszköznek, mondhatnám az egyedüli eszköznek erre. No, de az is igaz, hogy nem lehet sokáig szuronyokon ülni[54]. Ez a régi politikai szállóige a porosz urakra is vonatkozik, akármilyen vastag rinocerosz bőrük van is bizonyos testrészükön . . . *(Az elnök csenget.)*

Elnök: Kérem, hagyja ezt a hasonlatot, mert ez nem parlamentáris.

Uraim, én itt egy nagy államférfiú mondását idéztem, és nem tudom, hogy ez az idézet . . . *(Az elnök csenget.)*

Elnök: Dr. Liebknecht képviselő úr, én ezt a kifejezést nemparlamentárisnak minősítettem, tessék ezt tudomásul venni!

Tehát, Uraim, én az elképzelhető legmaradibb államjogi felfogásról beszéltem. A junker urak azt hiszik, hogy az erőszak politikájával hátráltatni tudják a nép fejlődését, de majd meglátják, hogy végülis ők húzzák a rövidebbet.

A militarizmus egyik legfőbb feladata a belső ellenség ellen folytatott harc. A hadügyminiszter úr ezt nem tagadhatja le, hiszen nagyrészt már be is ismerte. Az egész történelem és számtalan dokumentum bizonyítja ezt. Azt sem lehet kétségbe vonni, hogy bizonyos időszakokban a kiképző órákon inkább szem előtt tartják azt a harcot, amelyre a belső ellenség ellen készülnek fel, annál is, amelyet a külső ellenség ellen akarnak

megvívni (*„Igaz, úgy van!" — a szociáldemokraták padsoraiból.*), és hogy a katonák egész kiképzését ebben a szellemben irányítják. A *Kreuzzeitung*, amely nem akarta azonnal elismerni a hadügyi költségvetés militarista céljait, azért rokonszenvezett a költségvetésnek azzal a célkitűzésével, hogy további 120 000—130 000 embert sorozzanak be, mert abban bízott, hogy ilyen módon a lakosságnak még további, jelentékeny tömegeit részesítik a militarizmus nagy nemzeti iskolájának áldásaiban.

Ez a belső ellenség ellen folyó harc, amely a német militarizmus egyik fő célja, már magában elégséges ahhoz, hogy a szociáldemokrácia a mai katonai rendszernek kérlelhetetlen ellenfele és ellensége legyen. Az a körülmény, hogy katonai rendszerünk akadályozza népünk egész kulturális fejlődését és súlyos lidércnyomásként nehezedik az egész lakosságra — ez a körülmény magában is a legszenvedélyesebb harcra késztet bennünket a mai katonai rendszer ellen. (*„Igaz, úgy van!" —, a szociáldemokraták padsoraiból.)* A hadügyminiszter úrnak a milícia-rendszerről elhangzott fejtegetései, mindaz, amit arról mondott, hogy a milícia kevésbbé állja meg a helyét a külső ellenség elleni háborúban, felfogásunk szerint nem alaposan átgondolt, őszinte véleménye. Meg vagyunk győződve arról, hogy katonai rendszerünket csak azért tartják fenn jelenlegi formájában, bizonyos súlyos hátrányai ellenére — amelyek még az uralkodó osztályok szempontjából is velejárnak —, mert Önök olyan hadsereget kívánnak, amelyet az általam ismertetett módon jól felhasználhatnak a belső ellenség elleni harcban. Ezért olyan éles az ellentét éppen a szóbanforgó kérdés tekintetében a különböző világnézetűek között. Ezért cseppet sem csodálkozom azon, hogy Önök *(jobbfelé)* ennek a pontnak a tárgyalásakor olyan közömbösséget tanúsítanak. Mi jól tudjuk, hogy ennek a kérdésnek a megvitatása szíven döfi a militarizmust.

Azt kívánja talán a hadügyminiszter úr, aki nagy bizalommal viseltetik hadseregünk fegyelme iránt akkor is, amikor ezt a haderőt a belső ellenség ellen használják fel, hogy most, mivel éppen jubiláris esztendőben vagyunk, *felolvassam egy bizonyos Ernst Moritz Arndt katonai kátéjából* azt, amit ez a nagy hazafi

a katonai fegyelemről és annak határairól mondott? „Azt hiszik, hogy ha felesküdtek egy király vagy egy fejedelem lobogójára, akkor vakon kell engedelmeskedniük minden parancsának; nem tekintik tehát magukat embereknek, akiket isten szabad akarattal ruházott fel, hanem ostoba állatoknak, amelyek terelni hagyják magukat. *(„Halljuk, halljuk!" — a szociáldemokraták padsoraiból.)* És ezt az állatokéhoz hasonló helyzetet s ezt a vak engedelmességet, amellyel uruknak tartoznak, katonai becsületnek nevezik, és azt gondolják, hogy a katonai becsület egészen más dolog, mint a polgári becsület vagy az emberi becsület. Pedig ez nem igaz."

Ezt mondja Ernst Moritz Arndt. Aztán így folytatja:

„De ha egy uralkodó mást cselekszik, mint amiért isten megajándékozta a hatalommal, és nem isten képmása szerint, királyhoz méltóan uralkodik, úgy a katona inkább Krisztusának, istenének engedelmeskedjen, mint az ember fiának."

Uraim, így szól a parancsolat: Tiszteld atyádat és anyádat, hogy hosszú életű légy a földön. A parancsolat nem azt mondja: Lőjj apádra és anyádra, hogy jól menjen sorod a földön! *(Élénk helyeslés a szociáldemokraták padsoraiban.)* Ernst Moritz Arndt a továbbiakban ezt mondja:

„Mert ha egy uralkodó azt parancsolja katonáinak, hogy erőszakot alkalmazzanak az ártatlanság és a jog ellen; ha erőszakot alkalmaz azért, hogy feldúlja polgárainak boldogságát és szabadságát . . . ha azt parancsolná katonáinak, hogy harcoljanak tulajdon polgártársaik ellen, akkor nem szabad neki engedelmeskedni. *(„Halljuk, halljuk!" — a szociáldemokraták padsoraiból.)* Mert ez isten parancsát és azt az ugyanolyan szent parancsot sértené, amelyet isten a mi lelkiismeretünkbe plántált. Mert egyetlen király vagy fejedelem sem teheti vagy parancsolhatja azt, ami minden időkben jogtalanság marad, még ha az angyalok nyelvén magyarázzák vagy az angyalok dicsfényével veszik is körül."

Ezek után a következőket írja Ernst Moritz Arndt:

„Ez az egyszerű és örökérvényű tanítás néked is szól, katonám; mert te is ember vagy, és nem kell emberi voltodból kivetkőznöd, amikor magadra húzod az uniformist."

Ez a katonai káté legismertebb mondata. Majd tovább ez olvasható:

„Mert az igazi katonai becsület azt írja elő, hogy semilyen király vagy fejedelem, semilyen erőszak vagy hatalom nem kényszerítheti a nemes és szabad embert arra, hogy szégyenletes vagy igazságtalan dolgokat műveljen, vagy ilyesmik elkövetésében segédkezzen —

és ha mégis ilyesmit parancsolnának neki, úgy «kardját parancsnoka előtt ketté kell törnie».“ *(„Igaz, úgy van!“ — a szociáldemokraták padsoraiból.)* Ezt tanította Ernst Moritz Arndt.

Uraim, végezetül még ezt mondja Arndt:

„A német katonai becsület azt jelenti: a katona tudatában van annak, hogy akkor is voltak már németek, amikor még sem királyok, sem fejedelmek nem voltak; akkor is volt már német föld, amikor még nem voltak királyok és fejedelmek; mélyen és bensőségesen átérzi, hogy a föld és a nép halhatatlan és örökké való, de az urak és a fejedelmek minden becsületükkel és becstelenségükkel egyetemben halandók.“

Így van ez megírva Ernst Moritz Arndt katonai kátéjában!

És Önök, Uraim *(jobbfelé fordulva)*, maguk is érzik, hogyan törik darabokra ujjaik között a katonai fegyelem. Mert ez egészen világos: az Önök tulajdon felfogása szerint is ugyancsak ingatag alapokon nyugodhat a katonai fegyelem, ha Önök olyan aggodalommal igyekeznek minden káros befolyástól óvni, mint ahogy ezt a katonai bojkott dolgában hozott intézkedések mutatják.

Uraim, talán még szabad arra hivatkoznom, hogy nemrég egy továbbképző iskolában a növendékek nem voltak hajlandók tanítójuk parancsára megéljenezni a császárt. A reakciós pártok lapjaiban ez a továbbképző iskola ifjúmunkás növendékei között kitört zendülés halálos rémületet keltett. Igenis, Uraim, hasonló hangulatok és vélemények, mint aminők ezen ifjak szívéből és fejéből tüntetőleg robbantak ki egy tanítóval szemben, aki növendékeit a hazafias tüntetés eszközeivé akarta lealacsonyítani, ugyanilyen nézetek és érzések uralkodnak — csak sokkal felvilágosultabb formában — hadseregünknek egy hatal-

mas és mind hatalmasabbra növekvő részében. *(„Igaz, úgy van!" — a szociáldemokraták padsoraiból.)*

Bizonyosak vagyunk afelől, hogy Önök valamennyien javaslatunk ellen fognak szavazni. De ezáltal csak még világosabban fog kidomborodni az, amit javaslatunkkal el akartunk érni, márpedig mi ezt tartjuk a legfontosabbnak. Uraim, javaslatunk elutasításával szertefoszlik, megsemmisül a csillogó ármádia hazafias küldetéséről szóló legenda. Az a mód, ahogyan Önök javaslatunkkal szemben állást foglalnak, arra mutat, hogy az Önök akaratának és a hadvezetőség szándékainak megfelel az, ha a német hadsereg további megerősítése is azt a célt szolgálja, hogy a haderőt, az úgynevezett néphadsereget a nép ellen használják fel, az erőszak eszközeként a politikai szabadságáért és gazdasági jólétéért küzdő nép elnyomására. De hiábavalók lesznek a hadügyminiszter úrnak és a hadvezetőségnek olyan irányú kísérletei, hogy a szocialista nézeteket, az Ernst Moritz Arndt katonakátéjának szellemében megnyilatkozó rebellis véleményeket kiűzze a hadseregből. Hadd idézzek a hadügyminiszter úrnak egy régi mondást: „socialismum expellas furca, tamen usque recurret" — hiába próbálják karddal és lándzsával elűzni a szocializmust, mégis mindig vissza fog térni. A belső ellenség, amely ellen Önök harcolni akarnak, már régen nem a hadseregen kívül áll, hanem bent van a hadseregben magában. *(„Nagyon helyes!" — a szociáldemokraták padsoraiból.)* Teljesen hiábavalónak fog bizonyulni minden olyan kísérlet, amely katonai eszközökkel próbálná kiirtani ezt a belső ellenséget. És mi derűs bizakodással hisszük, hogy az igen közeli jövőben az Önök legerősebb fegyvere, a militarizmus fegyvere is éppúgy össze fog zúzódni a felkelő nép sorfalán, mint ahogyan megsemmisül az a szalmaszál, amellyel kőfal ellen hadakoznak. *(Élénk „Brávó!"-kiáltások a szociáldemokraták padsoraiból.)*

Gyorsírói feljegyzés a Birodalmi Gyűlés tárgyalásairól.
290. köt. 5659—5665. old.

Hókuszpókusz

I.

Egyelőre nem szándékoztam hozzászólni a Krupp-perek dolgához. De a Krupp-cég testőreinek folytonos szemfényvesztő manőverei, és az a zűrzavaros játék, amelyet a legkülönbözőbb hírszerző és cáfoló apparátusok, továbbá a félhivatalos Wolff-ügynökség és a *Norddeutsche Allgemeine* kölcsönösen űznék, mégis célszerűvé teszi néhány észrevétel közlését.

Az egész ügyet olyan bűvészkedéssel igyekeztek valójából kiforgatni, hogy ez, ha kissé kevésbbé ügyetlenül csinálják, méltó lett volna egy indiai fakírhoz; a legendabeli hét sváb kopjáival rontanak rám, amelyeknek már a látása is rémületet kelt, és fülrepesztő lármával próbálják elterelni a figyelmet Brandt és társai, de főleg a nagytekintetű és mindenható Krupp-igazgatóság dolgairól. Ez a vállalkozás — a lapok legfrissebb jelentései szerint — nem egészen kilátástalan.

Hogyan is volt tulajdonképpen az egész história?

Ez év április 18-án szóvátettem a Birodalmi Gyűlésben a hadiipar titkos irodájának sötét üzelmeit: sajtójuk mesterkedéseit, gátlástalanul aljas internacionalizmusát, álhazafias fondorlatait, amelyek célja a népek egymásra uszítása és a fegyverkezés fokozása. Ezek a fondorlatok a sovinizmus Erisz-almáját dobják a népek közé, s ezzel a hadiipari tőke világszövetségének zsebére dolgoznak, kezdve a Munitions- und Waffenfabrik gépfegyverekről szóló hírhedt levelével, s végezve Kruppék bizonyos üzleti fogásaival, amelyek e jelszó alatt születtek: „Egy az isten, a militarizmus, és Krupp az ő prófétája." Kruppról

Volksstimme

Zentralorgan der sozialdemokratischen Partei Ungarns

Abonnements-Bedingungen:
Vierteljährlich — K. 3.— | Ein Monat — — K. 1.—
Deutschland und Serbien: Ein Monat — — K. 1.20.
Für das übrige Ausland: Ein Monat — — K. 1.50.
Einzelnummer Dienstag, Donnerstag 6 h. Samstag 10 h.

Erscheint jeden Dienstag, Donnerstag und Samstag.
Die Donnerstagnummer erscheint mit der Beilage „Der Bergarbeiter".

Redaktion: Budapest, VIII, Conti-utca 1.
Telephon Josef 8-2[illegible]
Administration: VIII, Conti-utca Nr 4.
Telephon Josef 8-81.

XXXII. Jahrgang | Budapest, 14. November 1912 | Nr. 131

Genossen! Sonntag, am 17. November, demonstrieren wir im ganzen Lande gegen den Krieg. In der in Budapest abzuhaltenden großen Protestversammlung wird im Auftrage des Internationalen Sozialistischen Bureaus Genosse Dr. Karl Liebknecht, Mitglied des deutschen Reichstages und des preußischen Landtages, sprechen. Genossen, agitiert!

Die sozialdemokratische Partei.

A Magyarországi Szociáldemokrata Párt Volksstimme című németnyelvű lapja háborúellenes tiltakozó nagygyűlést hirdet 1912 november 17-re, és bejelenti, hogy a gyűlésen beszédet tart Karl Liebknecht

csupasz, rideg tényeket közöltem, azt például, hogy a cég igazgatósága éveken át fizetett Berlinben egy Brandt nevű volt tűzmestert, aki elé azt tűzték feladatul, hogy közelítse meg a hadseregügyi és a haditengerészeti hivatalok irodatisztjeit, vesztegesse meg őket, és ilymódon szerezzen értesüléseket a fegyverkezési kérdésekkel foglalkozó hatóságok szándékairól, a hatóságok által elkészített és a konkurrens cégek által benyújtott konstrukciós tervekről, a kísérletekről, főleg pedig arról, hogy milyen árakat szab a többi cég, és milyen árakat hajlandó a minisztérium nekik megadni. Brandt úrnak erre a célra tekintélyes összegeket bocsátottak rendelkezésére. A híres Krupp-cég egyáltalán nem riad vissza attól, hogy magasabb és alacsonyabb rangú tisztviselőket katonai titkok elárulására bírjon. A hatóságok Brandt titkos jelentéseiből egész halomra valót foglaltak le von Dewitz, a Krupp-cég egyik magasrangú tisztviselője esseni irodájának páncélszekrényében. Erről tájékoztattam a hadügyminisztert. A hadügyminiszter beavatkozott a dologba, és teljesítette kötelességét.

Ezzel teljes lett a botrány, minden kis részletében kész lett az immáron megdönthetetlen, világraszóló botrány. A hurrápatriotizmus bálványa, a császári felség határtalan kegyeinek, sőt szeretetének nimbuszában megdicsőült Krupp, Németország dicsősége és fő ékessége, a nemzet legszentebb szentje, ott feküdt az aljas kapitalista ember szennyes porában. Krupp, az állam és a Hadügyminisztérium körülcirógatott kedvence volt az, aki rútul félrevezetett mindenkit, aki folyamatosan becsempészte a korrupció pestisét a német tisztviselői karba, a német hadvezetőségbe, a német hadseregbe! — Már ugyanezen az éjszakán Berlinbe robogott von Hugenberg úr, a Krupp-cég igazgatója.

Így köszöntött be a következő nap. A parlamentben majdnem minden párt szónokai sietve menekülnek a hadiipari tőke becsületének süllyedő hajójáról, jóllehet eddig mindennek ellenére a fő bűnt a legtöbben a Munitions- und Waffenfabrik levelében látták. Erre másodszor is felszólalok, de csak tárgyilagos, kiegészítő, támadásokat visszaverő megjegyzéseket teszek. Ekkor hangzott el a hadiipar egész elvetemültségének jellem-

zésére a „panama" szó, sem több, sem kevesebb, s ez még csak igen enyhe megjelölés.

Az egészből talán még csak egy dolgot kellett a hadügyminiszter beismerései ellenére is bizonyos vonatkozásokban tisztázni: a Krupp-féle korrupciót. A többi már vitathatatlanul bebizonyosodott.

És ekkor következett az első Krupp-per. Jegyezzük meg: *Krupp*-per! *Így* nevezte mindenki. A nagyközönség felfogása szerint *Krupp* volt a vádlott, nem pedig a hadvezetőség valamelyik hivatalnoka. Ez a per, mondhatni, a következő jelszóval folyt: „Nincs panama!"[55] Kétségbeesetten és fáradhatatlanul kapaszkodtak egy teljes héten át a jellemzés, a felkiáltás két szavának ebbe a szalmaszáljába! „Nincs panama!" — ez volt a varázsszó, amelyet nyomban a per tárgyalásának megnyitásakor ünnepélyesen hangoztattak. „Nincs szó panamáról" — ezzel kezdte az ügyész, ezt ismételgették a védők, és ezt hirdette ki ítéletében a bíróság. És az egész kapitalista világ, a katonai klikkek, az álhazafiak és mindenekelőtt a hadiipar érdekeltjeinek egész falkája reggel, délben, este ezt üvöltözte nagy lelkesedéssel: „Nincs panama, dícsértessék a Jézus Krisztus!"

Az urak pokoli könnyedséggel tették túl magukat az egész dolgon, bár látszólag zordon szavakkal korholták a vádlottak padján ülő szegény bűnösöket. A közvélemény szinte sértve is érezhette magát ettől a könnyed elintézéstől. Akármelyik gyermek átláthatott ezen a hókuszpókuszon. Be kellett bizonyítani, úgy mondták, hogy panamáról van-e szó, vagy sem? És ha panamáról, kinek a panamájáról? A hadvezetőség panamájáról. Mit jelent a „panama" szó? Azt, hogy megvesztegettek mindenkit, egészen a hadügyminiszterig.

Bebizonyosodott néhány tiszt és őrmester megvesztegetése, akiket — hogy minél messzebb tolják őket a hadvezetőségtől — „nyomorult aktamolyokká" degradáltak. A hadügyminiszter megvesztegetéséről nincs bizonyíték, következésképpen stb.; a többit tessék a szónoki fordulatok virágoskertjéből kiválogatni.

A bizonyítási eljárás valóban klasszikus! A „közvélemény", már amennyire ez a sajtóban kifejezésre jutott, nagyrészben be hagyta magát csapni ezzel a groteszk zagyvasággal, ami azt

bizonyítja, milyen vágyakozással keresett egy egérlyukat, hogy a militarizmusnak ebből a szégyenletes botrányából valahogyan kimásszon. Ama bizonyos áprilisi napokban az urak túlságosan súlyos morális költségekbe verték magukat, amit aztán hamarosan megbántak, és már a költségvetés harmadik olvasásakor hahotával, torzításokkal, gúnyolódással igyekeztek legalább részben visszaszerezni. A Capitoliumot meg kellett menteni. No, de csak türelem! A per végeredménye az lett, hogy a hadiipari tőke panamája mellé most már az úgynevezett német közvélemény panamáját is odasorolhatjuk.

A per valóban nagyszerű eredménnyel járt! Bebizonyosodott, hogy a hadügyminisztert nem vesztegették meg. Az, hogy én, orcátlan rágalmazó, a hadügyminisztert bizalmasommá tettem, s az ügy kivizsgálása és levezetése körül tanúsított lelkiismeretességét elismertem, nyilvánvalóan csak súlyosbította tévedésemet. A „panama" szót kizárólag a legfelsőbb állami hatóságokra lehet alkalmazni, hangoztatták, majd rögtön azután Liebknecht képviselő panama-ügyéről kezdtek különböző hangnemekben vádakat kürtölni a világ minden tája felé, jóllehet, tudtommal, még nem vittem a hadügyminiszterségig.

Milyen átlátszó szándékú szószátyárkodás volt az egész! A liberális sajtó egy része is naponta hatszor elujságolta, hogy valami „nagyarányú" korrupciót nem sikerült lelepleznem. Kinek a „nagyarányú" korrupciójáról volt szó? A hadvezetőségéről? Ilyesmit nem is állítottam. No, de akárhogyan áll is a dolog, nézzük csak meg nyugodtan azt, amit a katonai törvényszék — amely ezúttal sem bújhatott ki a bőréből — napvilágra hozott; jóval több ez annál, amit én állítottam. Sokmindent napvilágra hozott, habár az aktákon és okmányokon kívül szinte csak a vádlottak és az egészen közvetlenül részes Krupp-hivatalnokok vallomásai állottak rendelkezésére, és jóllehet a pör szereplői kínos óvatossággal kerültek minden olyan kérdést vagy adatot, amely nem közvetlenül a vádlottakra, Tilianra és társaira vonatkozott.

A korrupció *a katonai apparátusban* nem nagy — mert hiszen azok az összegek, amelyekkel a vádlott Tiliant és társait megvesztegették, nem voltak nagyok. No, de engedelmet ké-

rek, mikor állapították meg összegszerűen a megvásárolhatóság tarifáját, talán épp a zónatarifáját, amely a korrupció mértékét a megvásárolható személy vételára szerint szabja meg? Mióta tekintik azt, ha valaki könnyebben vásárolható meg, kisebb veszélynek? Mióta tartják az ügyes vesztegető zsugoriságát — ami általában csak megnehezíti az ilyen ügyleteket — a korrupció ellenmérgének? A titkosrendőrség garasos besúgóit tisztább lelkeknek minősítik, mint a hadiipari tőke húszmárkás bizalmi embereit? Továbbá, engedelmet kérek, a vesztegetési készpénz mellett nem alkalmazzák-e itt azt a sokkal hatásosabb vesztegetési eszközt, hogy jól jövedelmező állást ígérnek a Krupp-cégnél? Azután, még egyszer bocsánat: hogy állapították meg a vesztegetések összegét? Csupán a vádlottak, közöttük Brandt vallomásaiból. És, engedelmükkel, hogyan lehetett volna bebizonyítani egy „nagyobb" korrupciót — amely a „nincs panama" harsonázóknak is megfelel — egy olyan perben, amelyben csak egy „kisebb korrupció" kivizsgálását tűzték ki célul?

II.

Ki lehetne olyan ostoba, hogy ne látná, mégis milyen átkozottul nagy halom korrupciót derített fel a hadvezetőségben már eddig is a Tilian és társai ellen lefolytatott per? Azokat a szálakat, amelyek minden akadály ellenére is napvilágra kerültek, könnyűszerrel és minden kétséget kizáróan tovább lehet követni, még pedig veszedelmesen magas régiókba, teljesen függetlenül attól, hogy formális *bírósági* megállapításokra kerül-e sor, vagy sem, mert büntető eljárás csak akkor indítható, ha a tettest ismerjük — akármennyire napnál is világosabb maga a bűntett. No, de a gyilkosság gyilkosság marad akkor is, ha a tettest sosem kerítik kézre, és a vesztegetés meg a korrupció akkor is vesztegetés meg korrupció marad, ha egyetlen bűnöst sem ültetnek soha a vádlottak padjára.

Szóba sem hozzuk azokat a lakomákat, amelyeket a nemes cég az átvevő bizottságok tiszteletére rendez — ezeket másutt okmányszerűen megállapították —, sem von Metzen úr és a

Krupp-cég többi hivatalos berlini képviselőjének „reprezentációs költségeit". *Először:* a katonai apparátussal kapcsolatban máris *megállapítottak* olyan tényeket, amelyek felett a Tilian-perben ítéletet is mondtak.

Ezenkívül *másodszor: megállapították,* amit Brandt egészen nyíltan elismert, azt, hogy ő más katonai személyekkel ugyanolyan bűnös kapcsolatban állott, mint azzal a vád alá helyezett hét bűnbakkal, akiket most a sivatagba száműztek. „Reprezentációs költségeinek" legeslegnagyobb részét ezek a kétségtelenül eltusolt vesztegetések nyelték el.

Harmadszor: megállapították, hogy a Krupp-cég igazgatósága, saját bevallása szerint, a katonai gépezetnek Brandt által kikémlelt valamennyi lényeges titkát már korábban ismerte. A szakértők nyilatkozatai szerint itt olyan dolgokról is volt szó, amelyek még Kruppék számára is egészen különlegesen titkosak, és éppen ezekre a titkokra vonatkozóan, amelyeket a Krupp-cég már korábban ismert, az egyik Krupp-igazgató azt vallotta, hogy a fejéhez kapott, és azt kérdezte magától, hogyan juthattak ezek a dolgok *Brandt* tudomására. Brandt, nyilván így gondolták, egy „szubaltern"* ember! — aki természetesen csak alantasabb rangú hivatalnokokkal állhat összeköttetésben! Ebből ismét az következik, hogy ilyenfajta titkokról a Krupp-cégnek *nem alantasabb* személyek útján kellett értesülnie. Mindezekből megdönthetetlen logikával az következik, hogy a Krupp-cég más forrásokból is szerzett titkos értesüléseket, nemcsak Brandt és ügynökei útján, és hogy ezek a források sokkal magasabb tájakon keresendők, mint azok, amelyeket a Tilian-perben felfedtek — egészen biztosan nem a „megvásárolható aktamolyok" körében. Az is világos, hogy e magasabb források tájékán nem a Brandt-fiú vagy hozzá hasonlatos valaki üldögélt.

Ki merészelné ezeknek a következtetéseknek a bizonyosságát kétségbevonni? Aki erre vállalkozik, az tisztázza, de kétértelműség és kertelés nélkül a Krupp-cég illegális értesüléseinek eredetét. Tisztán akarunk látni! Beszéljünk nyiltan! Lássuk a bűnös tisztviselők neveit! Lássuk a dokumentumok adatait!

* Alantasabb rangú. — *Ford.*

Addig azonban igazán egyetlen ember se merészelje a szájára venni azt, hogy „nincs panama a katonai apparátusban", mert különben el kell tűrnie azt a szemrehányást, hogy eltusolásra és ködösítésre törekszik, nem pedig a bajok gyökerének kiirtására.

Negyedszer: azt is megállapították a katonai apparátusban elharapózott korrupcióra vonatkozóan, hogy Kruppék nagy dühére más hadiipari cégek is kiválóan értesültek mindenről, még hozzá állítólag jobban, mint Krupp. Honnan eredhettek ezek az értesülések? Az, hogy legális forrásból származtak volna, még sokkal kevésbbé valószínű, mint Kruppék esetében, mert a „titkok" köre amazok előtt még nagyobb volt. Az értesülések illegális megszerzésének eszközei még vaskosabbak lehettek, mert hiszen a többi céget nem segítette az a dicsfény, amellyel Kruppék megbabonáztak egyes embereket.

Ötödször: általánosságban megállapították a katonai apparátusnak és az egész államgépezetnek a profitéhes és gátlástalan hadiipari tőke részéről történt, teljességgel közveszélyes behálózását, amelyet különösen a messzemenő személyi kapcsolatok eszközével segítenek elő. Ide tartozik az, amit már a Birodalmi Gyűlésben is kiemeltem, hogy milyen demoralizálóan hat az emberekre a milliós tőkével rendelkező cégeknél való alkalmaztatás kilátása. A Kruppéknál elnyert állás tisztek és adminisztrációs hivatalnokok számára egyaránt ragyogó előléptetést jelent. Ez a karrierlehetőség, mint köztudomású, a tűzmestereknél és gazdasági tiszteknél sokkal magasabb rangúakat is csábít. Mi sem természetesebb, mint hogy mindenféle szívességek útján igyekeznek Kruppék kegyeit megszolgálni. A korrupciónak ez a forrása a legbőségesebb és legmérgezettebb. Amíg ezt be nem tömjük, lehetetlen a gyógyulás. Ez az egyik legfontosabb része annak a harcnak, amelyet azért kell megvívni, hogy az államapparátus legalább formálisan megközelíthetetlen legyen a nagytőke közvetlen pénzadó hatalmával szemben.

Hatodszor: megállapították, hogy ez a garázdálkodás évek óta észrevétlenül és akadálytalanul folyhatott a katonai apparátusban.

A német hivatali korrektség harsonázóinak ez még mindig nem elég?

Akkor hát azt bizonyítják ezzel, hogy a közéleti tisztaság iránti érzék Németországban lélekzetállító sebességgel pusztul, hogy a lelkiismeretlenség a legjobb ütőkártya, és hogy a nagytőke, valamint az általa irányított „közvélemény" ma már Németországban is cinikus nyíltsággal a „túl minden jón és rosszon" jelszó erkölcsét vallja magáénak?

Mit használ itt az a diadalmaskodó fecsegés, hogy nem bizonyosodott be a hazaárulás, és az ehhez hasonló más frázisok? A Birodalmi Gyűlésben jóelőre hangsúlyozottan kiemeltem, hogy itt nincs szó hazaárulásról. Most pedig abból igyekeznek nagy diadalmaskodva panamavádat kovácsolni ellenem, hogy — igazam van. Ezeknek az ostoba üvöltözőknek igen rossz lehet a lelkiismeretük. Annyit mindenesetre megállapíthatunk, hogy az a korrupció, amelyet a hadiipar csempészett be a katonai apparátusba, aggasztó mértékben hozzájárulhat ahhoz, hogy a hazaáruló cselekedetekre való hajlandóság is kifejlődjön. Ezt hangoztattam a Birodalmi Gyűlésben, és azt mondom, álljon fel az az ember, aki ezt vitatni meri. És tekintettel a hadiipari tőke nemzetközi atyafiságai kapcsolataira, különösképpen pedig a Krupp-cég helyzetére, amely az egész világ fegyverszállítója, a legkomolyabb veszély forog fenn abban az irányban, hogy a gyártási titkokról és tervekről bűnös módon megszerzett adatokat Krupp buzgó ügynökei a külföldnek is eladják.

Kell-e még sok szót vesztegetni a *hadiipari tőke korrupt voltáról*; a hadiipar „panamájáról"? Csupán Brandt-esettel van-e dolgunk, vagy pedig Krupp-esettel? Isten látja lelkemet, én valóban nem tartozom az optimisták közé. Általában a kapitalista igazságszolgáltatás és különösképpen a porosz-német igazságszolgáltatás határai — a hivatalban levő igazságügyi tisztviselők minden becsületessége ellenére — igen szűkre vannak szabva, és én túlságosan is jól ismerem ezeket a határokat, s fogadást ajánlottam, százat tíz ellenében, hogy a Krupp-cég igazgatóit nem fogják vád alá helyezni, és ezret egy ellenében, hogy ha mégis vád alá helyeznék, nem fogják őket elítélni. Holott az én szociáldemokrata iskolázottságú felfogásom szerint

már ma megállapítottnak tekinthető, hogy a Krupp-igazgatóságot éppen úgy a vádlottak padjára kellene ültetni, mint Brandtot.

Ezek az urak, akiknek külföldön a vesztegetés mindennapi kenyerük, valóban nem azok az ártatlan lelkű árvagyermekek, akik ne tudnák, mi fán terem a hazafias, a hazai vesztegetés. A vesztegetést természetesen nem szokták formálisan és írásban feladatul kitűzni. A Krupp-cég igazgatói azonban tudták — tudniuk kellett —, hogy Brandt és a többi informátor csak görbe utakon szerezhette meg számukra értesüléseit, tudták, mert tudniuk kellett, hogy katonai titkok elárulásáról volt szó; tudták, mert tudniuk kellett, hogy ez a rendszeres árulás vesztegetés nélkül lehetetlen lett volna; ők nyújtották Brandtnak és a többi ügynöknek az anyagi lehetőségeket a vesztegetéshez; ők értékesítették az elárult katonai titkokat. Ők tehát bűnösek a vesztegetésre és katonai titkok elárulására való felbújtásban. Bűnösségük már ma — minden ürügy ellenére — bebizonyított dolog, hiába itt minden átlátszó manőver, mert ezek csak még félreérthetetlenebbül rásütik a bűntudat bélyegét a bűnösök homlokára.

És az is bebizonyított tény, hogy a Krupp-ház igazgatói ezeket a büntetendő cselekményeket tisztán anyagi haszon elnyeréséért követték el. Az a nevetséges kifogás, hogy a manipulációk csupán azt a célt szolgálták, hogy lejjebb szorítsák az árakat, pontosan annyit ér, mint a Munitions- und Waffenfabrik mentegetőzése, amellyel a hírhedt párizsi levelet próbálja kimagyarázni. Kruppéknak az volt a céljuk, hogy megrendeléseket eszközöljenek ki, ezért akarták kitudakolni a konkurrens cégek ajánlatait és árait. Alattomos manőverekkel megkaparintani a konkurrensek találmányait, és így elorozni előlük a zsákmányt — ez volt az a hazafias cél, amely bizonyos urak szívét megdobogtatta.

És egyet semmiesetre se felejtsünk el: *a kémkedés nemcsak a magánipar konkurrenciája ellen irányult, hanem kiterjedt az állami fegyvergyárak, műhelyek és laboratóriumok kísérleteire és konstrukcióira is*, tehát *közvetlenül maga a katonai apparátus ellen irányult.* Gondoskodni kell tehát arról, hogy a közvéleményt ezekről az

üzelmekről is kellőképpen tájékoztassák. A haditörvényszék a tárgyalás során erre a pontra a legsötétebb fátyolt borította.

Akárhogyan van is a dolog, von Dewitz úr, Dräger úr, von Röttger úr, a Krupp-ház igazgatói, mindnyájan tiszteletreméltó személyek. Meglátjuk majd, vajjon meggörbül-e egyetlen hajszáluk is?

A katonai hatóságnak és azoknak, akik „Fogják meg a tolvajt!" kiabálnak, azoknak, akik a hadiipari tőke panamájáról gyerekes hókuszpókuszokkal akarják a figyelmet elterelni, és bűvészfogásokkal az én „panamám" mögé akarják azt bújtatni, mindazoknak, akik kényelmes ürügyként a „megvásárolható aktamolyokra" akarják hárítani a közvélemény haragját, már most a legmelegebben figyelmükbe ajánlom az 1 E. J. 501/1912. számú akták tanulmányozását. Ezek az akták a berlini II. számú törvényszéken, az ügyészségen találhatók. Azt hiszem, hogy ott a legeltompultabb ízlés számára is bőségesen akad jól megpaprikázott táplálék, bár úgylátszik, vádlottat ott sem lehet felfedezni.

És még egyet: amikor ez év tavaszán a költségvetési bizottságban szóvátettem a kisebb katonai szállítások körül — nem a hadiiparban — divatozó megvesztegetési pénzek rendszerét, a hadügyminiszter volt az, aki patetikus szólamokkal súlyos rágalomnak minősítette és visszautasította azt az állítást, hogy az ilyen visszaélések széltében-hosszában elterjedtek a katonai apparátusban. Ma a hazafias sajtónak nagy része igen nyomatékosan ezt hangoztatja: „Németország kapitalistái, védjétek meg legszentebb javaitokat, védjétek meg a megvesztegetési pénzhez való jogotokat!" A nagynémet sovinizmus, mint egy kerub áll ki lángpallosával, hogy a hadiipar profitérdekeinek szolgálatában megvédje a vesztegetésnek és a katonai titkok elárulásának paradicsomát. A *Post* és a *Rheinisch-Westfälische Zeitung* oroszlánszívű lelkesedéssel hirdet kereszteshadjáratot ellenem, az egyedül üdvözítő vesztegetési pénzek hitének alávaló ellensége ellen. És hogy jobban fedezzék a kenőpénz-adókat és elfogadókat, a vesztegetőket és megvesztegetetteket, a katonai titkok elárulóit és ezek felbújtóit, engem igyekeznek a legmocskosabb eszközökkel személyemben megrágalmazni.

Igazán csodálatosan sokra vittük!

Nekem valóban semmi kifogásom sincs az ellen, hogy a haditörvényszék hét vádlott latrának mentségére minden elképzelhető magyarázatot felhoznak. Magam is sajnálom őket személy szerint. De ebbe a mentségeket kereső fáradozásba visszataszítóan sok hamis szentimentalizmus keveredik. Mit akarnak velük? A mai igazságszolgáltatás áldozatainak kilencvenkilenc százaléka legalábbis épp olyan jogosan tarthat igényt az emberek részvétére, mint Tilian és társai. A kapitalista sajtó egy részének ízléstelen érzelgősségét azonban — bár pusztán emberiességi szempontból a bűnösök teljes felmentését kívánnánk — annál élesebben kell visszautasítanunk, mert ez más utakon ugyanazt a célt követi, amelyet a nyilt hadiipari sajtó hirdet, amikor a bűntett egész súlyát néhány alárendelt helyzetben levő személyre akarja hárítani, és a disznóságok nagyját el akarja tüntetni, s ezzel az igazi főbűnösök, az igazi bűnösök, a kétségtelenül ezerszeresen nagyobb bűnösök felelősségrevonását meg akarja akadályozni.

A sajtó naponta közli az „ügy" további fejleményeit, naponta megjelennek cáfolatok. A „nincs-panama" üvöltözői egyre gondterheltebben néznek a jövőbe, rossz lelkiismeretük nem hagy nekik nyugtot. Az igazságszolgáltatás pedig egyelőre még határozatlanul ide-oda ingadozik. Az a lehetőség, hogy az egész eljárás még Brandt esetében is éppúgy valamilyen feneketlen posványba fullad, akárcsak az Eulenburg-per, a legújabb híradások szerint egyre közelebbinek látszik.

No, de jöjjön, aminek jönnie kell! Bizonyos, hogy a korrupció mélységeiben még mindig nem is sejtett nagy titkok rejtőznek, de azért nem szabad lebecsülni azt, ami már ma is be van bizonyítva. Az ügy további fejleményei, amennyire az igazságügyi hatóságoknak még foglalkozniuk kell velük, nem közömbösek a számunkra. Annyi mindenesetre kétségtelen: az ügy *politikailag* lényeges része már ma is éppen eléggé világos. Most tehát az a feladat, hogy a *politikai* konzekvenciákat is levonjuk belőle. Ez most a célja harcunknak, akár csődöt mond az igazságszolgáltatás, akár nem.

Vorwärts,
1913 augusztus 27—28.

Felszólalás a Németországi Szociáldemokrata Párt jénai kongresszusán

1913 szeptember 14—20.

A politikai tömegsztrájkról

1913 szeptember 16.

Elvtársak, emlékeztetni akarom Önöket. Nem mindenkinek megy az könnyen, hogy gyorsan megváltoztassa nézeteit. 1910-ben, amikor a poroszországi pártkongresszus a választójog kérdéséről tanácskozott, nemcsak a delegátusoknak, hanem az egész pártnak az volt a felfogása, hogy a szabad választójog kiküzdése Poroszországban nem gyerekjáték, nem valami másodrendű dolog, hanem egész Németország legégetőbb, legsürgősebb, legközpontibb politikai kérdése. Több össznémet pártkongresszus is ugyanezt szögezte le. Aki még emlékezik, milyen hangulatban tárgyaltuk ezt a kérdést a porosz pártkongresszuson, aki tudja, milyen szenvedélyességgel propagáltuk a porosz választójog bástyái ellen indított ostromot, aki tudja, hogy 1910-ben, a proletariátus harcainak egyik dicsőséges korszakában a német, a porosz szociáldemokrácia kivonult az utcára, és amit akkor senki sem tartott lehetségesnek, egy-kettőre meghódította az utcához való jogát, abban a meggyőződésben, hogy életkérdésről van szó, végsőkig menő és kikerülhetetlen harcról — aki mindezt megőrizte emlékezetében, és most itt azt hallja, hogy a porosz választójog voltaképpen nem is olyan fontos dolog, és tulajdonképpen egyáltalán nem érdemes érette komoly harcot vívni, az nagyon csodálkozhatik. Nos, Elvtársak, én nem tudok olyan gyorsan átalakulni, és tudom jól, hogy odakinn számos elvtársam szintén nem tud olyan gyorsan új bőrbe bújni. (*„Úgy van!"*) Ez az oka annak, hogy miután a legutóbbi porosz tarto-

mányi gyűlési választások a porosz választójogi kérdés másfajta rendezésének reménységeit teljesen megsemmisítették, a tömegekből spontán kirobbant a tömegsztrájk jelszava, igenis, azért is, magukból a tömegekből. Nem az a fontos, hogy ilyen kérdésben ki mondotta ki az első szót, az a fontos, hogy milyen visszhangot keltett. Az a körülmény, hogy egyes tömegsztrájk-gyűlések kevéssé látogatottak voltak, semmit sem bizonyít. Az az érzés, hogy erről a problémáról beszélni kell, általános szükségletként jelentkezett az egész országban. Az a gondolat, hogy most elhatározásra kell jutni, erélyes eszközökhöz kell nyúlni, ha sor kerül rá, a munkásság legszélesebb és kétségkívül nem a legrosszabb rétegeit hatja át. Nagyon helytelen volna ma úgy föltüntetni a dolgot, mintha azok, akik a tömegsztrájkot hirdetik, frázis-forradalmárok volnának. Az egész helyzet, úgy ahogy a legutóbbi tartományi gyűlési választások eredménytelen lefolyása után mutatkozik, egyenesen megkövetelte a még rendelkezésünkre álló és szükséges harci eszközök beható megvitatását. És nem valami akadémikus valamilyen szeszélyéből, hanem ebből az egész helyzetből magából hangzott föl a tömegsztrájk jelszava. Igaz, hogy a vita meglehetős alkalmatlan időben indult meg. *(„Úgy van!")* De ennek el kellett következnie, a természeti törvények szükségszerűségével kellett elkövetkeznie. Az a körülmény, hogy ez éppen a válság kedvezőtlen időszakába esik, nem lehet ok arra, hogy ezt a proletariátus harcának a legbelsőbb szükségletéből kisarjadt vitát ilyen gúnyosan, ilyen kéjesen egyenesen diszkreditálják, mint ahogy ez rendszeresen történt és történik. Ezért kénytelen vagyok Scheidemann és Bauer elvtársaknak is szemrehányásokat tenni. Jól tudom, hogy egyesek, akiket itt a tömegsztrájk fanatikusainak bélyegeztek meg, túllőttek a célon. Természetesen én nem írok alá mindent, amit erről a kérdésről mondottak vagy írtak. De nem értem, hogyan tudott Scheidemann elvtárs tegnapi beszédében olyan — hogy finoman fejezzem ki magam — barátságtalan hangon vitatkozni a tömegsztrájk megvitatásának híveivel! Hogyan lehetséges az, hogy a porosz választójogi harc folytatásának és fokozásának lelkes támogatóit, akik elsősorban vitték a szót a tömegsztrájk megvitatásában, mint frázis-forra-

dalmárokat kigúnyolta, és lerántotta a sárga földig. *(Scheidemann: „Eszembe sem jutott ilyesmi!")* Már annak a ténynek, hogy Scheidemann és Bauer elvtársak s mások, akik felszólaltak a vita során, így lebecsülik a tömegsztrájk híveit, arra kellene ösztönöznie, hogy közelebbről nézzük meg és némi bizalmatlansággal elemezzük a Pártvezetőség határozati javaslatát. A Pártvezetőség határozati javaslata állítólag megerősíti a tömegsztrájk melletti állásfoglalást. A tömegsztrájk helyes voltának ezt az elismerését önmagában véve nem is szükséges megújítani. A jénai és a mannheimi kongresszus már állást foglalt mellette. A Pártvezetőség határozati javaslatában azonban van valami, ami ezt teljesen élvezhetetlenné teszi, mégpedig az az utalás, hogy a munkásmozgalom minden szervezetének teljes egyetértésre kell jutnia ebben a kérdésben. *(„Halljuk, halljuk!")* Ilyen teljes egyetértést nehéz lesz valaha is elérni. Ha ez előfeltétele lenne a tömegsztrájknak, akkor még sohasem került volna sor tömegsztrájkra. Ebben a megfogalmazásban felismerhető az az irányzat, hogy ahelyett, hogy erősítenék, gyengítsék a tömegsztrájk gondolatát. Ugyanígy azt sem értem, miért kell a Pártvezetőség határozati javaslatában éppen ennél a pontnál olyan különös hangsúllyal követelni, hogy „a szociáldemokrácia legvégső céljaiért lelkesedő, minden áldozatra kész tömegekre van szükség". Igen különösnek tűnik, hogy éppen ezzel az üggyel kapcsolatosan merült fel ez a követelés, amikor egy olyan demokratikus és nem kimondottan proletár követelésről van szó, amelyben bizonyos mértékig még nem-proletár elemek támogatásával is számolni kell. A Pártvezetőség határozati javaslatának ebből a két mondatából elég világosan kitűnik, hogy nemcsak mára, hanem a jövőre vonatkozóan is el akarják gáncsolni a tömegsztrájk kérdésének megvitatását. Ez az irányzat Scheidemann és Bauer fejtegetéseiből egész érthetően kivilágolott. Ha azok az elvtársak, akik azt mondják: mi akarjuk a tömegsztrájkot — másrészt azt hangoztatják, hogy: nem szavakat, hanem tetteket akarunk, mit akartok ti elérni szavakkal — nos, erre azt mondom, hogy Scheidemann elvtárs és mindazok, akik magukat a tömegsztrájk állítólagos híveinek mondják, csak szavakban hívei, de lelkük mélyén ellenségei a tömegsztrájk-

nak. Polémiájuk magának a tömegsztrájknak gondolata ellen irányul. Ha Scheidemann és Bauer aggodalmai mind jól megalapozottak, és ugyanúgy Bernstein aggodalmai is, akire ma nem is tudok ráismerni *(„Igaz! Úgy van!")*, akkor a tömegsztrájk az általános fejlődés belátható korszakán belül mindvégig értelmetlen, lehetetlen dolog lenne, úgy hogy erről nem is volna érdemes határozatot hozni. A mi határozati javaslatunk egyáltalán nem pusztán jólhangzó szólamokból álló tákolmány. Egyrészt abban különbözik a Pártvezetőség határozati javaslatától, hogy hiányoznak belőle a pártvezetőségi határozat sajnálatos fordulatai, továbbá abban, hogy a tömegsztrájk megvitatásáról barátságosabb hangnemben beszél, üdvözli ezt, mert ez a tömegek forradalmi érzületeiből, szükségletéből született, a párt taktikai elhatározásának állandóságába vetett hűséges hitéből, amelyet még két esztendővel ezelőtt az egész párton belül szentnek tartottak, abból a követeléséből, hogy a kíméletlen harcot töretlenül folytassuk, egészen az ellenség legyőzéséig. Üdvözöljük ennek a gondolatnak a népszerűségét, mert ebben biztosítékát látjuk annak, hogy a tömegsztrájk eszméje egyre élőbb a munkásság körében. A határozatok azonban magukban nem elegendők. Éppen az ellenkezője áll annak, amit Bauer mond: Mire való ilyen dolgokról annyit beszélni, hiszen a tömegsztrájkot a kellő időpontban úgyis megcsináljuk. Nem úgy van! Éppen ahhoz, hogy a tömegsztrájkot ebben a szellemben lehessen „megcsinálni", és ne vadsztrájkként robbanjon ki, az szükséges, hogy a tömegek a maga teljes jelentőségében és felelősségük teljes tudatában megértsék. *(„Helyes! Úgy van!")* Ezért van szükség megvitatására. Ennek a gondolatnak élővé kell válnia a tömegekben, és csak akkor válhat élővé, ha a tömegeken belül a vita eleven folyamatában kifejlődik. Hogy a jelen pillanat alkalmas-e erre, vagy sem, az nem játszhat szerepet. Scheidemann hasonlata a használhatatlan fegyverről itt egyáltalán nem alkalmazható. Hiszen senki sem mondja, hogy a tömegsztrájkot ma kell alkalmazni. A munkásmozgalom ellenségei jól tudják, hogy a munkásságnak válságos időkben is elég fegyver van a kezében ahhoz, hogy segítsen magán, hogy ellenséges támadásokkal szemben megvédje magát. De a

szükség mai napjaiban is szabad nekünk, sőt kötelességünk új fegyvereket kovácsolni a jövő számára, és ezek az új fegyverek — főleg a választójogi harcban — csak élesebb fegyverek lehetnek. Mert azok a fegyverek, amelyeket eddig használtunk, nem voltak elég hatásosak. Azok, akik a tömegsztrájk gondolatát komolyan veszik, nem tehetik magukévá a Pártvezetőség lebéklyózó határozati javaslatát. Olyan határozatot kell elfogadnunk, amely előreviszi a tömegsztrájk gondolatát. A porosz választójogi reform kérdésében sem ma, sem a jövőben soha nem állhatunk meg, nem hátrálhatunk, hanem csak előre törhetünk. *(Élénk tetszés.)*

Jegyzőkönyv a Németországi Szociáldemokrata Párt kongresszusának tárgyalásairól.

Jéna, 1913 szeptember 14—20.

A Bremer Bürger-Zeitung szerkesztőségének

Berlin, 1914 szeptember 3.

Tisztelt Elvtársak!

Tudomásomra jutott, hogy több elvtárs és néhány pártlap mindenféle híreket terjeszt a német birodalmi gyűlési frakció folyó év augusztus 3-i és 4-i tanácskozásairól. E hírek szerint a frakcióban sem a politikai helyzetet, sem vele kapcsolatos magatartásunkat illetően nem volt komoly nézeteltérés, és a hadihitelek jóváhagyására vonatkozó határozatot egyhangúlag hoztuk.

Tűrhetetlen mendemondák keletkezését megakadályozandó, szükségesnek tartom megállapítani, hogy a frakcióban az említett pontokra vonatkozóan egymással homlokegyenest ellentétes felfogások uralkodtak, amelyek soha nem tapasztalt szenvedélyességű vitákban jutottak kifejezésre, és teljességgel kizárták az egyhangú szavazást. Így tehát semmiképpen sem felel meg az igazságnak az az állítás, hogy egyhangúlag hoztuk a hadihitelek jóváhagyására vonatkozó határozatot.

A részletek feltárását olyan időre kell halasztani, amikor majd az ehhez szükséges véleménynyilvánítási szabadságot is legalább megközelítőleg olyan bőségesen mérik, akárcsak a jelenlegi abnormális politikai helyzetben a hitelek jóváhagyásának szószólói számára biztosított szabadságot.

Sürgetően kérem Önöket, hogy a fenti sorokat közöljék lapjukban.

Elvtársi üdvözlettel
az Önök *Karl Liebknechtje* (s. k.)

Karl Liebknecht,
„Osztályharc a háború ellen",
1915 március vége.

Karl Liebknecht mint munkaszolgálatos katona

A Szociáldemokrata Párt Vezetőségének, Berlinben

Berlin, 1914 október 26.

Tisztelt Elvtársak!

Folyó hó 17-én kelt levelükre sürgős másirányú elfoglaltságom miatt csak most térek vissza.

A Pártvezetőség augusztus 31-i ülésén elutasította azt a javaslatomat, hogy tüntető jellegű gyűlések rendezésével fejtsünk ki propagandát az annexiós uszítás ellen; a javaslat elutasításának az az oka, hogy a vitában egyes elvtársak esetleg az annexiók mellett szállnak síkra, holott ez az aggály éppen az ilyen gyűlések *mellett* szól. A Pártvezetőség mindmáig nem tette közzé azt a kiáltványt, amelynek kibocsátását az említett ülés után előttem kilátásba helyezte: erre a két tényre vonatkozott az Önök által „visszautasított" „gyanúsítás". Még pártsajtónknak az annexiós politika ellen irányuló legörvendetesebb megjegyzései sem pótolhatják a demonstratív és hivatalos állásfoglalást. Minél előbb került volna elsőízben sor ilyen állásfoglalásra, ez annál inkább gátat emelt volna az annexiós düh időközben ránktört áradatának. Propagandánk most ezen a területen a cenzúra vagy a cenzúraveszély által kiherélt alkalmi észrevételekre aprózódik fel. S elpuffog a levegőbe, mert hiányzik belőle az a támadó szellem, amely ma, a nemzeti gyűlölködés és az esztelen, mohó hódítási vágy örvénylő áradata közepette egyedül tehetné hallhatóvá és hatékonnyá, s mert a pártsajtónak az annexióval kacérkodó hangjai teljesen közömbösítik. Már csak azért sem lehet hatása, mert az *annexiós politika*, akár európai és gyarmati, akár csak gyarmati hódításokat tűz ki célul, *szerves része a*

kormány egész háborús politikájának, amit pedig — ezt nyilván senki sem fogja vitatni — sok pártlap és pártköreink jórésze a magáévá tesz. Abban az „alfában", amit itt a párt egy része kimond, már benne van az egész imperialista politika, az annexiós uszítás „omegájáig" — pedig az uralkodó osztályokon és a kormányon belül szemmelláthatóan tőkés és katonapolitikai ellentétek vannak, amelyek azonban nem azt érintik, ami *számunkra* a lényeg, hanem csak azzal a kérdéssel kapcsolatosak, hogy Európában terjeszkedjenek-e vagy a gyarmatokon, vagy itt is meg ott is, és hogy pontosan mely területeket szemeljék ki erre a célra. Minél tovább halogatjuk a demonstratív tüntetést, annál reménytelenebbé válik az egyre szilárdabban meggyökerező és egyre szélesebb körökben elterjedő néphangulat. A hadszíntér eseményei természetesen egészen más eredményre is vezethetnek. Nekünk azonban az itt feltételezett fejlemények lehetőségével is számolnunk kell, és ehhez kell tartanunk magunkat. Nem elég pusztán közbelépni a nem kifogástalan cikkek közlésének megakadályozására. Arra a kérdésemre, hogy ez a közbelépés megközelítőleg olyan energiával történik-e, mint amilyennel a szabad véleménynyilvánítás egyik magától értetődő megnyilatkozását a rovásomra akarták írni, máig sem kaptam választ.

A *Vorwärts-konfliktusban* a legkevésbbé sem arról van szó, amit *a kulisszák mögött tárgyaltak* a katonai hatósággal, hanem arról, amit *a legnagyobb nyilvánosság előtt tettek*. Véleményem szerint vannak bizonyos dolgok, amiket még a katonai diktatúra kényszere alatt sem lenne szabad *soha* megtenni, dolgok, amelyek olyan érzékenyen érintik a párt lelkét — bocsánat a kifejezésért —, és annyira becsületébe vágnak, hogy semmiféle — egyébként még anyagi szempontból is rövidlátó — anyagi pártérdek szem előtt tartásával sem igazolhatók. Itt még arra a szocialistaellenes törvény idején olyannyira megszokott kísérletre sem vállalkoztak, hogy pótujságokat hozzanak létre. Pedig érdemes lett volna! Továbbá még csak *meg sem próbálták* kihasználni azt az erős pozíciót, amellyel éppen a *Vorwärts* bel- és külpolitikai okokból a katonai diktatúra ellenében rendelkezik. Azonnal megkezdődött az alkudozás, és mielőtt a kakas hármat kukorékolt volna, bekövetkezett a kapituláció.

A semlegesség kérdéséhez: Südekum Stockholmban és Fischer Zürichben tett kijelentései ebben a pontban teljesen félreérthetetlenek voltak. Hiszen éppen ezért nem küldték Südekumot Hollandiába. Az, hogy Südekum és Fischer az Önök megbízásából, „a nemzetközi kapcsolatok fenntartása céljából" utazott-e Svédországba és Svájcba, annál kevésbbé játszik ebben szerepet, minthogy Südekum Stockholmból dolgavégeztével a Pártvezetőség hivatalos küldötteként Olaszországba utazott, aholis, amint azt az ismert jegyzőkönyv minden kertelés nélkül kimondja, az olasz elvtársaknál abba a gyanúba keveredett, hogy a császári Külügyminisztériumnak is megbízottja. Azoknak a német elvtársaknak szinte végeérhetetlen lajstromát, akik kapcsolatba léptek külföldön a testvérpártokhoz tartozó elvtársakkal, én itt még csak Quarck elvtárs nevével szeretném kiegészíteni, aki minden bizonnyal nem volt hivatalos küldötte a Pártvezetőségnek, mégis feljogosítva érezte magát arra, hogy minden áron igyekezzék bejutni a luganói konferenciára. Méltóságomon alulinak tartom, hogy válaszoljak azokra a gyalázkodásokra, amelyekkel Ebert elvtárs a poroszországi választmány ülésének végén — a vita lezárása után — illetett engem.

A Pártválasztmányban és *a szerkesztői konferencián* lezajlott eseményekhez csak ezt az egyet: folyó hó 7-én kelt írásukban nyomatékosan hangsúlyozták, hogy a Pártválasztmány egyhangúlag határozott véleményt nyilvánított Belgiumban és Hollandiában tanúsított magatartásomról.

Stuttgartra vonatkozó újabb megjegyzéseik nem tesznek rám más benyomást, mint a korábbiak. „A párt taktikájával és a párt alapelveivel kapcsolatos nézeteltérések" *megvannak* a pártbeli elvtársak körében, így nem kell azokat most — ahogy Önök némileg poroszos fordulattal kifejezték — „bevinni közéjük" [„unter sie tragen"]. Továbbra is változatlanul rejtélyes marad az, hogy miért alkalmaznak Önök különböző mértéket a stuttgarti bizalmi testület ülésével és más párttestületekkel szemben. Amint Önök is tudják, széles pártkörök teljesen gátlástalanul népszerűsítenek nap nap után egy kifejezetten nacionalista politikát, szítják a „Furor teutonicus"-t [teuton őrjöngés] az „ellenséges népek" ellen, sőt a külföldi országok szocialistái

ellen (lásd a számtalan példa közül a *Chemnitzer Volksstimme* e hó 9-i számát és a *Transportarbeiter-Zeitung* legutóbbi számát). Az a harc, amely e nézetek ellen folyik, csupán védekezés. Az ostromállapot láncaihoz, amelyek ezt a védekezést már eddig is gúzsbakötötték, még azok a bilincsek járulnának, amelyeket a Pártvezetőség szeretne rárakni. Fischer a folyó hó 6-i gyűlésen saját gusztusa szerint beszél és — megakadályozza, hogy ellentmondjanak neki! Keil folyó hó 9-én Ulmban nyilvános beszédet mond, amely „a lakosság összes rétegeinek" tetszésével találkozik (beleértve természetesen a hatóságokat és a hadsereg képviselőit), és — bepanaszol engem a Pártválasztmány előtt intern stuttgarti fejtegetéseim miatt!. Valóban, ez aztán a paritás a véleménykülönbségek terén, egészen annak a paritásnak a módjára, illetve még azt a paritást is túlszárnyalóan, amelyet a katonai diktatúra honosít meg az annexió kérdésében. Tökéletes kölcsönösségen alapuló pártonbelüli béke!

Az említett *taktikai alapelv* megvilágításához. Bizonyos, hogy imperialista háborúról van szó, *az* imperialista világháborúról, amely már rég kitörőben volt, s amely ellen megfogadtuk, hogy általános szempontok alapján nemzetközileg minden erőnket latbavetjük; éppen nekünk, németeknek, azonban különös okunk volt arra, hogy szembeszálljunk vele; a gyors ütemben előretörő német imperializmust történelmileg kialakult agresszivitás jellemezte; durva német-osztrák preventív s egyben hódító háborúval van dolgunk. A Németország elleni ellenséges inváziókról szóló mese — „hol volt, hol nem volt", a multé; a „cárizmus elleni felszabadító háború" című paródiát és az ehhez hasonlókat rég le kellett már venni a műsorról. Amikor frakciónk — teljesen ellentétben azzal a magatartással, amelyet pártunk még július 27-ig is, sőt 30-ig tanúsított — megszavazta a hadihiteleket, az „ellenséges" országokban is lerombolt minden gátat, amely ott a háború útját elállta. Fokozta ugyan Németország katonai erejét, egyúttal azonban az „ellenséges" államokét is megnövelte. Ha frakciónk ez év augusztus 4-én nem szavaz igennel, a háború sem Franciaországban, sem pedig — mindenekelőtt — Angliában és Oroszországban nem válhatott volna ennyire népszerűvé. A francia szociáldemokraták augusztus 4-i

szavazását, ami emellett Luxemburg megszállása és a Belgiumhoz intézett első német ultimátum után, tehát Németországnak Franciaország ellen intézett két igen súlyos támadó cselekménye után esett meg, már befolyásolták frakciónk határozatai, amelyeket a sajtó már tulajdonképpeni megfogalmazásuk előtt jóslatként kikürtölt, amivel én természetesen semmiképpen sem akarom igazolni ezt a szavazást. Nem egyéb ez, mint a háború intenzívebbé válása a német szociáldemokrácia vezérlete alatt, amiről beszéltem. Ugyanúgy, ahogy ez az intenzívebbé válás, még a kormány bevallása szerint is, bekövetkezett, meg kell lennie a lehetőségnek arra, hogy ellentétes magatartással elérjük a háborús folyamat gyengülését, ami a német népnek és az egész emberiségnek érdeke volna. A német szociáldemokráciának ebben is élen kell járnia. Nem kétkedem abban, hogy a többi hadviselő államban működő testvérpártok bennünket követni fognak. Egy olyan kiáltvány, amely világosan kifejezésre juttatja a háború befejezésére, a nemzetközi szolidaritásra, a népek önrendelkezésére és a mindennemű annexió elleni harcra irányuló akaratot, megváltás volna, felszabadítóan hatna az egész világ proletariátusára, és valamennyi nép üdvére nemzetközi méretekben megerősítené a háború befejezésére irányuló tendenciákat. Ha mindennek hatására létrejönne egy olyan béke, amely egyik félre sem megalázó, úgy ezzel egyben a jövőre nézve is a leghatékonyabb módon, a népek nemzetközi összefogásával biztosítanánk a békét. Ez az egyedül lehetséges szocialista politika, olyan politika, amelynek az Internacionále álláspontjáról kell kiindulnia; olyan politika, amelynek közvetlen nehézségeit természetszerűleg nem tévesztem szem elől, amelyet azonban mégis meg kell valósítani, ha be akarjuk tölteni történelmi feladatunkat, és nem akarunk behódolni az imperializmus előtt.

Ez a politika mindenesetre más volna, mint *Bauer* elvtársé, aki nem akarja „eljátszani a kormány mostani előzékenységét", és más volna, mint az, amely a *Vorwärts*-nek a tartományi gyűlés folyó hó 22-i üléséről szóló, a háborús párt előtt hajbókoló közleményében kifejezésre jutott; egészen más volna, mint az a politika, amely még a „népjogokért ágyúkat" jelszónak is mélységesen alatta áll, és sokkal inkább ezt a mottót érdemli: „Ön-

csonkítással a győzelemért!", egészen más, mint az a politika, amely elfelejti, hogy csak a kierőszakolt jogoknak van belső realitásuk, és hogy a jogok is elkerülhetetlenül magukon viselik születésük szeplőit.

Ha az Internacionále megérti majd az Önök magatartását, akkor, remélem, el is fogja vetni, és ennek megfelelően rendezi be a jövőjét.

A *Pártvezetőség* kilátásba helyezett *kiáltványáról* nyugodtan beszélhettem szűk körben, hiszen egészen hivatalosan közölték velem, hogy elhatározták egy ilyen kiáltvány közzétételét, s fel kellett tételeznem, hogy az már megjelent. A közlés azt a célt szolgálta, hogy enyhítse a német párttal szemben kialakult rossz hangulatot.

E hó 28-i *levelük* csak megerősíti, hogy jogosan csodálkozom azon a különböző mértéken, amelyet *Südekummal* és velem szemben alkalmaznak. Ha a Jansson elvtársról szóló hírek hamisak, ennek csak örülhetek; meg fogják azonban érteni, hogy a legutóbbi hónapok tapasztalatai után nagyon csodálkoznék rajta.

Elvtársi üdvözlettel
Karl Liebknecht (s. k.)

Karl Liebknecht,
„Osztályharc a háború ellen",

1915 március vége.

A Birodalmi Gyűlés háborús üléséhez

Liebknecht elutasítja a hadihiteleket

Liebknecht elvtárs a Birodalmi Gyűlés folyó hó 2-i ülésén elhangzott nemleges szavazatának indokolásaképpen a házszabály 59. §-a értelmében gyorsírói jegyzőkönyvbevétel céljából a következő nyilatkozatot nyújtotta át a Birodalmi Gyűlés elnökének:

A mai javaslattal kapcsolatos szavazatomat az alábbiakban indokolom:

Ez a háború, amelyet a benne részt vevő népek közül egyik sem akart, nem a német nép vagy bármelyik másik nép jólétének érdekében tört ki. Imperialista háborúról van itt szó, olyan háborúról, amely a világpiac feletti tőkés uralomért, az ipari és banktőke számára fontos befektetési területek politikai birtoklásáért folyik. A fegyverkezési verseny szemszögéből olyan preventív háborúról van szó, amelyet a német és az osztrák háborús párt a félabszolutizmus és a titkos diplomácia homályában közösen idézett elő. A fellendülő munkásmozgalom demoralizálását és szétzúzását célzó bonapartista vállalkozásról van szó. Ez az elmúlt hónapokban a féktelen ködösítés ellenére egyre nyilvánvalóbbá vált.

A német jelszó — „a cárizmus ellen" —, akárcsak a mostani angol és francia jelszó — „a militarizmus ellen" —, azt a célt szolgálta, hogy a legnemesebb ösztönöket, a nép forradalmi hagyományait és reményeit mozgósítsák a nemzeti gyűlölködés érdekében. Németország, amely a cárizmus bűntársa, és a politikai elmaradottságnak mai napig is mintaképe, nem hivatott a népek felszabadítására. Mind az orosz, mind a német nép felszabadítása csakis e népek saját műve lehet.

A háború nem német védelmi háború. Történelmi jellege és eddigi lefolyása megtiltják, hogy elhiggyük egy tőkés kormánynak, hogy az a cél, amelynek érdekében az erőket követeli, a haza megvédése.

Azonnali, egyik félre sem megalázó békét, hódítások nélküli békét kell követelni; minden erre irányuló fáradozást üdvözölni kell. Csak az ilyen békét követelő áramlatok egyidejű szüntelen erősödése valamennyi hadviselő államban — csak ez parancsolhat megálljt a véres mészárlásnak, mielőtt még az összes részt vevő népek teljesen kimerülnének. Csak az olyan béke lehet biztos, amely a munkásosztály nemzetközi szolidaritásának és valamennyi nép szabadságának talaján sarjad ki. Ezért minden ország proletariátusának ma is, a háborúban, közös szocialista munkát kell kifejtenie a béke érdekében.

A rendkívüli helyzetre való tekintettel kért hiteleket a kívánt mennyiségben megszavazom, sőt, távolról sem tartom elegendőnek. Ugyanígy hozzájárulok mindenhez, ami enyhítheti a harctéren levő testvéreink, a sebesültek és a betegek kemény sorsát, akikre határtalan részvéttel gondolok; ezen a területen sem lehet számomra semilyen követelés elég nagy. Ám tiltakozásul a háború ellen, a kirobbantásáért felelősek és megrendezői ellen, ama kapitalista politika ellen, amely előidézte, ama kapitalista célok ellen, amelyekért folyik, az annexiós tervek ellen, a belga és a luxemburgi semlegesség megsértése ellen, a katonai diktatúra ellen, a szociális és politikai kötelességmulasztás ellen, ami a kormánynak és az uralkodó osztályoknak ma is bűne, a kért hadihiteleket megtagadom.

Berlin, 1914 december 2-án.

Karl Liebknecht (s. k.)

Az elnök megtagadta ennek az indokolásnak a gyorsírói jegyzőkönyvbe való felvételét, mert, mondotta, olyan kitételek vannak benne, „amelyek, ha a Házban hangzanak el, rendreutasítást vontak volna maguk után".

A Spartakus Szövetség illegális röplapja,

1914 december.

A Birodalmi Gyűlés szociáldemokrata frakciója vezetőségének, Berlinben

Berlin, 1914 december 3.

Tisztelt Elvtársak!

A Birodalmi Gyűlésben tegnap lefolyt szavazásnál kényszerhelyzetben voltam. A javaslat elutasítását parancsolta meggyőződésem szerint a pártprogramm és a nemzetközi kongresszusok határozatai. Kötelességem, hogy a pártprogramm és e határozatok értelmében cselekedjem. Az ülésről és a szavazástól való távolmaradást a javaslat rendkívüli fontossága miatt lehetetlennek tartottam; élnem kellett képviselői mandátumommal, állást kellett foglalnom a javaslattal kapcsolatban. Minden más eljárási mód, amely a frakcióétól eltérő felfogásomat kifejezésre juttathatta volna, éppúgy tilos volt számomra, mint az elutasító szavazat. Nem adtak lehetőséget arra, hogy a frakció végzetes határozatáért elhárítsam magamról a felelősséget, elhárítsam azért, mert alapos és többszöri megfontolás után semmiféle körülmények között sem vállalhatom ezt a felelősséget.

Igyekeztem megszerezni a frakció engedélyét arra, hogy a frakciótól eltérően szavazzak. A frakció megtagadta ezt az engedélyt, annak ellenére, hogy a mostani eset mind jelentőségét, mind belső nehézségeit tekintve egészen egyedülálló. A frakciót ebben az esetben nem kötötte az 1876-os pártkongresszus határozata[56]. Ez a határozat nem akarja felhatalmazni és nem is hatalmazhatja fel a frakciót arra, hogy a fegyelem eszközével párthatározatok megszegését kényszerítse ki. A frakció határozata viszont alapvető párthatározatok súlyos megszegését jelentette.

Ebben a lelkiismereti konfliktusban a *frakció*fegyelem köteles-

ségét, bármily nagyra becsülöm is azt, alá kellett rendelnem annak a kötelességnek, hogy a *párt*programmot képviseljem. Remélem, hogy ebben a kérdésben a frakción belül és kívül egyaránt megértésre találok az elvtársaknál.

A házszabály 59. §-a értelmében szavazatom írásban mellékelt indokolását átnyújtottam a Birodalmi Gyűlés elnökének. Épp az imént értesültem arról, hogy nem hajlandó felvenni az indokolást a gyorsírói jegyzőkönyvbe. Megpróbálom elérni, hogy legalább ezt a tényt tüntessék fel a gyorsírói jegyzőkönyvben egy megjegyzéssel.

Elvtársi üdvözlettel
Karl Liebknecht (s. k.)

Karl Liebknecht.
„Osztályharc a háború ellen",

1915 március vége.

A Labour Leader szerkesztőségének, Londonban

Tisztelt Elvtársak!

Örömmel tölt el, hogy ugyanakkor, amikor Németország és Anglia uralkodó osztályai minden eszközzel vérszomjas gyűlöletet szítanak a két nép között, mint német szocialista a testvériség szavaival fordulhatok angol szocialistákhoz. Fájdalommal tölt el, hogy ezeket a szavakat olyan időben kell leírnom, amikor a szocialista Internacionále, egykor ragyogó bizodalmunk, ezernyi reménnyel együtt szétzúzva a földön hever, amikor számtalan „szocialista" a legtöbb hadviselő országban — bizony Németországot sem kivéve — engedelmesen hagyta magát befogni az imperializmus hadiszekerébe éppen most, minden rablóháborúk legféktelenebbjében, amikor a tőkés társadalmi rend közveszélyessége nyilvánvalóbbá vált, mint valaha. De boldog és büszke vagyok, hogy üdvözletemet éppen Önöknek, éppen az ILP-nek[57] küldöm, annak a pártnak, amely a tömegmészárlás tombolása közepette orosz és szerb testvéreinkkel egyetemben megmentette a szocializmus becsületét.

Zűrzavar lett úrrá a szocialista hadsereg sorain, és némelyek ezért a szocialista alapelveket okolják. Nem alapelveink mondtak azonban csődöt, hanem képviselőik. Nem megváltoztatni kell tanainkat, hanem életre kell kelteni, tettre kell váltani őket.

A honvédelemről és népfelszabadításról szóló frázisok hamisan csillogó díszek, amelyekkel gyilkos fegyvereit cicomázza fel az imperializmus. Minden szocialista pártnak az országon belül van az ellensége — a nemzetközi proletariátus ellensége; ott kell

küzdenie ellene. Minden egyes nép felszabadítását e népeknek maguknak kell véghezvinniük.

Csak az elvakultak követelhetik, hogy az „ellenségek" leveréséig folytatódjék a mészárlás. Minden egyes nép boldogulása elszakíthatatlanul összekapcsolódik a többi nép boldogulásával, a proletariátus csak nemzetközi síkon vívhatja osztályharcát.

Hétszeres bölcsek, akiknek opportunista lelke a legcsekélyebb ellenkezés nélkül sodródott tova a diplomáciai szelek örvénylésében, a fékevesztett sovinizmus forgatagában, azt mondják, hogy a jövő munkásmozgalma ezután már nem lesz nemzetközi. A világháború azonban, amely szétzúzta az eddigi Internacionálét, a leghatalmasabb prédikáció egy új Internacionále érdekében. De ezt az új Internacionálét természetesen más szellem, más eltökéltség hatja majd át, mint azt, amelyen 1914 augusztus 4-én oly játszva lettek úrrá a tőkés hatalmak.

Az emberiségnek — már most, a háború alatt — az az egyetlen menekvése, ha minden ország dolgozó tömegei együttműködnek a béke érdekében. Ezek a tömegek sehol sem akarták a háborút, sehol sem akarják most sem. Hát szívükben iszonyodva a háborútól, addig marcangolják egymást, amíg mindnyájan el nem véreznek? Ha, mint mondják, egyik nép sem kezdhet el elsőnek a békéről beszélni — nos, akkor beszéljenek róla valamennyien egyszerre; és amelyik elsőnek beszél róla, az erőnek és nem gyengeségnek adja bizonyságát, s dicsőség és hála illeti érte. Minden szocialistának ma is osztályharcosként és a nemzetközi testvériség hirdetőjeként kell fellépnie hazájában, bízva abban, hogy minden szó, amelyet a szocializmusért, a békéért kiejt, minden tette, amelyet értük véghezvisz, hasonló szavakra és tettekre lelkesít a többi országban is, míg végül ragyogva fellobog majd a békeakarat lángja Európa felett.

Az a példa, amelyet Önök s orosz és szerb barátaink mutattak a világnak, buzgó követésre talál majd ott is, ahol az uralkodó osztályok ma még fogvatartják hálójukban a szociáldemokráciát. És biztos vagyok benne, hogy az angol munkások tömege nemsokára csatlakozni fog az ILP bátor csapataihoz. A német munkásság hangulata is sokkal inkább hajlik már most egy ilyen magatartás felé, mint ahogy ezt általában gondolják. Egyre

viharosabban fog érvényt szerezni ennek az akaratának, annál viharosabban, minél erősebben hallja majd a többi országból békekiáltásának visszhangját. Ilymódon minden hadviselő ország proletariátusában megérlelődik majd az az elhatározás, hogy nemzetközi együttműködés révén kiharcolják a szocializmus szellemének megfelelő békét, a hódítások nélküli, megalázás nélküli békét, olyan békét, amely mivel nem gyűlöleten, hanem testvériségen, nem erőszakon, hanem szabadságon épül, a tartósság bizonyosságát hordja magában.

Harcolva és régi hibákért vezekelve, így támadhat fel a világháború alatt az Internacionále. Így kell majd feltámadnia, de ez másfajta Internacionále lesz, mert nagyobb forradalmi erővel rendelkezik majd, s tisztábban lát, mint a régi, és sokkal nagyobb mértékben kész lesz arra, hogy leküzdje azokat a veszélyeket, amelyekkel az abszolutizmus, a titkos diplomácia és a kapitalista összeesküvések fenyegetik a békét.

Világ proletárjai, egyesüljetek! Háborút a háború ellen!

Berlin, 1914 december.

Szocialista üdvözlettel
Karl Liebknecht (s. k.)

Karl Liebknecht,
„Osztályharc a háború ellen",
1915 március vége.

Fegyelemsértések

Ismeretes, hogy a Birodalmi Gyűlés 1914 december 2-i ülésén dr. Liebknecht elvtárs, egyedül a frakció tagjai közül, a hadihitelek jóváhagyása ellen szavazott, annak ellenére, hogy a frakció előzőleg a hitelek megszavazása mellett döntött. Hiszen ezért a „fegyelemsértésért" „ítélte el" őt a frakció. Ez a fegyelemsértési história azonban így nem teljes. Szükségesnek tartjuk kiegészíteni a következőkkel:

Amikor a Német Birodalmi Gyűlés szociáldemokrata frakciója február 2-án megtárgyalta Liebknecht „fegyelemsértését", a frakció tagjai rendkívül izgatottak voltak. Ulrich, Thöne, Peus és Rauch mellett különösen Hildebrandt tűnt ki azok között, akik Liebknechtet gyakran perceken át halmozták el olyanféle szidalmakkal, mint csirkefogó, ripők, paprikajancsi, fajankó stb. Ekkor hirtelen fölugrott Edmund Fischer-Zittau elvtárs (a frakció egyik szélsőjobboldali tagja), és a feszült hangulatban lélekzetvisszafojtva figyelő frakció előtt kiabálva jelentette ki: „A Liebknecht elleni eljárás felháborító képmutatás! Amikor én 1914 augusztusában Berlinbe utaztam, *szilárdan meg voltam győződve arról,* hogy a frakció a hadihitelek ellen szavaz majd. Mégis feltettem magamban, hogy *mindenképpen mellette fogok szavazni.* És számos barátom — lehettek vagy huszonötenharmincan — ugyanígy eltökélte, hogy ezt teszi, *még ha a fegyelemsértés kockázatát kell is vállalni.* Ez tagadhatatlanul így volt, és ezért a Liebknecht elleni eljárást mégegyszer *felháborító képmutatásnak nevezem!*"

Élénken elképzelhető, micsoda megrökönyödést váltott ki ez a leleplezés: sokan úgy ültek ott, mint akit fejbevertek.

De senki sem tiltakozott. Csak Schöpflin, a következő felszólaló jelentette ki, hogy bár azok közé tartozik, akik így nyilatkoztak, a fegyelmet mégsem akarta megsérteni, *hanem mandátumát akarta visszaadni.* Az, hogy éppen Schöpflin beszélt mandátumvisszaadásról, általános hahotát keltett, mert — mindenki ismeri Schöpflint.

Igaz, barátainak unszolására Fischer másnap megpróbálta némileg enyhíteni a mondottakat, azt állítván, hogy bár ilyenértelmű határozott kijelentés nem hangzott el, ez a meggyőződés alakult ki benne a beszélgetések alapján stb.

Ezt a nyilatkozatot is a megérdemelt derültséggel nyugtázták.

Érdekes azonban, hogy ezek az emberek, akik szilárdan eltökélték, hogy még a fegyelemsértéstől sem riadnak vissza, valaki mást pedig ugyanezért fel akarnak akasztani, *már kétizben követtek el nyilvánvaló fegyelemsértést.*

Elsőízben akkor, amikor a falusi levélhordók fizetésének emelésére tett *szociáldemokrata javaslatot úgy próbálták a szavazáskor elbuktatni,* hogy a terem elhagyásakor *a frakció határozata ellenére,* megtagadták, hogy a frakcióval szavazzanak. Ezt Gothein (haladópárti) a rákövetkező napon leszögezte. (A 261. és 262. ülésről készült gyorsírói feljegyzés.)

Másodízben akkor követett el ugyanez az oldal fegyelemsértést, amikor a Birodalmi Gyűlés ülésszakának végén a frakció elhatározta, hogy a császár éljenzésénél ülve marad. A határozat ellenére *Keil* vezetésével elhagyták a termet. Ezzel *egyenesen gúnyt űztek* a frakció határozatából. S ezeknek az embereknek volt bátorságuk ahhoz, hogy elmarasztaló ítéletet mondjanak Liebknecht fölött — fegyelemsértésért, ráadásul azután, hogy a szóbanforgó ülésen rájukolvasták saját bűneiket.

Ez az arcátlanság netovábbja.

Ugyanez a frakciótöbbség azzal is tisztában van, hogy a hadihitelek jóváhagyásának szükségszerű következménye a költségvetés jóváhagyása. Ezt azonban a párthatározatok kereken megtiltják. A Liebknecht-„esetre" való tekintettel azonban mégsem merészelik ilyen nyiltan kigúnyolni a pártkongresszusi határozatokat. Más kivezető utat keresnek a dilemmából. Ha nem lehet minden további nélkül szembehelyezkedni a

határozatokkal, akkor — egyszerűen érvénytelenítik azokat. És csakugyan ez a szándékuk: össze akarják hívni a Pártválasztmány, a Pártvezetőség és a birodalmi gyűlési frakció együttes ülését, amelyen ideiglenesen hatályon kívül helyeznék ezeket a kongresszusi határozatokat. A legközelebbi pártkongresszus adná meg azután a felmentést. Bár határozott lépésekre még nem került sor, ideje, hogy frontot alakítsunk ez ellen!

Már csak éppen ez hiányzott ahhoz, hogy a szocialista-nacionalista-imperialista többség egyszerűen erőszakot kövessen el a párton.

A munkásoknak résen kell lenniük ebben a kérdésben, ha nem akarják, hogy újabb meglepetés érje őket.

A Spartakus Szövetség illegális röplapja,

1914 december.

Határozatok[1]

I.

Elfogadta 1914 december 20-án 54 szavazattal 4 ellenében a bizalmiak X-i konferenciája, 1915 februárjában nagy többséggel az X választókerületi szervezet és 1915 január 20-án csekélyszámú szavazat ellenében az Y választókerületi szervezet

1. Ez a háború nem csupán egy olyan politikának a következménye, amely ellen mi mindig harcoltunk, nemcsak a fegyverkezési versenynek, a titkos diplomáciának az eredménye, nem csupán közvetlenül a munkásmozgalom ellen irányuló bonapartista vállalkozás. Ez a háború történelmi jellegét tekintve imperialista. Imperialista keletkezésénél fogva. Imperialista céljainál fogva, azaz tőkés terjeszkedési és hódító célokért folyik. Mindez a legnagyobb mértékben érvényes éppen Németországra; hiszen Németország háborús pártja volt az, amely a háborút az osztrák háborús párttal egyetértésben féktelen ködösítés közepette közvetlenül előidézte. Ha betör is az ellenség egy imperialista rablóháborút viselő államba, ez még nem változtatja át a háborút az állami és nemzeti integritást védelmező háborúvá. Az ilyen betörések kockázata együttjár minden hódító háborúval. Az imperialista háborút olyan tőkés kormány viseli, amelyet az imperialista hatalmasságok tartanak a kezükben. Esztelenség volna azt gondolni, hogy ők a lényegénél fogva

[1] Ezeknek a határozatoknak szövegét Karl Liebknecht terjesztette elő. — *Szerk.*

imperialista háborút nemzeti védelmi háborúként folytatják. A hadihitelek tehát imperialista célokat szolgálnak.

2. Az egyes népek boldogulása a gazdasági és társadalmi fejlődés mai fokán elszakíthatatlanul összefügg egymással. A proletariátus csak nemzetközi síkon vívhatja osztályharcát, és ez az osztályharc csak nemzetközi síkon lehet eredményes. Ha egy ország munkásosztályát bántalom éri, ezt valamennyi többi ország proletariátusa is megsínyli. Egyetlen ország szocialista proletariátusának sem szabad hozzájárulnia ahhoz, hogy bármelyik más ország proletariátusát a vereségből származó esetleges bántalmak érjék. A szocialistáknak minden országban azt a feladatot kell maguk elé tűzniük, hogy megakadályozzák, hogy bármelyik országot ilyen bántalmak érjék.

A szocialistáknak az a feladatuk, hogy kiharcolják a hódítások nélküli békét, az olyan békét, amely nem jár együtt valamelyik ország megalázásával, mindent el kell követniük, hogy valamennyi hadviselő országban szüntelenül erősödő mozgalmat szítsanak egy ilyen szocialista béke érdekében. Bármilyen módon mozdítják elő a háború ügyét, bármelyik országban — ezzel megnehezítik ennek a célnak az elérését. A szocialistáknak ebből a nemzetközi szempontból kiindulva kell állást foglalniuk a háborúval szemben, s ez külön-külön minden egyes nép érdekével is megegyezik.

A hadihitelek jóváhagyása egyet jelent a háború, egy imperialista háború támogatásával. A hadihitelek jóváhagyása vétség a szociáldemokrácia lényege ellen, a szociáldemokrácia programmja és a nemzetközi kongresszusok határozatai ellen.

II.

Elfogadta 1915 január 11-én 3 szavazat ellenében a 6. berlini birodalmi gyűlési választókerület kerületi konferenciája

A 6. berlini birodalmi gyűlési választókerület választókerületi szervezetének kerületi konferenciája a legélesebben tiltakozik az ostromállapot ellen, és különösen azon elviselhetetlen helyzet

ellen, hogy hatálytalanítják az amúgyis elégtelen sajtószabadságot és gyülekezési jogot, s felszólítja a Pártvezetőséget és a birodalmi gyűlési frakciót, hogy továbbítsa ezt a tiltakozást a kormányhoz, és a legnagyobb nyomatékkal lépjen közbe az ostromállapot megszüntetése érdekében.

III.

Egyhangúlag elfogadta 1915 január 20-án az X választókerületi szervezet

A gyűlés imperialista vállalkozásként bélyegzi meg a háborút. A legélesebben tiltakozik a luxemburgi és a belga semlegesség megsértése ellen; tiltakozik az ostromállapot ellen, az ellen, hogy lábbal tiporják a gyülekezési jogot és a sajtószabadságot. Gyors békekötést követel, hódítások és megalázás nélkül; olyan békét követel, amely a népek nemzetközi szolidaritásának szellemében jön létre. Legyen vége a népek lemészárlásának!

IV.

Egyhangúlag elfogadta 1915 január 25-én a Z-i választókerületi szervezet gyűlése

A gyűlés imperialista vállalkozásként bélyegzi meg a háborút, amely a honvédelmet hirdető ködösítő frázis leple alatt a valóságban kapitalista hódító célokért folyik. Vádolja a hadviselő országok, többek között különösen Németország uralkodó osztályait és kormányait, amiért kapitalista politikájukkal, a fegyverkezési verseny és a titkos diplomácia politikájával előidézték ezt a szörnyű szerencsétlenséget, és imperialista érdekeik szolgálatában az emberek millióit taszították nyomorba, gyászba, kétségbeesésbe.

A gyűlés a legélesebben tiltakozik a luxemburgi és a belga semlegesség megsértése ellen. Tiltakozik az ostromállapot ellen,

az ellen, hogy elviselhetetlen módon gúzsbakötik a gyülekezési jogot és a sajtószabadságot. Megállapítja, hogy a háború folyamán nem enyhült, hanem fokozódott a munkásosztály politikai elnyomása csakúgy, mint gazdasági kizsákmányolása. Kifejezésre juttatja azt a meggyőződését, hogy a világháború, végső kimenetelétől függetlenül, nem megkönnyebbülést fog hozni a néptömegeknek, hanem a politikai és gazdasági nyomás fokozódását eredményezi, ha a néptömegek nem veszik elszántan kezükbe sorsuk intézését. A gyűlés megújítja a nemzetközi szolidaritás fogadalmát, mert csakis a nemzetközi szolidaritás érvényesülésében lelheti üdvét valamennyi ország proletariátusa, amelyet érdekei elválaszthatatlanul egybekapcsolnak.

A gyűlés követeli a gyors békekötést, a hódítások nélküli béke megkötését, amely nem alázza meg a háborúban részt vevő népeket, olyan békét követel, amely a nemzetközi szocialista testvériség szellemében jön létre. Figyelmezteti a hadviselő országok uralkodó osztályait és kormányait, ne folytassák a véres mészárlást. Felhívja a német proletariátust és a többi hadviselő állam proletariátusát, *hogy az imperialista háborús politikával szegezze szembe a háború elleni osztályharc politikáját,* s így közösen fejtsenek ki szocialista tevékenységet a béke érdekében.

Felszólítja a német Pártvezetőséget, hogy a néptömegek és az emberi kultúra érdekében haladéktalanul kezdje meg ezt a szocialista harcot a békéért a következő jelszóval: Világ proletárjai, egyesüljetek! Háborút a háború ellen!

Karl Liebknecht,
„Osztályharc a háború ellen",

1915 március vége.

A fő ellenség a saját országunkban van

Ami tíz hónapja, azóta, hogy Ausztria megrohanta Szerbiát, naponta várható volt, bekövetkezett: kitört a háború Olaszországgal.

A hadviselő országok néptömegei kezdenek már kiszabadulni a hivatalos hazugságok hálójából. A német népnek is egyre nagyobb tömegei ismerik fel a világháború okait és céljait, s azt, hogy ki felelős közvetlenül a háború kitöréséért. A háborús célok szentségének tébolya egyre inkább eltűnik, a háborús lelkesedés elpárolog, a mielőbbi béke megkötésének akarata hatalmas mértékben megerősödött, mindenütt — a hadseregben is!

Súlyos gondot jelentett ez a német és az osztrák imperialistáknak, akik kutatva néztek segítség után, de hiába. Most azonban, úgy látszik, itt a segítség. Olaszországnak a háborúba való beavatkozásával, úgy vélik, elérkezett számukra a várva-várt alkalom, hogy újból felszítsák a nemzeti gyűlölködés tébolyát, megfojtsák a békeakaratot, és eltüntessék saját bűnösségük nyomait. A német nép feledékenységére, sajnos, nagyonis sokszor kipróbált türelmére spekulálnak.

Ha ez az agyafúrt terv beválna, oda lenne a tízhónapos tapasztalat minden eredménye, a nemzetközi proletariátus megint fegyvertelen maradna, a legkisebb mértékben sem lenne többé önálló politikai tényező.

Ennek a tervnek meg kell hiúsulnia — ha a német proletariátusnak a nemzetközi szocializmushoz ma is hű része nem feledkezik meg ebben a szörnyű időben történelmi küldetéséről és méltó marad hozzá.

A nép ellenségei a tömegek feledékenységére spekulálnak — ezzel a spekulációval mi a következő jelszót szegezzük szembe:

Mindent megtanulunk, semmit sem felejtünk!

Semmit sem felejtünk!

Láttuk, hogy a háború kitörésekor az uralkodó osztályok csábító dallamokkal léprecsalták a tömegeket, és a kapitalista háborús célok szolgálatába állították őket. Láttuk, hogy a demagógia csillogó szappanbuborékjai szétpukkantak, a tébolyult augusztusi álmok szertefoszlottak, hogy boldogság helyett nyomor és gyász köszöntött a népre; hogy a hadiözvegyek és hadiárvák könnye áradattá dagadt, hogy a háromosztályos gyalázat fenntartása, a négytagú szentháromság: félabszolutizmus — junkeruralom — militarizmus — rendőri önkény állhatatos tömjénezése keserű valósággá vált.

A tapasztalat erre int bennünket: mindent tanuljunk meg, semmit se felejtsünk!

Visszataszítóak azok a tirádák, amelyekkel az olasz imperializmus a maga rablópolitikáját szépítgeti; visszataszító az a római tragikomédia, amelyből a pártközi béke [Burgfrieden] közkeletűvé vált grimasza sem hiányzik. Még visszataszítóbb azonban az, hogy mindebben, mint valami tükörben, csupán az 1914 júniusában és augusztusában alkalmazott német és osztrák módszereket ismerjük fel.

Az olasz háborús uszítók a legnagyobb mértékben rászolgáltak arra, hogy megbélyegezzük őket. De ők pusztán hasonmásai a német és osztrák háborús uszítóknak, akik elsősorban felelősek a háború kitöréséért. Az egyik tizenkilenc, a másik egy híján húsz!

Kinek köszönheti a német nép az újabb megpróbáltatást? Kitől kell számonkérnie az áldozatok újabb hekatombáit, a holnapi új hullahegyeket?

Változatlanul fennáll az, hogy a Szerbiához intézett 1914 július 23-i osztrák hadüzenet volt az a tűzcsóva, amely a világot lángbaborította, még ha Olaszországra később terjedt is át a tűz.

Változatlanul fennáll az, hogy ez az ultimátum volt a jeladás

a világ újrafelosztására, és szükségszerűen a porondra szólította valamennyi tőkés rablóállamot.

Változatlanul fennáll az, hogy ez az ultimátum egycsapásra felszínre hozta a balkáni, a kisázsiai és az egész földközitengeri hegemónia kérdését s ezzel egyben az Ausztria—Németország és Olaszország közötti összes ellentéteket.

Ha most a német és osztrák imperialisták az olasz rablópolitika bozótja mögé, az olasz hitszegés spanyolfala mögé akarnak bújni; ha az erkölcsi felháborodás, a megbántott ártatlanság tógáját öltik magukra, holott Rómát csupán saját hasonmásuknak tekinthetik, úgy megérdemlik a legkíméletlenebb gúny ostorcsapásait.

El ne felejtsük, *hogy éppen az olasz kérdésben micsoda játékot űztek a német néppel* az igen tiszteletreméltó német hazafiak.

Az Olaszországgal kötött hármas-szövetség sohasem volt egyéb, mint komédia — benneteket becsaptak ebben a dologban.

A tájékozottak mindig tudták, hogy háború esetén Olaszország biztos ellenfele Ausztriának és Németországnak — benneteket azzal ámítottak, hogy szilárd szövetségesük.

A hármas-szövetségi szerződés, amelynek megkötésekor és megújításakor benneteket senki sem kérdezett meg, jelentős részben meghatározta Németország világpolitikai sorsát — mind a mai napig egyetlen betűt sem közöltek veletek ebből a szerződésből.

A Szerbiához intézett osztrák ultimátum, amellyel egy maroknyi klikk rárontott az emberiségre, az Ausztria és Olaszország közötti szövetségi szerződés megszegését jelentette — nektek erről semmit sem mondtak.

Ezt az ultimátumot Olaszország kifejezett tiltakozása ellenére küldték el — előttetek ezt elhallgatták.

Olaszország és Ausztria szövetsége már ez év május 4-én felbomlott — mégis május 18-áig eltitkolták a német és az osztrák nép előtt ezt a döntő tényt, sőt az igazság ellenére egyenesen hivatalos helyről letagadták, ami méltó párja volt annak a tudatos becsapásnak, amellyel a Belgiumhoz intézett 1914 augusztus

2-i német ultimátumot illetően vezették félre a német népet és a Német Birodalmi Gyűlést.

Egyáltalán nem befolyásolhattátok Németországnak és Ausztriának Olaszországgal folytatott tárgyalásait, amelyektől Olaszország beavatkozása függött. *Kiskorúként kezeltek benneteket ebben a döntő fontosságú kérdésben*, mialatt a háborús párt, a titkos diplomácia, egy maroknyi ember Berlinben és Bécsben hazárdjátékot űzött Németország sorsával.

A „*Lusitania*"[58] megtorpedózása nemcsak az angol, a francia és az orosz háborús párt hatalmát szilárdította meg, nemcsak az Egyesült Államokkal idézett elő súlyos konfliktust, nemcsak valamennyi semleges államban váltott ki szenvedélyes felháborodást Németország ellen, hanem *az olasz háborús pártnak is megkönnyítette — éppen a kritikus időben — a maga végzetes munkáját* — s ezt is némán kellett a német népnek végignéznie; az ostromállapot vasmarka torkára forrasztotta a szót.

Már ez év márciusában egyengetni lehetett volna a béke útját — Anglia kezét nyujtotta —, de a német imperialisták profitéhsége eldobta a kínálkozó lehetőséget. Azok, akiknek Németországban nagyszabású gyarmati hódításokhoz, Belgium és Franciа-Lotaringia annektálásához fűződnek az érdekeik, a nagy német hajózási társaságok kapitalistái, a német nehézipar uszító vezérei reményteljes béketörekvéseket hiúsítottak meg.

Ezt is eltitkolták a német nép elől, erről sem kérdezték meg a véleményét.

Kinek köszönheti a német nép, kérdezzük mi, a rettenetes háború folytatását, kinek Olaszország beavatkozását? Ki másnak, mint az országon belül garázdálkodó, mindenért felelős felelőtleneknek.

Mindent megtanulunk, semmit sem felejtünk!

A tavaly nyári német események olasz lemásolása *semmiképp sem ránthatja újabb háborús őrületbe* a gondolkodó embereket, hanem csak újabb ösztönzést adhat nekik a politikai és társadalmi igazságosság hajnalát ígérő csalóka remények lidércfényeinek elriasztására, csak újabb fénysugár lehet számukra, amely világosságot derít a politikai felelősség kérdéseire, amely

teljesen leleplezi ezeknek az osztrák és német háborús gyújtogatóknak közveszélyességét, csak újabb vádirat lehet ezek ellen.

Azt is meg kell azonban tanulni és nem szabad elfelejteni, mégpedig mindenekelőtt, hogy *milyen hősies harcot vívtak és vívnak most is olasz elvtársaink a háború ellen.* Harcolnak a sajtóban, gyűléseken, utcai tüntetéseken, harcolnak forradalmi erővel és elszántsággal, életük árán is szembeszállnak a hatóságilag felkorbácsolt nacionalista áradat dühöngve tajtékzó hullámaival. Küzdelmükhöz lelkes szerencsekívánatainkat küldjük. Az ő szellemük legyen a példaképünk! Törekedjetek arra, hogy ez legyen a példaképe az Internacionálénak!

Ha ama augusztusi napok óta már példaképpé vált volna, kedvezőbben állnának a dolgok a világon. Kedvezőbben állna a nemzetközi proletariátus dolga.

Ámde az elszánt harci akarat nem ismeri azt a szót, hogy már késő.

Levitézlett a „kitartás" esztelen jelszava, amely csak egyre mélyebben húz le bennünket a népek lemészárlásának örvényébe. *A jelenlegi helyzetben a szocializmus parancsoló követelménye a nemzetközi proletár osztályharc.*

A fő ellenség a saját országunkban van!

A német nép fő ellensége Németországban van: a német imperializmus, a német háborús párt, a német titkos diplomácia. Ez ellen a saját országában levő ellenség ellen kell a német népnek küzdenie, küzdenie politikai harcban, együttműködve a többi ország proletariátusával, amely szintén hazai imperialistái ellen vívja harcát.

Egyek vagyunk a német néppel — semmi közünk sincs a német Tirpitzekhez és Falkenhaynokhoz, a politikai elnyomás, a szociális leigázás német kormányához. Értük semmit, a német népért mindent. *Mindent a nemzetközi proletariátusért, a német proletariátus, a megtiport emberiség érdekében!*

A munkásosztály ellenségei a tömegek feledékenységére számítanak — legyetek rajta, hogy alaposan elszámítsák magukat! A tömegek türelmére spekulálnak — mi azonban harsogva kiáltjuk:

Meddig élnek még vissza az imperializmus hazárdjátékosai a nép

türelmével? Elég, untig elég a mészárlásból! Le a határon inneni és határon túli háborús uszítókkal!

Legyen vége a népek legyilkolásának!

Világ proletárjai, kövessétek olasz testvéreitek hősi példáját! Egyesüljetek nemzetközi osztályharcra a titkos diplomácia összeesküvései ellen, az imperializmus ellen, a háború ellen, *a szocialista szellemű békéért.*

A fő ellenség a saját országunkban van!

A Spartakus Szövetség illegális roplapja,

1915 május.

A Németországi Szociáldemokrata Párt Vezetőségének!

A Birodalmi Gyűlés szociáldemokrata frakciója vezetőségének[1], Berlinben

Berlin, 1915 június 9.

Tisztelt Elvtársak!

A legutóbbi hetek eseményei kényszerítenek bennünket e levél megírására.

1914 augusztus 4-én a német szociáldemokrácia parlamenti és parlamenten kívüli vezetése olyan politikát kezdett el, amely nemcsak azt jelenti, hogy a párt egy döntő jelentőségű történelmi pillanatban csődöt mondott, hanem azt is, hogy egyre élesebb szögben kanyarodik el eddigi alapelveitől.

Elkanyarodásának végzetes következményei a külpolitika után kérlelhetetlenül megmutatkoztak a párt egész belpolitikájában, s így a párt ma már egyik területen sem önálló politikai tényező. A pártközi béke elfogadása tette rá a keresztet az osztályharc sírjára, mert az osztályharcot sem hatósági és parlamenti titkos megbeszéléseken, sem a kapitalista klikkektől tanult hátsólépcső-politikával nem lehet vívni.

A birodalmi gyűlési frakció többsége minden komoly küzdelem elől kitért, még az egyesülési szabadságért, a választójogi reformért sem vette fel a harcot. Még csak arra sem volt hajlandó, hogy az ostromállapot megszüntetését javasolja, s ezzel a rákényszerített jogtalanságot önként vállalt alajognsággá változtatta, hogy azután szónoka révén annak az alázatos reményének adjon kifejezést, hogy *a császárnál való közbenjárással* esetleg el lehet érni a cenzúra enyhítését.

[1] Lásd ebben a kötetben 399. old. és tovább („Gondolatok és visszaemlékezések «nagy időkre»"). — *Szerk.*

Ülésszakról ülésszakra hitegették azokat, akik a frakció politikájának megváltozásában reménykedtek, s ülésszakról ülésszakra halogatták a változást. És újra meg újra megcsalták ezeket a reményeket. A májusi események teljessé tették az összeomlást.

Egyre világosabbá vált, hogy a háború nem a nemzeti integritás védelméért folyik. Egyre kézzelfoghatóbban mutatkozott meg a háború imperialista, hódító jellege. Egyre gátlástalanabb nyilatkozatok tettek hitet az annexiós politika mellett. A kapitalizmus befolyásos főembereinek kijelentéseit hatalmas tőkés gazdasági szövetségek megnyilatkozásai követték. Az uralkodó polgári pártok határozatokat hoztak, februárban pedig a felsőház egyhangú helyesléssel fogadta a felsőház elnökének beszédét, aki megállapította, hogy az eddigi német birtokállomány változatlan megtartása mellett megvan az azonnali béke lehetősége, de kijelentette, hogy a háborút hódító célok érdekében tovább kell folytatni; a szociáldemokrata frakció többségét még ez a beszéd sem gátolta meg abban, hogy megszavazza az újabb tízmilliárdos hadihitelt és a költségvetést.

A párttagság óriási tömege mind itthon, mind a harctéren azt várta, hogy a birodalmi gyűlési frakció legalább most, májusban, egy kiszámíthatatlan kimenetelű, végeláthatatlan, borzalmas háború hosszú tíz hónapja után végre nyomatékos, félreérthetetlen állásfoglalásban fogja követelni a háború gyors befejezését, és kifejezésre fogja juttatni a szociáldemokrácia elszánt békeakaratát — összhangban a stuttgarti kongresszusnak a német pártkongresszus által kifejezetten helyeselt határozatával, amely kötelezte a pártot, hogy használja ki a háborút a tömegek felrázására, vigye őket osztályharcba, s ilymódon lépjen közbe a háború gyors befejezése érdekében.

A tömegek várakozása ismét nem teljesedett be.

A frakciótöbbség ugyanúgy, ahogy egyetlen tiltakozó szava sem volt a belga semlegesség megsértése ellen, ahogyan megtagadta, hogy felemelje szavát a „Lusitania" megtorpedózása ellen, a megtorlás elve ellen, amely versenyfutást eredményez a kegyetlenkedések terén s egyre mélyebben rántja bele a polgári lakosságot a háború borzalmaiba, ahogyan elmulasztotta, hogy

szerb, orosz, angol és olasz elvtársaink példájára felvegye a harcot a saját országán belüli háborús bűnösökkel, s ahogyan segített az uralkodó osztályoknak abban, hogy imperialista vállalkozásukat a hazafiasság leplébe burkolják — éppenúgy itt is teljesen csődöt mondott. Hiába beszélt a május 29-i szociáldemokrata szónok itt-ott békevágyról, és hiába emelt szót az annexiók nélküli béke mellett, a formák és a kísérőkörülmények eleve megfosztották ezt a beszédet a komoly békemegnyilatkozás jellegétől. Az utána lejátszódott események pedig az egész „akciót" a bel- és külföld előtt egyaránt pontosan az ellenkezőjévé változtatták annak, amit békemegnyilatkozásnak lehet nevezni.

A frakciótöbbség e magatartásának teljes jelentőségét az a körülmény világítja meg, hogy a frakciótöbbség egészen hiteles forrásból ismerte a kormány háborús célját. A birodalmi kancellár a Birodalmi Gyűlés május 28-i ülésén kertelés nélkül meghirdette a hódító háborút, amelynek programmja, amint azt a frakció is tudta, orosz és francia területek nyilt annexióját s Belgiumnak a kényszerjellegű gazdasági bekebelezés cégére alatt végrehajtandó burkolt annexióját foglalja magában. Ennek a proklamációnak meg kellett volna kapnia a szociáldemokrata választ. Ám a szociáldemokrata frakciótöbbségnek az említett jelentéktelen szónoki fordulatoktól eltekintve nem volt rá más mondanivalója, mint az, hogy újból hitet tett az augusztus 4-i politika mellett, vagyis hangsúlyozta a kormány és az uralkodó osztályok iránti teljes szolgálatkészségét; s tette ezt annak ellenére, hogy Westarp gróf a polgári pártok segédlete mellett rajtaütésszerű elnapolási indítványával — amelyet a szociáldemokrata frakció egyes tagjai természetesen támogattak! — csak az imént suhogtatta meg a frakció feje felett a junkerkorbácsot. És a hódításokat követelő konzervatív és nemzeti-liberális szónok riasztó harsonázására sem volt más szava, mint hogy mégegyszer hangsúlyozza az augusztus 4-i politikához való ragaszkodását, és hogy arra a birodalmi kancellárra hivatkozzék, akinek annexiós céljairól ország-világ előtt lehullt a lepel.

Itt volt a sürgető alkalom, hogy a frakciótöbbség végre szakítson a kormány háborús politikájával, és könyörtelen harcot

hirdessen ellene. A helyzet azt parancsolta, hogy végre megalkuvás nélkül minden másnak helyezzék elébe a szocialista érdekeket és a proletariátus nemzetközi békecéljait; de ehelyett újból csak elkötelezték magukat a kitartás politikájának, ismételten szolidaritásukat nyilvánították az uralkodó osztályokkal és a kormány háborús politikájával.

1870-ben is éles ellentétek voltak a szociáldemokrata képviselők között[59]; de egységesen szálltak szembe a kormánnyal, mihelyt az nyiltan elő merészkedett hozakodni annexiós terveivel. Ma a kormány és valamennyi polgári párt hivatalos annexiós programmjával van dolgunk. A frakciótöbbség ennek ellenére megelégszik a békevágyról meg az annexiós politikáról hangoztatott néhány semmitmondó szólammal, és ugyanakkor annál nyomatékosabban esküszik fel a kitartásra.

Ezzel pontot tettek annak az áldatlan fejlődésnek a végére, amely augusztus 4-én indult meg. A birodalmi gyűlési frakció, amely magábanfoglalja a Pártvezetőség legtöbb tagját, lemondott az imperialista hódító politikával szemben való ellenállásról. S nem pusztán gyengeségből vagy a pártközi békéhez illő előzékenységből, hanem azért, mert a birodalmi gyűlési frakció jelentékeny része — akárcsak a porosz tartományi gyűlési frakció és akárcsak más befolyásos elvtársak — a kitartás, azaz a népek fékevesztett mészárlása politikájának következetes továbbfejlesztéseképpen ezt a hódító politikát is teljes tudatossággal helyesli.

Különösen arcátlanul adott hangot ennek a pártáramlatnak néhány nappal azelőtt a Baumeister-féle *Internationale Korrespondenz (IK)*[60], amely a birodalmi gyűlési frakcióban is igen nagy hatalommal rendelkező Főbizottság* befolyása alatt áll. A lap egyetért Ebert beszédének Schiffer-féle értékelésével; eszerint a beszéd tartalmának lényege a kitartás hangsúlyozása, és a frakciót a háború céljával kapcsolatos véleménykülönbségek sem térithetik el ettől a jelszótól; ezt az értékelést a frakciótöbbség a Birodalmi Gyűlés május 29-i ülésén lelkes tetszésnyilvánítással fogadta. A lap ezután biztosít arról, hogy Belgium kény-

* A német szakszervezetek központi vezetőszerve. — *Ford.*

szerjellegű „gazdasági bekebelezésének", vagyis álcázott annexiójának módszere ellen nem lehet kifogást emelni.

A vezető pártszervek újra válaszúton állnak. Továbbra is ki akarják-e szolgáltatni a pártot, amennyire ez rajtuk múlik, ennek az egyre határozottabban jelentkező áramlatnak, vagy nem.

A német szociáldemokrácia még mindig rendelkezik annyi hatalommal, hogy világtörténelmi jelentőségű lépést tegyen. Anglia Független Munkáspártja, amely a maga jelentékeny súlyát a béke javára dobta a mérleg serpenyőjébe, éppen most a legnagyobb nyomatékkal követelte az angol békefeltételek azonnali közzétételét, s fölvette a harcot a hármas- és négyesszövetség annexiós politikája ellen. Hervé és a vele egy véleményen levők egy olyan mozgalommal találják magukat szemközt, amely egyre erősödik a francia szocialisták körében, és a mielőbbi, annexiók és „bekebelezések" nélküli békét követeli, s amelynek tüzét Hervéék hasztalanul próbálják lelohasztani. Az olasz testvérpárt példája láttán gyorsabban dobog a szívünk. Angliából, Franciaországból, Olaszországból egyre erőteljesebben csengenek át hozzánk a szocialista békehangok. A német szociáldemokrácia magatartásától nagy mértékben függ, hogyan fejlődik tovább ezekben az országokban a háború ellen vívott szocialista küzdelem. Ha a német szociáldemokrácia vezető körei továbbra is a hódító politika uszályában sodródnak, ha nem menekülnek végre vissza a háború ellen, az imperialista rablótervek ellen vívott nemzetközi proletárharc talajára, akkor elszalasztják az utolsó alkalmat arra, hogy kivonják magukat a teljes bűnrészesség alól, amiért ez a háború könyörtelen irtóháborúként a népek teljes elvérzéséig folytatódik, és a rákövetkező béke csak egy újabb világháború előkészülete lesz.

A mostani pillanat parancsolóan megköveteli az azonnali cselekvést. Néhány órával ezelőtt Bajorország királya és trónörököse nyiltan a hódító politika szószólójaként lépett fel. Aki továbbra is habozik, arról többé már nem lehet jóhiszeműséget és tájékozatlanságot föltételezni. A tényállás félreérthetetlen; a legutolsó kétségek is szertefoszlottak. Az alternatíva nyersen így hangzik: megmentjük a pártot vagy elpusztítjuk a pártot.

Óvást emelünk az augusztus 4-i és május 29-i politika folytatása ellen[61]. Tudjuk, hogy a párttagság nagy részének és a lakosság széles rétegeinek felfogását képviseljük, amikor azt követeljük, hogy a frakció és a Pártvezetőség végre is habozás nélkül forduljon vissza arról az útról, amely romlásba viszi a pártot, mondja fel a pártközi békét, s az egész vonalon indítsa meg az osztályharcot a programm és a párthatározatok alapelvei szerint, indítsa meg a szocialista harcot a békéért. Ha ez nem történik meg, akkor mindazért, ami bekövetkezik, azok fogják viselni a felelősséget, akik a pártot lejtőre vitték, és nem akarják onnan visszarántani.

(Kereken ezer aláírás.)

Illegális roplap,
1915 június.

Dr. Karl Liebknecht — dr. Eduard David téziseihez[62]

Berlin, 1915 augusztus 16.

A Birodalmi Gyűlés szociáldemokrata frakciója vezetőségének,

Berlinben.

Tisztelt Elvtársak!

David elvtárs téziseivel kapcsolatos mai szavazatom indokolásaképpen a következőket jegyzem meg:

Azt, hogy egy eljövendő békének, amelyről nem tudjuk, hogy milyen auspiciumok mellett fog létrejönni, minden elképzelhető *részletkérdésében* lerögzítsük álláspontunkat, önmagában véve céltalan játéknak tartom, és — véleményem szerint — semmi köze sincs a politikai akcióhoz. Politikánk leglényegesebb elveit kell ismertetni, azokat az alapelveket, amelyek politikai *munkánk* szempontjából számításba jönnek; ezek pedig azok az alapelvek, amelyek a háborúval kapcsolatos *állásfoglalásunkat a maga egészében* meghatározzák, valamint azok, amelyek eme általános állásfoglalás *érvényesítésének* módszereire vonatkoznak. A háború *történelmi lényegéből* kell kiindulni, vagyis imperialista jellegéből. David tézisei viszont csupán részletkérdésekkel és részletjelenségekkel foglalkoznak.

Abból a felismerésből kell kiindulni, hogy az uralkodó osztályok — az őket kiszolgáló és általuk irányított kormánnyal együtt — a többi országhoz hasonlóan Németországban is *imperialisták*, hogy tőkés terjeszkedési célokért folytatják a háborút, s hogy a munkásosztály nemzetközi szolidaritását kell szembeszegezni ezzel a háborúval, mert ezt követeli a munkásosztály közös érdeke. Emellett eltörpülnek az uralkodó osztá-

lyok egyes körei között fennálló érdekellentétek, még ha esetenként ügyesen ki lehet is használni őket: az elvi ellentét fennmarad — mint ahogy sohasem keveredhet egymással tűz és víz. — Nem szabad megzavarnia bennünket sem a kiosztott szerepekkel folytatott játszmáknak, amelyekben éppen most Németországban is olyan nagy mestereknek bizonyulnak az uralkodó osztályok és a kormány, sem azoknak a próbálkozásoknak, hogy mindenféle ad usum delphini [a Dauphin* használatára; vagyis a nemkívánatos részek elhagyásával] preparált, egészen „bizalmas" leleplezések révén félelmet és bizalmat ébresszenek, és így a kormány zabláján tartsák a szociáldemokráciát. A tőkés társadalom valóságos hajtóerői a döntőek, nem pedig a birodalmi kancellár kulisszák mögötti mesterkedései vagy a titkostanácsosi szemfényvesztések meg a félhivatalos „mérsékeltségi" hókuszpókusz; sem az olyan szépenhangzó, semmitmondó, álomba ringató szavak, amilyenek legutóbb, éppen az újabb hitel megszavazására vonatkozó javaslat benyújtása előtt hangzottak el a birodalmi kancellár ajkáról; sem azok a publikumnak szánt zajos színpadi jelenetek, amelyek a kancellárt az annexió megszállottjai által megkövezett mártírként mutatják be. Ugyanarról a kancellárról van szó, aki 1914 augusztusában a Belgiumhoz intézett ultimátum elhallgatásával rászedte a Birodalmi Gyűlést; akinek annexiós terveit a birodalmi gyűlési frakció a lehető leghivatalosabb formában ismeri. *Ez a lényeges a mi politikai magatartásunk szempontjából.* David tézisei erről egyetlen szót sem szólnak, ugyanakkor pedig behatóan foglalkoznak Németország ellenfeleinek hódító terveivel; még a legvadabb német annexiós uszítók terveit is csak igen fenntartásos formában említik meg (4. pont, 1. bekezdés); az uralkodó osztályok társadalmi lényegéből fakadó terveket s a kormánynak az annexió kérdésével kapcsolatos állásfoglalását egyenesen elhallgatják.

Nemzetközi síkon, a világproletariátus egyetemes érdekeinek álláspontjáról kiindulva kell megszabni a háborúval szemben folytatott szocialista politikát; éspedig azért, mert így

* A francia trónörökös. — *Ford.*

használ a legtöbbet külön-külön minden egyes ország proletariátusa érdekeinek. David tézisei egészében véve a rövidlátó német „nemzeti" álláspontnak vannak alárendelve, amely nincs összhangban sem a nemzetközi, sem a német proletariátus érdekével, hanem a német imperializmus érdekeinek felel meg.

A nemzetközi *osztályharc* gondolatának kell áthatnia a szocialista akciót, azt is, amelyik a háború ellen irányul; minden országban a *saját* kormány ellen kell vívni a harcot; csak így fejthet ki a proletariátus *erőt* mind a háború befejezése, mind pedig a béke kialakítása érdekében. Akinek fontos, hogy a szociáldemokráciának befolyása legyen a békekötésre, annak arra kell törekednie, hogy kibontakozzon a *proletariátusban rejlő* erő. A békekötés körüli harc, amelyre az uralkodó osztályok kezüket a kardmarkolaton tartva, döngő léptekkel fognak felvonulni, minden érzelgés nélkül folytatott, elkeseredett hatalmi küzdelem lesz. Osztályharc kell ide majd, nem pártközi béke. David téziseit az a szándék hatja át, hogy továbbra is fennmaradjon a pártközi béke, hogy folytatódjon az augusztus 4-i félhivatalos politika.

A harcot a *kormány* és az *uralkodó osztályok*, az imperialista és annexiós politika képviselői ellen kell vívni. A kormány *kétségtelenül* „az uralkodó osztályok intézőbizottsága", *ma a háborúban inkább, mint valaha.* Még ha a kormány egyes tagjai másként gondolkodnak is, mindenképpen az uralkodó osztályok akaratát kell végrehajtaniuk, vagy pedig kiteszik a szűrüket, mihelyt teljesítették esetleges feladatukat, azt tudniillik, hogy demagógiával befonják és kihasználják a tömegeket és a szociáldemokráciát. A tapasztalat s a történelmi folyamat dialektikus jellege azt mutatja, hogy ha a burzsoá osztályokban és a kormányban olyan erők vannak, amelyeknek céljai a szociáldemokrata célok irányába esnek, akkor ezek annál biztosabban maradnak fenn és erősödnek meg, minél keményebben küzd ellenük a szociáldemokrácia. A szociáldemokráciának módjában áll, hogy befolyást gyakoroljon a háború és a béke alakulására; de csak akkor és annyiban, ha a proletariátus erejének maradéktalan kibontakozását elősegítve saját, önálló irányú politikáját folytatja. Az eredmény az erőparallelogramma törvénye alá

esik, az határozza meg az eredményt. Ceterum censeo [egyébként úgy vélem]: fel kell mondani a pártközi békét; önálló proletár politikát kell folytatni. David téziseinek, saját nyílt fejtegetései szerint, az az alapgondolatuk, hogy folytassunk blokkpolitikát, hogy kíméljük a kormányt, hogy az önálló szociáldemokrata politikát az alkalmazkodás, a símulékonyság politikájával helyettesítsük, olyan politikával, amely a proletariátus „mérsékelt" ellenségeire való tekintettel megbénítja az erők kibontakozását.

Az állam *demokratizálására* kell törekedni, mert a bel- és külpolitikai szempontok ezt követelik meg. David tézisei a fennálló kormány támogatására lyukadnak ki, és azt tanácsolják a pártnak, hogy térjen ki mindennemű komoly harc elől. Egyáltalán nem foglalkoznak Németország elviselhetetlen belpolitikai viszonyaival, a katonai diktatúrával és azokkal a következtetésekkel, amelyeket ebből is le kell vonni a szociáldemokrata politikára nézve.

A „szociáldemokrata" David szerint Németország számára csak olyan béke jöhet szóba, amely őt ismeri el győztesnek; ugyanakkor a többi ország szocialista pártjaitól saját országuk vereségének elismerésével párosult békekészséget követel! Kézenfekvő, hogy ilyen alapon lehetetlen megvalósítani az Internacionále közös békeakcióját. Minden olyan békeóhaj, amelyet az augusztus 4-i politika fenntartásával fejeznek ki, csak üres kolompolás és csengetyűrázás. Ennek a politikának az útja, míg a világ világ, sohasem vezethet el az Internacionále helyreállításához. Csakis az osztályharc útja vezet el oda: erre az útra azonban a történtek miatt nem lehet többé *előzetes megállapodás után* valamennyi országban egyidejűleg rálépni. Egy országban kell elkezdeni. Ez az egy magával ragadja majd a többit.

Ezért az osztályharc megindítása Németországban — az egyetlen eszköz, amely *nekünk*, német szociáldemokratáknak rendelkezésünkre áll az Internacionále helyreállításához, ahhoz, hogy latbavessük hatalmát a béke érdekében. És az olyan időkben, mint a mostani, annak, hogy a szociáldemokrata célok értelmében a lehető legnagyobb befolyást gyakoroljuk a kormányra, az az egyedüli módja, ha kíméletlenül *szembehelyezke-*

dünk saját kormányunkkal. David tézisei mindennek pontosan az ellenkezőjét hirdetik.

David téziseinek ezek az alapvonásai az egyes kérdések megszövegezésének értelmét is meghatározzák, és éppen ezért számomra az egésznek a megfogalmazása teljesen elfogadhatatlan.

Ezenkívül *részletekbe menően* a következőket jegyzem meg az egyes pontokról való szavazással kapcsolatban:

1. *A bevezető mondatnál* azért tartózkodtam a szavazástól, mert ámbár néhány elfogadható fordulattal írja körül, hogy milyen békére kell törekedni, ez a körülírás nem kimerítő (például nem tartalmazza a szocialista értelemben vett demokratizálás és gazdasági fejlesztés követelését), s „népünk nemzeti érdekeit és jogait" a szocializmussal összeegyeztethetetlen módon ellentétbe állítja „valamennyi nép létérdekeivel".

2. A 2. pontnál azért tartózkodtam a szavazástól, mert igaz ugyan, hogy David némelyik követelése elfogadható (az 1., a 2., a 4. és részben az 5.), a 3.-ban azonban ott van a korlátozó „lehetőleg" szó, az 5. pedig a „tengerek szabadságának" félrevezető frázisát tartalmazza, amely éppen a jelen pillanatban *imperialista jellegű*, noha természetesen ezt a követelést in thesi én is magamévá teszem; továbbá azért, mert a felsorolt követelések ismét nacionalista élt kapnak, „a német nép szabad gazdasági fejlődésének biztosítása érdekében" vetik fel őket.

3. A 6. pontnál azért tartózkodtam, mert noha az ott felállított, egyelőre természetesen nagyon kevéssé reálpolitikai követeléseket elvileg nem kell elvetni, és azok a programmnak is megfelelnek, azok a *lényeges szocialista* nézetek és követelések, amelyeket itt hangsúlyozni kellett volna, hiányoznak. Ilyen követelések: a békének valamennyi ország, többek között és különösen Németország bel- és külpolitikájának demokratizálása által való biztosítása; a békének a munkásosztály nemzetközi szolidaritása és közös osztályharca révén történő biztosítása.

4. Az 1. pont 1. mondatát azért utasítottam el, mert a kormánnyal és annak imperialista politikájával való újabb szolidaritás-vállalást, mert a háborúnak s a háború továbbfolytatásának politikai jóváhagyását tartalmazza. Ezzel kapcso-

latos álláspontomat másutt már kifejtettem. David mondata a sovinizmus, de legalábbis a háborús „lelkesedés" fokozása irányában akar hatni, és úgy is fog hatni. Elégszer hangsúlyoztam, hogy én a Németország ellen irányuló hódító terveket éppúgy elítélem, mint Németországnak más országok ellen irányuló hódító terveit. David tézisei Németország hódító terveit másképp kezelik, mint a többi országét. Holott éppen a *német* terveket kellett volna különösen élesen kiemelnie. Olyan mondat lett volna helyénvaló, amely *minden* állam *minden* hódító tervét elutasítja. David téziseit itt is német nacionalizmus itatja át.

5. A 3. pont 1. bekezdését ugyanebből az okból utasítottam el. Világosan kifejtettem, hogy én az Ausztria és Törökország ellen irányuló hódító terveket is kivétel nélkül visszautasítom, s ez az én álláspontomról nézve magától értetődik.

6. Az 1. pont 2. mondatát elutasítottam. Természetesen mindenképpen elítélem Elzász-Lotaringiának vagy bármilyen más területnek egy másik államhoz való erőszakos elcsatolását. Az azonban nem járja, hogy a népek önrendelkezési jogát, amit David a 4. ponthoz tett pótindítványában általánosságban maga is el akar ismerni, éppen Elzász-Lotaringiára vonatkoztatva egyoldalúan és elvileg elvessék. Én amellett vagyok, hogy a lehető leggyorsabban megvalósítandó békekötéskor ezt az önrendelkezési jogot — amennyire ez csak lehetséges — *valamennyi* állam *számára* és *valamennyi* állam *ellen* általánosan, nemzetközileg ismerjék el.

7. A 4. pont 1. bekezdésénél tartózkodtam a szavazástól, mert a fogalmazás rendkívül óvatos és szándékosan túl szűk. Ez a bekezdés nem mondja ki az annexiók általános elutasítását, hanem csak az „idegen népek lakta területek" annexióját utasítja el, és csak „rövidlátó hódító politikusok" terveiről van benne szó, nem pedig a kormány és az imperialista értelemben korántsem rövidlátó hódító politikusok terveiről. David ténylegesen, gyakorlatilag sem utasít el minden annexiót: ezt bizonyítja az is, hogy elvetette a 4. pont 2. bekezdéséhez tett pótindítványomat és Hoch, Haase, Henke javaslatait, akik elvileg és egyértelműen mindennemű annexió ellen foglalnak

állást. A 4. pont 1. bekezdéséhez előterjesztettem egy javaslatot, amelynek az volt a célja, hogy teljes világosságot teremtsen; nevezetesen, hogy az 5. sorba az „erről" szó helyébe a következőket iktassuk:

„mindenfajta annexióról (beleértve a kényszerjellegű gazdasági és politikai bekebelezést és az úgynevezett «határkiigazításokat»)".

Amikor ezt a javaslatot átnyujtottam, a vita már le volt zárva, ezért ügyrendi okokból nem kerülhetett szavazásra.

8. A 4. pont 2. bekezdését el kellett utasítanom, mert pótindítványom elvetése után (hogy „Belgiumnak" után iktassuk be a következőt: „mindenfajta kényszerjellegű politikai és gazdasági bekebelezés elutasításával, korlátlan bel- és külpolitikai önállóság és függetlenség mellett") világossá vált, hogy a David által választott fogalmazásnak — hiába törölte a befejező mondatokat — az a célja, hogy alattomban leplezze a Belgium kényszerjellegű gazdasági bekebelezésére s politikai hűbérbirtokká változtatására és kasztrálására irányuló kormányterveket.

Elvtársi üdvözlettel

K. Liebknecht s. k.

A Spartakus Szövetség tájékoztató anyaga.

A Zimmerwaldi Konferenciának

(1915 augusztus)

Kedves Elvtársak!

Bocsássatok meg, hogy csak néhány sebtében írt sort küldök. A militarizmus fogságában élek, láncra vagyok verve. Így nem mehetek el Hozzátok. De szívemmel, fejemmel, egész lényemmel Veletek vagyok.

Két nagy feladat áll előttetek. Az egyik kemény, a rideg kötelesség parancsa, a másik szent, ezt a lángoló lelkesedés és reménység diktálja.

Leszámolás, könyörtelen leszámolás azokkal, akik dezertáltak, akik Németországban, Angliában, Franciaországban és másutt elhagyták a zászlót, és elárulták az Internacionálét[1].

Kölcsönös megértés, kölcsönös bátorítás és lelkesítés azoknak a soraiban, akik hívek maradtak a zászlóhoz, akik eltökélték, hogy egy tapodtat sem hátrálnak a nemzetközi imperializmus elől, még ha áldozatul esnek is. És rendezni azoknak a sorait, akik eltökélték, hogy kitartanak; kitartanak és harcolnak, szilárdan megvetve lábukat a nemzetközi szocializmus talaján.

Röviden meg kell világítani a világháborúval kapcsolatos állásfoglalásunk elveit mint a tőkés társadalmi renddel kapcsolatos állásfoglalásunk elveinek különleges esetét. Röviden — ezt remélem!

---

[1] A levél dőlt betűkkel nyomtatott részeit annakidején Lenin németül kiírta magának. Ezek a kivonatok, amelyeket az SzKP Központi Bizottsága mellett működő Marx—Engels—Lenin Intézetben őriznek, mutatják, mekkora jelentőséget tulajdonított Lenin ennek az írásnak. — *Szerk.*

Mert ebben valamennyien egyetértünk, ebben valamennyien egyetértetek, ebben egyet kell értenünk.

Mindenekelőtt a taktikai következtetéseket kell levonni ezekből az elvekből. Kíméletlenül minden országra nézve!

Osztályharcot, nem pártközi békét! Meg kell valósítani a proletariátus nemzetközi szolidaritását az ál-nemzeti, ál-hazafias osztályharmónia ellen, *nemzetközi osztályharcot a békéért, a szocialista forradalomért.* Rögzíteni kell, hogyan folyjon a harc. Csak az együttműködésben, a különböző országokban folyó mozgalmaknak egymást fokozó kölcsönhatásában bontakozhatnak ki a legteljesebb mértékben az erők, születhetnek meg az elérhető eredmények.

Minden egyes országban élő barátaink osztoznak valamennyi többi országban levő barátaink reményeiben és kilátásaiban. Ti, francia és Ti, német szocialisták, Ti szabjátok meg mindenekelőtt egymás sorsát. Francia barátaink, kérve-kérlek Benneteket, ne engedjétek, hogy akár a nemzeti egyetértés — ez ellen fel vagytok vértezve! —, akár a párton belüli egyetértés ugyanolyan veszedelmes frázisa behálózzon benneteket. Minden tiltakozás ez ellen, minden olyan megnyilatkozás, amellyel elutasítjátok a félhivatalos kormánypolitikát, amellyel bátran hitet tesztek az osztályharc mellett, a velünk való szolidaritás mellett, a proletár békeakarat mellett — fokozza harci szellemünket, megtízszerezi erőnket, hogy ugyanígy lépjünk fel mi is Németországban, a világ proletariátusáért, gazdasági és politikai felszabadításáért, a világ proletariátusának a kapitalizmus bilincseiből, de nemcsak a kapitalizmus, hanem a cárizmus, a császárság, a junkerizmus, a militarizmus, a nemzetközi militarizmus láncaitól való megszabadításáért is; hogy harcoljunk Németországban a német nép politikai és társadalmi felszabadításáért; a német imperialisták hatalma és hódításvágya ellen, a mielőbbi békéért, amely a szerencsétlen Belgiumnak is visszaadja szabadságát és függetlenségét, s visszaadja Franciaországot a francia népnek.

Francia testvéreink! Ismerjük tragikus helyzetetek különleges nehézségeit, és veletek vérzünk, ugyanúgy, mint valamennyi nép megkínzott és megkövezett tömegeivel. A Ti

szerencsétlenségetek a mi szerencsétlenségünk, és tudjuk, hogy a mi fájdalmunk a Ti fájdalmatok. Tegyétek magatokévá a mi harcunkat. Segítsetek nekünk, mint ahogy mi is megfogadjuk, hogy segítünk Nektek.

Az új Internacionále fel fog támadni, a réginek romjain támadhat fel, s új, szilárdabb fundamentumra fog épülni. Nektek, barátaim, valamennyi ország szocialistáinak, kell ma leraknotok a jövendő épületének alapkövét. *Ítélkezzetek kérlelhetetlenül az álszocialisták felett! Kíméletlen ostorozásotokkal hajtsátok előre azokat, akik a különböző országokban, többek között Németországban, ingadoznak és haboznak!* A cél nagysága felemel majd Benneteket a mindennapok szorult helyzete és kicsinyessége fölé, ezeknek az iszonyatos napoknak a nyomorúsága fölé!

Éljen az eljövendő idők népek közötti békéje! Éljen az antimilitarizmus! Éljen a nemzetközi, a népeket felszabadító, a forradalmi szocializmus!

Világ proletárjai, egyesüljetek újra!

Karl Liebknecht s. k.

Elsőizben az *Internacionale Pressekorrespondenz* című folyóirat 10. évfolyam 1930 január 14-i számában jelent meg.

Antimilitarizmus !

A háború kitörésének évfordulóján írom e sorokat.

Az esztendő mérlege: a legerősebb férfiak millióinak legyilkolása, megcsonkítása, egészségének elrablása, megmételyezése, Európa színe-virágának kiirtása; a népek visszasüllyedése az erkölcsi barbárságba; nemzedékek megszentelt kulturális alkotásainak elpusztítása; százmilliárdok elherdálása; a társadalom multban felhalmozott gazdagsága zömének elprédálása, amit a jövő fog megsínyleni; drágaság; éhínség; bánatözön és könnytenger; gyászoló anyák és apák, özvegyek és árvák végeláthatatlan kísértetmenete.

Leigázott nemzetek megváltását ígérték — de a vértől csöpögő Mars nem Jézus Krisztus; egészen a keresztre feszítette őket; jajkiáltásuk végigsüvölt a földgolyón, és fölcsap a magas égre. S Belgium az országok Niobéja lőn.

Egyenjogúságot, szabadságot és boldogságot ígértek a kapitalizmus világtalanjainak, jobbágyainak, kényszermunkásainak — de politikai bilincseiket még szorosabbra kovácsolták; gazdasági függőségük vaslakatjait megkettőzték. Az európai proletariátus a világ Jóbja lett. Reménykedő balgák és tudós augurok a militarizmus megsemmisülését ígérték — és a militarizmus maga alá gyűrt minden eszményt és hatalmat, fenyegető végzetté vált; midgardkígyóként* fonja körül az öt világrészt, a mondabeli mágneshegy módjára rántotta ki a szögeket és

---

* *Midgard* — az északgermán mitológiában a föld, az emberek lakóhelye; a midgardkígyó a földet körülölelő világtenger jelképe. — *Ford.*

csavarokat a civilizáció épületéből, s alapjaiban rázkódtatta meg az egészet.

Triumphator Militarismus* a belföldi reakciót képviselő csatlósaival dölyfösen kopogtat a szabadságára büszke Britannia kapuján; klerikalizmussal és monarchizmussal aknázza alá a Francia Köztársaságot — „veszélyben a haza!" —, Portugáliát a királyi trón visszaállításával fenyegeti, amely egy fél évtizeddel ezelőtt megrothadva omlott össze; magával ragadja a semlegeseket, Hollandiát, Svédországot, Norvégiát, Dániát, sőt még Svájcot is; belerántja rohamának forgatagába a csillagos lobogót; paradox formában új elvetemült „Szentszövetség"[63] útját egyengeti a Központi Hatalmak és Oroszország között, a cárizmus európai protektorátusát, Európa elkozákosítását készíti elő.

A militarizmus apoteózisa; a vezényszóra kitörő „lelkesedés" és a vezényszóra kitörő „harag", a vezényszóra működő áldozatkészség és a vezényszóra fejethajtó alázatosság orgiája; a felsőbbség üvöltésére hétrétgörnyedő bizantinizmus; az ágyúgyárosok szenttéavatása; a brutális erőszak imádata; minden emberi méltóság hajótörése és elmerülése.

A militarizmus apoteózisa, az „erőskezű államhatalom", a gátlástalan kormánydemagógia, a nagyonis emberi nyájszellem apoteózisa; a porosz sisak, a háromosztályos választási rendszer és az élelmiszer uzsorájának apoteózisa; a nagytőke fellegvárának megerősítése; a demokrácia, a népek barátkozása, a népek közötti béke minden megmozdulásának pellengérre állítása.

A militarizmus apoteózisa!

Ez az egyik oldal mérlege, a régi kapitalista világ számadása.

És a másik oldal mérlege? A leendő új világé? A szocializmus világáé? Az imperializmus vasszűze halálos öleléssel karjaiba zárta. Mi mentheti meg az emberi nem magasabb „elhivatottságába" vetett hitet? Hol lengedez a tömegek *ön*rendelkezésének szelleme, az önmaguk választotta célokért, a szent eszményekért, az osztályharcért, a népek felszabadításáért, a népek testvériségéért és a békéért, a szocializmus Internacionáléjáért

* Győzedelmes Militarizmus. — *Ford.*

önszántukból eltökélt tettrekészségnek és határtalan áldozatkészségnek a szelleme?

A szocialista Internacionálét szétzúzta az imperializmus orkánja, betemette a sovinizmus kőfala, a nemzeti osztályharmóniáról szóló hazugság mocskos sara, a pártközi békének nevezett csalás bűzlő szennyáradata, a pártközi békéé, amelynek oltalma alatt zavartalanul törhetnek rá zsákmányukra a politika farkasai és a gazdasági élet sakáljai. Beteljesedett a babilóniai torony építéséről szóló legenda a proletár világszervezet merész épületén; megzavarodott az elméje és nyelve azoknak, akik falait építették és ácsolták; nyomtalanul eltűnt a testvéri közösség. „Militarismus triumphans" gúnykacajjal tűzte ki halálfejes lobogóját arra az erődre, amelytől mégis csak reszketett kissé, s amely ámokfutásának legelső napján már kora hajnalban egyetlen puskalövés nélkül megadta magát; ez volt az első, a legnagyobb „győzelmi díj", ez valódi „győzelmi díj" volt. Leomlott az egyetlen sorompó, amely útját állta mindenhatóságának. Összedőlt egy kártyavár.

Itt nem elemezhetjük ennek a világtörténelmi tragikomédia határát súroló tragédiának az okait, körülményeit és következményeit.

De büszkén mondhatjuk: ahogyan az Internacionále némelyik szekciója — azért is — dicsőségesen tartotta magát, ugyanúgy a nők Internacionáléjához hasonlóan az ifjúság Internacionáléja is helytállt az általános összeomlás közepette. Az öregek Internacionáléja odavan, az ifjúság Internacionáléja él. És továbbra is élni fog: tanulva a szörnyűségből, amelynek tanúja, előrelendítve az újjáépítésre, lelkesítve, segítve a nagy új Internacionále újjáépítésénél, amelyről meg vagyon írva: „Leszek, és újra a népek előtt járok majd."

Néhány vonással felvázoljuk, milyen tanulságot kell mindebből levonni.

A proletár ifjúsági mozgalom programmját felül kell vizsgálni, és meg kell edzeni az új tapasztalat tüzében.

Nemcsak a fiatalos lelkesedés — amely nagy tettekre tesz képessé — vértezte fel az ifjúsági mozgalmat, hanem ezenkívül a világosság és szilárdság, a hajthatatlan osztályharcos gondolat;

az egy és oszthatatlan nemzetközi osztályharcra való elszántság, a minden országhatáron átlépő osztályszolidaritáshoz való ragaszkodás; taktikájának engesztelhetetlen antimilitarista alapvonala.

Antimilitarizmus — ez a nemzetközi ifjúsági mozgalom csatakiáltása ma és ezentúl még inkább, mint valaha. Aki ezt eddig nem értette meg, ma okvetlenül fel fogja ismerni.

A szupermilitarizmus korszaka vár a kapitalista világra. Az antimilitarizmusnak lázasan fegyverkeznie kell. Fegyverkeznie kell még a mai világháború és már a holnapi világháború veszélye ellen; a népek belpolitikai életének mai militarista gúzsbakötése és az elnyomás holnapi fokozódása ellen.

Az Ifjúsági Internacionále a stuttgarti (1907) és a koppenhágai (1910) konferencián jelentékenyen hozzájárult a militarizmus lényegének tisztázásához, jelentékenyebben, mint a nemzetközi kongresszusok. Továbbra is az a taktikai alapelv, hogy felvilágosítás révén tudatos dialektikus folyamattá változtassuk a fejlődést. A felvilágosultságot látszatból valósággá, üresen kongó szólamokból, öncsaló és másokat ámító szólamokból az emberek bensőjében szilárdan gyökerező világnézetté kell változtatni, a szocialista világnézetet minden gondolkodást *meghatározó* lelki szükségszerűséggé, minden érzés iránytűjévé, minden cselekvés tengelyévé, minden tekintetben iránytmutató szellemi hatalommá kell tenni.

Eddigi antimilitarista tanításunk egyetlen lényeges állítása sincs megcáfolva; legfőbb tételeit a szerencsétlenségnek ez az esztendeje háromszorosan aláhúzta; és mégis sokan elfelejtették vagy egyenesen kigúnyolják őket. Annál keményebb kézzel kell belenyúlni ebbe a kavarodásba, hogy rendet csináljunk a fejekben. Alapos leckeórák segítségével újra be kell magoltatni a szocializmus egyszeregyét, fel kell világosítani a tömegeket a mai társadalmi rend osztályjellegéről, a magát mégoly nemzetinek és hazafiasnak tettető tőke hazátlanságáról; továbbá a kormányok hazátlanságáról, amelyek azzal a demagóg ürüggyel, hogy az egész népet szolgálják, a hazátlan tőke szekerébe fogják a néptömegeket; a világtőke földfeletti, de még inkább földalatti nemzetközi osztozkodásáról és államközi szolidaritásáról, ame-

lyet az imperialista rablóháborúk semmivel sem zavarnak meg jobban, mint akár a legvéresebb konkurrenciaharcok az ugyanazon államban működő tőkések társadalmi érdekközösségét; a nemzetközi hadiipari tőke közveszélyességéről, arról, hogy érdekében áll a népek egymásrauszítása, valamint azokról a sötét üzelmekről, amelyekkel ezt a célját eléri; a háborús pártokról, alkotórészeikről, lényegükről; valamennyi ország munkásosztályának érdekegységéről; arról, hogy a dialektikus történelmi folyamatban betöltött szerepe valamennyi ország munkásosztálya számára valamennyi ország kapitalizmusa és kormánya ellenében előírja az *osztály*elkülönülés feltétlen elsődlegességét a nemzeti és állami elkülönüléssel szemben, vagyis arról, hogy *a proletár felszabadító harcban* az emberi társadalomnak e társadalom lényegéből szerves szükségszerűséggel fakadó rétegszerű tagolását kell kötelezően előtérbe helyeznünk a társadalomnak társadalmonkívüli okok által létrehozott vertikális tagolásával szemben; annak a szükségességéről, hogy valamennyi ország munkásmozgalmát szilárdan erre az alapelvre helyezzék; hogy minden más mégoly fontos érdeket is, valahányszor ellentmondásba kerül ezzel az alapelvvel, habozás nélkül figyelmen kívül hagyjunk: nemzetközi osztályharcot az államok közötti háború felett! Nemzetközi osztályharcot az államok közötti háború *ellen* — ez a gyakorlati következtetés háború esetére az általános antagonizmusból, amely így hangzik: szocializmust az imperializmus ellen, s amely ellentét a fenti következtetés nélkül a politikamentes szemlélődés tárgyává süllyed le.

S az antimilitarista harc: a háború ellen és a kapitalizmus belpolitikai erőszak-politikája ellen vívott osztályharc kiélezett formája.

Ezt a harcot azonban, amely a jelenlegi háború ellen mindezideig teljesen csődöt mondott, mostantól kezdve átfogóbban és nagyobb tetterővel kell folytatni, mint eddig.

Ennek az előfeltételeit és feltételeit behatóbban meg kell vizsgálni.

„Forradalmakat nem lehet csinálni" — ez a megállapítás, amelyet minden társadalmi fejlődésre alkalmaznak, igaz is és nem is. A „forradalmakat", mint a társadalmi fejlődés minden

mozzanatát általában, igenis „csinálják". Pusztán arról van szó, hogy nem varázsolják őket elő a földből, hanem a felismerés, érzület és akarat szerves kibontakozásában sarjadnak ki belőle . . . Pusztán arról van szó, hogy ez társadalmi „csinálás"; *tömeg*folyamat; a tömegek*ben*, a tömegek *révén* játszódik le, de olyan folyamat, amely azoknak az egyéneknek a cselekvésében megy végbe, akikből a tömegek összetevődnek, vagy akik olykor a tömegeket képviselik. Fölöttébb gyakran félreértették ezt a megállapítást s visszaéltek vele a politikai tétlenség igazolására. Ez nem áll minden országra egyformán. Leginkább Németországra érvényes, amelynek szociáldemokrata szervezete mintaképül szolgált a nyugodt, normális fejlődés korszaka számára; rendkívüli időkben ellenben úgy szorít, mint a spanyolcsizma. Sokkal kevésbbé áll ez a latin országokra. Nem quietizmus, hanem aktivizálódás ma a jelszó.

S nem az egyéni tett elnyomása, megkötése! A szabad kezdeményezésből származó veszélyek, az egyesek elsietett dőre cselekvései és „eltévelyedései" miatti kicsinyes aggodalomra semmiképpen sincs elégséges ok egy olyan világtörténelmi jelenség esetén, amely a társadalmi erők és törekvések széles alapján nyugszik. Egy nagy társadalmi mozgalom a rendelkezésére álló társadalmi erőket — különösen végzetes megrázkódtatások idején — csak egy benne magában hosszú idő alatt lezajló, bonyolult dialektikus folyamat révén hozhatja felszínre és állíthatja a maga szolgálatába. Bizonyos fejlődési szakaszokban csakugyan szükség van némelyek zabolátlan puccstörekvéseinek megfékezésére; éppen erre szolgált a munkásmozgalomnak egyoldalúan erre a fejlődési állapotára szabott fent idézett mondat megfogalmazása és szüntelen hangoztatása. Mélyebb értelemben véve azonban csak akkor indokolt, hogy az egyéni akciót anarchista vagy anarcho-szocialista akcióként törvényen kívül helyezzék, ha nemcsak megjelenési formája, hanem hatása, társadalmi jelentősége is individualisztikus. Az olyan egyéni akciók, amelyek tömegakciókat képesek erősíteni, vagy éppenséggel kiváltani, nemcsak kiállják a marxista társadalomtudomány kritikáját, hanem egyenesen megköveteli őket ez a tudomány.

A tömegakció abban az értelemben, hogy egyidejűleg alakulna ki és válnék tetté a cselekvésre való elszántság mindazokban az egyénekben, akikből a történelem alakulását eldöntő tömeg összetevődik — képtelenség. Az első lökés mindig az egyéntől vagy több egyéntől indul ki; az ő kezdeményezése vagy kezdeményezésük a jeladás másoknak, emezeknek a beavatkozása pedig a többieknek. Egyetlen szikrából lesz a láng, noha a tűzvészt a lelkesedésben égő tömegek táplálják.

Nem igaz, hogy minden történelmi időpontban „természeti szükségszerűségként" megvalósul a legnagyobb lehetőség, az, ami az összesség számára a leghasznosabb. Ez a tétel azt jelentené, hogy szem elől tévesztjük minden fajta társadalmi fejlődés bonyolult organikus voltát a maga gazdag lehetőségeivel. Persze a történelmi folyamatot az okozatiság és szükségszerűség természeti törvénye kormányozza; csakhogy ennek az okozatiságnak és szükségszerűségnek a sorába a *társadalmi* szempontból nézve igen változékony és befolyásolható egyéni erő és tett is beletartozik, éspedig elsőrendű tényezőként, ha ébresztően, tömegeket gyújtóan tud hatni.

Eddig arra neveltük a proletariátust, hogy az egyént alá kell rendelni az összességnek, az összesség hosszas, körültekintő eljárás során kialakuló határozatainak; igen-igen szükségessé vált, hogy ezt a nevelést kiegészítsük, és *arra neveljük* a proletariátust, hogy a helyesen megválasztott időpontban *helyénvaló az egyén szabad, bátor kezdeményezése;* arra neveljük, hogy az egyének *saját felelősségükre cselekedjenek;* képessé neveljük az egyéneket arra, hogy olyan pillanatokban, amikor a tömegek elhatározásai még *nem* születhettek meg vagy zűrzavar uralkodik, saját szakállukra megleljék és megtegyék azt, ami helyes és szükséges — mintegy riadóul a tömegek mihamarabbi beavatkozása érdekében vagy egyelőre fel nem ismert, mélyebben rejlő érdekeik nevében. Hogy vannak olyan idők, amikor a szervezetek nem működnek és nem működhetnek, amikor a tömegakarat formális kialakításához és keresztülviteléhez vezető valamennyi szokásos út járhatatlan, azt a munkásosztály egy év óta fájdalmas tapasztalatok során tanulta meg, alaposan megtanulta, és reméljük úgy, hogy nem felejti el többé.

Ebből le kell vonni a gyakorlati következtetést. A szervezet, legalábbis Németországban, kiharcolta a maga jogát; most meg kell adni az egyéniségnek is, ami az övé: a mozgási szabadságot, amelyre éppen a szervezetek érdekében is szükség van.

A társadalmi erőkifejtés „mechanizmusát", azt a „mechanizmust", amelynek révén potenciális társadalmi erők kinetikai erőkké s olyan tények, amelyek magukbanvéve nem egyebek, mint *lehetséges* társadalmi okok, társadalmi hatásokká alakulnak át, tehát a valóságban *társadalmi* okok lesznek, továbbá ezeknek a hatásoknak a jellegét, az okok jellegéhez való viszonyukat, azt a társadalmi elnyelési és hasonulási folyamatot, amelyben ezek az okok hatásokká alakulnak át, még nem vizsgálták meg kimerítően . . . Ugyanazok az okok egészen különböző társadalmi hatásokat eredményezhetnek. A különbség térbeli és mennyiségi is lehet. A különbség abban állhat, hogy bizonyos körülmények között *mindennemű* társadalmi hatás elmarad, hogy egy tény teljességgel terméketlen marad társadalmilag, nem szívódik fel, nem idomul; például akkor, ha nem ismerik meg vagy nem értik meg; vagyis a társadalom szóbanforgó részeinek különbségével állunk ekkor szemben — a „részeken" hol különböző társadalmi rétegeket (osztályokat stb.), hol különböző nagyságú helyileg összetartozó csoportokat értve. A különbség jelentkezhet a hatás minőségében, a felkeltett hangulat, a sugalmazott ítélet és az előidézett magatartás különböző voltában. A hatás ereje ugyanabban a társadalmi körben is jelentékenyen ingadozhat. Éppen ilyen ingadozásokat mutathat tartóssága is. Végül pedig időbeli lefolyása is igen különböző lehet, amennyiben a hatás gyorsabban vagy lassabban, azonnal vagy — nem is olyan ritkán — csak igen hosszú idő után, akkor azonban sokszor annál hatalmasabb erővel következik be; ilyenkor az ok a látszólagos hatástalanság időszaka alatt, potenciális erejét megtartva, a társadalmi begubózottság állapotában pihen.

A társadalmi okság *útja* is meglepő változatosságot mutat, ami jórészt már a társadalmi fejlődés dialektikus lényegéből adódik. A hatássor egyenes vonalban vagy cik-cakban halad-

hat, közvetlen vagy közvetett lehet, gellert kaphat, mint a biliárdgolyó vagy krajcolhat, mint a vitorláscsónak.

A lehetőségeket csak szaporítja, hogy az objektumok, amelyek a hatás tárgyát alkotják, és a közbenső tagok, amelyeknek közvetítésével a hatás végbemegy, legtöbbnyire maguk sem tétlenek, hanem különböző fokú és különböző irányú szüntelen tevékenység jellemzi őket, s így a kölcsönhatás legbonyolultabb fajtái és a Chladni-féle hangsorok módjára egymást kölcsönösen gyengítő, közömbösítő, fokozó effektusok jönnek létre.

A háború kitörése óta tapasztalhatjuk, milyen nagy mértékben tudja kiküszöbölni a militarizmus a gondolatok közlésének megszüntetésével és meggátlásával, a hírek továbbításának megakadályozásával az egyéni felfogások és cselekedetek hatását, olyan események befolyását, amelyek magukbanvéve a legnagyobb izgalomba hoznák a tömegeket.

Egy esetleges magatartás *társadalmi* hatásának előzetes kiszámítása az alapja a *politikai* munkának.

Elvileg a militarizmus *valamennyi* hatalmi pozíciója — célpontja az antimilitarista védelmi harcnak: a szűkebb értelemben vett katonai pozíciók csakúgy, mint a polgáriak, s a militarizmusnak mind személyi, mind dologi eszközei. Hadd utaljunk erre néhány vonatkozásban:

A mostani háborúban — a teljesen kifejlődött imperializmus háborújában — a hadviselés minden eddiginél inkább nemcsak a hadsereg, hanem az egész állam, az egész gazdasági élet és az egész lakosság ügye, amely utóbbiak jellegétől és teljesítőképességétől természetesen békében is nagy mértékben függ a hadsereg szervezése. Ahogyan az egész gazdasági élet a militarizmus egyik funkciójává változott, éppen úgy az állam a legapróbb részletekig kimunkált gépezetté vált, amely sokkal „tökéletesebb", hatalmasabb és bonyolultabb, mint akár a megcsodált spártai állam, s amely mellett ez utóbbi úgy fest, mint egy görög hajítólándzsa a Skoda-gyártmányú 42-es Haubitz mellett: a bürokrácia ágyúkráciává „cseperedett". A közvélemény háborús „fellelkesítését" szolgáló hivatalos, félhivatalos és egyes személyek által magánszorgalomból folytatott propagandahadjárattól, a katonai mozgósítás végrehajtásától, a közle-

kedéstől és a hírszolgálattól, a pénzügyi mozgósítástól és a termelés szabályozásától vagy a hadsereg egyéb szükségleteinek kielégítésétől (fegyver és lőszer, felszerelés és ruházat, élelmezés) a polgári lakosság szakadatlanul folyó megdolgozásáig (a hangulatkeltés valamennyi eszközének monopolizálása az ostromállapot stb. segítségével s ezeknek az eszközöknek többé-kevésbbé mesteri felhasználása kellemetlen áramlatok feltartóztatására; anyagi gondoskodás a polgári lakosságról, beleértve a katonák családjait, nemkívánatos mozgolódások megelőzésére vagy kiküszöbölésére) roppant tevékenységi terület jutott osztályrészül — természetesen a katonai diktatúra fennhatósága alatt — a polgári államigazgatásnak. Ha mindebben a parlament is mellette áll, éspedig nemcsak alkotmányos közreműködésével — ez a közreműködés a katonai diktatúra uralma alatt színpadi bohózattá korcsosul —, hanem mint tetszetős cifraság, mint demagóg kerítő, hajtó, úsztó — akkor ez fontos támogatást jelent, amelyet az uralkodó osztályok parlamenti képviselői természetesen saját jól felfogott érdekükben nyújtanak.

A gazdasági élet gondoskodik a hadsereg szükségleteiről. Ma, szemben az egykori helyzettel, a hadviselésnek sem emberanyaga, sem dologi anyaga nem egyszer megadott szilárd nagyság, hanem folytonosan megújuló, kiegészülő, a mindenkori követelményeknek megfelelően tömegében és jellegében változó társadalmi termék. A hadsereg folyó szükségleteinek sokfélesége és példátlan méretei miatt a gazdasági életnek a megfelelő termékek előállításával és szállításával foglalkozó része szinte áttekinthetetlen. A fegyvergyártó ipar, sőt a tág értelemben vett hadiipar, valamint a szolgálatukra álló elosztó intézmények fogalma is nem sejtett mértékben bővült. De a modern háború követelményeihez a polgári lakosság szükségletének megtermelése és elosztása is hozzátartozik, beleértve a „szellemi" szükségletet („panem et circenses" [„kenyeret és cirkuszi játékokat"]): a polgári lakosságot — úgyis, mint a jövendő katonai utánpótlás tartalékát és mint a tőkés kizsákmányolás tárgyát, de legfőképpen a hadsereg kedvéért (a hadsereg ellátása és harci szellemének fenntartása végett) — úgy ahogy, lehetőleg jó hangulatban kell tartani.

A polgári lakosság nemcsak a hadsereg személyi és dologi ellátásáról gondoskodik, hanem annak következtében, hogy a hadsereg tagjait legfontosabb érdekeik, a legszorosabb lelki és anyagi kapcsolatok fűzik hozzá, egyúttal olyan tényező, amely elemi erejű befolyást gyakorol a hadsereg „*erkölcsére*", „szellemére". A hadsereg „*erkölcsének*", „szellemének" biztosítása elengedhetetlenül szükséges a mai hadviseléshez.

A hadseregen kívül tehát a polgári lakosság nagy része is az imperialista militarizmus emberi eszközei közé tartozik, mint „a hadsereg ellátója", amelyet, legalábbis a legfontosabb ágakban, a katonai fegyelemnek is alá akarnak vetni; végül pedig idetartozik — mint a hadsereg „erkölcsére" való befolyás eszköze és mint általában a tőkés társadalom emberanyaga — a polgári lakosság fennmaradó része.

Anyagi eszközei közé tartoznak mindenekelőtt a fegyverek, a lőszer, a felszerelés és a hadsereg minden apró szükséglete, végül pedig a polgári lakosság egész szükséglete is ideszámít.

Nincs szükség arra, hogy itt a katonai és polgári hatalmi pozícióknak, a militarizmus emberi és dologi eszközeinek *béke-időben* megfigyelhető sokkal szűkebb körét pontosabban körülhatároljuk; ezt máshol már megtettük.

A legutóbbi tapasztalatok ezer meg ezer példával bizonyítják, hogy a militarizmus nemcsak békebeli, hanem háborús alakjában is egyúttal a „belső ellenség" leküzdésére is szolgál. Mindazonáltal ez elég kétélű, különösen a háborús formában jelentkező militarizmus számára. Ha a „belső ellenségnek" a polgári lakosság körében vagy éppen magában a hadseregben némi ereje van, ez természetesen a katonai „erkölcs" gyengülését és további veszélyeztetését jelenti; mivelhogy az egész nép „erkölcsét" kell figyelembevenni, az egész népet összes osztályaival, érdekcsoportjaival és közös nézeteket valló köreivel, s mindennemű panasz és felháborodás benne támadó visszhangjával.

A fegyverbe szólított népet a nép többi részétől vagy éppenséggel az egész népet saját magától elzárni képtelenség. A tények közlésének és a vélemények cseréjének korlátozása (levélcenzúra, sajtócenzúra, ujságok betiltása, az egyesülési és gyülekezési jog

megszüntetése) elméletileg csökkentheti ezt a veszélyt; csakhogy az ilyen rendszabályok már magukban véve is végzetesen hatnak az olyan emberekre, akik nem teljesen rabszolgalelkületűek vagy akiket végképp nem félemlítettek meg; és az olyan emberek, akikre nem hatnak végzetesen, azok — a modern hadviselés jellege folytán — katonailag csekélyértékűek; ez az egyik kutyaszorító ama sok közül, melyekbe a mai militarizmus lépten-nyomon belekerül. Persze, furcsa valami a katonák és a polgári lakosság lelkiállapota a háborúban. Különösen a fronton, az állandó életveszély közepette, a szakadatlan roppant idegfeszültség állapotában könnyen összeszűkül, monomániás és primitív lesz; az ösztönök uralkodnak, az értelem hallgat; az embereknek nincs áttekintésük, a háborús események fölött sem — kiki csak közvetlenül saját létfenntartásának érdekeivel törődik, a többit az ördögre bízza; eltompítani, agyonhajszolni, nem engedni, hogy felocsúdjanak, hogy lélegzethez jussanak — kitűnő módszer ez arra, hogy légmentesen elzárják és egyre gépiesebbé tegyék az embereket, míg csak teljesen zökkenőmentesen működő engedelmes eszközökké nem válnak. De elvégre ennek is van határa. Ha a háború hosszú ideje tart, még a siker szuggesztív hatása is csődöt mond; s akkor a katona lelki életének ösztönös jellege könnyen válik veszélyesebbé, mint valaha.

Így a belső ellenség elleni harc háború idején sokkal komolyabb nehézségeket támaszt a militarizmus számára, mint békeidőben.

Az a szociáldemokrata, aki világosan lát, aki járatos a hivatalos és félhivatalos hazudozás és alakoskodás történetében, aki minden hivatalos és félhivatalos közleményt elvből a legridegebb bizalmatlansággal fogad, aki fel van vértezve minden fölülről jövő hangulatkeltés ellen, sőt ösztönösen szembeszáll azzal, aki lelke legmélyéig internacionalista és osztályharcos, az *sohasem* lehet a militarizmus szófogadó eszköze, sem a belső ellenség ellen békében vagy háborúban, sem a külső ellenség ellen az imperialista háborúban; sem a hadseregben, sem a hadseregen kívül. Éppen ez a militarista szellem sokat emlegetett felbomlása és felőrlődése.

Nem tenni semmi olyat, ami a katonai „erkölcsöt" a hadseregben és a polgári lakosság körében erősítheti — ez a háború-

ellenes küzdelem első parancsa a háború kitörése előtt és után egyaránt. Minden szociáldemokratától és a Szociáldemokrata Párt politikájától azt kell követelni, hogy vaskövetkezetességgel teljesítse ezt a legfőbb és legszentebb parancsot.

Ahol a szociáldemokrácia politikai támogatást nyújtott a mostani háborúnak és a kormánynak, ott hatalmas mértékben növelte az imperializmus erejét; megsokszorozta feszítőerejét, rugalmasságát, szívósságát, magabiztosságát.

Ez az őrület magától szertefoszlik, s ezzel együtt nemcsak az a kötelesség adódik, hogy az előbbivel ellentétes politikát folytassunk, ami mindenfajta támogatás megtagadását jelenti, hanem az is, hogy következetesen, kíméletlenül harcolni kell az egész kormánypolitika ellen, a legélesebb osztályharcot kell vívni az egész vonalon; osztályharcra van szükség és nem pártközi békére: a háború által teremtett helyzetet „a tömegek felrázására" kell kihasználni, a modern háború borzalmai közepette még a legádázabb katonai diktatúra rémségei is elhalványulnak: ugyan, mi ehhez képest a pokol! Amikor az emberiesség és az erkölcs összes kötelékei foszlányokban szakadnak le az emberekről, a paragrafusokkal telenyomtatott papírrongyok tekintélye könnyebben válik ködszerű árnyékká, mintsem azt némelyik derék pártbürokrata álmodni merné. S a nagy katonakirálynak az a posztulátuma, hogy a katona jobban féljen az előljárójától, mint az ellenségtől, a modern hadviselés pokoli szörnyűségei közepette szintén nem valósítható meg többé; a katonai kényszerfegyelem gyökere elkorhad.

Természetesen csak egy feltétellel: ha legalább a népek zöme annyira érett, hogy maga tűzzön maga elé célokat, hogy szabad elhatározásából, saját, magaválasztotta céljaiért áldozza fel magát, ne pedig ellenségeinek céljaiért — akik egyelőre még urai; ha a vezényszóra működő, rabszolgalelkű áldozatkészség kiszorul. Bizonyos, hogy ez a feltétel Németországban is inkább megvan ma már, mint ahogy azt a látszat mutatja. De elsatnyul kihasználatlanul, ha elmarad a jel, ha nem találjuk meg az utat. Az, hogy a kíméletlen hajsza következtében a gyűléseket alig látogatják, a semminél is kevesebbet bizonyít. A „forradalmi" harc *technikája* bizonyos országokban teljesen ismeretlen. Van,

aki a legszívesebben kardot kovácsolna magának. Hiányzik a tapasztalat, a hagyomány. Megannyi sziklatömbként zárja el az utat ezernyi olyan gátló képzet, amely a politika hétköznapjain hasznos volt. Az egyének, lehetőleg sok egyén szabadon alkotó, talpraesett akcióképességére van szükség. Minden út ebbe a Rómába vezeti ma a forradalmi taktika kritikusát.

Az irodalom a közvetlen antimilitarista akció lehetséges formáiként a következőket tárgyalja: a szolgálatnak különböző fokú és különböző intézkedésekkel kapcsolatos nyílt és burkolt megtagadása (közte a sorozás alól való kibújás, a szolgálatra való alkalmatlanná tétel, a katonai sztrájk, a híres „nous ne tirerons pas" — „nem fogunk lőni!" stb.), a szolgálat folyamatos akadályozása (különösen úgy, hogy kínos pontossággal követik az előírásokat — lásd a sikeres olasz vasutasharcokat!), a szolgálat összezavarása (a parancsok fordított végrehajtásával), szabotázs, szökés (lásd az orosz hadseregben folyó eseményeket) stb. Ám világos, hogy elvileg elvetendő mindaz, ami éppen a legderekabb antimilitaristák kiválásával annál megbízhatóbban szolgáltatja ki a hadsereget a militaristáknak, s ugyancsak elvetendő valamennyi pusztán egyénileg alkalmazott és egyénileg ható módszer.

Több beszámoló szerint a második balkáni háborút végül azért kellett abbahagyni, mert a csapatokat nem lehetett többé egymás ellen hajtani: passzív rezisztencia! Ha tehát a mostani háborúban a hónapokon át egymással szemben fekvő német és francia katonák között bizonyos bajtársiassághoz hasonló kapcsolatok alakultak ki, ami ellen szigorú parancsokat hoztak, ez mégiscsak némi figyelmet érdemel. Azt rebesgetik, hogy francia katonák a háború elején — a kölcsönösség reményében — néha szándékosan a németek feje fölé lőttek; ez a passzivitásnak nehezen ellenőrizhető, alig megakadályozható, de kölcsönösséghez kötött formája.

Figyelemreméltó, hogy az irodalom rendkívül sokra tartja a „passzív rezisztenciát", a szerzők szerint ennek a harci formának a taktikáját olyan mértékben ki lehet fejleszteni, hogy a legnehezebb helyzetekben is példátlan hatékonyságot érhet el. „A jövő a passzív rezisztenciáé" — hajtogatja újra és újra számos antimilitarista.

Egy nemzetközi általános sztrájk, vagy legalábbis a hadiiparban, mindenekelőtt a nemzetközi fegyver- és lőszergyártó iparban kitörő nemzetközi sztrájk — akárcsak a nemzetközi közlekedési sztrájk — minden bizonnyal akadályozna egy adott háborút vagy véget vetne annak: Mars órákon belül fegyvertelenül maradna. De abban, hogy egy ilyen sztrájk, amelyért az angol és francia szocialisták annakidején oly buzgón síkraszálltak, lehetséges-e, sokan erősen kételkednek; Bebel 1911-ben a legkedvezőtlenebb kilátásokat jósolta egy ilyen megmozdulásnak. A tőkés gazdasági rendszernek a világháború követelményei között jelenleg megmutatkozó szervezőereje, továbbá a legújabb angliai, oroszországi és amerikai tapasztalatok ismét előtérbe tolják a taktikai problémát. Néhány jelentés megállapítja, hogy ott, ahol a mozgalom magával ragadta a tömegeket, még annak sem volt hatása, ha katonai behívással fenyegetőztek sztrájk esetére.

Egy ilyen mozgalomnak nemzetközinek kellene lennie: valamennyi háborús pártot egyformán kellene érintenie. Szükség volna továbbá arra, hogy a hadviselő felek valamelyikét ellátó semleges országokra is átterjedjen. Ezt a folyamatot a semleges országoknak a hadisikerek mérlegére gyakorolt kiegyensúlyozó hatása, a mostani háborúnak ez az igen mélyen gyökerező ismertetőjele is megkönnyítheti; ezzel a befolyással egy jövőbeli imperialista háború esetében is számolni kell — ha ugyan lesznek még akkor semlegesek. Ugyancsak nemzetközi kiegyenlítő hatással vannak a következő tényezők: a világgazdaság tőkés uniformizálásának előrehaladása, a zárt kereskedelmi állam torzképe (az a veszély fenyeget, hogy ez utóbbi a népjólét mélységes kárára, az őrült kapitalista tékozlás új formájaként, egyebek között katonai okokból is időlegesen megvalósul), továbbá az a törekvés, hogy a hadiipart az önellátás biztosítására minden országban felduzzasszák, s egészen vagy félig államosítsák. A szocialista felvilágosodás szempontjából elmaradott ország katonailag is eleve alacsonyabb teljesítőképességű, és a bomlás különleges csíráit hordja magában (lásd Oroszországot). Mindezt természetesen nem lehet pontosan előre kiszámítani; de ez a bizonytalanság a háborúra áhítozó mili-

tarizmus ellen is hat, kihat magabiztosságára, amit pedig egyetlen vállalkozásánál sem nélkülözhet. Mindenesetre a *megelőzéshez* elég, ha világosan felismerhető, hogy kellő kilátás van megközelítőleg azonos antimilitarista erőre. Ezzel az említett nehézség mérhetetlenül leegyszerűsödik.

Az Ifjúsági Internacionále fontos hagyatékot vett át: meg kell őriznie a világháború alatt a proletárszolidaritás szentségét. Amennyire csak erőiből futja, egymást fokozó kölcsönhatásokat kell kiváltania valamennyi hadviselő országban, s így meg kell mentenie a békéért folytatott nemzetközi osztályharcban a szocializmus becsületét. Lelkesítve, mindenféle rothadt kompromisszumot meghiúsítva serkentenie kell az új, nagy, szilárdabban megalapozandó Internacionále felépítésére. Minden erejét latba kell vetnie, hogy az uralkodó osztályok alaposan elszámítsák magukat, ha azt hiszik, hogy a régi Internacionále felett aratott könnyű győzelmükkel a jövőre is megszabadultak legnagyobb gondjuktól; hogy ne sikerüljön többé az imperializmusnak gyilkos merényletet elkövetnie a népek élete és jóléte ellen; hogy a militarizmus, ha eztán felemeli öklét, hogy lecsapjon a belső ellenségre, fegyverben találja ezt, és, ha újból nekiindul, hogy fegyvert emeljen az emberiségre, hogy a világra hajítsa a tűzcsóvát — mennydörgés és villámlás közepette omoljon össze.

Világ proletárjai — legyetek tüzesek és kemények!

A népek gyilkolásának diadala volt a mult és a jelen is az; a jövőnek a népek közötti béke diadalának kell lennie; és a proletár ifjúság menetel majd az új Internacionále élén — felfelé — a szocializmus napja elébe.

Implacabilis

[Az engesztelhetetlen]

Jugendinternationale,
A szocialista ifjúsági szervezetek nemzetkozi szövetségének harci és propaganda folyóirata,
Zurich, 1. fuzet, 1915 szeptember 1. 6—7. old., 2. fuzet, 1915 december 1. 3—6. old.

A Spartakus Szövetség politikai levelei

1916 január 27. 1/a. szám.

I.

Az 1915 decemberiek[1]

Másfél esztendei háború után, 1915 december 21-én, az ötödik milliárdos törvényjavaslatnál húsz főre növekedett a hitelt megtagadók kicsiny csoportja. Megváltást jelent ez? A helyzet megzavarhatja a szemlélőt. Húzzunk éles határvonalakat.

Megváltást jelenthetne egy olyan frakciókisebbség, amely egységes a szocializmus és imperializmus lényegének kérdésében, egyetért a proletariátus imperializmus- és háborúellenes harcának feladatait illetően, egységesen foglal állást a harci módszerekkel kapcsolatban, amelyet egységes harci akarat hat át, amely akcióképes, céltudatos, következetesen és rendületlenül előrenyomuló közösséget alkot, olyan frakciókisebbség, amely eltökélte, hogy a parlamenten kívüli pártközi békét a frakciótöbbség ellen kialakított szívós nyilvános ellenzéki küzdelem során lépésről lépésre, minden eszközt felhasználva szétzúzza, fáradhatatlanul vívja az osztályharcot a háború, a kormány és az uralkodó társadalmi rend ellen, olyan frakciókisebbség, amely nem hogy megbénítaná a forradalmi erőket, hanem a legmerészebb kezdeményezőkészség felszabadításával egyre újabb forradalmi erőket teremt.

Mérjük ezzel a mértékkel a december 21-ieket és azt, amit véghezvittek.

[1] Lásd e kötet 399. oldalát és tovább („Gondolatok és visszaemlékezések «nagy időkre»"). — *Szerk.*

Alapjában véve egységes-e a felfogásuk? Szó sincs róla! Kik vannak közöttük? Az elvhű internacionalizmus egy-két képviselője, aki kereken elutasítja a haza védelméről szóló ködösítő frázist, mellettük pedig a hódítások különböző fajta ellenzői, akik ennek a frázisnak hívei, akik minden adódó alkalommal kitárják a nyilvánosság előtt „igaz hazafias" szívüket, de akik egy esztendő múltán az annexiós politika hajszálát fedezték fel az imperialista „honvédelem" levesében; aztán a különféle „biztonság"-hívők, akik odaadóan bíznak Hindenburgban és Falkenhaynban, s úgy vélik, hogy Németország már elég győzelmet aratott — íme, az augusztus 4-i politika ellenségei és védelmezői — tűz és víz — egymás mellett! Azután itt vannak a megtorlási elv védelmezői, akik a „tengeri zsákmányjog megszüntetését" — éppen abban a pillanatban, amikor minden nemzetközi jog sárbatiporva hever — diplomáciai csodaszernek látják a háborús barbárság őrjöngése ellen, és kulcsnak vélik a népek közötti béke paradicsomába vagy legalábbis annak pitvarába.

Az elvi egyöntetűség — mindennemű komoly akcióképesség első előfeltétele. A decemberieknél hiányzik ez az előfeltétel.

Egységes-e a frakciótöbbséggel szemben tanúsított magatartásuk? Szó sincs róla! Csak kevesen hajlandók arra, hogy cselekvésüket tartósan a frakciótöbbség ellen irányuló könyörtelen nyilvános ellenállás és könyörtelen nyilvános offenzíva elvére alapozzák. Legtöbbjük nem merészkedik túl a hitelkérdésben elkövetett „fegyelemsértésen", igyekszik nyakatekert ügyvédi rabulisztikával elaltatni „fegyelem-lelkiismeretét", esküdözik, hogy megvédelmezi a párt egységét, váltig bizonygatja, hogy későnszületett radikalizmusa a legjobb olaj a lázongó tömegek lecsillapítására, s azzal vígasztalja önmagát és a frakciótöbbséget, hogy repesve várja a hű fegyverbarátság mielőbbi megújulását. S hogyan állunk a tömeghangulat által ellenzékbe sodort decemberi megtérők szilárdságával, megbízhatóságával? Ennek a politikai futóhomoknak előbb kővé kellene keményednie ahhoz, hogy építhessünk rá.

Az eltökélt forradalmi cselekvésre való egyöntetű készség a második előfeltétele annak az egyetlen tettnek, amely ma a

szocializmus szemszögéből igazolható, a háború és az imperializmus elleni nemzetközi forradalmi osztályharcnak. A decemberieknél ez az előfeltétel is hiányzik.

A december 21-i kisebbség, amely Kautsky áldásával jött létre, már ezen a napon sem volt közösség, hanem csak különféle elemek egyszeri alkalomra összeverődött csapata, amelyben olyan ellentmondó elméleti és taktikai nézetek, s energia és szilárdság tekintetében oly eltérő elemek kerültek össze, hogy eleve képtelen volt mindennemű következetes szocialista politika közös végrehajtására; konglomerátum volt, amely mérhetetlen károkat okozna, ha megkötné és megbénítaná a legelőrehaladottabb elemek szabad kezdeményezését.

De vajjon nem csattanós cáfolata-e ennek a tézisnek maga 1915 december 21-e? Szó sincs róla! Ez a nap a szóbanforgó „közösség" minden gyengéjét megmutatta. Tagadhatatlan, hogy a hitelek nyílt elutasítása lépés volt előre. Tagadhatatlanul ér valamit, hogy most ez a tizennyolc is átment a „fegyelemsértés" tisztítótüzén, azáltal, amit a Birodalmi Gyűlésben tettek és mondtak. Még ha 17 hónappal elkéstek is. A nyilatkozat tartalmában azonban tüstént megmutatkozott az egész akció kínosan felemás volta. A nyilatkozat óvakodik attól, hogy a frakciótöbbséggel, sőt akár a kormánnyal és a polgári pártokkal szemben is élesen állást foglaljon: el akarták kerülni a frakcióhoz tartozó szociáldemokraták közötti heves jelenetek nyilvános színjátékát, és arra törekedtek, hogy ne keltsenek felháborodást — isten őrizzen meg tőle! — a polgári pártok soraiban sem. Illedelmesek és előkelőek voltak, ahogy az a világháború és az ostromállapot idején jólnevelt szociáldemokratákhoz illik; így a pártközi béke mégiscsak fennmarad! Mennydörgés és villámlás közepette kellett volna közéjük vágódnia a nyilatkozatnak — ehelyett a „mérsékelt" államférfiúi bölcsesség letompított hangjával és higgadt józanságával lépett eléjük.

A háborúval szembeni ellenzék mindegyik pozícióban gyenge és vesztes; csak egyetlen álláspontja megtámadhatatlan, sebezhetetlen. Ez az álláspont pedig abban áll, hogy a békében és a háborúban követendő szocialista taktikát szuverénül meghatározó kiindulási alapként kell elismerni a munkásosztály

nemzetközi érdekközösségét, a tőkés társadalmi renddel való nemzetközi érdekellentétét és a nemzetközi osztályharc szükségességét; és ami ebből következik: megalkuvás nélkül, elvileg szembe kell szegülni az imperializmussal mint a tőkés társadalmi rend legfelsőbb fázisával s a háborúval és a „pártközi békével" mint az imperializmus legintenzívebb életmegnyilvánulásával, mint a nemzetközi szolidaritás és az osztályharc tagadásával.

Minden olyan politika, amely elveti az elvi internacionalizmust, s a háborúval és a pártközi békével szemben elfoglalt álláspontját nem a háborúnak, a kormánynak és a fennálló társadalmi rendnek történelmi lényegéből kiindulva határozza meg, minden olyan politika, amely elfogadja a „haza védelméről" szóló ködösítő frázist, s a mindenkori katonai helyzettől vagy a háború céljával kapcsolatos különféle megnyilatkozásoktól teszi függővé azt, hogy támogatja-e a kormányt vagy harcol ellene, csak abban különbözik a többség által folytatott politikától, a sans phrase* félhivatalos kormánytámogatástól, hogy kevésbbé következetes. Minden engedmény, amit ennek a politikának teszünk, behódolás a többség politikája előtt.

A december 21-i nyilatkozat siralmas módon óvakodik attól, hogy bármelyik alapelvvel kapcsolatban is állást foglaljon. Megkockáztat egy mondatot, amelyben bizalmatlanságot fejez ki a kapitalista kormány egész politikájával szemben, s azzal szeretné ezt elfogadhatónak feltüntetni, hogy ez a — természetesen igen szelíd és óvatos — mondat előzi meg közvetlenül a hiteljavaslat elutasítására vonatkozó nyilatkozatot. Ámde a nyilatkozat a legteljesebb mértékben tartózkodik a háború történelmi jellemzésétől, még az imperializmus szót is elkerüli, még a hódító terveket is úgy említi, mintha csak a legutóbbi kormánynyilatkozatokban kerültek volna napvilágra, végül pedig a következő kijelentést tartalmazza: „... országhatáraink és függetlenségünk védelme biztosítva van ... nem fenyeget bennünket ellenséges hadseregek betörése." Ez a kijelentés szándékosan kétértelmű; nem azért vették bele a nyilatkozatba, hogy „az országhatárok biztonságával" indokolják

* Kertelés nélküli. — *Ford.*

a hitelek megtagadását, hanem a tényt akarták csupán leszögezni; útját akarták vágni vele mindenfajta demagóg ellenvetésnek, és körülbelül ezt akarták vele tudtul adni: „Még ez az indok is — bárhol hivatkozzanak rá — Németország számára kedvező katonai helyzeténél fogva érdektelen." Ezt azonban az idézett kijelentés — a „biztonság"-hívőknek tett engedményként! — oly homályosan fejezi ki és oly világosan kapcsolja hozzá az 1914 augusztus 4-i nyilatkozat egyik legbaljóslatúbb jelszavához, hogy ez a legnagyobb mértékben veszedelmessé teszi. Feltétlenül érvényes a nyilatkozatra az, amit a húsz férfi egyike írt még december 21-én a másik tizenkilencnek:

„Ez a nyilatkozat úgyszólván elfogadja az 1914 augusztus 4-i politikát; olyan kijelentéseket tartalmaz, amelyek érvül szolgálnak a francia frakciótöbbség számára eddigi háborús politikája folytatásához, nehézségeket támasztanak a francia kisebbség számára, és — a hadihelyzet megváltozása esetére — a német frakciókisebbség pálfordulását készíthetik elő; csak nehezen hozható összhangba a zimmerwaldi határozattal."

Továbbá az egész december 21-i akcióra érvényes az, amit ennek a levélnek a végén olvashatunk:

„Amilyen örvendetes és értékes a huszak mai szavazása és az a tény, hogy nyilatkozatot terjesztettek az országgyűlés plénuma elé, ennek *jelentőségét* — főleg a nyilatkozat tartalmánál fogva — *majd csak ezeknek az elvtársaknak a további politikája adja meg.* Ez az akció csak akkor lesz több «szép gesztusnál», ha majd politikájuk révén *annak az eltökélt akaratnak a kinyilatkoztatásává válik, hogy megkezdik az osztályharcot, hogy földig rombolják a parlamenti pártközi békét.* A «pillanat parancsa» — ezé a pillanaté — a frakciótöbbség akaratával szemben kifejtett következetes, kérlelhetetlen ellenállás a Birodalmi Gyűlésben stb.

Ha a huszak erre képtelennek bizonyulnak, akkor maguk ítélik önmagukat tehetetlenségre, tehetetlenségük nyilvánvaló lesz, a tömegekre gyakorolt szemmellátható befolyásukat elvitte az ördög, s a frakciótöbbség és a kormány erősebb lesz a jövőben a *parlamentben,* mint 1915 december 21 előtt."

Hogy áll azonban ennek a követelménynek a teljesülése?

Vajjon a decemberiek későbbi politikája ráütötte-e akciójukra azt a pecsétet, amely egyedül tehette volna értékessé ezt az akciót? Erről kell most ítéletet mondani. Már a „decemberi tettet" követő első ülésen szentimentális májusi szellő fújdogált a konfliktus orkánja helyett, amelyet a helyzet megkövetelt volna; viharos felhőszakadás helyett lassú eső hullott az égből. A kisebbség a frakcióból való kiválás gondolatával játszadozott, de talán senki sem gondolt erre komolyan. Úgy ültek törvényt az újabb fegyelemsértők fölött, mint amikor a gazda „kuss!"-t kiált a kutyájára; sokat ígérően nádpálcát helyeztek kilátásba a kisebbségnek arra az esetre, ha a jövőben durvább „rendzavarásokat" követ el. A kisebbség és a többség soraiban egyaránt megdicsőült hangulat lett úrrá: mindnyájan eltökélték, hogy a hitelkérdést kivéve minden területen fegyelmezetten együttműködnek; mindenkit eltöltött az a remény, hogy hamarosan helyreáll a csorbítatlan egyetértés.

A decemberiek már december 20-án azzal kezdték történelmi munkájukat, hogy megpróbálták megbénítani és letompítani a csoport legelszántabb tagjainak szabad kezdeményezését, a legbizonytalanabb, legmegbízhatatlanabb elemek erőtlen hangjához igazítani az egész oppozíciót. Nem az ő érdemük, hogy a kísérlet dugába dőlt. Ez a tompítás nyomta rá a bélyegét Geyernek és társainak a Birodalmi Gyűlés januári ülésszakán kifejtett tevékenységére, amikor pedig a csoportnak megbízhatóságról és energiáról kellett volna bizonyságot tennie. Ahány ülés, annyi elszalasztott alkalom! Nemhogy támogatták volna az interpellációs akciót, hanem — a szűkkeblű számítgatás kicsinyes indokaiból kiindulva — harcoltak ellene. Nem szánták rá magukat, hogy erélyesen szembeszálljanak azzal a brutális nyomással, amelynek az egyik képviselő szakadatlanul ki volt téve a Birodalmi Gyűlésben, elmulasztották azt a kötelességüket is, hogy pergőtűz alá vegyék a házszabály galád megsértését, azt a bűvészmutatványt, amellyel eltüntették az interpellációk politikai szabadságát; ezzel lehetővé tették, sőt egyenesen fedezték mindezeket az erőszakosságokat. Lehetővé tették és fedezték ezzel ennek a képviselőnek a frakcióból való kizárását is, ami ellen csak papirostiltakozások születtek.

Ám minderre az tette fel a koronát, ami január 15-én történt. Annál a gyalázatos és képmutató manővernél, amikor a Birodalmi Gyűlés a Baralong-esetet[64] a nemzeti gyűlölködés felszítására használta ki, a decemberiek egyike, *Ledebour* is szólásra emelkedett ugyan, de egyetlen hanggal sem bélyegezte meg az uszítók bandáját és aljas céljaikat, sőt, alig palástolta, hogy egyetért a felháborodás hitvány kórusával, védelmébe vette a német hadvezetést, óvakodott attól, hogy a legcsekélyebb mértékben is felfedje bűnlajstromát, elvben elfogadta a megtorlás elvét, és csak olyan enyhe fenntartásokkal élt, hogy a reakciós polgári sajtó mégérdemelt dícséretben részesítette. S amikor Oertel képviselő le akarta szögezni, hogy az egész Birodalmi Gyűlés egyöntetű felháborodással ítéli el az egyelőre még bebizonyítatlan „Baralong-gyilkosságot" és az angol jegyzéket, s ezt a szépen kigondolt tervet az egyik képviselő metsző „nem"-mel húzta keresztül, Oertel képviselő a tiltakozót a Birodalmi Gyűlés üvöltő helyeslése közepette az egyetlen disszidensként bélyegezhette meg, anélkül, hogy a Geyer körül csoportosulók közül akár csak egy is megcáfolta volna őt. Noske beszédének elhangzásakor pedig, amelynél aljasabbat durvaságban és a szocializmus elárulásában „szociáldemokrata" szájából még nem hallhattunk, annak az egyetlen képviselőnek a tiltakozása éppoly magános maradt, mint az Oertelnek odavágott „nem".

„Megváltást" jelent december 21-e? Nem! A legjobb esetben ígéret volt, olyan ígéret, amelyet nem váltottak be. Lehet, hogy a Rubikon átlépését jelentette, de nem követte csata a pharsalusi rónán. S addig nem is fogja követni, míg a tömegfelháborodás márciusi vihara szét nem kergeti az opportunista politika füstgomolyagait és az utat még mindig elzáró gyáva, felemás határozatlanság korhadt ágabogát könyörtelenül szét nem szaggatja.

II.

Fekete nap a Birodalmi Gyűlésben

1914 augusztus 4-e óta megszoktuk, hogy a Német Birodalmi Gyűlés egész magatartásával ország-világ előtt lejáratja magát. Azoknak az eseményeknek azonban, amelyek január 15-én, a Baralong-ügy tárgyalása során játszódtak le a „tisztelt Házban", undorral kell eltölteniük minden demokratát és szocialistát. Ezt az ügyet tudvalevőleg még egyáltalán nem tisztázták; semleges oldalról kétségbevonják azoknak a tanúknak a megbízhatóságát, akik a „gyilkosságot" eddig megerősítették. Maga a német kormány is elsősorban a rendes eljárásnak megfelelő ténymegállapítást követel; az angol kormány pedig egyáltalán nem utasítja ezt vissza, sőt felajánlja, hogy ezt az ügyet más esetekkel együtt nemcsak hogy a német kormány követelése értelmében angol bíróság elé utalja, hanem semleges bíróság elé viszi. Ennek ellenére a német kormány és a Birodalmi Gyűlés az angol válaszjegyzéket a maga „diplomatikus" gonoszságaival várva-várt alkalomként arra használta fel, hogy szemérmetlen uszításba fogjon az egész angol nép ellen, és felszítsa az országon belül a „háborús lelkesedést". A kiválóan megrendezett felháborodási és uszítási színjátékban a szociáldemokrata birodalmi gyűlési frakció részvétele volt a legszégyenletesebb. Már *von Westarp* gróf, a kérdés előadója is azzal a megállapítással kezdte beszédét, hogy a költségvetési bizottságban a szóbanforgó esettel és a német válaszjegyzékkel kapcsolatban — amely tudvalevőleg megtorlásokat helyezett kilátásba — teljes volt az egyetértés. Hiszen *Noske*, a szociáldemokrata frakció szónoka, ugyancsak minden erejével azon volt, hogy ezt az egyöntetűséget a legnagyobb nyilvánosság előtt hangsúlyozza. Noske nem átallotta elismételni az Anglia „kiéheztető háborújáról" szóló elcsépelt frázist — mintha volna olyan állam, *Németországot* sem kivéve, amely nem törekszik a háború során arra, hogy ellenfelének gazdasági károkat okozzon. Ezenkívül Noske olyan ostoba volt, hogy felháborodásának adott kifejezést ellenséges „franktirőr-hajók és hamis lobogó alatt futó hajók" miatt, mintha nem tudná, hogy régi hadiszo-

kás szerint a mi flottánk is hamis lobogót használ (egészen addig a percig, amíg a tulajdonképpeni harc meg nem kezdődik). Ez a „demokrata" szégyenkezés nélkül kijelentette, hogy szerinte még „keményebb hangon" kellett volna megfogalmazni a német válaszjegyzéket. Mindezt azonban azzal tetőzte be ez a „szocialista", hogy „papirostiltakozás" helyett „erélyes megtorló rendszabályokat" követelt.

A polgári szónokok, amint *dr. Oertel* — annak az ujságnak a szerkesztője, amely kifejezetten német uszító lapként ismeretes — mosolyogva megállapította, nem mulasztották el kellő nyomatékkal kihangsúlyozni ezt a szociáldemokráciával való egyetértést. Amikor *Oertel* megállapította, *hogy* a Birodalmi Gyűlés minden tagja egyetért a megtorló rendszabályok követelésében, a 110 szociáldemokrata képviselő közül senki sem tiltakozott *Liebknecht* elvtárson kívül, akibe természetesen megint belefojtották a szót, és lehetetlenné tették számára, hogy politikailag jellemezze a jelenetet. *Ledebour* is kifejezetten a megtorlások mellett szállt síkra beszédében. Pedig éppen ebben a háborúban mutatkozott meg az, hogy az egyik ország megtorló rendszabályai azonnal újabb rendszabályokat vonnak maguk után a másik ország részéről, s így az egyes ártatlan embereket sújtó csapások végtelen láncolata keletkezik mindaddig, amíg mindkét kormánynak meg nem jön az esze, és minden rendszabályt hatályon kívül nem helyeznek. Ledebour megszorítása, az, hogy a megtorló rendszabályoknál „ártatlan" emberek . . . ne veszítsék *életüket*, szocialista szemszögből természetesen távolról sem kielégítő. Ha a bűnösöket megfogják, büntessék meg őket. Ártatlanokat azonban soha és semilyen formában sem szabad mások miatt felelősségre vonni. A sajtóban történő nyilvános megbélyegzés sokkal jobban szolgálná a „bűnhődést", mint bármiféle megtorlás.

Igaz, hogy Ledebour elvtárs a legdurvább szidalmakkal szemben megvédte az angol népet. Ám ahelyett, hogy a Birodalmi Gyűlés képmutató fontoskodását bélyegezte volna meg — ami az adott pillanatban parancsoló szükségesség volt —, elmerült a tengeri zsákmányjog elleni polémia részleteiben, mintha a saját országunkban folyó nemzeti uszítás idején nem volna fon-

tosabb dolgunk, mint az, hogy a külföldet bíráljuk. *Ledebour* bírálta a tengeralattjáró-háborút is, amelynek korábbi és jelenlegi formái a gazdasági háború kiéleződésére vezettek, de ez a kritika erőtlenre sikerült, és tele volt megszorításokkal.

Végső soron Ledebour beszédét is a parlamenti „pártközi béke" megőrzésének szempontja határozta meg, azé a pártközi békéé, amelynek felrobbantása éppen az uszításnak és őrjöngésnek ebben az órájában lett volna elengedhetetlen kötelessége minden demokratának és szociáldemokratának. — A húsz közül a többi tizennyolcról inkább hallgatunk; hiszen-ők is hallgattak, mint mindig.

Egyetlen tiltakozó szavuk sem volt; még csak közbekiáltásokkal sem cáfolták Oertelt, amikor az örvendezve arról beszélt, hogy egyetért velük a kemény megtorlás követelésében; egyetlen felháborodott szavuk sem volt a szemérmetlen angolellenes uszításra. A drága „pártközi béke" és a szent frakciófegyelem kedvéért némán jóváhagytak két olyan beszédet, mint amilyen Oertelé és Noskéé volt.

III.

Liebknecht kis interpellációi

Úgy látszik, hogy Karl Liebknechtnek[2] a kis interpellációk benyújtásakor követett taktikájával kapcsolatban sajátságos félreértések keletkeztek, és szükségesnek mutatkozik ezek tisztázása.

A szociáldemokrata frakció nemcsak hogy augusztus 4-én és azután újra meg újra megszavazta a hadihiteleket, hanem ezen túlmenően kormánypárti politikát, azaz háborús politikát folytatott. Már a hitelek jóváhagyása is azt bizonyította, hogy a frakció a maga részéről is hajlandó volt vállalni a felelősséget a háborúért — mert minden „magyarázat" ellenére ez és nem más a jóváhagyás parlamenti aktusának jelentősége —, de a frakció ezenfelül, azzal, hogy beleegyezett a „pártközi békébe", és elné-

[2] K. Liebknecht harmadik személyben beszél saját magáról, mert el akarja titkolni a császári hatóságok elől, hogy ő a szerző. — *Szerk.*

mította a kormány tetteire vonatkozó kritikát, olymértékben magára vette ezt a felelősséget, hogy sem a hadvezetésnek és a nép leigázásának egyetlen mozzanata ellen nem emelte fel egyetlenegyszer sem szavát, sem a katonai diktatúra ellen, holott ez kötelessége lett volna. — E taktika elleni harc, valamennyi szociáldemokrata alapelv feladása elleni harc — ez volna a kötelessége minden szociáldemokratának. Karl Liebknecht a „kis interpellációkat" úgy tekintette, mint e kötelesség teljesítésének egyik eszközét, s ez az eszköz használhatónak bizonyult.

A „kis interpellációk" a Német Birodalmi Gyűlésben újdonságot jelentenek, az angol parlamentben azonban rég kipróbált eszköze ez az ügyvitelnek. Az a jelentőségük a parlamenti gyakorlat szempontjából, hogy a kormányt valamely ügyben kérdőre lehet vonni anélkül, hogy a napirenden levő ügyek tárgyalása emiatt halasztást szenvedne. Az interpelláció ezért leegyszerűsített formában történik: minden egyes képviselő tehet fel kérdéseket, a kormány, ha akar, válaszol, ha nem akar, nem válaszol, vitát nyitni a válasz felett nem szabad. A parlamenti gyakorlat oda vezetett, hogy néha maga a kormány tétet fel kérdéseket, hogy alkalma legyen valamilyen nyilatkozat megtételére (a legutóbbi ülésszakon a Német Birodalmi Gyűlésen is tanúi lehettünk ennek, hiszen Bassermann úr interpellációi nyilvánvalóan megrendelt kérdések voltak). Mi, szociáldemokraták, a parlamentarizmust kizárólag propaganda- és agitációs eszköznek tekintjük, eszköznek arra, hogy a szocializmusért dolgozzunk, hogy a proletariátus érdekeit szolgáljuk, nem valamilyen öncélú szentségnek, amelyet óvnunk és védelmeznünk kell, hanem fegyvernek, amelyet felhasználunk. A „kis interpellációk" általában kevéssé alkalmasak erre a célra. Mivel azonban rendes interpellációt a házszabályok értelmében csak több képviselő nyújthat be, egy beszéd elmondását pedig mindig meg lehet akadályozni, ha a frakció vagy a többség úgy akarja, a magában álló szociáldemokratának az adott körülmények között nem maradt más választása, mint hogy ezt az eszközt alkalmazza.

Mármost olykor olyan ellenvetésekkel találkozunk, miszerint eleve bizonyos volt, hogy a kormány semmit sem fog válaszolni,

vagy semmitmondó válaszokkal meg fogja hiúsítani a kérdés célját, s ezért fölösleges kérdéseket feltenni. Bebizonyosodott, hogy ez a felfogás teljesen helytelen; a kérdések megtették a hatásukat.

Vegyük például Liebknecht december 14-i interpellációit. A kormány november 10-én meghirdette az annexiós politikát; Liebknecht megkérdezi: „milyen alapon hajlandó azonnali béketárgyalásokat kezdeni". A kormány megtagadja a választ! Liebknecht erre újabb kérdést intéz hozzá: „hogyan vélekedik a kormány arról, hogy svájci szociáldemokratáknak a Svájci Szövetségi Tanácsban elhangzott indítványa értelmében semleges kormányok békeközvetítő javaslatot készítenének?" A kérdést elfojtják. Ámde ezek válaszok — igen-igen érthető nyelven adott válaszok; ha a „védelmi háborúról" szóló jelszót komolyan gondolnák, ha valóban az volna fontos a kormány számára, hogy véget vessen az emberek lemészárlásának, és megvalósítsa a békét, akkor itt alkalma nyílt volna arra, hogy ennek az akaratnak hangot adjon; hallgatása a legvilágosabb válasz.

Az egész világ tudja, hogy a német kormány úgynevezett „Fehérkönyvéből" nagyfontosságú okmányok hiányoznak, amelyeket egyszerűen elsikkasztottak a közvélemény elől, hogy a német kormány mindezideig titokban tartja a szarajevói merénylet óta Ausztriával folytatott tárgyalásait, miközben minden arra vall, hogy ezt a merényletet mindkét kormány tervszerűen hasznosította, hogy háborút idézhessenek elő Oroszországgal. Az egész világ tudja továbbá azt, hogy a német kormány egyszerűen hazudott a Birodalmi Gyűlésnek, amikor 1914 augusztus 4-én elhallgatta a Belgiumhoz intézett ultimátumot, pedig tudnia kellett, hogy Belgium semlegességének sárbatiprása Angliával is háborút jelent. Hangot kell adni annak a gondolatnak, hogy a német népnek felelősségre kell vonnia a bűnösöket, akik ezt a háborút előidézték, akik nem tettek meg mindent e háború elhárításáért. Ezért kérdezi Liebknecht: hajlandó-e a a kormány nyilvánosságra hozni minden okmányt, hajlandó-e intézkedni, hogy a parlamenti bizottság a nyilvánosság ellenőrzésével felderítse a bűnösöket, és átadja a felelősöket a bűnhődésnek? A kormány erre fellengzősen kijelenti, hogy ő ártat-

lan, és visszautasít mindennemű ellenőrzést — amint az várható volt! De az a tény, hogy az egyetlen helyen, ahol erre ma lehetőség van, feltették ezt a kérdést, azt jelentette, hogy az emberek gondolatait újból a német és az osztrák kormány véres gaztettére terelik, hogy ismét emlékezetükbe idézik azt, ami az alávaló osztrák ultimátum után minden szociáldemokrata előtt világos volt: hogy tudniillik a Központi Hatalmak akarták a háborút, hogy a védelmi háborúról szóló valamennyi frázis hazugság. Éppígy emlékeztetni kellett az embereket arra is, hogy amikor nagy hangon a nemzetközi jog megsértésével vádolják Németország ellenfeleit, ez ostoba fecsegés azok után, hogy a német kormány a Belgium ellen elkövetett merénylettel a nemzetközi jog minden alapvető szabályát felrúgta.

Liebknecht továbbá megkérdezi: hajlandó-e a kormány közreműködni abban, hogy a titkos diplomáciát megszüntessék, a külpolitikát a nyilvánosság ellenőrzése alá helyezzék, a háborúról és békéről való döntés jogát a népképviseletre ruházzák át? A kormány gúnyos nemmel válaszolt! Ez természetesen várható volt! De akkor, amikor a Scheidemannok, a Noskék, a Heinék a kormánybiztosok gyalázatos szerepét töltik be, készek fedezni a kormány minden bűnét, nem árt emlékezetébe idézni az embereknek, hogy az a hárommillió ember, aki már eddig életét vesztette, meg a sokmillió nyomorék — egy pokoli bűntettnek esett áldozatul, olyan bűntettnek, amelyet a kormányok és az uralkodó osztályok tudatosan akartak, amelyet a népek elátkoztak. Ideje volt arra emlékeztetni, hogy azoknak az állítólagos szociáldemokratáknak a működése, akik támogatták a kormányt a hadviselésben, olyan irányban hat, hogy állandósuljon ez a mostani állapot, amikor egy maroknyi tőkés üzletember dönt a népek életéről és haláláról.

A kormány a háború elején, hogy léprecsalja a néptömegeket, a belpolitika „új irányvonaláról" beszélt, s a valóságban az ostromállapot rémével kormányoz; Liebknecht megkérdezi: Mi van az új irányvonallal, mit ért ezen a kormány, mikor fog hozzá a reformokhoz? A kormány megtagadja a választ! Vajjon fölösleges volt-e a kérdés? Nem kellene-e inkább minden szociáldemokrata képviselőnek minden nap megkérdeznie ezt a kor-

mánytól, és követelnie a reformokat? Liebknecht azért tette fel a kérdést, hogy ország-világ előtt megbélyegezze az „új irányvonalról" szóló hazugságot.

Hasonló a helyzet a január 14-i interpellációkkal. A török kormány iszonyatos mészárlást rendezett az örmények között; az egész világ tud erről — és az egész világ Németországot teszi érte felelőssé, mert Konstantinápolyban a német tisztek parancsolnak a kormánynak. Csak Németországban nem tud senki semmit, mert a sajtónak betömték a száját. Annak, aki rámutatott ezekre a gaztettekre, érdeméül kell ezt betudni. — A második kérdés a német csapatok által megszállt területek közigazgatására vonatkozott. Az igazság az, hogy a német sajtó hazug fecsegése ellenére Belgium, Észak-Franciaország, Lengyelország, Litvánia, Kurland lakossága kimondhatatlanul szenved, hogy az ottani német közigazgatás meggyalázza a német nevet, és olthatatlan gyűlölet magvát veti el. — A harmadik kérdés az ostromállapot segítségével uralkodó szégyenletes németországi katonai diktatúrára vonatkozott; ezer meg ezer ember börtönben sínylődik, titkos nyomozóközpontokat létesítettek, a levéltitok a multé, a tábornokok megvalósították az önkény uralmát. — Kérdezni kötelesség volt, s ez alól az sem mentesít, ha az ember előre tudja, hogy a kormány hallgatni fog vagy pökhendi válaszokat fog adni.

A „szabadelvű" elnök a kormánnyal egyetértésben különböző kérdéseket elfojtott, s azzal, hogy nem engedélyezett Liebknechtnek kiegészítő kérdéseket, lábbal tiporta a házszabályt. Ám a „tisztelt Ház", a szociáldemokratákat is beleértve, nyerítő hahotázással hagyta jóvá a képviselők jogainak meggyalázását. Akkor előállnak mindenféle parlamenti nagyszájúak, és azt állítják, hogy Liebknecht diszkreditálja és veszélyezteti a parlamentáris jogokat! Hát nem! A Birodalmi Gyűlés magatartása csak azt bizonyítja, hogy a Német Birodalmi Gyűlés a háborúban a vezérkariak szekértolójává alacsonyította le magát. Minthogy a parlamenti politikában változatlanul az a legfőbb feladatunk, hogy megmutassuk, mi a helyzet, Liebknecht interpellációinak ezt a hatását is csak üdvözölni lehet. Azután következett a bohózat: a szociáldemokrata frakció „felháboro-

dása". Róluk lejjebb mondjuk el azt, ami szükséges. Ami a „fegyelemsértést" illeti, ez nem probléma többé; ha a frakció elárulja a munkásosztályt, akkor a „fegyelemsértés" érdem, akárcsak annak a katonának a magatartása, aki fellázad és riadót fúj, mert az ezred árulást követ el az ellenség javára, vagy azé a hivatalnoké, aki nem vállal a többiekkel szolidaritást, mert nem akar hallgatásával cinkosává válni társainak, akik pénztárrablást követnek el.

Sajnos, a parlamenti ellenzék több tagja is csatlakozott ahhoz a hajszához, amelyet a „kis interpellációk" miatt indítottak Liebknecht ellen, helóták módjára buzgón hordták a maguk kis rőzsenyalábjait arra a máglyára, amelyen a szent parlamentarizmust meggyalázó latrot kellett elégetni. Ezzel bebizonyították, hogy őket is hatalmába kerítette a parlamenti kretenizmus betegsége, amely egyebek között arra vezet, hogy a formát elébe helyezik a lényegnek, hogy megfeledkeznek a fő feladatról, a parlamentarizmusnak az osztályharc eszközeként való kihasználásáról, s mindenek fölé helyezik a formalizmust és a helytelenül értelmezett fegyelmet.

Ez is jól van így: ilymódon a nyughatatlan kérdező ebben a tekintetben is megmutatta eljárásával a párttagságnak, elvtársainak, milyen irányban haladnak a Birodalmi Gyűlés tagjai.

A Spartakus Szövetség politikai levelei

1916 január 27. 1/b. szám.

I.

A Birodalmi Gyűlés szociáldemokrata frakciójának 1916 január 12-i ülése

Scheidemann tájékoztatja az ülést a Szeniorok Konventjének január 11-i és 12-i üléséről, ahol azt tárgyalták meg, hogy mi történjék a Liebknecht-féle interpellációkkal. Nagyjából a következőket mondja el:

Az elnök a chemnitzi élelmiszerbotrányra vonatkozó interpellációt a Birodalom veszélyeztetése címén nem akarta engedélyezni. A svájci békeinterpellációra vonatkozó kérdés szerinte a végső határig megy el. Scheidemann és Geyer hangsúlyozták, hogy jobb volna, ha annak rendje és módja szerint elintéznék az interpellációkat, mint hogyha visszautasításuk után kiszivárognának külföldre, ami ugyanis várható; Hausmann kifejtette, hogy Liebknecht szemmelláthatóan nyilvánosságot igyekszik szerezni az interpellációkban foglalt megállapításoknak; az interpellációkat nem szabad engedélyezni, mert különben Liebknecht minden nap újabb interpellációkat nyújt majd be, amelyek kárt okoznak a Birodalomnak; az egész dolognak azonnal véget kell vetni. Ehhez Westarp azzal a megjegyzéssel csatlakozott, hogy Liebknecht interpellációk pergőtüzét szeretné az országra zúdítani. Míg Paasche kényes ügynek találta, hogy a birodalmi érdekek veszélyeztetése címén visszautasítsanak interpellációkat, és úgy vélte, hogy szigorúan a házszabályok előírásai szerint kell eljárni, Payer kijelentette, hogy a kár

mindenképpen nagy, akárhogyan intézik is el a kérdést; semmiképpen sem szabad azonban megengedni, hogy bárki is ilyen ártalmas célra használja fel a kormánygépezetet. Gröber elegendőnek találta a házszabályok 13. §-át, amely az elnök kezébe teszi le a Ház rendjének fenntartását. A 11-i ülés végén az elnök megállapítja, hogy a Szeniorok Konventjének nagy többsége azon a véleményen van, hogy az interpellációkat nem szabad engedélyezni.

A Szeniorok Konventjének január 12-i ülésén, amelyen az interpellációk módosított fogalmazásáról volt szó, Fehrenbach követelte az elnök számára azt a jogot, hogy bármilyen interpellációt kereken elutasíthasson. Müller-Meiningen a házszabályok megváltoztatását kívánta; de legalábbis fel kellene szerinte ruházni az elnököt a háború idejére azzal a joggal, hogy visszautasíthasson olyan interpellációkat, amelyek veszélyeztetik a Birodalom érdekeit. Geyer óva intett attól, hogy ab irato* megváltoztassák a házszabályokat.

Bassermann rámutatott arra, hogy a házszabályok megváltoztatásával mindenekelőtt a Birodalmi Gyűlés plénumának kellene foglalkoznia, s ez veszélyes nyilvános vitákra adna alkalmat. Gröber emlékezteti az ülést, hogy hosszú ideje készülőben van már a házszabályok átfogó megváltoztatása; mindeddig semmi sem történt; a 13. §. teljesen elegendő: ha az elnöknek joga van arra, hogy egyes személyeket megvédjen, akkor a Német Birodalmat is megvédheti.

Ezután azt kívánták, hogy az elnök kapjon teljhatalmat arra, hogy mindenkor saját belátása szerint dönthessen az interpellációk engedélyezéséről, majd követelték, hogy az elnök olyan házszabály-vitákat se engedélyezzen, amelyek révén az interpellációk megakadályozásával követett cél illuzóriussá válhat. Hausmann hivatkozott a Szeniorok Konventjének november 30-i határozatára, amely felhatalmazta az elnököt arra, hogy a Birodalom veszélyeztetése címén visszautasíthasson interpellációkat. Fehrenbach és Dove szintén az elnök diszkrecionális hatalma mellett tört lándzsát. Dove követelte, hogy vegyenek be a házszabályokba egy olyan rendelkezést,

* Haragból, elfogultságból. — *Ford.*

amely szerint egy személy többé nem tehet fel kérdést, hanem csak tizenöt képviselő nyújthat be interpellációt. Majd kijelentette: szükségesnek tartja megakadályozni, hogy az interpellációkat a nyilvánosság elé tárják, amint azt Liebknecht megkísérelte. Oertel feltette a kérdést, vajjon el kell-e tűrnie a Birodalmi Gyűlésnek, hogy csúfot űzzenek belőle. Ledebour kijelentette: kizártnak tartja, hogy egy olyan indítványhoz, amilyet Liebknecht szándékozott a plénum elé terjeszteni összegyűljön tizenöt aláírás.

Geyer azzal egészítette ki Scheidemann jelentését, hogy hevesen kikelt az egyik parlamenti jog veszélyeztetése ellen, amit Liebknecht eljárása idéz elő. Kijelentette, hogy valamennyi párt képviselői neheztelnek Liebknecht eljárása miatt. Valóban érthetetlen is, mondotta, hogy a Ház egyik tagja nekiront egy parlamenti jognak, hogy megsemmisítse azt. Nem helyes az, ha így provokáljuk a polgári pártokat. A haladópártiak, állapította meg, valamennyi polgári pártnál reakciósabbnak mutatkoztak a Szeniorok Konventjében. A házszabályok megváltoztatása miatt azonban nem kell túlságosan aggódni, az jó kézben van. Természetesen szembe kell szállni minden ilyen kísérlettel.

Buck felteszi a kérdést, vajjon tűrnie kell-e a frakciónak, hogy csúfot űzzenek belőle; minden türelemnek van határa. A frakció, mondotta, nevetségessé teszi magát az országban, ha élesen fel nem lép végre Liebknechttel szemben, akinek a magatartása azt a benyomást kelti, mintha egyes-egyedül ő képviselné a nép érdekeit. Buck beterjesztette azt az ismert, határozattá emelt javaslatot, amely szerint Liebknecht eljátszotta a frakcióhoz való tartozással járó jogokat. A frakció tartsa magát ahhoz, hogy Liebknecht többé nem létezik számára. Az a látszat, mintha Liebknecht volna a nép érdekeinek egyetlen védelmezője. No, de a pártkongresszusnak lesz még erről mondanivalója. Mindenesetre a frakciónak meg kell szabadulnia a kölönctől.

Noske: A frakciónak nincs rá oka, hogy a Liebknecht-féle interpellációkkal, ezzel a papírra vetett micsodával foglalkozzék. Liebknecht bűnös módon eltorzított egy jogot. Természetesen a világ egyetlen parlamentje sem fogja hagyni, hogy összeférhetetlen akarnokok és Hérosztratoszok akadályozzák a munká-

ját. Sem az elnök, sem a Szeniorok Konventje nem fogja tűrni, hogy egyenesen ellopják az idejét olyan interpellációkkal, amelyeknek káros voltáról ő is — Noske — és bizonyára a többiek is valamennyien meg vannak győződve. Nyilatkozatot kell követelni Liebknechttől, hogy aláveti magát a frakciófegyelemnek, és tiszteletben fogja tartani törvényeit. Eddig fütyült a frakcióra. Heine közbekiált: „Ráadásul pedig még szidalmazott bennünket!"

Noske beszéde után 10 percre korlátozzák a hozzászólási időt. Ledebournak azt a javaslatát, hogy Liebknechtnek azonnal adjanak szót, már előzőleg elutasították azzal a megjegyzéssel, hogy Liebknechttel nem kell kivételt tenni.

Bender javasolja, hogy a Liebknecht-ügy egész anyagát terjesszék a frakció tagjai elé.

Bauer durva rendbontásnak, a parlament elleni vétkezésnek nevezi Liebknecht eljárását; követeli, hogy a szociáldemokrata frakció maga indítványozza a házszabályok megváltoztatását, mégpedig abban az értelemben, hogy interpellációkat csak a frakciók vezetőségén keresztül lehessen benyújtani. Ezzel gátat emelnének Liebknecht garázdálkodása elé.

Ledebour úgy véli, hogy Liebknecht taktikája elhibázott, és ellentmond annak a felfogásnak, amelyet a pártok az interpellációk bevezetésénél kifejezésre juttattak. Persze, a házszabályokban erről semmi sem áll. Azzal számolni kell, hogy a házszabályokkal esetenként visszaélnek.

Keil megállapítja, hogy a chemnitzi elítéltek részben a liebknechti politika áldozatai. A frakció egészen az önmegtagadásig és önmaga lealázásáig elment a Liebknecht iránt tanúsított elnézésben. A formális jog kérdését nem lehet többé felvetni. Kétséges, mondja, hogy normálisan gondolkodó emberrel van-e még dolgunk az ő esetében. Tevékenysége mindenesetre végzetes a frakcióra nézve. A frakciónak el kell őt távolítania önmagából. Legjobb volna egy olyan határozat, hogy kizárják a frakcióból, de tulajdonképpen Buck javaslata sem mond egyebet — más szavakkal —, s így elegendő:

Liebknecht[1] a személyes támadásokat megjegyzés nélkül

[1] Liebknecht fejtegetéseit részletesebben közöljük, mert erre a sok támadás mellett szükség van az események megértéséhez.

hagyva, a következőket mondotta: harcom már nemcsak a hitelek jóváhagyása ellen irányul, hanem az Önök egész politikája ellen, amely a hitelek jóváhagyásában csúcsosodik ki, a kormánytámogatás és az osztályharmónia, a parlamenti és a parlamenten kívüli pártközi béke politikája ellen. Nemcsak a hadihitelek jóváhagyása jelenti a párt alapelveinek durva megtagadását, hanem azt jelenti ez az egész politika is, amely egy-két éve minden lépésüket irányítja. Ha kötelességünk, hogy a hitelek jóváhagyása kérdésében a legnagyobb élességgel és nyilvánosan szembeszálljunk a frakcióval, akkor nem kevésbbé kötelességünk, hogy kíméletlenül és nyilvánosan meghiúsítsuk egész politikáját. A huszak 1915 december 21-i fegyelemsértési taktikája egyenlő a semmivel, ha nem viszik keresztül az egész vonalon az augusztus 4-i politika ellen.

A parlamenti pártközi békét *minden adódó alkalommal* le kell leplezni és szét kell zúzni.

Ezt szolgálják az interpellációk is. Dőreség volna minden olyan kísérlet, hogy ehhez a harchoz megszerezzem a frakciótöbbség hozzájárulását. E harc lényegéhez tartozik, hogy a frakciótöbbség akarata ellenére, a pártellenes frakciófegyelem szakadatlan megsértésével kell vívni. Itt más lehetőség nincs: vagy-vagy.

Hogy az interpellációk a legideálisabb eszközt jelentik-e erre a célra, az itt nem játszik szerepet, hiszen egy magában álló képviselőnek *semmiképpen sem áll jobb eszköz* rendelkezésére, és bűn volna ma *bármilyen* felhasználható eszközt mellőzni. Az interpelláció mindig az, amit csinálnak belőle, és annak a kezében, aki *akarja*, hatalmas fegyverré válhat. Miért van ez a dühös ordítozás? Éppen *mert* bebizonyosodott, hogy hatalmas fegyvere az ellenzéknek. Az általa kiváltott felháborodás foka az *én* szememben csak értékének mércéje!

Tanulni kellene az angol, francia, olasz parlament példájából, ahol magától értetődő módszerként elfogadják a „kényelmetlen", a „kellemetlen kérdéseket".

Hagyjanak engem békén a „visszaélésről" szóló fecsegéssel! A házszabályokkal űzött legbotrányosabb visszaélések vannak napirenden; az egész Birodalmi Gyűlést a kormány szolgálat-

kész eszközévé aljasítják le; senki a kisujját sem mozdítja ez ellen! S Bassermann és társainak háborús uszítást szolgáló interpellációi csak tegnap találtak lelkes fogadtatásra. Nem valamilyen — egyáltalán meg sem történt — „visszaéléssel" szemben érzett ellenszenvből, hanem politikai tartalmuk és céljuk miatt tombolnak az interpellációk ellen. S éppígy tombolni fognak az ellenzéknek minden egyéb, a házszabályoknak mégúgy megfelelő módszere ellen is; bármilyen kérdésben, bármikor alkalmazzák is őket, minden ilyen módszert megpróbálnak majd agyontaposni. Egykor Önök is érdeme szerint tudták méltányolni azt, ha a polgári pártok a politikai jogokkal való visszaélésről kiabáltak. Elfelejtették már a vámtarifa körüli harcokat? Akkor, 1902-ben csak egy Eugen Richternek[65] jutott az eszébe, hogy a szociáldemokráciát a házszabályok felrúgásával vádolja, amiért félelem nélkül teljesítette kötelességét. A porosz képviselőházban a Kröcher-törvény segítségével próbálták térdrekényszeríteni kis csoportunkat. Hagyni kellett volna magunkat terrorizálni? Vajjon nem „éltünk-e vissza" hosszú időn át az egyesülési joggal is? És a birodalmi gyűlési választójog? Vajjon nem indultak-e harcba a reakciós hatalmak, valahányszor a proletariátus valamilyen jogot kíméletlenül kihasznált, hogy ezt a jogot „visszaélés" címén elrabolják tőle? Hogyan felelt régebben a párt a reakciósok merénylő kedvére és fenyegetéseire? Ha a párt hagyja, hogy ilyen eszközökkel elijesszék egy jog kihasználásától, az azt jelenti, hogy attól való félelmében, hogy a jövőben erőszakosan megfosztják ettől a jogtól, már a jelenben teljesen lemond róla. De persze a frakció-többség a küzdést, a jogért való harcot az osztályharccal együtt elfelejtette. Sőt mi több: megtagadta; tudni sem akar róla többé.

Osztályharc a háború ellen, a kormány és a fennálló társadalmi rend ellen — ez lett volna a párt, a frakció kötelessége. A legvadabb üldözésekkel és az imperialista hazárdpolitika minden elképzelhető államcsínyével úgy kellett volna számolnia, hogy e veszélyekkel mitsem törődve teljesíti ezt a kötelességét. És most a házszabályok megváltoztatásának veszélye visszatartson egy magában álló embert attól, hogy legalább a maga

részéről azt a politikát kövesse, amelyet a nemzetközi proletariátus legéletbevágóbb érdekei megkövetelnek? Az ostromállapotnak, az alkotmány hatályon kívül helyezésének, minden szabadságjog gúzsbakötésének idején, akkor, amikor a katonai diktatúra csak olyan jogokat tűr meg, amelyek díszletül szolgálnak a pártközi béke képmutató komédiájához, komoly politikusok attól reszkessenek, hogy esetleg veszélybe hozzák a Birodalmi Gyűlés házszabályait? Vajjon ez a „kicsinyke" háború, meg az olyan „kicsiségek", mint az Internacionále és a szocializmus, nem igazolják néhány paragrafus kockáratételét? Ha az interpellációs jogot csak úgy menthetjük át a békeidőbe, hogy hímes tojásként óvjuk, akkor inkább törjön össze ma — és Önök a felelősek! *Ma*, ennek a kornak a konfliktusaiban, kell mindennek kiállnia a próbát — vagy törjön össze! Süllyedjen el, ami korhadt. Ronggyá tépve, halomban hevernek az illúziók az augusztus 4-i politika útján, illúziók egy olyan hatalomról, amellyel nem rendelkeztünk, olyan jogról, amely csak látszatjog volt, alapelvekről, amelyek csak papíron voltak meg, de nem az életben; ezek az illúziók is közrejátszottak az Internacionále és mindenekelőtt a német párt szánalmas összeomlásában. Elég az illúziókból! Csakis a meztelen, könyörtelen igazság használhat a szocializmus jövőjének.

De vajjon az interpellációs jog, e szentséges jog alól, amelyért most a frakció lelkendezve, levegő után kapkodva harcol ellenem, nem húzták-e ki már 1915 november 30-án a talajt, amikor feljogosították az elnököt arra, hogy politikailag cenzúrázza az interpellációkat? Vajjon megkapta volna-e ezt a hatalmat, ha Önök elszánt ellenállást tanúsítanak? Tettek-e Önök valamilyen komoly lépést e galád jogfosztás ellen? Azzal, hogy ezt elmulasztották és ráadásul — a kisebbséghez tartozó elvtársakat sem kímélve! — ebben a helyzetben a polgári pártok szemeláttára a „visszaélésről" kiabálók kórusához csatlakoztak, formális tiltakozásuk ellenére politikailag előbb lehetővé tették, majd fedezték a már másfél hónapja elkövetett jogfosztást. És a mai vita, amelyben ordítozva kivételes törvény alkalmazását követelik velem szemben! És Bauer indítványa! — *Önök* mernek megvádolni *engem* egy parlamenti jog veszélyez-

tetésével? — Az Önök dühe az én egész politikám ellen irányul, és az interpellációk módszere az én szememben annál inkább bevált, minél jobban felháborítja Önöket és a polgári pártokat. Olyan frakciópolitikának és olyan frakcióhatározatoknak, amelyek ellentétben állnak a párt legfontosabb alapelveivel, a jövőben sem fogom alávetni magam, hanem minden eszközzel harcolni fogok ellenük.

Ez után *záróindítványt* terjesztenek elő, amit *Stadthagen* ellenez és *Frohme* helyesel; az indítványt nagy többséggel elfogadják.

Herzfeld ügyrendi javaslatot tesz: halasszák el a Buck indítványa feletti szavazást. Ezt elvetik . . .

Oskar Cohnnak azt a javaslatát, hogy Buck és Bauer indítványa felett névszerint szavazzanak, 37 szavazattal 32 ellenében elfogadják. Ezután 60 szavazattal 25 ellenében — egy személy (Liebknecht) tartózkodik a szavazástól — elfogadják *Buck indítványát*, és 59 szavazattal 9 ellenében *Bender indítványát*. *Bauer indítványáról* (a házszabályok olyanértelmű megváltoztatásáról, amelynek révén a frakciók vezetőségei kapják meg az interpelláció monopóliumát) nem szavaz az ülés, mert Bauer kijelenti, hogy nem szándékozott szabályszerű indítványt tenni.

II.

Sajtócenzúra az interpellációk ellen

Arra az 1915 július 31-i interpellációra, amely úgy szólt, hogy hajlandó-e a kormány annexiók nélküli békére, tüstént elrendelték a közlési tilalmat; persze ez egy kissé „eső után köpönyeg" volt: a sajtó addigra már közölte az interpellációt, és csak további megvitatását lehetett megakadályozni. November 12-én vagy 13-án befutott a Birodalmi Gyűlés irodájába az 1915 december 14-én tárgyalt öt interpelláció (amelyek a következő kérdésekre vonatkoztak: az annexió nélküli békére való készség, a háború kitörésével kapcsolatos anyag közzététele és parlamenti vizsgálóbizottság kiküldése; a külpolitika demokratizálása; a gazdasági háború előidézte ínség, a bel-

politika új irányvonala), valamint egy hatodik, amelyet az elnök nem engedélyezett. Ezek az interpellációk csak november 30-án „kerültek az ügymenetbe". Mindazonáltal nyilvánvaló, hogy a cenzúrahatóság már legkésőbb november 14-én ismerte őket. Ezen a napon ugyanis az egész német sajtót értesítették, hogy a jövőben tilos Liebknecht interpellációinak közlése — kivéve, amikor a Birodalmi Gyűlésben tárgyalják őket. Ezeknek a tényeknek a világánál kell megítélni azt a diadalmaskodó gúnyt, amellyel bizonyos lapok megállapították, hogy a sajtó nem méltatta figyelemre ezeket a „kényelmetlen interpellációkat".

III.

Parlamenti cenzúra az interpellációk ellen

Legkésőbb november 13-án beérkezett a Birodalmi Gyűlés irodájára az 1915 december 14-én tárgyalt öt interpelláció, továbbá az alábbi kérdések:

1. Van-e tudomása a kormánynak arról, hogy a német nép tömege a hadseregben és a hadseregen kívül egyaránt — akárcsak a többi hadviselő ország lakossága — sürgetően követeli, hogy ne kelljen egy újabb téli hadjárat borzalmait elszenvednie, s hogy e célkitűzés mellett minden hódítási tervnek és minden tőkés szempontnak feltétlenül háttérbe kell szorulnia?

2. Mit tett eddig a kormány e követelés teljesítése érdekében?

3. Hajlandó-e a kormány legalább az utolsó órában eleget tenni ennek a követelésnek?

A Birodalmi Gyűlés első, november 30-i ülése keddre, azaz interpellációs napra esett. Az iroda és az elnök mindenféle házszabály-ürügyre hivatkozva megtagadta, hogy az interpellációkat az ülés napirendjére tűzze. A következő interpellációs napokon, december 3-án, 7-én és 10-én mindannyiszor úgy intézték a dolgot, hogy a képviselőház ne tartson plenáris ülést, úgy, hogy teljes tizennégy nappal kitolták az interpellációk megtárgyalását, s azt az interpellációt, amelyet a szociáldemokrata frakció csak november végén nyújtott be, előzőleg (december 9-én) az ismert módon el lehetett intézni.

Az elnök november 30-án elutasította, hogy a téli hadjárat ellen irányuló interpellációt a Birodalmi Gyűlés elé terjessze, „mert hatása súlyos károkat okozhat a Német Birodalom érdekeinek". Az elnök a Szeniorok Konventjének többségével egyetértésben hozta ezt a döntését, s megjegyzendő, hogy a Konventben Fischer szociáldemokrata képviselő is az ilyen elnöki diktatúra mellett foglalt állást. A házszabályok kizárják ugyan az interpellációk ilyenfajta politikai cenzúráját, mégis hiábavaló volt minden ellenvetés. December 18-án a január 11-én vitára került három interpelláción kívül (az örmények lemészárlásáról, az ostromállapotról stb., a Németország által megszállt területek lakosságának helyzetéről) a következő interpellációk érkeztek be:

Van-e tudomása a birodalmi kancellár úrnak arról, hogy a német nép tömege a hadseregben és a hadseregen kívül egyaránt, akárcsak a többi hadviselő ország lakossága, sürgetően követeli, hogy a mostani új téli hadjáratnak minden hódítási terv mellőzésével haladéktalanul vessenek véget?

Tudja-e a birodalmi kancellár úr, hogy a hódító politika meghirdetése, ami folyó hó 9-én az ő beszédével és a polgári pártok nyilatkozatával következett be, a tömeg fent jelzett követelésével ellentétben növelte az ellenséges országokban azt az eltökéltséget, hogy folytatják a háborút, és csökkentette a közeli béke kilátását?

Az elnök ezt az interpellációt is elutasította, mégpedig először ugyanazzal az indokkal, amelyet a korábban visszautasított interpelláció ellen hozott fel, továbbá azért, mert a második bekezdés ítéletet tartalmazott.

Január 7-én két interpelláció következett: egy a Németországban különösen Chemnitzben kitört élelmiszerbotrányokról, az ezzel kapcsolatban hozott számos súlyos ítéletről s a cenzúrahatóságnak arról a tilalmáról, hogy ezekből a botrányokból és perekből bármit is nyilvánosságra hozzanak; továbbá a következő:

Van-e tudomása a birodalmi kancellár úrnak arról, hogy múlt hónap (1915 december) 22-én a Svájci Nemzeti Tanácsban Hoffmann szövetségi tanácstag a svájci kormány nevében egy

szociáldemokrata interpellációra válaszolva kijelentette, hogy a svájci kormány elvileg hajlandó vállalkozni a békekozvetítő szerepére, hogy azonban mindeddig nem tehetett lépéseket ebben az irányban, mert a hadviselőkben még nincs meg a szükséges békeóhaj? Van-e tudomása továbbá a birodalmi kancellár úrnak arról, hogy a svájci kormány a német kormány megfelelő készsége esetén már most lehetségesnek és reményekre feljogosítónak tartaná, ha béketárgyalások kezdődnének olyan alapon, hogy a hadviselő felek mindenfajta annexióról lemondanak?

Hajlandó-e a német kormány tudomására hozni a svájci kormánynak a német nép békeóhaját, s hajlandó-e kijelenteni, hogy kész béketárgyalásokat kezdeni azon az alapon, hogy a felek lemondanak mindenfajta annexióról?

Ezeket az interpellációkat az elnök azért utasította vissza, mert az első nem szorítkozik azoknak a tényeknek a megjelölésére, amelyekre vonatkozólag felvilágosítást kér, a másodiknak pedig második bekezdése ítéletet tartalmaz.

Ezeknek a hajuknál fogva előrángatott házszabály-kifogásoknak a kiküszöbölése érdekében megváltoztatott fogalmazásban ismét benyújtották mindkét interpellációt. De ebben a formában is visszautasították őket, mégpedig a Német Birodalom érdekeinek állítólagos veszélyeztetése címén. Ezzel az említett formai házszabály-kifogások lelepleződtek, bebizonyosodott, hogy közönséges ürügyül szolgáltak.

Az elnok mindezeket a döntéseit a Szeniorok Konventjének többségével egyetértésben hozta, s a Konventben a szociáldemokrata képviselők sem rejtették véka alá, hogy rosszallják a Liebknecht által alkalmazott interpellációs taktikát.

Január 15-én a következő interpellációk érkeztek be:

Van-e tudomása a birodalmi kancellár úrnak arról, hogy a hivatalos Wolff-féle távirati iroda a francia szociáldemokrácia legutóbbi országos kongresszusán (1915 decemberében) elfogadott kiáltványnak — különösen a német militarizmusról szóló részének — szószerinti szövegét és tartalmát teljesen meghamisítva közölte?

Hajlandó-e a birodalmi kancellár úr odahatni, hogy a hivatalos Wolff-féle iroda legalább utólag helyreigazítást adjon közre?

A házszabályokra való nevetséges hivatkozásokkal ezt az interpellációt is visszautasították.

Liebknecht december elején valamennyi birodalmi gyűlési képviselő és külön a szociáldemokrata birodalmi gyűlési frakció vezetősége elé terjesztette mindazt az addig felgyülemlett anyagot, amely arra vonatkozott, hogyan követett el az elnök erőszakot a házszabályokon. De nem találta meg — még a „kisebbség" körében sem — a házszabályok által előírt tizenöt képviselőt egy olyan javaslathoz, amely lehetővé tette volna, hogy a Birodalmi Gyűlés plenáris ülésén fellépjenek az 1915 november 30-án bevezetett elnöki diktatúra ellen.

A Spartakus Szövetség politikai levelei

1916 február 3., 2. szám.

A szocializmus döntő kérdése

Nem kívülről, hanem belülről tört az augusztusi katasztrófa a proletár osztálymozgalomra; nem véletlenként, hanem szükségszerű kovetkezményeként annak, hogy milyen állapotban volt a háború kitörésekor.

Minden politikai hatalomnak cselekvési erő az előfeltétele, minden cselekvési erőnek akarategység az előfeltétele, ennek előfeltétele pedig ismét: egyetértés az akció célját és eszközeit illetőleg. A szocialista pártokban ezek az előfeltételek megvoltak a hétköznapi szükségletekre vonatkozóan, de majdnem mindenütt hiányoztak a végső nagy kérdésekben. A háború előtt Németországban is, és legfőképpen ott, nagy döntésekre lett volna sürgető szükség az államban és a gazdaságban, a bel- és külpolitikában. A német szociáldemokrácia kitért e döntések elől; gyengének érezte magát, s annál gyengébb volt, minél inkább a hatalmas szavak és számok pompázatos palástjába burkolta fogyatkozásait. Az Internacionále is kitért e kérdések elől: féltucatszor átkokban tört ki a fenyegető világégés ellen; még csak fel sem tette egyértelműen, meg sem válaszolta egyértelműen az alapvető kérdést, még csak világos *akció*programmot sem készített a háború ellen; és ő sem volt képes arra, hogy kíméletlenül feltárja saját fogyatékosságait s így rálépjen az egyetlen útra, amelyen erőre tehet szert.

A hivatalos szocialista politikának ez a belsőleg hamis volta vezetett az 1914 augusztusában bekövetkezett óriási méretű csalódásra, arra a csalódásra, amely éppen, mivel csak a tények

tisztázása volt, annál menthetetlenebbül szolgáltatta ki az Internacionálét a gúnynak. Ez a belső hamisság okozta a politikai számításban azt a hibát, amely a proletármozgalmat 1914 augusztusáig hamis vágányon vezette, az akkor bekövetkező zűrzavart pedig annál szörnyűbbé tette. És maga a mozgalom gyengesége, többek között ennek a belső hamisságnak, a szavak és számok által táplált hatalmi tébolynak, az „egység" zászlaja alatt űzött eltusolási politikának volt a következménye; ezekkel állt állandó kölcsönhatásban, s fokozták kölcsönösen egymást. Mindez együttvéve gátolta, hogy elvileg és taktikailag kiképezzük a proletariátust, hogy komolyan előkészítsük arra az ütőképes akcióra, amelyre a döntő pillanatban szükség lesz, segített a tömegeket az elbürokratizálódott mozgalom kalickájába zárni, a tetterőt tehetetlen extázissal, a szabad kezdeményezést zörgő rutinnal helyettesítette.

A háború felfedte a betegséget és a betegség gócát. Egyre szélesebb körökben született meg a csalódásból az a sürgető óhaj, hogy kíméletlenül irtsák ki azt a rákos daganatot, amely a mozgalom életerejét pusztítja. Egyre szélesebb körök ismerték fel, hogy a legnagyobb baj az ellentétek elkenése, az egységgel űzött csalás, s a nemzetközi és forradalmi szocializmus pártja csak úgy oldhatja meg történelmi feladatát, ha a szocializmusban, az internacionalizmusban és a forradalmi akcióban nemcsak látszatra, hanem valóban egyöntetű.

Ám máris új ködöt kezd terjeszteni egy új szó: „ellenzék". Máris kezdődik az „ellenzékben" a „szoros tömörülés" gonosz játéka: „Egység, egység mindenek fölött"; nem az egész pártban ugyan, de az — „ellenzékben".

Mit jelent az, hogy „ellenzék"? — Új bálvány az imént megdöntött helyén?

Mit jelent a szoros tömörülés? — Új hazugság az imént szétpépelt helyén?

Mit jelent az, hogy „egység"? — Új, bénító „fegyelem" az imént szétrombolt helyén?

Háromszor is nem!

Persze, hogyha az „ellenzék" a szellemnek és az akaratnak elvben és taktikában egységes, akcióra képes és akcióra kész

közössége volna! De nem az. Közös munka, ha egyetértés uralkodik — igen. Szoros tömörülés a nézetek tisztázása nélkül, egyetértés nélkül? — soha! Szoros tömörülés azért, hogy a kíméletlen eltökéltséget az óvatos számítgatás fennhatóságának vessék alá? — soha! Ma, a katonai diktatúra és az ostromállapot idején, az istenek alkonya és az özönvíz idején kevésbbé, mint bármikor. — Szoros tömörülés még az augusztus 4-i politika híveivel is, akik ma véletlenül az „ellenzékhez" számítják magukat? — ami itt azt jelentené, hogy szoros tömörülés ennek a politikának a talaján? — soha! Azon a bizonyos középvonalon, a „marxista centrumnak" azon a bizonyos széles és görbe kompromisszumos útján sem lehet szó összefogásról. Szó sem lehet szoros tömörülésről máshol, mint azon a nyílegyenes vonalon, amelyet a nemzetközi forradalmi szocializmus alapelvei írnak elő, s amelyről egy lépéssel sem szabad letérni, ha nem akarjuk, hogy a jövő a szomorú multnak és jelennek még szomorúbb mása legyen.

Nem „egység" kell, hanem tisztánlátás minden kérdésben. Nem elnéző türelem kell — az „ellenzékben" sem —, hanem velőkig hatoló, maró kritika, a lehető legpontosabb elszámolás az utolsó garasig. Az út a nézeteltérések könyörtelen felfedésén és eldöntésén át vezet az elvi és taktikai egyöntetűséghez, ezzel az akcióképességhez s ezzel az egységhez. Annak az erjedési folyamatnak, amelyen a szocialista pártok, még az „ellenzék" is, jelenleg keresztülmennek, az „egység" nem kezdetét, hanem csak lezárását jelentheti. És a tisztító vitát az „ellenzékben" is folytatni kell egészen addig, amíg az internacionalizmust, amíg a nemzetközi osztályharc abszolút elsőbbségét a proletármozgalom vezérelveként el nem ismerik, s ez az elv a forradalmi akciókészségben hússá és vérré nem válik.

Avagy az új Internacionále küszöbén megint folytatódjon az eltusolás, megint a határok elmosása? Az új Internacionále örökölje azokat a „legsúlyosabb, legrégibb átkokat", amelyek a régi Internacionálét elpusztították?

Akkor inkább tüstént vissza a régi mocsárba, mert az sem mélyebb az újnál.

Szolgálják ezek a levelek a kölcsönös megértést, a nézetek tisztázását, a feltétlen internacionalizmusért vívott harcot.

Az első levélnek az volt a feladata, hogy lényeges ellentétekre mutasson rá az „ellenzéken" belül, s ezzel szándékunk igazolást nyerjen . . .

Harcban a centristák ellen[66]

Herzfeldnek,
a későbbi USPD egyik vezető képviselőjének, Berlinben

1916 február 19.

Tisztelt Elvtárs!

Hogy elejét vegyem mindennemű legenda megszületésének a keddi üléssel és azzal a határozattal kapcsolatban, hogy szakítanak azokkal, akik részt vettek a januári megbeszélésen, s az „irányelvek" s azoknak Bernbe való elküldése mögött és a Spartakus-levelek mögött állnak, szükségesnek tartom leszögezni a következőket:

Ha végigpillantunk az „ellenzék" tevékenységén a múlt év júniusa előtti szakaszban s a rendszeres összejöveteleink kezdete óta eltelt időben, ez az áttekintés eléggé megmutatja, miképpen járultunk hozzá a közös célok valóraváltásához. Még a legutolsó pillanatig is mindig kijelentettük, hogy készek vagyunk továbbra is együttműködni minden olyan kérdésben, amelyben a lényeges elvi és taktikai nézetek terén egyetértünk egymással. Másrészt sohasem hagytunk kétséget nézeteink felől, többízben nyomatékosan utaltunk fontos elvi és taktikai nézeteltéréseinkre, amelyek az utóbbi hónapok folyamán egyre kézzelfoghatóbban jelentkeztek s december 21-ével[1] és a svájci konferencián való részvétellel[2] kapcsolatban kiéleződtek. Nem egy-

[1] Lásd e kötet 315. oldalán „Az 1915 decemberiek" című írást. — *Szerk.*

[2] A zimmerwaldi konferenciáról van szó (lásd [1] jegyzet). — *Szerk.*

szer hangsúlyoztuk, hogy azokon a területeken, amelyeken nézeteltéréseink vannak, okvetlenül meg kell őriznünk szabadságunkat, és fenn kell tartanunk magunknak nézeteink hangoztatásának és gyakorlati érvényesítésének jogát — a mozgalom tisztázódása érdekében, a párt jövendőbeli fejlődése érdekében, s azért is, hogy így szilárdan megőrizzük azt a bázist, amelyen egyedül volt és van lehetőség arra, hogy egyetértésünk körén belül együttműködjünk. Január 15-i ülésünkön — akárcsak a megelőző szűkebbkörű megbeszélésen — éppen Bernnel kapcsolatban mondtuk ezt ki az elképzelhető legélesebben: ennek az ülésnek a végén Ledebour elvtárs mégegyszer hangsúlyozta fenntartásunkat. Esztelennek és ártalmasnak tartjuk, s ezért elvetettük azt a tervet, hogy egy ködös, homályos jelszó alapján előbb egy ködös, homályos „többségre" törekedjünk s csak azután igyekezzünk világosságot és egyetértést teremteni, és a fordított utat jelöltük meg a számunkra egyedül járható útként. Félreérthetetlenül rámutattunk, hogy az „ellenzéki álláspontban" látjuk egyik legfőbb taktikai feladatunkat.

Ezeknek a kijelentéseknek megfelelően cselekedtünk.

Kérem Önt, hogy ezt a levelet hozza a többi elvtárs tudomására.

Elvtársi üdvözlettel
az Ön
K. Liebknechtje (s. k.)

P. S. Hogy én másoknak Zimmerwaldról stb. nyújtott mindenféle hiányos információjáért nem vagyok felelős, azt kedden kifejtettem. Az irányelveket nyomban sokszorosításuk után, február 3-án eljuttattuk Önhöz. A kedden felmerült számos más helytelen megállapítás és kombináció miatt arra az általános ellentmondásra hivatkozom, amelynek mi akkor hangot adtunk.

Elsőízben az *Internationale Pressekorrespondenz* című folyóirat 10. évfolyam, 1930 január 17-i számában jelent meg.

Rögeszmék

Kis portyázást terveztünk mindama frázisok ellen, amelyekkel 1914 augusztusa óta gyötörnek bennünket. Kapásból előveszünk most néhányat, és ízekre szedjük. Az alábbiakban néhány röpke észrevétel következik.

„Most azonban, miután a háború már kitört",

jóváhagyjuk a hiteleket stb. (lásd a német birodalmi gyűlési frakció 1914 augusztus 4-i nyilatkozatát).

Dehát a jóisten áldja meg magukat: a háború, az mindig „már kitört"; akár igazságos, akár bűnös.

Ha ez elégséges, vagy akár kényszerítő ok a háború támogatására, akkor minden háborút támogatni kell — mert „kitörtek"! — Akkor a „vétekről", „okról" és „felelősségről" szóló fecsegés, amitől a német frakciónyilatkozat is csakúgy csöpög, minden politikai értelmet nélkülöző impotens kiabálás.

Ha ellenben a háborúval kapcsolatos állásfoglalás attól a kérdéstől függ, hogy kik a vétkesek a háború kitörésében, vagy a háború történelmi lényegétől, akkor világos a következtetés. Németország számára és minden imperialista ország számára.

Csupán „a haza védelméért"?

Miért szállnak ezek síkra a „haza" védelméért? „Mert a haza veresége súlyos kárt okozna a proletariátusnak." Tegyük fel,

hogy ez így van, de miért okozna neki súlyos kárt? Mert egy olyan háborúban elszenvedett vereség lenne, amely a haza *védelméért* folyik? Nyilván nem. Hanem éppenséggel csakis azért, mert *vereség* lenne. Éspedig *tökéletesen mindegy, hogy milyen háborúban.* Akár a legdurvább rablóháborúban is. Sőt, egy ilyen háborúban kétszeresen, mert itt kétszeresen fenyeget megtorlás, fenyítés, ártalmatlanná tétel. Minél elvetemültebb egy háború, annál veszedelmesebb a vereség! Röviden: hogy ha ezeknek igazuk van, akkor a háború okozói, oka, célja felől nem szabad kérdezősködni; hogyha ezeknek igazuk van, akkor a háború „igazságosságának" és hasonló lim-lomnak nincs jelentősége abból a szempontból, hogy milyen álláspontot foglaljon el vele szemben a proletariátus; mi több: a legistentelenebb irtóháború szenteli meg csak igazán a proletár háborús lelkesedést, s a háború „igazságosságának" foka fordított arányban áll a szocialisták részvételi kötelességének fokával.

Ezek szerint az olasz szocialistáknak, az olasz hitszegés *különleges „aljasságáról"* szóló legenda szerint, kétszeres buzgalommal kellett volna Salandra, Cadorna, d'Annunzio nyomába lépniük, amikor a háború „már kitört".

S nemcsak erről van szó. Mindjárt meglátjuk, hogy ez a „káros" vereség ellen való fellépés minden további nélkül a „hasznos" győzelemért való fellépést jelenti, ami azonban az imperialista háborúban egyet jelent azzal, hogy a hódításokért szállnak síkra!

Természetesen a győzelemnek a proletariátus szempontjából való feltételezett „hasznossága", éppúgy, mint a vereség feltételezett káros volta, nemcsak független a háború „igazságos" vagy „igazságtalan" voltától, attól a kérdéstől, hogy kik „vétkesek" és kik „ártatlanok" a háború kitörésében — ha ugyan az ember nem átallja, hogy az imperialista korszakban ilyen szavakat vegyen a szájára! Ellenkezőleg: egy fegyvertelen ország vad, brutális megrohanása a „leghasznosabb" módszer. Végső következtetésként tehát — ha erre a „hasznossági" álláspontra helyezkedünk — *a győzelemért* való fellépés is annál igazoltabb, minél inkább banditajellegű a támadás; minél

véresebb a „vétek", minél imperialistább a háború és a háborús cél.

Mindenesetre: ezeknek a politikája szőröstül-bőröstül elkötelezi a proletariátust az imperializmusnak, éppen akkor, amikor az legveszedelmesebb funkcióját tölti be; és azt látjuk: ha az internacionalista szemlélet kormányrúdja eltört, ha a nemzetközi proletár érdekszolidaritás iránytűje elveszett, akkor a szociáldemokrácia hajója játékszerként hányódik a viharban a hullámokon, s menthetetlenül pozdorjává kell törnie a népek mészárlásának örvényében.

„A vereség ellen" vagy „a győzelemért"?

„A proletariátus szempontjából káros lenne a vereség." Tegyük fel, hogy ez így van, akkor kézenfekvő a következtetés: ha a vereség káros, akkor a győzelem hasznos, és annál hasznosabb, minél teljesebb, minél megsemmisítőbb. Ha abból a célból, hogy a vereségből eredő kárt elkerüljük, Mars isten segítségére kell küldeni a proletárokat, akkor az a cél, hogy a győzelem előnyeit élvezzük, elvileg e segítség igazolásául szolgálhat. S ha valaki ráadásul azt mondaná: amikor „a háború már kitört", akkor magábanvéve és a proletariátus politikája számára csak egy alternatíva létezik, „vereség vagy győzelem" — akkor a győzelemért való fellépés szükségszerűen következik a vereség ellen való fellépésből, sőt az előbbi csupán ugyanannak a dolognak a másik oldala, csak más kifejezés ugyanarra. S többségi Dávidjainknak és Salamonjainknak csakugyan ez az álláspontjuk.

Tehát: „A *győzelemért* való fellépés kötelessége a proletariátusnak." A győzelemért — egy imperialista háborúban, amelynek irányítása az imperialisták kezében van. Az imperialista győzelemért, mert ez az imperialista háború fájának egyetlen lehetséges gyümölcse — legalábbis a pártközi béke jegyében; legalábbis egy olyan politika mellett, amely lemond a politikai hatalom forradalmi meghódításáért vívott harcról, tehát arról,

hogy kiharcolja a háború lényegéről és céljáról való dontés hatalmát.

Ám síkraszállni a győzelem érdekében azzal a belső fenntartással, hogy másfajta győzelemre gondolunk, mint amilyen egyedül számbajöhet — öntudatlan ostobaság vagy tudatos kétszínűség.

Hasznos, illetve káros-e a proletariátus szempontjából a győzelem, illetve a vereség?

Miért lenne a vereség káros? Azt felelik: a vereség imperialista hatásai következtében — s ebbe mint elháríthatatlan végzetbe, passzívan beletörődnek. S e nézet hangoztatásakor elkerülhetetlennek tekintik, hogy a tőkés-imperialista társadalmi rend az esetleges vesztes fél országában is változatlanul fennmarad.

Hogy állunk azonban a győzelemmel? Az vajjon nem lesz imperialista? Vajjon az imperializmus saját természetének ellentmondó eredményt hozna létre, ha győzedelmeskedik, holott egyenesen magától értetődőnek tekintik azt, hogy még ott is fenntartja társadalmi uralmát, ahol vereséget szenved? Az ellenkező lehetőség valószínűbb.

Aki a vereség káros voltát a háború és a mai társadalmi állapot imperialista jellegéből vezeti le, az a győzelem hasznosságát sem indokolhatja másként. A győzelemért való fellépés minden átlátszó leplezés ellenére sem jelent egyebet, mint azt, hogy minden teketória nélkül fellépnek egy minden teketória nélkül imperialista jellegű és hatású győzelem, vagyis az imperialista háborús cél érdekében; hisz Lensch és társai a maguk ömlengéseivel már teljesen gátlástalanul hitet is tesznek emellett.

Egyetlen kivezető út van csak a dilemmából: fel kell mondani a pártközi békét; ki kell vívni a proletariátus uralmát a háború felett; a győzelem — és a vereség felett!

Éppen ezt a kivezető utat utasítják azonban vissza gúnyos kacajjal az új tanok hívei, s diadallal dobolják a kitartás Dessaui Indulóját.

Minden ország proletariátusának nemzetközi érdekegysége — nem rögeszme!

Ma, a pártközi béke rögeszméjének idején, előlről kell kezdeni a szocialista tanok ábécéjének megtanulását. Még újra és újra átcikáznak az emberek fején az üdvözítő proletár igazság magasztos szavai — de gyökerüket kitépte már a vihar. A megvakult Fausthoz hasonlóan nagyon is sokan már csak a hangokat hallják, értelem nélkül.

„A proletariátusnak ki kell vívnia Németország győzelmét, mert az ország veresége súlyos kárt okozna neki."

Már megmutattuk, hogy ez a tanítás kibékíthetetlen konfliktusba kerül azzal a fecsegéssel, hogy kizárólag a haza védelméről van szó, s úgy töri azt pozdorjává, mint botütés az agyagedényt.

Nem akarok itt most a gazdasági élet objektív s az össztőke érdekeiben gyökerező nemzetközi feltételezettségéről beszélni, sem az ellentétes világgazdasági tendenciákról (nemzetközi munkamegosztás!), sem a tőke nemzetközi atyafiságáról, sempedig arról, hogy a vereség még korántsem jelentené a termelési eszközök megsemmisítését, de még üzemen kívül helyezésüket sem, hanem alig jelentene többet, mint lökést a tőketulajdonosok részleges kicserélődésére, egy olyan folyamat elindulását, amelynek során a tőketulajdon egy része a vesztes ország tőkéseinek kezéből a győztes ország tőkéseinek kezébe megy át. A számos többi mozzanatot, amely ellene szól a vereségről alkotott fentebb jelzett felfogásnak, szintén figyelmen kívül hagyom. De tegyük fel, hogy a vereség valóban a gazdasági élet megsemmisítését vagy súlyos károsodását, a munkanélküliséget és a munkafeltételek rosszabbodását jelenti, mi történik akkor utána?

A győztes ország kapitalistái a békekötés után minden bizonnyal egész erejükkel azon lesznek, hogy saját tőkéjüknek a lehető legnagyobb hasznot hozó befektetése révén igyekezzenek kitölteni azokat a hézagokat, amelyek a háború alatt a termelés kiesése által keletkeztek. Akár úgy, hogy saját országukban, akár úgy, hogy a legyőzött országban vagy más ország-

gokban fektetnek be tőkét. Nyilvánvaló, hogy ehhez munkaerőre van szükség. De azt jelenti-e ez, hogy például német győzelem esetén eladdig fölösleges német munkásokat foglalkoztatnak majd? Szó sincs róla! Németországnak már a háború előtt sem fölöslege, hanem hiánya volt német munkaerőben, s szüntelenül milliós tömegben szívta magába a külföldi munkaerőt. Tény és való, hogy a győztes ország tőkéseinek profitja emelkedni fog. De vajjon például a német tőkéseket arra bírja-e majd a megnövekedett profit, hogy önként, hazaszeretetből magasabb béreket és jobb munkafeltételeket biztosítsanak a német munkásoknak? Aki erre épít, az vaksággal van megverve, és elfelejti a keserves mult minden tapasztalatát. A munkafeltételek a jövőben is és győzelem esetén is az osztályharc eredményei lesznek, s attól függnek majd, hogy mennyi erőt vetettünk latba ebben a harcban. A tőke egyik legerősebb hatalmi eszköze azonban a proletariátussal szemben az, hogy bérletörőket von be a termelésbe a tartalékhadseregből. Ez a tartalékhadsereg pedig réges-rég nemzetközi. A munkapiac is régóta világpiac. S a proletárok helyzete minden országban, a külföldi országokban is, meghatározza azt, hogy milyen mértékben zsákmányolhatják ki őket, meghatározza azokat a feltételeket, amelyek között dolgozni fognak ott — akár bérletörők gyanánt külföldön —, ahova éppen a proletár vándorlás áramlik. Ki kételkedik abban, hogy a győztes Németország tőkései nem a német munkások követeléseit fogják kielégíteni, hanem minden eszközzel bérletörőket hurcolnak majd be külföldről, külföldi befektetéseik során pedig a legolcsóbb munkaerőt fogják alkalmazni, ahol csak szert tehetnek rá? Az ellenséges országoknak — amelyek a feltételezés szerint a vereség következtében gazdaságilag összeomlanak — elnyomorodott proletariátusa a bérletörők elháríthatatlan, ellenállás nélküli, kimeríthetetlen tartalékhadseregét szolgáltatja majd. Ki kételkedik abban, hogy a német tőke ezt a tartalékhadsereget kíméletlenül és lelkiismeretlenül, a maga művészetének összes szabályai szerint beveti majd a „mohó" német proletariátus ellen? Már most, a háború alatt, megfigyelhetők ennek a jelenségnek a tünetei. Francia tőkések olymértékben importálnak munkáso-

kat a francia proletariátus rovására a német invázió által tönkretett és feldúlt Belgiumból, hogy már 1914 őszén heves összetűzések zajlottak le emiatt; hasonló történt Angliában. A német kormány pedig — hiszen ő a „szervezés" nagymestere — nemcsak a német munkások gerincét törte meg, amennyire tudta, a lövészárok rémével, nemcsak védtelen hadifoglyokat játszott ki a német proletariátus ellen, hanem a rombadöntött Orosz-Lengyelországból való munkásoknak Németországba hurcolását is államilag központosította, rendszeresítette. Hogy valami ízelítőt kapjunk, hogy előre örüljünk!

Csakugyan, ebből a háborúból — hogyha minden az uralkodó osztályok szájaíze szerint történnék — a legpompásabb nagytőkés üzlet bontakoznék ki: a külföldi tőke konkurrenciájának elpusztítása vagy legalábbis gyengítése, azaz aranyat ígérő, fokozott profitlehetőség; a belföldi középrétegek elsöprése, ami szintén a profitlehetőség növelését jelenti; és végül: példátlan méretű bérletörő hadsereg létrehozása külföldön, a honi munkások túlságos önbizalmának megnyirbálására. A hazafias cselekedetek egész kis csokra! Szív, mit kívánsz még? S ezért löveti magát halomra és vereti magát agyon rendületlenül a hadviselő országok proletariátusa, mintha örök üdvössége függne ettől! És ilyen célok érdekében lelkesítik a dolgozó tömegeket, lelkesítik saját „vezéreik"! Mintha ezek a célok jelentenék számukra a legfőbb boldogságot, a legfontosabb életszükségletet!

Milyen Arisztofanész, milyen Rabelais, milyen Swift, milyen méregbe és vérbe mártott toll tudná leírni ezt a mélységes tragédiába fúló szörnyű szatírát?

Implacabilis
[Az engesztelhetetlen]

Jugendinternationale,
A szocialista ifjúsági szervezetek nemzetközi szövetségének harci és propaganda lapja,
Zurich, 3. fuzet, 1916 március 1.

A Spartakus Szövetség politikai leveléből

1916 április 13. 5. szám.

Mindenféle a Birodalmi Gyűlésből

A tengeralattjáró-kérdéshez és a Tirpitz-konfliktushoz

Az, amit már március 22-én előre kellett látnia minden tisztánlátó embernek, április 5-én és 6-án megvalósult. A Birodalmi Gyűlésen — annak a taktikának utánzásaképpen, amelyet a polgári pártok követtek a porosz képviselőházban — miután a tengeralattjáró-kérdést kihagyták a költségvetés első olvasásából, a költségvetési bizottságban levő háborús uszítók zárt ajtók mögött alapos fejmosással észhez térítették a kormányt, és aztán minden előzetes ígéret ellenére a második olvasásnál is majdnem teljesen megakadályozták a tengeralattjáró-kérdés nyilvános megvitatását. Persze, a Birodalmi Gyűlés szociáldemokrata frakciói egészen másképp jártak ennek során, mint a porosz tartományi gyűlési frakció. A régi frakció a Tirpitzek, Oertelek, Bassermannok és társaik szekerébe fogva, zablával a szájában jött vissza a költségvetési bizottságból; a közös tengeralattjáró-javaslat aláírásával elkötelezte magát az imperialista blokknak. A Munkaközösség félig megkötött kézzel szállhatott csak szembe a második olvasás vitájának elnyomásával, mert tagjai rövidlátásuk és határozatlanságuk miatt annakidején nem csatlakoztak az első olvasás vitájának elnyomása elleni tiltakozáshoz. A tengeralattjáró- és Tirpitz-harc eredménye azonban az volt, amit már az első olvasáskor megjósoltak: Tirpitz, akinek mint államtitkárnak mennie kellett, győzött mint államférfi az Anglia elleni háború céljával kapcsolatos politikája tekintetében. Tirpitz redivivus [Tirpitz újjáéledt]!

A tengeralattjárókra vonatkozó javaslatok

A Munkaközösség képviselője a figyelmeztetés nélküli torpedózás megtiltását követelte a költségvetési bizottságban: erről a március 30-i levélben elmondtuk véleményünket. A második olvasás plenáris vitájához a következőt javasolta a Munkaközösség: „A nemzetközi jog határozmányai a tengeralattjáró-háborúra is érvényesek.

Különösen a kíméletlen tengeralattjáró-háborút, tehát ellenséges és semleges államok kereskedelmi és utasszállító hajóinak figyelmeztetés nélküli megtorpedózását semilyen körülmények között sem szabad alkalmazni.

A Birodalmi Gyűlés elvárja, hogy a birodalmi kancellár béketárgyalások kezdeményezése révén a lehető legsürgősebben igyekszik megegyezést létrehozni a nemzetek között."

E javaslat szembeszökően kétesértékű. A nemzetközi jog foszlányokban hever az utca sarában. Az az elgondolás, hogy szabályozza a háborús őrjöngést, tébolyult rögeszmének bizonyult. Csak egy olyan politika próbálkozhatna azzal, hogy a nemzetközi jog határozmányait ajánlja varázsigék gyanánt a tengeralattjáró-háború veszélyei ellen, amely semmit sem tanult a világháború halálosan komoly tanulságából, és a legjobb esetben arra törekszik, hogy az összezúzott illúziók politikáját új illúziók politikájával cserélje fel. Az a kijelentés, hogy a nemzetközi jog a tengeralattjáró-háborúra „is" érvényes, ráadásul még azt az állítást is magában foglalja, hogy a nemzetközi jog határozmányai napjainkban — a tengeralattjáró-háborútól eltekintve — gyakorlatilag érvényben vannak!

Március 30-án már jellemeztük azt a követelést, hogy tiltsák meg a figyelmeztetés nélküli torpedózást. Ez a követelés attól sem lett szebb, hogy összekapcsolták a „nemzetközi joggal". Az utolsó bekezdés a nemzetek közötti „megegyezés" homályos, tartalmatlan formulájával hozakodik elő, anélkül, hogy csak egyetlen szót is szólna a javaslatban követelt béke tartalmáról. A tetejébe még a bizonytalanság és az illúzionizmus hangját is megüti, amikor „elvárja" a birodalmi kancellártól a béketárgyalások kezdeményezését, ahelyett, hogy követelné azt.

Liebknecht és Rühle elvtársak készítettek egy javaslatot, amelyet azzal a kéréssel terjesztettek a Munkaközösség elé, hogy a házszabályok előírásainak megfelelően támogassa azt s az ilymódon tárgyalásra és szavazásra kerüljön; ehhez ugyanis a Birodalmi Gyűlés házszabályai értelmében tizenöt szavazatra van szükség. Ezt a támogatást, amely távolról sem jelenti a javaslat helybenhagyását, pusztán megtárgyalását teszi lehetővé, a Munkaközösség megtagadta. Ekkor a két elvtárs megszavazta a Munkaközösség javaslatát. Azt a kísérletüket, hogy a vita során kifejtsék saját álláspontjukat, tudvalevőleg meghiúsították: egyszerűen elnémították őket. Erre, szavazatuk indokolásaképpen, a következő írásbeli nyilatkozatot nyújtották át a Birodalmi Gyűlésnek:

„Berlin, 1916 március 6. Bernsteinnek és társainak a 258. számú nyomtatványon levő javaslatára leadott szavazatunkhoz, minthogy a vita lezárása miatt nem tudtunk a javaslathoz hozzászólni, a házszabályok 59. §-a értelmében a következőket jegyezzük meg:

Mivel ahhoz a javaslathoz,

miszerint a Birodalmi Gyűlés kérje fel a birodalmi kancellár urat, hogy kezdjen azonnali béketárgyalásokat olyan alapon, hogy a felek lemondanak mindenfajta annexióról (beleértve a «határkiigazításokat», a kényszerjellegű gazdasági «bekebelezéseket» stb.), különösképpen pedig hasson oda, hogy azonnal szüntessék meg a tengeralattjárókkal folytatott kereskedelmi háborút, amely csak a béketárgyalások megakadályozására s a háború kiterjesztésére és elnyújtására alkalmas,

nem kaptuk meg a házszabályokban előírt támogatást, megszavaztuk a 258. számú javaslatot, mert bár fogalmazásával nem értünk egyet, tendenciájában mindenesetre tiltakozást jelent a tengeralattjárókkal folytatott kereskedelmi háború ellen s a békeakarat megnyilatkozása."

Hadugyi költségvetés

A toldozó-foldozó reformoknak, az imperialista rendszer egyes szépséghibái és kinövései elleni kritikának a politikája sohasem volt inkább elvetendő, mint most, a világháború idején. A szocia-

lista és demokratikus alapelvek nyomatékos hangsúlyozása, kíméletlen és félreérthetetlen hangsúlyozása minden javaslatban és beszédben — sohasem volt parancsolóbb szükségesség, mint ma, a világháború idején.

A Munkaközösség a maga javaslataival és beszédeivel majdnem kizárólag a mérsékelt reformizmus vágányain mozgott. Ahelyett, hogy a hadügyi költségvetésnél felállította volna a katonai törvények demokratizálására vonatkozó nagyszabású követeléseket, ahelyett, hogy — sürgető kötelességéhez híven — jóval túlment volna azon, amit a szociáldemokrácia az idilli békeidőkben szokott volt követelni, még odáig sem merészkedett el. A katonai igazságszolgáltatásra vonatkozó résznél azt a javaslatot tette, miszerint

a Birodalmi Gyűlés szólítsa fel a birodalmi kancellárt, hogy azonnal terjesszen a Birodalmi Gyűlés elé egy olyan törvénytervezetet, amely a katonai büntetőtörvénykönyv minimális büntetéseit lejjebb szállítja.

A legkisebb katonai büntetések leszállítása tagadhatatlanul sürgős. Csakhogy egy ilyen alkalmi reform-javaslatot, amely a Müller—Meiningen-féle javaslatot az „azonnal" szócskával licitálja túl, nem lehet célszerűnek tartani; a szociáldemokrácia még békeidőben is követelte a katonai különbíráskodás és a katonai büntetőtörvénykönyv megszüntetését. Ilyen javaslatra lett volna szükség mindenekelőtt. Ezt pedig nem terjesztette be a Munkaközösség.

Aki azonban — arra az eredményes támadásra emlékezve, amelyet a Birodalmi Gyűlés az 1914-es erfurti halálos ítélet alkalmával hajtott végre — esetleg kedvezőnek vélte az alkalmat arra, hogy az állig felfegyverzett, kardját csörtető militarizmustól éppen mindenhatósága idején csikarjanak ki egy engedményecskét, hamarosan kijózanodott. Itt még csak az sem volt elég, hogy meghozzák a határozatot, amely aztán a közmondás szerint a szövetségi tanács papírkosarába vándorol; másnap a Hadügyminisztérium egyik szóvivője még kereken ki is jelentette, hogy a kormánynak esze ágában sincs bevezetni a kívánt reformot. Ennek alighanem az volt a célja, hogy azoknak, akik értenek a szóból, elvegyék a kedvét attól, hogy további

kirándulásokat tegyenek a katonai ügyekben próbálkozó kisreformpolitika ingoványos területére.

Tőkekártalanítási törvény

Határozataink értelmében a jelen körülmények között az a minden tekintetben mértékadó taktikai alapelv, hogy minden politikai kérdésben a háború tényéből kiindulva foglaljunk állást, minden politikai tényt kihasználjunk a háború és az imperializmus elleni harcra. Az április 10-i vita során nem derült fény arra, hogy a tőkekártalanítási törvény milyen szerepet tölt be a hadigazdaságban. Liebknecht és Rühle elvtársak, akik most sem jutottak szóhoz, a következő írásbeli nyilatkozatot nyújtották át a Birodalmi Gyűlésnek szavazatuk indokolásaképpen:

Berlin, 1916 április 10

A Birodalmi Gyűlés mai ülésén nemmel szavaztunk arra a javaslatra, hogy a tőkekártalanítási törvénytervezetet a bizottság elé utalják, mert elvileg elvetjük a törvényjavaslatot. Indokolásképpen, a házszabályok 59. §-ának megfelelően, a következőket jegyezzük meg: A tervezet szociális értéke s értelme merőben ellentmond azoknak a gyönyörű szavaknak, amelyekkel ma a hadügyminiszter és a polgári pártok szónokai illették ezt a tervezetet.

Az a gondoskodás, amelyben eddig a hadikárosultakat részesítették, távolról sem kielégítő. A tervezet révén azonban egyetlen pfenniggel sem kapnának többet. A tervezet életképtelen és önállótlan mezőgazdasági kisexisztenciákat akar mesterségesen létrehozni vagy fenntartani, amelyeknek röghözkötöttségük folytán elkerülhetetlenül politikai és gazdasági függőségbe kell kerülniük, s az a rendeltetésük, hogy előnyös munkaerőt szállítsanak a nagybirtoknak, s jó kilátásokkal kecsegtető toborzási területül szolgáljanak a reakciós pártok számára.

Az az adósság, amellyel a kormány és az uralkodó osztályok a tőkés és abszolutista érdekekért vérüket ontó tömegeknek tartoznak, mindenesetre mérhetetlen. A tervezet azonban nem ennek az adósságnak a törlesztését kísérli meg, hanem az ellenkezőjét jelenti, szerves része a hadigazdálkodásnak. A hadügy-

miniszter szavaiból is kiderült, hogy a kitartás akaratát kell megszilárdítania a népben. Fokoznia kell a tömegekben a készséget arra, hogy további áldozatokat hozzanak az imperialista háborús cél érdekében. Nem a hadikárosultak tömegeinek javát, hanem az uralkodó osztályok érdekeit kell szolgálnia.

A parlamenti pártközi béke

A Munkaközösség csak igen bizonytalan tapogatózás után jutott el odáig, hogy valamelyes ellenállást kezdjen tanúsítani a parlamenti pártközi békével szemben. A régi frakció elleni támadásokat még áprilisban is óvatosan kerülte, annak ellenére, hogy a régi frakció kéjjel ragadott meg minden alkalmat arra, hogy a legnagyobb nyilvánosság előtt üssön egyet a Munkaközösségen — lásd Scheidemann április 6-i beszédében a „gyerekesen viselkedő" képviselők ellen intézett kirohanásait, az április 10-i ülésen Haase ellen intézett támadását és Davidnak április 6-án Ledebour ellen intézett támadását. Azt, hogy a Munkaközösség mily kevéssé képes rászánni magát, hogy eltökélten szakítson a pártközi békén alapuló eddigi taktikájával, az is mutatja, hogy némán hallgatta végig a kancellár április 5-i harsonázását s Ebert és Scheidemann április 6-i provokációs beszédeit.

Egy visszautasított interpelláció

Liebknecht elvtárs április 5-én a következő interpellációt nyújtotta át a Birodalmi Gyűlés irodájának:

„A felfegyverzett kereskedelmi hajókkal szemben követendő magatartásról szóló február 8-i Német Memorandum mellékletei szerint abban az utasításban, amelyet a német tengeralattjáró-háború megkezdése (1915 február 18.) után a brit kereskedelmi hajók kapitányai részére 1915 február 25-én és 1915 áprilisában kiadtak («Tengeralattjárókkal kapcsolatos utasítások olyan hajók részére, amelyeket védelmi célra felfegyvereztek»), a III. pontban ez olvasható:

«Ha egy tengeralattjáró nappal *szemmelláthatóan üldöz* egy hajót *és* ha *a kapitány határozottan látja*, hogy *ellenséges szándékai* vannak, akkor az *üldözött* hajó saját *védelmére* nyisson

tüzet, akkor is, ha a tengeralattjáró még nem követett el kifejezetten ellenséges cselekedetet, mint amilyen például egy löveg tüzének megnyitása vagy torpedó kilövése.»

Ezeknek az 1915 áprilisi «utasításoknak» a VI. pontjában a tengeralattjáró nemzetiségét illető tévedések elkerülése céljából «nyomatékosan ajánlják», hogy

«Ha egy védelmi célra felfegyverzett hajót *üldöz* egy tengeralattjáró», «várni kell a tüzeléssel addig, amíg a tengeralattjáró a hajót mintegy 800 yardnyira meg nem közelíti, mert erről a távolságról valószínű a tűz hatékonysága».

Az az 1915 május 7-i részletes utasítás, amely a védelmi célra felfegyverzett hajók használatának és karbantartásának szabályaira vonatkozik — ezek a szabályok az ütközet *megindításának* előfeltételeivel *nem* foglalkoznak —, a már *megindított* ütközetre vonatkoztatva megismétli és technikailag részletesebben megalapozza a fentebb ajánlott eljárást.

Az ez év február 8-i Német Memorandum III. 2/a. pontja az 1915 február 25-i és 1915 áprilisi «Utasítások» előtt foglalkozik az említett 1915 május 7-i instrukcióval, mégpedig a konkrét körülmények megemlítése nélkül, s a következőket fűzi hozzá:

«A kereskedelmi hajónak ezek szerint elvileg feladata, hogy tekintet nélkül a tengeralattjáró magatartására, tüzet nyisson.»

A Memorandum III. 2/b. pontja a következőket jegyzi meg az 1915 február 25-i és 1915 áprilisi brit «Utasításokkal» kapcsolatban:

«Ezek szerint is a fegyveres támadáshoz elegendő tehát mindössze annyi indok, hogy egy tengeralattjáró megjelenik a kereskedelmi hajó sodrában.»

A Német Memorandum III. 3. pontja összefoglalóan a következőket állapítja meg:

«Mindebből az derül ki, hogy a felfegyverzett angol kereskedelmi hajók azt a hivatalos megbízást kapták, hogy a német tengeralattjárókat mindenütt, ahol csak a közelükbe érnek, alattomosan támadják meg, tehát kíméletlenül harcoljanak ellenük.»

Hajlandó-e a birodalmi kancellár úr a nyilvánosság előtt helyreigazítani a Német Memorandumnak ezeket a megjegy-

zéseit és leszögezni, hogy az angol kormány hivatalos megbízása csupán arra vonatkozik, hogy a fegyvereket védelemre használják az üldöző tengeralattjárók ellen?

Mit szándékozik tenni a birodalmi kancellár úr azirányban, hogy a Memorandumnak ezért a megjegyzéséért felelős tisztviselőt vagy tisztviselőket felelősségre vonják?"

Természetesen ezt a kínos interpellációt, amely kihúzta a talajt a tengeralattjáró- és Tirpitz-hecc alól, mivel leleplezte, hogy ennek a demagógiának a kiindulópontja hamisítás, Kämpf elnök a házszabályok durva megsértésével, jogtalanul gyakorolt politikai cenzúra alapján visszautasította, mégpedig a Német Birodalom érdekeinek állítólagos veszélyeztetése címén. Közvetlenül összefügg ezzel az a gátlástalanság, amellyel Paasche alelnök az április 7-i ülésen, a haditengerészeti költségvetés tárgyalásakor a házszabályok megsértésével megakadályozta a február 8-i Memorandum megvitatását.

A Spartakus Szövetség politikai leveléből

1916 április 22. 6. szám.

I.

Harc a pártért

A német párt forradalmi átalakuláson megy keresztül. Az események szédítő iramban követik egymást.

Március 24-én[67] a birodalmi gyűlési frakció többsége a Szervezeti Szabályzat durva megsértésével kizárta a frakcióból a Haase körül tömörült tizennyolc szociáldemokrata képviselőt. Március 25-én a Pártvezetőség többsége a Szervezeti Szabályzat durva megsértésével kiszorította Haase elvtársat a Pártvezetőségből. Március 27-én a Pártválasztmány, durván visszaélve pozíciójával, elmarasztaló ítéletet mondott a Munkaközösség felett, s teljhatalmat és szabadkezet adva a Pártvezetőségnek, megbízta, hogy járjon el az eltökélt ellenzékhez tartozó elvtársak ellen. A Pártvezetőség lépésről lépésre bevezette az ellenzéki sajtószervek cenzúráját, majd minősíthetetlenül beavatkozott a *Vorwärts* szerkesztőségének ügyeibe; e beavatkozás kíméletlen tervszerűsége nyilatkozik meg abban a tényben, hogy a Pártvezetőség a Berlini Sajtóbizottság egyöntetű rosszallása ellenére, a Szervezeti Szabályzat legvilágosabb rendelkezéseire fittyet hányva minden aggály nélkül mind a mai napig gúzsba kötve tartja a *Vorwärts* szerkesztőségét.

Március 30-i levelünk óta a Pártvezetőség két újabb puccsot merészelt elkövetni.

Március 31-én az illetékes duisburg-moers-körzeti pártszervek feje fölött felmondott Minster és Schoch elvtársaknak, a

Duisburgban megjelenő *Niederrheinische Arbeiterzeitung* szerkesztőinek. Április 3-án Otto Braun, a Pártvezetőség kiküldött lakája, személyesen, azonnali hatállyal kilökte az utcára a két szerkesztőt, s a Pártvezetőséghez és a kormányhoz hű Pokornyt ültette a helyükre. Mindez „a lappal való visszaélés miatt és a párt megkárosítása miatt", ami abban állt, hogy a két elvtárs — az eltökélt ellenzék szellemében vezette a lapot. A Pártvezetőség a duisburgi elvtársak és funkcionáriusok, a szűkebb és bővebb körzeti vezetőség és a niederrheini kerületi vezetőség minden tiltakozása ellenére mind a mai napig ezt a merényletet sem tette jóvá.

Április 15-én a Pártvezetőség elhatározta, hogy elbocsátja a *Vorwärts* egyik szerkesztőjét, aki az eltökélt ellenzékhez tartozik, mert közreműködött annak a „Március 24-e tanulságai" című röplapnak a megszerkesztésében, amely — ugyanabban a szellemben, mint március 30-i levelünk — harcot indít azért, hogy visszahódítsuk a pártot a nemzetközi szocializmusnak, s felszólítja a szervezeteket, hogy ne továbbítsák a tagdíjakat a Pártvezetőségnek. A *Vorwärts* sürgönyileg összehívott Sajtóbizottsága egyhangúlag visszautasította ezt a pártonbelüli szocialista szellemre és a véleményszabadságra mért csapást, az ostromállapotnak ezt a pártonbelüli hivatalos kiegészítését, azt a szomorú méltánytalanságot, hogy a vádlott szerkesztőségen kívüli tevékenységét használják fel a megrendszabályozáshoz. A Pártvezetőség haramiái, akik már bejelentették, hogy határozatukat minden körülmények között keresztülviszik, nem nyugodtak bele abba, hogy a Sajtóbizottság erkölcsileg megbélyegezte őket. Az Ellenőrző Bizottsághoz fellebbeztek és sürgönyileg összehívatták nagypéntek estére. Tették ezt azután, hogy a Nagyberlini Központi Vezetőségnek a Pártvezetőséghez közelálló ügyvezető bizottsága az ünnep miatt megtagadta, hogy a többségében ellenzéki talajon álló Központi Vezetőséget összehívja nagycsütörtökre — amint azt a Sajtóbizottság követelte —, hogy állást foglaljon a konfliktusban, és tették ezt annak ellenére, hogy a „vádlott" nem jelenhetett meg az Ellenőrző Bizottság ülésén; így a párt elárulását mérhetetlenül tisztességtelen eljárással tetőzték, túltéve még azokon a leg-

rútabb mesterkedéseken is, amelyekre egy osztályállam korlátolt és gonosz bürokráciájától lehet számítani. Csak a Pártvezetőség elkeseredett ellenállását leküzdve, órák hosszat tartó harc árán tudták kikényszeríteni a nagypénteki ülés elnapolását!

Valóban itt már nem csip-csup kérdésekről van szó. A Pártvezetőség kíméletlensége nem ismer határt; csak háromszoros kíméletlenség szállhat szembe vele. Most defenzívában maradni: kapitulációt jelent. Csak az elszánt offenzíva segíthet. Változatlanul a tagdíjak továbbításának megtagadása a leghatékonyabb eszköz a Scheidemann—Ebert-cég ártalmatlanná tételére.

Az, hogy a Pártvezetőség e jelszó hallatára tajtékzó dühvel tombol, csupán azt bizonyítja, hogy ez a jelszó az elevenébe vág, hogy ez a jelszó olyan taktikai sakkhúzás, amely alapjaiban fenyegeti a Pártvezetőség hatalmi pozícióját. S a két újabb terrorista lépés csak újabb — s az elképzelhető legcsattanósabb — bizonyíték arra, hogy a Pártvezetőségtől minden kitelik, hogy a legerőteljesebb önvédelmi rendszabályokra van szükség, hogy a tagdíjtovábbítás megtagadása mint a legradikálisabb eszköz — a győzelem egyetlen biztosítéka.

A duisburgi funkcionáriusok, csattanós válaszként a szerkesztőik ellen intézett csapásra, egyhangúlag úgy döntöttek, hogy ezt fogják tenni. Más pártszervezetek is így határoztak. Ez a rendszabály érvényre fog jutni, érvényre kell jutnia, és futótűzként fog elterjedni az egész pártban. Ezt semilyen rosszindulatú félremagyarázás, a Szervezeti Szabályzatra való aggodalmaskodó és félreérthető hivatkozások meg nem akadályozhatják. A Szervezeti Szabályzatra hivatkoznak egy olyan Pártvezetőség elleni harcban, amely egy álló esztendeje lábbal tiporja a programmot és a Szervezeti Szabályzatot! Egy olyan Pártvezetőséggel szemben, amely minden percben bebizonyítja, hogy őt bizony a legszebb paragrafusok cérnaszálai sem akadályozhatják meg erőszakos cselekményeiben!

Vannak jó lelkek, akik azonban rosszul ítélik meg a helyzetet, és még most is azt hiszik, hogy ha óvatosan megmaradunk a formális jogi álláspontón, ezzel meg lehet mattolni a Pártvezetőséget. Mintha a stuttgarti eset már be nem bizonyította volna az ellenkezőjét! A Pártvezetőség az erőszak talajára helyezke-

dett, ezen a talajon kell folvenni vele a harcot. A Szervezeti Szabályzat betűjére való legbecsületesebb hivatkozás, a legtisztább paragrafus-lelkiismeret sem fogja meghatni ezeket a puccspolitikusokat. Csak a legnagyobb erő kibontakoztatásával, csak a legerőteljesebb hatalmi eszközök latbavetésével lehet visszaadni nekik a kölcsönt. Ezt a döntő harcot csak hatalmi küzdelemként, nem pedig formaszerű perként lehet megvívni. Fegyvert fegyver ellen, erőt erő ellen. Az az eszköz a jó, amelyik a legnagyobb hatalmat adja a kezünkbe. S ki kételkedhet abban, hogy az ellenzék akkor tudja legjobban kibontakoztatni erejét, ha a szocializmushoz hű maradt szervezetek és azok, amelyeket minden agitatív erő latbavetésével visszahódítottak a szocializmusnak, pénzeszközeiket maguknak tartják meg, s a háború és az imperializmus, továbbá annak valamennyi segítője — az áruló pártszerveket is beleértve — elleni harc céljaira használják fel? Ki kételkedhet abban, hogy ezek a pártszervek a pénzeszközök megvonása folytán gyengülnek meg a legnagyobb mértékben? Ki kételkedhet abban, hogy a Pártvezetőség mattot kap, ha a pártszervezetek nagyobb számban, széles frontban, ilymódon felfegyverkezve szállnak vele szembe? Minden az akció eltökélt keresztülvitelén múlik; aki szembeszegül vele, osztozni fog a felelősségben a Pártvezetőség esetleges győzelméért, a párt szétzülléséért s a kormánynak való további kiszolgáltatásáért, a háború elleni harc megbénításáért. Ennek a taktikának a sikerét csak az ellenzék határozatlansága teheti kérdésessé.

S csakugyan: hogyan is mutatkozhatnának a korlátolt betűrágás következtében fellépő aggályok, hogyan is mutatkozhatnék kicsinyes számítás és paragrafus-imádat éppen egy ilyen pillanatban, amelynek oly döntő történelmi jelentősége van a párt szempontjából? Ahogyan a szocializmus nagy alapelvei szentebbek előttünk, mint a frakciótöbbség határozatai, ugyanúgy a Szervezeti Szabályzat szelleme, a párt leglényegesebb szervezeti alapelve, amit demokráciának hívnak, szentebb előttünk, mint a Szervezeti Szabályzat egyes betűi, amelyekkel agyafúrt módon visszaélnek, és a párt legigazabb, leglényegesebb tanításaival ellentétesen használják fel őket.

De még arról sincs szó, hogy formai vétséget követnénk el a párt alkotmánya ellen. Nem azt követeljük, hogy az egyes párttagok tagadják meg a tagdíjfizetést. Ellenkezőleg! Követeljük, hogy a szervezetek a legnagyobb buzgalommal toborozzanak és neveljenek új tagokat a pártnak, hogy ezek is segítsék harcunkat. Arról van szó, hogy a párt szervezetei zárolják a hozzájuk befolyt pénzt, és ne továbbítsák azt a pártot eláruló szerveknek. Nem a párttól akarjuk megvonni ezeket az anyagi eszközöket, hanem azoktól a szervektől, amelyek a párt pénzét rendszeresen és hűtlen módon a párt ellen használják fel, s megrabolják tőle a pártot, a szocialista harcot. Nem megvonni kell a tagdíjakat a párttól, hanem rendelkezésére kell bocsátani, és biztosítani kell nagy feladatai számára — éppen azzal, hogy visszatartjuk őket a pártot szétzüllesztő és a programmból csúfot űző funkcionáriusoktól, hivataluk és mandátumuk bitorlóitól. A párt leglényegesebb szervezeti elvét, a pártonbelüli demokráciát, nem megsemmisíteni kell, hanem valóraváltani — éppen azzal, hogy alulról felfelé és belülről kifelé végrehajtjuk a párttagság tömegeinek akaratát, éppen azzal, hogy megvalósítjuk a párt pénzének alapelveink szellemében történő felhasználását.

Jelszavunk olyannyira nem áll ellentétben a Szervezeti Szabályzattal, hogy éppen ellenkezőleg, annak szelleme egyenesen kötelességünkké teszi e jelszó megvalósítását. Nem mi sértjük meg a Szervezeti Szabályzatot, hanem a Pártvezetőség, amely nemcsak a párt legszentebb alapelveit és leglényegesebb szervezeti elvét tagadja meg galádul, hanem a frakciótöbbséggel és a Pártválasztmánnyal szövetségben a Szervezeti Szabályzat bármelyik félreérthetetlen rendelkezését is gátlástalanul felrúgja, ha útjában áll.

Változatlanul fennáll tehát az, hogy vagy megmentjük a pártot, vagy elpusztul a párt. Az önvédelem arra kényszerít bennünket, hogy a legélesebb eszközökhöz folyamodjunk a pártért vívott küzdelemben, mert egyedül ezek biztosítják, hogy a szocialista szellem győzelmet arasson a pártban.

Változatlanul fennáll tehát az, hogy minden erőnket latba kell vetni a pártért, a szocializmusért. De egyetlen embert és

egyetlen garast se ennek a pártrendszernek, ezeknek az áruló pártszerveknek, hanem késhegyig menő harcot ellenük.

S aki ebben nincs velünk, az ellenünk van.

II

Írás az elnökhöz

Berlin, 1916 április 9.

Elnök Úr!

A tegnapi ülésen a birodalmi pénzügyminiszter költségvetésénél ismertettem a legutóbbi kölcsön eredményét, azokat az eszközöket, amelyekkel ezt elérték, s ennek az eredménynek a jelentőségét. Amikor kritikailag meg akartam vizsgálni a kölcsön eredményének anyagi értékét, valamint azt az állítást, hogy „igazi népkölcsönnel" állunk szemben, a Ház — amelyben már addig is egyre növekedett a nyugtalanság — viharos jelenetek közepette szakadatlanul félbeszakított, éspedig kifejezetten azzal a céllal, hogy meggátoljon bíráló megjegyzéseim megtételében. Ez történt, noha az Elnök Úrnak nem nyílt alkalma arra, hogy fellépjen ellenem. Junck képviselő úr más képviselőkkel együtt azt kiáltotta, hogy „a haza előbbre való a házszabályoknál". Elnök Úr nem tudta biztosítani, hogy meghallgassanak. Egy képviselő kitépte kezemből a jegyzeteimet, és földhözvágta őket. Elnök Úr sem ekkor, sem más, ellenem intézett támadásokra nem avatkozott be. Pár lépést tettem balra a szószék mellől — de a szónoki emelvényről nem léptem le —, hogy felemeljek néhányat a szertedobált cédulákból, s rögtön újra odaálltam a szószékhez.

Elnök Úr erre kijelentette, hogy már nincs jogom beszélni, mert elhagytam a szónoki emelvényt. Tüstént leszögeztem, hogy csak a kezemből erőszakosan kitépett papírlapok közül emeltem föl néhányat, és még enyém a szó. Elnök Úr a nyilvánvaló tényállás ellenére, anélkül, hogy fellépett volna a Háznak azon tagjai ellen, akik rámtámadtak, fenntartotta semmiképen

pen sem igazolható álláspontját, s mivel élesen védekeztem ez ellen az eljárás ellen, kizárt az ülésről. Elnök Úr a további tettlegességek ellen, amelyekkel több képviselő ezután illette személyemet, megintcsak nem avatkozott be.

Elnök Úr mindezek után még rábírta a sajtót, hogy beszédem *tartalmáról* egyetlen szót se közöljön, s az itt leírt eseményekről félrevezető, teljesen hiányos és hamis képet adjon.

A cenzúrahatóság minden eszközt latbavet, hogy rábírja a sajtót ennek a megtévesztő tudósításnak a közlésére, és megakadályozza, hogy bármiféle, a valóságnak megfelelő tudósítás — akár még a hivatalos gyorsírói jegyzőkönyv is — napvilágot lásson.

Okvetlenül szükségesnek tartottam, hogy mindezt leszögezzem.

Kiváló tisztelettel

Karl Liebknecht (s. k.)

Utólag még nyomatékosan hozzá szeretném fűzni levelemhez, hogy súlyos kifogásaim vannak a folyó hó 8-i ülésről készített gyorsírói jegyzőkönyv ellen. Például Ön nemcsak azt mondta: „Liebknecht képviselő úr, Ön elhagyta a szónoki emelvényt", hanem utána egészen világosan kijelentette: „Önnek nincs már joga beszélni!"; a személyemet ért tettleges támadásokról egyetlen szó sem áll benne stb. stb.

Berlin, 1916 április 11.

Karl Liebknecht (s. k.)

A Spartakus Szövetség politikai leveléből

1916 május 15. 7. szám.

Karl Liebknecht utolsó parlamenti akciója

Karl Liebknecht két nappal a Potsdamer Platzon történt letartóztatása előtt a következő tiltakozást juttatta el a Birodalmi Gyűlés elnökéhez:

Berlin, 1916 április 28.

Elnök Úr!

A Birodalmi Gyűlést május 2-ig elnapolták. Sajtójelentések szerint az a terv, hogy a plenáris üléseket még ennél is tovább szüneteltessék.

Felemelem ez ellen szavamat, és követelem a plénum haladéktalan összehívását.

Az amerikai konfliktus, és ezzel a háború további kiterjedésének, kiéleződésének és elhúzódásának kérdése a legválságosabb pillanatba jutott. A kormánynak az a szándéka, hogy a német népnek ezt a létkérdését is a titkos diplomácia sötétkamrájában döntse el, míg a lakosság tömege az ostromállapot kötelét hordja a nyakán. Az imperialista háborús nyerészkedők és uszítók ismét mozgásba hozták befolyási gépezetüket, hogy újabb szörnyű szenvedéseket és áldozatokat zúdítsanak erre a tömegre.

Kényszeríteni kell a német kormányt, amely az amerikai népre apellál, hogy a német nép tömegét is hallgassa meg, és annak akarata szerint cselekedjen; a német nép akarata pedig: a konfliktus feltétlen békés megoldása, a tengeralattjárókkal folytatott áldatlan kereskedelmi háború azonnali megszünte-

tése, a béketárgyalások azonnali megkezdése olyan alapon, hogy a felek lemondanak mindenfajta annexióról.

Bármennyire csak az imperializmus egyik védőosztagának s a katonai diktatúra színfalának szerepét tölti is be a Birodalmi Gyűlés többsége, s bármilyen erőszakosan honosított is meg magában a Birodalmi Gyűlésben, még az orosz Dumát is messze túlszárnyalva minden komoly ellenzéki megmozdulás elfojtására egy a maga nemében egyedülálló ostromállapotot — kötelességemnek tartom követelni:

Hogy a kormány a Birodalmi Gyűlés azonnal összehívandó plénumán a konfliktus egész anyagát terjessze a nyilvánosság elé, s fejtse ki felfogását és szándékát; ugyanakkor pedig adjanak alkalmat arra, hogy síkra lehessen szállni az ostromállapot azonnali megszüntetéséért — aminek legfőbb ideje —, és így a konfliktus eldöntésekor a német nép a mérleg serpenyőjébe vethesse a maga súlyát.

Kiváló tisztelettel

K. Liebknecht (s. k.)

Fel a május elsejei ünnepre!

3. Az Internacionále a proletariátus osztályszervezetének súlypontja...
4. Az Internacionále határozatainak végrehajtása olyan kötelesség, amely minden más szervezeti kötelességnél előbbrevaló... (Irányelvek.)

Elvtársnők és Elvtársak!

Másodszor kel fel május elsejének napja a tömegmészárlás vértengere fölött. A munka világraszóló ünnepe másodszor találja romokban a proletár Internacionálét, míg a népfelszabadító szocializmus harci seregei az imperializmus ellenállásra képtelen ágyútöltelékeként öldösik egymást.

A szocialista Internacionále két esztendeje a porban hever. S mit nyertek a világ munkásai, mit nyertek a népek? Emberek milliói dobták már oda életüket a burzsoázia parancsára. Milliók váltak szánalmas nyomorékká. Az asszonyok millióit özveggyé, gyermekeiket árvává tették, milliónyi nő lelkébe olthatatlan szenvedés és gyász költözött. De még ez sem elég! Ínség és nyomor, drágaság és éhség dúl Németországban, Franciaországban, Oroszországban, Belgiumban, Lengyelország és Szerbia pedig, amelyekből a német militarizmus vámpírja az utolsó csepp vért és csontjuk velejét is kiszívja, hatalmas temetőhöz és romhalmazhoz hasonlatosak. Az egész világ, az egész sokat dicsőített európai kultúra elpusztul a világháború fékevesztett anarchiájában.

S kinek van hasznára, milyen célt szolgál mindez a szörnyűség és bestialitás? Azért van mindez, hogy a kelet-elbai junkerek és atyafiaik, a tőkés nyerészkedők további országok leigázása és

kizsákmányolása révén megtölthessék zsebeiket. Hogy a felbújtók, a nehézipar urai, a hadiszállítók aranyból való termést gyűjthessenek be csűrjeikbe a véres csataterekről. Hogy a tőzsdelovagok bombaüzleteket csináljanak a hadikölcsönökkel. Hogy az élelmiszerspekulánsok megszedjék magukat az éhező nép bőrére. Hogy a militarizmus, a monarchia, a legfeketébb reakció soha nem látott hatalomra, osztatlan uralomra tegyen szert Németországban.

A munkásosztály egyre erősebbé és elbizakodottabbá teszi leggonoszabb ellenségeit, mert birkanyájként engedi, hogy a vágóhídra tereljék. És a véres orgiának sehogy sem akar vége szakadni, sőt egyre tovább húzódik! Holnap talán újabb országok és világrészek kerülnek bele a népek gyilkolásának forgatagába. A német háborús uszítók erővel ki akarják robbantani a háborút az Egyesült Államok ellen. Fegyvereink gyilkos vasát holnap talán már újabb testvérseregek ellen, amerikai munkás- és harcostársaink mellének kell szegeznünk!

Munkások! Elvtársak! Ti, a nép asszonyai és lányai! Meddig akarjátok nyugodtan és szenvtelenül nézni a pokol kísértetjárását? Meddig akarjátok tűrni az embermészárlás bűnét, a nyomort és az éhséget? Gondoljátok meg! amíg a nép meg nem mozdul, hogy akaratát nyilvánítsa, addig nem ér véget a népgyilkolás. Vagy pedig csak akkor ér majd véget, amikor már minden ország koldusbotra jutott, minden nép tönkrement, amikor az úgynevezett kultúrából már kő kövön nem maradt. A gazdagok még sokáig bírják a „kitartást", ha elhúzódik a háború. Ők nem éheznek, ők bőséges készleteket halmoztak fel, ők — de hisz ők a legpompásabb üzleteket csinálják a mészárlásból, és erősítik politikai uralmukat a munkásosztály öngyilkossága révén. De mi, de minden ország dolgozó népe, sokáig kovácsoljuk-e még saját kezünkkel egyre szorosabbra láncainkat?

Munkások, Elvtársak! Elég a testvérgyilkosságból! Közeledik Május Elseje, a Figyelmeztető, s szíveteken, lelkiismereteteken kopogtat. A szocializmusnak, a munkások nemzetközi szolidaritásának elárulása a világháború romlásába taszította a népeket. Csak a népfelszabadító szocializmus evangéliumához, a proletár

Internacionáléhoz való visszatérés mentheti meg a kultúrát, a munkásság ügyét a pusztulástól. Mutassátok hát meg május elsején, hogy ez az evangélium él a ti szívetekben és agyatokban. Bizonyítsátok be az uralkodó osztályoknak, hogy az Internacionále, hogy a szocializmus nem halt meg, hanem újult erővel, főnixmadárként emelkedik ki a hamuból! A proletár Internacionálét nem állíthatja vissza néhány tucat ember Brüsszelben, Hágában vagy Bernben. Csak a milliók tettéből támadhat fel. Csak itt Németországban támadhat fel, meg odaát Franciaországban, Angliában, Oroszországban, akkor, ha mindenütt maguk a munkások tömegei ragadják kezükbe az osztályharc zászlaját, és mennydörögve hallatják hangjukat a népgyilkolás ellen.

Munkások, Elvtársak és ti, a nép asszonyai és lányai! Ne engedjétek ezt a második világháborús május elsejei ünnepet anélkül elmúlni, hogy a nemzetközi szocializmus tüntetésévé, az imperialista mészárlás elleni tiltakozássá ne változtatnátok.

Május elsején minden határzáron és csatatéren át testvéri kezünket nyújtjuk Franciaország, Belgium, Oroszország, Anglia, Szerbia, az egész világ népeinek! Május elsején ezer meg ezer torokból kiáltjuk:

Elég a népgyilkolás elvetemült bűntettéből! Le a felelősökkel, a háború kirobbantóival, uszítóival és haszonélvezőivel! A mi ellenségeink nem a francia nép, nem az orosz nép, hanem a német junkerek, a német kapitalisták és ügyintéző bizottságuk: a német kormány. Fel a harcra mindennemű szabadságnak e halálos ellenségei ellen, fel a harcra mindenért, ami a munkások ügyének, az emberiségnek és a kultúrának javát és jövőjét jelenti!

Véget kell vetni a háborúnak! Békét akarunk!

Éljen a szocializmus! Éljen a Munkás-Internacionále!

Világ proletárjai, egyesüljetek!

A Spartakus Szövetség illegális röplapja, 1916 április (az 1916 május 15-i, 7. számú „Politikai levél" is tartalmazza).

Az 1916 szeptember 20-i, 1. számú „Spartakus-levél"-ből

I.

Egy internacionalista szociáldemokrata vallomása

A Liebknecht-pör irataiból[1]

A

Berlin, 1916 május 3.

A Királyi Haditörvényszéknek, Berlinben

Az ellenem folytatott vizsgálattal kapcsolatban a vallomásaimról felvett jegyzőkönyvek a következő magyarázatra szorulnak:

1. A német kormány társadalmi és történelmi lényegénél fogva a dolgozó tömegek elnyomásának és kizsákmányolásának eszköze, befelé és kifelé egyaránt a junkerek, a kapitalizmus és az imperializmus érdekeit szolgálja.

A német kormány a világpolitikai terjeszkedés kíméletlen

---

[1] Mindkét írás, amelyeket itt nyilvánosságra hozunk, a Birodalmi Gyűlés bizottsága elé került; a Birodalmi Gyűlés a Liebknecht-ügy alkalmával emlékezetes módon a katonai parancsnokság első füttyére hazafias buzgalommal, alázatos ebként szolgáltatta ki és rakta az uralkodó szoldateszka lábai elé a parlament „legdrágább kincsét", képviselőinek mentelmi jogát. E két okmány közlésével végre follebbentjük valamennyire a titokzatosságnak azt az áthatolhatatlan fátylát, amellyel a kormány és a cenzúra a Liebknecht-pörben folyó vizsgálatokat és törvényszéki tárgyalásokat körülvette. (Az 1916 szeptember 20-i, 1. számú „Spartakus-levél" szerkesztőségének megjegyzése.)

képviselője, a fegyverkezési hajsza legféktelenebb előmozdítója s ennélfogva az egyik legfontosabb tényező, amely a mostani háború okainak kialakulásánál közrejátszott.

Ezt a háborút az osztrák kormánnyal közösen ő készítette elő, s így annak közvetlen kitöréséért őt terheli a legfőbb felelősség.

A néptömegeket, sőt még magát a Birodalmi Gyűlést is félrevezetve robbantotta ki a háborút (v. ö. többek között a Belgiumhoz intézett ultimátum elhallgatását, a német Fehérkönyv összeállítását, az 1914 július 29-i cári sürgöny meghamisítását stb.), és megvetendő módszerekkel próbálja fenntartani a népben a háborús hangulatot.

Olyan módszerekkel visel háborút, amelyek még akkor is szörnyűek, ha az eddigi háborúkban szokásos módszerek szempontjából nézzük őket. (Belgium és Luxemburg megtámadása, mérgesgázok — amelyek időközben valamennyi hadviselő állam részére használatossá váltak, v. ö. azonban a mindenen túlterő új zeppelinbombákat, amelyek hatalmas körzetben minden élőlényt elpusztítanak, akár katonai személy, akár nem az; tengeralattjárókkal folytatott kereskedelmi háború, a „Lusitania" megtorpedózása stb., tusz- és hadisarc-rendszer, különösen kezdetben Belgiumban; a német hadifogoly-táborokban levő ukrán, grúz, balti, lengyel, ír, mohamedán stb. hadifoglyok tervszerű befogása hazaáruló hadiszolgálatra, és a Központi Hatalmak javára végzett hazaáruló kémkedésre — Zimmermann államtitkár-helyettes szerződése Sir Roger Casementtel 1914 decemberében arra vonatkozólag, hogy a német hadifogoly-táborokban fogoly brit katonákból megalakítják, felfegyverzik és kiképezik az „ír brigádot"; kísérletek arra, hogy ellenséges államok Németországban tartózkodó civil alattvalóit kényszerinternálással fenyegetőzve erőszakkal rávegyék, hogy hazaáruló hadiszolgálatot vállaljanak saját hazájuk ellen stb.; „szükség törvényt bont!")

A német kormány az ostromállapot révén hallatlan mértékben fokozta a néptömegek politikai jogfosztottságát és gazdasági kizsákmányolását; hallani sem akar semilyen komoly politikai és szociális reformról, ugyanakkor pedig olyan szólamokkal

próbálja ezeket a néptömegeket továbbra is imperialista háborús politikájának kiszolgálására bírni, hogy — állítólag — egyenlő elbánásban részesül minden párt, megszűnt — állítólag — a politikai és szociális kivételezés, hogy — állítólag — „új irányvonalat" követ, és ehhez hasonlók.

A földbirtokosok és tőkések érdekeinek előbbrehelyezése miatt a háború folyamán teljesen csődöt mondott a lakosság gazdasági ellátása terén, s ezzel a nép felháborító kiuzsorázásának és nyomorának útját egyengette.

A német kormány ma is kitart hódító háborús céljai mellett, s ezért ő a legfőbb akadálya annak, hogy azonnal béketárgyalások kezdődjenek olyan alapon, hogy a felek lemondanak mindenfajta annexióról és erőszakosságról. Az ostromállapot — ráadásul jogellenes — fenntartásával (cenzúra stb.) megakadályozza, hogy a kellemetlen tények a közvélemény tudomására jussanak, és elfojtja intézkedéseinek szocialista kritikáját. Ezzel leleplezi, hogy törvényességet mímelő és népiséget szenvelgő rendszere igazában nem egyéb, mint a valóságos erőszak, valódi népellenesség és a tömegekkel szemben érzett rossz lelkiismeret rendszere.

A „Le a kormánnyal" kiáltás a kormánynak ezt az egész politikáját bélyegzi meg, mint olyan politikát, amely romlásba viszi a lakosság tömegét.

Továbbá azt jelenti, hogy minden szocialista, a proletár érdekek minden képviselője köteles a legélesebb harcot, osztályharcot vívni a kormány ellen.

2. A mostani háború nem a haza épségének védelmében, nem elnyomott népek felszabadításáért és nem is a tömegek jólétéért folyik.

A proletariátus álláspontjáról nézve nem jelent egyebet, mint a munkásosztály politikai elnyomásának, gazdasági kizsipolyozásának legnagyobb mérvű koncentrációját és felfokozását, mint a munkásosztály halomra gyilkolását tőkés és abszolutista érdekekért.

Erre minden ország munkásosztályának csak egyetlen válasza van: fokozott harc, nemzetközi osztályharc minden ország tőkés kormánya és uralkodó osztályai ellen ennek az elnyomásnak és kizsákmányolásnak a kiküszöböléséért, a háborúnak szocialista

szellemű békével való befejezéséért. A szocialista, akinek hazája az Internacionále, ebben az osztályharcban mindazt védelmezi, amit mint szocialistának védelmeznie kell.

A „Le a háborúval" kiáltás azt fejezi ki, hogy én a mostani háborúval — történelmi lényege miatt, általános társadalmi okai és keletkezésének sajátos formája miatt, azon mód miatt, ahogyan viselik és azon célok miatt, amelyekért viselik — ellenségesen állok szemben s elvileg elítélem azt; s hogy a proletár érdekek minden képviselője köteles részt venni a befejezéséért vívott nemzetközi osztályharcban.

3. Mint szocialista, elvi ellensége vagyok ennek a háborúnak csakúgy mint a fennálló katonai rendszernek, s tőlem telhetően mindig támogattam a militarizmus elleni harcot, mert azt tartottam, hogy ez különlegesen fontos feladata, létkérdése minden ország munkásosztályának (lásd 1907-es „Militarizmus és antimilitarizmus" című írásomat, az 1907-es stuttgarti és az 1910-es koppenhágai nemzetközi ifjúsági konferenciát). A háború azt követeli, hogy kettőzött erőfeszítéssel folytassuk az antimilitarista harcot.

4. 1889 óta május elseje mindig olyan nap volt, amelyen tüntettünk és propagandát folytattunk a szocializmus nagy alapeszméi érdekében, mindenfajta kizsákmányolás, elnyomás és erőszakoskodás ellen, propagandát folytattunk annak a gondolatnak érdekében, hogy minden ország munkásai összetartoznak — s ezt az összetartozást a háború nem szüntette meg, hanem ellenkezőleg, megerősítette —, propagandát folytattunk a munkások testvérgyilkos lemészárlása ellen, a békéért, a háború ellen.

A háború alatt ez a tüntetés és propaganda kétszeresen szent kötelessége minden szocialistának.

5. Az általam képviselt politikát az 1907-es stuttgarti nemzetközi szocialista kongresszus határozata írja elő, amely kötelezi minden ország szocialistáit, hogy abban az esetben, ha nem akadályozták meg a háborút, minden eszközt vessenek latba gyors befejezése érdekében, és a háború által teremtett viszonyokat használják ki arra, hogy meggyorsítsák a tőkés társadalmi rend megdöntését.

E politika fenntartás nélkül, s végső konzekvenciákig nemzet-

közileg értendő. Ugyanazt a kötelességet, amelynek én Németországban a kormány és az uralkodó osztályok ellen többekkel együtt eleget tettem, ugyanúgy a többi hadviselő állam szocialistái számára is előírja, azoknak az országoknak a kormányai és uralkodó osztályai ellen.

E politika nemzetközileg hat, mert — azáltal, hogy kölcsönhatások révén az egyes országokban kigyúlt tüzek a többi országot is lángbaborítják — felszítja a nemzetközi osztályharcot a háború ellen.

Én ezt a politikát többekkel együtt — ahol csak tudtam és a teljes nyilvánosság előtt — a háború kitörése óta védelmeztem és folytattam, s ennek érdekében, amennyire ez lehetséges volt, más országokban működő elvbarátaimmal is kapcsolatba léptem. (Példa erre az 1914 szeptemberében Belgiumba és Hollandiába tett utazás, az a levél, amelyet 1914 karácsonyán a londoni *Labour Leader*-hez intéztem, a svájci összejövetelek, amelyeken a hatóságok erőszakos beavatkozása miatt, sajnos, személyesen nem vehettem részt stb.)

6. Ez a politika nemcsak az én politikám, amely mellett mindig ki fogok tartani, bármilyen következményekkel járna is ez, hanem a lakosság egyre növekvő része vallja magáénak mind Németországban, mind a többi hadviselő és semleges államban. Ezt a politikát — remélem, és eltökélt szándékom tovább is azért dolgozni, hogy ez így legyen — nemsokára minden ország munkásosztálya magáévá teszi majd, s ez a munkásosztály akkor elég erős lesz ahhoz, hogy megtörje a mai uralkodó osztályok imperialista akaratát, s az összesség javára saját akarata szerint alakítsa ki a népek kapcsolatait és életviszonyait.

Karl Liebknecht
munkaszolgálatos katona (s. k.)

B

Berlin, 1916 május 8.

A Királyi Haditörvényszéknek, Berlinben

Az ellenem folyó bűnvádi eljárással kapcsolatban a következőket jegyzem még meg:

1. A hazaárulás az internacionalista szocialista számára tökéletes értelmetlenség. Nem ismer olyan ellenséges hatalmat, amelynek „támogatására" akár csak gondolhatna is. Ugyanolyan forradalmian áll szemben minden idegen tőkés kormánnyal, mint a sajátjával. Törekvésének lényege nem az, hogy „egy ellenséges hatalmat támogasson", hanem az, hogy „nemzetközi kölcsönhatásban a többi ország szocialistáival, egyidejűleg valamennyi imperialista hatalomnak ártson".

A nemzetközi proletariátus nevében a nemzetközi kapitalizmus ellen küzd. Ott üti azt, ahol éri, és ahol érzékeny csapást mérhet rá. Ez pedig — saját országában van. Saját országán belül harcol a nemzetközi proletariátus nevében saját kormánya, saját uralkodó osztályai mint a nemzetközi kapitalizmus képviselői ellen.

Ebben a dialektikus folyamatban, a háború ellen az országon belül folytatott osztályharcban valósul meg a háború ellen irányuló nemzetközi osztályharc.

Ez az értelme Jaurès szavainak, amelyeket 1915 március végén megjelent „Osztályharc a háború ellen" című írásom mottójául választottam.

2. Ha a német szocialisták például az angol kormány ellen, az angol szocialisták pedig mondjuk a német kormány ellen harcolnának, ez közönséges bohózat volna vagy még annál is rosszabb. Aki az ellenséget, az imperializmust nem azokban a képviselőiben támadja, akikkel szemtől-szemben áll, hanem azokban, akiktől ő s akik tőle lőtávolon kívül vannak; s teszi ezt ráadásul saját kormányának (vagyis az imperializmus egyetlen vele közvetlenül szembenálló képviselőjének) helyeslésével és buzdítására, az nem szocialista, hanem az uralkodó osztályok szánalmas félhivatalos szószólója. Az ilyenfajta politika háborús uszítás, és nem osztályharc, hanem annak ellentéte.

Az internacionalista szocialistának — és csakis neki, mert ő osztályharcot vív saját kormánya ellen — tagadhatatlanul joga, hogy az idegen kormányokat is támadja. Az idegen kormányok elleni harcra azonban minden országban, így Németországban is, éppen elegendő erőt, gátlástalanságot és demagógiát vetettek be, úgy, hogy a szocialistának egész erejét a saját kor-

mánya elleni támadásnak kell szentelnie, hogy legalább valamennyire ellensúlyozza a zűrzavart.

Ezért itt nem a mások által elkövetett bűnökkel, hanem a német kormány bűneivel kell foglalkoznom; sőt, kötelességem védelmembe venni az idegen kormányokat igazságtalan vádak ellen, mert az igazságtalanságot semmiben sem szabad tűrni, s mert az ilyen igazságtalanság, ma inkább, mint valaha, a népek egymásrauszításának, a háborús gyűlölet felszításának alávaló célját szolgálja.

Én a külföldi kormányokat, akárhányszor erre alkalmam volt, saját országukban szemtől-szemben megtámadtam, és Németországban is, ha úgy véltem, hogy ennek külföldön sikeres következményei lesznek szocialista értelemben, illetve ha ezzel egyben a német kormányt támadtam szemtől-szemben. De semmiképpen sem fogok külföldi kormányokat megtámadni olyan esetben, ha ezzel a háborús uszítást támogatnám.

A cárizmus ellen s a német kormány cárbarát politikája ellen folytatott harcom miatt éveken át üldöztek a német hatóságok. A porosz képviselőház közvetlenül a háború kitörése előtt — minden parlamenti hagyomány ellenére — gyűlölettel és felháborodástól eltelve szolgáltatott ki e harcom miatt az ügyészség becsületbíróságának; ez az eljárás a háború alatt, 1914 novemberében fejeződött be, azzal, hogy vétkesnek nyilvánítottak. Át fogom nyújtani ezt az anyagot, amelyből látható, hogyan vélekedem a mai viszonyok között az ellenséges kormányok elleni támadásokról.

3. A tudatos nemzetközi harc lényegéhez tartozik, hogy a szocialista az összes országokban működő szocialisták együttműködését egységes egésznek tekinti, hogy ebből a közös célnak alárendelt munkamegosztásból tudatosan veszi ki a maga részét saját országában, hogy saját harcát és a többi országban működő szocialisták harcát tudatosan egymást kölcsönösen kiegészítő funkciónak ismeri fel, s így tudatosítja magában a kormányok ellen vívott harcot is.

Ha az országon belüli ellenséggel szemben ezt a nemzetközi szempontot emeljük ki, az a mentegetőzés, a bizonytalanság, a határozatlanság mozzanatának tűnhet, s így gyengítheti az

osztályharcot. Ezt a szempontot legfeljebb olyankor kell kiemelni, amikor propagandát folytatunk azok között, akiket meg akarunk nyerni a háború ellen irányuló nemzetközi szocialista politikának, vagy tudatossá akarjuk tenni ezt a politikát azokban, akik folytatják.

Ebben az értelemben és ebben a formában száll szembe a kapitalizmus háborújával a munkásosztály társadalmi forradalma.

Karl Liebknecht
munkaszolgálatos katona (s. k.)

II.

Apró félreértések

Scheidemann és társai joggal panaszkodhatnak elkeseredetten rút hálátlanságról. Egy álló esztendeje arcuk verejtékével dolgoznak azon, hogy megkönnyítsék a kormány dolgát. Egytől egyig jóváhagyják a hadihiteleket. Brosúrákat, ujságcikkeket írnak, és népgyűlésről népgyűlésre utazva prédikálják a tömegeknek, hogy „tartsanak ki" a népgyilkolásban. Minden rendelkezésükre álló eszközzel üldözik a szociáldemokrácia táborában levő ellenzéket. Mindent elkövetnek, hogy elhárítsák a halkan közelgő rettenetes vihart, a néptömegek megmozdulását a háború ellen. „Névtelen" lázítókról szóló, szitkoktól hemzsegő denunciáló röpcédulákkal próbálják ezt megfékezni, és így értékes segítséget nyújtanak a Királyi Rendőrfőkapitányság hetes osztályának (politikai titkosrendőrség). Végül pedig minden eddiginél tréfásabb ötletük támadt: a hírhedt „békepetíció", amelynek ki kell fognia a népharag szelét, hogy ne növekedjen viharrá, hanem egy takaros szélmalom vitorláit forgassa ártalmatlanul. A felzaklatott oroszlánt, amely hosszú, mély álmából ébredezni kezd, és megrázza sörényét, tanulékony pudlikutyává akarják idomítani, amely ügyesen a hátsó lábára áll, és vezényszóra szolgál: „Kérek szépen békét!" Scheidemann és társai mindent elkövetnek, és semmit sem mulasztanak el, hogy erősítsék a kor-

mányt, demoralizálják a proletariátust, egyszóval — hogy elnyújtsák a háborút. „Drágám, mit akarsz még?" — kiálthatják joggal a hatalom mai birtokosainak.

De jaj! „Ott" nem egészen érdemük szerint bánnak velük. Hálátlanok. Sőt, bizalmatlanok.

Például hallottak már ilyet? Scheidemann direkt Breslauba megy, és egy hatalmas népgyűlésen virágot szór a birodalmi kancellár lába elé, valamilyen „bizalmas" megbeszélésre hivatkozva kiállítja a bizonyítványt, hogy Bethmann álmában sem gondol annexiókra — „angyalnál tisztább ez a gyermek!" Erre a *Norddeutsche Allgemeiné*-ben nyomban kategorikus cáfolat jelenik meg ugyanattól a Bethmanntól, amelyben az jeges gőggel utasítja vissza Scheidemann barátjának buzgó törleszkedését! Sőt, ez még semmi: Philipp Scheidemannak ugyanez a ragyogó breslaui beszéde, amely arra volt hivatva, hogy brosúra formájában minden néptárs szívét megnyerje a birodalmi kancellárnak és a háború folytatásának, már a kiadásnál nagy nehézségekbe ütközött. Philipp Scheidemann megint kezdhette a szaladgálást az egyik titkostanácsosi előszobából a másikba, és térdig lejárta a lábát, amíg megengedték neki, hogy hazafias brosúráját terjessze. Hallottak ilyet?!

Azután itt van a „békepetíció" körüli tragikomédia. Az augusztus 4-i urak kiváló szert agyaltak ki béketüntetések és politikai tömegsztrájkok ellen, de a katonai parancsnokság ezt több kerületben betiltja! Az ostromállapot vén bölényei ugyanis nem bíznak teljesen a pártközi békében. Tudják, hogy Scheidemann és társai nem tartják többé hatalmukban a tömegeket, s hogy az általános nyugtalanság és viharos feszültség idején néha a „legjobb szándékú" kísérletek is egészen váratlan következményekkel járnak. Ők, a nyers erőszak és a kendőzetlen reakció képviselői az uralmon levők biztos ösztönével kitalálták, hogy a „történelem piacán" mitsem ér az álcázás. Ezért szívesebben bízzák magukat a rendőrségre, börtönre és cenzúrára, mint a Scheidemannok ravaszkodására. A szegény Pártvezetőségnek pedig újra előszobáról előszobára kell szaladnia, minden „ügyeletes" előtt ki kell gombolnia mellényét, és fel kell tárnia félreismert tiszta szívét, hogy eloszlassa az „apró félreértést",

és kikoldulja valamennyi hadtestparancsnok áldását a „békepetíció" számára!

Ilyen apró félreértések egyébként már más petíciókkal és más emberekkel is megestek. Például Gapon pópával is[68], aki az 1905-ös orosz forradalom kitörése előtt cárhű munkásegyesületeket alapított Pétervárott, hogy kifogja a szelet a szociáldemokrácia forradalmi agitációjának vitorlájából. A cári kormány minden elképzelhető módon akadályozta a buzgó ember tevékenykedését. Feloszlatták egyesületeit, hűséges báránykáit letartóztatták a csendőrök. S ezek az apró félreértések hirtelen egy ropogó, hatalmas félreértésben végződtek. A „kérvényezők" menetét, amelyet Gapon pópa 1905 január 22-én a cári palota elé vezetett, hogy ott egy politikai szabadságjogokért esedező, mélységesen alázatos petíciót rakjanak a cár atyuska lábai elé, az atyuska katonasága ólomgaluskával üdvözölte, s a megható tömegfohász egycsapásra véres tömegmészárlássá változott, amely jelt adott a forradalom kitörésére.

Ilyen kínos meglepetéseket tartogat olykor a világtörténelem az elektromos feszültség pillanataiban, s ilyenkor a könnyed bohócfintorok és farsangi maszkok néha egyszeriben rettenetes, tragikus grimasszá torzulnak. Csakugyan nevetséges volna, ha például a derék Scheidemannok, Ebertek és Braunok az orruknál fogva vezetett tömegek nyomására élére állnának egy menetnek, amelyben hű néptársak vonulnak alázatos kérelmükkel a birodalmi kancellár palotája elé — s hirtelen ólomgaluskával traktáltatván, a németországi forradalmi tömegharc első áldozataiként hullnának az aszfaltra.

Nem fogja el őket vajjon belülről valami halk, szorongó érzés, amikor így játszanak a tűzzel? A békét tudniillik ugyanúgy nem lehet „kérni" a pallosdiktatúrától, mint a politikai szabadságot a véres cártól . . .

Karl Liebknecht (s. k.)

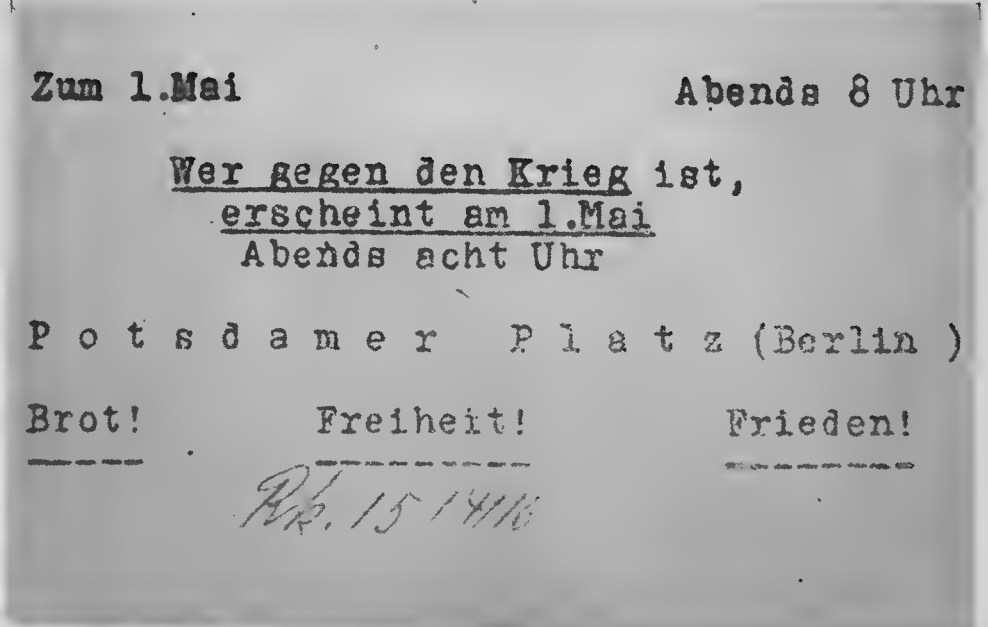

A Karl Liebknecht által kiadott 1916 május 1-i röpcédula, melyet a pör aktái között találtak meg

Mégegyszer a vádirathoz

Berlin, 1916 június 10.

A Királyi Haditörvényszéknek, Berlinben

Az ellenem indított bűnperhez.

A vádirat egy csokorra való történelmi legendát és szónoki fordulatot tartalmaz, amelyek ama nagy időkben, amikor diadalt ül a tömeggyilkosság német technikája, elengedhetetlenül hozzátartoznak az előírásos hazafiasság minden megnyilatkozásához.

Az okmány a „galád módon ránkkényszerített háborúról" szóló zagyvaságot variálja, amelyet már az 1914 augusztus elején kiadott német Fehérkönyv is, szerzőinek akarata ellenére, oly csúfosan meghazudtolt. Németország megtámadásáról merészel beszélni egy olyan háborúval kapcsolatban, amely úgy kezdődött, hogy Németország megrohanta Belgiumot.

Miért szalasztja el az alkalmat, hogy ama szarajevói gyilkosság „orosz felbujtóiról" beszéljen, amelyet a német-osztrák háborús uszítók az ég áldásaként üdvözöltek, mert meghozta nekik a várva-várt alkalmat a rohamra? Vagy a véres cár elleni „felszabadító háborúról", a „hitszegő Albion" „szatócsnépéről", meg a „belga szabadcsapatos bestiákról", akik olyan gyalázatosak voltak, hogy levée en masse [tömeges felkelés] révén védelmére keltek hazájuknak, anélkül, hogy a felsőbbség engedélyt adott volna a gyilkolásra, anélkül, hogy a váratlanul rájukzúduló támadás pillanatában oly jól felkészülhettek és szervezkedhettek volna, mint az évek óta ugrásra kész német militarizmus?[2] Miért nem díszelegnek rajta a mérgezett kutakról, a csak

[2] Száz esztendővel ezelőtt a német szabadságharcban a porosz kormány tudvalevőleg annyira képtelennek találta azt a „valódi porosz eszmét" (Friedrich Engels), miszerint az engedély nélküli honvédelem elvetemültség, hogy kötelességként jelölte meg a legkegyetlenebb szabadcsapatos háborút. Egyébként Németország keleti végein, német ujságok vallomása szerint, egész vígan folyt a szabadcsapatos harc az oroszok ellen. Az uszító német sajtó nagy megvetéssel rótta fel nekem, hogy 1914 szeptemberében Löwennél nem voltam hajlandó csatlakozni a támadó belgák ellen harcoló szabadcsapatosokhoz.

21 hónap múlva megcáfolt Nürnberg elleni repülőtámadásról, a kiszúrt szemekről, a levágott kezekről, a puskaporral töltött belga cigarettákról és egyebekről gyártott egész és félhivatalos arabeszkek, amelyek mindmáig föllelhetők a háborús kiskátéban? Miért hagyja kiaknázatlanul a csillogó német-osztrák háborús propaganda többi kellékét?

Miért nem beszél a *Lokal-Anzeiger* különkiadásáról, amely már 1914 július 30-án hírüladta a német mozgósítást, s amelynek titkos történetére éppen a kancellár folyó hó 5-i beszéde vetett újabb hivatalos fényt, megerősítve, hogy az pontosan a Moltke-hídnál székelő urak műve volt? Miért nem beszél arról, hogy milyen „vérbűnt" vett magára az orosz kormány az orosz mozgósítással, akkor, amikor a Szerbiához intézett osztrák ultimátum cinikus provokációja elkerülhetetlenül a hőn óhajtott háborút jelentette; akkor, amikor a titokban régóta lázasan folyó német mozgósítást elrendelő parancs nyilvánosságrahozatalával — amint az megint csak a kancellár folyó hó 5-i beszédéből derül ki — csupán a háborús demagógia kedvéért vártak az orosz mozgósítási parancs nyilvánosságrahozataláig; akkor, amikor az osztrák mozgósítás már az orosz mozgósítás előtt megtörtént? Miért nem beszél arról, hogy Ausztria „a védelmi háború leple alatt" már 1913 nyarán meg akarta rohanni Szerbiát, amely ellen régóta a gazdasági és politikai fojtogatás botrányos politikáját folytatta? Miért nem beszél a „vérbűn" „uszítási fortélyáról" ugyanazzal az erkölcsi fölénnyel, mint Reventlow gróf *(Deutsche Tageszeitung* folyó hó 8-i száma), a világpolitikának ez a Ravacholja[69], a leghatalmasabb körök szócsöve? Miért nem hivatkozik Harden most elkobzott tanúvallomására *(Zukunft* 1916 április 22-i száma)?

Miért hallgat a „háromágú szigonyról", amelyet már évtizedekkel ezelőtt „nekünk kellett volna markunkba szorítanunk", meg az „Atlanti óceán admirálisáról"? Miért hallgat a belgiumi betörés évek óta szövögetett vezérkari terveiről, amelyeknek utólagos igazolása — az a kiagyalt valótlanság, hogy Belgium lemondott semlegességéről, és csatlakozott az antanthoz — az erőszakot és hitszegést képmutatással tetézte? Miért hallgat arról a tényről, hogy a német kormány 1913-ban Pétervárott

kijelentette, ha az oroszok bevonulnának Örményországba, ez háborút jelentene? Miért hallgat arról, hogy Németország 1913-ban titkos fegyverszállítmányokat küldött Észak-Afrikába a bennszülöttek felfegyverzésére? Miért hallgat arról a Keletre és Afrikára vonatkozó egyezményről, amelyet közvetlenül a háború kitörése előtt kötöttek Angliával, s amelyről egyesek úgy vélekedtek, hogy megvásárolták vele Anglia semlegességét, az imperialista uszítók viszont elviselhetetlen béklyónak érezték az egyezményt s arra törekedtek, hogy háború útján ronggyá tépjék? Miért hallgat az 1913-as német óriásfegyverkezési javaslatról és az 1913-ban kezdődött kocsihiány-vitákról? Annak az eltusolási hadjáratnak a furcsaságairól, amely már 1913-ban rendszeres formában megkezdődött Krupp és a többi hadiipari mágnás érdekében? A háború pénzügyi és egyéb gazdasági előkészületeiről? Németország haditechnikai háborús készülődésének titkos történetéről, a 42-es Mörserekről, a tengeralattjárókról, a mérgesgázokról stb.

Miért nem bocsátja közre azokat a még mindig titokban tartott okmányokat, amelyek az 1914 július 23 előtt Berlin és Bécs között folytatott tárgyalások anyagát tartalmazzák, s amelyekre vonatkozóan múlt ősszel forma szerint kérdőre vontam a kormányt a Birodalmi Gyűlésben, s interpellációm elől von Jagow államtitkár sokatmondóan kitért?

A vád tagadja a háború imperialista jellegét és a német hódítási terveket. Érdeklődnie kellene a Marokkóval kapcsolatos politika sugalmazóinál, a Panther-ágyúnaszád Agadirba küldésének megrendezőinél, a német vezérkarnál, a német trónörökösnél, von Tirpitz úrnál, Solf államtitkárnál, a Deutsche Banknál és a többi nagybanknál, a nehéziparnál, amelynek létérdeke, hogy a francia minettvidék (Briey és Longwy), ezenfelül lehetőleg az érclelőhelyekben gazdag Nord megye, továbbá Belgium meghódítása, amiért a háború kezdete óta a kulisszák előtt és mögött oly szenvedélyesen folyik a harc, megtörténjék — lényegében és mindenekelőtt ezt a háborús célt szolgálja a Verdun ellen, „a francia-belga vasmedence bástyája" *(Deutsche Tageszeitung* folyó hó 9-i száma) ellen intézett mostani offenzíva is —; Ballin úrnál és a hajózási tőke többi

képviselőjénél (Antwerpen, Calais stb. — lásd ugyancsak a *Deutsche Tageszeitung* folyó hó 9-i számát), a Rohrbach körül csoportosulóknál, az össznémeteknél [Alldeutsche], a hatalmas gazdasági szövetségeknél, amelyek az 1915 márciusi emlékiratot, a német professzoroknál stb., akik az 1915 nyarán közzétett emlékiratot, von Amira professzornál és elvbarátainál, akik az 1916 márciusi emlékiratot szerkesztették; a flottaszövetségnél, a gyarmati társaságnál, a polgári pártok és parlamenti frakciók vezetőségénél, a Birodalmi és a Tartományi Gyűlés költségvetési bizottságában a háború céljairól folytatott viták részvevőinél (a titkos gyorsírói jegyzőkönyvek az illető parlamentek irodáiban vannak lerakva!). Továbbá a dinasztikus igényeket tápláló bajor királynál. Továbbá, mindenekelőtt az „Atlanti-óceán admirálisánál", meg a birodalmi kancellárnál, akinek hódító terveit már egy esztendővel ezelőtt — noha először csak bizalmasan — tudtára adták a Birodalmi Gyűlésnek, és akinek nyilvános szónoklatai teljesen érthető nyelven beszélnek (v. ö. többek között a Birodalmi Gyűlés ez év április 5-i ülését), s aki folyó hó 5-i beszédében, olyan álarc alatt, mintha bizonyos annexiós uszítók támadásait akarná elhárítani, a hódításvágytól tajtékzó lapok, a *Post*, a *Tägliche Rundschau*, sőt a *Deutsche Tageszeitung* nagy megelégedésére valójában épp ezeknek a támadóknak az oldalára állt (v. ö. még a *Germania* folyó hó 9-i számát). S vajjon nem azért dobták-e be mindjárt a háború elején azt a jelszót, hogy Németország olyan békére törekszik, amelyik „beláthatatlan időre biztosítékot nyújt nekünk egy ehhez hasonló támadással (!) szemben" — hogy ködösítő és demagóg módon rámutassanak a háború imperialista céljára? A más országok államférfiainak háborús céljai miatti felháborodástól nyugodtan megkímélhetik magukat.

A vád tagadja az éhínséget[3], amely a lakosság zömét gyötri, és arra a megállapításra vetemedik, hogy a szükséges élelmiszerekben nincs hiány. A Birodalmi Gyűlés folyó hó 7-i ülése drasztikus kísérőzenét szolgáltat ehhez a kijelentéshez.

[3] „Jól szervezett éhínségről" beszélnek; de még ez is eufémizmus [szépítés]!

Anglia „szégyenletes kiéheztetési terve" (vagyis a blokád! *Anglia* terve és a világért sem a német hadiuzsorásoké, akiknek üzelmeit kizárólag a német kormány kötelességmulasztása tette lehetővé és segítette elő!) természetesen nem hiányzik a kedvelt szóvirágok közül. Ám miért szalasztja el a vád az alkalmat, hogy a felháborodás obligát kitörései közepette megemlítse az amerikai hadianyagszállításokat, amelyeknek a nemzetközi jog szabályai által való kifejezett szentesítését annakidején — Kruppnak s társainak hasznára és javára — a *német* kormány nyomására vették föl a hágai szerződésekbe?

Németország „békekészsége"? Maga a vádirat is elismeri végül, hogy ez nem egyéb annál a készségnél, hogy elfogadja az ellenfelek behódolását, a központi hatalmak győzelmének elismerését, azaz készség a *győzelemre*! Békekészségről beszélnek, mintha a német kancellár megannyi állítólagos „békebeszéde" nem volna méltó párja annak az 1914 július végén megrendezett „szentimentális békecsászár-játéknak", amelynek során egyebek között a fejedelmeknek (a véres cárnak és a német császárnak!) egymás közötti, népeikkel szembeni szolidaritására apelláltak! Mintha azt a színpadias harcot, amelyet a kancellár folyó hó 5-i beszédében vívott, s amellyel azt a látszatot igyekezett kelteni, hogy új Laokoonként ereje teljes megfeszítésével küzd hatalmas ellenfelei, az annexiós düh megszállottjai ellen s egy új „békefejedelem" babérját óhajtja kiérdemelni — mintha ezt a harcot valójában nem azért rendezték volna csupán, hogy ripacskodásukkal tetszést arassanak a hálás karzatnál, bizonyos „szociáldemokratáknál", akikre még szükség van! Mintha bizony nem az történt volna, hogy alig ment le a függöny, a cinikusan egymásra nevető rendezők és színészek testvéri egyetértésben ölelkeztek össze (lásd *Post, Tägliche Rundschau, Deutsche Tageszeitung*). Mintha ez a színpadi harc nem az 1915 augusztusában nagy hűhóval megrendezett Bassermann—Bethmann-féle fegyvercsörtető lovagi torna megismétlése lett volna csupán új betanulásban! Játék, amelyben egymás között előre felosztották a szerepeket! Mintha Reventlow grófnak, amennyiben ugyebár a német kormány tekintetbe jön, nem volna meg minden oka az ujjongásra amiatt, hogy az Angliá-

val való megegyezés kilátása most már „remélhetőleg vízbefult reménység" *(Deutsche Tageszeitung* folyó hó 7-i száma).

És a német polgári lakosság, a német hadsereg hangulata? A vádirat, a haditengerészeti vezérkarnak a Skagerraknál lezajlott tengeri csatáról szóló jelentéséhez hasonlóan, „katonai okokból" tartózkodik a teljes igazság kimondásától? A Birodalmi Gyűlésben lejátszódott legutóbbi események remekül illenek ahhoz az idillhez, amelyet a vád a bukolikus varázs minden kellékével ellát. Valaha — réges-rég! — egyedül voltam a Birodalmi Gyűlésben hazaáruló katexochén [elsősorban, legkiválti]. Azután más szociáldemokraták is követtek. És most? Felségáruló ide, hazaáruló oda — zuhatagként ömlik a vádaskodás az alkancellár szájából a konzervatív grófokra, a minden rendű és rangú „ultrahazafiaktól" a birodalmi kancellárra, emettől a „közvélemény kalózaira", Köln város körzeti zsinatjától a földbirtokos és tőkés „uzsorásokra", „Anglia szövetségeseire". Micsoda farsangi mulatság! Németországban csakúgy hemzsegnek a hazaárulók! — Türelem, türelem! Vannak még németek, akik nem hazaárulók! Mégpedig a hazafivá vedlett egykori honárulók között, azok között, akik megtagadják egykori eszméiket: a szociálpatrióták között, akik szociáldemokratáknak nevezik magukat; a hajdan demokratikus színeket viselő, harciasan dübörgő parvenü-hazafiak között.

A bohózattól a tragédiáig!

Semmit sem tud a vád a békéért és az élelmiszerhiány miatt rendezett tüntetésekről és éhség-botrányokról, amelyek Németországnak csaknem valamennyi nagyobb városában lejátszódtak? Az ezek miatt kirótt száz- meg százévnyi fegyház- és börtönbüntetésről? Arról, hogy a cenzúra szinte teljesen megtiltotta ezeknek az eseményeknek és pereknek a nyilvánosságrahozatalát? Arról, hogy a Birodalmi Gyűlésben az elnök cenzúrája meghiúsította errevonatkozó interpellációimat? Semmit sem tud a védőőrizetről, amelynek oly sok elégedetlen állampolgárt kell a kényszer eszközével észretérítenie? Semmit sem tud arról, hogy a politikailag gyanúsakat és nyugtalanokat egyre gyakrabban büntetik a lövészárokkal?

A vád „ellenséges hazugságnak" minősíti azt az állítást,

hogy Németországban csak erőszakkal lehet fenntartani a nyugalmat. De vajjon az ostromállapot, amely lidércnyomásként nehezedik egész Németországra, amely súlyos láncként nehezedik a népre, vajjon egyéb-e az ostromállapot, mint a legnagyobbfokú erőszak körmönfont rendszere? Hogy Ausztriáról, erről a szuper-Oroszországról ne is beszéljünk.

A vád szerint a „belső meghasonlás" lehetősége pusztán hallucináció! A katonai diktatúra temetői csendjét, amelyben vasököllel fojtják el a tömegek kétségbeesett jajkiáltását, „egységnek" tartja!

A vád magasztalja a német csapatok harci szellemét. Vajjon megfeledkezik arról, hogy a katonai börtönök és erődítmények annyira túlzsúfoltak, hogy az elítélt katonák ezreit kellett polgári börtönökbe átszállítani? Nem tudja a vád, hogy a front bizonyos szakaszain annyira elszaporodtak a szolgálatmegtagadás és engedelmességmegtagadás esetei, hogy titkos hadparancsok a csapatok teljes „erkolcsi bomlásának" veszélyére hívták fel a figyelmet? Nem tud arról a vád, hogy a csapatokat nem ritkán csak a feljebbvalók pisztolyai tudták előrehajtani, hogy nemcsak egyének vagy kisebb csapategységek, hanem többízben nagyobb kötelékek is megtagadták, hogy tovább is részt vegyenek az embermészárlásban, megtagadták a rohamra vonatkozó parancs végrehajtását stb.? Hogy a német katonák az állóháborúban igen gyakran teremtettek az ellenséggel úgyszólván bajtársi kapcsolatokat, hogy ezt a fraternizálást hadparancsokban kellett megtiltani, és a csapatok gyakori leváltásával próbálják folyamatosan elejét venni? Vajjon nem is sejti a vád, hogy mekkora azoknak a német katonáknak a száma, akik egy véleményen vannak velem?

Nincs tisztában azzal, hogy a legkevésbbé sem dícséretreméltó a német katonák nagy többségének — egyelőre sajnos még nagy többségének — magatartása, amelyet ő oly nagyon felmagasztal? Vajjon az a katona, aki undorodik attól, hogy részt vegyen az imperialista embermészárlásban, nem áll-e erkölcsileg toronymagasan fölötte annak, aki „lelkesen" részt vesz benne?

És a *proletár* katonák bátorságának, „lelkesedésének" gyökerei?

Az osztályöntudat hiánya, vagyis hamis elképzelések a mai társadalmi rendben elfoglalt helyzetükről, amelyeket a becsapásnak, a szellemi elnyomorításnak a kormányok és uralkodó osztályok által meghonosított rendszere táplál; továbbá történelmi feladatuk felismerésének hiánya. *Ez az értelmi tényező!* — A tömegek mesterségesen fenntartott önállótlansága, a drákói fegyelem segítségével, a frigyesi recept taktusára alkalmazott megfélemlítés: „Jobban féljenek feljebbvalóiktól, mint az ellenségtől"; vagyis „bátorság" gyávaságból, félelemből! A „bátorságot" választják, mert ez a kisebbik rossz! A bátorságot választják azért is, mert az egyes katona a döntő pillanatban olyan helyzetbe kerül, hogy múlhatatlanul személyes „önvédelemhez" kell folyamodnia. Ehhez járul a felszított gyűlölet és a gondosan kitenyésztett brutalitás. *Ez az „erkölcsi" tényező!* Sokaknál, akik mindennek ellenére megtisztultak ezektől a dícséretes értelmi és erkölcsi tényezőktől, szerepet játszik az a tévedés, hogy győzelmek kivívásával a békét siettetik; de ez a tévhit a háború tapasztalatai következtében minden görcsös szuggesztió ellenére egyre inkább elenyészik.

Igen — azok a proletár katonák, akik „nagy lendülettel", „ujjongva" stb. mentek — vagy mennek még most is — a halálba, szégyenletes csalás áldozatai. Ám az egész vád csak azt bizonyítja, hogy milyen roskatag pilléreken nyugszik az az agyonmagasztalt „lelkesedés", amelyért a kormánynak és az uralkodó osztályoknak mindenesetre térdenállva kellene köszönetet mondaniuk, s amelynek ezideig való fenntartásával a mai társadalmi rend mindenesetre kiérdemelte a macchiavellizmus[70] koronáját. Nem merik szocialista tűzpróbának kitenni a tömegek hangulatát, a csapatok fegyelmét!

A *vád* szememre veti *énnekem*, hogy „lealacsonyító módon bánok a bátor férfiakkal". Amiért felhívom őket, hogy szabadítsák ki magukat mostani lealacsonyító helyzetükből! Amiért kíméletlenül leleplezem, hogy az uralmon levők galádul visszaélnek velük, hogy a háromosztályos választójog urai lealázzák őket! A katonákkal szemben alkalmazott „lealacsonyító bánásmód" vádja olyan vádiratban, amelynek magva és célja a militarizmus védelmezése, vagyis azé a rendszeré, amely minden-

nemű emberi méltóság tagadását jelenti; amely arra törekszik, hogy „a bátor férfiakat" az erőszak minden eszközével akaratnélküli gépekké változtassa; amelynek mindennapi kenyere a „bátor férfiak" szidalmazása és bántalmazása — most is, a „népháborúban"; amelynek az az életcélja, hogy a proletariátus tömegeit a kapitalizmus és az abszolutizmus érdekében testvérgyilkosságra hajtsa külföldi osztálytestvéreik és nem kevésbbé belföldi osztálytestvéreik (a „belső ellenség") ellen! A „bátor férfiakkal" szemben alkalmazott lealacsonyító bánásmód vádjával hozakodik elő a német militarizmus, amikor az ő fejére száll — inkább, mint bárki máséra — a belga népnek és mind a háborúban legyilkolt milliónak kiontott vére, amikor a sztrájkoló és felszabadulásukért harcoló német munkások vére is a kezén szárad!

Azoknak a legalitásáról, akik felháborodnak az én illegalitásomon, már eleget szóltam; beszéltem az ostromállapot alkotmányellenes voltáról, az igazi hazaárulókról.

Ki szegte meg a törvényt? Ki rúgta fel az alkotmányt? A kormány! A katonai diktatúra! Az én üldözőim!

Ki a vétkes a tömegek nyugtalanságában, tüntetéseikben és kétségbeesésük kitöréseiben? Azok, akik a háborúért, az ostromállapotért, a népre zúdított politikai és gazdasági nyomorért felelősek! A kormány! Az én üldözőim!

Kotelességemmé akarják tenni, hogy szövetkezzem az imperializmussal, mindazon erők foglalatával, amelyek a proletariátus halálos ellenségei? A munkásosztály elemi önrendelkezési joga, az osztályharc és a nemzetközi szolidaritás parancsa fenséges szuverenitással emelkedik az uralkodó osztályoknak — amelyek ma még a nép életével és vérével rendelkeznek — bitorolt előjogai fölé.

Én, mivel elvileg elutasítom az osztálytársadalmat, a háborút és a militarizmust, nem ismerek el semmiféle olyan parancsot vagy tilalmat, még katonait sem, amely ellenkezik politikai és társadalmi kötelességeimmel; azt a parancsot sem, hogy „Öld meg felebarátodat!" S ezért az én oldalamon jobb érvek állnak, mint a német hadvezetőség oldalán, amely azt a bizonyos

„szükség törvényt bont" jelszót emelte cselekvésének törvényévé, és ronggyá tépte a nemzetközi jogot.

Tudom, hogy mind a harcmezőn, mind itthon rohamosan növekszik azoknak a proletároknak a száma, akik velem ebben egyetértenek. S ha a kancellár legutóbb kijelentette, hogy „azokkal a Liebknecht körül tömörülőkkel" majd „leszámol a nép a háború után", úgy én bizonyos vagyok abban, hogy a nép egészen másokkal fog leszámolni — s remélhetőleg alaposan, és nemcsak majd a háború után.

Karl Liebknecht
munkaszolgálatos katona (s. k.)

A Karl Liebknecht ellen hozott fegyházítélet,
Berlin, 1919 június.
A KPD (Spartakus Szovetség) kiadása.

Liebknecht nyilatkozata a főtárgyaláson[1]

Az ellenem indított bűnper főtárgyalásán az alábbiakat fogom kijelenteni:

A „Fel a május elsejei ünnepre" című röpiratot — amely két kiadásban jelent meg, hamis nyomdai jelzéssel — és a röpcédulát ez év április végén és még május 1-én is Berlinben és környékén osztogattam.

Berlinen kívül nem magam osztogattam őket, de tudtam arról, hogy terjesztik, óhajtottam és sürgettem ezt. Vállalom érte a felelősséget.

A röpirat és a röpcédula tartalmáért is teljes mértékben én vagyok felelős; a röpirat és a röpcédula keletkezését illetően megtagadom a felvilágosítást.

Húsvétkor Jénában voltam[71]. Közelebbit erről nem mondok.

Katonáknak nem osztogattam a röpiratot. Egyetértettem azonban azzal, elvártam és sürgettem, hogy a röpirat és a röpcédula katonák kezébe is eljusson.

A Potsdamer Platz-i tüntetésen többezer (körülbelül tízezer) személy vett részt, akiket a rendőrség három oszlopba szakított, s a Link-, a Köthener- és a Königgrätzer Strasséra terelt.

Katonák is voltak közöttük.

Többször kiáltottam: „Le a kormánnyal!", „Le a háborúval!" Még azután is, hogy a rendőrség letartóztatott.

A letartóztatást nem tűrtem ellenállás nélkül, mert egy

---

[1] Liebknecht ezt a nyilatkozatot 1916 június 26-án nyújtotta át. — *Szerk.*

cseppet sem volt ínyemre, hogy holmi rendőröklök megakadályozzanak a tüntetésen való további részvételben.

Tudom, és megfelel szándékomnak, hogy a tüntetés és a röpirat híre külföldre is eljutott.

1915 február elején — besorozásom alkalmával — a berlini 5. számú kerületi parancsnokságon a kerületi parancsnok közölte velem, miszerint tilos forradalmi gyűléseken stb. részt vennem, szóban és írásban forradalmi propagandát folytatnom, forradalmi kiáltásokat hallatnom, továbbá tilos egyenruhát viselnem és Berlint elhagynom. 1915 március végén a dieuze-i (45. számú) munkaszolgálatos zászlóaljnál, ahová beosztottak, von Lindstedt alezredes, a zászlóalj parancsnoka, ismét felhívta a figyelmemet erre a tilalomra; közöltem vele, hogy már ismertették velem ezt a tilalmat. 1915 március és április folyamán még századparancsnokom, Hänecke főhadnagy is elejtett néhány szót erre a tilalomra vonatkozólag.

Amikor az inkriminált cselekedeteket véghezvittem, teljes tudatában voltam ezeknek az előzményeknek és katona voltomnak.

Azért szegtem meg a tilalmat, mert ezt parancsolta politikai és társadalmi kötelességem.

Tudtam, hogy Berlinben és környékén még érvényben van az ostromállapot. Persze ez az ostromállapot alkotmányellenes — lásd többek között a *Vorwarts* ez év május 28-i számát —; de a katonai teljhatalomnak és úgynevezett jogi alapjaink összeomlásának egyik legszomorúbb tünete abban áll, hogy még egyetlen bíróság sem akadt, amely hozzá mert volna nyúlni a katonai diktatúrának ehhez a tüskéjéhez.

Egyebekben megismétlem írásbeli nyilatkozataim tartalmát.

A „Le a kormánnyal!", „Le a háborúval!" kiáltások értelmét május 3-án megmagyaráztam.

Ehhez és a röpirat tartalmához június 3-i, 10-i, 11-i és 24-i írásaimban részletes magyarázatokat fűztem. Ezekben az írásokban a vádirat hazafias legendáit is ízekre szedtem.

A nemzetközi szocializmusnak az a politikai célja, hogy Németországban éppúgy, mint valamennyi többi országban a tőkés kormány és az uralkodó osztályok hatalmát, legelsősorban

is *katonai* hatalmát, gyengítse, megtörje, és a szocialista proletariátus döntő hatalmát állítsa helyébe.

Ma a társadalmi forradalom fenti általános céljáért való harc, stuttgarti kongresszusunk határozatainak megfelelően, a békéért, a szocialista szellemű — hódítások és erőszakoskodások nélküli — békéért vívott proletár küzdelemben ölt testet.

A tüntetések, a röpirat, a kiáltások szándékomnak megfelelően ezt a célt, ezt a küzdelmet szolgálták.

A legfőbb szocialista feladat az, hogy az egész proletariátust megnyerjük ennek a célnak, ennek a harcnak; a proletár *katonákat* is, akiknek mundér, rájuk erőszakolt fegyelem és uszító háborús cikkek ellenére proletár osztályharcosoknak kell maradniuk, nemzetközi osztályharcosoknak, a háborúban is, sőt éppen a háborúban; a proletár *katonákat* is, akiknek a nemzetközi szolidaritásból és az osztályharcból fakadó kötelességeiket minden katonai parancs fölébe kell helyezniük.

A legfőbb szocialista feladat annak előmozdítása, hogy a gyilkosságot vezénylő imperialista parancsra — mind az államok közötti háborúban, mind a polgárháborúban — válaszként rövid idő múlva százezer torok harsogja a dacos kiáltást: „Nem lövünk!"

A legfőbb szocialista feladat a nép zömének olyan szellemben és olyan bátorságra nevelése, amely képessé teszi arra, hogy a „Plutôt la guerre que l'insurrection!" [„Inkább háborút, mint felkelést!"] bonapartista jelszóval szembeszegezze a szocialista jelszót:

„Plutôt l'insurrection, plutôt la révolution que la guerre!" [„Inkább felkelést, inkább forradalmat, mint háborút!"]

Ez az antimilitarizmus veleje.

Ez év március 16-án a következőket mondtam a porosz képviselőházban:

„A munkásosztály szellemi felszabadítása is csak magának a munkásosztálynak a műve lehet. És a mi feladatunk, hogy minden ország munkásosztályának odakiáltsuk: Munkára fel! Ti mindnyájan, akik bent az országban és kint a lövészárokban vagytok: eresszétek le a fegyvert, és forduljatok a közös ellenség ellen, aki elveszi tőletek a fényt és a levegőt."

Ebben az értelemben tölt el örömmel, ebben az értelemben csak saját szándékom és sürgetésem következménye az, hogy a röpirat és a röpcédula a katonák között is elterjedt.

De visszautasítom azt a szemrehányást, hogy hazaáruló volnék, és azoknak a fejéhez vágom, akik ezt a minden rablóháborúk között legocsmányabb rablóháborút saját gazdasági és politikai érdekeik szolgálatában alávaló módon és becstelen módszerekkel kirobbantották és folytatják; azokra, akik egész Európa elnyomorodásáért felelősek; akiknek kezén milliók vére szárad; a német kormányra, a német imperialistákra; azokra, akik az ellenem szerkesztett váddal az ellenséges külföld leggonoszabb háborús uszítóival kerülnek cimboraságba, s akiknek még mindig nincs bátorságuk még ahhoz sem, hogy saját, ellenem emelt vádjukból levonják a következtetést. Hogy hol ülnek még ma is az igazi hazaárulók — nem a vádlottak padján! —, arra június 3-án rámutattam.

Bárhogyan dönt is a bíróság, kitartok politikai meggyőződésem, nemzetközi szocialista meggyőződésem mellett.

Akármilyen ítéletet hoznak is, rendületlenül és teljes erőmből folytatni fogom politikai harcomat, nemzetközi szocialista harcomat.

Karl Liebknecht
munkaszolgálatos katona (s. k.)

Ą Karl Liebknecht ellen hozott fegyházítélet,
Berlin, 1919 junius.
A KPD (Spartakus Szovetség) kiadása.

Gondolatok és visszaemlékezések „nagy időkre"

1. A hitelszavazásokról

Augusztus 4-hez

Az ember ma már csak emlékezőtehetségének teljes megfeszítésével tudja újból beleképzelni magát abba a taktikai helyzetbe, amelyben 1914 augusztus 4-én a frakció kisebbségi tagjai voltak. A frakciótöbbség pálfordulása még a pesszimistákat is meglepte; nem kisebb meglepetést jelentett az sem, hogy az addig túlsúlyban levő radikális szárny atomjaira hullt szét. Az emberek nem voltak tisztában a hitelek jóváhagyásának jelentőségével, nem sejthették, hogy ezzel a frakció egész politikája irányt változtat, és csatlakozik a kormány táborához. Még voltak, akik abban reménykedtek, hogy az 1914 augusztus 3-i határozatot csupán átmeneti pánikhangulat szülte és nemsokára jóváteszik, de legalábbis nem ismétlik meg, vagy éppenséggel nem tesznek túl rajta. Ilyen és hasonló meggondolásokból, de mindenesetre bizonytalanságból és gyengeségből is adódott annak a kísérletnek a kudarca, hogy a kisebbséget nyílt különszavazásra bírják. Azt sem szabad ezzel kapcsolatban szem elől téveszteni, hogy milyen szentségnek kijáró tisztelet övezte még akkor a frakciófegyelmet, éspedig *leginkább a radikális szárny részéről*, amelynek mindaddig egyre élesebb formában kellett védekeznie a frakció revízionista tagjainak fegyelemsértései vagy fegyelemsértő hajlamai ellen. A különszavazás a német birodalmi gyűlési frakció történetében emberemlékezet óta ismeretlen, az akkori parlamenti átlagpszichológia számára pedig egyenesen felfoghatatlan dolog volt. A hagyomány értelmében egyetlen eszköz volt csak

arra, hogy egy képviselő a többségtől eltérő véleményének hangot adjon, és tőle telhetően érvényre juttassa azt: a frakción belüli harc. Hogy a frakció többségi határozatát azután tiszteletben kell tartani, az magától értetődő volt; a dél-németországi események — legalábbis a birodalmi gyűlési frakciónál — nem ingatták meg ezt a pszichológiát, *éppen a radikálisoknál* pedig egyenesen megszilárdították azt. S ezt a fegyelmet teljesen formálisan, szervezeti értelemben fogták fel. Egyáltalán nem fejlődött ki az a gyakorlati érzék, amely képes lett volna megítélni, hogy hol vannak e fegyelem szükséges határai. Más szempontok is szerepet játszottak még: Éppen olyan elvtársak, akik addig radikálisnak számítottak: Hoch, Kautsky stb. (december 2. előtt ismét különösen Hilferding) — rábeszélték Haasét, hogy olvassa fel a nyilatkozatot a Birodalmi Gyűlés plénuma előtt. Sőt, a lelkekben uralkodó zűrzavar folytán a frakciónak a javaslatról való szavazását mintegy erőpróbának fogták fel a „radikális", és a revízionista szárny között (a „radikális" szárny teljes pusztulását még nem ismerték fel), s e szavazás eredményét az előbbi sikerének tekintették. Most sem akarták átengedni a frakció képviseletét a revízionista szárnynak; a „radikális szárny" irtózott attól, hogy a nyilvánosság előtt kiderüljön veresége, széthullása, megsemmisülése. Utolsó becsvágya az volt, hogy fenntartsa a halál után is folytatódó létének agyrémét.

Azonkívül voltak, akik így gondolkoztak: a frakción belüli ellentét úgyis tudomására jut az embereknek (hisz akkor még nem szoktuk meg a cenzúrát!), és így tisztában lesznek a frakció szavazásának belső súlyával; ha viszont egy vagy két képviselő a Birodalmi Gyűlés plenáris ülésén leszakad a frakcióról, ezzel csak a többiek súlyát növeli.

A különszavazat technikáját illetően is hiányzott minden világos elképzelés és gyakorlat.

Azokat az egymást keresztező meggondolásokat, amelyek szintén megakadályozták, hogy augusztus 4-én a Birodalmi Gyűlés *plénumán* én egyedül elszakadjak a frakciótól, érthetőbbé teszi az a tény, hogy Rosa Luxemburg december 1-én átadott nekem egy üzenetet, miszerint Mehring és Karski azt tanácsolja,

hogy abban az esetben, ha egyedül maradok, ne szavazzak a frakciótól eltérően december 2-án.

Mindezek után érthető, hogy még augusztus 4-én, legalábbis azok számára, akik nem ismerték alaposabban a württembergi tapasztalatokat, úgy látszott, hogy minden, amit a hiteleknek jóváhagyása ellen tenni lehet, abban merül ki, hogy a frakción belül harcolnak ellene, vagyis olyan felfogást vallottak, amin a stuttgarti ellenzék annakidején mindenesetre túl volt már. Így történt, hogy a frakció ellenzéki tagjai 1914 augusztus 4-én a Birodalmi Gyűlés *plénumán* alávetették magukat a frakciófegyelemnek.

A pártban augusztus 4-e után lezajlott események teljesen tisztázták a helyzetet, és megjelölték az egyetlen lehetséges irányvonalat az ellenzék számára.

Ilyen körülmények között az első hiteljavaslatnál én is arra szorítkoztam, hogy a frakción belül harcoljak ellene, és sok okból — még nem volt világosan látható a párt belső összeomlása, még úgy látszott, mintha csak egy elszigetelt botlással állnánk szemben, még én is nagyrabecsültem akkor a frakciófegyelmet — egyelőre még nem vittem ki a harcot a Birodalmi Gyűlés plénuma elé. Decemberben már, pokolba kergetve a programmromboló frakciófegyelmet, nyiltan elutasítottam a hiteleket a Birodalmi Gyűlés plénumán.

Szavazás a hitelekről és a költségvetésről

1914 december 2-án a Birodalmi Gyűlés plénumán a hiteljavaslat ellen szavaztam. 1915 márciusában Rühle is csatlakozott hozzám a harmadik hiteljavaslatot tartalmazó költségvetés elutasításában, de — amint azt a frakció vezetőségéhez intézett írásbeli indokolásában kifejtette — csupán azért, mert költségvetésről volt szó, amelynek elutasítására pártkongresszusi határozatok kötelezték. 1915 augusztusában — a negyedik hiteljavaslatnál — ismét egyedül maradtam; Rühle külső okokból nem vett részt a szavazásban, és kijelentette a sajtó útján, hogy ha jelen lett volna, a hitelek ellen szavaz. 1915 decemberében — az ötödik hiteljavaslatnál — került sor a decemberiek akciójára.

1914 december 2. előtt és után

1914 novemberében részletes indokolást („téziseket") dolgoztam ki a különszavazatról, és ezt megküldtem az 1914 augusztusi frakciókisebbség többi 13 tagjának, és a frakció további néhány tagjának. Henkével (Stendalban), Bockkal (Gothában), Albrechttel (Halléban), Geyerrel (Lipcsében), Rühlével és Vogtherrel (Drezdában) folytatott személyes megbeszéléseim során (ilyen megbeszéléseket szeptember közepén is folytattam több helyen, többek között Nürnbergben) Henke, Bock, Rühle, Vogtherr a leghatározottabban biztosítottak engem arról, hogy a legközelebbi hiteleket elutasítják. Rühle arra az esetre is megígérte ezt, ha egyedül maradna velem, Albrecht tartózkodóan viselkedett, Geyer ingadozott. Herzfeld egy lakásomon folytatott megbeszélés során szintén kijelentette, hogy kész a különszavazatra, de mindenekelőtt még beszélni akar Ledebourral. Ledebour, akit felkerestem, eleve kritikusan helyezkedett szembe szavazatommal (téziseimmel). Lenschtől, aki időközben elkövette hírhedt cikkeit a *Frankfurter Volksstimmé*-ben, sajátosan pontokba foglalt írásbeli visszautasítást kaptam.

A frakcióülés előestéjén Ledebournál jöttünk össze (Albrecht, Bock, Geyer, Henke, Herzfeld, Kunert, Ledebour, Lensch, Liebknecht, Vogtherr), és én javaslatként eléjük terjesztettem a másnapi frakcióülésen beterjesztett nyilatkozatot. Ledebour elutasította ezt a nyilatkozatot s a nyilatkozat gondolatmenetét, vitatta, hogy elvi kérdésről lenne szó, és azt az eljárást javasolta, amelyet a frakció ülésén azután követett is. Ezzel a felfogással a többiek valamennyien szembeszálltak. Lensch kijelentette, hogy a hitelek elutasítását ugyan változatlanul helyesnek tartja, de mivel a frakció augusztusi határozata folytán egy bizonyos politikai helyzet alakult ki, nem marad más hátra, mint hogy mostantól fogva ezt a helyzetet vegyük alapul, amire azt válaszolták neki, hogy úgy látszik, azt tartja feladatának, hogy mások nézeteinek és cselekedeteinek következményeit viselje.

A többiek — tehát Lensch és Ledebour kivételével valamennyien — elvi kötelességnek minősítették a hitelek elutasítását. Miután eleinte a legtöbben a különszavazat mellett nyilatkoz-

tak, a maga részéről Geyer, majd Bock is attól tette ezt függővé, hogy legalább tizenöt ember részt vesz-e benne. Ez a többiek számára is jeladás volt — Henkét és engem kivéve —, hogy elejtsék a tervet. A megbeszélés egyszerre káoszba fúlt, és véget ért. Vérmes reményeim szertefoszlottak. Kétségbeesett kísérleteket tettem, hogy valamit megmentsek a romokból, de ezek a kísérletek mind kudarcot vallottak.

A frakcióülések napjaiban órákig tartó négyszemközti megbeszéléseket folytattam Herzfelddel, Henkével, Rühlével. Utolsó mohikánom Henke volt, akivel november 30-án kora reggel, munkatársának, Radeknek a bevonásával, mégegyszer hosszan értekeztem a Fürstenhof Kávéházban; az eredmény az az „Osztályharc a háború ellen" című brosúrában említett javaslat volt, amelyet Henke a frakció elé terjesztett — s azután mégis csak elejtett.

A frakcióülésen többek között Haase is a különszavazat engedélyezése ellen harcolt, Hilferding pedig rábeszélte Haasét a december 2-i nyilatkozat felolvasására, mert a pártvezető legfőbb tulajdonsága, úgymond — engedékenység a kellő pillanatban. Haase és Kautsky még személyes megbeszélések során is megpróbáltak lebeszélni arról, hogy különszavazatra szánjam el magam. Csak Bernstein közölte velem bizalmasan, hogy egyetért velem.

December 2 után a kisebbséghez tartozó frakciótagok közül számos elvtárs — különösen Ledebour — többször hevesen rámtámadt. De Henke és Rühle is nyílt szemrehányásokkal illettek, és szememre vetették, hogy hérosztratoszi babérokra pályázom.

Az, hogy Rühle megváltoztatta álláspontját, és márciusban végre a költségvetés ellen szavazott, valószínűleg az ellenzék első birodalmi konferenciájára vezethető vissza (amely 1915 március vagy február elején zajlott le Steglitzben), ahol alaposan ellátták a baját.

1915 márciusáról

A frakciókisebbség egyik megbeszélésén, amelybe néhány délnémetországi „radikálist" is bevontunk — ez utóbbiak, mint például Hoffmann-Kaiserslautern, Hierl, addig mindannyiszor jóváhagyták a hiteleket —, közölték, hogy a frakciónak mintegy

harminc tagja kész arra, hogy a költségvetésről való szavazáskor elhagyja a termet. Kategorikusan felszólítottak, hogy csatlakozzam ehhez az eljáráshoz; azt mondták, hogy semmiképpen sem szabad megint a teremben maradnom, és a hitelek ellen szavaznom, vagyis különcködéssel stb. megzavarnom a tervezett hatalmas tüntetést. Sőt, egyes elvtársak — a dél-németországiak — el sem hagyják másképp a termet, mondták, csak ha — én is kimegyek; máskülönben a teremben maradnak, és megszavazzák a költségvetést.

Erélyesen elutasítottam ezt a méltánytalan kívánságot; azok, akik magatartásukat a fent leírt módon az enyémtől teszik függővé, jelentettem ki, az ellenzék férgese, és eleve nem szabad rájuk tekintettel lenni; maradjanak velem együtt bent a teremben és szavazzanak a költségvetés ellen; semmiképpen sem vagyok kapható arra, hogy részt vegyek ebben a nevetséges kiszaladásban. Haase kijelentette, hogy ha a javaslatot elfogadnák, mindenki azt mondaná, hogy a többiek engem követtek. Erre én azt válaszoltam, hogy az ilyen fecsegés engem hidegen hagy; az a fontos, hogy azt tegyük, ami politikailag helyes és szükséges. Geyer izgatottan bejelentette, hogy leveszi rólam a kezét, útjaink elválnak stb.

A dél-németországi „radikálisok" azután valóban megszavazták a költségvetést, mert én — ellene szavaztam.

Egy és más 1915 december 21-ével kapcsolatban

Míg 1915 augusztusában július 31-i békeinterpellációm körül forgott a frakcióellenzékkel vívott harcom, decemberben ismét a hitelkérdésben éleződött ki, bár természetesen interpellációs hadjáratom jegyében folyt ez a harc.

Mivel helyesnek tartottam, hogy támogassam az „ellenzéket", ha komoly kezdeményezést tanúsít — természetesen anélkül, hogy megkötni vagy megbénítani hagynám magam —, súlyos aggályaim ellenére, és csak miután Ernst Meyer a *Vorwärts* szerkesztőségében hosszasan rábeszélt, aláírtam azt az ismert nyilatkozatot, amelynek közlését a cenzúra december 9-én megakadályozta. Mivel az ellenzék mindaddig oszladozó hullához hasonlí-

tott, ez a nyilatkozat — mint a frakciótöbbséghez intézett első nyílt hadüzenet — mégiscsak olyannak látszott, ami kezdete lehet annak, hogy a rothadásból új élet fakadjon; számos alig elviselhető — köztük nem egy elvi jelentőségű — kitétel ellenére is. Magatartásomat Mehring és Karski is kifejezetten helyeselte.

Az ellenzék néhány nappal december 21. előtt elhatározta, hogy ezúttal a Birodalmi Gyűlés plénumán a hitelek ellen szavaz. Haasét, Ledebourt és engem bíztak meg egy nyilatkozat kidolgozásával. Ebben a kollégiumban arra törekedtem, hogy a nyilatkozat éles elvi fogalmazásban szülessen meg. Hasztalanul. Ledebour tervezetét vettük alapul, elvi szempontból igen veszélyes kitételeket (határaink biztosításáról stb.) fogadtunk el. Az ellenzék december 19-i teljes ülésén igyekeztem elérni ezeknek a mondatoknak a törlését, de eredmény nélkül, mert egyesek, például Wurm és Dittmann, kijelentették, változatlanul az az elvi állásfoglalásuk, hogy helyeslik a honvédelmet, s így feltétlenül ragaszkodniuk kell egy olyan indokoláshoz, amely legalább-is az ő felfogásuknak megfelelően *is* értelmezhető. Végül elhatároztuk, hogy a különböző javaslatok figyelembevételével még egyszer átdolgozzuk az egész tervezetet, és másnap megvitatjuk. Ekkor következett az inkvizíció. Kitudódott, hogy két új interpellációt nyújtottam be, mégpedig az örménymészárlásra és a megszállt területek polgári lakosságának helyzetére vonatkozólag. Óriási felháborodás közepette bélyegezték meg ezt az önkényeskedést (kivel szemben önkényeskedtem?). Wurm kijelentette, most már világos, hogy fellépésemet csupán személyes hiúság diktálta. Egymás után keltek ki ellenem, egyik szemrehányás hevesebb volt, mint a másik. Szememre vetették, hogy az interpellációk a december 21-i ülés elején kerülnek tárgyalásra, vagyis ugyanazon az ülésen, amelyen a különszavazat drámai nagyjelenetének kell lejátszódnia, s így lerontják az egész hatást. *Valamennyien* az interpellációk azonnali visszavonását követelték. Mire én megkérdeztem: vajjon oly kevéssé bíznak-e nagy akciójukban, hogy attól félnek, interpellációim elhomályosíthatják vagy megsemmisíthetik azt? Velem szemben való fellépésükkel szegénységi bizonyítványt állítanak ki önmagukról. Interpellációs taktikámról semmiképpen sem mondok le, de kész

vagyok arra, hogy teljesen átengedjem nekik december 21-ét, és interpellációimat a következő ülésre halasszam.

Haase kategorikusan azt felelte, hogy ez *nem* elég, teljesen vissza kell vonnom az interpellációkat.

Wurm és Geyer javaslatára a következő határozatot hozták: ha másnap reggelig nem vonom vissza fenntartás nélkül az interpellációkat, többé nem hívnak meg a frakcióellenzék üléseire, és nem vehetek részt a december 21-i közös nyilatkozat megtételében.

Ezt a javaslatot — Ledebour és Herzfeld kivételével, akik tartózkodtak a szavazástól — *valamennyi* jelenlevő megszavazta, még Rühle és Henke is.

Így a Munkaközösség már magzatkorában megkezdte — a kiközösítést. Első tette, még mielőtt történelmi pályafutását megkezdte volna, az volt, hogy engem kizárt!

Természetesen semmi okom sem volt rá, hogy engedjek ennek a zsarnoki és érdemét tekintve dőre, csupán a belső bizonytalanságot elárulo követelésnek, hanem azt tettem, amit célszerűnek tartottam: elhalasztottam az interpellációkat, és kijelentettem másnap Herzfeld elvtársnak, aki megpróbált más belátásra bírni, valamint Rühle elvtársnak, akinek igyekeztem megmagyarázni politikai felfogásomat, hogy alapjában nagyon örülök annak, hogy ilymódon mentesülök a szavazás várható indokolásáért való mindennemű felelősség alól.

Az ellenzék ezután tartott egy ülést, amelyen nem vettem részt.

Haase végül, legnagyobb csodálkozásomra, engem is felsorolt a nyilatkozat aláírói között, mégpedig anélkül, hogy a nyilatkozat végleges fogalmazásáról tudomást szereztem volna.

Nem tartottam helyénvalónak, hogy ez ellen a nyilvánosság előtt óvást emeljek. Úgy gondoltam, el kell kerülnöm a szándékos különcködés látszatát. Viszont még aznap, december 21-én levelet írtam a többi tizenkilencnek, amelyben pontosan meghatároztam a nyilatkozattal kapcsolatos állásfoglalásomat. Írásomra Haase és Rühle küldött levelet, s én válaszoltam nekik; a levelezést iratain között őrzöm. Henke is hosszú levélben válaszolt — vele azután személyesen beszéltem.

1915 december 21. után

A leendő munkaközösségiek december 21. után azon voltak, hogy elutasító szavazásukat, mi több, nyilatkozatukat (amelynek végső fogalmazása Haasetól származott) az ellenzék lobogójává és toborzó jelszavává tegyék. A nagyberlini ellenzék közös gyűlésein december végén heves vita bontakozott ki. A propaganda fő feladataként azt jelöltük meg, hogy bírálja a december 21-i akció súlyos fogyatékosságait, s a decemberieket az egész ellenzékkel együtt világos, elvi taktikára, az egész vonalon folytatandó elszánt és kíméletlen parlamenti és parlamenten kívüli harcra ösztökélje. Ledebour és mások a cikk elején ismertetett álláspontot képviselték. Véget nem érő vitákon, amelyeken többízben elkerülhetetlennek látszott a szakítás, kompromisszum jött létre, s ennek volt a terméke az ismert röplap.

1916 januárjában a berlini Központi Vezetőség foglalkozott december 21-ével. A niederbarnimiak határozatot terjesztettek be, amelyben kijelentették, hogy egyetértenek a december 21-i „Nyilatkozattal", és támogatásukról biztosították a nyilatkozat mögött álló képviselőket. Javasoltam, hogy ne a nyilatkozatot, hanem a hitelek megtagadását hagyjuk jóvá magától értetődő kötelességteljesítésként, s a jövőre nézve követeljük a fent megjelölt parlamenti és parlamenten kívüli politikát.

Különböző elvtársak — bizalmasan — a legcsodálatosabb indokokkal rohantak meg, hogy ejtsem el pótindítványaimat (a cenzúra úgysem engedélyezi kinyomatásukat; várható elutasításuk gyengíteni fogja vagy meg fogja semmisíteni a demonstráció hatását stb.). Mivel nem engedtem, megvonták tőlem a szót, úgyhogy egyetlen szóval sem tudtam indokolni javaslataimat, ennek ellenére javaslataim tekintélyes számú szavazatot kaptak (mintegy tizenhármat, de volt olyan is, amelyik huszat kapott), különösen az, amelyik a jövőben alkalmazandó taktikára vonatkozott. Az egyik „Spartakus-levél" (1916 március végéről vagy április elejéről) közöl néhány adatot erről az ülésről, azzal a hasonló esettel kapcsolatban, amely az 1916 március 24-ére és a Munkaközösség megalakulására

vonatkozó állásfoglalás alkalmával következett be, és amikor Rosa Luxemburgba ugyanilyen erőszakos módon fojtották belé a szót.

A fent leírt ülés után — miközben a pályaudvar felé mentem — Ströbel „dühösen rámtámadt", és hevesen összetűztünk.

A „kis interpellációkról"

Első „interpellációmat", amelyet lapátolás közben fogalmaztam, 1915 július 31-én küldtem el, egyidejűleg értesítve róla a frakció vezetőségét és Ledebourt, akivel május-júniusi szabadságom alatt jó viszonyba kerültem. Messze voltam Berlintől, ezért nem voltam benne biztos, hogy a Birodalmi Gyűlés megnyitásakor a fővárosban leszek-e. Már a távolság miatt sem jöhetett szóba, hogy előzőleg másokkal is megbeszéljem az interpellációt. Később néhány nappal elhalasztották az ülésszak kezdetét.

Amikor Berlinbe érkeztem (augusztus 12-én), a Birodalmi Gyűlés irodája értesített, miszerint Haase kieszközölte, hogy halasszák el az interpelláció további ügyrendi kezelés céljából való nyomdába adását addig, míg, terve szerint, meg nem beszéli velem a dolgot. Tiltakoztam ez ellen, és az ügy haladéktalan elintézését kértem. Mehring és Duncker, akikkel röviden megtanácskoztam a dolgot, helyeselték eljárásomat. Haasétól megtudtam, hogy a Pártvezetőség határozata szerint cselekedett.

A nagyberlini ellenzék képviselőinek és a pártválasztmány kültagjainak egyik megbeszélésén többen, különösen Ledebour, heves szemrehányásokat tettek nekem, amelyek megegyeztek az 1916 januári vádakkal (lásd „Spartakus-levél"). Ströbel szenvedélyesen kiállt mellettem. — Hiába kértem, hogy csatlakozzanak az interpellációhoz, és hiába jelentettem ki azt is, hogy hajlandó vagyok visszavonni a benyújtott interpellációt, ha mások hajlandók egy tartalmilag azonos új interpellációt velem együtt rögtön benyújtani. Azt a követelést, hogy az interpellációt feltétel nélkül vonjam vissza, elutasítottam.

A frakcióban ugyancsak az interpelláció visszavonását követelték tőlem, és élesen megtámadtak. Ledebour itt sem vállalt velem közösséget.

1915 novemberi hat interpellációmat — amelyek közül a téli hadjáratra vonatkozót az elnök visszautasította — Königsbergből nyújtottam be. Berlinben megtudtam, hogy az elnökség nem hajlandó őket a Birodalmi Gyűlés szünete alatt bevenni az ügymenetbe és az első ülés napirendjére tűzni, továbbá értesítettek, hogy az elnök az egyik interpelláció ellen kifogást emelt.

A kórházból levelezést folytattam az igazgatóval és az elnökkel, és ezt az egész levelezést összefoglalva eljuttattam a Birodalmi Gyűlés valamennyi tagjához, mindenekelőtt a szociáldemokrata frakció vezetőségéhez. (Ennek az anyagnak több példányban meg kell lennie irataim között; az első emlékirathoz néhány kiegészítés járult, amelyek az utóbb érkezett levelekben foglaltakat tartalmazták.)

Én még a kórházban feküdtem (iszchiász és neuritisz miatt), amikor a frakció megtárgyalta eljárásomat.

A frakció vezetősége Haasét küldte hozzám, hogy rábeszéljen az interpellációk visszavonására. Nem voltam rá hajlandó.

Erre a frakció határozatot hozott, hogy interpellációimért elhárítja magáról a felelősséget stb.

A plénum elé került öt interpellációnak a sorsa, továbbá mindaz, ami későbbi interpellációimmal kapcsolatban zajlott le december 21 előtt a frakciókisebbségben, majd a frakció januári ülésén, s aminek eredményeképpen kizártak a frakcióból, ismeretes.

Január óta mindennemű lényeges interpellációt lehetetlenné tettek számomra. A Szeniorok Konventje a frakciótöbbség buzgó közreműködésével és a frakciókisebbség segítségével kiütötte kezemből az interpellációs jogot, ezt a komoly politikai fegyvert.

A frakció egyetlenegy tagjánál sem, még Rühlénél sem leltem a legcsekélyebb támogatásra sem; mindenfelől csak elutasítás és megrovás fogadott.

A plénumban, amikor a kormány, az elnök és a Ház oly alávaló módon bánt el interpellációimmal, a frakciókisebbség ugyanolyan kevés támogatásban részesített, mint a többi tettleges, szóbeli és házszabállyal elkövetett inzultus bármelyikénél, amelyeknek 1914 december 2. óta — a többségi elvtársak kima-

gasló közreműködésével — állandóan ki voltam téve a Házban. Az öreg Horn volt az első, aki az egyik különösen durva ordítozás alkalmával, amikor belém akarták fojtani a szót, haragosan közbe mert kiáltani. Az utolsó hetekben Ledebour kétízben kiállt mellettem a házszabályra hivatkozva; az áprilisi 8-i ülésen, amikor oly viharos támadások értek, a Munkaközösség több tagja védelmemre kelt.

Az 1915 június 9-i tiltakozás

Az 1915 májusi ülésszak frakcióüléseinek végére a többségi politika, amely egyre nagyobb mértékben és egyre gátlástalanabbul tisztára a frontharcos-egyesületek politikájává vált, s az egyre nyíltabban annexionista kormány uszályában haladt, a korrupciónak olyan fokára hágott, hogy a legutolsó frakcióülés után (az én kezdeményezésemre) nagyobb számú ellenzéki frakciótag gyűlt össze, hogy ellenakcióról tárgyaljon. Azt a javaslatot, hogy közös tiltakozást hozzunk nyilvánosságra, ellenezték, mert az szerintük a rettegett „szakadást" hozta volna magával — csak Henke meg én tartottunk ki mellette. Azt a javaslatot, hogy tiltakozó levelet küldjünk a frakció vezetőségének, azért utasították el, mert nézetük szerint ebben az esetben is fennállt az a veszély, hogy a tiltakozás nyilvánosságra kerül. Azt az elgondolást sem fogadták tetszéssel, hogy egy ilyen levelet a titoktartás megkövetelte összes fenntartásokkal adjunk át. A frakciókisebbség újra felzaklatott hangyabolyhoz hasonlított.

Június első napjaiban újabb botrányos szakszervezeti megnyilatkozásra került sor, amely több elvtársat (Meyert, Ströbelt, Karskit, Dunckert, engem) arra késztetett, hogy nyilatkozatot dolgozzunk ki. Készítettem egy tervezetet, amely Ströbel számára túl éles volt, mert ő Kautskyt, Bernsteint és másokat is be akart vonni. Ellentervezetet készített, amelybe egyetmást átvett az én tervezetemből. Ezt a tervezetet megmutattam Bernsteinnek, aki gondolkodási időt kért, majd lemondott; „ütött az óra".

Június 9-én összegyűltünk lakásomon, és megtettük az utolsó símításokat. Az említetteken kívül jelen volt még: Mehring —

akinek természetesen már előzőleg is kikértük a tanácsát —, Laukant, Lauffenberg — aki véletlenül került Berlinbe és a kezem ügyébe — Ledebour, aki csak előző nap kapta meg a tervezetet. Ledebour el szerette volna érni, hogy hagyjuk ki a tervezetből az augusztus 4-i politika ellen irányuló támadást, de próbálkozása meghiúsult. Végül engedett. Csupán néhány jelentéktelen változtatást hajtottunk végre. A következő napokon Duncker és én ezer meg ezer sokszorosított és nyomtatott példányban küldtük szét a nyilatkozatot Németország csaknem valamennyi párt- és szakszervezeti funkcionáriusának. Azt, hogy ilyen széles alapra helyezzük a tiltakozó mozgalmat, Dunckerrel terveltük ki kettesben, amikor hozzáfogtunk az anyag szétküldéséhez.

Az aláírásokat többek között Herzfeld címére kértük (Herzfeld címét, mint ismeretes, az egyik többségi pártlap denunciálta). Herzfeld irodájában állítottam össze az első aláírásokat, amelyeket azután folyamatosan megküldtem a Pártvezetőségnek.

Az eredmény tudvalevőleg mintegy ezer funkcionárius aláírása volt. A tiltakozást az aláírásokkal együtt azután sokezer példányban terjesztettük.

A Pártvezetőség által kiadott „Anyag a frakcióban bekövetkezett szakadáshoz" című írásban (1916 április) az első oldalon a következő áll: Az 1915 június 9-i aláírásos röplap kiadásának különösen Herzfeld és Ledebour voltak az értelmi szerzői. Mindezek után nyilvánvaló, hogy ez a megállapítás nem helytálló.

Poroszországban

A Birodalmi Gyűlés augusztus 4-i hurrá-ülésére október 22-én a Tartományi Gyűlés hecc- és hurrá-ülésének kellett következnie. Néhány nappal előbb összeült a porosz tartományi bizottság (a porosz Pártválasztmány), hogy megzabolázza a gyanús tartományi gyűlési frakciót. A megbeszéléseken kitűnt, hogy milyen magasra csap a háború és a kormány iránti lelkesedés. Bauer (Főbizottság) büszkeségtől dagadó kebellel tett hitet a miniszterek főlépcsője mellett, elutasítván a hátsó lépcsőt, és kijelentette: Majd a háború után, ha szükség lesz rá, újból fölveszik az osztályharcot. Nagy többséggel „meg-

tiltották" a tartományi gyűlési frakciónak, hogy ellenszegüljön a birodalmi gyűlési frakció politikájának; még a békéről sem szabad beszélni. Hogy a bizottság a korlátoltságnak és kicsinyességnek milyen mélypontjára jutott, azt az a határozat mutatta, amely formálisan megtiltotta a frakciónak, hogy javaslatom értelmében szót emeljen a hadifoglyokkal való emberi bánásmód érdekében!

Záróakkordként Ebert dühös szitkokkal árasztott el belgiumi és hollandiai utazásom miatt.

A tartományi gyűlési frakció többsége úgy vélte, hogy a Tartományi Bizottságnak ezek a határozatai, ha nem is formálisan, de „erkölcsileg" kötik őt; mégis elhatározták, hogy elutasítják a költségvetést.

A nyilatkozat kidolgozásával Hofert, Hirschet és jómagamat bízták meg. Hirsch tervezete, amelyet Hofer lényegében helyeselt — én az első megbeszélésen nem lehettem jelen —, semmit sem tartalmazott a választójogról és hasonlókról. Hirsch-sel tartott megbeszélésem során sikerült elérnem, hogy a határozatot lényegesen átdolgozzuk, és élesebbé tegyük.

E fogalmazás körül hosszú harcok kezdődtek a frakcióban; különösen a Braun—Hähnisch—Hue—Leinert-csoport szerette volna elérni, hogy a békéről szóló — igazán enyhe — passzust kihagyjuk.

A frakciók vezetőinek összejövetelén — október 22-én reggel — beterjesztettük nyilatkozatunkat; a polgári pártok azt követelték, hogy a „mielőbbi" (tudniillik „béke") szó után írjuk be a „biztos" szót. Én elleneztem ezt a szó imperialista értelme miatt. A nyilatkozatot mégis ezzel a kiegészítéssel fogadták el. Én tartózkodtam a szavazástól.

A plenáris ülésen világosan megmutatkozott, hogy a tartományi gyűlési frakció fele ellenzéki álláspontot van. A részleteket illetően lásd a *Gleichheit*-ben megjelent cikket.

Azt a tényt, hogy Németországban elsőízben nyíltan a porondra lépett egy parlamenti ellenzék — mindezeket az eseményeket a sajtó soviniszta, hurrá-hazafias hencegéssel próbálta eltusolni. Ezekkel a kísérletekkel úgy szálltam szembe, hogy helyreigazításokat küldtem a *Vorwärts*-nek, a *Deutsche*

Tageszeitung-nak és a *Berliner Tageblatt*-nak. A többségi sajtó ezeket a helyreigazításokat a birodalmi gyűlési frakció elleni kihívó gesztusnak minősítette, és hevesen támadta.

Miszcelláneák [különféle közlemények] a Birodalmi Gyűlésről és a Pártvezetőségről

a) Davidot 1914 augusztus végén meghívták ugyanarra a pártvezetőségi ülésre, amelyikre engem (engem abban az ügyben, hogy gyűlések szervezését követeltem). Mégpedig azért, mert azt követelte, hogy a Pártvezetőség most már hajtsa be a kormánytól augusztus 4 díját, a demokratikus porosz választójogot! Előbb engem intéztek el, David jelenlétében. David még fel is szólalt ellenem, s hozzászólásában legalábbis a gyarmati hódítások mellett kertelés nélkül állást foglalt (tudvalevőleg már augusztus 3-án síkraszállt a frakcióban az ellen, hogy visszautasítsuk az osztrák hódítási terveket); lásd „Osztályharc", 6. old.[1]

Itt most mellőzzük azt, hogyan fejlődött tovább a többségben az annexiós lelkesedés — v. ö. többek között az 1915 augusztusi tézisek tárgyalását, Landsberg nyílt fellépését a Narew-vonal mellett (1915 december), s számos többi esetet, amikor a frakció ülésein különböző kitörések formájában — közbekiáltások stb. — ugyanilyen nyíltan foglaltak állást és még messzebb is elmentek stb. stb.; ezt az egész folyamatot a sajtó meg az 1914-es társaságok és hasonló társaságok magatartásával (idetartozik az a pikantéria is, hogy Heinrich Schulz, a szociáldemokrata oktatási munka vezetője, tagja a bőszen hazafias „Színházkultúrát Fejlesztő Egyesület" * nagyválasztmányának), egyáltalán, az egész hivatalos pártpolitikával összefüggésben kellene ábrázolni.

b) Scheidemann és a PV fejlődéséhez — lásd a kezdeti „szégyenlősséget" a levelezésben, „Osztályharc", 21. old. és tovább.

---

[1] „Klassenkampf gegen den Krieg", Material zum Fall Liebknecht, als Manuskript gedruckt („Osztályharc a háború ellen", Anyag a Liebknecht-ügyhöz). 1915 március vége. — *Szerk.*

* „Verband zur Förderung der Theaterkultur". — *Ford.*

c) Wendel, aki önként jelentkezett katonának az emberiesség megmentése érdekében, Wels, a „félreértett" önkéntes, akinek felmentéséért a kijózanító félreértés óta állandóan könyörögnek; Lensch, a későn született Sztruve- és von Miquel-tanítvány, akire végül is nem mint politikusra, hanem legfeljebb mint stréberre mosolygott rá a siker; Emmel, az egykori bombabiztos radikális, aki a háború kitörésekor szintén elvesztette erkölcsi tartását, és a Martin-üggyel kapcsolatos mocskos politikai üzelmei miatt a Pártvezetőség-macskának az egere lett; Hoch, aki a radikalizmus képviselőjéből a politikai-államférfiúi csontlágyulás iskolapéldájává alakult át — íme a frakció néhány jellegzetes háborús áldozata. Albrecht és Antrick, akik annak ellenére, hogy az augusztus 3-i tizennégy közé tartoznak, éppúgy a régi frakció hálójában ragadtak, mint Peirotes, az elzászi nacionalista, valamint a dél-németországi elvtársak, akik 1915 márciusában azért hagyták jóvá a költségvetést, mert én elutasítottam, szintén a régi frakció jellegzetes figurái. A „Spartakus-levelek" már foglalkoztak azzal, hogy a Munkaközösség összetétele igen tarka, s azzal a támasszal sem rendelkezik, amelyet egy céltudatos tagokból álló szilárd törzs jelent, és ami a régi frakcióban — többségi értelemben — megvolt.

d) A Pártvezetőség és a Főbizottság reklamációs tevékenysége egészen külön história.

e) 1914 őszén híre ment, hogy a kormány különleges flottajavaslatot tervez. Nyilt párttitok volt, hogy a frakció többsége hajlandó lesz jóváhagyni ezt a javaslatot. Mégis igen sokan voltak, akik az augusztusi hiteljavaslat elfogadása ellenére még kételkedtek ebben; ugyanúgy, ahogy 1915 márciusában, a hitelek kétízben történt jóváhagyása ellenére, igen sokan elképzelhetetlennek tartották a költségvetés jóváhagyását.

Így hát az az út, amelyen a többség döntő léptekkel haladt Bethmann korlátlan és feltétlen támogatásának mocsara felé, a kisebbség illúzióival volt kikövezve.

f) Hivatalos és nemhivatalos utakon, hátsólépcsőkön és fölépcsőkön át minden erőfeszítés ellenére egyre gyűltek a katonák szidalmazásáról és bántalmazásáról szóló panaszok, s noha a költségvetési bizottság 1914 decemberi vitái („szabad

bizottság") és az 1915 márciusiak is hatástalannak bizonyultak, a frakció májusban kifejezetten elutasította azt a követelésemet, hogy nyilvánosan vitassuk meg ezt a kérdést a Birodalmi Gyűlés plénumán.

Jellemző volt, amikor néhány szintén-„szociáldemokrata" képviselő (Noske, Südekum stb.) arra törekedett a költségvetési bizottságban, hogy fehérre mossa a hivatásos tiszteket, s mindent a tartalékos tisztekre és az altisztekre toljon. Nincsen abban semmi csodálatos, hogy ezek a mamelukok a „bajtársiassággal" űzött hírhedt csalásban is készségesen benne voltak.

g) 1915 májusában — azután, hogy Olaszország belépett a háborúba — Ebert nem átallott olyan tervet forgatni a fejében, hogy birodalmi gyűlési beszédében lelkesen megdícséri az olasz elvtársakat háborúellenes magatartásukért. Érdeme szerint bélyegeztem meg ezt a csúfságot. Hogy az olasz elvtársak hozzám eljuttatott tiltakozásától való félelem meghiúsította-e ezt a szemérmetlen tervet, arra már nem emlékszem.

h) A Pártvezetőségnek és a Főbizottságnak a kormánnyal való együttműködését az sem zavarta meg, hogy hatályon kívül helyezték valamennyi munkavédelmi rendelkezést, hogy példátlanul kiszélesítették a női és gyermekmunkát, hogy a munkaidő és munkaintenzitás növelése révén mérhetetlenül fokozták a kizsákmányolást, hogy a hadifogolymunka konkurrenciáját használták fel a munkafeltételek lerontására, hogy rendszeresen importáltak lengyeleket, hogy erőszakkal behurcoltak és munkára fogtak belga és francia proletárokat, hogy bevezették az ifjúsági kényszertakarékot[72], és egyéb módszereket alkalmaztak a munkásosztály gazdasági kiszipolyozására; mindez azonban ma, azok után, hogy a Pártvezetőség és a Főbizottság oly határtalan buzgósággal vettek részt a munkakényszerfegyház-törvény kidolgozásában, teljesen háttérbe szorul, és eltörpül. Mindezt külön meg kell vizsgálni, s e vizsgálat majd meg fogja mutatni, hogyan süllyedt itt is fokról fokra egyre lejjebb a hivatalos német szociáldemokrácia.

Karl Liebknecht,
„Osztályharc a háború ellen",
2. kiadás. Berlin 1919.

Az 1916 november 5-i, 2. számú „Spartakus-levél"-ből

Hagyjuk a régi verklit, ide az új kardot!

Vajjon sikerülni fog-e a Birodalmi Gyűlésnek elérnie azt, hogy figyelmesen meghallgassák az értelem szavát, a népek közötti hőn várt béke követelését, és hogy a háború mielőbb befejeződjék? — sóhajtott fel a *Vorwärts* szeptember 28-án. S a kancellárnak a politikai helyzetről és a háborús célokról elmondott szeptember 28-i beszéde után összetörten vinnyogta: „Bárhogyan vélekedtek is a feszülten várakozó hallgatók a háború kérdéseiről... mindnyájan azért jelentek meg, hogy kitapintsák az idők lázas ütőerét, hogy ott legyenek, amikor a felelős német birodalmi kancellár ajkairól döntő szavak hangoznak el a nemzetek sorsáról... De a feszülten várakozók és reménykedők ismét csalódtak. Nem kaptak új üzenetet, felszabadító szót."

Reménykedni a birodalmi kancellárban, és feszülten várni szavait! Feszülten várni a Német Birodalmi Gyűlés akcióját, és reménykedni benne! Reménykedés és feszült várakozás, csalódás és siránkozó nyögdécselés — ez volt a bölcseség netovábbja a *Vorwärts* számára, amikor még a Munkaközösség legfőbb sajtószerve volt. Siránkozó nyögdécselés, jól jegyezzük meg, a kancellár, meg a Birodalmi Gyűlés miatt, nem pedig saját maga és önnön politikája, a vigasztalan nyomorúság politikája miatt.

Vajjon *mi* ilyen álláspontot foglalunk-e el a Birodalmi Gyűléssel, a parlamentarizmussal szemben? Szó sincs róla. „Inkább legyek egy régi szoknyabélés", mint ezeknek a *Vorwärts*-féle gyászvitézeknek a társa.

Elég sokáig vártunk jobbat;
Elég soká bolondítottak!
Jogunkért most már felkelünk,
S csatába indul seregünk!

Bethmann hazug és uszító képmutatással mennydörgött beszédében Románia hitszegéséről; hatodszor is eljátszotta a békekészség komédiáját, és tüntetően hitet tett az agrárius táborban levő ádáz ellenfelei mellett — ugyanazon Junius Alter és Kapp mellett, akiknek radikális tűzhalálra vettetését Scheidemannék határtalan lelkesedésére esküvel fogadta meg június 5-én, minthogy azok kétségbevonták háborús dühét.

„Ugyan mit akarnak a javíthatatlan demokraták, akik összekeverik a belpolitikát a háborúval"; „nem az orosz reakció ellen harcolunk" — mondották Kapp és Junius Alter kalózai. „Más országok belügyeibe nem avatkozunk bele. Hogy Oroszország hogyan akarja rendezni a maga belviszonyait, önkényuralmi alapon-e vagy alkotmányosan, az Oroszország dolga" — imádkozta utánuk a kancellár. „Anglia a fő ellenség" — tanítja a Kapp-kalózok törvénye. „Ezért Anglia a legönzőbb, legkonokabb és legádázabb ellenségünk" — rebegi utánuk a kancellár. Az az államférfi, aki Angliával szemben nem vet be *minden* alkalmas harci eszközt, megérdemli, hogy elkergessék és vád alá helyezzék — fenyegetőznek a Kapp-kalózok. „Megérdemli, hogy felakasszák" — licitálja túl őket a kancellár, és megrázkódik az undortól, hogy őt „elavult megegyezési hajlammal" gyanúsítják. A pokolba Németország demokratizálásának gondolatával, szitkozódnak a Kapp-kalózok. „Szabad utat minden derék embernek, ez legyen a jelszavunk" — visszhangozza a kancellár a porosz junkerparlament frázisát; „önmagában tökéletesen semmitmondó szónoki fordulat" — nyugtázta a kijelentést az agráriusok lapja, a *Deutsche Tageszeitung*.

Ez a kancellári beszéd már sok volt, még a leghalvérűbbek számára is. Az ember azt hinné, hogy ettől a beszédtől fortyogó sárkányméreggé változik a szelíd limonádé. De a Munkaközösség limonádéja nem forrt fel. A szófogadó nebulók olyan csöndben, olyan mozdulatlanul maradtak, mint a kisegér. Pisszenésnyi

ellentmondás nélkül hangzottak el a legerősebb provokációk, mialatt csak úgy zúgott a tetszés vihara a kancellár körül.

Szent parlamenti jómodor! Csak botrányos jeleneteket ne idézzünk elő. A rend mindenek fölött. Néhány hét múlva talán, a kellő helyen, a Munkaközösség is elmondja majd — ha a többség keresztül nem húzza számításait —, elmondja majd szépen, arányosan tagolt céhbeli mondókáját, finom modorban és méltóságteljes szavakkal, úgy, ahogy az egy tisztes ellenzékhez illik. S íme — 1916 októberében tizedszer hallottuk Haase szájából a békevágyról és megegyezésről szóló beszédet.

Így fogjuk-e mi fel a parlamenti harc feladatait, ahogy ezt a harcot a Munkaközösség bajnokai vívják?

Szó sincs róla! Sem várakozó bolondok nem vagyunk, sem parlamenti konflis-lovak, amelyek mindig a régi utcákat róják, irtózva a parlamenti taktika mindennemű megújításától, sem jómodorú és előkelő hangon tárgyaló mintagyerekek, hanem a jómodort és az előkelő hangot minden politikai filiszterrel, pongyolával és nemezpapuccsal együtt a poklok mélységes fenekére kívánjuk.

S mi forog kockán ezekben a napokban? Ezen nem segít semmiféle szemhunyorítás — minden! A proletariátusnak mint politikai tényezőnek léte vagy nemléte! A társadalmi hatalom birtoka! A háború és béke feletti hatalom! Magának a szociális forradalomnak a sorsa!

Választanunk kell a harc és a csúfos kapituláció között. Harmadik lehetőség nincs. Aki kitér a harc elől, az kapitulál. Aki harcról beszél, de nincs hozzá mersze, az gúnyt űz az idő véres komolyságából, ízetlen fintorokkal majmolva a harcot. Az nem mellettünk van, hanem ellenünk.

Nem üléseken és konferenciákon születik meg a döntés, hanem a gyárakban, az utcán, a hadseregben. A proletariátusnak egyetlen megváltója van: maga a proletariátus.

A parlament nem lehet megváltója — a *Vorwärts* minden gerjedelme ellenére sem, a legkevésbbé pedig minden parlamentek legszánalmasabbja, a Német Birodalmi Gyűlés.

Mégis jelentős segítséget nyújthat a forradalmi mozgalomnak.

De nem mint törvénygyár, nem mint valamilyen parlamenti „ellenzék" fecsegésének színtere és imamalma, hanem mint olyan hely, amelyet az osztályharcos, aki csakis ezért szerezte mandátumát, forradalmi szószékké változtat, hogy onnan hajítsa az üszköt a fennálló rend épületére, onnan vesse a csatakiáltást a tömegek közé.

Nem kellenek olyan szavak, amelyek csak szavak! Egyetlen jelszó, egyetlen harci kiáltás, amely felveri a közvéleményt, riasztja a proletariátust, már nyereség. Ezzel szemben a legszebb beszéd, amely nem korbácsolja fel a társadalmi szenvedélyek tengerét, és még attól is reszket, hogy akár csak egy házszabálypocsolyát is felzavarjon, csak bajt okoz. Még ha a legradikálisabb szavak és legmélyebb elvi fejtegetések hemzsegnek is benne: csupán lidércfény a mocsár felett.

A munkaközösségbeliek a parlamenti status quo-t akarják, a régi verklin szeretnének továbbra is játszani.

A Birodalmi Gyűlésben kifejtett egész tevékenységük ezt bizonyítja. Ezt bizonyítja a most véget ért ülésszak is — és nemcsak szeptember 28-a, amikor Haase szájából elhangzott „az értelem szava", és a képviselők szeme elé tárult az emberiséget megváltó világparlament ledebouri víziója, hanem — semmivel sem kevésbbé — a védőőrizet-vita is, a Munkaközösség parlamenti „sikere". Dittmann a radikális mez ellenére alapjában véve a hagyományos parlamenti kretenizmus talaján mozgott. Ahelyett, hogy vádolta volna a Birodalmi Gyűlést, segítségül hívta. Ahelyett, hogy támadásainak módja és iránya révén rákényszerítette volna — Westarptól Davidig — a háborús blokkot és az egész polgári világot, hogy beismerje az igazat, nevezetesen a katonai diktatúrával való cinkosságot, és rákényszerítette volna őket a militarizmussal való szolidaritás nyilt vállalására — ehelyett elnyerte Paasche, Scheidemann és az egész polgári világ áldását. A „visszásságok" megszüntetése „valamennyi párt közös ügye" lett. A nép nyugodtan alhat — a Birodalmi Gyűlés őrt áll; az ügy a legjobb kezekben van.

A Liebknecht szabadonbocsátására vonatkozó javaslat még csattanósabban támasztja alá véleményünket. Nézzetek a baj-

nokok marcona sisakrostélya mögé. Ez a parlamenti akció egyetlenegy módon tehetett volna szert komoly jelentőségre: ha bebörtönzött és száműzött barátaink szellemében a parlamenten kívüli tömegakció segédeszközévé teszik.

De éppen ezt nem tette meg a Haase-sereg. Háromszor tagadta már meg a „vadsztrájkokat". S lángoló acélpallosok helyett fából készített játékkardokkal lépett a porondra.

A Munkaközösség parlamenten kívüli tétlensége bizonyos mértékben mind a védőőrizet áldozataiért, mind Liebknecht sorsáért felelős. Parlamenti beszédekkel nem vezekelheti le ezt a vétkét. Stadthagen beszédéből a Birodalmi Gyűléshez intézett patetikus deklamáció lett. Ahelyett, hogy a Birodalmi Gyűlést is pellengérre állította volna a katonai igazságszolgáltatás, s a kormány mellé és az ablakon át a tömegekhez fellebbezett volna, amint azt később Rühle Liebknecht nevében megtette.

A Munkaközösség világos alapelvek nélkül, politikai orientáció nélkül, anélkül, hogy maradéktalanul ki tudná és ki akarná használni a parlamenti lehetőségeket, teljes és tökéletes terméketlenségre van kárhoztatva a Birodalmi Gyűlésben, mert talajtalan: hiányzik lába alól a parlamenten kívüli harc televénye.

Ahová csak nézünk, mindenütt tetszetős szavakba burkolt semmittevés, amely csak abban különbözik a Scheidemannok nyilt és tudatos félhivataloskodásától, hogy még annál is veszélyesebb, amíg a proletariátus komoly osztályharcnak veszi a parlamenti árnyjátékot, amíg segítséget vár és remél a Birodalmi Gyűlés egéből.

Amelyik szocialista ma a parlamentet nem eszköznek tekinti, amelyet a tömegakció szolgálatába állít, az fecsegők klubjává teszi, vagy olyasmivé, ami még annál is rosszabb. Amelyik szocialista ma nem arra használja fel a parlamentet, hogy módszeresen és gyökerestül kiirtsa a munkásosztálynak a kormányba, a birodalmi konferenciákba, a párt- és szakszervezeti szervekbe, továbbá a Birodalmi Gyűlésbe, valamint *az ellenzéki szocialista képviselők parlamenti látszatakcióiba vetett bizalmát, reményét*, az a proletariátusnak nem vezetője, hanem félrevezetője.

És amelyik szocialista képviselő ma, amikor az ostromállapot elvett tőlünk minden más szószéket, nem teljesíti a parlamentben ezeket a legszentebb kötelességeket — ha kézzel-lábbal kapálózik is ellene — az ostromállapot bűnrészesévé válik.

Pokolba a régi verklit — ide az új kardot!

Az 1916 decemberi, 3. számú „Spartakus-levél"-ből

„Nem kétséges előttem!"

Az ügyész és Karl Liebknecht elvtárs vádlott végszava a Legfelsőbb Hadbíróság előtt tartott 1916 augusztus 23-i tárgyaláson[1]

Az *ügyész* elismeri, hogy a vádlott előkelően viselkedett, és eszményektől hajtva cselekedett; egy olyan világnézet vezérelte, amelytől őt, az ügyészt, természetesen világok választják el. De eszményi céljai érdekében olyan eszközöket alkalmazott, amelyeket becsteleneknek kell minősítenie; elvetendő az az állítása, hogy a háborút a Központi Hatalmak robbantották ki egy maroknyi junker és kapitalista érdekében. Azt indítványozza, hogy hatévi és néhány havi fegyházzal s politikai jogainak tíz évre való megvonásával sújtsák a vádlottat.

Vádlott: Először is megismétlem azt a követelésemet, hogy kijelentéseimet csak pontosan az általam előadott és írásban beterjesztett formában vegyék fel az ítéletbe. Önök meg én két különböző világhoz tartozunk és két különböző nyelven beszélünk. Óvást emelek az ellen, hogy Önök, akik az én nyelvemet nem értik, akik ellenségeim táborához tartoznak, saját értelmezésük szerint megváltoztassák szavaimat.

Az ügyész az általam alkalmazott eszközöket, a háború

---

[1] A Liebknecht-per főtárgyalását tudvalevőleg a nyilvánosság teljes kizárásával tartották. A vádlott szavait a tárgyalás egyik fültanújának gyorsírásával készült feljegyzése alapján közöljük; a feljegyzés készítőjének a vádlottéval ellentétes politikai álláspontja és a vádlott iránti ellenséges beállítottsága csak növelheti a tudósítás hitelét. (Az 1916 decemberi, 3. számú „Spartakus-levél" szerkesztőségének jegyzete.)

történelmi lényegére és keletkezésére vonatkozó megállapításaimat elvetendőnek nevezte. Minek minősítsem ezt részéről, amikor ismeri az aktákat, és tudja, hogy a tények és okok milyen tömege igazol engem, és amikor a bíró úrral együtt éppen ő utasította vissza a háború előzményeire vonatkozó bizonyítási indítványomat! Itt és most minden további szótól elállok ebben a kérdésben; ez a bíróság számomra nem alkalmas fórum. De a felelősöktől, a berlini és bécsi gyújtogatóktól majd számonkérik még a bűnüket úgy, hogy attól koldulnak.

A tárgyalás vezetője félbe akarja szakítani a vádlottat.

Vádlott: „Fegyház!" „A politikai jogok elvesztése, a becsület elvesztése!" Nos, jó! Önök mást értenek becsületen, mint én. De mondhatom Önöknek: egyetlen tábornok sem viselte még egyenruháját olyan becsülettel, amilyennel én a fegyencruhát fogom hordani. —

Én itt vádolok, nem pedig védekezem!

Nem pártközi béke, hanem osztályharc az én jelszavam! — Le a háborúval! Le a kormánnyal!

Az *ügyész* felindultan panaszkodik a vádlott ellene intézett támadásai miatt, és arra hivatkozik, hogy hogyan ítél a nép a vádlott felett.

Vádlott: Gondolják csak el: Az ügyész becstelennek nevez engem, hatévi és néhány havi fegyházat és politikai jogaim tíz évre való megvonását indítványozza. Én néhány nagyonis jogos bíráló szóval illetem őt, mire ő, aki hatévi fegyházat és tíz évre szóló politikai jogvesztést szán nekem — csekélység! —, kijön a sodrából! Az ügyész a népre apellál ellenem. Ej, tegye meg ezt — de ne csak szavakban, ne csak hétszeres lakat alatt folyó tárgyaláson, amelyet elrejtenek a nép elől. Vegyék csak ki a nép szájából az ostromállapot peckeit, és verjék le kezéről az ostromállapot bilincseit! Hívják egybe a népet, itt vagy bárhol, ahol éppen akarják és a harcmezőn levő katonákat, bárhol, ahol Önöknek tetszik! És lépjünk az egybegyűltek elé, az *ő* bíróságuk elé — az egyik oldalon Önök mindannyian,

az egész törvényszék, az ügyész, továbbá azok az urak odaátról, a vezérkartól, a Hadügyminisztériumból meg a hadi sajtóhivatalból, és akit még akarnak. A másik oldalon én vagy valamelyik barátom, teljesen egyedül. Hogy hova fog állni a nép zöme, ha majd szeméről lehull a hazugság hályoga, Önök mellé vagy énmellém — az *nem kétséges előttem!*

Levél a vizsgálati fogházból választókerületének szociáldemokrata szervezetéhez

Berlin, 1916 szeptember 9.

Kedves Elvtársak!

Büntetésem leszállítását kizártnak tartom. Mandátumom tehát néhány héten belül — körülbelül október közepére esik az utolsó határidő — megsemmisül.

Új jelöltet állítanak majd, olyant, aki ugyanannak a proletár irányvonalnak a híve, amelyet én követek. Ez annyira a politikai becsület kérdése, hogy súlyos sértésnek találnám ezzel kapcsolatban a legkisebb kételyt is, sértésnek azokkal az elvtársakkal szemben, akikkel annyi éven át vállvetve küzdöttem, s akiknek bizalma engem a parlamentbe küldött.

Talán megengedik, hogy ebben az órában, amikor hosszabb időre — nem örökre — búcsút veszek Önöktől, kifejtsem nézeteimet arra vonatkozólag, hogy kit tartok a legalkalmasabb személynek, és közöljem ezzel kapcsolatos kívánságaimat.

Legelsősorban dr. Franz Mehring elvtársat javasolom, a ragyogó írót és tudóst, akinek politikai kvalitásairól ízléstelenség volna Önöknek akár egy szót is írni. Mehring a háború egész ideje alatt hű maradt a zászlóhoz. Személyében egyesíti mindazt, amire a Hohenzollern-választókerület képviselőjelöltjének a világháborúban és a különleges körülmények között szüksége van ahhoz, hogy puszta nevével is kifejezésre juttassa Németországban és az egész világ előtt az új választás politikai jelentőségét.

Mehring egy hónapja bírámnak, von Kessel úrnak „védőőrizeteseként" a berlini városi börtönben ül. Néhány hét múlva

lesz a főtárgyalása annak a bűnpernek, amelyet az *Internationale* című folyóirat 1. füzete miatt indítottak ellene. Jelölése ezért fontos demonstráció is lesz, rokonszenv-tüntetés a bátor, agg harcos mellett, és tiltakozás a katonai diktatúra gyalázatosságai ellen.

Nem áltatom magam hiú reményekkel, és tudom, hogy az új választás kevés kilátással kecsegtet bennünket. Ez azonban a jelenlegi körülmények között semmiképpen sem minősíthető szerencsétlenségnek vagy felsülésnek. A választókerületet csak az menthetné meg biztosan, ha a Pártvezetőség és a kormány szíve szerint való jelöltet állítanának, vagyis: ha szégyenletes módon cserbenhagynák a zászlót. Ez azonban azt jelentené, hogy nem a szocializmus, a változatlanul — azért is! — internacionalista, népfelszabadító, forradalmi szocializmus számára mentették meg a kerületet, hanem a német imperializmusnak, a népeket mészárló, népeket elnyomó, népeket kifosztó német imperializmusnak és a vele szemben tanúsított kutya-alázatnak.

Mindenfajta kicsinyes, prakticista latolgatás, hogy hogyan tudnánk megtartani magunknak a kerületet, ma kevésbbé helyénvaló, mint valaha. Elvárom a Hohenzollern-választókerület elvtársaitól, hogy bátran és büszkén vállalják a dicsőséges vereséget...

Remélem, hogy nézeteink egyeznek, szerencsét kívánok a jövő nehéz, komoly harcaihoz, amelyekben nemsokára ismét részt szándékozom venni, köszönetet mondok minden barátomnak és elvtársamnak, s szívélyesen üdvözlöm őket.

A viszontlátásra!

Szociáldemokrata üdvözlettel

az Önök *Karl Liebknechtje*
(s. k.)

Kérem, hogy ezt a levelet alkalmas módon — egyelőre titoktartás mellett — ismertessék a vezetőségekkel, a konferenciákon stb. (lehetőleg másolatban).

Elsőízben az *Internationale Pressekorrespondenz* című folyóirat 8. évfolyam, 4. fuzet, 1928 január 13-i számában jelent meg.

Levél Sonja Liebknechthez a luckaui fegyházból

Luckau, 1917 november 11
(a 373. napon).

... Az ujságokat egészen felületesen tudtam még csak átnézni. Oroszország társadalmi és gazdasági forradalmasodásának, a legalsóbb régióktól a felszín habjáig végbemenő átalakulásnak hatalmas folyamata — mert az alkotmány és az államigazgatási formák forradalmasodása pusztán ennek a kifejezése — nem a befejezésnél, hanem a kezdetnél tart, és korlátlan lehetőségek előtt áll; sokkal nagyobb szabású folyamat ez, mint a nagy francia forradalom; nagyobb a feszültség a régi állapot és aközött, amire most törekednek s ami most lehetséges; továbbá nagyobb a feszültség a különböző, kultúra tekintetében annyira eltérő területek és népek színvonala, szükségletei és lehetőségei között; mindenekelőtt pedig nagyobb a feszültség a kulturális szempontból és gazdaságilag legfejlettebb területek és népek különböző rétegeinek és osztályainak helyzete, szükségletei és céljai között. A társadalmi forradalom, amelynek veszélye Németországban elnyomorította a polgári forradalmat, Oroszországban, legalábbis átmenetileg, legalábbis Oroszország legkoncentráltabb központjaiban, már erősebbnek látszik a polgári forradalomnál. Persze az orosz kapitalizmus nincs egyedül, az angol-francia-amerikai kapitalizmus támogatja. Olyan probléma ez, amelynek csupán ideiglenes részletmegoldása — a háború kérdésével kapcsolatban — már titáni munkát követel. Olyan szórványosan, annyira csak alkalmilag és csak felszínesen kapok értesülést ezekről az eseményekről, hogy feltevésekkel kell beérnem. Semmiben sem érzem annyira mostani helyzetemet, azt, hogy szellemileg el vagyok vágva a világtól, mint az orosz kérdésben...

„Levelek a fegyházból",
1916 december 11-től 1918 szeptember 8-ig.

Taktikai szempontok az elvhez

A háborúval szemben elfoglalt álláspontunk — mind megítélésünk politikai, társadalmi, gazdasági irányát, mind az akciót és annak eszközeit, mind a célt tekintve — maradéktalanul internacionalista.

Számunkra a honvédelem is minden egyes ország munkásosztálya forradalmi osztályharcának és minden ország munkásosztálya együttműködésének ügye — azé a harcé és együttműködésé, amelynek jelszava: proletár osztályharc az imperialista háború ellen; nemzetközi osztályharc az államok közötti háború ellen.

A háború ellen vívott háborúnk célja nemzetközi; nemzetközi a mérték, amellyel a háború lehetséges eredményeit mérjük: ezeknek a világproletariátusra gyakorolt nemzetközi összhatása érdekel bennünket, ezt a hatást akarjuk a lehető legkedvezőbbé tenni.

Nemzetközi osztályharc az imperialista háború ellen — ez nem valami otromba, merev, minden országban elszigetelten, önmagáért és vad nekirohanással követendő szkémát jelent, hanem eleven, szerves folyamatot, a tőke és munka ellentétének az egész világon egységesen összefüggő folyamatát. E folyamatot és annak fejlődését úgy követjük, és úgy alkotunk róla ítéletet, hogy figyelmünk az egész világra kiterjed. Az országok összességében és *minden* egyes országban ehhez a nemzetközi ítéletalkotáshoz szabjuk magatartásunkat, hogy elérjük a lehető legnagyobb összhatást, a proletariátus — mint egész — forradalmi erejének növekedését. A világháború által okozott óriási társadalmi erjedést mindenkor a kellő pillanatban és a kellő

helyen, nemzetközi-szocialista értelemben kell a proletártömeg beavatkozása révén befolyásolni. Aszerint, hogy az egyik vagy a másik országban és a különböző időpontokban milyenek a forradalmi kilátások és lehetőségek, élesebben vagy óvatosabban kell fogalmazni, kíméletlenebbül vagy tartózkodóbban kell dolgozni. Mindenkor a forradalmi-szocialista értelemben vett elérhető legnagyobb nemzetközi kölcsönhatásra kell törekedni, mindig tekintetbe kell venni és ki kell számítani, hogy nemcsak saját országunkban, hanem valamennyi többi országban is milyen hatása lesz politikai magatartásunknak. A helyzet sark- és kulcspontjain a legnagyobb energiát kell bevetni. *Igy a világháború legelső pillanata óta a proletár-forradalmi erőknek a háború és a kormány elleni harcra való legnagyobbfokú megfeszítése Németországban inkább mint bármely más országban kötelesség volt, a legfőbb és legszentebb kötelesség, és még ma is az. Ennek elmulasztásában rejlett és rejlik a legnagyobb felelősség minden kárért, amely* a világháborúban *a nemzetközi proletariátust, a szocializmust éri.* Ezért oly óriási a német „többség" történelmi vétke; ezért érdemli a Hohenzollernek kormányával létrehozott szégyenletes koalíciója a legkeményebb ítéletet a történelemtől, ezért érdemel hasonlíthatatlanul keményebb ítéletet, mint bármely más ország kormányszocializmusa.

A luckaui fegyházban készített politikai feljegyzések. 1917.

Az új szociáldemokrácia

Az „új" a fekete-fehér-piros szociáldemokráciában, amely a würzburgi pártkongresszuson[73] anyaszült meztelenül ultrareformista csábtáncot lejtett, és csattanósan, szinte szociális formulákban támasztotta alá háborús politikájának gyökereiről vallott felfogásunk helyességét, az „új" benne — a durva opportunizmus, a leplezetlen, szajhamódra tolakodó miniszterializmus, a hatalmon levők előtti dorombolás és vinnyogás, az államférfiúi bohóckodás, a néptömegek szüntelen elárulása és a falhozállításukra irányuló kísérletek — mindez egyáltalán nem új, hanem ugyanolyan régi, mint ez a harmadik nem, a politikai eunuchok, elvkufárok, zavarosfejűek és gazemberek fajtája. Csak az az új, hogy ezeket a tulajdonságokat a szociáldemokrácia tisztességes nevével illetik.

Hogy ez az „új szociáldemokrácia" milyen értékes az uralkodó osztályok számára, az kiviláglik a Birodalmi Gyűlés többségét alkotó polgári pártok magatartásából; még a *Deutsche Tageszeitung* is erről tanúskodik: ez a lap nyíltan kimondja, hogy még a konzervatívokban is megvan az elvi készség a velük való együttműködésre. „Megnövekedett hatalmunk bizonyítékai" — mondja David és bandája. Minden nem-David tudja: a munkásosztály korrumpálására, megrontására, meggyengítésére, harcképtelenné tételére való felhasználhatóságuk bizonyítékai!

A luckaui fegyházban készített politikai feljegyzések. 1917.

Oroszországhoz

Oroszországi barátainknak, a Szovjeteknek a mai helyzetben egy dologra van mindenekelőtt szükségük: arra, hogy a lehető leggyorsabban olyan erőteljes hatalmi eszközökre tegyenek szert, amelyek módot adnak arra, hogy elsősorban és mindenekelőtt ellenállhassanak a *német imperializmusnak* — kiszabaduljanak fojtogatásából, hogy szilárd támaszt biztosítsanak Ukrajna, Finnország és a többi határszéli állam számára, s így előkészítsék Oroszországnak föderatív alapon való új kikristályosodását; hogy biztosítsák a szocialista rendszer tartósságát, és lehetővé tegyék számára szociális feladatainak végrehajtását, s így a többi ország proletariátusának példaképeként és pionírjaként utat törhessen a társadalmi világforradalomnak; hogy szabaddá tehesse azt az utat, amelyen az első és legnagyobb akadály a német imperializmus. Az orosz Szovjeteknek mindenekelőtt és elsősorban nem tüntetésre és dekorációra van szükségük, hanem masszív, kemény hatalomra. Ehhez pedig energián kívül mindenesetre okosság és idő is kell — okosság időnyerés céljából is, mert időre a legnagyobb és legokosabb energiának is szüksége van a sikerhez.

A luckaui fegyházban készített politikai feljegyzések.

1918 május eleje.

Munkások és katonák!

Végre eljött a ti órátok. A hosszú tűrés és a csöndes eszmélés után végre a tett mezejére léptetek. Nem túlzás, ha azt mondjuk, hogy ezekben az órákban rátok tekint a világ, és kezetekben tartjátok a világ sorsát.

Munkások és katonák! Most, amikor eljött a cselekvés ideje, nem szabad többé visszakozni. Ugyanazok a „szocialisták", akik négy éven át zsigoló-szolgálatokat tettek a kormánynak, akik az elmúlt hetekben napról napra a „népkormánnyal", a parlamentarizálással és egyéb maszlaggal hitegettek benneteket, ezek most mindent elkövetnek, hogy gyengítsék harcotokat, hogy elaltassák a mozgalmat.

Munkások és katonák! Az ami *Kielben, Hamburgban, Brémában, Lübeckben, Rostockban, Flensburgban, Hannoverben, Magdeburgban, Braunschweigben, Münchenben* és *Stuttgartban* sikerült elvtársaitoknak és bajtársaitoknak, kell hogy nektek is sikerüljön. Mert attól, amit ti kivívtok, a ti harcotok szívósságától és sikerétől függ ottani testvéreitek győzelme is, attól függ az egész világ proletariátusának sikere.

Katonák! Kövessétek a flottánál levő bajtársaitok példáját, egyesüljetek munkászubbonyt viselő testvéreitekkel. Ne engedjétek, hogy testvéreitek ellen használjanak föl benneteket, ne engedelmeskedjetek a tisztek parancsainak, ne lőjetek a szabadságharcosokra.

Munkások és katonák! Harcotok legközelebbi céljainak a következőknek kell lenniük:

1. Valamennyi polgári és katonai fogoly szabadonbocsátása.

2. A különálló tagállamok megszüntetése és valamennyi uralkodóház detronizálása.

3. Munkás- és katonatanácsok választása, tanácsküldöttek választása minden gyárban és csapategységben.

4. A kapcsolatok azonnali felvétele a többi német munkás- és katonatanáccsal.

5. A kormányhatalom átvétele a munkás- és katonatanácsok által.

6. Azonnali összeköttetés a nemzetközi proletariátussal, különösen az orosz Munkásköztársasággal.

Munkások és katonák! Bizonyítsátok be, hogy elég erősek vagytok, mutassátok meg, hogy elég okosak vagytok ahhoz, hogy élni tudjatok a hatalommal.

Éljen a szocialista Köztársaság!

Éljen az Internacionále!

Az Internacionále-csoport (Spartakus-csoport).

Roplap

Az új pártközi béke

„Nem ismerek többé pártokat, csak németeket ismerek"[74] — ennek a csaló jelszónak a jegyében indult meg a világháború. Minden osztály szent egységének ködösítő frázisa megülte a népek agyvelejét, és a világproletariátus jelentős tömegeit is belesodorta a hazafias lelkesedés elragadtatott mámorába, amelyből háborús téboly és gyilkolási őrület sarjadt ki és burjánzott el. A proletár osztályöntudatot elsodorta a szennyes áradat. Csakis az imperializmus elleni proletár osztályharc menthette volna meg a világot az irtózatos mészárlástól. A „szent egység" maradéktalanul a háborús gyújtogatók karmai közé dobta a népeket; a „szent egység" tömeggyilkosság volt, tömegnyomor, a kultúra elpusztulása, a pokol. Legeredményesebben működő és leggátlástalanabb propagandistái a kitartást és pártközi békét prédikáló szociáldemokrata politikusok voltak. Cselszövőnek, rendbontónak, hazaárulónak és a háborús érdekek elárulójának kiáltották ki és ekként üldözték azt, aki intőn és vádlón felemelte szavát a proletariátus félrevezetői ellen.

„Nem ismerünk többé különböző szocialista pártokat, csak szocialistákat ismerünk" — így hangzik a jelszó a világháború végén. Új pártközi béke zászlaját bontották ki; fanatikus gyűlöletet szítanak mindenki ellen, aki szembeszáll az új egységmámorral. S megint Scheidemann és társai a leghangosabbak.

Elsősorban a katonák körében találnak erőteljes visszhangra. Nem csoda. Távolról sem minden katona proletár; s az ostromállapot, a cenzúra, a hivatalos propaganda, meg a stampferség[75] nem maradt hatástalan. A katonák zöme forradalmi a militarizmussal, a háborúval és az imperializmus nyílt kép-

viselőivel szemben; a szocializmussal szemben még nem egyértelmű, még ingadozó, kiforratlan az állásfoglalásuk. A proletár katonáknak és a munkásoknak, akik éveken át a szociálimperialisták butító befolyása alatt álltak, nagy része úgy véli, hogy a forradalom végbement, most már csak a békekötés és a leszerelés hiányzik. Nyugalmat akarnak a hosszú kín után.

Nem látják, hogy a „forradalom", amely szinte hatósági engedéllyel zajlott le, mindezideig nem volt egyéb, mint azoknak az autokratikus formáknak az összeomlása, amelyeket a „féktelen esztendő"[76] hátrahagyott, nem volt egyéb, mint a polgári forradalom befejezése. Elfelejtik, hogy bár a proletariátusnak kezébe került a politikai hatalom, ez a hatalmi eltolódás történelmileg csak akkor igazolható, ha a proletariátus történelmi feladatának végrehajtására, a gazdasági osztályuralom megdöntésére használják fel. Szem elől tévesztik, hogy a béke, a leszerelés és a gazdasági megújulás problémái is csak akkor oldhatók meg, ha a proletariátus eltökélten és rendületlenül tör a végcél felé.

Egységet! Ki óhajtaná jobban, ki törekedne rá inkább, mint éppen mi. Egységet, amely erőt ad a proletariátusnak ahhoz, hogy betölthesse történelmi küldetését.

De nem minden „egység" ad erőt. A tűz és a víz egysége eloltja a tüzet, és gőzzé változtatja a vizet; a farkas és a bárány egysége a farkas martalékául szolgáltatja ki a bárányt; a proletariátus és az uralkodó osztályok egysége feláldozza a proletariátust; az árulókkal való egység vereséget jelent.

Csak egyirányú erők növelik egymást az egyesülés révén; ha ellentétes erőket kapcsolunk össze, ezzel megbénítjuk őket.

Egyirányú erőket összekötni: ezen fáradozunk mi; különböző irányú erőket összekapcsolni, hogy feltartóztassák és kitérítsék eredeti irányukból a forradalom radikális lökőerőit: ezen fáradoznak a mostani egység-apostolok, aminthogy ezen fáradoztak a háború alatti egység-prédikátorok is.

A politika — cselekvés. A cselekvés érdekében való együttműködésnek előfeltétele, hogy egységes felfogás legyen az utat és a célt illetően. Aki a célban és útban egyetért velünk, az szívesen látott harcostársunk.

A gondolkodásmód és az érzület, az akarat és a cselekvés egysége — csak ez az igazi egység. A frázisokon alapuló egység — lidércfény, önámítás vagy csalás.

Az egység-apostolok a „forradalmat", amely még éppen csak hogy megkezdődött, máris likvidálni akarják; „nyugodt mederbe" akarják terelni a mozgalmat, hogy megmentsék a tőkés társadalmat; az osztályállam visszaállításával és a gazdasági osztályuralom fenntartásával ismét ki akarják csavarni a hatalmat a proletariátus kezéből, miközben az egység frázisával hipnotizálják. Vadul nekünk esnek, mert keresztülhúzzuk ezt a szándékukat, mert becsületesen és komolyan gondoljuk a munkásosztály felszabadítását, a szocialista világforradalmat.

Egységben lehetünk-e mi ezekkel, akik nem egyebek, mint a tőkés kizsákmányolók szocialista mezbe öltözött helytartói?

Szövetséget köthetünk-e velük anélkül, hogy merényleteik bűnrészesévé ne válnánk?

A velük való egység romlás volna a proletariátus számára, az Internacionále szocializmusának elárulása volna. Nem testvéri kézfogás, nem egység, hanem harc jár ki nekik.

A dolgozó tömegek hajtják végre a társadalmi forradalmat. Világos osztályöntudat, történelmi feladatuk világos felismerése, e feladat teljesítésére irányuló határozott akarat, céltudatos tetterő — ezek azok a tulajdonságok, amelyek nélkül nem vihetik véghez művüket. És az első parancs — ma inkább mint valaha —: el kell oszlatni az egység-frázissal teremtett ködöt, pellengérre kell állítani minden határozatlanságot és lanyhaságot, le kell leplezni a munkásosztály minden hamis barátját. Csak a könyörtelen kritikából támadhat világosság; csak a világosságból egység; csak a gondolkodásmód, a cél és az akarat egysége adhat erőt a szocializmus új világának megteremtéséhez.

Die Rote Fahne,
1918 november 19.

Ez a helyzet

A német forradalom eddigi politikai formája és eddigi szociális tartalma között ellentmondás van, amely megoldásra vár, s amelynek megoldásában megy majd végbe a forradalom további fejlődése. Politikai formája — proletár akció, szociális tartalma — burzsoá reform.

Persze: politikai formája elsősorban katonai akció volt, amelyet csak némi fantáziával lehet proletárnak nevezni; hajtóerői nagyrészt nem proletár osztályszükségletek, hanem többékevésbbé általános társadalmi szükségletek voltak; a munkás- és katonatömegek győzelme nem annyira saját erejüknek, mint inkább a mult rendszer belső összeomlásának volt köszönhető; a forradalom politikai formája nemcsak proletár akció volt, hanem egyúttal az uralkodó osztályok menekülése is az események menetéért való felelősség elől; az uralkodó osztályok menekülése, amelyek megkönnyebbült sóhajjal engedték át csődtömegük likvidálását a proletariátusnak, remélve, hogy így elkerülik a társadalmi forradalmat, amelynek távoli villámlásától a félelem izzadtságcsöppjei ülnek ki homlokukra.

A mai „szocialista" kormány úgy szeretné megoldani az említett ellentmondást, hogy visszacsavarja és hozzáigazítja a proletár formát a polgári tartalomhoz; a szocialista proletariátus feladata az, hogy az elmaradott tartalmat felemelje az előrehaladottabb forma magasabb fokára; hogy társadalmi forradalommá fokozza a forradalmat.

„A német proletariátus tartja ma kezében a politikai hatalmat."

Megfelel ez a mondat a tényeknek?

Való igaz, hogy Németország minden nagyobb városában munkás- és katonatanácsok alakultak; mellettük azonban nem ritkán polgártanácsok és ehhez hasonlók is létrejöttek. A kisebb városokban sokhelyütt minden maradt a régiben, vagy csak látszólagos változások történtek. Számos „paraszttanács" alakult, de ezek sehol sem a mezőgazdasági proletariátus, hanem legtöbbnyire a közép- vagy nagybirtokok tulajdonosainak kezében vannak.

A munkástanácsok korántsem mindenütt a proletariátus kizárólagos szervei és egyértelmű képviselői; tudunk esetekről, amikor a munkások engedték, hogy az ügyesen befurakodó vállalkozó vagy más hájas burzsoák rájuk tukmálják magukat. A megválasztott munkások gyakran igen kevéssé tájékozottak, igen kevéssé osztályöntudatosak, vagypedig nagyon bizonytalanok, határozatlanok, erőtlenek, úgy, hogy vagy egyáltalán nincs semilyen forradalmi jellegük, vagy pedig csak látszólag rendelkeznek politikai hatalommal a régi rendszer tényezőivel szemben. Ráadásul az összes lehetséges polgári foglalkozások képviselői egyre jobban mozgolódnak, hogy szintén munkásoknak tüntessék fel magukat, s elküldik képviselőiket a munkástanácsokba; így az a veszély fenyeget, hogy ezek — von Heydebrandt úr óhajainak megfelelően — foglalkozások szerint tagolt általános népparlamentté válnak.

A katonatanácsoknál még rosszabb a helyzet. Ezek a társadalom valamennyi osztályából összeseregelett tömeg kifejezői, amely tömegben hatalmas túlsúlya van ugyan a proletariátusnak, de ez semmiképp sem a céltudatos, osztályharcra kész proletariátus; ezeket a tanácsokat gyakran egyenesen felülről alakították, tisztek, nem egyszer magas feudális körök beavatkozásával, amelyek ravasz alkalmazkodással így próbálták megőrizni a katonákra gyakorolt befolyásukat és képviselőikül választatták magukat.

Ha ehhez még hozzávesszük azt, hogy a társadalmi szempontból kevésbbé differenciált katonatanácsok a forradalom egész lényegénél fogva ma még természetszerűleg sokkal erősebb befolyással rendelkeznek, mint a munkástanácsok; hogy a „szocialista kormány" az egész polgári állam- és közigazgatási

apparátust, még a katonai gépezetet is, tőle telhetően fenntartotta vagy visszaállította, és igen nehezen vihető keresztül, hogy a munkás- és katonatanácsok hatékonyan ellenőrizzék ezt az egész gépezetet; hogy a birtokos osztályok erős gazdasági hatalmi pozíciója érintetlenül maradt, és néhány társadalmi hatalmi pozíciójuk — például fölényes formális műveltségük — beláthatatlan ideig szinte bevehetetlen, hogy mindenekelőtt az élelmiszerek legnagyobb része a proletárellenes, szocialistaellenes földbirtok kezén van, akkor belátjuk, hogy a proletariátus valóságos politikai uralmáról ma csak a legnagyobb fenntartással beszélhetünk.

Igaz, hogy a hattagú kabinetből s a munkás- és katonatanácsok Végrehajtó Tanácsából álló jelenlegi kormányt a nagyberlini munkás- és katonatanácsok választották, amelyeknek belső érettsége ma nagyjából megfelel az országos átlagnak; de ez csak a külszín. A politikai hatalmat nem formális megbizatások vagy bizonyos szervektől kapott felhatalmazások jelentik, hanem az, hogy e hatalom birtokosai szilárdan a kezükben tartanak olyan reális hatalmi eszközöket, amelyeknek ereje minden merénylettel szemben biztosítja pozíciójukat.

November 9-én az államhatalom központjai a munkások és katonák kezében voltak; senki sem akadályozhatta volna meg őket abban sem, hogy fontos gazdasági hatalmi eszközöket ragadjanak magukhoz.

Ehelyett engedték, hogy november 9 után a már kivívott politikai hatalmi eszközök is fokozatosan kicsússzanak a kezükből.

Ne áltassuk magunkat. A proletariátus politikai hatalma, ha megszületett is 9-én, ma már nagyrészt elolvadt, és óráról órára tovább olvad.

A proletariátus gyengülésének ezzel a folyamatával párhuzamosan a legnagyobb intenzitással folyik a proletariátus összes halálos ellenségeinek gyülekezése. Falun és városban egyre nyíltabb cinizmussal szervezkedik az ellenforradalom. Schleswig-Holsteinből és más tartományokból halljuk, hogy kerületi főnökök, hivatali és községi előljárók, csendőrök, községi tisztviselők, tanítók, ügyvédek, gyárosok, parasztok és az összes

jómódú rétegek napról napra szilárdabb és átfogóbb blokkba tömörülnek, s ez a blokk annál veszedelmesebb, minél jobban ki van szolgáltatva befolyásának a mezőgazdasági proletariátus, minél hozzáférhetőbb e befolyás számára.

Teljesen világos, hogy kiéheztető háború és — ha sor kerül rá — Vendée[77] készül a forradalom proletár központjai ellen.

A veszély rohamosan nő. Nincs veszteni való idő, ha a proletariátus nem akarja, hogy reményei néhány héten belül teljesen szertefoszoljanak.

A dolgozó tömegeknek azonnal fel kell tartóztatniuk gyengülésük folyamatát; a kormány kezét, amely elősegíti ezt a folyamatot, azonnal le kell fogniuk: eddig és ne tovább!

Szilárdan markukban kell tartaniuk azt, amit kivívtak: hozzá kell fogniuk a többi hatalmi pozíció meghódításához, hogy végérvényesen térdrekényszerítsék az uralkodó osztályokat s hús-vér igazsággá és valósággá változtassák a proletariátus uralmát.

A tétovázás azt jelenti, hogy azzal együtt, amit eddig kivívtunk, azt is elveszítjük, amit még ezután kell kivívni. A tétovázás halált jelent — a forradalom halálát. A veszedelem óriási és sürgető.

Die Rote Fahne,
1918 november 21.

A világ proletárjaihoz

Proletárok! Dolgozó férfiak és asszonyok! Elvtársak!

Németországban bekövetkezett a forradalom. A katonák tömegei, amelyeket négy éven át hajtottak a vágóhídra a kapitalisták profitjáért, a munkások tömegei, amelyeket négy éven át szipolyoztak, hajszoltak, éheztettek, most talpra álltak. Az elnyomás szörnyű eszköze, a porosz militarizmus, amely az emberiség ostora volt, összezúzva a földön hever; legjobban előtérben álló képviselői, akik egyúttal a legjobban előtérben álló háborús bűnösök: a császár és a trónörökös, külföldre menekültek. Mindenütt munkás- és katonatanácsok alakultak.

Világ proletárjai, mi nem állítjuk, hogy Németországban csakugyan a dolgozó nép kezébe került minden hatalom, hogy már kivívtuk a proletárforradalom teljes győzelmét. Még ott ülnek a kormányban mindazok a szocialisták, akik 1914 augusztusában cserbenhagyták legdrágább kincsünket, az Internacionálét, akik négy éven át elárulták a német munkásosztályt s egyúttal az Internacionálét.

Most azonban, világ proletárjai, maga a német proletár szól hozzátok. Azt hisszük, jogunkban áll, hogy az ő nevében lépjünk elétek. E háború legelső napjától fogva azon fáradoztunk, hogy teljesítsük nemzetközi kötelességeinket: minden erőnkkel harcoltunk ama bűnös kormány ellen, és megbélyegeztük mint a háború igazi okozóját.

Most, ebben az órában, igazoltak bennünket az események a történelem előtt, az Internacionále előtt és a német proletariátus előtt. A tömegek lelkesen egyetértenek velünk. A proletariátus egyre szélesebb körei osztoznak abban a felismerésünkben, hogy ütött a tőkés osztályuralommal való leszámolás órája.

Ezt a nagy művet azonban a német proletariátus egyedül nem viheti véghez, csak akkor harcolhat és győzhet, ha segítségül hívja az egész világ proletárjainak szolidaritását.

Elvtársak a hadviselő országokban, ismerjük helyzeteteket: igen jól tudjuk, hogy kormányaitok most, amikor kivívták a győzelmet, a győzelem külső csillogásával elvakítanak egyes néprétegeket. Tudjuk, hogy a gyilkolás sikerével ilymódon sikerül elfeledtetniük a gyilkolás okait és céljait.

De valami mást is tudunk. Tudjuk, hogy a proletariátus a ti országaitokban is a legszörnyűbb anyagi és véráldozatokat hozta, hogy belefáradt a borzalmas mészárlásba, hogy a proletár most hazatér, s otthon ínséget és nyomort talál, míg néhány kapitalista kezén milliárdos vagyonok halmozódtak fel. Felismerte és egyre inkább fel fogja ismerni, hogy a ti kormányaitok is a nagy pénzeszsákok érdekében viselték a háborút. Továbbá azt is fel fogja ismerni, hogy kormányotok, amikor „jogról és civilizációról" és „a kis nemzetek védelméről" beszélt, ugyanúgy a tőkés profitra gondolt, mint a miénk, amikor „a haza védelméről" szónokolt; hogy a „jog" és a „népszövetség" békéje ugyanolyan aljas rablás, mint a Breszt-Litovszk-i béke. Itt is, ott is ugyanaz a szemérmetlen rablási vágy, itt is, ott is elnyomásra törekednek, itt is, ott is elhatározták, hogy a végsőkig kihasználják a gyilkos fegyverek brutális fölényét.

A világ imperializmusa nem ismer semmiféle „megegyezést", egy jogot ismer csupán: a tőkés profitot, egy nyelvet: a kardot, egy eszközt: az erőszakot. S ha most minden országban, nálatok is, meg nálunk is, „népszövetségről", „leszerelésről", „a kis nemzetek jogáról", „a népek önrendelkezési jogáról" beszél, úgy mindez nem egyéb az uralmon levők szokásos hazug szólamainál, amelyeknek az a céljuk, hogy elaltassák a proletariátus éberségét.

Világ proletárjai! Ez a háború legyen az utolsó! A tizenkétmillió legyilkolt áldozatnak, gyermekeinknek, az emberiségnek tartozunk ezzel.

A véres népgyilkolás tönkretette Európát. Tizenkétmillió hulla borítja az imperialista gaztett borzalmas színhelyeit. A népek fiataljainak színe-virága, és férfiainak java odaveszett. Mérhetetlen termelőerő semmisült meg. Az emberiség közel van

ahhoz, hogy elvérezzen ettől a világtörténelemben példátlan érvágástól. Győzők és legyőzöttek a szakadék szélén állnak. Az emberiséget iszonyatos éhínség, az egész termelési gépezet leállása, járvány és elfajulás fenyegeti.

A nagy bűnösök, e szörnyű anarchia, e fékevesztett káosz okozói: az uralkodó osztályok nem tudnak úrrá lenni saját művükön. A tőke fenevada, amely a világháború poklát felidézte, nem bírja ismét megfékezni azt, nem tud valóságos rendet teremteni, kenyeret és munkát, békét és kultúrát, jogot és szabadságot biztosítani a megkínzott emberiségnek.

Az, amit az uralkodó osztályok béke és jog gyanánt előkészítenek, csupán a brutális erőszak újabb műve, amelyből az elnyomás, a gyűlölet és új véres háborúk hidrája emeli fel ezer fejét.

Csakis a szocializmus képes arra, hogy megvalósítsa a tartós béke nagy művét, begyógyítsa az emberiség ezernyi vérző sebét, virágzó kertté változtassa Európának a háború apokaliptikus lovasai által legázolt mezőit, arra, hogy új, megtízszerezett termelőerőket varázsoljon a megsemmisített termelőerők helyébe, felébressze az emberiség minden fizikai és szellemi energiáját, s a gyűlöletet és a haragot testvéri szolidaritással cserélje fel, jóindulattal és tisztelettel minden emberi arculatú lény iránt.

Ha minden ország proletárjainak képviselői kezet nyújtanak egymásnak a szocializmus zászlaja alatt, hogy megteremtsék a békét, akkor a béke néhány óra alatt megszületik. Akkor nincs több vita a Rajna balpartjáról, Mezopotámiáról, Egyiptomról vagy a gyarmatokról. Akkor csak egy nép van: a dolgozó emberiség, amelyben egyesülnek az összes fajokhoz tartozók és az összes nyelveken beszélők. Akkor csak egy jog van: minden ember egyenlősége. Akkor csak egy cél van: jólét és haladás mindenki számára.

Az emberiségnek választania kell: vagy felbomlik és elpusztul a kapitalista anarchiában, vagy újjászületik a társadalmi forradalom révén. Ütött a döntés órája. Ha hisztek a szocializmusban, itt az idő, hogy tettekkel bizonyítsátok ezt be. Ha szocialisták vagytok: rajta, most cselekedjetek.

Világ proletárjai, az, hogy most közös harcra hívunk benneteket, nem a német tőkések kedvéért történik, akik a „Német Nemzet" cégére alatt saját bűneik következményei alól akar-

nak kibújni; a mi érdekünkben és a ti érdeketekben tesszük. Gondoljátok meg: győzelmes tőkéseitek készen állnak arra, hogy vérbefojtsák forradalmunkat, amelytől ugyanúgy félnek, mint a saját országukétól. Ti magatok a „győzelem" következtében nem lettetek szabadabbak, hanem még súlyosabb rabszolgaságba süllyedtetek. Ha uralkodó osztályaitoknak sikerül Németországban és Oroszországban elfojtaniuk a proletárforradalmat, akkor kétszeres dühvel fordulnak majd ellenetek. Tőkéseitek azt remélik, hogy ha legyőznek bennünket és leverik a forradalmi Oroszországot, akkor olyan erősek lesznek, hogy skorpiókkal tartanak majd féken benneteket, és a nemzetközi szocializmus sírja felett megteremtik a kizsákmányolás ezeréves birodalmát.

Ezért tekint rátok ebben az órában Németország proletariátusa. Németország a társadalmi forradalommal terhes, de a szocializmust csak a világproletariátus valósíthatja meg.

S ezért kiáltjuk nektek: Harcra fel! Tettre fel! Az üres manifesztumok, plátói határozatok és fellengzős szavak ideje elmúlt: ütött a tett órája az Internacionále számára. Felszólítunk benneteket: válasszatok mindenütt munkás- és katonatanácsokat, amelyek kezükbe ragadják a politikai hatalmat, és velünk együtt megteremtik a békét.

Ne Lloyd George és Poincaré, ne Sonnino, Wilson és Erzberger vagy Scheidemann kössön békét. A szocialista világforradalom lobogó zászlaja alatt kell a békét megkötni.

Világ proletárjai! Felszólítunk benneteket, hogy vigyétek véghez a szocialista felszabadítás művét, adjatok újra emberi arculatot a meggyalázott világnak, és váltsátok valóra azt a jelszót, amellyel annakidején oly gyakran köszöntöttük egymást, azt a jelszót, amellyel elváltunk:

És nemzetközivé lesz holnapra a világ!

Éljen a proletariátus világforradalma!

Világ proletárjai, egyesüljetek!

A Spartakus Szövetség nevében:

Karl Liebknecht, Rosa Luxemburg, Franz Mehring, Clara Zetkin

Die Rote Fahne, 1918 november 25.

Mi a teendő?

Beszéd a berlini Sophiensäle-ben tartott tömeggyűlésen,
1918 november 28-án

Bajtársaim, barátaim és elvtársaim!

Egyetlen komoly szocialistát sem lepett meg ez a háború. Önök mindnyájan tudják, hogy a „nemzetközi szociáldemokrácia" országos és nemzetközi kongresszusain évtizedekkel a háború előtt leszögezték, hogy amíg a tőkés társadalmi rend fennáll, elkerülhetetlenek a háborúk. A tőkés társadalmi rend lényege, hogy a munkásosztályt kizsákmányolják, tőke halmozódik fel, a felhalmozott tőke hatókörének kiterjesztésére és hódításra törekszik, hogy a föld kincseiért vívott harc, a világpiacért vívott harc egyre élesebben állítja szembe egymással a különböző imperialista tömböket. Jóelőre megmondtuk, hogy ez a világháború ki fog törni. Minden erőnk latbavetésével igyekeztünk megakadályozni. A nemzetközi proletariátus remélte, hogy elég erős lesz ahhoz, hogy lefogja az imperializmus kezét, ha az rászánja magát erre a merényletre. Kongresszust kongresszus után tartott, az utolsót 1914 szeptemberére hívták össze Bécsbe. A háború azonban meghiúsította ezt a tervet.

Hogyan tört ki a háború? Legmélyebb gyökere a nemzetközi, imperialista konkurrencia . . . A német imperialisták meggátolták a szerződések[1] megkötését, mert ez megnehezítette volna a német világuralom megteremtését. Ezért hangzott így a jelszó 1914 júliusában: „Gyorsan cselekedni." A szarajevói gyilkosság a legjobb alkalomként kínálkozott. Ezekre az összefüggésekre, amelyeket most hivatalosan megerősítenek, minden fondorlat és ködösítés ellenére a háború kezdete óta szünet nélkül

[1] Más államokkal kötött szerződések. — *Szerk.*

rámutattam a nyilvánosság előtt. Akkor egyenetlenséget és árulást szító rossz szellemnek, hazaárulónak és a háborús érdekek elárulójának tekintettek. Amikor azt mondták, hogy a császár, aki a válságos időben északi utazást tett, semmiképpen sem lehet vétkes, rögtön kijelentettem, hogy a császár vétkét ez még nyilvánvalóbbá teszi, hiszen ki van zárva, hogy ilyen időkben elutazott volna, ha már *előzőleg* teljesen ki nem dolgozták volna az egész tervet. Önök tudják, hogyan támadott engem a párttöbbség a háborús bűnösség kérdésében elfoglalt álláspontom miatt, hogyan védelmezte a párttöbbség az utolsó napig is a német kormányt, hogyan tette magáévá a bűnösök ügyét.

A többség, sőt, az Ebert—Haase-kormány, még néhány nappal ezelőtt is kétségbevonta, hogy Németország már előbb békét köthetett volna. Állításukkal a következő tényeket szegezem szembe: Mindnyájan ismerik dr. Karl Peterst[78], aki kétségtelenül nem volt szociáldemokrata. Ő a háború kitörésekor Angliában volt, és röviddel ezelőtt közzétette emlékiratait, amelyekből a következők derülnek ki: 1914 szeptemberében, tehát alig egy hónappal a háború kitörése után, engedélyt kapott az angol kormánytól arra, hogy Németországba utazzon. Elutazása előtt megkérte őt az Angol Külügyminisztérium egyik tisztviselője, hogy közölje a német kormánnyal, miszerint Anglia hajlandó békét kötni a „status quo" alapján. Peters *1916 decemberéig*, tehát két és egynegyed évig nem tudta ezt a fontos közlést hivatalosan átadni a Német Külügyminisztériumnak, azaz hivatalosan elutasították, mert a Külügyi Hivatalban ülő urak nem óhajtották meghallgatni.

1915 áprilisában a következő történt: Dresselhuis holland államtitkár-helyettes megbízta Schücking professzor urat és Tepper-Laski urat, hogy javasolják a berlini Külügyminisztériumnak egy német-angol békemegbeszélés megrendezését. Zimmermann államtitkárnak a Birodalmi Gyűlés költségvetési bizottságában 1916 tavaszán tett saját közlése szerint a további események a következőképpen játszódtak le:

Zimmermann megkérdezte a két urat: „Az angol úr Sir Edward Grey hivatalos megbízásából jön majd hozzám?" Schücking professzor így felelt: „Nem Sir Edward Grey hivata-

los megbízásából, hanem a londoni Külügyi Hivatal egyik befolyásos, valóban igen befolyásos személyiségének megbízásából." Zimmermann mégegyszer megkérdezte: „Kérdem Önöket, az illető úr Sir Edward Grey hivatalos megbízásából jön?" Schücking professzor és Tepper-Laski megismételték előbbi válaszukat. Zimmermann erre saját közlése szerint kijelentette: „Akkor nem fogadom azt az urat." A költségvetési bizottságnak ugyanezen az ülésén ugyanez a Zimmermann a következő megjegyzést tette még a német-japán kapcsolatok felvételét illetően: Természetesen nem szabad az eljövendő béketárgyalásokat úgy elképzelni, hogy rögtön a kormányok hivatalos képviselői lépnek egymással összeköttetésbe: ezeket a kapcsolatokat mindig nemhivatalos vagy félhivatalos megbeszéléseknek kell megelőzniük!

Anglia akkoriban nemcsak a „status quo"-t akarta jóváhagyni Németország számára, hanem ezen túlmenően gyarmati engedményeket is akart tenni, sőt jelezte, hogy a Németországnak nyújtandó háborús kártérítésről is hajlandó tárgyalni. Zimmermann merev, elutasító magatartása a hódító tervekben leli magyarázatát; ezeket a terveket akkor egészen a többségi szocialistákig mindenki teljesen gátlástalanul a magáévá tette. Csupán ezzel magyarázható az is, hogy a többségi szocialisták, Ebert, David, Scheidemann és mások, Zimmermann akkori közléseit a kormány igazolásának tekintették, és ekként kürtölték világgá. Jellemző az is, hogy ugyancsak ezen az ülésen a bizottság túlnyomó többsége Burns angol miniszternek azt az 1915 júliusi kijelentését, amely szerint a Németországgal való azonnali béke lehetséges, de Belgium nem lehet „bargain object", [„alku tárgya"], bizonyítéknak tekintette arra, hogy Anglia nem akar békét, sőt egyenesen angol arcátlanságnak minősítette ezt az álláspontot.

Elvtársaim, barátaim! Önök tudják, hogyan rágalmazták és fenyegették azokat a keveseket, akik akkor szembeszálltak az általános őrjöngéssel. Egyetlen nap sem múlt el anélkül, hogy a legvadabb szitkok és sértések özönét ne zúdították volna rám. Fokozatosan a lakosság egyre nagyobb része ismerte fel álláspontunk helyességét, s egyszerre dicsőíteni és magasztalni kezd-

tek bennünket. Valójában azonban nem a mi érdemünk volt ez — a legegyszerűbb munkások jelentékeny része az első pillanattól fogva mindennek ellenére helytállt a háborús őrülettel szemben. Rájuk támaszkodtunk mi, teljes egészében övék az érdem.

Milyen magatartást kellett tanúsítanunk mint szociáldemokratáknak a háborúval szemben? Az alapvető ebben a kérdésben az 1907-es stuttgarti nemzetközi kongresszus határozata, amelynek értelmében a proletariátusnak háború esetén minden erejét latba kell vetnie annak érdekében, hogy kikényszerítse a békét, és hogy a háború által teremtett helyzetet kihasználja a tőkés társadalmi rend megdöntésére és a szocialista társadalmi renddel való felcserélésére. Ez az alapelv minden szocialista számára magától értetődő. Hiszen a háború nem véletlen jelenség, hanem az imperializmus lényegében gyökerezik. Csakis ennek a gyökérnek a kiirtása vezethet emberhez méltó békére, csak ez vezethet tartós békére. Ebből az következik, hogy a háborúval, amely nem egyéb, mint a nemzetközi kapitalizmus óriási méretű válsága, feltétlenül szembe kell szegezni a proletariátus osztályharcát, azzal a céllal, hogy kiküszöböljük a tőkés társadalmi rendet.

Természetes az, hogy az uralkodó osztályok elítélik a háború elleni kíméletlen osztályharcnak ezt a politikáját, és harcolnak ellene. Nem többről és nem kevesebbről van szó, mint eddigi uralmuk megszüntetéséről. Az a proletár ellenben, aki nem csatlakozik ehhez a harchoz, vagy éppenséggel rágalmazza azt, a proletariátus jövőjének sírásója.

Mi a jellege a mostani forradalomnak? Nagyrészt speciálisan a háború ellen irányuló politikai felkeléssel állunk szemben. Közvetlenül az lobbantotta lángra, hogy a tengerészek attól tartottak, hogy az admiralitás a szárazföldi frontok összeomlása után saját szakállára tovább folytatja majd a háborút.

Ez váltotta ki a Németország belsejében állomásozó csapatok zendüléseit. A munkásság már régóta egyre viharosabban nyomult előre. Polgári körök is közreműködtek a hadseregen belül és kívül; ezek azonban igen megbízhatatlan, igen gyanús elemek. A katonáknak nem szabad elfelejteniük, milyen jelentékeny

szerepet játszott a munkásság. A frontcsapatok nem vettek aktívan részt a forradalomban.

Mi most a forradalom hatalmi bázisa? Mindenekelőtt az a kérdés, hogy melyik forradalomé. Mert a mostani forradalomnak több, igen különböző tartalma és lehetősége van. Lehet és maradhat az, ami eddig volt: békemozgalom és polgári reformmozgalom. Vagy lehet azzá, ami eddig nem volt: proletárszocialista forradalom. Legfontosabb támasza az első esetben is csak a proletariátus lehet, ha nem akar bohózattá válni. De a proletariátus nem elégedhet meg ezzel a polgári-reformer tartalommal. Ha nem akarja, hogy eddigi vívmányai is újra veszendőbe menjenek, tovább kell menetelnie a társadalmi forradalom felé: a tőke és a munka világtörténelmi összecsapása megkezdődött.

Kezében tartja-e ma a proletariátus a hatalmat? Megalakultak a munkás- és katonatanácsok; de ezek semmiképpen sem a világos proletár osztályöntudat kifejezői. Tiszteket, sok esetben magasrangú feudális elemeket választottak be a tanácsokba. A munkástanácsok tagjai között megtaláljuk az uralkodó osztályok képviselőit. Ez szégyen! A munkás- és katonatanácsokba kizárólag munkások és proletár katonák, vagy olyan férfiak és nők valók, akik önfeláldozó, harcban töltött életükkel igazolhatják magukat a proletariátus előtt. Másfajta emberek ma nem valók a döntő posztokra. Nincs más hátra, ezt a világos hatalmi álláspontot kell elfoglalni az uralkodó osztályokkal szemben, amelyek oly sokáig rákényszerítették a proletariátusra a maguk akaratát. A proletariátus csak önmaga szabadíthatja fel magát! Hány munkás- és katonatanácstagból hiányzik a tisztánlátás és a becsületesség! Gondolok mindazokra, akik tegnap még piszkolták a forradalmat, és ma mellette szállnak síkra. Itt vannak a gyávák, akik félelemből gyorsan letették a fegyvert. Itt vannak a ravaszok, akik jó képet vágnak a rossz játékhoz, hogy ilymódon lehetőleg megőrizzék befolyásukat, és lesik az első kedvező alkalmat arra, hogy hátbatámadják a forradalmat: ezek a legveszélyesebbek és ezek vannak a legtöbben. Itt vannak végül a jószándékúak, akik szintén mindent érdemelnek, csak bizalmat nem. Sem a gyávák, sem a ravaszok,

sem a jószándékúak nem valók a munkás- és katonatanácsokba!

A tanácsok eddigi összetétele rávilágít a baj gyökerére; arra, hogy a munkások és katonák tömegei politikai és szociális vonatkozásban még nem elég felvilágosultak.

A tömegekben uralkodó zavar egyik fő oka a többségi szocialisták politikája, akik a forradalom kitörése előtt egészen az utolsó pillanatig a legkörmönfontabb és legfelelőtlenebb módon akadályoztak mindennemű felvilágosító munkát.

Meglepetést kelthetett-e a forradalom? Aki a stuttgarti határozathoz szabta politikáját, annak látnia kellett, hogy közeledik, annak minden erővel segítenie kellett a forradalom előkészítésében. A többségi szocialisták természetesen még akkor is le akarták tagadni, amikor már itt volt; nem hogy elősegítették volna, hanem mocskolták a forradalmat, még november 9-ének reggelén is. Ezt ne felejtsük el.

Mi november 9-én reggel 8, illetőleg 9 órakor az aláírásunkat viselő röplapokon munkabeszüntetésre és fegyveres felkelésre szólítottuk fel a munkásságot. A többségi szocialisták ennek az akciónak a meghiúsítására 10 vagy 11 órára összehívták a gyárakban a bizalmiak értekezleteit. Azt remélték, hogy így megakadályozhatják, a munkástömegek egységes cselekvését. Ám a csel kudarcba fulladt, s amikor délutánra lezajlott a forradalom, ők is feltűzték a vörös karszalagot, s nagy hévvel kezdtek sürgölődni körülöttünk. Kérdezem én, lehet-e lényegesen másként értékelni azt a hajlandóságukat, hogy a forradalom érdekében dolgozzanak, mint valamilyen polgári párt híveiét, akik alkalmazkodtak a helyzethez?

Megkérdezték tőlem, miért nem léptem be a kormányba. A válasz egyszerű. Egyebek között azt szabtam feltételül, hogy a törvényhozó, végrehajtó és bírói hatalom kizárólag a munkás- és katonatanácsok kezében legyen és maradjon. A többségi szocialisták elutasították ezt a feltételt. Megpróbáltak rávenni, hogy bocsátkozzam tárgyalásokba. Semmiféle engedményre nem voltam hajlandó. Egyszóval azért nem léptem be a kormányba, mert a munkás- és katonatanácsok részére követeltem a kizárólagos, döntő politikai hatalmat.

Valóban kezükben tartanak-e jelenleg a munkás- és katonatanácsok minden politikai hatalmat? A gazdasági és társadalmi hatalmi pozíciókon kívül számos politikai hatalmi pozíció is már eleve az uralkodó osztályok kezében maradt. Amit pedig elveszítettek, azt a mostani kormány segítségével nagyrészt ismét vissza tudták szerezni: a tiszteket visszahelyezték parancsnoki jogkörükbe, a régi bürokrácia ismét átvette funkcióit — igaz, hogy ellenőrzés mellett dolgozik, de ennek az ellenőrzésnek a hatékonysága szükségképpen több mint kétséges: hiszen a dörzsölt burzsoá úgy ejti át az ellenőrző proletárt, ahogy neki tetszik.

Az uralkodó osztályoknak magasabb műveltségükből származó társadalmi hatalmi pozíciója oroszországi elvtársaink részére is nagy nehézségeket jelentett. Az uralkodó osztályok tagjai mint kisegítő erők egyelőre még sok esetben nélkülözhetetlenek. Kötelesek a forradalom szolgálatába állni. Ha azonban hatalmat adunk a kezükbe, ezzel súlyosan veszélyeztetjük a forradalmat.

Most hatalmas hadseregeikkel jönnek a tábornokok a frontról és vonulnak az ország belsejébe. Úgy lépnek fel, mint megannyi Caesar a maga légiója élén, eltiltják a vörös zászlót, feloszlatják a katonatanácsokat stb. Mindenre el lehetünk készülve a részükről, talán még egy olyan kísérletre is, hogy újra a nemes Hohenzollern-nemzetséggel szerencséltessenek bennünket. Hogyha ezeket az óriási hadseregeket forradalmi szellem hatná át, nem lehetne olyan aljas módon visszaélni velük, ahogy az jelenleg történik. A „szocialista" kormány azonban galádul elhanyagolta azt a legelső és legfontosabb kötelességét, hogy terjessze ezt a szellemet a frontcsapatok körében, s ehelyett buzgón ingerelte őket a vörös posztóval, szította bennük a gyűlöletet a „bolsevizmus" ellen, s így még védtelenebbül szolgáltatta ki a katonák tömegeit a forradalom halálos ellenségeinek, a tiszteknek, akiket ő maga helyezett vissza parancsnoki jogkörükbe. Agyafúrt terv megvalósításán fáradozik: a frontcsapatok révén — amelyeket a fegyverszüneti feltételek s azok következményei folytán ismét hatalmába kerített a soviniszta veszély — akar ellenforradalmi áradatot zúdítani Németországra. A legnagyobb kíméletlenséggel kellene fellépni ez ellen. A tábornokokat azon-

nal el kell távolítani, a tisztek parancsnoki jogkörét tüstént újra meg kell szüntetni, minden hadsereget teljesen demokratikusan kell megszervezni. Azt mondják, hogy ez lehetetlen a leszerelés nehézségei miatt. Szó sincs róla! Bízzunk a német katonák tömegeinek forradalmi önfegyelmében. Ha a forradalmi lelkesedés tüze átizzítja őket, játszva fognak megoldani olyan gyakorlati problémákat, amelyek normális időkben megoldhatatlanoknak látszanak. A hit hegyeket tud elmozdítani, és akaraterővel mindent el lehet érni. Mindenekelőtt azonban felteszem a kérdést: fontosabb-e a német csapatok rendezett visszavonulása, mint a forradalom? Nem tiszta őrültség-e vajjon a „rend" és a „nyugalom" kedvéért olyan hatalmi eszközöket adni a forradalom halálos ellenségeinek kezébe, amelyek alapjaiban fenyegetik az egész forradalmat? Bárhogy nézzük is a kérdést: a parancsnoki jogkör visszaállítása a forradalmat velejéig megrendítő fejszecsapásként érte. Elsősorban ennek a következménye, hogy a november 9-i forradalom vívmányai nagyrészt már újból semmivé váltak, s hogy a hatalom, amely oly gyorsan hullott a proletariátus ölébe, nagyrészt ismét visszakerült az uralkodó osztályok kezébe.

Felmerül a kérdés: Mi a teendő ezekután? Mi a proletariátus feladata ebben a helyzetben?

A proletariátusnak nem lehet feladata, hogy emberhez méltatlan, a legyőzött megfojtására irányuló békét kössön a külföldi imperialistákkal. Az ilyen béke nemcsak elviselhetetlen, hanem igen rövidéletű is, mert szükségszerűen új háborúk fakadnak belőle. A proletariátus célja nem lehet más, mint az összes népek jólétét és szabadságát biztosító béke, a tartós béke. Egy ilyen béke azonban csak a nemzetközi proletariátus forradalmi akaratán, győzelmes tettén, a társadalmi forradalmon alapulhat.

Beérheti-e a proletariátus a Hohenzollernek eltávolításával? Soha! Célja az osztályuralomnak, a kizsákmányolásnak és az elnyomásnak megszüntetése, a szocializmus megvalósítása. A mai kormány szocialistának nevezi magát. Eddigi cselekedeteivel azonban csak a tőkés magántulajdon fenntartását szolgálta. Felállított egy szocializálási bizottságot, amely mind a mai napig még csak össze sem ült. E bizottság egész összetétele azt

bizonyítja, hogy a szocializálás ellen, a szocializálás halogatására alakult. De halogatás helyett itt éppen gyors, erélyes cselekvésre van szükség. Való igaz, a társadalom szocializálása hosszú, nehéz folyamat. De azonnal meg lehet tenni az első energikus lépéseket. Ezeket már a forradalom első napjaiban meg kellett volna tennie a kormánynak. Ehelyett még a hatalmasságok kezén levő kincstári birtokokat sem kobozta el mind a mai napig. A nagyüzemek rég megértek a kisajátításra. A hadiipart már 1913-ban államosítani akarta a Birodalmi Gyűlés. Az utolsó négy év hadigazdasági rendszabályai megmutatták, hogy igen rövid idő alatt milyen mélyen bele lehet avatkozni a gazdasági életbe, éspedig anélkül, hogy ez kapitalista dezorganizációt eredményezne. És a hadigazdaság bizonyos intézkedéseit technikailag fel lehet használni a szocializálásnál.

Itt sem lehet félénken ingadozni, hanem erőteljesen meg kell fogni a dolgot. Ezen a területen is így lehet a legjobban leküzdeni minden nehézséget.

A kormány kihirdette a nyolcórás munkaidőt; ez a rendszabály ma már teljesen elégtelen! A tőke és a munka közötti ellentétet sem ezzel, sem más rendeletekkel nem lehet tompítani. A vállalkozók mindenen túltették magukat. Elemi erővel lángolt fel a harc. Sztrájkok, sztrájkok, sztrájkok mindenütt. Az üzemek csökkentik a termelést, és a teljes munkabeszüntetés előtt állanak. A munkástömegek nem fogják békésen eltűrni, hogy kidobják őket az utcára. A konfliktus magát a bérmunka rendszerét érinti. Csak a gazdaság szocializálásának erélyes megvalósítása, a proletariátus, a munkás- és katonatanácsok kizárólagos hatalmának fenntartása, kiépítése, biztosítása teremtheti meg azokat a feltételeket, amelyek között elkerülhető a gazdasági élet teljes dezorganizációja. A gazdasági újjáépítés nehézségei is csak akkor oldhatók meg, ha teljes mértékben érdekeltté teszik a munkástömegeket ebben az újjáépítésben; itt is érvényes a megváltó varázsszó: a társadalom szocializálása, a kapitalizmus kiirtása. Itt is csak egy valami menthet meg: a szociális forradalom.

A vállalkozóknak eszük ágában sincs, hogy önként lemondjanak osztályuralmukról. Csak az osztályharcban lehet térdre-

kényszeríteni őket. S ez az osztályharc túl fog menni — és túl is kell mennie — a mostani kormányon, amely nem mer szilárdan fellépni a tőke ellen, ezzel szemben nap nap után nyugalomról, rendről, a sztrájkok elítélendő voltáról prédikál a munkásoknak.

A német proletariátus nem köthet wilsoni békét — csakis szocialista békét köthet. Nem elégedhet meg semilyen polgári-demokratikus reformmal; a kapitalizmus megszüntetését akarja, a kapitalizmus megszüntetésére van szüksége. Csak a proletárok lehetnek úrrá a leszerelés nehézségein . . . Csak a proletariátus lehet úrrá a békegazdaság újjáépítésének nehézségein — de csak a munkás- és katonatanácsok hatalma által megvalósítandó szocializálás révén.

A német nép azokat a súlyos nehézségeket is, amelyekkel az elkövetkezendő hónapokban elkerülhetetlenül szembe kell néznie, csak egy feltétellel viselheti el: csak azzal a feltétellel, ha ura saját sorsának, s maga rendelkezik az állam és a gazdaság felett.

A kapitalizmus kiirtása, a szocialista társadalmi rend megvalósítása csak nemzetközileg lehetséges — de természetesen nem egyidejűleg megy végbe minden országban. Oroszországban kezdődött a mű, Németországban kell folytatódnia, az antant-országokban válik majd teljessé.

Csak a társadalmi világforradalom útján menekülhetünk meg azoktól a szörnyű veszélyektől is, amelyek Németország élelmiszer- és nyersanyagellátását fenyegetik. A német proletariátus itt sem a wilsoni kegy futóhomokjára, hanem a nemzetközi proletárszolidaritás kősziklájára építi reményeit.

Vannak, akik kételkednek abban, hogy Franciaországban, Angliában, Olaszországban, Amerikában be fog következni a forradalom, mivelhogy idáig nem következett be.

November 9-én volt a német forradalom, ma november 27-e van! Hogyan lehetünk mi, akik egy évig vártuk az orosz forradalmat, hogyan lehetünk mi olyan szerénytelenek, hogy azt követeljük, az antant-országok népei már néhány napon belül a szociális forradalommal válaszoljanak a német forradalomra? Ám az antant-országok proletariátusa, amely politikailag érettebb és inkább kész akcióra, mint a német proletariátus

volt a forradalom előtt, mozgásban van. Minden győzelmi mámor ellenére erjed és forr. A győzelmi mámor hamar elillan; a tömegek fel fogják ismerni, hogy a győzelemmel óriási mértékben megnövelték kényuraik hatalmát, saját láncaikat pedig csak szorosabbra kovácsolták.

Mindenekelőtt gondoljuk meg a következőt. Mi az antant-országok proletariátusától azt várjuk — és arra van szükségünk —, hogy szociális forradalmat vigyen végbe, amely a kapitalizmus lerombolására vezet. A német forradalom ezidáig nem társadalmi, hanem polgári-reformpolitikai jellegű forradalom, olyan, amilyenre az antant-országok népeinek már nincs szükségük, hiszen régóta köztársaságban vagy polgári „demokráciában" élnek. Hogyan válthatná ki az eddigi német forradalom, a mostani német kormány, amely Lvov herceg, vagy legfeljebb Kerenszkij orosz kormányának felel meg, hogyan válthatná ki Franciaországban, Angliában stb. a szociális forradalmat? A német proletariátusnak először végre kell hajtania, vagy legalábbis erélyesen meg kell kezdenie saját szociális forradalmát — csak akkor válaszolhat, csak akkor válaszol majd rá az antant-országok népeinek szociális forradalma.

Tegyük fel, hogy Wilson és társai nem akarnak majd békét kötni a munkás- és katonatanácsok német kormányával, intervencióra készülnek Németország ellen stb. — ez volna az a pillanat, amikor a forradalom lángjának át kellene csapnia a többi országba, hogy feltartóztathatatlanul terjedjen tovább. Egy Ebert—Scheidemann-féle látszatszocialista kormány, valamilyen polgári-demokratikus nemzetgyűlés sohasem szólíthatja szolidáris tettre az antant-országok proletárjait, mivel maga sem proletár; a német nép ezektől nem várhat semmi egyebet, mint az imperializmus fojtogató békéjét, új háborúkat s a kapitalista szolgaság és kizsákmányolás fenntartását.

Mi egyebet jelent a munkás- és katonatanácsoknak az antant-megszállta területeken való feloszlatása, mint bizonyítékot arra, hogy az antantot nagy mértékben fenyegeti a forradalom átterjedésének veszélye, és meg akarja ettől óvni csapatait?

Csupán két lehetőség van a háború felszámolására:

A tőkés-imperialista és a proletár-szocialista.

Az első lehetőség emberhez méltatlan, rövidéletű békét ad, amelyet új háborúk követnek majd. A második lehetőség: a jólét békéje, a tartós béke. Az első fenntartja a kapitalista osztályuralmat, a második megsemmisíti azt, és felszabadítja a proletariátust.

A német munkásosztálynak ma kezében van a hatalom vagy legalábbis az erő a hatalom megszerzésére és megtartására.

Adja ki kezéből ezt a hatalmat? Hajoljon meg Wilson előtt, kapituláljon az ellenséges imperialisták parancsára belföldi halálos ellenségei, a német kapitalisták előtt, hogy fojtogató békét kapjon? Vagy nem sokkal inkább arra van-e szüksége — ahogyan mi követeljük —, hogy éppen olyan kíméletlenül és elszántan szálljon szembe az ellenséges imperializmussal, mint a hazaival — s ezen az úton kivívja a proletár-szocialista békét!

Melyik proletárnak, melyik szocialistának eshet nehezére a választás? Németország szociális forradalmának el kell jönnie, s belőle ki kell sarjadnia a proletariátus szociális világforradalmának a világimperializmus ellen. A német nép előtt álló mai sürgető és szörnyű gyakorlati részletproblémáknak is ez az egyetlen megoldásuk.

Végig kell pillantani a kapitalista világ egész birodalmán, a maga távoli horizontjaival és határtalan perspektíváival, hogy felismerjük, milyen nevetséges dolog kételkedni e célok elérhetőségében; milyen nevetségesek ezek a kételyek, amelyek mögött az opportunista templomtorony-politika kishitűsége rejlik.

Ez az, amit akarunk. De nem gyilkosságot, fosztogatást, rablást, anarchiát, amit most megpróbálnak ránk kenni. Ezeket a bűnöket éppen azok követték el milliószorosan, akik most bennünket merészelnek ilyesmivel vádolni; elvileg hozzátartoznak Hindenburgnak és társainak — mindazoknak az imperalizmusához, akik a háborúért felelősek. — Mi boldogságot és jólétet, testvériséget, szabadságot és a népek közötti békét akarunk; mi a tőkés anarchia, az imperialista rabló- és halálgazdaság megszüntetését akarjuk.

A tengerészek nagy tetteket vittek véghez ebben a forradalomban, s még nagyobb tettekre hivatottak, ha továbbmennek ezen az úton, és nem engedik magukat letéríteni róla azokkal

a hazugságokkal, amelyeket rólunk, a „bolsevizmusról" stb. terjesztenek! Gondolják csak meg, hogyan üldöztek bennünket azelőtt, és hogyan lett azért is igazunk. Minél több az ellenségem, annál nagyobb a becsületem!

Természetesen csak a lelkesedés alkothat nagyot. Meggyőződésre és bizalomra van szükség; világosan kell látni az utat és a célt. Visszarettenjünk feladatunktól azért, mert nehéz? Látjuk a világító csillagot, amely az irányt mutatja nekünk. Sötét és viharos a tenger, s tele van zátonnyal. Lemondjunk ezért a célunkról? Nyitva tartjuk szemünket, és kikerüljük a zátonyokat; ügyesen kormányozzuk a hajót, és el fogunk jutni a célhoz — azért is!

Gyorsírói feljegyzések alapján.

Üdvözlet
a Lengyelországi Kommunista Párt alakuló kongresszusának

1918 december 16-án

Berlin, 1918 december 13.

Drága Elvtársak!

A Spartakus Szövetség nevében testvéri üdvözletünket küldjük-nektek!

Az új Németországot, amely már néhány héttel november 9 után csúffátette az oly sietősen felvett szocialista köztársaság elnevezést, az a súlyos veszedelem fenyegeti, hogy teljesen elveszti a forradalom amúgyis gyér vívmányait, s átengedi a terepet az ellenforradalomnak, amely az áruló Ebert—Scheidemann-cég fedőneve alatt és a nemzetgyűlés jelszavával működik.

Csak a német proletariátus védheti meg eredményesen az eddigi forradalmat. Csak a német proletariátus emelheti a német forradalmat — amely mindeddig alig volt *több*, mint a háború ellen és polgári reformokért megindult mozgalom — a szociális forradalom színvonalára. Csak a német proletariátus szociális forradalma fejlesztheti a munkásosztály Oroszországban megindult szocialista felkelését a nemzetközi proletariátus világforradalmává. Csak a világforradalom teremtheti és teremti majd meg az összes népek jólétén alapuló tartós békét. Csak a világforradalom szüntetheti és szünteti majd meg a nemzeti ellentéteket, változtathatja s változtatja majd a nemzeti gyűlölködést a népek legbensőségesebb szolidaritásává. Csak a világforradalom válthatja meg a világ munkástömegeit a politikai elnyomás, a szociális kisemmizettség és a gazdasági kizsákmányolás fegyházából.

A világháború, a tőkés társadalmi rendnek ez az iszonyatos,

gigantikus válsága olyan feladatok elé állította ezt a rendet, amelyeket nem tud megoldani.

A végsőkig kiélezte az osztályellentéteket.

Egyre fenyegetőbben állnak talpra a német munkástömegek, egyre nyíltabbak az uralkodó osztályok ellen irányuló felkelések. Óriási sztrájkok törnek ki, és söpörnek végig egész Németországon.

Megkezdődött, s szédítő gyorsasággal bontakozik ki a tőke és a munka történelmi összecsapása. Ellenforradalom vagy szociális forradalom — ez előtt a könyörtelen alternatíva előtt áll ma a német proletariátus. Harcát annál nagyobb lelkesedéssel és annál gyorsabban viszi sikerre, minél több támogatásban és bátorításban részesíti őt külföldi elvbarátainak forradalmi küzdelme.

Pártkongresszusotokban, abban az elhatározásotokban, hogy erőtök fokozása érdekében, a lengyel proletariátus harckészségének növelése érdekében egyesítitek soraitokat, a forradalmi német proletariátus újabb jelét látja annak az egész világon végigsöprő viharnak, a szociális forradalomnak, amely egyedül képes arra, hogy a szocializmus talaján egyesítse és új életre keltse a lengyel népet.

Legjobb kívánságainkat küldjük nektek.

Éljen a lengyel proletariátus szociális forradalma!

Éljen a német proletariátus szociális forradalma!

Éljen az orosz Szovjet Köztársaság!

Éljen a nemzetközi proletariátus világforradalma!

Spartakus Szövetség

Karl Liebknecht (s. k.)

Ennek az írásnak az eredetije lengyel elvtársak letartóztatásakor elveszett. A fordítás alapjául szolgáló német szöveget a Lengyelországi Kommunista Párt alakuló kongresszusáról annakidején illegálisan kiadott közleményből, lengyel nyelvről fordították vissza.

Német nyelven elsőízben az *Internationale Pressekorrespondenz* című folyóirat 10. évfolyam, 1930 január 17-i számában jelent meg.

Tisztek és junkerek, tábornokok és tengernagyok — tagjai a katonatanácsoknak, hercegek pedig védnökei.

Westfáliában és másutt azok a tisztek, akik a katonatanácsok tagjai, a főparancsnokság vezetésével megtartott titkos összejöveteleken találkoznak más tisztekkel.

A Nagy Főhadiszálláson és a Potsdamban levő „katonatanácsok" saját szakállukra különkonferenciákra hívják egybe a német katonatanácsokat.

Egy nemesi származású tiszt a berlini gárdadragonyosok előtt háromszoros éljent kiált a császárra, és a katonák vele éljeneznek.

A tisztek Németország egész területén megszervezik „érdekképviseletüket".

Jólismert körök megalapítják az Aktív Altisztek Szövetségét, amelynek Berlinben már ötezer tagja van.

Hindenburg olyan politikai nyilatkozatokat tesz, mint a legszebb vilmosi időkben.

Von Winterfeld altábornagy két hadosztállyal Aachen és Köln ellen vonul, hogy leverje a forradalmat.

Fekete-fehér-piros lobogó alatt, mintaszerű fegyelemmel és a „bolsevizmus" ellen mesterségesen felszított gyűlölettel hatalmas hadseregek vonulnak nyugatról Németország belseje felé, élükön tábornokok, a háború bűnrészesei, a Hohenzollernek cinkosai. Sixt von Arnim „saját" — ötszázezer emberből álló! — hadseregének katonatanácsát rábírja egy olyan határozatra, hogy minden eszközzel elfojtják a „bolsevizmust". Eberhard tábornok az első hadsereg átvonulási területein elrendeli a munkás- és katonatanácsok feloszlatását. Ezután a visszafelé

áramló frontcsapatoknak a forradalom szervei és jelképei ellen elkövetett merényletei következnek; szocialista röplap-osztogatókat lőnek agyon; kísérletek történnek a forradalmi önkéntesezredek lefegyverzésére, tűzharcok folynak a forradalmi lakossággal.

A kormány — ahelyett, hogy saját maga azonnal a legerélyesebb intézkedéseket tenné a bűnös frondeurök* ártalmatlanná tételére és megbüntetésére — mindössze Eberhard tábornok elbocsátását „követeli" (kitől?), és kéri, hogy a Nagy Főhadiszállást helyezzék át Kasselből Berlinbe.

Első válasz: Ebert és Hindenburg urak fülük botját sem mozgatják, és azt csinálják, ami nekik tetszik.

Második válasz: a rigai hadseregfőparancsnokság a balti államok birodalmi biztosával és a nyolcadik hadsereg központi „katona"-tanácsával egyetértésben Vashadosztályt szervez, amely „német tisztek vezénylete alatt harcoló hadsereg" lesz, és az a rendeltetése, hogy „fegyverrel a kézben megakadályozza a bolsevista hullám átterjedését", azaz véresen leverje a forradalmi német proletariátust.

Ilyen eredményeket hozott három hét alatt a német forradalom.

Egyre magabiztosabb és pimaszabb a katonai ellenforradalom.

Legfőképpen a hazatérő frontcsapatok tömör, zárt cadrejaiban [alakulataiban] reménykedik.

Ne áltassuk magunkat: ezek a csapatok új, hatalmas tényezőként avatkoznak be a német forradalom történetébe. Igaz, hogy az ő sorsuk és hangulatuk lényeges szerepet játszott a forradalom előkészítésében; bizonyos részeik, amelyek a döntő napok idején az ország belsejében tartózkodtak, cselekvően részt vettek a mozgalomban. *Mint egész* nem vettek részt aktívan az eddigi forradalomban; *mint egészet* a forradalom eddig csak közvetve befolyásolta őket; *mint egész* az utóbbi hetekben olyan befolyás alatt álltak, amely a militarizmusra életelixirként ható új sovinizmust csöpögtetett beléjük: a fegyverszüneti feltételeknek és azok következményeinek benyomásai hatottak rájuk.

---

* Ellenzékiek. — *Ford.*

A militarizmus a szárazföldi hadseregben gyönge volt a forradalom kitörésekor, de nem volt még teljesen, megsemmisítve, és a forradalom sem pusztította el teljesen, azóta pedig, úgy látszik, ismét feléledt; ez az, amire az ellenforradalom épít.

Ezt a forradalmat fenyegető veszélyt a jelenlegi kormány egyenesen tervszerűen idézte fel: azzal, hogy visszaállította a tisztek parancsnoki jogkörét, s ilymódon kiszolgáltatta a frontcsapatokat az ellenforradalmi elemeknek, lehetővé tette az utóbbiak számára, hogy politikailag visszaéljenek ezekkel a csapatokkal, és befolyásolják a hangulatukat, azzal, hogy rendszeres és energikus forradalmi propaganda helyett folyton csak rendet és nyugalmat prédikált a frontcsapatoknak, s a szemérmetlen hazugsághadjárat eltűrésével vagy támogatásával beléjük oltotta a forradalomtól való félelmet. Mindezt pedig azzal az ürüggyel tette, hogy gondoskodni akar a visszavonulás és a leszerelés zavartalan lefolyásáról — mintha a leszerelés és a visszavonulás nehézségeit a katonatömegek szabad, demokratikus önrendelkezése mellett is nem lehetne leküzdeni; mintha a rendőri rend fenntartása fontosabb volna a forradalmi hatalom fenntartásánál! A valóságban azért tette, hogy lefékezze és megbénítsa a tömegek forradalmi erőit, ahelyett, hogy előrehajtaná és kifejlesztené őket.

A veszély annál komolyabb, minél inkább konszolidálódnak a hadseregen kívül is a reakciós erők, megalakítva a fegyveres polgárőrségeket és Fehér Gárdákat; minél inkább lefegyverzik a forradalmi proletariátust; minél inkább lohadni kezd a tömegekben az eddigi forradalom iránti lelkesedés tüze.

Itt semmit sem segít Wels úr alakulata, mert ez csupán a tőkés rend alakulata lesz.

Itt csak olyan politika segíthet, amely megnyeri a dolgozó tömegeket a forradalomnak, és határtalan odaadásra lelkesíti őket, itt csak az segíthet, ha kiépítjük, fenntartjuk és biztosítjuk a proletár tanácshatalmat, ha társadalmi forradalommá fokozzuk az eddigi forradalmat.

Haladéktalanul fel kell fegyverezni a proletariátus tömegeit, hogy a forradalom fel legyen fegyverezve, fel legyen készülve minden merénylettel szemben, és minden feladat elvégzésére.

A proletariátus tömegeit katonailag fel kell fegyverezni.

A következő halaszthatatlan rendszabályokra van szükség:

El kell távolítani minden tisztet és az uralkodó osztályok minden más képviselőjét a katonatanácsokból, és kipróbált forradalmi proletár katonákkal kell helyettesíteni őket.

Azonnal újra meg kell szüntetni a tisztek parancsnoki jogkörét, el kell távolítani az összes ellenforradalmi tiszteket, meg kell valósítani a hadsereg demokratikus átszervezését, többek között és mindenekelőtt a frontcsapatoknál.

Azonnal erélyes propagandát kell kezdeni a katonatömegek, különösen a frontcsapatok között a szociális forradalom érdekében.

Azonnal fel kell fegyverezni a forradalmi munkásokat és a proletár katonákat; munkásmilíciát, s annak aktív részeként Vörös Gárdát kell szervezni. Le kell fegyverezni minden nem-proletárforradalmár elemet.

Ha a kormány továbbra is elmulasztja a kötelességteljesítést akkor maguknak a tömegeknek kell cselekedniük.

Die Rote Fahne,
1918 december 2.

A nemzetgyűlés ellen — a munkás- és katonatanácsokért

Beszéd a porosz képviselőház előtt tartott tömeggyűlésen, 1918 december 16-án

Elvtársak, Bajtársak, Barátaim!

Történelmi jelentőségű az a nap, amelyen összeül a munkás- és katonatanácsok első kongresszusa[79]. A kongresszusnak az a legelső feladata, hogy megvédje a forradalmat, és leverje az ellenforradalmat: le kell fegyverezni minden tábornokot és tisztet; meg kell szüntetni eddigi parancsnoki jogkörüket; meg kell alakítani a Vörös Gárdát a szociális forradalom véghezvitelére. *Meg kell semmisíteni az ellenforradalmárok fészkét, és idetartozik* — kimondom, még ha becsapott és félrevezetett proletárok felháborodnak is rajta — *az Ebert—Scheidemann-kormány is. (Viharos kiáltások: „Le a Scheidemannokkal!")* Mert okmányok tanúsítják, hogy az Ebert—Scheidemann-kormány kezében futnak össze az ellenforradalom szálai. Ebert még tegnap is hatalmi jogkörének kiterjesztését követelte. *(Tiltakozás, heves közbekiáltások Ebert ellen).* Németország egyelőre nem *szocialista*, hanem *kapitalista* köztársaság. A szocialista köztársaságot a proletariátusnak még meg kell valósítania, mégpedig harcban a mostani kormány ellen, amely a kapitalizmus védelmezőjévé lett. Azt követeljük a kongresszustól, hogy a szocializmus megvalósítása céljából az egész politikai hatalmat vegye a kezébe, és *ne adja át a hatalmat valamilyen nemzetgyűlésnek*, amely nem a forradalom szerve lenne. Követeljük a tanácskongresszustól, hogy nyújtson kezet orosz testvéreinknek, *és hívja át az oroszok küldötteit.* A világforradalmat akarjuk, s a világ proletárjainak munkás- és katonatanácsokban való egyesülését.

Karl Liebknecht beszél a berlini munkásokhoz 1919 január 5-én

Messzecsengő szavai végén Liebknecht *éljent kiáltott a munkás- és katonatanácsok hatalmára, s mennydörgő éljent a világforradalomra.* Éljenzését lelkesen vette át a tömeg.

Die Rote Fahne,
1918 december 17.

Mit akar a Spartakus Szövetség?

Beszéd az Unionfestsale-ben, a berlini Hasenheidében, 1918 december 23-án

E pillanatban mindenekelőtt teljes világosságot kell teremtenünk politikánk céljait illetően. Világos bepillantást kell nyernünk a forradalom menetébe; fel kell ismernünk, mi volt a forradalom eddig, hogy megérthessük, mi a feladata a jövőben.

A német forradalom mindeddig nem volt semmi más, mint kísérlet a háborúnak és a háború következményeinek kiküszöbölésére. Első lépése ezért az volt, hogy fegyverszünetet kötött az ellenséges hatalmakkal, és megbuktatta a régi rendszer vezetőit. Minden eltökélt forradalmárnak az a legközelebbi feladata, hogy megvédelmezze és kiszélesítse ezeket a vívmányokat.

Látjuk, hogy a fegyverszünetet, amelyről a jelenlegi kormány az ellenséges hatalmakkal tárgyal, ez utóbbiak Németország megfojtására használják fel. Ez azonban összeegyeztethetetlen a proletariátus céljaival; mert a vesztes ország megfojtása sem a tartós, sem az emberhez méltó béke eszményével nem fér össze.

Nem rövidéletű béke, nem erőszakos béke, hanem tartós és igazságos béke a célja mind a német, mind a nemzetközi proletariátusnak. De nem célja a jelenlegi kormánynak, amely egész lényegénél fogva csak rövidéletű békét képes kötni az antantországok imperialista kormányaival; éspedig azért, mert nem nyúl hozzá a tőke uralmának pilléreihez.

Amíg a kapitalizmus fönnáll — minden szocialista jól tudja ezt — elkerülhetetlenek a háborúk. Milyen okok vezettek a világháborúra? A kapitalizmus uralma — a proletariátus kizsákmányolása; azt jelenti, hogy a kapitalizmus megállás nélkül és akadálytalanul terjeszkedik a világpiacon. Itt a különböző nemzeti csoportok tőkés hatalmai éles ellentétbe kerülnek, össze-

ütköznek egymással. S ez a gazdasági összeütközés végül szükségszerűen a politikai és katonai fegyverek összeütközésére — háborúra vezet. Most meg akarják próbálni, hogy a Népszövetség eszméjével nyugtassanak meg bennünket, azt mondják, hogy a Népszövetség tartós békét fog teremteni a különböző államok között. Mint szocialisták, teljesen tisztában vagyunk azzal, hogy egy ilyen Népszövetség nem egyéb, mint a különböző államok uralkodó osztályainak szövetsége, olyan szövetség, amely nem tagadhatja meg kapitalista jellegét, amely a nemzetközi proletariátus ellen irányul, és sohasem biztosíthatja a tartós békét.

A konkurrencia, a tőkés termelés lényege, számunkra, szocialisták számára testvérgyilkosságot jelent; mi ezzel ellentétben az emberek nemzetközi egyetértését követeljük. Csak a proletariátus akar tartós és emberhez méltó békét; az antant imperializmusa soha semmiképpen sem adhatja meg ezt a békét a német proletariátusnak; a német munkásosztály ezt a békét franciaországi, amerikai és olaszországi munkástestvéreitől fogja megkapni. Tehát kizárólag a nemzetközi proletariátus tettrekészsége biztosíthatja azt, hogy a világháború tartós és emberhez méltó békével fejeződjék be. Erre tanít bennünket szocialista alapfelfogásunk.

Most, e szörnyű öldöklés után, valóban egységes művet kell alkotni. Az egész emberiséget beledobták a világháború izzó kohójába. A proletariátus tartja kezében a kalapácsot, hogy új világot formáljon belőle.

Nemcsak a háborútól és a háborús pusztítástól szenved a proletariátus, hanem magától a tőkés társadalmi rendtől is, e háború igazi okától. A tőkés társadalmi rend megszüntetése az egyetlen mód arra, hogy a proletariátus megmeneküljön gyászos végzetétől.

Hogyan lehet azonban elérni ezt a célt? Hogy e kérdésre választ adhassunk, teljesen tisztában kell lennünk azzal, hogy a proletariátus csak saját maga, saját tettével válthatja meg magát a szolgaságból. Azt mondták nekünk: a nemzetgyűlés a szabadság útja. De a nemzetgyűlés nem jelent egyebet a formális politikai demokráciánál. A legcsekélyebb mértékben sem azt a

demokráciát jelenti, amelyet a szocializmus mindig követelt Bizonyos, hogy nem a szavazócédula az az emelő, amellyel ki lehet emelni sarkaiból a tőkés társadalmi rend hatalmát. Tudjuk, hogy jónéhány államban régóta megvan a nemzetgyűlésnek ez a formális demokráciája: Franciaországban, Amerikában, Svájcban. De a tőke az úr ezekben a demokráciákban is.

Magától értetődik, hogy a tőke befolyása, gazdaságilag szervezett fölénye a legnagyobb mértékben érvényesülni fog a nemzetgyűlési választásoknál. E fölény nyomása és befolyása alatt a lakosság nagy tömegei kerülnek majd ellentétbe önmagukkal, saját és igazi érdekeikkel, és ellenségeikre fogják adni szavazatukat. Már csak ezért sem lesz a nemzetgyűlés soha a szocialista akarat győzelme. Teljes képtelenség azt hinni, hogy a parlament formális demokráciájában a szocializmus megvalósításának biztos előfeltétele rejlik. Sokkal inkább az a helyzet, hogy — éppen fordítva — csak a megvalósult szocializmus az igazi demokrácia alapvető előfeltétele. A forradalmi német proletariátus a régi Birodalmi Gyűlésnek a nemzetgyűlés új formájában történő újjászületésétől semmit sem várhat céljai megvalósulása szempontjából; hiszen a nemzetgyűlésnek ugyanaz lesz a jellege, mint a régi königsplatzi „fecsegők házának"[80]. A nemzetgyűlésben egész biztosan újra találkozunk majd mindazokkal a régi uraságokkal, akik a Birodalmi Gyűlésben a háború előtt és a háború alatt oly végzetes módon intézték a német nép sorsát. S az is valószínű, hogy ebben a nemzetgyűlésben a polgári pártoké lesz a többség. De még ha ez nem lesz is így, ha a nemzetgyűlés szocialista többséggel elhatározza a német gazdaság szocializálását, ez a parlamenti döntés akkor is papírhatározat marad majd, és a tőkések erőteljes ellenállása meghiúsítja. A parlamentben, a parlament módszereivel nem lehet a szocializmust megvalósítani; ebben egyes-egyedül és kizárólag a proletariátus parlamenten kívüli, forradalmi harca hozhat döntést. A proletariátus csak ebben a harcban alakíthatja át saját akarata szerint a társadalmat.

A tőkés társadalom lényegénél fogva nem egyéb, mint az erőszak többé vagy kevésbbé álcázott uralma. Most az a szándéka, hogy visszatérjen a korábbi „rend" törvényes állapotába, s a

proletariátus által végrehajtott forradalmat törvénytelen folyamatként, mintegy történelmi aránytalanságként diszkreditálja és kiküszöbölje. Ám a proletariátus nem hiába hozta a legsúlyosabb áldozatokat ebben a véres háborúban; mi, a forradalom előharcosai, nem fogjuk hagyni, hogy kiszorítsanak helyünkről. Nem hagyjuk elpusztítani magunkat, amíg meg nem alapoztuk a szocializmus hatalmát.

A politikai hatalmat, amelyet a proletariátus november 9-én meghódított, részben már ismét elragadták tőle; mindenekelőtt attól a hatalomtól fosztották meg, hogy olyan embereket állítson az államigazgatás döntő posztjaira, akikben megbízik. A militarizmus, amelynek uralma ellen felkeltünk, szintén életben van még. Pontosan ismerjük azokat az okokat, amelyek arra vezettek, hogy a proletariátust kiszorítják pozícióiból. Tudjuk, hogy a katonatanácsok a forradalmi fejlődés kezdetekor nem mindig látták világosan a helyzetet. Számos ravasz számító furakodott be soraik közé, konjunktúraforradalmárok, gyávák, akik a régi hatalom összeomlása után azért csatlakoztak az újhoz, hogy átmentsék fenyegetett egzisztenciájukat. A katonatanácsok sok esetben felelős posztokra állítottak ilyen embereket, vagyis kutyára bízták a szalonnát. Másrészt a jelenlegi kormány visszaállította a régi parancsnoki jogkört, s ezzel visszaadta a tiszteknek hatalmukat.

Ha most egész Németországban zűrzavaros összevisszaság uralkodik, ezért nem a forradalom felelős, amely meg akarta dönteni az uralkodó osztályok hatalmát, hanem éppen ezek az uralkodó osztályok és az ő gyújtogatásuk nyomán keletkezett háború tűzvésze. „Rendre és nyugalomra van szükség" — kiáltja nekünk a burzsoázia, s ezen azt érti, hogy a proletariátus kapituláljon előtte e rend és nyugalom visszaállítása céljából; hogy a proletariátus visszaadja a hatalmat azok kezébe, akik ma a forradalom álarca alatt az ellenforradalmat készítik elő. Nem vitás, hogy forradalmi mozgalmat nem lehet síma parketten véghezvinni; bizony törnek-zúznak abban a harcban, amely az új és magasabb társadalmi rendért, az emberiség tartós békéjéért folyik.

A kormány azzal, hogy a hadsereg leszerelése céljából vissza-

adta a régi tábornokoknak és tiszteknek a parancsnoki jogkört, megnehezítette és szétzilálta a leszerelést. A leszerelés bizonyára sokkal nyugodtabban és rendezettebben folyt volna le, ha a katonák szabad fegyelmére bízták volna. Ezzel szemben a tábornokok a népkormánytól kapott hatalmuk birtokában minden módon igyekeztek gyűlöletet szítani a katonákban a kormány ellen. Önhatalmúlag eltávolították a katonatanácsokat, már a forradalom első napjaiban megtiltották, hogy a csapatok vörös zászlót használjanak, és leszedették a vörös zászlót a középületekről. Mindezeket az eseményeket a kormány rovására kell írni, mert a kormány a burzsoázia „rendjének" fönntartása érdekében valójában megfojtja — ha kell, vérbefojtja — a forradalmat.

S akkor van még merszük bennünket vádolni, hogy mi akarjuk a terrort, a polgárháborút és a vérontást; van merszük azt kívánni tőlünk, hogy lemondjunk forradalmi feladatunkról, azért, hogy ellenségeink rendje helyreálljon! Nem mi akarjuk a vérontást. Ellenben bizonyos, hogy a reakció, mihelyt hatalma van hozzá, egyetlen pillanatig sem fog habozni, hogy vérbefojtsa a forradalmat. Emlékezzünk csak vissza, milyen szörnyű és aljas gaztettekkel mocskolta be magát alig néhány héttel és hónappal ezelőtt. Ukrajnában hóhérmunkát végzett, Finnországban munkások ezreit gyilkolta le; vér tapad a kezéhez a német imperializmusnak, amelynek szószólói most bennünket, forradalmi szocialistákat, a terror és a polgárháború propagandájával gyanúsítanak hazug sajtójukban.

Nem! Mi azt akarjuk, hogy a társadalom és a gazdaság átalakulása zűrzavar nélkül, teljes békességben bonyolódjék le. S ha zűrzavar és polgárháború lesz, ebben egyes-egyedül azok lesznek a vétkesek, akik mindig is fegyveres erőszakkal biztosították és növelték uralmukat meg profitjukat, s akik most ismét megkísérlik, hogy igájukba hajtsák a proletariátust.

Tehát nem erőszakra és nem vérontásra hívjuk fel a proletariátust, hanem forradalmi tettrekészségre és minden energiájának kifejtésére, felszólítjuk, hogy vegye kezébe a világ újjáalakítását. Felhívjuk a katonák és proletárok tömegeit, hogy erélyesen munkálkodjanak továbbra is a katona- és munkástanácsok kiépítésén. Felhívjuk őket, hogy fegyverezzék le az

uralkodó osztályokat, önmagukat azonban fegyverezzék fel a forradalom védelmére és a szocializmus biztosítására. Ez az egyetlen biztosíték arra, hogy a forradalom fennmaradjon és kiépüljön, abban az értelemben, ahogy azt az elnyomott néposztályok akarják. A forradalmi proletariátusnak egyetlen pillanatig sem szabad haboznia többé, hogy a burzsoá elemeket valamennyi politikai és társadalmi hatalmi pozíciójukból eltávolítsa; minden hatalmat saját kezébe kell vennie. Való igaz, hogy a gazdasági élet szocializálásánál a polgári értelmiség, a szakemberek, a mérnökök közreműködésére is szükségünk lesz; de ezek a proletariátus ellenőrzése alatt fognak dolgozni.

A forradalom mindeme legsürgősebb feladatai közül a jelenlegi kormány még egyetlenegynek a megoldásához sem fogott hozzá. Ezzel szemben mindent megtett annak érdekében, hogy visszahúzza a forradalmat. Most halljuk, hogy a kormány közreműködésével a falun paraszt-tanácsokat választanak, vagyis a lakosságnak éppen azok a rétegei alakítanak tanácsokat, amelyek mindig a proletariátus legelmaradottabb és legelkeseredettebb ellenségei közé tartoztak, s amelyek a mai napig is a mezőgazdasági proletariátus legádázabb ellenségei. A forradalmároknak szilárdan és eltökélten szembe kell szállniuk mindezekkel a mesterkedésekkel. Élniük kell hatalmukkal, s mindenekelőtt erélyesen és biztos kézzel hozzá kell látniuk a szocializáláshoz.

Az első lépés az lesz, hogy a proletariátus lefoglalja a fegyverraktárakat és az egész hadiipart. Ezután az ipari és mezőgazdasági nagyüzemeket kell társadalmi tulajdonba venni. Nem lehet kétséges, hogy a termelésnek ez a szocialista átállítása — mivel Németországban az említett gazdasági formák igen fejlettek és erősen centralizált formájúak — viszonylag könnyen és gyorsan végrehajtható. Ezenkívül már most is igen fejlett szövetkezeti hálózattal rendelkezünk, amelyben mindenekelőtt a középrétegek is érdekeltek. Ez is alkalmas eszköz a szocializmus eredményes megvalósítására.

Tökéletesen tisztában vagyunk azzal, hogy ez a szocializálás hosszú és nagy folyamat lesz. Egyáltalán nem húnyunk szemet ama nehézségek előtt, amelyek e feladat végrehajtásának útjá-

ban állnak, különösen abban a veszélyes helyzetben, amelyben népünk most van. De van-e, aki komolyan azt gondolná, hogy az emberek saját belátásuk és tetszésük szerint határozhatják meg, melyik időpont alkalmas a forradalomra és a szocializmus megvalósítására? Igazán nem így alakul ki a világtörténelem menete! Milyen tarthatatlanok most az ilyen magyarázgatások: ma és holnap a szocialista forradalom nem illik bele gondosan kidolgozott tervünkbe, holnapután ellenben, ha már jobban felkészültünk, ha megint lesz kenyerünk és nyersanyagunk, s kapitalista termelési módunk ismét teljes üzemben lesz, akkor majd tárgyalhatunk a társadalom szocializálásáról. Nem; ez gyökerében hamis és nevetséges felfogás a történelmi fejlődés lényegéről. Éppen olyan kevéssé lehet megválasztani a forradalom számára alkalmasnak látszó időpontot, mint tetszés szerint elnapolni a forradalmat. Hiszen a forradalmaknak éppen az adja a lényegét, hogy olyan nagy és elementáris társadalmi válságok, amelyeknek kitörése és kibontakozása nem egyének akaratától függ, s amelyek az egyének feje fölött, hatalmas égiháborúhoz hasonlóan törnek ki! Már Marx Károly arra tanított bennünket, hogy a szociális forradalmat a kapitalizmus egyik válságának kell magával hoznia. Nos hát, ez a háború semmi egyéb, mint éppen egy ilyen válság; s ezért, ha valamikor, hát most ütött a szocializmus órája.

A forradalom előestéjén, azon a péntekről szombatra virradó éjszakán, a szociáldemokrata pártok vezetőinek még sejtelmük sem volt arról, hogy a forradalom már a kapuk előtt áll. Nem akarták elhinni, hogy a katonák és munkások tömegeiben már ilyen méreteket öltött a forradalmi erjedés. De amikor azután megtudták, hogy a nagy csata már el is kezdődött, sietve mind odaszaladtak, mert attól kellett tartaniuk, hogy máskülönben a hatalmas mozgalom elviharzik a fejük felett.

Eljött a döntő pillanat. Balgák és gyengék mindazok, akik alkalmatlannak tartják, és amiatt sopánkodnak, hogy éppen most jött el. A mi tettrekészségünkön, a mi forradalmi komolyságunkon és akaratunkon múlik most minden. A nagy feladat, amelyre oly hosszú ideig készülődtünk, megoldásához közeledik. A forradalom itt van. Meg kell lennie! Már nem arról van szó,

Karl Liebknecht halotti maszkja

legyen-e, hanem arról, hogyan menjen végbe! A kérdés fel van téve; s a jelenlegi helyzet súlyosságából nem szabad azt a következtetést levonni, hogy most ne legyen forradalom.

Ismétlem, tisztában vagyunk azzal, hogy a helyzet nehéz. Mindenekelőtt tudatában vagyunk annak a nehézségnek, amely abból származik, hogy a német népnek még nincs forradalmi tapasztalata és hagyománya. Másfelől azonban éppen a német proletariátus számára több körülmény lényegesen megkönnyíti a szocializálás feladatát. Programmunk ellenzői azzal érvelnek, hogy ebben a fenyegető helyzetben, most, amikor munkanélküliség, élelmiszer- és nyersanyaghiány kopogtat az ajtón, lehetetlenség mindjárt azzal kezdeni, hogy társadalmasítjuk a gazdaságot. De vajjon nem hozott-e a tőkésosztály kormánya éppen a háború alatt, tehát egy legalább ennyire nehéz helyzetben igen erélyes gazdasági rendszabályokat, amelyek gyökeres változásokat eredményeztek a termelésben és a fogyasztásban? S mindezeket az intézkedéseket akkor a háború szolgálatában, a kitartás érdekében, a militarizmus és az uralkodó osztályok érdekében hozták.

A hadigazdasági rendszabályokat csak a német nép önfegyelme segítségével lehetett keresztülvinni. Akkor ez az önfegyelem a népek legyilkolásának szolgálatában állt, és a nép kárára volt. Most azonban, amikor a nép érdekét, a nép saját hasznát kell szolgálnia, sokkal nagyobb teljesítményekre, sokkal nagyobb változások véghezvitelére lesz képes, mint valaha. A szocializmus szolgálatában meg fogja valósítani a szocializálás művét. Hiszen éppen a szociálpatrióták voltak azok, akik ezeket a mélyreható hadigazdasági rendszabályokat hadiszocializmusnak nevezték, és Scheidemann, a katonai diktatúrának ez az engedelmes szolgája, a legnagyobb lelkesedéssel szállt síkra értük. Nos, nekünk ebben a hadiszocializmusban mindenesetre észre kell vennünk, hogy átalakította gazdasági életünket, s ez az átalakulás kétségtelenül alkalmas arra, hogy a valódi, a szocializmus jegyében végrehajtandó szocializálás előkészítéséül szolgáljon.

A szocializmus megvalósítása elkerülhetetlen, el kell jönnie, éppen azért, mert azt a zűrzavart, amelyen most annyira fel

vannak háborodva, véglegesen le kell küzdenünk. Ez a zűrzavar azonban mindaddig leküzdhetetlen, amíg a hatalom tegnapi birtokosai, a kapitalizmus gazdasági és politikai erői vannak uralmon; mert ők okozták ezt a káoszt.

A jelenlegi kormánynak az lett volna a kötelessége, hogy nekilásson a dolognak, s gyorsan és elszántan cselekedjen. De egyetlen lépéssel sem vitte előbbre a szocializálás ügyét. Mit tett az élelmiszerkérdésben? Így szól a néphez: „Légy szófogadó és illedelmes, viseld magad jól, akkor majd Wilson küld nekünk élelmiszert." Ugyanezt kiabálja nekünk nap nap után az egész burzsoázia, és azok, akik néhány hónappal ezelőtt még nem győzték eléggé szidalmazni és gyalázni az amerikai elnököt, most lelkesednek érte, és csodálattal eltelve hullanak lábai elé — hogy élelmiszert kapjanak tőle. No persze! Talán segítenek majd nekünk Wilson és társai, de nyilvánvalóan csak abban a mértékben és olyan formában, ahogyan ez az antant-kapitalizmus imperialista érdekeinek megfelel. Most a proletárforradalom minden nyílt és titkos ellensége sietve rákezdett, hogy Wilsont a német nép jóbarátjaként magasztalja; de hiszen éppen ez az emberbarát Wilson volt az, aki jóváhagyta Foch szörnyű fegyverszüneti feltételeit, s ezzel hozzájárult ahhoz, hogy a nép nyomora a végsőkig fokozódjék. Nem, mi, forradalmi szocialisták, egyetlen pillanatig sem hiszünk Wilson emberbarát voltában, ebben a csalásban, mert Wilson nem tesz és nem tehet semmi egyebet, mint azt, hogy okos számítással képviseli az antant-tőke érdekeit. Ám valójában mire szolgál ez a csalás, amellyel a burzsoázia és a szociálpatrióták most házalni kezdtek? Arra, hogy telebeszéljék a proletariátus fejét, és rávegyék, hogy lemondjon a forradalomban kivívott hatalomról.

Nem fogunk bedőlni ennek. Szocialista politikánkat a német proletariátus gránit-talajára építjük; a nemzetközi szocializmus gránit-talajára. A proletariátusnak sem méltóságával, sem forradalmi feladatával nem tartjuk összeegyeztethetőnek azt, hogy mi, akik megkezdtük a szociális forradalmat, az antant-tőke irgalmáért esedezzünk; mi Franciaország, Anglia, Olaszország és Amerika proletárjainak forradalmi szolidaritására és nemzetközi tettrekészségére építünk. A kishitűek és hitetlenek, akikben

szikrája sincs a szocialista szellemnek, azt kiabálják nekünk, hogy ostobák vagyunk, ha azt reméljük, hogy a világháborúból győztesen kikerült országokban szociális forradalom fog kitörni. Hogy állunk ezzel az ellenvetéssel? Természetesen értelmetlenség volna azt hinni, hogy már a következő pillanatban, mintegy vezényszóra ki fog törni a forradalom az antant-országokban. A világforradalom, célunk és reménységünk, sokkal hatalmasabb történelmi folyamat annál, semhogy egy-kettőre, napok és hetek alatt kibontakozhatna. Az orosz szocialisták megjósolták a német forradalmat mint az orosz forradalom szükségszerű következményét. De még egy teljes évvel az orosz forradalom kitörése után is csend volt nálunk, míg végre mégis ütött az óra.

Most az antant-országok népei érthető okokból hatalmas győzelmi mámortól vannak megittasulva, s olyan féktelen örömmel tölti el őket a német militarizmus szétzúzása, Belgium és Franciaország felszabadulása, hogy eddigi ellenségeink országainak munkássága részéről a jelen pillanatban nem várhatunk forradalmi visszhangot. Ezenkívül az antant-országokban még érvényben levő cenzúra erőszakkal elfojt minden olyan hangot, amely a forradalomhoz való csatlakozásra szólítja fel a forradalmi proletariátust. Arról sem szabad megfeledkezni, hogy a szociálpatrióták áruló és bűnös politikája következtében a háború alatt megszakadt és megsemmisült a proletariátus nemzetközi összeköttetése.

S milyen forradalmat várunk mi most tulajdonképpen Franciaország, Anglia, Olaszország és Amerika szocialistáitól? Mi legyen a forradalom célja és jellege? A november 9-i forradalom első szakaszában a demokratikus köztársaság megteremtését tűzte ki feladatul, polgári programmja volt; s nagyon jól tudjuk, hogy a valóságban még jelenlegi fejlődési fokán sem jutott túl ezen az álláspontom. Ilyen forradalmat azonban az antant-országok proletariátusától semmiképen sem várunk, mégpedig azért nem, mert Franciaország, Anglia, Amerika és Olaszország már évtizedek, sőt évszázadok óta szilárdan birtokolja azokat a polgári-demokratikus szabadságjogokat, amelyekért mi itt november 9-én harcot indítottunk. Megvan a köztársasági alkotmányuk, vagyis pontosan az, amellyel bennünket a sokat ma-

gasztalt nemzetgyűlésnek még csak eztán kell megajándékoznia; hiszen a királyság Angliában és Olaszországban csupán jelentéktelen külsőség, díszlet és homlokzat. Indokolt tehát, ha az antant-országok proletariátusától semilyen másféle forradalmat nem várunk, mint szociális forradalmat. Dehát mi jogosít fel bennünket erre a várakozásra, hogyan követelhetjük más országok proletariátusától a szociális forradalmat, amíg mi magunk sem hajtottuk azt még végre! Nekünk kell tehát megtennünk az első lépést. Minél gyorsabban és eltökéltebben mutat jó példát a német proletariátus, minél gyorsabban és eltökéltebben fogjuk forradalmunkat a szocializmus irányában fejleszteni, annál gyorsabban követ majd bennünket az antant-országok proletariátusa.

Ahhoz azonban, hogy nagy vállalkozásunk, a szocializmus sikerüljön, feltétlenül szükséges, hogy a politikai hatalom a proletariátus kezében maradjon. Mert most már nem lehet többé ingadozni és tétovázni, most már csak egyetlen világos kérdés van: vagy-vagy. Vagy tovább él a burzsoá kapitalizmus, s tovább boldogítja a földet és az egész emberi társadalmat a kizsákmányolással, a bérrabszolgasággal meg a háborús veszély állandósításával; vagy ráeszmél a proletariátus saját világtörténelmi feladatára és osztályérdekére, amely arra szólítja fel, hogy egyszersmindenkorra szüntessen meg mindenfajta osztályuralmat.

Szociálpatrióta és polgári részről most megkísérlik letéríteni a népet e történelmi küldetésének útjáról: feketén és hátborzongatóan festik a falra a forradalom veszélyeit, véres színekkel ecsetelik azt a nyomort és pusztítást, azt a kavarodást és azokat a borzalmakat, amelyek a társadalmi viszonyok forradalmasítását állítólag kísérni fogják. Csakhogy ez a károgás kárbaveszett igyekezet! Mert maguk a viszonyok, az, hogy a tőke képtelen az általa elpusztított gazdasági életet újjáépíteni — ez tereli majd a népet vas-szükségszerűséggel a szociális forradalom útjára. Ha figyelmesen szemügyre vesszük az utóbbi napok nagy sztrájkmozgalmait, világosan felismerhetjük, hogy még a forradalom kellős közepén is elevenen él a vállalkozók és a bérmunkások közötti konfliktus. Amíg a burzsoázia kitart és ellenáll régi

dicsőségének romjain, a proletár osztályharc szakadatlanul tovább folyik; csak akkor fog megszűnni, amikor majd már a szociális forradalom győzelmesen befejeződött.

Ezt akarja a Spartakus Szövetség.

A spartakistákat most minden elképzelhető eszközzel támadják. A burzsoázia és a szociálpatrióták sajtójában, a *Vorwärts*-től a *Kreuzzeitung*-ig, hemzsegnek a legfantasztikusabb hazugságok, a legpimaszabb torzítások, a ferdítések és a rágalmak. Mi mindent nem kennek ránk? Hogy a terrort hirdetjük; hogy a legvéresebb polgárháborút akarjuk kirobbantani; hogy fegyverrel és lőszerrel látjuk el magunkat, és fegyveres felkelésre készülünk. Egyszóval: hogy mi vagyunk a világ legveszedelmesebb és leglelkiismeretlenebb vérebei. Ezek mind átlátszó hazugságok. Amikor rögtön a háború kitörésekor magam köré gyűjtöttem egy forradalmár elvtársakból álló kicsiny, bátor, áldozatkész csoportot, s harcba vittem a háború és a háborús őrjöngés ellen, akkor minden oldalról üvöltve támadtak ránk, üldöztek és börtönbe vetettek bennünket. S amikor nyíltan és hangosan kimondtam azt, amit akkor senki sem mert kimondani, és még csak nagyon kevesen akartak belátni, azt, hogy a háborúért Németország s a német politikai és katonai vezetők felelősek, akkor aljas árulónak, az antant fizetett ügynökének, hazátlan bitangnak neveztek, aki Németország pusztulását akarja. Kényelmesebb lett volna számunkra, ha hallgatunk vagy csatlakozunk az általános soviniszta és militarista kórushoz. De mi inkább megmondtuk az igazságot, nem törődve azzal, hogy így milyen veszélyeknek tesszük ki magunkat. Most mindenki elismeri, azok is, akik akkoriban őrjöngve szidalmaztak bennünket, hogy a mi oldalunkon volt a jog és az igazság. Most, a vereség után és a forradalom első napjai után az egész népnek felnyílt a szeme, és felismeri, hogy fejedelmei, össznémetjei, imperialistái és szociálpatriótái taszították a szerencsétlenség szakadékába. És éppen most, amikor ismét felemeljük szavunkat, hogy megmutassuk a német népnek az egyetlen utat, amely ebből a szerencsétlenségből az igazi szabadsághoz és a tartós békéhez vezet, előállnak ugyanazok az emberek, akik annakidején lehurrogtak bennünket, és túlkiabálták az igazságot, s újra megindítják

ellenünk régi hazugság- és rágalomhadjáratukat. Csak dühöngjenek és ordítsanak most is, csak csaholjanak utánunk, mint a kutyák — mi rendületlenül továbbhaladunk nyílegyenes utunkon, a forradalom és a szocializmus útján, s így szólunk saját magunkhoz: Minél több az ellenségünk, annál nagyobb a becsületünk! Nagyonis jól tudjuk, hogy ugyanazok a bűnösök és árulók, akik 1914-ben a győzelem és a hódítás frázisával, a „kitartásra" való felhívással s a tőke és munka közötti osztálybéke aljas megkötésével csapták be a proletariátust, azok, akik ezen a módon el akarták fojtani a proletariátus forradalmi osztályharcát s szervezeti apparátusuk és a hatóságok segítségével minden sztrájkot gúzsbakötöttek a háború alatt, vadsztrájknak minősítve őket — nagyonis jól tudjuk, hogy ők azok, akik most, 1918-ban, megint nemzeti békéről beszélnek, és valamennyi párt szolidaritását proklamálják, állítólag államunk felépítése érdekében.

A proletariátusnak és a burzsoáziának ezt az újabb egyesítését, az 1914-es hazugság áruló folytatását szolgálná a nemzetgyűlés. Ez lesz az igazi feladata. A nemzetgyűlés segítségével akarják a proletariátus forradalmi osztályharcát másodszor is elfojtani. De mi felismerjük, hogy e nemzetgyűlés mögött valójában a régi német imperializmus áll, amely Németország veresége ellenére sem halt meg. Nem, nem halt meg; s ha életben marad, akkor a német proletariátust megfosztják forradalmának gyümölcseitől.

Ennek semmiképpen sem szabad megtörténnie. Addig kell a vasat ütnünk, amíg meleg. Most vagy soha! Vagy visszacsúszunk a mult mocsarába, amelyből forradalmi nekirugaszkodással próbáltunk kiemelkedni, vagy tovább folytatjuk a harcot a győzelemig és a megváltásig, az egész emberiségnek a szolgaság átkától való megváltásáig. Hogy győzelmesen befejezhessük ezt a nagy művet, amelynél nagyobb és felemelőbb feladat még nem állt az emberi kultúra előtt, a német proletariátusnak harcba kell indulnia a diktatúra megteremtéséért.

Gyorsírói feljegyzések alapján.

Beszéd a Németországi Kommunista Párt (KPD)* alakuló kongresszusán

*Az USP** válsága*

1918 december 30.

Ujságtudósítás

Erről a kérdésről Liebknecht elvtárs tartotta a beszámolót. Visszapillantott az USP keletkezésére. Ez a párt a régi szociáldemokrácia felbomlási folyamatában jött létre, abban a folyamatban, amely már jóval a háború előtt megindult, a háború révén meggyorsult és még most sem fejeződött be. Az USP sok vonatkozásban a háború alkalmi terméke. Kezdettől fogva a legkülönfélébb elemekből tevődött össze. Elsősorban parlamenti termék volt, a Birodalmi Gyűlésben működő „Munkaközösségből" alakult ki. Csak másfél év múlva sikerült végre bizonyos fokig határozott ellenzéki alapra állítani a frakció tagjainak többségét. A kormányszocialistákkal való szakítás 1916 március 16-án következett be, ezt azonban megelőzte már egy másik, elvi szakadás: *Liebknecht* és *Rühle* kizárása a frakcióból. Az önálló párt megalakítása csak 1917-ben következett be. Az USP parlamenti harca korántsem volt céltudatos osztálypolitika, hanem állandó ide-oda-lavírozás; a párt sem elméletileg tisztázott alapelvekkel, sem akcióprogrammal nem rendelkezett. Ez nem is lehetett másként, hiszen egy ilyen kísérlet nyomban

---

* Kommunistische Partei Deutschlands (KPD) — Németországi Kommunista Párt. — *Ford.*

** Unabhängige Sozialdemokratische Partei Deutschlands (USP) — Független Németországi Szociáldemokrata Párt. — *Ford.*

szakadást idézett volna elő ebben a pártban, amelynek jobbszárnyát olyan hamisítatlan revízionisták alkották, mint például *Bernstein*. Ám ez a párt volt akkor viszonylag a legelviselhetőbb, főleg azért, mert irányzatunk számára lehetetlenné vált, hogy teljes súlyával a nyilvánosság elé lépjen. Az USP politikája teljesen a kitaposott parlamenti ösvényeken mozgott. Az egyedüli politikát, amely ebben a helyzetben megfelelő lett volna, a a parlamentellenes, a tömegakcióra törekvő és támaszkodó politikát elutasították. Ez a magyarázata annak, hogy az USP oly siralmasan csődöt mondott a *Baralong-ügyben*, a *matrózlázadáskor* stb. Ennek felelt meg a párt parlamenten kívüli politikája is. E politikát a forradalom mechanikusan korlátolt értelmezése jellemzi, ami a pártnak a forradalom előkészítésében való részvételében is megmutatkozott. Mindez nem lepett meg bennünket. Azért csatlakoztunk mégis *Gothában* az USP-hez, mert fenntartottuk magunknak a teljes *akciószabadságot*. Azért tartoztunk az USP-hez, hogy előrehajtsuk, hogy elérhető közelségben tartsuk ostorunk számára, hogy kivonjuk belőle a legjobb elemeket. A legnehezebb fajta sziszifuszi munka volt ez. Tény, hogy a vezetőket nem nyertük meg, de a párt jelentős tömegeit meghódítottuk.

A *novemberi forradalom* óta olyan fokra hágott az USP elvtelensége, hogy *el kell döntenünk, milyen legyen hozzá a jövőben a viszonyunk*.

Az USP belépett a kormányba, pedig a többségi szocialisták már november 1-én elutasították a világos forradalmi politikát. A Scheidemann-kormányban helyetfoglaló USP-tagoknak két funkciójuk volt. Először: fügefalevélül szolgáltak Ebert, Scheidemann és társaik számára, s ezzel egyben az ellenforradalom fügefalevelévé, spanyolfalává, titkos segítőivé váltak. *Segédkezet* nyújtottak a kormány galád tetteihez azzal, hogy *tűrték* őket, vagy közreműködésükkel ráütötték a pecsétet ezekre a tettekre. A többségi politika kezdettől fogva félreérthetetlenül abban az irányban haladt, hogy *újra megszilárdítsa* a tőkés osztályuralmat, a magántulajdont. *Barth* vállalta, hogy vándorszónokként küldözzék ide-oda a sztrájkmozgalom ellen, a munkások „megnyugtatására". Ez a kormány összes tagjainak jóváhagyásával

történt. A további lépéseket ezen az úton az jelentette, hogy *a régi bürokráciát meghagyták* funkcióiban, majd visszaállították a tisztek parancsnoki jogkörét. Haase és társai semmit sem tettek ez ellen. Ezután következtek a *december 6-i* események, amelyekről Ebert, Scheidemann meg a többiek előre tudtak, ha ugyan nem ők szervezték azokat. A *tanácskongresszus* a kormánynak az USP-hez tartozó tagjai közreműködésével hozta reakciós határozatait. Az USP vezetőinek nagy többsége a *nemzetgyűlésnek* csinált propagandát, és harcol a *tanácsrendszer* ellen. A forradalom ellen elkövetett hallatlan árulást a tanácskongresszuson tetőzték be. Elutasították azt a követelést, hogy a párt hívjon egybe kongresszust, s így az elvtársak zöme dönthessen a párt politikájáról. Ez az egész politika zűrzavart idézett elő a munkás- és katonatömegek körében. Ezzel és a Spartakus Szövetség ellen folyó eszeveszett hajsza támogatásával az USP vezetői megteremtették az *előfeltételeket* ahhoz, hogy gyors ütemben kifejlődhessenek az ellenforradalom erői, azok az erők, amelyek *december 6-án és december 24-én*[81] *egyaránt* az események hátterében álltak. Ezekkel az erőkkel együtt felelősek a kiontott vérért is. Azt állítják, hogy semmiről sem tudtak. Tudniuk kellett, mire képesek Ebert, Scheidemann és társaik. Felelősek voltak mindenért, amíg a kormányban voltak. Ki akartuk provokálni az USP tagjainak ítéletét a kompromittált vezetőkről. A forradalom vezetőinek ezt a követelését elutasították december 22-i ultimátumunkkal együtt, amelyben a pártkongresszus összehívását követeltük.

Ezzel olyan helyzetbe kerültünk, amelyben *világos döntésre* van szükség.

Most az a kérdés, hogy *Haasének stb. a kormányból történt kilépése* új helyzetet teremtett-e. A *Freiheit* mai száma ezzel a jellemző címmel hozza az eseményt: „Kiszorították." Vagyis szívesen bentmaradtak volna a kormányban. Ez a magatartás azt bizonyítja, hogy még ma is pontosan ugyanolyanok, mint amilyenek eddig voltak. Elvtelenségüket és akcióképtelenségüket összetételük és multjuk határozza meg; erről alkotott ítéletünket nem tehetjük egyetlenegy politikai aktustól függővé: az USP *bomlási folyamata* a tömegekben is tapasztalható. A párt-

szervezetek tagsága sokszor együttmegy a választásokon a többségi szocialistákkal, s Bernstein példáját követve, szervezetileg is összeolvad velük. Az USP alapjában véve halott, és oszlásnak indult. A *Haaséknak* stb. a kormányból történt kilépése csupán balul sikerült kísérlet arra, hogy a hullába új életet öntsenek. Ha tovább is megmaradnánk az USP-ban, *szolidaritást vállalnánk az ellenforradalommal.* A forradalom iránti hűség parancsolja, hogy elszakadjunk tőle. Semmi néven nevezendő szolidaritás nem lehetséges többé a *Haase—Barth—Dittmann*-társasággal. Azonnal cselekedni kell. Ma a legnagyobb nyilvánosság előtt ki kell jelentenünk, hogy elszakadunk, s elszántan és kíméletlenül, tömören felzárkózva s egységes szellemben és akaratban, világos programmal, a célok és az eszközök világos megjelölésével, a szocialista világforradalom érdekeit szem előtt tartva, *új, önálló párttá* kell alakulnunk. Programmunkat és tényleges alapelveinket már régóta alkalmaztuk, csupán formailag kell őket lerögzítenünk. Amit most megteremtünk, az nem új. A tömegek már tudják, kik vagyunk és mit akarunk. Csupán formailag kell megerősítenünk azt, amit már régen teszünk, és szélesebb alapon kell folytatnunk eddigi munkánkat. *(Viharos taps.)*

Die Rote Fahne,
1918 december 31.

Üdvözlet a KMP-nek*

Berlin, 1919 január 2.

A Kommunisták Magyarországi Pártjának

Budapest

Tisztelt Elvtársak!

Szívből örvendünk, hallva megalakulástokat, sikereiteket és kilátástokat. A magyar munkásság forradalmi ereje kedvező jóslatra ad módot a közel jövőre. Mi Németországban, akik a német forradalom második szakaszának kezdetén állunk, tudatában vagyunk annak, hogy minő óriási feladatokat kell a német proletariátusnak a legközelebbi hónapokban véghezvinni. Az 1918 dec. 30-án megalakult Kommunisták Németországi Pártja hivatott arra, hogy a német szociális forradalom előcsapatát alkossa. Minden hír külföldi testvérpártjaink harcairól és győzelmeiről növeli erejét és elszántságát. Tudjuk, hogy Németország szociális forradalma alkotja a legfontosabb, legközelebbi szakaszát a szociális világforradalomnak, amelynek útján egyedül érhető el valamennyi ország munkásosztályának közös célja: *a nemzetközi kapitalizmus szétrombolása.*

Üdvözöljük a Kommunisták Magyarországi Pártját mint társunkat a közös küzdelemben.

Éljen Magyarország forradalmi proletariátusa!

A Kommunisták Németországi Pártja nevében:

Karl Liebknecht (s. k.)

Voros Ujság,
1919 január 15.

* Liebknecht levelének ez az egykorú magyar fordítás az egyetlen rendelkezésre álló szövege; a Dietz Verlag a német kiadásban ezt a szöveget fordította vissza németre. — *Ford.*

Azért is!

Általános roham a Spartakus ellen! „Le a spartakistákkal!" — üvöltenek az utcán. „Fogd meg, szúrd-vágd, üsd agyon, verd össze, lődd keresztül, taposd agyon, tépd cafatokká!" Olyan szörnyűségeket követnek el, amelyek mellett a német csapatok belgiumi rémtettei elhalványulnak.

„Leverték a Spartakust!" — tör fel az ujjongás a *Post*-tól a *Vorwärts*-ig.

„Leverték a Spartakust!" S vereségét a visszaállított régi porosz rendőrség kardjai, pisztolyai és karabélyai s a forradalmi munkások lefegyverzése fogja megpecsételni. „Leverték a Spartakust!" Reinhard ezredes szuronyainak, Lüttwitz tábornok gépfegyvereinek és ágyúinak védelme alatt most már meg lehet ejteni a nemzetgyűlési választásokat — a népszavazást Napoleon-Ebertre.

„Leverték a Spartakust!"

Igen! Megverték Berlin forradalmi munkásait! Legjobbjaik százait lemészárolták! Igen! A leghívebbek százait és százait börtönre vetették!

Igen! Megverték őket. Mert cserbenhagyták őket azok, akiknek segítségére bizton számítottak, a matrózok, a katonák, a biztonsági alakulatok, a nemzetőrök. S erejüket megbénította a vezetés határozatlansága és gyengesége. És megfojtotta őket az elmaradott néprétegek meg a birtokos osztályok óriási ellenforradalmi szennyáradata.

Igen, megverték őket. S vereségük történelmi szükségszerűség volt. Mert az idő még nem volt érett. És mégis — a harc elkerülhetetlen volt. Mert becstelen vereséget jelentett

volna, ha a rendőrfőnökséget, az ellenforradalomnak ezt a palladiumát harc nélkül adják át az Eugen Ernsteknek és Hirscheknek. Az Ebert-banda harcra kényszerítette a proletariátust; s a harci akarat elemi erővel tört tel a berlini tömegekből, elsöpörve minden kételyt és meggondolást.

Igen! Berlin forradalmi munkásait megverték.

S győzött az Ebert—Scheidemann—Noske-banda. Győztek, mert a tábornoki kar, a bürokrácia, az iparbárók és a nagybirtokos junkerek, a csuhások és a pénzeszsákok s minden, ami vak, korlátolt és elmaradott, mellettük állt, s kartácsokkal, gázbombákkal és aknavetőkkel megszerezte nekik a győzelmet.

De van olyan vereség, amely felér a győzelemmel, s van olyan győzelem, amely végzetesebb a vereségnél.

A véres januári napok legyőzöttjei dicsőségesen helytálltak; nagy célért küzdöttek, a szenvedő emberiség legnemesebb céljáért, a nyomorgó tömegek szellemi és anyagi megváltásáért, szent célért ontották vérüket, s így az maga is megszentelődött. S e vér minden egyes csöppjéből, a mai győzelmek e sárkányfogvetéséből új harcosok születnek majd, hogy bosszút álljanak az elesettekért, a cafatokká tépett hús minden rostjából új hősök támadnak, hogy hadra keljenek a magasztos ügyért, amely örök és elpusztíthatatlan, mint a mennybolt.

Akiket ma legyőztek, azok győzni fognak holnap. Mert a vereségből tanulnak. Hiszen a német proletariátus még nem rendelkezik forradalmi hagyománnyal és tapasztalattal. S nincs más mód, mint hogy tapogatózó kísérletek, ifjúkori tévelygések, fájdalmas visszaesések és kudarcok útján kapja meg azt a gyakorlati oktatást, amely biztosítja az eljövendő sikert.

A vereség csak felkorbácsolja a szociális forradalom eleven őserőit, amelyeknek feltartóztathatatlan növekedése természeti törvénye a társadalmi fejlődésnek. S vereségek sorozatán át vezet a győzelem útja.

A mai győztesek ellenben?

Elvetemült ügyért végeztek elvetemült hóhérmunkát. A mult hatalmasainak, a proletariátus halálos ellenségeinek érdekében.

S már ma alulmaradtak! Mert már ma foglyai azoknak, aki-

ket eszközként véltek felhasználni, s akiknek mindig is ők voltak az eszközei.

Még az ő nevük áll a cégtáblán. De végső haladékuk nemsokára lejár.

Már a történelem pellengérén állnak. Még sohasem voltak ilyen júdások a világon, mint ők, akik nemcsak elárulták azt, ami a legszentebb volt számukra, hanem saját kezükkel feszítették is keresztre. Ahogyan 1914 augusztusában mindenkinél mélyebbre süllyedt a hivatalos német szociáldemokrácia, úgy most, a szociális forradalom hajnalán is ő tárja elénk a legundorítóbb képet.

A francia burzsoáziának 1848 júniusában és 1871 májusában saját emberei közül kellett a hóhérokat kineveznie. A német burzsoáziát megkímélik attól, hogy maga fáradjon — „szociáldemokraták" végzik el a piszkos, a gyalázatos, a véres, a gyáva munkát; az ő Cavaignac-ját, Galliffet-jét úgy hívják, hogy Noske, a „német munkás".

Harangzúgás adott jelt a mészárlásra; zene és kendőlobogtatás, a „bolsevista rémtől" megmentett kapitalisták győzelemujjongása ünnepli a megmentő szoldateszkát. Még füstöl a puskapor, még izzik a munkásgyilkolás tüze, még szanaszét hevernek a meggyilkoltak, még nyögnek a sebesült proletárok, s ők, a győztes büszkeségétől felfuvalkodott Ebertek, Scheidemannok és Noskék díszszemlét tartanak a gyilkos csapatok felett.

Az elhullottak helyett ezerannyi hős áll majd csatasorba.

A világ proletariátusa máris iszonyodva fordul el tőlük, akik a német munkások vérétől gőzölgő kezüket oda merészelik nyújtani az Internacionálénak! Még azok is undorral és megvetéssel taszítják el őket, akik a világháború tombolásában maguk is megfeledkeztek szocialista kötelességeikről. Beszennyezve, a becsületes emberek soraiból kitaszítva, az Internacionáléból kiűzve, minden forradalmi proletár által meggyűlölve és elátkozva állnak a világ előtt.

S egész Németországot szégyenbe döntötték. Testvérárulók, testvérgyilkosok kormányozzák a német népet. „Ide az írótáblát, ezt meg kell írnom."

Ó, nem tarthat soká az ő pünkösdi királyságuk; hamarosan kimondják felettük az ítéletet.

Tetteik tűzvészt gyújtanak milliónyi szívben, a felháborodás tüzét lobbantják lángra.

A proletariátus forradalma, amelyről ők azt gondolták, hogy sikerült vérbefojtaniuk, roppant gigászként magasodik majd a fejük fölé. Első szava az lesz: Le az Ebert—Scheidemann—Noske-féle munkásgyilkosokkal!

A mai legyőzöttek tanultak. Kigyógyultak abból a rögeszméből, hogy fejetlen, zavaros, félrevezetett katonatömegek segítségében lelhetik üdvüket; kigyógyultak abból a rögeszméből, hogy rábízhatják magukat olyan vezetőkre, akik erőtlennek és a cselekvésre képtelennek bizonyultak; kigyógyultak abból, hogy higgyenek a Független Szociáldemokráciában, amely galádul cserbenhagyta őket. Csak saját magukra támaszkodva fogják megvívni jövendő csatáikat, így fogják kivívni jövendő győzelmeiket. S az a tanítás, hogy a munkásosztály felszabadítása csak magának a munkásosztálynak a műve lehet, e napok keserű tanulsága révén új, mélyebb jelentőségűvé vált a számukra.

S azok a félrevezetett katonák is elég hamar rá fognak jönni, milyen játékot űztek velük, amikor majd újra hátukon érzik a visszaállított militarizmus kancsukáját; ők is fel fognak ébredni abból a mámorból, amely ma elbódítja őket.

„Leverték a Spartakust!"

Lassan a testtel! Nem menekültünk el, nem győztek le bennünket! S ha bilincsbe vernek is, itt vagyunk és itt maradunk! És mienk lesz a győzelem.

A dübörögve közelgő gazdasági összeomlás robajára a proletariátusnak ma még szunnyadó csapatai is föl fognak ébredni, mintha az utolsó ítélet harsonái szólnának, s a legyilkolt harcosok tetemei feltámadnak, és számadásra hívják az átkozottakat. Ma még mélyen a föld alatt morajlik a tűzhányó — de holnap kitör és valamennyiüket maga alá temeti az izzó hamu és a lávafolyam.

Mert a Spartakus — tűz és szellem, lélek és szív, annyi, mint akarni és véghezvinni a proletariátus forradalmát. És a Spartakus — az osztályöntudatos proletariátus minden ínsége és

boldogságvágya, egész harci eltökéltsége. Mert a Spartakus — szocializmus és világforradalom.

Még nem ért véget a német munkásosztály golgota-útja — de a megváltás napja közeleg. Közeleg az ítélet napja az Ebertek, a Scheidemannok, a Noskék és a ma még mögéjük búvó kapitalista hatalmasok számára. Szédítő magasba csapnak az események hullámai — megszoktuk, hogy a csúcsról a mélybe zuhanjunk. De hajónk rendíthetetleňül és büszkén, nyílegyenesen halad tovább, egészen a célig.

Lehet, hogy mi már nem élünk, amikor ez bekövetkezik — de élni fog programmunk; és irányt fog mutatni a megváltott emberiség világának. Azért is!

Die Rote Fahne,
1919 január 15.

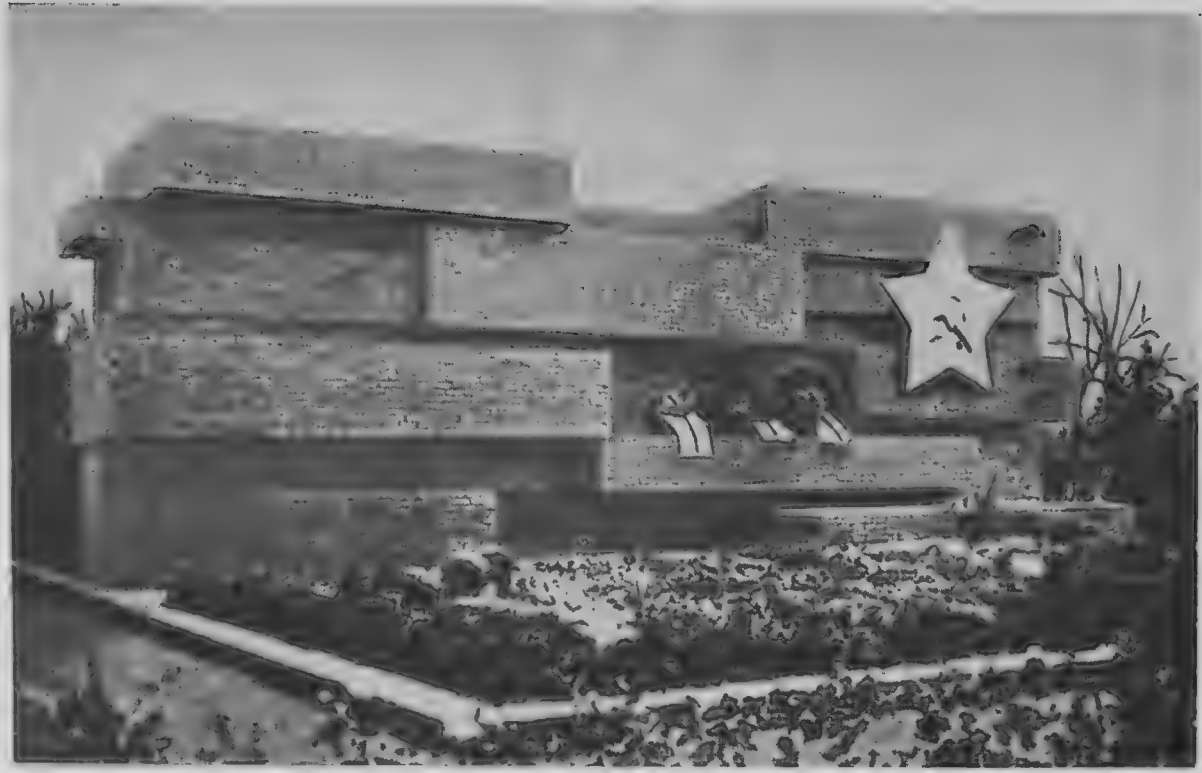

Karl Liebknecht, Rosa Luxemburg és más vértanúhalált halt forradalmárok síremléke, melyet a Hitler-fasiszták elpusztítottak (Berlin-friedrichsfeldei temető)

Jegyzetek[1]

[1] Az internacionalisták első konferenciáján, amely 1915 szeptember 5-től 8-ig folyt le, Lenin megalakította az úgynevezett Zimmerwaldi Baloldal csoportját. Ez a baloldali csoport egyesítette a nemzetközi szocialista mozgalom forradalmi elemeit. Lenin úgy jellemezte a zimmerwaldi konferenciát, mint a háborúellenes nemzetközi mozgalom „első lépését". A konferencia tevékenységére a többséget alkotó centristáknak a Lenin által vezetett baloldal elleni harca nyomta rá bélyegét. 43. old.

[2] Lásd *Lenin* Művei. 18. köt. Függelék. 412—415. old. (oroszul). 43. old.

[3] Lásd *Lenin* Művei. 21. köt. Szikra 1951. 297. old. 50. old.

[4] A *königsbergi per*, amelyben Karl Liebknecht mondotta el a védőbeszédet, 1904 július 12 és 25 között folyt le. A vádlottakat azon a címen fogták perbe és ítélték börtönbüntetésre, hogy a cárizmus ellen irányuló illegális röpiratokat csempésztek Oroszországba, „titkos szövetséget létesítettek, hazaárulást követtek el Oroszország ellen, és felségsértést a cár ellen". 71. old.

[5] „*Narodnaja Volja*" („Népszabadság") — a narodnyikok titkos társasága. 71. old.

„A marxista csoportok keletkezése előtt Oroszországban a narodnyikok, a marxizmus ellenfelei végeztek forradalmi munkát... A narodnyikok eleinte megpróbálták, hogy a parasztokat harcba vigyék a cári kormány ellen. E célból a forradalmi értelmiségi ifjúság, parasztruhába öltözve, falura ment — «a nép közé», ahogy akkor mondták. Innen ered a nevük: «narodnyikok»*. De a parasztság nem követte őket, mert a narodnyikok a parasztokat sem ismerték és értették meg igazán. A narodnyikok többségét a rendőrség letartóztatta. Ekkor a

---

[1] E jegyzetek összeállításakor egyes esetekben Lenin és Sztálin műveiben szereplő jegyzeteket vettünk át. — *Szerk.*

* Narod — nép. — *Ford.*

narodnyikok elhatározták, hogy a cári önkényuralom elleni harcot a nép nélkül, csakis saját erejükre támaszkodva folytatják, ami még komolyabb hibákra vezetett." (A Szovjetunió Kommunista [Bolsevik] Pártjának története. Szikra 1954. 13. és 15. old.)

A „Népiesek" egy csoportja kis illegális összeesküvőszervezet, a Narodnaja Volja segítségével, az egyéni terror eszközeit alkalmazva akarta megdönteni a cári önkényuralmat. A Narodnaja Volja tevékenységének csúcspontja az 1879—1884. évekre esik. 71. old.

[6] A *dekabristák* — „nemesi forradalmárok" (Lenin) csoportja, a széles néptömegek teljes mellőzésével az orosz abszolutizmus és feudális uralom ellen katonai felkelést szervezett, amely 1825 december 14-én tört ki, és amelyet még ugyanazon a napon levertek. 71. old.

[7] *Petrasevisták* — a mult század negyvenes éveiben M. V. Petrasevszkij külügyminisztériumi tisztviselő vezetésével alakult kör, amelynek többek között F. M. Dosztojevszkij, Szaltikov írók és Rubinstejn, a híres zongoraművész is tagja volt. A petrasevisták zártkörű politikai klubot alakítottak, amelyben mindenekelőtt Fourier utópista szocialista tanaival foglalkoztak, s köztársasági és demokrata nézeteket fejtegettek. 1849 áprilisában a kör harminckilenc vezető tagját letartóztatták, és ezek közül tizenötöt halálra ítéltek. A halálos ítéletet később kényszermunkára változtatták. 71. old.

[8] *Nagy Péter* (1689—1725) — orosz cár, kora uralkodó osztályának tehetséges és energikus képviselője. Kiváló szervező, stratéga és diplomata volt, akiről Engels azt írta, hogy „valóban nagy ember volt". „Nagy Péter sokat tett a földesúri osztály felemelése és az akkor keletkezőben levő kereskedő osztály fejlesztése érdekében. Péter nagyon sokat tett azért, hogy megteremtse és megerősítse a földesurak és a kereskedők nemzeti államát. De azt is meg kell mondani, hogy a földesúri osztály felemelése, a keletkezőben levő kereskedő osztály támogatása és ez osztályok nemzeti államának megerősítése a jobbágyparasztság rovására történt, amelyről hét bőrt nyúztak le." *(Sztálin.* „Beszélgetés Emil Ludwig német íróval 1931 december 13." *Sztálin* Művei. 13. köt. Szikra 1951. 109—110. old.) 72. old.

[9] *„Zemlja i Volja"* („Föld és Szabadság") — a narodnyikok forradalmi szervezete, amely főleg az 1876-tól 1879-ig terjedő időszakban tevékenykedett, és azt remélte, hogy a föld és szabadság követelésével a parasztok kívánságainak megfelelő mozgalmat indít. Tevékenységének eredménytelensége 1879-ben a szervezet kettészakadásához és a „Narodnaja Volja" megalakításához vezetett. (Lásd 5. számú jegyzet.) 74. old.

[10] *V. L. Burcev* — az 1905. évi forradalom előtt, mint a „bombavető liberálisok" képviselője közel állott a szociálforradalmárok (eszerek)

pártjához. Később a kadetek támogatójául szegődött. A Nagy Októberi Szocialista Forradalom után az antant intervenciós politikájának híve lett. 74. old.

[11] *P. B. Sztruve* (1870—1944) — a kilencvenes években a „legális marxizmus" mozgalmának egyik vezetője volt. „A «legális marxisták» . . . a marxizmus zászlaját arra próbálták felhasználni, hogy a munkásmozgalmat a polgári társadalom, a burzsoázia érdekeinek alárendeljék, azokhoz idomítsák. Marx tanaiból kihajigálták a legfontosabbat: a proletárforradalomról, a proletariátus diktatúrájáról szóló tanítást. A legtekintélyesebb legális marxista, Pjotr Sztruve, a burzsoáziát dicsőítette, és a kapitalizmus elleni forradalmi harc helyett azt hirdette, hogy «ismerjük be műveletlenségünket és menjünk tanulni a kapitalizmushoz»." (A Szovjetunió Kommunista [bolsevik] Pártjának története. Szikra 1954. 27. old.). 1905 után Sztruve a liberálisok jobbszárnyának vezére lett, az első világháború alatt pedig az orosz imperializmus egyik legbuzgóbb ideológusa. A Nagy Októberi Szocialista Forradalom után támogatta a fehér tábornokok ellenforradalmi akcióit, és a Szovjetunió egyik legádázabb ellenségeként emigrációban halt meg 1944-ben. 74. old.

[12] *Bileam* — mezopotámiai próféta, aki — a biblia szerint — a moabita király parancsára meg akarta átkozni az izraelitákat, de isten arra késztette, hogy megáldja őket. 75. old.

[13] A brémai pártkongresszuson az Elbing, Potsdam-Spandau-Ost-Havelland választókerület a következő (105. számú) javaslatot terjesztette elő: „A párt azon proletárok között, akiket katonai szolgálatra hívnak be, bevonulásuk előtt a legmegfelelőbb módon szervezzen propagandát a szocialista eszmék terjesztése érdekében. Különösen fontos, hogy a jövendőbeli katonákat brosúrák segítségével felvilágosítsák az úgynevezett «belső ellenséggel» szembeni kötelességeikről. Ezekben a brosúrákban arra vonatkozóan is tanácsokat kell adni a katonáknak, hogyan viselkedjenek a katonaságnál gyakran előforduló bántalmazások esetén." A pártkongresszus küldötteinek egy része elutasítóan foglalt állást a javaslattal szemben, mire Karl Liebknecht a következő indítványt terjesztette elő:

„Elismerve annak szükségességét, hogy a proletárifjúság körében rendszeres agitációt kell kifejteni a szocialista tanok népszerűsítése érdekében;

továbbá elismerve annak szükségességét, hogy ebben az ifjúsági agitációban előtérbe kell állítani a militarizmus elleni harcot, a kongresszus a 105. számú indítványt elhatározottnak tekinti." A pártkongresszus jegyzőkönyve így emlékezik meg a két indítványról: Südekum indítványának megfelelően a pártkongresszus nagy többség-

gel úgy dönt, hogy a 105. számú javaslat és a később hozzáfűzött Liebknecht-féle indítvány fölött napirendre tér. 77. old.

[14] A napi munkaidő egy órás meghosszabbítása ellen 1905 január 7-én a Ruhrvidék egyes bányáinak munkásai sztrájkba léptek. A bányamunkások bizalmi embereinek döntése értelmében elhatározták az általános sztrájkot, amely január 17-én megkezdődött és február 10-ig tartott. A sztrájkban 260 000 bányamunkás vett részt. A sztrájkot a bányamunkások többségének akarata ellenére a reformista szakszervezeti vezetők beszüntették. A *Vorwärts* 1905 február 14-i számát ban ezt írta: „Minden elkeseredettség és kezdeti ellenállás ellenére a bányamunkások végül mégis követték vezetőik szavát." 82. old.

[15] „A cári Oroszország később lépett a kapitalista fejlődés útjára, mint más országok. A mult század 60-as évei előtt Oroszországban igen kevés gyár volt. A nemesi fö dbirtokosok jobbágymunkán alapuló gazdasága volt túlsúlyban. A jobbágyrendszer idején az ipar nem tudott igazán fejlődni. A mezőgazdaságban a kényszerű jobbágymunka termelékenysége alacsony volt. A gazdasági fejlődés egész menete a jobbágyság felszabadítását sürgette. A cári kormány, melyet a krimi hadjáratban szenvedett katonai vereség meggyengített és a földesurak ellen irányuló paraszt-«zendülések» megfélemlítettek, 1861-ben kénytelen volt a jobbágyságot felszabadítani.

A földesurak azonban a jobbágyság felszabadítása után továbbra is elnyomták a parasztságot." (A Szovjetunió Kommunista [bolsevik] Pártjának története. Szikra 1954. 7. old.) 83. old.

[16] Karl Liebknecht itt arra a támadásra utal, amelyet a japán flotta a Port-Arthur előtt horgonyzó orosz hajóraj ellen intézett, és amely az orosz-japán háború (1904 február 8 — 1905 szeptember 5) kezdetét jelentette. 84. old.

[17] Karl Liebknecht a Teltow-Beeskow-Storkow választókerület részéről beterjesztett 19. számú javaslatra céloz, amely a következőképpen hangzott: „Mivel ismeretes, hogy a militarizmus és marinizmus a mai uralkodó osztályok fő támaszpillére, s hogy kultúraellenes irányzatával és törekvéseivel minden szabad, eleven életet elnyom, és a szolgálatára bevonultakat, a nép gyermekeit akaratnélküli eszközökké süllyeszti, sürgető szükség van arra, hogy *ez ellen rendszeres és tervszerű agitáció induljon. Első* feladatként minden esztendőben a hadsereg és a haditengerészet újoncainak sorozása *előtt nyilvános gyűléseket* kell tartani, amelyeken az ifjakat, akiknek esetleg katonai szolgálatra kell bevonulniuk, külön világosítsák fel a katonákat megillető úgynevezett «jogokról», továbbá ugyanebben az időben hasonló tartalmú *röpiratokat* kell terjeszteni és különösképpen fel kell hívni az újoncok figyelmét arra, hogy úgynevezett «panaszjogukat» a lehető legnagyobb mértékben

használják ki. Ennek a felvilágosító munkának eredményeképpen a fiatalemberek felismernék, hogy valójában miképpen is alkalmazzák feljebbvalóik a szolgálati szabályokat és ugyanakkor megutálnák a militarizmust."

August Bebel indítványára az indítvány első felét visszavonták, s második felét a következő bevezető sorokkal fogadták el:

„A Pártkongresszus elhatározza: a Pártvezetőség törekedjen arra, hogy minden esztendőben a hadsereg és a haditengerészet újoncainak sorozása előtt *nyilvános gyűléseket* tartsanak" stb. 86. old.

[18] 1903 június 16-án birodalmi gyűlési választás volt, amelynek alkalmával a szociáldemokrata pártra több mint 3 millió szavazat esett. A korábbi 56 főből álló szociáldemokrata frakció helyett 81 szociáldemokrata képviselő került be a Birodalmi Gyűlésbe. 88. old.

[19] Itt a külföldi imperialista hatalmak ellen irányult 1900. évi kínai népi felkelés („boxerfelkelés") leveréséről van szó. A német csapategységek angol, amerikai és japán csapatokkal együtt vettek részt ebben a hadjáratban.

Továbbá Karl Liebknecht itt arra a háborúra is utal, amelyet az egykori német Délnyugat-Afrikában a hererók ellen folytattak, akik 1904-ben felkeltek a német gyarmati uralom ellen, s akiknek felkelését vérbefojtották. 93. old.

[20] Karl Liebknecht itt II. Vilmos császárnak egy beszédére céloz, amelyet 1891-ben a testőrség újoncai előtt mondott, és amelyben egyebek közt a következőket mondotta:

„Hűséget fogadtatok nekem, ami azt jelenti, hogy ti most az Én katonáim vagytok, ti testestül-lelkestül az Én kezembe adtátok magatokat. Csak egyetlen ellenségetek lehet, az, aki az Én ellenségem. A mai szocialista üzelmek idején előfordulhat, hogy Én meg fogom parancsolni nektek, lőjétek le tulajdon rokonaitokat, testvéreiteket, akár az édes szüleiteket is. És akkor is, zúgolódás nélkül, végre kell hajtanotok az Én parancsomat." 94. old.

[21] 1905 őszén Ausztriában számos tömegsztrájk zajlott le azzal a harccal kapcsolatosan, amelyet a munkásság az országgyűlési és tartományi gyűlési általános választójogért indított. 98. old.

[22] Karl Liebknecht arra a tömegsztrájkra utal, amelyet 1902 áprilisában, Belgiumban az általános választójog kiharcolásáért indítottak, és amelyet katonai erőszakkal vertek le. 98. old.

[23] A *marokkói konfliktust* az idézte elő, hogy a német császári kormány 1905 és 1906-ban akadályokat igyekezett gördíteni a francia kormány elé, amikor az Marokkót Franciaország protektorátusa alá akarta helyezni. A konfliktus II. Vilmos császárnak egy Tangerben elmon-

dott provokatív beszédével kezdődött. Amikor a császári kormány tudatára ébredt annak, hogy világháború veszélye fenyegeti, amelyre pedig még nem volt teljesen felkészülve, békülékeny politikára tért át. Nemzetkozi konferencia egybehívását indítványozta a marokkói kérdés rendezésére, és ezen a konferencián diplomáciai vereséget szenvedett. 101. old.

[24] A pétervári „Véres Vasárnap" évfordulóján (1906 január 21) egész Poroszországban hatalmas szociáldemokrata tiltakozó gyűlések folytak le a háromosztályos választójog ellen.

Nürnbergben 1906 augusztus 23-án és 24-én a rendőrség véres támadást intézett a lakosság ellen, amely tiltakozott egy sztrájktörőnek — egy munkás gyilkosának — a szabadlábrahelyezése ellen.

Magdeburgban 1906 március végén kocsis-sztrájk volt, amelyet sztrájktorők „zaklatása" és „lázadás" címén per követett. Az ítéletet szeptember 28-án, tehát Karl Liebknecht beszéde előtt egy nappal hirdették ki.

Landauban 1906 szeptember elején katonaságot mozgósítottak, hogy felvonultassák őket a Kaiserslauterni Vasgyár sztrájkoló munkásai ellen. 101. old.

[25] A 114. számú indítvány, amelyet Karl Liebknecht indokolt meg, így hangzott: „Rendszeresen kulon antimilitarista propagandát kell folytatni. Erre a célra állandó bizottság alakítandó." Az indítványt nagy többséggel elvetették. 101. old.

[26] Liebknecht „Cromwell történetén" az angol polgári forradalom történetét érti. A fuggetlenek (a középpolgárság és a kisnemesség képviselői) hadseregére utal, amelyet Cromwell szervezett, ennek a hadseregnek I. Károly király hadserege folott Naseby mellett aratott győzelmére és Cromwellnek 1658-ban létrejott diktatúrájára (protektorátusára). 108. old.

[27] Itt Leonyid Nyikolajevics Andrejev orosz íróról van szó (1871—1919), aki a XIX. század vége polgári dekadenciájának jellegzetes képviselője volt, és novelláival, amelyekben pacifista gondolatokat fejtegetett, Németországban is meglehetős népszerűségre tett szert. 108. old.

[28] *Reichsverband* (Birodalmi Szövetség) — nacionalista szervezet, amely 1904 és 1914 kozott működött. Tevékenysége a szociáldemokrácia ellen irányult „Reichslügenverband" („birodalmi hazugságterjesztő szövetség") néven emlegették és ezen az alapon szerzett siralmas hírnevet magának. 116. old.

[29] 1891 május 1-én a franciaországi Nord megyének Fourmies nevű ipari centrumában a katonaság belelőtt a békésen tüntető május elsejei menetbe. A tüntetés számos részvevőjét és nézőjét megolték vagy meg-

sebesítették. Ez az esemény egész Franciaország munkássága körében nagy felháborodást keltett. 118. old.

[30] 1899-ben a Deutsche Bank koncessziót kapott a török szultántól egy vasútvonal építésére, amely a császári Németországnak, Berlinből kiindulva, Bagdad városán keresztül a Perzsa öbölben fekvő Basra kikötővárosig közvetlen összeköttetést biztosított volna. (Ennek a vasútvonalnak egyes török területen épülő szakaszaira vonatkozóan már 1887-ben és 1893-ban adtak építési koncessziókat). A Bagdad Vasút, azáltal, hogy egészen az indiai határig nyomult volna előre, mindenekelőtt Anglia érdekeit fenyegette. „Németország a Bagdad Vasút megépítésével Anglia közelkeleti uralmát fenyegette." (A Szovjetunió Kommunista [bolsevik] Pártjának története. Szikra 1954. 189. old.) 123. old.

[31] Itt az 1907-ben megjelent „Militarizmus és antimilitarizmus, különös tekintettel a nemzetközi ifjúsági mozgalomra" című brosúráról van szó. Ebben a kötetben a brosúra második részének 1., 5. és 6. fejezetét adjuk közre. 127. old.

[32] Lassalle hazaárulási pere 1849 május elején folyt le. Ferdinand Lassalle-t azzal vádolták, hogy 1848 november 21-én Neuss városában egy népgyűlésen fegyveres felkelésre izgatott. Az esküdtbíróság hathavi vizsgálati fogság után felmentette Lassalle-t e vád alól. 128. old.

[33] *Háromosztályos választójog* — az a választójogi törvény, amely Poroszországban 1849 május 30-tól 1919 november 9-ig volt érvényben, s amely a választókat adózásuk szerint három osztályba sorozta. Minden osztály azonos számú elektort választott, és ezek választották meg a képviselőket. 131. old.

[34] *Hanza Szövetség* — 1909-ben az ipar, a kereskedelem és a kézműipar képviselőiből alakult politikai egyesület. 134. old.

[35] 1908 októberében a *Daily Telegraph* közölte II. Vilmos császár nyilatkozatát, amelyet egy angol ezredesnek adott, és amelyben Anglia és Németország viszonyáról szólt. II. Vilmos ebben egyebek között kijelentette, hogy ő adta Angliának a haditervet a búrok leverésére. A Birodalmi Gyűlés és a polgári sajtó a nyilatkozat nyomán nagy lármával, de egészében igen enyhén bírálta a német császár egyéniskedő politikáját. 140. old.

[36] Liebknecht itt arra a porosz alkotmány körüli konfliktusra céloz, amely 1862-ben kezdődött és 1866-ban ért véget, s abból támadt, hogy a liberálisok, akik a porosz képviselőház többségét alkották, felléptek a hadsereg létszámának emelése ellen és az állami költségvetés ellenőrzése érdekében. Ennek a konfliktusnak a felszámolása céljából állította a porosz király Bismarckot a porosz kormány élére. Bismarck igen

erélyesen harcolt a polgárság parlamentáris akciója ellen, de nemzeti érdekű követeléseiket érvényesítette, és ezzel megszüntette a konfliktust. 141. old.

[37] 1909-ben Bülow kancellár 500 millió márka újabb adó megszavazását követelte a Birodalmi Gyűléstől, mégpedig olyképpen, hogy 400 milliót a pálinkára, sörre és dohányra kivetett közvetlen adónak, 100 milliót pedig az örökösödési adónak a felemeléséből kellett volna fedezni. A konzervatívok és a Centrumpárt keresztülvitte a liberálisokkal szemben az örökösödési adó törlését, a közvetlen adókat azonban megszavazták. 141. old.

[38] Itt az úgynevezett Bülow- vagy Hohenzollern-blokkról van szó (a konzervatívok és liberálisok blokkjáról), amely az 1907 január 25-én lefolyt birodalmi gyűlési választások alkalmával jött létre, 1909-ben átadta helyét a konzervatívok és a Centrumpárt blokkjának, amelyet a nép pálinka-blokknak, vagy fekete-kék-blokknak nevezett. 141. old.

[39] Francisco Ferrer (1859—1909), a kiváló spanyol publicista és pedagógus kivégzése miatt Franciaországban, Németországban, Olaszországban és más országokban tiltakozó tüntetések zajlottak le. Ferrert, akinek nevét egész Európában ismerték, azzal vádolták, hogy részt vett az 1909 július 26 és 31 között kitört katalóniai felkelésben (az úgynevezett véres hét harcaiban). Jóllehet Ferrernek ebben a felkelésben semmi része sem volt, mégis golyó általi halálra ítélték, és 1909 október 13-án kivégezték. 157. old.

[40] A Németországi Szociáldemokrata Párt 1908. évi nürnbergi kongresszusának egyik határozatában kifejezetten megerősítette azt a már régebben érvényben volt szabályt, amely szerint a párt frakciói a parlamentben az állami költségvetések ellen kötelesek szavazni. Kevéssel ezután a badeni szociáldemokrata képviselők megszavazták az állami költségvetést. A pártfegyelemnek ez a semmibevevése állott a magdeburgi pártkongresszus középpontjában. Mindenekelőtt August Bebel, Rosa Luxemburg és Karl Liebknecht léptek fel a badeniek és főleg ezek vezetője, dr. Frank ellen. Lenin közvetlenül a magdeburgi kongresszus után „Két világ" címen cikket írt, amelyben a következőket fejtette ki: „A revízionisták és az ortodoxok harcának külső oldala, a kongresszus drámai epizódjai túlságosan lefoglalták az olvasók figyelmét — és ez gátolta a harc elvi jelentőségének, a nézeteltérések eszmei-politikai gyökereinek tisztázását. Pedig a magdeburgi vita — főleg azzal a kérdéssel kapcsolatban, hogy a badeniek megszavazták a költségvetést — rendkívül érdekes anyagot szolgáltatott, amely jellemzi a a német szociáldemokrata munkáspárton *belül* fennálló két gondolatvilágot és két osztálytendenciát. A költségvetés megszavazása csak egyik megnyilvánulása e két világ közötti különbségnek, amely annyira mély, hogy kétségtelenül sokkal komolyabb, sokkal mélyebb jelentő-

ségű és fontosabb alkalommal fog kifejezésre jutni. És ma, amikor Németországban mindenki számára nyilvánvalóan nagy forradalmi vihar *közeledik*, a magdeburgi vitát úgy kell tekintenünk, mint a hadsereg egy kis részének seregszemléjét (mert hiszen a költségvetés megszavazásának kérdése csak kis része a szociáldemokrata taktika fő kérdéseinek) a hadjárat megindítása *előtt*." *(Lenin* Művei. 16. köt. 4. kiad. 278. old. [oroszul].) 161. old.

[41] Itt arról az eljárásról van szó, amelyben a német császári kormány és a hajóstársaságok (főképpen a Ballin irányításával működő Hamburg—Amerika-Linie) megegyeztek, és amelyet szigorúan végre is hajtottak, hogy a német határrendőrség minden Oroszországból érkező vonatból kiemeli azokat az utasokat, akik Amerikába akarnak kivándorolni, s ezeket a Hamburg—Amerika-Linie és a Norddeutscher Lloyd által berendezett ellenőrző állomásokra kíséri. Minthogy egy 1897 április 12-én kibocsátott rendőrhatósági intézkedés szerint a Németországon való átutazást csak olyan utasoknak engedik meg, akik elég jelentékeny anyagi eszközökkel rendelkeznek, vagy akiknek zsebében „egy német hajóstársaság részéről kiadott kabinjegy van", ezek az utasok valójában kénytelenek voltak hajójegyüket német hajóstársaságoknál vásárolni (jóllehet így háromszor annyit kellett fizetniük, mint például az angol hajóstársaságok jegyeiért), ha nem akarták, hogy visszatoloncolják őket az orosz határra. 168. old.

[42] *M. Spiridovna* — a Szociálforradalmár (eszer) Párt tagja. 1906-ban megölte a tambovi kormányzót, a parasztmozgalom elnyomóját. Amikor letartóztatták, Avramov kozák tiszt barbár módon megkínozta. Spiridovnát kényszermunkára ítélték. A februári forradalom kiszabadította börtönéből, s ekkor a baloldali eszerekhez csatlakozott, majd később visszavonult a politikai tevékenységtől. 168. old.

[43] A marokkói konfliktussal kapcsolatban a francia szocialisták azt az indítványt terjesztették a II. Internacionále Politikai Irodája elé, hogy rendezzenek nemzetközi manifesztációt. Molkenbuhr, az Internacionále Irodájának német tagja, a nemzetközi tüntetés terve ellen szólalt fel, és ezért ez a tüntetés, amely konferencia formájában ment volna végbe, elmaradt. 171. old.

[44] A Németországi Szociáldemokrata Párt jénai kongresszusa idején (1911 szeptember) a Pártvezetőség azzal a szemrehányással illette Rosa Luxemburgot, hogy indiszkréciót követett el, mert nyilvánosságra hozta Molkenbuhrnak a Nemzetközi Szocialista Irodához intézett egyik levelét, amelyben Molkenbuhr megindokolta, miért foglal állást a nemzetközi konferencia egybehívása ellen. 172. old.

[45] 1911 augusztus 5-én a német lapok hivatalos közleményt hoztak nyilvánosságra, amely szerint a német császári kormány képviselője, Kiderlen-

Wächter államtitkár és Cambon berlini francia nagykövet között megegyezés jött létre a marokkói kérdésben. Hogy miben állott ez a „megegyezés", arról a közlemény semmit sem mondott. 172. old.

[46] A pártkongresszuson tárgyalt napirendi pontról, „Az imperializmus"-ról van szó. 177. old.

[47] Az a követelés, hogy az állandó hadsereg helyében vezessék be a népi milíciát, Németországban az 1848-as polgári forradalom megvalósulatlanul maradt jelszava volt. Abban az időben napirenden volt a hadsereg demokratizálásának és forradalmasításának kérdése. A milícia bevezetésének ez a követelése még indokolt programmpontja volt a szociáldemokrata pártnak is. Engels 1893-ban kiadott „Leszerelhet-e Európa?" című brosúrájának előszavában ezeket írta: „Az állandó hadseregek rendszere egész Európában a végsőkig érvényesül olyan mértékben, hogy a népek vagy tönkremennek gazdaságilag a katonai terhek súlya alatt, vagy általános megsemmisítő háborúba keverednek még akkor is, ha az állandó hadseregeket idejében a nép általános felfegyverzésére épülő milíciává változtatjuk." Ez a milícia azonban nem az igazi, vagyis nem olyan védelmi szervezet, amelynek nincsen állandó tiszti gárdája, amely a dolgozó népesség széles tömegeivel azonos, hanem olyan katonai szervezet, amely valahol „a porosz és a svájci rendszer között a középúton fekszik" — írta Engels 1868 január 16-án Marxhoz intézett levelében. „Csak a kommunista szellemben berendezett és *nevelkedett* társadalom kozelítheti meg a milícia-rendszert és még az is csak lassan, fokozatosan."

Arra a kérdésre, hogy lehetséges-e milícia az imperializmus korszakában, Lenin 1917-ben „A proletárforradalom katonai programmja" című cikkében, mely 1917-ben Zürichben a *Jugendinternationale* című folyóiratban jelent meg, ezt a választ adja: „mi nem a burzsoá milícia, hanem csakis a proletár milícia hívei vagyunk. Ezért: «egyetlen garast sem, egyetlen embert sem» adunk nemcsak az állandó hadseregre, hanem a burzsoá milíciára sem . . ." *(Lenin* Művei. 23. köt. Szikra 1951. 84. old.) 178. old.

[48] Az uszító német polgári sajtó tudatosan felfújta azt az incidenst, hogy néhány nancyi diák élcelődéssel és füttyökkel kellemetlenkedett német utazóknak, akiket tiszteknek néztek. Az uszító német sajtó ezt az 1913 április 14-én történt esetet arra használta fel, hogy hangulatot keltsen a hadügyi költségvetés megszavazása mellett. 186. old.

[49] *Riccaut de la Marlinière* — Lessing „Minna von Barnhelm" című darabjának egyik alakja. 202. old.

[50] A bécsi *Ballhausplatz* — a régi Osztrák-Magyar Monarchia Külügyminisztériumának székhelye. 212. old.

[51] Horatius versének („Epistolae" I. 214.) idézett sora így hangzik: „Quidquid delirant reges, plectuntur Achivi." („Amit a királyok haragjukban elkövetnek, azért az achájok [a népek] szenvednek.") 213. old.

[52] Itt az 1911 szeptember 28-án megindult és 1912 október 18-án véget ért olasz-török háborúról van szó, amelynek folyamán Olaszország elfoglalta Cirenaicát és Tripoliszt. Tripoliszt 1911 november 5-én Libia néven olasz gyarmatnak nyilvánították. 216. old.

[53] Itt német és francia képviselőknek a svájci nemzetgyűlés tagjai részéről egybehívott konferenciájáról van szó, amely 1913 május 11-én és 12-én ült össze Bernben. A konferencia német részvevőinek túlnyomó többsége a Birodalmi Gyűlés szociáldemokrata frakciójának tagja volt. August Bebel és Karl Liebknecht is részt vettek ezen a konferencián. A konferencia célja az volt, mint ahogy ezt a *Vorwärts* 1913 május 11-én megírta, hogy Németországban és Franciaországban véget vessen a háborús uszításnak és a fegyverkezési terhek elviselhetetlen fokozásának. 218. old.

[54] Liebknecht itt a „diplomaták királyának", Talleyrand-Périgord hercegnek (1754—1838) egy mondását alkalmazza, amely szerint „on peut tout faire avec les bayonettes excepté s'y asseoir" („a szuronyokat mindenre lehet használni, csak arra nem, hogy rájuk üljön az ember".) 235. old.

[55] Liebknecht itt az 1892—1894 között lezajlott Panama-botrányra céloz, amelybe több mint ötszáz francia képviselő, köztük maga Clemenceau is bele volt keverve. Ezek jelentékeny kölcsönt szavaztak meg a Panama-csatorna építésére, miután a csatornaépítő részvénytársaságtól részvényeket kaptak. 242. old.

[56] Az 1876-os kongresszusi határozat (az 1876 augusztus 19-től 23-ig Gothában tartott pártkongresszuson hozták) kimondta: „Minden szocialista birodalmi gyűlési képviselőnek igennel kell szavaznia olyan javaslatokra, amelyek programmunk követelései közé tartoznak." A kongresszusi küldöttek egy csoportja, köztük Bebel, Wilhelm Liebknecht, Bracke, Auer, Geib stb., tartózkodott a szavazástól, azzal a megokolással, hogy „a javaslat egyrészt olyasmit indítványoz, ami magától értetődik, másrészt a Birodalmi Gyűlés szocialista képviselői adott esetben olyan helyzetbe kerülhetnek, amikor taktikai és elvi szempontból egyaránt káros volna szószerint végrehajtani ezt a határozatot". 265. old.

[57] *ILP* — Independent Labour Party (Független Munkáspárt), 1893 januárjában alapították. Azért szállt síkra, hogy a munkásságnak minél erősebb képviselete legyen a parlamentben, és elvetette az osztályharc elvét. Lenin azt mondotta róla, hogy a „liberális munkás-

politika" pártja, amely a szocializmustól „független", a liberalizmustól azonban nagyonis függ. Az ILP az első világháború alatt kiadta a *Labour Leader* (Munkásvezér) című hetilapot. Lenin 1914 novemberében az ILP-nek az imperialista háborúval szemben elfoglalt álláspontjáról a párt augusztus 13-án kiadott háborúellenes kiáltványa alapján a következőt mondotta: „Az opportunista «Független Munkáspárt»-hoz tartozó MacDonald és Keir Hardie visszautasítja a sovinizmust. Ez igazán kivétel a szabály alól." *(Lenin* Művei. 21. köt. Szikra 1951. 23. old.) Később, 1915 februárjában az ILP vezetői szociálsoviniszta álláspontra helyezkedtek. 267. old.

[58] Utalás a Lusitania nevű angol gőzös elsüllyesztésére, amelyet mint segédcirkálót, 1915 május 7-én megtorpedóztak; pusztulásakor 1 134 személy fulladt vízbe. 280. old.

[59] Itt mindenekelőtt arról a felfogásról van szó, amelyet egyfelől Bebel és Wilhelm Liebknecht, másfelől a braunschweigi pártvezetőség képviselt. Előbbiek tiltakoztak „az olyan háború ellen, amelyet csupán dinasztikus érdekekért vívnak", utóbbiak Napoleont tekintették békebontónak és a „védelmi háborút elkerülhetetlen rossznak" tekintették. Liebknecht eredetileg amellett volt, hogy kereken utasítsák el a hadihiteleket, mert Bismarckot és Napoleont egyaránt háborús bűnösnek tekintette. Bebel azt javasolta, hogy tartózkodjanak a szavazástól a Birodalmi Gyűlésben, nehogy azt a benyomást keltsék, mintha Napoleont támogatnák. Liebknecht végül mégis csatlakozott Bebel taktikájához, és közös nyilatkozatot terjesztettek a Birodalmi Gyűlés elé, amelyet Marx és Engels jóváhagyott, s amely többek között így hangzott: „Mint minden dinasztikus háború elvi ellenzői, mint szociálrepublikánusok és tagjai annak a Nemzetközi Munkásszövetségnek, amely nemzetiségre való tekintet nélkül minden elnyomó ellen harcol s arra törekszik, hogy minden elnyomottat egy nagy testvéri szövetségben egyesítsen, sem közvetlenül, sem közvetve nem támogathatjuk a jelenlegi háborút és ezért tartózkodunk a szavazástól, annak a bizakodásunknak és reményünknek adva kifejezést, hogy Európa népei tanulnak a mostani áldatlan eseményekből, s mindent el fognak követni, hogy kivívják maguknak az önrendelkezési jogot és megszüntessék a mai pallos- és osztályuralmat, minden állami és társadalmi baj okát." *(August Bebel.* Aus meinem Leben [Életemből]. Dietz Verlag, Berlin 1946. Második rész. 149. old.) A lassalleánus Fritzsche, Hasenclever, Mende és Schweitzer megszavazta a hadihiteleket. Sedan után, Napoleon elfogatása után Bebel és Liebknecht fenntartás nélkül, kereken elutasították a hadihiteleket, s a lassalleánusok is csatlakoztak hozzájuk. 286. old.

[60] *Baumeistersche Internationale Korrespondenz (IK)* — a szakszervezeti bürokrácia által pénzelt és Baumeister szakszervezeti hivatalnok által

irányított szociálsoviniszta hetilap, amely a nemzetközi politika és a munkásmozgalom kérdéseivel foglalkozott; 1914-től 1917-ig jelent meg Berlinben. 286. old.

[61] *Május 29-i politika* — Karl Liebknecht itt arra a nyilatkozatra utal, amelyet Ebert Olaszországnak a háborúba történt belépése alkalmából tett a Birodalmi Gyűlésben. A nyilatkozatban a többi között ez állt: „A megnövekedett veszélynek ebben az órájában fenntartás nélkül hitet teszünk amellett, amit ezen a helyen augusztus 4-én és később kijelentettünk." 288. old.

[62] *Dr. Eduard David tézisei* — a Birodalmi Gyűlés szociáldemokrata frakciója és a Pártválasztmány augusztus 14-től 16-ig a háborús célok kérdésével foglalkozott. Bernstein és David téziseket terjesztettek a megbeszélés elé, s ők tartották a két bevezető előadást. David tézisei a „béke kérdésével" foglalkoztak. 289. old.

[63] *„Szentszövetség"* — az orosz cár, az osztrák császár és a porosz király 1815-ben kötött szövetsége, amelyhez a későbbiek során majdnem valamennyi európai uralkodó csatlakozott. A szövetség azt tűzte ki céljául, hogy minden forradalmi mozgalmat elnyom Európában. 300. old.

[64] *Baralong-eset* — arról az esetről van szó, amikor a Baralong nevű angol segédcirkáló elsüllyesztett egy német tengeralattjárót (1915 augusztus 19), és agyonlőtte a hajótörött legénységet. 321. old.

[65] *Eugen Richter* (1838—1906) — a liberális burzsoázia pártjának, a Haladó Pártnak (Fortschrittspartei), később a Szabadelvű Néppártnak (Freisinnige Volkspartei) a vezetője; a szociáldemokrácia egyik legnagyobb ellensége. 335. old.

[66] Ahhoz a levélhez, amelyet K. Liebknecht Herzfeldnek írt, csatoltak egy mellékletet, amely Franz Mehring levelét is tartalmazta. Ebben a következőket olvashatjuk:

„Berlin, 1916 február 24.

Mint már közöltük, a berlini «ellenzék» egyik összejövetelén, amely folyó hó 15-én zajlott le, hosszú vita után tizenöt szavazattal, mintegy hat tartózkodással és három-négy szavazat ellenében elhatározták, hogy velünk, azaz a januári megbeszélés részvevőivel és azokkal, akik az irányelvek és azoknak Bernbe való elküldése, valamint a Spartakus-levelek mögött állnak, nem működnek tovább együtt. Ez a határozat e berlini «ellenzéki» kör részvevői közül Mehringet, Dunckert, Meyert, Ohlhoffot, Liebknechtet érinti. A következő levelekből kiderülnek a további részletek."

A januári megbeszélés, amely a baloldali szociáldemokraták összněmet konferenciája volt, és Karl Liebknecht lakásán zajlott le, elfogadta a Spartakus Szövetség Rosa Luxemburg által kidolgozott

téziseit (irányelveit). Rosa Luxemburg ebben az időben börtönben volt, s így nem vehetett részt ezen a konferencián.

A spartakisták és a centrista berlini „ellenzék" közötti szakadásnak az volt az oka, hogy Liebknecht és barátai engesztelhetetlen politikát folytattak a szociálpatriotizmus és a centrizmus ellen. 346. old.

[67] 1916 március 24-én 18 képviselő Ledebourral az élén elutasította a hadiköltségvetést, mire kizárták őket a Birodalmi Gyűlés szociáldemokrata frakciójából. A kizártak „Szociáldemokrata Munkaközösség" („Sozialdemokratische Arbeitsgemeinschaft" — SAG) néven önálló frakciót alakítottak. 363. old.

[68] *Gapon pópa* — provokátor, a „rendőri szocializmus" képviselője, aki 1904-ben megalakította az „Orosz Gyári Munkások Gyülekezetét" és 1905 január 9-én a cári ohrana megbízásából „segített megrendezni a munkások agyonlövetését és a munkásmozgalom vérbefojtását". (A Szovjetunió Kommunista [bolsevik] Pártjának története. Szikra 1954. 67. old.) 384. old.

[69] *Ravachol* — francia anarchista terrorista, aki azáltal vált hírhedtté, hogy 1892 tavaszán Párizsban egy sor dinamitos merényletet követett el bandája élén. 386. old.

[70] *Machiavellizmus* — az erőszak politikájának az olasz Niccolo Machiavelli (1469—1527) által, különösen „Il Principe" („A fejedelem") című könyvében kifejtett elvei. E politika — amely semilyen erkölcsi törvényt nem ismer el — minden eszközt megengedettnek tart, ha előmozdítja az abszolút hatalom megteremtését, fenntartását és kiterjesztését. 392. old.

[71] 1916 húsvétján az ellenzéki munkásifjúság Karl Liebknecht vezetésével illegális konferenciát tartott Jénában. 395. old.

[72] A német császári kormány 1916 tavaszán felhatalmazta a különböző hadtestek körzeteiben (a Birodalom területén) működő vezénylő tábornokokat, hogy úgynevezett takarékossági rendszabályokat rendeljenek el körzetükben. E rendszabályok értelmében a fiatalkorú munkások bérüknek csak egy meghatározott részét kapták meg, a fennmaradó részt takarékba gyűjtötték. A dolgozó ifjúság harcra kelt ez ellen. Különleges jelentőségre tett szert a braunschweigi ifjúság tiltakozó akciója. Itt a takarékossági rendeletet április 22-én tették közzé, de az ifjúság harca arra kényszerítette a főparancsnokságot, hogy május 5-én visszavonja azt. 415. old.

[73] Az SPD würzburgi kongresszusa 1917 október 14-től 20-ig tartott. 430. old.

[74] Ezt a kijelentést II. Vilmos tette 1914 augusztus 1-én, amikor a berlini palota erkélyéről szózatot intézett a lakossághoz. 434. old.

[75] Arról a propagandáról van szó, amelyet a *Vorwärts* főszerkesztője, az ízig-vérig revízionista Stampfer folytatott a császári kormány politikája, a „kitartás" érdekében. 434. old.

[76] Az 1848-as polgári forradalomról van szó. 435. old.

[77] Karl Liebknecht itt az ellenforradalmi lázadást példázza Vendée nevével. Vendée: francia megye, ahol az 1789—1794-es polgári forradalom idején az elmaradott, tudatlan parasztok a nemesség, a főpapság és a zsírosparasztok vezetésével fellázadtak a forradalom ellen. 440. old.

[78] *Dr. Karl Peters* (1856—1918) — a német kelet-afrikai gyarmat hírhedt „megalapítója". Német Kelet-Afrika birodalmi biztosaként ő „állította helyre a békét" egy bennszulottekből toborozott katonaság élén a Kilimandzsáró vidékének lakosai között. Kegyetlenkedéseit August Bebel 1898 márciusában kipellengérezte a Birodalmi Gyűlésben. 446. old.

[79] Karl Liebknecht a munkás- és katonatanácsok 1918 december 16-tól 21-ig Berlinben ülésező kongresszusáról beszélt. 464. old.

[80] A Birodalmi Gyűlésről van szó. 468. old.

[81] 1918 december 6-án Berlinben ellenforradalmi katonai tüntetés zajlott le, amely Ebertet elnöknek kiáltotta ki. Egyidejűleg elfoglalták a *Rote Fahne* szerkesztőségét, és megpróbálták letartóztatni a Végrehajtó Tanácsot. Ugyanaznap a délutáni órákban a Spartakus Szövetség is tüntetést szervezett, amelyet a Chausseestrassén Wels akkori szociáldemokrata városparancsnok parancsára sortűz fogadott.

December 24-én ellenforradalmi csapatok megtámadták a forradalmi munkásokkal szövetségben levő népi tengerészhadosztályt. A népi tengerészhadosztály a császári palotában és a Marstallban tartózkodott. 481. old.

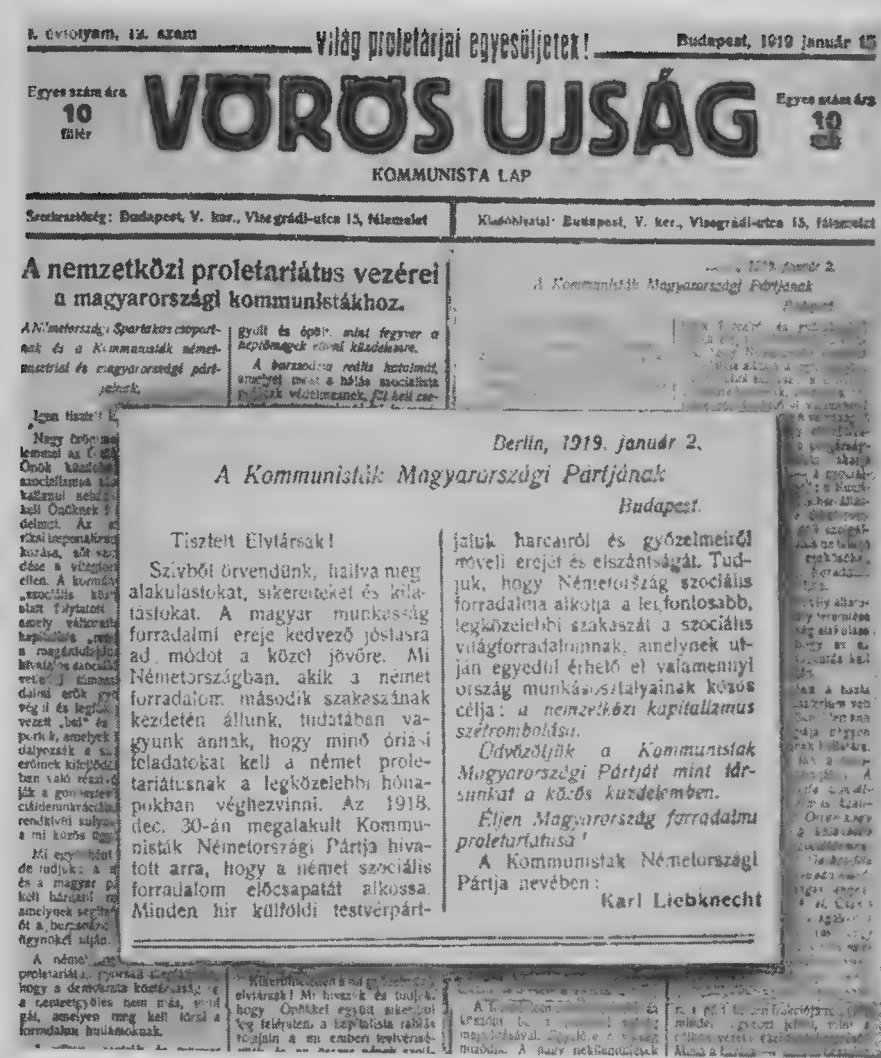

I. évfolyam, 12. szám — Világ proletárjai egyesüljetek! — Budapest, 1919 január 15

Egyes szám ára 10 fillér

VÖRÖS UJSÁG

Egyes szám ára 10 fillér

KOMMUNISTA LAP

Szerkesztőség: Budapest, V. ker., Visegrádi-utca 15, félemelet — Kiadóhivatal: Budapest, V. ker., Visegrádi-utca 15, félemelet

A nemzetközi proletariátus vezéreihez a magyarországi kommunistákhoz.

A Németországi Spartakus-csoportnak és a Kommunisták németországi és magyarországi pártjának.

Berlin, 1919. január 2.

A Kommunisták Magyarországi Pártjának

Budapest.

Tisztelt Elvtársak!

Szívből örvendünk, hallva meg alakulástokat, sikereiteket és kilátástokat. A magyar munkásság forradalmi ereje kedvező jóslásra ad módot a közel jövőre. Mi Németországban, akik a német forradalom második szakaszának kezdetén állunk, tudatában vagyunk annak, hogy minő óriási feladatokat kell a német proletariátusnak a legközelebbi hónapokban véghezvinni. Az 1918. dec. 30-án megalakult Kommunisták Németországi Pártja hivatott arra, hogy a német szociális forradalom előcsapatát alkossa. Minden hír külföldi testvérpártjaink harcairól és győzelmeiről növeli erejét és elszántságát. Tudjuk, hogy Németország szociális forradalma alkotja a leg fontosabb, legközelebbi szakaszát a szociális világforradalomnak, amelynek útján egyedül érhető el valamennyi ország munkásosztályainak közös célja: *a nemzetközi kapitalizmus szétrombolása.*

Üdvözöljük a Kommunisták Magyarországi Pártját mint társunkat a közös küzdelemben.

Éljen Magyarország forradalmi proletariátusa!

A Kommunisták Németországi Pártja nevében:

Karl Liebknecht

Fotomontázs a Vörös Ujság 1919 január 15-i számának első oldaláról, Karl Liebknechtnek a Kommunisták Magyarországi Pártjához intézett levelével

FÜGGELÉK

Karl Liebknecht beszéde a Magyarországi Szociáldemokrata Párt 1912 november 17-i budapesti nagygyűlésén

Elvtársak! Az uralkodó osztályok szerint háború mindig volt és mindig lesz. Azért mondják ezt, mert nem tudják és nem akarják a békét fönntartani, mert a világot kizsákmányolási tereppé akarják átalakítani, mert maguk is, mint a különböző országok különböző kapitalista klikkjei, irigylik egymástól azt a zsákmányt, amelyre a kapitalizmus révén szert tesznek, s mert fegyverkezni akarnak és fegyverkezni kénytelenek, hogy kölcsönösen elhalásszák egymás orra elől a zsákmány legnagyobb részét. S ugyanezek az uralkodó osztályok beszélnek a népnek hazafiságról, magasztos és nemes célokról, és azt mondják, hogy a haza becsülete követeli, hogy háborúk legyenek. Azt mondják, hogy alávaló az a nemzet, amely nem tesz mindent kockára a becsületéért, s ezen azt értik, hogy minden nép köteles a kapitalizmus érdekeiért, a hatalmasok pénzeszacskóiért, a szoldateszka, a diplomaták és az uralmon levők hatalomvágyáért vérét ontani. *(Helyeslés.)*

Magasztalják a dicső hadsereget, és azt mondják róla, hogy a nép szent fegyvere; védelmezik a hadsereget: a legszigorúbb büntetéseket szabják ki arra, aki a szent fegyelem ellen vét. Szent hadseregről beszélnek. Hogy a szentségnek mennyi köze van ehhez a hadsereghez, azt megmutatja az egész világtörténelem, főként pedig a kapitalizmus korszaka.

Mindenfelé halljuk ezt a kérdést: Minek adunk ki annyi pénzt a hadseregre, ha még pénzt sem tudunk szerezni ennek az eszköznek a révén? A hadsereg tehát pénzszerző gépezet az uralkodó osztályok kezében; olyan gépezet, amely arra szolgál, hogy általa hatalomra tegyenek szert. Hatalom az uralmon

levők, a hatalmasok számára — íme, ez a hadsereg, melynek szent voltáról meg akarnak győzni bennünket, pedig ez a szentség csupán a kapitalizmus szentsége, csupán a pénzeszsáknak és a pénzeszsák hatalmának szentsége. Azért hangoztatják a hadsereg szentségét, hogy a nép engedelmesen hagyja, hogy a háborúba űzzék, hogy mint ágyútöltelék az uralkodó osztály engedelmes eszköze legyen, hogy a néppel a kapitalizmust hízlalják.

Sok rabszolga van a világon, de azt hiszem, hogy Európában — Oroszországtól eltekintve — sehol sem áll fönn nagyobbmérvű politikai rabszolgaság, mint azokban a Balkán-államokban, *Magyarországot is beleértve* (*Viharos taps.*), amelyek a jelenlegi nemzetközi konfliktusban a legintenzívebben érdekeltek.

Bulgária királya, Ferdinánd (*„Levele!"*), kereszteshábort hirdetett, *kereszteshábort a félhold ellen a kereszténység nevében.* S a kereszténység nevében lemészároltak, megsemmisítettek, széttapostak ezernyi-ezer virágzó emberéletet, az anyák tízezreit fosztották meg gyermeküktől, a gyermekek százezreit apjuktól és tíz- meg tízezer hitvest tettek özveggyé.

S a szóbanforgó Balkán-államok kapitalistáinak rabszolgáit, az ezekben az államokban uralkodó félbarbár vagy egészen barbár közállapotok rabszolgáit kikiáltják a szabadság fáklyahordozóinak, akik majd meghozzák a szabadságot a török iga alatt nyögő népeknek. S mi lesz azután, ha elvégezték ezt a munkát? Akkor hazatérnek és újra nyakukba rakják a *régi rabszolgaság igáját* (*Zaj, taps.*), az uralkodó osztályok pedig bezsebelik a nép vérén szerzett aranyjövedelmet. Az özvegyek és árvák hiába sírják majd könnyeiket, a nyomorékok hiába kiáltanak kenyérért és munkáért, kapnak majd egy kintornát, és azzal próbálják a nép jó szívét megindítani, hogy néhány falat kenyérhez jussanak. Ez az a jutalom, amelyet a nép a háborúban való önfeláldozásáért eddig bármikor kapott. A nép sohasem érte el életviszonyainak javulását, mindig csak a hatalmasok, az uralmon levők, a gazdagok zsebeltek be minden előnyt.

Bevonul a katona. Cifra uniformist kap, és mihelyt a hatalmas hadsereg tagja lesz, mindjárt különbnek tekintik őt, mint a civilnépséget, ráfogják, hogy az istenek adták őt eszközül az uralkodó osztályok kezébe; s ha aztán a háborúban megtette

kötelességét, akkor a harctéren megszerezhető különleges becsnek minden tündéri cafrangja egyszeriben lehullik róla. *Azokat, akik a haza és az uralkodó osztályok becsületét védelmezték és képviselték, újra letaszítják a piszokba, hogy továbbra is nyomorúság, kizsákmányolás és politikai elnyomatás legyen az osztályrészük. (Zajos helyeslés.)* Mindenütt így van ez, ahol a kapitalizmus kitűzte lobogóját, így van Németországban, Franciaországban, Angliában és Olaszországban, nincs másképp Ausztria-Magyarországon sem. Nekünk, Poroszországban, megvannak a magunk junkerei — Önöknek megvannak a mágnásaik. Poroszországban mi a népet éheztető politika leggonoszabb formájától szenvedünk — s Önöket ugyanúgy kizsákmányolja a magyar mágnások kapzsisága: az Önök élelmiszereit éppen úgy drágítják, mint a mieinket. Van egy rendőrségünk, amely mindenhatónak képzeli magát, és könyörtelenül igyekszik eltiporni a nép legtermészetesebb emberi jogait akár fegyveres erőszakkal is, vérontást is rendez, ha kell — s Önöknek ugyanebben van részük. Nekünk, Poroszországban, junkerkézen levő osztályparlamentünk van — és az *Önök országgyűlésében is, itt Magyarországon, a nép leggonoszabb ellenségei az urak. (Zajos helyeslés.)* A mi háromosztályos parlamentünk elnökét Kröchernek és Rechardnak hívják, — Önöknél az elnök neve Tisza. *(Hosszantartó, viharos „Le vele!".)* Mi, Poroszországban, a szabad választójogért küzdünk — s az Önök küzdelmének ugyanez a célja. A porosz proletariátus a politikai szabadság kivívását írta zászlajára — és itt, Magyarországon a nem kevésbbé osztályöntudatos proletariátus zászlaján ugyancsak ez áll: *harc a szabad választójogért és a politikai jogokért!* Nálunk, Németországban, az uralkodó osztály Ausztriával szűri össze a levet: együtt beszélnek a háborúról és mind a kettő szeretne háborút kezdeni.

Miről van szó? Arról *a veszedelemről, hogy egész Európa vérbe, lángba borul,* s csak romhalmaz, füstölgő romhalmaz marad belőle, világháborúról, amely talán a kapitalista világ összeomlását jelentheti — talán; világháborúról, amelyet az uralkodó osztályok robbantanak ki. Miért kell a népnek Európaszerte mindenütt annak az óriási fegyverkezésnek a terheit viselnie, amely milliárdokat emészt fel évről évre, miért kell a

dolgozó népből ezeket a nagy seregeket kiszakítani és a csatamezőre küldeni, miért? A dolgozó nép kérdi ezt: miért?!

Könnyű a válasz: hogy Szerbia ne legyen szabad, hogy Szerbia Ausztria jobbágya legyen, hogy más népek ne legyenek szabadok, hogy más népeket elnyomjanak! Erre kell a háború, és közben azt hazudják minden országban, hogy a népek szabadságának biztosítására kell. Talán egy olyan ország, amely egész sor nemzetiséget nyomott el brutálisan, ez hoz majd szabadságjogokat más népeknek! Miért? Hogy megint más népeket jobban elnyomhasson! E célok, amelyeket állítólag a kapitalizmus, állítólag dinasztikus érdekek, valamely haza általános nagy érdekei szabnak meg a nép, az egész nép számára, valójában csak olyan célok, amelyeket az uralkodó osztályok tűztek ki dinasztikus lepelben, s amelyeket a proletariátus, az elnyomott és kizsákmányolt néprétegek semmi körülmények között sem tűzhetnek ki saját céljaikként.

Elvtársak! *Önök közvetlenül a tűzvonalban állnak. Önök lesznek az elsők, akiket elküldenek, hogy testüket kartácsok szaggassák darabokra!* Innen Németországra és Olaszországra kacsintanak, és azt remélik, hogy onnan kapnak majd segítséget, ha Franciaország és Oroszország együttesen szándékozik föllépni, ha Anglia beleavatkozik a dologba.

Azt az üzenetet hozhatom Önöknek Németországból, hogy Németországban a lakosság óriási tömegének esze ágában sincs, hogy akár egy csepp vért is ontson! (Erős éljenzés.) Ha az osztrák uralkodó körök azt gondolják, hogy taktikájukat, játékukat annál is inkább nyugodt biztonsággal folytathatják, minthogy mögöttük áll a katonailag erős Németország mint biztos hátvéd, akkor meg kell nekik mondani: ez a hátvéd voltaképpen nincs! A német nép oly kevéssé óhajtja a háborút, kikaparni a tűzből a gesztenyét más ország kedvéért, oly kevéssé óhajt a Balkánért verekedni, hogy mindenki, *aki erre a segítségre próbálna építeni, menthetetlenül magára maradna.*

Csak Németország dolgozó osztályainak üzenete ugyan, amit én most átadhatok, csak az Internacionále üzenete, amit hoztam. De senki más, mint a volt német birodalmi kancellár jelen-

tette ki néhány esztendővel ezelőtt, hogy *elmult már az az idő, amikor a kormányok indítottak háborút; ma már nem lehet háborút viselni, ha az nem talál lelkes visszhangra a lakosság tömegében. Hát hogyan lehetne ma háborút indítani, amikor a néptömegekben nemcsak hogy a lelkesedés szikrája sem él a háború iránt, hanem utálattal, gyülölettel, lázadozva állnak szemben a háborús usztással, és eltökélt szándékuk, hogy fönntartják a világbékét, bármibe kerüljön is. (Helyeslés.)*

Ilyen körülmények között az uralkodó osztályok nem képesek a nemzet erejét a militarista moloch szolgálatába állítani, s rá kell ébredniük arra, hogy *mindenhatóságuknak, isteni mivoltuknak mégis csak vannak határai;* rá kell ébredniük arra, hogy a népek már nagykorúak, s eltökélték, hogy szabad elhatározásuk szerint maguk döntenek sorsukról, s nem hajlandók a titkos kamarában, a kormányok sötétkamráiban gyártott parancsra tüstént megrészegedni a lelkesedés mámorától és menetelni. Olyan országok hadseregeivel, amilyeneket a kapitalizmus alakított ki, *amelyekben a proletariátus osztályöntudatra tett szert, amelyekben orgiát ül a politikai jogtalanság,* ilyen országok népeivel lehetetlen elérni bármit is, ami a hadviseléshez szükséges. A dolog így áll, ennyit ér a csillogó látszat, ennyit ér szerte Európában a fegyverek tündöklése és ragyogása. Próbálják csak meg ezeket a fegyvereket Németországban, Ausztriában és másutt az ellenség elé küldeni! *Ezek a fegyverek belülről elkorhadnak és porrá válnak abban a szempillantásban, mihelyt a nép akarata ellenére próbálnak harcolni velük.* Aki ezt megkísérli, annak a kezében szertemállanak.

Jegyezzék ezt meg maguknak az uralkodó osztályok. Az ilyen időkben minden seb fölszakad, amelyet a kapitalizmus ütött elnyomással és kizsákmányolással a nép tömegein, ilyenkor megbosszulja magát minden bűn, amelyet a kapitalizmus és az uralkodó osztályok elkövettek. Nézzünk csak át Oroszországba, hogy összetörtek az uralkodó osztály kezében ennek a hatalmas birodalomnak a fegyverei azért, mert az orosz közállapotok egyetlen óriási nyomortanyává, az egész nép egyetlen politikai börtönévé változtatták az országot.

Nézzék Törökországot. Miért van az, hogy a hadsereg a porosz

mintájú drill ellenére is felmondta a szolgálatot, hogy az egész nagy török birodalom tehetetlen. Miért van ez? Csak azért, mert az összes belpolitikai és szociális bűnök éppen most, háborús időkben bosszulják meg magukat, amikor ez a legkárosabb az uralkodó osztálynak. S talán nálunk, Németországban sokkal jobbak a viszonyok? Vagy itt, Önöknél, Magyarországon sokkal jobb a helyzet, mint Törökországban? Igen nagy kérdőjelet kell e kérdés után tennünk. S Magyarország és Németország népeinek szükségletei megnőttek. A népek fejlettek, gazdagok, s az uralkodó osztályokra nézve ebben van a veszedelem. *A békét hozó, békét fönntartó szocializmus kibontotta szárnyait, és minden ágyúdörgés ellenére a szocializmus békeangyala lebeg Európa fölött.* S az uralkodó osztályok reszkető félelemmel nézik a nép nagy demonstrációját, *látják, hogy megváltozott a világ, hogy már nem tehetik azt, amit akarnak, s hogy a kapitalizmus korlátlan mindenhatósága a végét járja, hogy kénytelen meghallani a nép harsány hangját, számot vetni a néptömegek akaratával — sokkal nagyobb mértékben, mint ahogyan nemrég még álmodta volna. Nemcsak itt, hanem egész Európában béketüntetések vannak ebben a pillanatban. (Éljenzés.)*

Berlinben ma százezerszámra gyülekeznek a munkások — és nem az első esetben —, hogy tüntetőleg hangot adjanak békeakaratuknak. Párizsban és Londonban, Rómában és másutt — mindenütt odakiáltják a tömegek az uralmon levőknek *a mene tekelt: el a kezekkel a békétől!* A békét úgy őrzi a nép, mint szent kincsét. Ha az uralkodó osztályok nem képesek többé vérontás nélkül fönntartani a békés állapotokat, akkor távozzanak.

Figyelmeztetjük és megfenyegetjük az uralkodó osztályokat, s felhívjuk egész Európa — Ausztria-Magyarország, Németország, Franciaország, Olaszország és Anglia proletariátusát és a balkáni népek proletariátusát: „*Testvéri szövetségben akarunk egyesülni, dacolva minden veszedelemmel!*" A veszedelem semmiféle bajban sem választhat el bennünket, *kezet nyujtunk egymásnak minden határokon át, a közös ellenségeink elleni közös harcra.* A kapitalizmust, bármely uralkodó osztály és bármely kormány politikai elnyomását, ha ez az uralkodó osztály és ez a kormány lángba merné borítani Európát, üldözni fogja a nép átka, utoléri a történelem átka, utoléri a népek rettenetes gyűlölete, s hős-

tetteikben nem lesz soha örömük. A szocializmus nemcsak békeangyalként lebeg Európa fölött, hanem úgy is mint győző, úgy is, mint felszabadító! És fel fogja szabadítani a világot, ki fogja szabadítani a népeket a rabszolgaságból s a kizsákmányolás és politikai elnyomás bilincseiből, amilyen igaz az, hogy a nép ma elviselhetetlen iga alatt nyög, és amilyen igaz az, hogy az egész világ proletariátusa csak láncait veszítheti, de cserébe *egy egész világot nyerhet.* Az a világ, amelyet a szocializmusnak meg kell hódítania, szebb világ lesz a mainál, s ezt a világot a szocializmus minden nép boldogsága, békéje és szabadsága jegyében hódítja majd meg.

Ausztriában magasztos célokat keresnek e háború számára. De nem fognak magasztos célokat találni a gyilkosság és a rablás számára, ellenben a tömegek meg fogják találni ma a magasztos célokat a szocializmusban, a szocializmus békés céljaiban, rá fognak lelni a *szabadság, az egyenlőség* és a semmiféle államhatárt nem ismerő testvériség céljaira, s amilyen bizonyos, hogy ezek a célok valóban magasztosak, oly bizonyos az is, hogy hatalmasabbnak bizonyulnak majd az uralkodó osztályok összes üzelmeinél, s ha majd mindazon országok népei, amelyekről beszéltem, egyöntetűen kiáltják oda a nemzetközi proletariátusnak: *Tartsatok össze! Tartsátok fönn a népek közötti békét! Le az uralkodó osztályokkal! Le a kapitalizmussal! Le a zsarnok elnyomókkal!* Le minden olyan kormánnyal, amely nem adja meg a népnek szabadságát és természetes emberi jogait! — akkor ebből a sok kiáltásból olyan hatalmas harsogás lesz, hogy az uralkodó osztályok, amelyek már félig kihúzták hüvelyéből a kardot, erejüket vesztve kénytelenek lesznek visszatolni azt ezzel az érzéssel: hatalmunk véges, a nép döntött, a nép békét akar! A háború nem fog kitörni, mert a nép így akarja. S ezzel a jelszóval zárom szavaimat: *Európa bármely táján legyenek is a háborús uszítók, le velük! Éljen a nemzetközi, népeket szabadító proletariátus! Éljen a népek közötti béke! Le a háborús uszítókkal! (Hosszantartó, szűnni nem akaró lelkes éljenzés és taps.)*

Volksstimme (Zentralorgan der Sozialdemokratischen Partei Ungarns), 40. évf. 133. szám. 1912 november 19.

A fordítást ellenorizte Fraknói Julia Műszaki vezető Szécsi Andor

A könyv szedeset 1954. VIII. 17-én kezdték meg Megjelent X 14 en, 3500 peldányban. Tartalmaz 29,8 szerkesztői ívet. Terjedelem 32,0 (A/5) ív.

6284 Franklin-nyomda Budapest, VIII , Szentkirályi-utca 28.
Felelős. Vertes Ferenc

34.— Ft